UNIVERSITEIT GENT

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

DE RECHTSBESCHERMING VAN DE VERZEKERDE EN DE BENADEELDE IN DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING

GEERT JOCQUE

Proefschrift ingediend met het oog op het behalen
van de academische graad van doctor in de rechten
aan de Universiteit Gent

Academiejaar 2014-2015

Promotoren:
Prof. Dr. Kris Bernauw
Prof. Dr. Ignace Claeys

INHOUDSTAFEL

INLEIDING 1

DEEL 1 - VERZEKERING VAN AANSPRAKELIJKHEID 14
INLEIDING 14
HOOFDSTUK I. VERZEKERBAAR BELANG EN AANSPRAKELIJKHEIDSRISICO 16
A. Het verzekerbaar belang in de aansprakelijkheidsverzekering 16
B. Het aansprakelijkheidsrisico 17
I. Afbakening van de gedekte aansprakelijkheid 17
II. Het aansprakelijkheidsbelang in de zaakverzekering 18
HOOFDSTUK II. WETTELIJKE OMSCHRIJVING VAN HET BEGRIP "AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING" 22
A. Wettelijke bepalingen met betrekking tot de aansprakelijkheidsverzekering 22
B. Definitie van de aansprakelijkheidsverzekering 23
HOOFDSTUK III. VEREISTE VAN AANSPRAKELIJKHEID 26
A. Principe 26
B. Vereiste van schade aan een ander 26
C. Aansprakelijkheid als onzekere gebeurtenis 28
D. Vergoeding van de schade door de verzekerde 29
HOOFDSTUK IV. AARD VAN DE GEDEKTE AANSPRAKELIJKHEID 31
A. Dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid 31
B. Geen dekking van de strafrechtelijke aansprakelijkheid 32
C. Dekking van de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid 34
I. De contractuele en/of de buitencontractuele aansprakelijkheid 34
a. Algemeen 34
b. Dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid 35
c. Dekking van de beide aansprakelijkheden 35
d. Dekking van de contractuele aansprakelijkheid 37
II. Problemen van dekking ingevolge de kwalificatie van de aansprakelijkheid 40
a. Dekking van aansprakelijkheid bij vriendendiensten en vrijwilligerswerk 40
b. Dekking van aansprakelijkheid voor veiligheidsverplichtingen 41
c. Dekking bij samenloop van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid 42
d. Dekking bij coëxistentie van aansprakelijkheden 45
D. Aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW 46
I. Aansprakelijkheidsregeling 46
II. Invloed van en op de aansprakelijkheidsverzekering 47
a. Algemeen 47
b. Invloed van de aansprakelijkheidsverzekering op de vergoedingsplicht van de geestesgestoorde 47
c. Dekkingsplicht van de aansprakelijkheidsverzekeraar 48
E. Dekking van de hoofdelijke en in solidum-aansprakelijkheid van de verzekerde 50
I. Aansprakelijkheidsregeling 50
II. Gevolgen voor de aansprakelijkheidsverzekering 51
a. Dekking van de aansprakelijkheid voor de volledige schade 51
b. Dekking ten belope van het aandeel in de aansprakelijkheid ..**Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
F. Dekking van de aansprakelijkheidsverzekering bij zaakwaarneming 54
I. Dekking van de vergoeding van de door de zaakwaarnemer geleden schade 54
II. De aansprakelijkheidsverzekeraar als belanghebbende 55
III. Dekking van de reddingskosten 55
G. Dekking van de aansprakelijkheid in bijzondere verzekeringsovereenkomsten 57

I. Onderscheid tussen de gereglementeerde en niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 57
II. Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 1
a. De WAM-verzekering 59
1. Algemeen 59
2. Dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid 59
3. Dekking van de contractuele aansprakelijkheid 61
4. De gedekte aansprakelijkheid in rechtsvergelijkend perspectief 62
b. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering 63
1. Algemeen 63
2. Dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid 63
3. Uitsluiting uit de dekking van de contractuele aansprakelijkheid 64
4. Dekking van de aansprakelijkheid van artikel 1386bis BW 65
c. De brandverzekering 66
1. Verhaal van derden 66
2. Verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid bij brand en ontploffing 67
d. De verzekering voor vrijwilligerswerk 67
III. Niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 68
a. De verzekering BA uitbating 68
1. Dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid 68
2. Dekking van de contractuele aansprakelijkheid 71
(a) Dekking bij samenloop van aansprakelijkheden 71
(b) Dekking van een contractuele vrijwaringsverplichting 72
(c) Dekking van de schade aan toevertrouwde goederen 72
3. Dekking van de verzekering BA uitbating bij onderaanneming 75
(a) Aansprakelijkheid bij onderaanneming 75
(b) Dekking door de verzekering BA uitbating van de hoofdaannemer 76
(c) Dekking door de verzekering BA uitbating van de onderaannemer 77
4. Dekking van de aansprakelijkheid van de gelegenheidsaansteller 78
b. De verzekering BA na levering 78
1. Dekking van de contractuele aansprakelijkheid 79
2. Dekking van de productaansprakelijkheid 81
HOOFDSTUK V. DEKKING VAN AANSPRAKELIJKHEID IN DE OMSTANDIGHEDEN OMSCHREVEN IN DE VERZEKERINGSOVEREENKOMST 83
A. Verscheidenheid aan omstandigheden 83
B. Dekking van een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade 83
I. Geen wettelijke vereiste 83
II. Het begrip "*ongeval*" of "*accidenteel veroorzaakte schade*" 84
III. Toepassing in de reglementeerde verzekeringsovereenkomsten 86
IV. Toepassing in de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 87
C. Omschrijving van de omstandigheden in de gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 88
I. De WAM-verzekering 88
a. Dubbele begrenzing van de dekking 88
b. Gebruik van een motorrijtuig 89
1. Het begrip "*motorrijtuig*" 89
2. Vereiste van een welbepaald motorrijtuig 90
3. Het gekoppelde rijtuig 91
4. Aansprakelijkheid door het gebruik van het motorrijtuig 93
c. Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door het motorijtuig in het verkeer 94
II. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering 97
III. De verzekering voor vrijwilligerswerk 100

D. Omschrijving van de omstandigheden in niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 101
I. Contractsvrijheid van de partijen 101
II. De verzekering BA uitbating 101
a. Aansprakelijkheid bij uitvoering van bedrijfsactiviteiten 101
b. Verband tussen het schadegeval en de bedrijfsactiviteiten 103
HOOFDSTUK VI. DEKKING VAN AANSPRAKELIJKHEID NAAR BUITENLANDS RECHT 105
A. Dekking van aansprakelijkheid naar buitenlands recht 105
I. Algemeen 105
II. De WAM-verzekering 105
III. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering 107
B. Geografische beperking van de waarborg 108
I. Algemeen 108
II. De WAM-verzekering 109
III. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering 110
HOOFDSTUK VII. COÖRDINATIE TUSSEN AANSPRAKELIJKHEIDSDEKKINGEN 111
A. Algemeen 111
B. Samenloop van aansprakelijkheidsverzekeringen 111
I. Algemeen 111
a. Begrip 111
b. Samenloop en oververzekering 113
c. Samenloop en verzekeringen van opeenvolgende rang 114
d. Samenloop en medeverzekering 114
II. Voorwaarden voor samenloop 115
a. Vereiste van eenzelfde verzekerbaar belang bij dezelfde verzekerde 115
b. Vereiste van dekking van eenzelfde risico 116
III. Regeling van de samenloop 119
a. Keuzerecht van de verzekerde 119
b. Verdeling van de schadelast tussen de verzekeraars 121
C. De spiegelbeelddekking in aansprakelijkheidsverzekeringen 122
I. Het begrip "*spiegelbeelddekking*" 122
II. Spiegelbeelddekking voor het verkeersrisico 123
D. Coördinatieproblemen tussen bijzondere aansprakelijkheidsverzekeringen 124
I. Algemeen 124
II. De WAM-verzekering versus de verzekering BA uitbating 124
a. Het motorrijtuig als werktuig 124
b. De conventie nr. 490 128
III. De WAM-verzekering versus de gezinsaansprakelijkheidsverzekering 129
a. Uitsluiting van het verkeersrisico in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering 129
b. De joy-riding-clausule in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering 130
IV. De WAM-verzekering versus de vrijwilligersverzekering 131
V. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering versus de verzekering BA uitbating . 132
VI. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering versus de vrijwilligersverzekering 133
VII. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering versus de brandverzekering 134
VIII. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering versus de verplichte jachtverzekering 135
IX. De verzekering BA uitbating versus de ABR-verzekering 137
HOOFDSTUK VIII. OMSCHRIJVING VAN DE GEDEKTE AANSPRAKELIJKHEID IN DE VERZEKERINGSOVEREENKOMST 138
A. Contractvrijheid van de partijen 138
I. Principe 138
II. Verhouding tussen de waarborg en de verzekeringsplicht 138

B. Positieve en negatieve waarborgomschrijving 140
I. Onderscheid tussen positieve en negatieve waarborgomschrijving 140
II. Negatieve waarborgomschrijving en uitsluiting 140
III. Uitsluiting en verval van dekking 142
C. Het bewijs van de waarborg en van het schadegeval 143
I. Een dubbel bewijs 143
II. Bewijs van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst 144
a. Bewijs door de verzekerde 144
b. Bewijs door de benadeelde 146
III. Bewijs van dekking van het schadegeval 147
a. Bewijs bij een negatieve waarborgomschrijving 147
b. Bewijslast bij verval van dekking 152
D. Uitlegging van de waarborgbedingen 152
I. Waarborgbedingen in de algemene en bijzondere polisvoorwaarden 152
II. Uitlegging van de waarborgbedingen volgens het gemeen recht 153
III. Uitlegging van de waarborgbedingen volgens bijzondere wettelijke bepalingen 156
BESLUIT 159

DEEL 2 - DE HOEDANIGHEID VAN VERZEKERDE EN BENADEELDE 160
INLEIDING 161
A. Dekking van de aansprakelijkheid van de verzekeringnemer en andere personen 162
I. De verzekeringnemer als verzekerde 162
II. De verzekerde die geen verzekeringnemer is 162
a. Verzekering ten behoeve van een derde 162
b. Identificatie van de verzekerde 166
B. Verlies van de hoedanigheid van verzekerde 168
I. Overlijden van de verzekerde 168
II. Verdwijning van de verzekerde rechtspersoon 169
III. Verlies van de hoedanigheid van verzekerde door eigen toedoen 169
C. Aanduiding van de verzekerde in de verzekeringsovereenkomst 172
I. Algemeen 172
II. Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 173
a. De verzekerde in de WAM-verzekering 173
1. Algemeen 173
2. De eigenaar van het verzekerde motorrijtuig 173
3. De bestuurder van het verzekerde motorrijtuig 173
4. De houder van het verzekerde motorrijtuig 174
5. De in het verzekerde motorrijtuig vervoerde personen 176
6. De werkgever van de eigenaar, houder, bestuurder en vervoerde personen 177
7. De vrijwilligersorganisatie van de eigenaar, houder, bestuurder en vervoerde personen 177
8. De verzekeringnemer 178
9. De leverancier van de ketting, de tros, het touw, de stand of enige andere benodigdheid bij het slepen van het voertuig 178
b. De verzekerde in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering 179
1. Algemeen 179
2. De verzekeringnemer en zijn samenwonende echtgenoot 179
3. De bij de verzekeringnemer inwonende personen 181
4. Huispersoneel en gezinshelpers van de verzekerde 183
5. Bewakers van kinderen en dieren van de verzekeringnemer 184
III. Niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 185
a. Algemeen 185
b. De verzekerde in de verzekering BA uitbating 185

HOOFDSTUK II. DE BENADEELDE 188
A. Het begrip "*benadeelde*" 188
B. Beperking van de kring van benadeelden 189
C. Aanduiding van de benadeelde in de verzekeringsovereenkomst 190
I. Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 190
a. De benadeelde in de WAM-verzekering 190
1. Algemeen
2. De werknemer ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
3. De aansprakelijke persoon ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
4. De bestuurder van het voertuig ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
b. De benadeelde in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering 193
II. Niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 194
a. Algemeen 194
b. De benadeelde in de verzekering BA uitbating 194
HOOFDSTUK III. VERHOUDING TUSSEN DE HOEDANIGHEID VAN VERZEKERDE EN BENADEELDE 196
A. De verzekerde als benadeelde 196
I. Uitsluiting als benadeelde bij aansprakelijkheid van de verzekerde 196
II. Vergoeding bij afwezigheid van aansprakelijkheid van de verzekerde 197
a. Principe 197
b. Beding van gekruiste dekking 198
B. Uitsluiting van de verzekerde als benadeelde 200
BESLUIT 201

DEEL 3 HET EIGEN RECHT VAN DE BENADEELDE 203
INLEIDING 203
HOOFDSTUK I. BEGINSELEN VAN HET EIGEN RECHT 204
A. Functie van het eigen recht 204
B. Grondslag van het eigen recht 206
I. Principe 206
II. Wettelijke bepalingen 209
a. Het eigen recht in de Wet Verzekeringen 209
1. Het eigen recht van artikel 150 Wet Verzekeringen 209
2. Het eigen recht van artikel 122 Wet Verzekeringen 210
b. Bijzondere wettelijke bepalingen 211
HOOFDSTUK II. TOEPASSINGSVOORWAARDEN VAN HET EIGEN RECHT 214
A. Inleiding 214
B. De valutaverhouding tussen de benadeelde en de verzekerde 214
I. Vereiste van een aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde 214
II. Het eigen recht zonder aansprakelijkheidsschuld 216
a. Algemeen 216
b. Wettelijke uitzonderingen op het vereiste van een aansprakelijkheidsschuld 216
1. Verschillende verjaringsregelingen 216
2. Het eigen recht in de brandverzekering 217
3. De vergoedingsregeling van artikel 19bis-11, § 2, WAM 218
c. Jurisprudentiële uitzonderingen op het vereiste van een aansprakelijkheidsschuld 219
1. Onbekende identiteit van de aansprakelijke in de WAM-verzekering 219
2. Aansprakelijkheid van de verzekerde op grond van artikel 1386bis BW .. 220
3. Het eigen recht bij schade van de huwgemeenschap 220
4. Afstand van het recht op schadevergoeding 221
d. Erkenning van aansprakelijkheid door de verzekeraar 221
C. De dekkingsverhouding tussen de verzekerde en de verzekeraar 222
I. Het vereiste van een verzekeringsovereenkomst 222
II. Het bewijs van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst 225

III. Een schadegeval binnen de draagwijdte van de verzekeringsovereenkomst. 227
HOOFDSTUK III. TITULARISSEN VAN HET EIGEN RECHT 228
A. Inleiding..... 228
B. De benadeelde 228
a. Het rechtstreekse slachtoffer 228
b. Het slachtoffer bij weerkaatsing..... 228
C. Rechtverkrijgenden van de benadeelde 229
a. Erfgenamen van de benadeelde 229
b. Derde-betalers..... 229
1. Gesubrogeerden..... 229
c. Derde-betalers met een zelfstandig verhaalsrecht 230
D. Uitoefening van het eigen recht door vertegenwoordiging 232
E. Meerdere benadeelden bij eenzelfde schadegeval..... 232
HOOFDSTUK IV. HET VOORRECHT VAN ARTIKEL 20, 9° HYP.W..... 234
A. Geen eigen recht in deel 5 Wet Verzekeringen 234
B. Wel een voorrecht in deel 5 Wet Verzekeringen..... 236
C. Voorwaarden voor de uitoefening van het voorrecht 237
I. Aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde..... 237
II. Vereiste van een ongeval..... 237
III. Vereiste van een vordering tegen de verzekerde 238
HOOFDSTUK V. HET EIGEN RECHT VAN DE BENADEELDE IN RECHTSVERGELIJKEND PERSPECTIEF..... 240
A. Inleiding..... 240
B. Frankrijk 240
C. Nederland 242
D. Duitsland..... 246
E. Engeland..... 247
BESLUIT..... 248

DEEL 4 VERWEER VAN DE VERZEKERAAR TEGEN DE BENADEELDE..... 251
INLEIDING..... 251
HOOFDSTUK I. VERWEERMIDDELEN UIT DE VALUTAVERHOUDING..... 253
A. Principe..... 253
B. Afwezigheid van aansprakelijkheid van de verzekerde..... 253
C. Tenietgaan van de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde..... 256
I. Algemeen..... 256
II. Betaling door de verzekerde 256
III. Schuldvergelijking tussen de benadeelde en de verzekerde 256
IV. Schuldvermenging tussen de benadeelde en de verzekerde 258
V. Kwijtschelding van schuld van de verzekerde..... 259
VI. Verjaring van de vordering van de benadeelde tegen de verzekerde 259
HOOFDSTUK II. VERWEERMIDDELEN UIT DE DEKKINGSVERHOUDING 261
A. Inleiding..... 261
B. Wettelijke regelingen met betrekking tot de verweermiddelen..... 262
I. Tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen op grond van artikel 151 Wet Verzekeringen..... 262
II. Tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen op grond van artikel 92 Wet Verzekeringen..... 262
III. Tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen op grond van artikel 120 Wet Verzekeringen..... 263
C. De *summa divisio*: verplichte en niet verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen264
I. Verantwoording van de verschillen in de regelingen voor de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen..... 264
II. Onderscheid tussen verplichte en niet-verplichte verzekeringen 266
a. De wettelijke verzekeringsplicht 266

b. De contractuele verzekeringsplicht ... 271
c. De deontologische verzekeringsplicht ... 272
D. De externe en de interne verweermiddelen ... 273
I. Onderscheid tussen externe en interne verweermiddelen ... 273
II. Verschillende wettelijke regelingen ... 273
E. De tegenwerpelijke verweermiddelen ... 275
I. De externe verweermiddelen in de verplichte en niet-verplichte verzekeringen 275
a. Inleiding ... 275
b. Afwezigheid van een verzekeringsovereenkomst ... 276
c. Beëindiging van de verzekeringsovereenkomst voor het schadegeval ... 277
1. Principe ... 277
2. Gerechtelijke beëindiging van de verzekeringsovereenkomst ... 279
(a) Algemeen ... 279
(b) Nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst ... 280
(1) Principes ... 280
(2) Gemeenrechtelijke gronden van nietigheid van de verzekeringsovereenkomst ... 282
[a] De toestemming ... 282
[b] De handelingsbekwaamheid ... 283
[c] Het voorwerp ... 284
[d] De oorzaak ... 285
(3) Verzekeringsrechtelijke gronden van nietigheid van de verzekeringsovereenkomst ... 286
[a] Het putatief risico ... 286
[b] Opzettelijke verzwijging of valse verklaring ... 287
[1] De mededelingsplicht van de verzekeringnemer ... 287
[2] Het gebruik van een verzekeringsvoorstel ... 289
[3] Opzettelijke tekortkoming van de verzekeringnemer ... 293
[4] Bewijslast ... 295
(c) Ontbinding van de verzekeringsovereenkomst ... 297
3. Buitengerechtelijke beëindiging van de verzekeringsovereenkomst ... 298
(a) Verstrijken van de duur van de verzekeringsovereenkomst ... 298
(b) Verbreking van de verzekeringsovereenkomst ... 301
(1) Algemeen ... 301
(2) Minnelijke beëindiging van de verzekeringsovereenkomst ... 301
(3) Opzegging van de verzekeringsovereenkomst ... 303
[a] Algemeen ... 303
[b] Gevallen van opzegging ... 306
[1] Overzicht ... 306
[2] De voorafgetekende polis en verzekeringsaanvraag ... 306
[3] Opzegging tussen het sluiten en de inwerkingtreding van de verzekeringsovereen-komst ... 309
[4] Niet-betaling van de premie ... 309
[5] Wijziging van het risico ... 311
[6] Opzegging na een schadegeval ... 312
[7] Faillissement van de verzekeringnemer ... 315
[8] Overlijden van de verzekeringnemer ... 316
[9] Overdracht door de verzekeraar van de rechten en verplichtingen voortvloeiende uit overeenkomsten ... 317
[10] Wijziging van de premie door de verzekeraar ... 317
d. Schorsing van de verzekeringsovereenkomst ... 318
1. Onderscheid tussen schorsing van de overeenkomst en schorsing van de dekking ... 318
2. Totstandkoming van de schorsing van de verzekeringsovereenkomst ... 318

3. Tegenwerpelijkheid van de schorsing van de verzekeringsovereenkomst 319
e. Draagwijdte van de waarborg ... 320
1. Algemeen ... 320
2. Verweer op grond van de hoedanigheid van verzekeraar ... 321
(a) Algemeen ... 321
(b) Verweer bij medeverzekering ... 321
3. Verweer op grond van de schadeverwekkende gebeurtenis en de schade. 322
(a) Algemeen ... 322
(b) Verweer op grond van de aard van de schade ... 324
(1) Verschillende categorieën van schade ... 324
(2) Bepaling van de gedekte schade in de verzekeringsovereenkomst ... 325
[a] Contractsvrijheid ... 325
[b] Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten ... 327
(c) Verweer op grond van de omvang van de schade ... 331
(1) Algemeen ... 331
(2) Dekkingplafonds ... 334
[a] Beperking van de vergoeding door het dekkingsplafond ... 334
[b] Vergoeding boven het dekkingsplafond ... 335
[c] Vergoeding bij meerdere benadeelden ... 337
(3) Vrijstellingen ... 337
[a] Algemeen ... 337
[b] Vrijstellingen in de verplichte aansprakelijkheidsverzekering ... 338
[c] Vrijstellingen in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering ... 339
II. De interne verweermiddelen in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering ... 340
a. Algemeen ... 340
b. Verweermiddelen zonder een verband met het schadegeval ... 342
1. Verzwijging of onjuiste mededeling van gegevens betreffende het risico 342
(a) Bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst ... 342
(b) Tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst ... 343
2. Schorsing van de dekking wegens niet-betaling van de premie ... 344
c. Verweermiddelen die verband houden met het schadegeval ... 345
1. Het opzettelijke schadegeval ... 345
(a) Algemeen ... 345
(b) Het begrip "opzet" ... 347
d. Het persoonlijke karakter van opzet ... 352
e. Feit dat het schadegeval voorafgaat ... 356
f. Bewijslast ... 356
2. Grove schuld van de verzekerde ... 358
a. Algemeen ... 358
b. Het begrip "*grove schuld*" ... 360
c. Oorzakelijk verband tussen de grove schuld en de schade ... 364
d. Het persoonlijke karakter van de grove fout ... 365
e. Feit dat het schadegeval voorafgaat ... 366
f. Bewijslast ... 367
III. . Verval van het recht op de verzekeringsprestatie ... 367
a. Verval van dekking ... 367
b. Feit dat het schadegeval voorafgaat ... 368
F. De niet-tegenwerpelijke verweermiddelen ... 369
I. De verplichte aansprakelijkheidsverzekering ... 369
a. Algemeen ... 369
b. Het opzettelijke schadegeval ... 369
c. Grove fout ... 371
II. De niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering ... 371

HOOFDSTUK III. TEGENWERPELIJKHEID VAN VERWEERMIDDELEN IN RECHTSVERGELIJKEND PERSPECTIEF 373
A. Nederland 373
B. Frankrijk 373
C. Duitsland 375
BESLUIT 376

DEEL 5 HET RECHT VAN VERHAAL VAN DE VERZEKERAAR 379
INLEIDING 379
HOOFDSTUK 1. GRONDSLAG VAN HET RECHT VAN VERHAAL 380
A. Algemeen 380
B. Beding in de verzekeringsovereenkomst 380
I. Vereiste van een contractueel beding 380
II. Bewijs van het beding 382
III. Verhaal zonder contractueel beding 383
a. Overheid als verzekeraar 383
b. Restitutie na nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst 384
c. Opzet als autonome grond van verhaal 385
C. Weigering of vermindering van de prestatie van de verzekeraar 385
I. Verhaal bij interne verweermiddelen 385
II. Het oorzakelijk verband tussen de tekortkoming van de verzekeringnemer en de verzekerde en het schadegeval 386
HOOFDSTUK II. SCHULDENAAR VAN HET VERHAAL 390
A. De verzekeringnemer 390
B. De verzekerde die niet de verzekeringnemer is 391
C. De verzekeringnemer en de verzekerde 392
HOOFDSTUK III. VOORWAARDEN VOOR DE UITOEFENING VAN HET VERHAAL 393
A. Algemeen 393
B. Verplichting van de verzekeraar tot kennisgeving van zijn voornemen 393
I. Ratio legis 393
II. Voorwaarden voor een geldige kennisgeving 395
a. Klare en duidelijke kennisgeving van het voornemen 395
b. Tijdige kennisgeving van het voornemen 395
c. Kennisgeving aan de verzekerde 396
III. Gevolgen van de niet-naleving van de kennisgevingsverplichting 397
C. Aansprakelijkheid van de verzekerde 399
I. Vergoedingen betaald op grond van aansprakelijkheid 399
II. Vergoedingen betaald op grond van artikel 29bis WAM 400
III. Vergoedingen betaald in het kader van de RDR-overeenkomst 401
HOOFDSTUK IV. VOORWERP VAN HET VERHAAL VAN DE VERZEKERAAR. 403
A. Schade van de benadeelde 403
B. Beperking van de omvang van het verhaal 404
C. Moratoire interest 406
HOOFDSTUK V. UITOEFENING VAN HET RECHT VAN VERHAAL 407
A. Algemeen 407
B. Uitoefening te goeder trouw van het recht van verhaal 407
C. Afstand van het recht van verhaal 408
D. Overeenkomst over het verhaal 408
HOOFDSTUK VI. HET VERHAAL VAN DE VERZEKERAAR IN RECHTSVERGELIJKEND PERSPECTIEF 410
BESLUIT 411

DEEL 6 DEKKING IN DE TIJD VAN DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING . 413
INLEIDING 413

HOOFDSTUK I. HET SCHADEGEVAL EN DE DUUR VAN DE WAARBORG 414
A. Het schadegeval 414
B. Dekking van het inlooprisico 415
C. Dekking van het uitlooprisico 416
I. Het *loss occurrence*-systeem als regel 416
II. Het *claims made*-systeem als uitzondering 418
HOOFDSTUK II VERJARING IN DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING 422
A. Bijzondere wetsbepalingen 422
B. Verjaring van de verschillende vorderingen 423
I. Algemeen 423
II. Vorderingen van de verzekerde tegen de verzekeraar 424
a. Vordering van de verzekerde tot dekking van het schadegeval 424
b. Regresvordering van de verzekerde tegen de verzekeraar 425
III. Vordering van de benadeelde tegen de verzekeraar 426
IV. Vordering van de verzekeraar tegen de verzekerde 432
a. Verhaalsvordering op grond van een contractueel beding 432
b. Verhaalsvordering op grond van restitutie 433
C. Stuiting van de verjaring 433
I. Algemeen 433
II. Gronden van stuiting 434
a. Gemeenrechtelijke gronden 434
1. Dagvaarding voor het gerecht 434
2. Erkenning van het recht 435
3. Ingebrekestelling 436
b. Bijzondere gronden van stuiting 436
1. Aanmelding van het schadegeval 436
2. Kennisgeving door de benadeelde van zijn wil om vergoeding te verkrijgen 438
III. Gevolgen van de stuiting 440
a. Aanvang van een nieuwe verjaringstermijn 440
b. Relatief karakter van de stuiting 441
D. Schorsing van de verjaring 442
I. Algemeen 442
II. Gronden van schorsing 442
a. Vordering van minderjarigen, onbekwaamverklaarden en andere onbekwamen 443
b. Overmacht 444
c. Conventionele schorsing van de verjaring 444
E. Afstand van de verjaring 445
BESLUIT 446
ALGEMEEN BESLUIT 449
HOOFDSTUK I. EVALUATIE VAN DE RECHTSPOSISTIE VAN DE VERZEKERDE EN DE BENADEELDE 449
HOOFDSTUK II. RECHTSPOSITIE VAN DE VERZEKERDE 451
A. Algemeen 451
B. Omschrijving van de waarborg 452
I. Onderscheid tussen gereglementeerde en niet-gereglementeerde overeenkomsten 452
a. Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 452
b. Niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten 453
II. Omschrijving van het risico volgens de aard van de aansprakelijkheid 454
III. Omschrijving van het risico volgens de feitelijke omstandigheden van het schadegeval 456
C. Omvang van de vergoeding van de benadeelde 457
D. Beperking van de dekking van het inloop- en uitlooprisico 457

IV. Beperking door het verhaal van de verzekeraar 458
HOOFDSTUK III. RECHTSPOSITIE VAN DE BENADEELDE 459
A. Algemeen 459
B. Het bestaan van een verzekering 460
C. Bepaling van de waarborg 461
D. Het eigen recht van de benadeelde 461
I. Aansprakelijkheid van de verzekerde 461
II. Identificatie van de verzekeraar 462
E. Tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen 463
TOT SLOT

BIBLIOGRAFIE 465
Boeken 465
Artikels 466
Overzichten van rechtspraak 492
Vreemd recht 492
Europa 492
Frankrijk 493
Boeken 493
Artikelen 493
Nederland 497
Duitsland 499
Engeland 500

INLEIDING

1. Situering en probleemstelling

1. Dit proefschrift handelt over de werking van de aansprakelijkheidsverzekering. Vergoeding van schade is reeds lang geen aangelegenheid meer die zich enkel afspeelt tussen de aansprakelijke en de schadelijder. Ook de verzekeraar van de aansprakelijke vervult hierbij een belangrijke rol. Het doel van het onderzoek bestaat erin aan de hand van de wettelijke regels die deze verzekering beheersen, de rechtspositie van de verzekerde en de benadeelde nader te bepalen en na te gaan of de wetgeving en de rechtspraak de doelstellingen van de wetgever die aan de regels van de aansprakelijkheidsverzekering ten grondslag liggen, waarmaken.

2. De aansprakelijkheidsverzekering heeft een bijzonder groot economisch en maatschappelijk belang[1]. De cijfergegevens met betrekking tot de Belgische verzekeringsmarkt zoals bekend gemaakt door *Assuralia*[2] tonen aan dat de geldstromen die in deze verzekeringstak omgaan, indrukwekkend zijn. Het premie-incasso van de WAM-verzekering bedroeg in 2013 niet minder dan 2.193 miljoen euro. Voor de algemene burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen werd nog eens 873 miljoen euro aan premies geïnd[3]. Sedert 2009 is het premie-incasso van de WAM-verzekering met 10,1% gestegen. Voor de andere aansprakelijkheidsverzekeringen is de stijging beperkt tot 3,2 %[4], wat onder andere te wijten is aan de invloed van de economische crisis op het incasso voor de bedrijfs- en beroepsverzekeringen. In 2013 telde de WAM-verzekering 29.144 ongevallen met lichamelijke schade op een totaal van 353.554 schadegevallen. De schadelast bedroeg voor deze verzekering 1.188 miljoen euro[5]. Ook wereldwijd is de aansprakelijkheidsverzekering een belangrijk fenomeen. Zo werd het mondiale premie-incasso voor de aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven in 2013 geschat op 160 miljard US dollar[6]. Voor de WAM-verzekering werd in 2010 het aantal schadegevallen geraamd op 150.000 met 5 miljoen gekwetste personen[7].

[1] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 473, nr. 667.
[2] *Assuralia* is de beroepsvereniging van de verzekeringsondernemingen in België. Zij vertegenwoordigt de overgrote meerderheid van de verzekeraars die op de Belgische markt actief zijn. Zij behartigt de belangen van deze verzekeraars.
[3] Kerncijfers en voornaamste resultaten van de Belgische verzekeringsmarkt in 2013, *Assurinfo* nr. 38, 6 november 2014, 3.
[4] Kerncijfers en voornaamste resultaten van de Belgische verzekeringsmarkt in 2013, *Assurinfo* nr. 38, 6 november 2014, 53 en 56.
[5] *Jaarverslag Assuralia*, 38 (http://www.assuralia.be/fileadmin/content/documents/jaarverslagen/Balans%20en%20Vooruitzichten%202014%20-%202015.pdf).
[6] Les tendences de la sinistralité en responsabilité civile: risques émergents et regain des facteurs économiques, *Sigma*, Swiss Re, 2014, nr. 4, 5.
[7] Normative and Management Characteristics of Motor Third Party Liability Insurance in the World, XIII World Congress 2010, 13.

3. Het onderzoek over de werking van de aansprakelijkheidsverzekering gaat uit van de dubbele functie van deze verzekering. In de eerste plaats wil de verzekeringnemer met het sluiten van deze verzekering zichzelf en eventueel andere personen indekken tegen de financiële gevolgen van aansprakelijkheid. Het toegenomen risico van aansprakelijkheid zet particulieren, bedrijven en overheden hiertoe steeds meer aan[8]. Dit risico kan zelfs zo groot zijn dat het niet verantwoord is een bepaalde activiteit uit te oefenen zonder aansprakelijkheidsverzekering[9]. De toename van het aansprakelijkheidsrisico heeft meerdere oorzaken. In de eerste plaats geeft de industriële en technologische ontwikkeling aanleiding tot nieuwe aansprakelijkheidsbetwistingen, zoals bijvoorbeeld bij milieuschade[10] of bij het bestuur van vennootschappen[11]. Verder roept de wetgever nieuwe aansprakelijkheden in het leven[12]. Met het sluiten van deze verzekering zet de verzekeringnemer deze dreiging van een onzeker groot verlies in zijn vermogen of in dat van een andere verzekerde door een aansprakelijkheidsschuld om in de zekerheid van constante betalingen van beperkte premies[13].

De tweede functie van de aansprakelijkheidsverzekering bestaat erin de benadeelde die schade lijdt waarvoor de verzekerde aansprakelijk is, een grotere zekerheid op vergoeding van die schade te geven. De aansprakelijkheidsverzekering garandeert aan de benadeelde solvabiliteit binnen de grenzen van de waarborg[14]. Waar de aansprakelijkheidsverzekering in oorsprong enkel bedoeld was als bescherming van het vermogen van de verzekerde, is het belang van deze tweede functie steeds toegenomen en is de aansprakelijkheidsverzekering geleidelijk aan uitgegroeid tot een instrument dat evenzeer of zelfs in de eerste plaats de slachtoffers beschermt[15]. De rol

---

[8] J.-L. FAGNART, "Droit privé des assurances terrestres" in C. JASSOGNE (ed.), *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Diegem, E. Story-Scientia, 1998, 240, nr. 404.

[9] Zo namen in de laatste decennia van de vorige eeuw bestuurders van vennootschappen ontslag omdat zij hun privévermogen niet langer wilden blootstellen aan het D&O risico (Directors and Officers Insurance) (M. DALLE, "De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden", *RGAR* 1998, 12881, nr. 2).

[10] DUBUISSON wijst er terecht op dat de verzekeringen BA uitbating in dit geval een vals gevoel van veiligheid kunnen doen ontstaan. Verzekerde bedrijven kunnen in de overtuiging verkeren dat zij hiervoor verzekerd zijn waar hun polis in werkelijkheid niet blijkt aangepast te zijn aan deze nieuwe bronnen van aansprakelijkheid (B. DUBUISSON, "Les assurances des atteintes à l'environnement: réalités et perspectives d'avenir", *De Verz* 1996, 377, nr. 1 en 393, nr. 23).

[11] M. DALLE, "De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden", *RGAR* 1998, 12881, nr. 1.

[12] A. ANZIANI en L. BETEILLE wijzen er in hun rapport van 15 juli 2009 "*Responsabilité civile: des évolutions nécessaire*"op dat sedert 1804 in Frankrijk meer dan 70 bijzondere aansprakelijkheidsregimes werden ingevoerd (Franse Commissie Senaat, nr. 558, 2008-09).

[13] G. WAGNER, *Tort law and liability Insurance*, The Geneva Papers 2006, 31, p. 279.

[14] T. HARTLIEF, "Heeft het aansprakelijkheidsrecht (de) toekomst?", *TPR* 2007, 1660, nr. 12; Y. LAMBERT-FAIVRE, «L' évolution de la responsabilité civile d'une dette de responsabilité à une créance d'indemnisation», *Rev.trim.civ.* 1987, 19.

[15] DEKKERS schreef reeds in 1971 dat de uitbreiding het aansprakelijkheidsrecht door verruiming van het begrip schade en allerlei ideeën omtrent aansprakelijkheid, leidde tot "*verzwaring en verduistering*". Hij voegde er aan toe: "*We moeten ons dus eerst met het slachtoffer bezig houden. En voor het slachtoffer gaat het niet om aansprakelijkheid, maar om verzekering. Laten we dus met de verzekering beginnen. Het probleem der aansprakelijkheid zal erdoor gezuiverd worden*" (R.

die de aansprakelijkheidsverzekering speelt als vergoedingsmechanisme, heeft trouwens mee ervoor gezorgd dat deze verzekering die aanvankelijk ongeoorloofd was, werd aanvaard[16]. Dat de verzekeringnemer door het afsluiten van een aansprakelijkheidsverzekering niet langer de last van zijn aansprakelijkheid zelf moet dragen, werd precies geaccepteerd in het licht van de vergoeding van het slachtoffer[17]. De tweede functie van de aansprakelijkheidsverzekering is dermate belangrijk geworden dat niet-verzekering van een mogelijke aansprakelijkheid zelfs als sociaal onaanvaardbaar wordt ervaren[18].

4. Schade wordt niet enkel vergoed via het aansprakelijkheidsrecht en de aansprakelijkheidsverzekering maar ook via tal van andere vergoedingssystemen, zoals de ziekteverzekering en de arbeidsongevallenverzekering. Deze vergoedingssystemen doen evenwel geen afbreuk aan het belang van de aansprakelijkheidsverzekering[19]. Dit is in eerste plaats te verklaren doordat de alternatieve vergoedingssystemen vaak de schade van de benadeelde niet volledig vergoeden waardoor de benadeelde toch nog een beroep moet doen op het aansprakelijkheidsrecht en de verzekering van de aansprakelijke om volledige vergoeding van zijn schade te verkrijgen. Zelfs wanneer het slachtoffer vergoeding van zijn schade verkrijgt van een derde, komt het aansprakelijkheidsrecht en de aansprakelijkheidsverzekering verder terug in beeld indien het alternatieve

DEKKERS, "Aansprakelijkheid en verzekering", *RW* 1971, 1546; zie ook: L. SCHUERMANS, "Perspectieven in het verzekeringsrecht", *RW* 1977-78, 2252; G. DURRY, "Les grandes catégories d'assurances" in F. EWALD en J.-H. LOREN (eds.), *Encyclopédie de l'assurance*, Parijs, Economica, 1997, 533).

[16] In de eerste helft van de 19° eeuw werd de aansprakelijkheidsverzekering nog als ongeoorloofd beschouwd. Vanuit moreel oogpunt werd niet aanvaard dat aansprakelijkheid voor een fout kon afgewenteld worden op een verzekeraar (B. DUBUISSON, "Les contrats aléatoires", *JT* 2004, 327, nr 2; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Parijs, Dalloz, 1999, 20, nr. 40; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Parijs, Defrénois, 2006, 219, nr. 337; H. CHARTIER, *Responsabilisation en droit des assurances de responsabilité civile*, th. 2003, 144, nr. 241; M. RUFFAT, E.-V. CALONI, B. LAGUERRE, *L'UAP et l'histoire de l'assurance*, Parijs, Lattès, 1990, 84; A. TUNC, *La responsabilité civile*, Parijs, Economica, 1981, 73, nr. 90; B. STARCK, *Essai d'une théorie générale de la responsabilité civile considérée en sa double fonction de garantie et de peine privée*, Parijs, L. Rodstein, 1947, 484). In Engeland en de US is de aansprakelijkheidsverzekering pas ontstaan omstreeks 1880 (K. S. ARBRAHAM, *The Liability Century*, Londen, Harvard University Press, 2008, 14).

[17] In het belangrijke arrest *Phoenix Ins. Co. of Brooklyn v. Erie & Western Transportation Co* van de US Supreme Court luidde het in 1886 : "*By obtaining insurance the insured does not diminish his responsability to the owners of the goods, but rather increases his means of meeting that responsability*". Het betrof weliswaar nog geen eigenlijke aansprakelijkheidsverzekering maar de Supreme Court aanvaardde met dit arrest voor het eerst dat de zaakverzekeraar ook dekking moet verlenen wanneer goederen die door een derde aan de verzekerde zijn toevertrouwd (in de transportverzekering), beschadigd werden door de nalatigheid van deze laatste (K. S. ARBRAHAM, *The Liability Century*, Londen, Harvard University Press, 2008, 24-26).

[18] Y. LAMBERT-FAIVRE en S. PORCHY-SIMON, *Droit du dommage corporel. Systèmes d'indemnisation*, Parijs, Dalloz, 2008, 51, nr. 17.

[19] Voor een uitgebreid en gedetailleerd onderzoek zie: I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 722 p.

vergoedingssysteem de schadelast, hetzij via een subrogatoire vordering, hetzij via een eigen recht, doorschuift naar degene die voor het schadegeval aansprakelijk is[20].

5. Het belang van de aansprakelijkheidsverzekering blijkt verder uit de invloed die zij uitoefent op het aansprakelijkheidsrecht[21]. Een treffend voorbeeld hiervan is terug te vinden in het arrest van 12 juli 2007 van het Grondwettelijk Hof waarin het Hof overweegt dat het bestaan van een verplichte aansprakelijkheidsverzekering in hoofde van de architecten tot gevolg heeft dat hun aansprakelijkheid bij een veroordeling *in solidum* met andere beroepsgroepen in de bouwsector meer in het gedrang dreigt te komen[22]. Het Hof gaat dus ervan uit dat een architect wiens aansprakelijkheid verzekerd is, hierdoor vlugger aansprakelijk wordt gesteld. De verzekering zou dus kunnen leiden tot het aanvaarden van aansprakelijkheid teneinde aan schadelijders een vergoeding te garanderen[23]. De invloed van de aansprakelijkheidsverzekering op het aansprakelijkheidsrecht komt ook tot uiting in de uitbreiding van gronden van aansprakelijkheid. Te denken valt bijvoorbeeld aan de tendens om de ouderlijke aansprakelijkheid van artikel 1384, tweede lid, BW een objectief karakter te geven in plaats van een weerlegbaar vermoeden[24] of het oprekken van het foutbegrip[25]. Verder

---

[20] M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Parijs, Defrénois, 2006, 8, nr. 9 en 51, nr. 68.

[21] G. VINEY, "Introduction à la responsabilité" in J. GHESTIN (ed.), *Traité de droit civil*, Parijs, LGDJ, 2006, 27, nr. 17; B.S. MARKESINIS, "La perversion des notions de responsabilité civile délictuelle par la pratique de l'assurance", *Rev.int.dr.comp.* 1983, 302; D. SIMOENS, "Invloed van verzekering op aansprakelijkheid" (noot onder Vred. Merksem 9 april 1981), *RW* 1981-1982, 1282, nr. 1; H. COUSY, "Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart?" in *Liber amicorum Walter Van Gerven*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 207, nr. 3; H. de RODE, "Les assurances obligatoires en Europe, Etat de droit comparé" in J. ROGGE en B. DUBUISSON (eds.), *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Mechelen, Kluwer, 2001, 69.

[22] GwH 12 juli 2007, *TBBR* 2008, 390, noot B. KOHL; V. CALLEWAERT, "Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité" in C. PARIS en B. DUBUISSON (eds.), *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2008, 258-259, nr. 77; zie ook: J. ARON, L'évolution des rôles et des responsabilités en droit de la construction, le point de vue de l'architecte: un intervenant obligatoirement assuré, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (eds.), *Les assurances de la construction en Belgique*, Louvain-la-neuve, Academia-Bruylant, 2003, 77-78.

[23] Volgens HARTLIEF is het gemeen goed te stellen dat het hedendaagse aansprakelijkheidsrecht er zonder aansprakelijkheidsverzekering anders zou uitzien en vormt het fenomeen aansprakelijkheidsverzekering in wezen het fundament voor de stand van het recht (T. HARTLIEF, "De grillige ontwikkeling van het aansprakelijkheidsrecht met het oog op verzekerbaarheid van aansprakelijkheid", *AV&S* 2006, 101). Zie ook: G. VINEY, "Introduction à la responsabilité" in J. GHESTIN (ed.), *Traité de droit civil*, Parijs, LGDJ, 2006, 32, nr. 20; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Parijs, Dalloz, 1999, 76, nr. 169; R. PATRY, Responsabilité civile et assurances, *RIDC* 1997, 375-376, nr. 6; M. WANDT, *Versicherungsrecht*, Keulen, C. Heymanns Verlag, 2010, 369-370, nr. 1060.

[24] E. MONTERO en A. PÜTZ, "La responsabilité parentale: du neuf avec du vieux" (noot onder Cass. 12 februari 2008), *JT* 2009, 613-616; A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dir. Par B. Beignier, Parijs, Defrénois, 2004, 31, nr. 78: bij de uitbreiding van de toepassing van artikel 1384 CC door het Franse Hof van Cassatie na het arrest Blieck van 23 maart 1991 heeft de verplichte verzekering voor sportclubs meegespeeld. Bij dit arrest erkende het Franse Hof van Cassatie aan algemene aansprakelijkheid voor personen. Deze aansprakelijkheid is van toepassing op personen die de gedragingen van anderen al dan niet tijdelijk moeten organiseren, leiden en controleren (zie: C.C. VAN DAM, *Aansprakelijkheidsrecht*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2000, 49-50, nr. 270).

verwijst de rechtsleer ook naar de versoepeling van het causaliteitsvereiste[26], zoals door de aanvaarding van vergoeding van het verlies van een kans[27], en de uitbreiding van de vergoedbare schade[28], die tot uiting komt in de opeenvolgende versies van de Indicatieve Tabel[29]. Kortom, de rechter zou geneigd zijn zich te richten op een verzekerde aansprakelijke en bij de beoordeling van de aansprakelijkheid rekening te houden met de verzekering van zijn aansprakelijkheid. Bovendien heeft de aansprakelijkheidsverzekering ook een weerslag op de houding van de schadelijder. Het bestaan van een aansprakelijkheidsverzekering kan het instellen van schadeclaims door de benadeelde in de hand werken en bij hem de overtuiging doen ontstaan dat voor elke schade een aansprakelijke te vinden is[30]. Tenslotte beïnvloedt de aansprakelijkheidsverzekering ook het aansprakelijkheidsrecht doordat de wetgever de invoering van objectieve aansprakelijkheden in de regel koppelt aan een verplichting tot het sluiten van deze verzekering[31].

6. Het belang van de aansprakelijkheidsverzekering in haar dubbele functie heeft de wetgever bij de invoering van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst (Wet Landverzekeringsovereenkomst), thans deel 4 Wet betreffende de verzekeringen van 4 april 2014 (Wet Verzekeringen)[32], ertoe aangezet de bescherming van zowel de verzekerde als de benadeelde in de nieuwe wettelijke regels na te streven[33]. Waar de Verzekeringswet van 11 juni 1874, thans

---

[25] N. JEGER, "'Assurance oblige', ook in de arbeidsongevallenwetgeving ten aanzien van uitzendkrachten" (noot onder Gent 30 juni 1994), *TBBR* 1996, 230, nr. 1; M.A. DE VILLE, "Notes au sujet des assurances de la responsabilité civile pour dommages causés au patrimoine ou à la fortune", *De Verz* 1942, 596.

[26] WANSINK gaat ervan uit dat de ontwikkeling in Nederland op het terrein van de causaliteit in het aansprakelijkheidsrecht (de leer van de toerekening naar redelijkheid) ertoe heeft geleid dat bij de vaststelling van de omvang van de aansprakelijkheid rekening wordt gehouden met het verzekeringsaspect (J.H. WANSINK, "Onverzekerbare aansprakelijkheid: (verplichte) directe verzekeringen een aanvaardbaar alternatief?" in T.HARTLIEF en M.M. MENDEL (eds.), *Verzekering en Maatschappij*, Deventer, Kluwer, 2000, 410).

[27] I. BOONE en K. RONSIJN, "Actualia schade en schadevergoeding 2012-2015", in C. VAN SCHOUBROECK en I. SAMOY (eds.), *Aansprakelijkheidsrecht- en verzekeringsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 38-47.

[28] M. FONTAINE, *Droit des assurances*, Brussel-Gent, Larcier, 2006, 403, nr. 668; M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel-Gent, Larcier, 1999, 250, nr. 579; L. SCHUERMANS, "Perspectieven in het verzekeringsrecht", *RW* 1977-78, 2262.

[29] G. JOCQUE, "Enkele bedenkingen bij de nieuwe Indicatieve Tabel", *RW* 2012-13, 1519-1520; G. JOCQUE, "De nieuwe indicatieve tabel kritisch bekeken", *RW* 2008-09, 1114-1122.

[30] G. VINEY, "Introduction à la responsabilité" in J. GHESTIN (ed.), *Traité de droit civil*, Parijs, LGDJ, 2006, 32, nr. 20; A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, Parijs, LGDJ, 2000, 7, nr. 1-00; W. VAN GERVEN, "De invloed van de verzekering op het verbintenissenrecht", *RW* 1962-63, 781, nr. 8.

[31] Deze aansprakelijkheidsregelingen zijn zo talrijk geworden dat zij nauwelijks nog te overzien zijn (H. COUSY, "Enkele beschouwingen over de systematiek van de stelsels van foutloze aansprakelijkheid" in *Liber amicorum Jacques Putzeys*, Brussel, Bruylant, 1996, 39, nr. 2; zie ook: H. COUSY, "Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart?" in *Liber amicorum Walter van Gerven*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 210, nr. 4; R. PATRY, "Responsabilité civile et assurances", *RIDC* 1997, 372, nr. 3). Zie hierover ook: V. BRUGGEMAN, M.G. FAURE en T. HARTLIEF, "Verplichte verzekering in België", *De Verz.* 2007, 387-401.

[32] *BS* 30 april 2014.

[33] B. DUBUISSON, "La norme imperative dans le droit du contrat d'assurance?" in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1998, 119, nr. 16.

deel 5 Wet Verzekeringen, nog geen aandacht had voor de aansprakelijkheidsverzekering, was dit in Wet Landverzekeringsovereenkomst geheel anders[34]. Deze wet voorzag in bijzondere regels voor de aansprakelijkheidsverzekering in de artikelen 77 tot en met 89, die nu nagenoeg ongewijzigd zijn overgenomen in de artikelen 141 tot en met 153 Wet Verzekeringen[35]. Met het oog op de bescherming van de verzekerde en de benadeelde te garanderen, heeft de wetgever aan deze bepalingen een dwingend karakter gegevens zoals bepaald in artikel 56 Wet Verzekeringen en zijn zij bij uitzondering zelfs van openbare orde. In de voorbereidende werken van de Wet Landverzekeringsovereenkomst werd de vervanging van de Verzekeringswet 1874 verantwoord door de nood aan een moderne wetgeving inzake verzekeringsovereenkomsten "*door de verzekeringnemer, de zwakste partij bij de overeenkomst, de rechtskundige bescherming te bieden die hij mag verwachten en die absoluut onontbeerlijk schijnt op de vooravond van de grote Europese markt van 1993*". De Verzekeringswet 1874 die steunt op de contractvrijheid, gaf geen voldoende bescherming aan de verzekerde "*tegen de bedingen die hem door de verzekeraar zijn opgelegd en deze laatste overdreven rechten toekennen*"[36]. De wetgever had dus in de eerste plaats een bescherming van de verzekerde op het oog tegen buitensporige bedingen van de verzekeraar waardoor de dekking hem ontnomen wordt. Hierbij nam de wetgever vooral de oude sanctiemechanisme van nietigheid van de verzekeringsovereenkomst en verval van dekking in het vizier[37]. Wat de aansprakelijkheidsverzekeringen betreft wilde de wetgever verder reageren "*tegen bepaalde misbruiken van verzekeraars bij schadeloosstelling van slachtoffers van ongevallen*" [38]. De wetgever heeft zich aldus tot doel gesteld de verzekerde en de benadeelde te beschermen tegen contractuele bedingen die hen op onevenredige wijze de dekking van de aansprakelijkheid en de vergoeding ontzeggen. Het gevaar van onevenredige bedingen is des te groter waar de verzekeraar in de regel de inhoudt van de verzekeringsovereenkomst bepaalt en de verzekeringnemer geen of nauwelijks inspraak heeft in dat toetredingscontract. Bovendien vereist een goed begrip van de draagwijdte van een verzekeringsovereenkomst een juridische kennis waarover de doorsnee verzekeringnemer niet beschikt[39]. Met de invoering van dwingende regels voor de aansprakelijkheidsverzekering heeft de wetgever zich ingeschreven in de evolutie naar minder contractuele vrijheid ten gunste van sociale doelstellingen.

7. Ook bij de invoering van de nieuwe Wet Verzekeringen heeft de wetgever verwezen naar de beschermingsdoelstelling. Deze wet codificeert onder meer de belangrijkste wetgeving inzake verzekeringen. Volgens de Memorie van Toelichting

[34] H. COUSY, "Nieuwe wetgeving i.v.m. aansprakelijkheidsverzekering (Wet van 25 juni 1992 en Wet van 21 november 1989)" in *Recht halen uit aansprakelijkheid*, Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1992-93, Gent, Mys en Breesch, 1993, 270-271, nr. 2.
[35] Wet 4 april 2014 betreffende de verzekeringen (*BS* 30 april 2014).
[36] *Parl.St.* Kamer 1990-91, nr. 1586/5, 2 en 4.
[37] *Parl.St.* Kamer 1990-91, nr. 1586/5, 5.
[38] *Parl.St.* Kamer 1990-91, nr. 1586/5, 7.
[39] L. MAYAUX, *Assurances terrestre, 1° Généralités* in *Rép. civ. Dalloz*, Parijs, Dalloz, 2007, 16, nr. 71.

wordt hiermee een vereenvoudiging van de bestaande wetgeving inzake de bescherming van de verzekeringsgebruiker beoogd[40]. Het samenbrengen van verschillende bestaande wetten zou de leesbaarheid van het wettelijke kader en de bescherming van de verbruiker moeten verhogen[41]. Artikel 3 verwijst uitdrukkelijk naar de bescherming van de verzekeringnemers, de verzekerden, de begunstigden en de derden die belang hebben bij de uitvoering van verzekeringsovereenkomsten als doelstelling van de nieuwe wet. Deze bepaling geeft tegelijk aan hoe deze doelstelling wordt gerealiseerd, meer bepaald door onder andere het vaststellen van voorwaarden en regels die een professionele behandeling van de belanghebbende partijen moeten waarborgen, het bepalen van informatieregels bij het aanbieden en het sluiten van een verzekeringsovereenkomst en gedurende de looptijd ervan en van regels met betrekking tot publiciteit van deze informatieplichten, het opleggen van informatie en regels in verband met tarifering, segmentaties en winstdeling en het vaststellen van voorwaarden en regels die de contractuele relatie tussen de verzekeraar, de verzekeringnemer, de verzekerde en de begunstigde organiseren[42]. Voor deze laatste regels verwijst artikel 3 ook naar het beginsel van de goede trouw bij de uitvoering van overeenkomsten. Bovendien wil de wet ook het toezicht op de naleving van al deze regels organiseren[43].

8. De wetgever wil door het opleggen van dwingende bepalingen de verzekerde en de benadeelde beschermen tegen de verzekeraar. Hij vreest dat de verzekeraar de dekking die de verzekerde en de benadeelde mogen verwachten door contractuele bedingen uitholt of minstens niet de dekking verleent die zij ervan mogen verwachten. Voor de wetgever moet een geldig gesloten verzekeringsovereenkomst leiden tot dekking van de aansprakelijkheid van de verzekerde en vergoeding van de benadeelde en mag slechts uitzonderlijk hieraan afbreuk gedaan worden. Die beschermingsgedachte reikt zelfs zover dat de wetgever sommige vanuit een oogpunt van sociaal beleid sommige bepalingen een openbare orde-karakter heeft gegeven. Deze bepalingen neergelegd in de artikelen 62, 150 en 151 Wet Verzekeringen. Deze bepalingen die betrekking hebben op het opzettelijk veroorzaakt schadegeval, het eigen recht van de benadeelde en de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen, raken essentiële economische en maatschappelijke belangen[44]. Dit is te verklaren door

[40] *Parl.St.* Kamer 2013-14, 53K3361/001, 4.
[41] *Parl.St.* Kamer 2013-14, 53K3361/001, 5.
[42] Ook artikel 1, eerste lid, Controlewet 9 juli 1975 formuleerde reeds als doelstelling de bescherming van de verzekerden en de derden betrokken bij de uitvoering van verzekeringscontracten en de vaststelling te dien einde van de hoofdvoorwaarden en –regels waaraan de bedrijvigheid van de verzekeringsondernemingen onderworpen is, de organisatie van de controle op die bedrijvigheid en de bepaling van bijzondere regels voor de vereffening van de verzekeringsverrichtingen. Een gelijkaardige bepaling was ook terug te vinden in artikel 1*bis* van de wet van 27 maart 1995 op de verzekeringsbemiddeling en distributie.
[43] Artikel 3 Wet Verzekeringen formuleert ook nog als doelstelling het vaststellen van de voorwaarden betreffende de toegang tot en de uitoefening van de werkzaamheid van verzekerings- en herverzekeringsbemiddeling, de distributie van verzekeringen, en de regels betreffende de informatie aan het publiek in dit verband.
[44] B. DUBUISSON, "La norme impérative dans le droit du contrat d'assurance?" in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1998, 114, nr. 8 en 118, nr. 14;

het sociaal belang dat de wetgever hecht aan elk eigen recht dat tot doel heeft de begunstigde ervan te bevoordelen ten opzichte van de schuldeisers van zijn schuldenaar[45].

9. Het overwegend dwingend karakter van de bepalingen van deel 4 Wet Verzekeringen beschermt niet alleen de verzekerde in zijn contractuele verhouding met de verzekeraar door het garanderen van een contractueel evenwicht. De wetgever beschermt ook de benadeelde die geen partij is bij de verzekeringsovereenkomst[46]. Fr belangen van de benadeelden vormen een sociaal aspect van de aansprakelijkheidsverzekering die niet buiten beschouwing kan gelaten worden. Deze beschermingsgedachte kan gerechtvaardigd worden doordat de benadeelde veel zonder zijn eigen toedoen schuldeiser wordt van de verzekerde en deze laatste zijn recht op dekking hieraan ontleent aan de vordering van de benadeelde[47]. Deze beschermingsdoelstelling blijkt ook uit de dwingende wetsbepalingen die bijzondere verzekeringsovereenkomsten regelen, zoals de WAM-verzekering[48]. Voor de benadeelde geldt de noodzaak van deze bescherming des te meer omdat hij precies geen partij is bij de verzekeringsovereenkomst en de wetgever zijn vergoeding aanziet als een primordiale doelstelling van de aansprakelijkheidsverzekering. De wetgever gaat ervan uit dat de vergoeding van de benadeelde niet mag worden overgelaten aan de onderhandelingssterkte van de verzekeringnemer[49]. Dit verklaart ongetwijfeld waarom de dwingende regels niet enkel gelden voor de private consument[50] die een aansprakelijkheidsverzekering sluit maar ook voor de handelaar, beroepsbeoefenaar en industriële ondernemer, ook al bestaat voor hen minder behoefte aan bescherming

L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 241, nr. 328; J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Waterloo, Kluwer, 2011, 28, nr. 52.

[45] B. DUBUISSON, "La norme impérative dans le droit du contrat d'assurance?" in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1998, 118, nr. 14.

[46]B. DUBUISSON, "La norme impérative dans le droit du contrat d'assurance?" in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1998, 118, nr. 14; H. COUSY, "The talk of the town. Losse bedenkingen over legistiek, consumentenbescherming, oubolligheid en vernieuwing en andere modieuze gespreksthema's naar aanleiding van de recente legislatieve omwenteling van het verzekeringsrecht" in *Liber amicorum Paul de Vroede I*, Antwerpen, Kluwer, 1994, 344, nr. 10.

[47] J.G.J. RINKES, "Aansprakelijkheid en aansprakelijkheidsverzekering: alternatieven voor de aansprakelijkheidsverzekering?" in M.L. HENDRIKSE en J.G.J. RINKES (eds.), *De aansprakelijkheidsverzekering*, Acis-Serie 8, Zutphen, Uitgeverij Paris, 2011, 9.

[48] Overweging 2 van Richtlijn 2009/103/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid van 16 september 2009 verwijst uitdrukkelijk naar het "*groot belang voor Europese burgers, of zij verzekeringnemers zijn of slachtoffers van een ongeval*".

[49] H. COUSY, "The talk of the town. Losse bedenkingen over legistiek, consumentenbescherming, oubolligheid en vernieuwing en andere modieuze gespreksthema's naar aanleiding van de recente legislatieve omwenteling van het verzekeringsrecht" in *Liber amicorum Paul de Vroede I*, Antwerpen, Kluwer, 1994, 344-345, nr. 10: deze auteur wijst er op dat het oorspronkelijke wetsontwerp van de Wet Landverzekeringsovereenkomst voorzag in een afwijkende regeling voor de niet-beschermingsbehoeftige risico's.

[50] De bescherming van de consument-verzekeringnemer blijkt ook uit de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Waterloo, Kluwer, 2011, 26-27, nr. 49.

omdat zij over een sterkere onderhandelingspositie beschikken. De wetgever is trouwens ervan uitgegaan dat de Wet Landverzekeringsovereenkomst voldoende soepelheid bewaart om de contractvrijheid, waar aangewezen, te laten spelen[51]. Artikel 56 Wet Verzekeringen laat trouwens uitdrukkelijk toe dat de verzekeringsovereenkomst van de wettelijke bepalingen van deel 4 van deze wet afwijkt wanneer de bewoordingen ervan hiertoe de mogelijkheid laten. Deze wetsbepalingen zijn dan van aanvullend recht, waardoor zij slechts gelden indien de partijen geen andere regeling hebben bedongen[52].

10. Waar deel 5 Wet Verzekeringen de bepalingen van de Verzekeringswet 1874 overneemt, geldt voor de verzekeringen die onder toepassing van dit deel vallen, niet dezelfde bescherming van de verzekerde en de benadeelde[53]. De wetgever behoudt voor deze verzekeringen nog steeds de bepalingen van de oude Verzekeringswet 1874[54], ook al ging hij bij de invoering van de Wet Landverzekeringsovereenkomst ervan uit dat deze wet de verzekerde onvoldoende beschermt tegen "*les dangers de la liberté contractuelle*" en de verzekeraar in de verzekeringsovereenkomst aan de verzekerde overdreven bedingen kan opleggen[55]. De invoering van de Wet Verzekeringen heeft de wetgever niet ertoe gebracht voor deze verzekeringen aan de verzekerde en de benadeelde dezelfde bescherming te bieden dan voor de verzekeringen van deel 4 Wet Verzekeringen.

11. De bescherming van de verzekeringnemer, de verzekerde en de benadeelde in de verzekeringen die onder toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen, belet niet dat de wetgever ook oog heeft voor de belangen van de verzekeraar[56]. De bescherming van de verzekerde en de benadeelde kan niet gerealiseerd worden zonder een gezonde verzekeringsmarkt, wat inhoudt dat ook de verzekeraar moet kunnen afgaan op een correcte en faire wederpartij. De belangen van de verzekeraar moeten dus mee in acht genomen worden gelet op het vereiste van een contractueel evenwicht tussen de partijen[57]. Verschillende wetsbepalingen die voor de verzekeringnemer en de verzekerde verplichtingen opleggen ten voordele van de verzekeraar, zijn dan ook

[51] L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 240, nr. 326.
[52] B. DUBUISSON, "La norme imperative dans le droit du contrat d'assurance?" in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1998, 113, nr. 7.
[53] B. DUBUISSON, "La norme imperative dans le droit du contrat d'assurance?" in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1998, 110-111, nr. 2.
[54] De transportverzekering werd aan het toepassingsgebied van de Wet Landverzekeringsovereenkomst onttrokken om toepassingsproblemen te vermijden wanneer het vervoer over zee of binnenwateren verloopt (L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 227-228, nr. 311).
[55] J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Waterloo, Kluwer, 2011, 27, nr. 49.
[56] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 95, nr. 96.
[57] In de toelichting bij het ontwerp van de Wet Landverzekeringsovereenkomst werd uitdrukkelijk vermeld dat eveneens werd gestreefd naar een groter evenwicht tussen de wederzijdse rechten en verplichtingen van de partijen (*Parl. St.* Kamer 1990-91, nr. 1586/5, 5).

dwingend in zijn voordeel[58]. De bescherming van de verzekeraar is voornamelijk ingegeven doordat hij enerzijds bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst afhankelijk is van de gegevens die de verzekeringnemer hem bezorgt en waarop hij zijn dekkingsplicht moet afstemmen en anderzijds doordat de wijze waarop de verzekerde zich bij een schadegeval gedraagt, een belangrijke invloed heeft op de gehoudenheid van de verzekeraar tot het verlenen van dekking. Deze bescherming wordt dus gerealiseerd door de bepalingen met betrekking tot de mededelingsplicht van de verzekeringnemer, de uitsluiting van opzettelijke schadegevallen, de premiewanbetaling en de verplichtingen van de verzekerde bij een schadegeval[59]. Kan van de dwingende regels die de verzekerde en de benadeelde beschermen, afgeweken worden in hun voordeel[60], dan mogen deze afwijkingen in elk geval niet in strijd komen met deze dwingende regels die de verzekeraar tot voordeel strekken[61].

12. Tot nu toe heeft de rechtsleer de vragen die rijzen bij de werking van de aansprakelijkheidsverzekering en de hierop toepasselijke wettelijke regels, op een eerder gefragmenteerde wijze behandeld. De dekkingsverplichting van de verzekeraar, de rechten van de benadeelde en de verplichtingen van de verzekerde worden hierbij niet steeds op een coherente wijze met elkaar in verband gebracht, noch worden de wettelijk bepalingen getoetst aan de doelstelling van bescherming van de verzekerde en de benadeelde. De bestaande studies beperken zich tot juridisch-technische oplossingen voor de problemen die in de rechtspraak aan bod komen. Hierdoor ontbreekt een zicht op geheel en blijft de toetsing van de regels aan de vooropgestelde doelstellingen van de aansprakelijkheidsverzekering buiten beeld. Het voorliggende proefschrift heeft tot doel hieraan te verhelpen. Het wil het technisch spel van de wettelijke regels toetsen aan de beschermingsdoelstelling die de wetgever voor ogen stond.

2. Structuur en methode van het onderzoek

13. Om de rechtspositie van de verzekerde en de benadeelde bij de afhandeling van schadegevallen te kunnen bepalen en na te gaan of de wettelijke bepalingen hun doelstelling van bescherming van de verzekerde en de benadeelde realiseren, start het

[58] Dit belet niet dat de wettelijke bepaling tegelijk de sanctie voor de niet-naleving kan beperken in het voordeel van de verzekeringnemer of de verzekerde (B. DUBUISSON, "La norme imperative dans le droit du contrat d'assurance?" in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1998, 120, nr. 16).

[59] L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 239, nr. 326; J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Waterloo, Kluwer, 2011, 27, nr. 50.

[60] B. DUBUISSON, "La norme imperative dans le droit du contrat d'assurance?" in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1998, 112, nr. 3.

[61] Dit zou zich kunnen voordoen wanneer de bepalingen zowel de verzekerde als de verzekeraar beschermen, zoals de artikelen 58-60 Wet Verzekeringen die de mededelingsplicht bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst regelen. Het opleggen van de mededelingsplicht beschermt de verzekeraar terwijl de bepalingen die voorzien in sancties bij verzwijging of valse verklaring bedoeld zijn om de verzekeringnemer te beschermen (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 46-47, nr. 89).

proefschrift in deel één met een onderzoek naar de aansprakelijkheid die door de aansprakelijkheidsverzekering kan gedekt worden. De aansprakelijkheid is immers het risico waartegen de verzekeringnemer zichzelf en andere personen wil beschermen[62] terwijl de gedekte aansprakelijkheid tegelijk de garantie op een solvabele schuldenaar bepaalt voor de benadeelde. Hierbij komen zowel de wettelijke regels als de contractuele bepalingen van de verzekeringsovereenkomst in beeld[63]. Het onderzoek besteedt in dat verband ook aandacht aan de verzekeringsovereenkomsten die niet alleen onderworpen zijn aan de Wet Verzekeringen maar ook aan bijzondere wetgeving zoals de WAM-verzekering, de gezinsaansprakelijkheidsverzekering en de vrijwilligersverzekering. Voor de verzekeringsovereenkomsten waarop bijzondere wettelijke regels van toepassing zijn, focust het onderzoek voornamelijk op de verzekering BA uitbating. Deze verzekeringsovereenkomst kan voor deze verzekeringen fungeren als prototype. Dit onderzoek naar zowel de aard van de aansprakelijkheid die de verzekerde kan oplopen, als de afbakening van deze aansprakelijkheid op grond van de omstandigheden waarin zij zich voordoet, laat toe vast te stellen of de verzekeringsovereenkomst het aansprakelijkheidsrisico afdoende dekt dan wel of hierbij problemen kunnen ontstaan en hoe hieraan kan geremedieerd worden.

14. In het tweede deel komt de verzekering van de aansprakelijkheid aan bod in functie van de protagonisten die bij een schadegeval betrokken zijn. De dekking door de aansprakelijkheidsverzekering is immers ook afhankelijk van het verkrijgen van de hoedanigheid van verzekerde en benadeelde. Ik onderzoek dus wie deze hoedanigheid heeft en hoe zij wordt verkregen. Vervolgens sta ik stil bij de gevolgen van de toekenning van deze hoedanigheid bij een schadegeval. Hierbij is de vraag aan de orde onder welke voorwaarden iemand tegelijk verzekerde en benadeelde kan zijn.

15. Het derde deel gaat in op de rechten die de benadeelde kan laten gelden ten aanzien van de verzekeraar van de aansprakelijke. Dit recht is van cruciaal belang voor de effectiviteit van de werking van de aansprakelijkheidsverzekering. Dit eigen recht van de benadeelde roept tal van vragen op in het licht van de bescherming van de benadeelde. De vraag rijst welke benadeelde het eigen recht kan uitoefenen en onder welke voorwaarden. Bovendien moet het eigen recht dat geldt voor de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen, afgezet worden tegen het voorrecht dat toepasselijk is voor de verzekeringsovereenkomsten van deel 5 Wet Verzekeringen.

---

[62] Het aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht kunnen in deze context niet meer los van elkaar gedacht worden (H.C.F. SCHOORDIJK, "Het recht moeten wij niet denken als een systeem vooraleer wij er systeem in gebracht hebben", *NJ* 2008, 1723).

[63] Y. LAMBERT-FAIVRE, "Réflexion sur la nature juridique des assurances de responsabilité", in *Mélanges dédiés à Jean Vincent*, Parijs, Dalloz, 1981, 196-197: "*Cependant, meme dans le cadre de la loi de 1930, le principe de la liberté contractuelle permet encore aux parties, et singulièrement au rédacteur du contrat, de déterminer les seuls risques couverts, et donc d'opérer toutes les exclusions de risques qui peuvent restreindre au minimum l'objet du contrat*".

16. In deel vier onderzoek ik vervolgens de uitoefening van het eigen recht van de benadeelde, in samenhang met het leerstuk van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. De wettelijke regeling van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen beïnvloedt aanzienlijk de graad van bescherming van de benadeelde. Het onderscheid tussen de verweermiddelen geput uit de verhouding tussen de benadeelde en de aansprakelijke verzekerde enerzijds en deze die betrekking hebben op de verhouding tussen de verzekerde en de verzekeraar vormt hierbij het uitgangspunt. Voor deze laatste verweermiddelen is tevens een onderzoek vereist naar het onderscheid tussen de verplichte en niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen waarvoor de wetgever een verschillende regeling van de tegenwerpelijkheid heeft uitgewerkt.

17. In het verlengde van het eigen recht van de benadeelde en de beperking van de verweermiddelen die de verzekeraar tegen de benadeelde kan inroepen, onderzoekt het vijfde deel van het proefschrift het verhaal van de verzekeraar tegen de verzekeringnemer en de verzekerde. De mogelijkheid van verhaal plaatst in sommige gevallen de uiteindelijke schadelast bij de verzekeringnemer of de verzekerde en beperkt bijgevolg hun bescherming. Het proefschrift onderzoekt onder welke voorwaarden deze bescherming door het verhaal van de verzekeraar beperkt is en of de wettelijke regeling verantwoord is in het licht van de doelstelling om de verzekerde te beschermen. Hierbij komt eveneens de bescherming van de verzekeraar aan bod, wat zoals hiervoor reeds werd aangehaald, ook een doelstelling van de wetgever is.

18. Het proefschrift richt zich vervolgens in het zesde deel op de werking van de aansprakelijkheidsverzekering in de tijd. De bescherming van de verzekerde en de benadeelde door de aansprakelijkheidsverzekering hangt eveneens af van de duur van deze verzekering. Aangezien schadegevallen waarvoor de verzekerde aansprakelijk wordt gesteld, zich uitstrekken in de tijd, is het aanknopingspunt dat binnen de duur van de verzekering valt, doorslaggevend voor de dekking. Dat de afhandeling van een schadegeval een proces is dat zich uitstrekt in de tijd, heeft ook tot gevolg dat de verzekerde en de benadeelde kunnen geconfronteerd worden met verjaringsproblemen. Ook de verjaringsproblematiek is vanuit het oogpunt van bescherming van de verzekerde en de benadeelde van belang zodat het proefschrift ook dit facet onderzoekt en de pijnpunten ervan blootlegt.

19. Tenslotte wijs ik erop dat het proefschrift in de eerste plaats betrekking heeft op het Belgische recht. De reden daarvoor is dat het hier nog ontbreekt aan een globaal onderzoek naar de werking van de aansprakelijkheidsverzekering in het licht van de bescherming van de verzekerde en de benadeelde. Het onderzoek spitst zich dus toe op de voor de aansprakelijkheidsverzekering relevante bepalingen van de Wet Verzekeringen. Zoals hiervoor reeds aangestipt heeft deze wet de Wet Landverzekeringsovereenkomst en de Verzekeringswet 11 juni 1874 overgenomen, weliswaar met een aantal beperkte wijzigingen. Waar nodig of nuttig wordt nog verwezen naar de bepalingen van de Verzekeringswet 11 juni 1874 en de Wet

Landverzekeringsovereenkomst, met verwijzing naar de overeenstemmende bepalingen in de Wet Verzekeringen.

Verder komt rechtsvergelijking voornamelijk aan bod bij het onderzoek naar het eigen recht en de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. De rechtsvergelijkende gegevens worden in dit proefschrift gebruikt om inzicht te krijgen in de wijze waarop in andere Europese landen aandacht besteed wordt aan de bescherming van de verzekerde en de benadeelde in de aansprakelijkheidsverzekering. Het afzetten van de Belgische regeling tegen andere buitenlandse wettelijke regelingen, met name in Frankrijk, Nederland, Duitsland en Engeland, zijn interessant om te beoordelen hoever de bescherming in België reikt. Verder betrekt het proefschrift hierin ook de *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*. Tot slot is het onderzoek beperkt tot het materiële recht. Het proefschrift besteedt slechts zijdelings aandacht aan procedurele aspecten. De stof is bijgehouden tot 31 maart 2015.

DEEL 1 - VERZEKERING VAN AANSPRAKELIJKHEID

INLEIDING

20. Een onderzoek naar de bescherming van de verzekerde en de benadeelde in de aansprakelijkheidsverzekering vereist in de eerste plaats een ontleding van hun rechtspositie waaraan de verzekeringsovereenkomst ten grondslag ligt. Het onderzoek vangt dan ook aan met een analyse van het verzekerbaar belang dat voor elke verzekeringsovereenkomst vereist is, gevolgd door een omschrijving van het aansprakelijkheidsrisico (Hoofdstuk I). Dit leidt vervolgens tot een definitie van het begrip "aansprakelijkheidsverzekering" en een overzicht van de wettelijke regels waaraan deze verzekering onderworpen is (Hoofdstuk II). Vooraleer de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering te ontleden, onderwerp ik eerst nog het aansprakelijkheidsrisicio aan een gedetailleerde analyse (Hoofdstuk III).

Het onderzoek van de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering gaat uit van een dubbele afbakening van het aansprakelijkheidsrisico. De waarborg is gelimiteerd enerzijds op basis van de juridische aard van de aansprakelijkheid van de verzekerde en anderzijds op grond van de feitelijke omstandigheden waarin de aansprakelijkheid van de verzekerde zich moet voordoen.

De afbakening van de waarborg van de verzekering op grond van de aard van de aansprakelijkheid doet vele vragen rijzen (Hoofdstuk IV). Niet alleen komt de vraag aan bod welke aansprakelijkheden gedekt kunnen zijn (Hoofstuk IV, A). Ik besteed ook aandacht aan de problemen van dekking van aansprakelijkheid bij de uitvoering van vriendendiensten of vrijwilligerswerk, bij samenloop en coëxistentie van aansprakelijkheden (Hoofdstuk IV, C, II), bij aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW (Hoofdstuk IV, D), bij hoofdelijke of in solidum-aansprakelijkheid (Hoofdstuk IV, E) en bij zaakwaarneming (Hoofdstuk IV, F). De bespreking van dit eerste criterium ter begrenzing van de waarborg mondt uit in een onderzoek naar de aard van de gedekte aansprakelijkheden in verschillende bijzondere verzekeringsovereenkomsten. Dit betreft enerzijds wettelijk gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten, met name de WAM-verzekering, de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, de brandverzekering en de vrijwilligersverzekering, en anderzijds enkele niet wettelijk gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten, met name de verzekering BA uitbating en de verzekering BA na levering (Hoofdstuk IV, G). Verder wordt ook stilgestaan bij de dekking van aansprakelijkheid naar buitenlands recht (Hoofdstuk V).

Na het onderzoek over de afbakening van het gedekte risico op grond van de aard van de aansprakelijkheid komt de omschrijving van de waarborg op basis van de feitelijke omstandigheden waarin de aansprakelijkheid van de verzekerde zich moet voordoen, aan bod. Hier komt in de eerste plaats de beperking van de dekking door het vereiste van het "accidenteel" veroorzaken van schade in beeld (Hoofdstuk VI, B). Vervolgens

worden de feitelijke omstandigheden die voor verschillende verzekeringsovereenkomsten de waarborg bepalen, geanalyseerd (Hoofdstuk VI, C).

De omschrijving van het gedekte aansprakelijkheidsrisico leidt in sommige gevallen tot conflicten die voor bepaalde schadegevallen uitmonden in dubbele dekking dan wel afwezigheid van dekking. De regels van samenloop van verzekeringen en spiegelbeelddekkingen die op deze conflictsituaties een antwoord kunnen bieden, zijn daarom relevant voor de bescherming van de verzekerde en de benadeelde (Hoofdstuk VII). Hun bescherming wordt voorts beïnvloed door de wijze waarop de verzekeringsovereenkomst de waarborg omschrijft en door de bewijslast die bij een schadegeval op de verzekerde, respektievelijk de benadeelde rust. Hierbij rijzen vooral problemen bij een negatieve waarborgomschrijving en de toepassing van uitsluitingsbedingen (Hoofdstuk VIII, A-C). De uitlegging van de verzekeringsovereenkomst vormt het slot van het laatste hoofdstuk van dit eerste deel (Hoofdstuk VIII).

HOOFDSTUK I. VERZEKERING VAN AANSPRAKELIJKHEID

A. Het verzekerbaar belang in de aansprakelijkheidsverzekering

21. Elke verzekering vereist een verzekerbaar belang[64]. Deze vereiste komt tot uitdrukking in artikel 91 Wet Verzekeringen. Volgens deze bepaling moet de verzekerde voor elke verzekering tot vergoeding van schade, zoals de aansprakelijkheidsverzekering, kunnen aantonen dat hij een in geld waardeerbaar belang heeft bij het behoud van de zaak of de gaafheid van het vermogen. Dit houdt in dat de verzekerde belang erbij moet hebben om zich in te dekken tegen de gevolgen van een gebeurtenis die hij vreest. Dit belang komt tot uiting in de voorafbestaande band die hij heeft met hetgeen aan het risico onderworpen is[65]. De mogelijkheid om aansprakelijk gesteld te worden voor schade toegebracht aan derden, is een dergelijke gebeurtenis. De band tussen het patrimonium van de verzekerde en het risico van aantasting van zijn patrimonium door een aansprakelijkheidsschuld, bestaat immers ongeacht het sluiten van een verzekering en gaat eraan vooraf[66]. De verzekerde heeft dus belang erbij om zijn vermogen tegen aantasting door een aansprakelijkheidsschuld te beschermen[67]. Het sluiten van een verzekeringsovereenkomst heeft dan het behoud van zijn bedreigde vermogenstoestand op het oog[68] , wat zijn verzekerbaar belang uitmaakt[69].

22. Het belang van de aansprakelijkheidsverzekering overstijgt evenwel het verzekerbaar belang van de verzekerde. Niet enkel de potentiële schadeverwekker heeft immers belang bij verzekering van zijn aansprakelijkheid. Ook de schadelijder heeft hierbij baat. Het bestaan van een aansprakelijkheidsverzekering verhoogt zijn kans op effectieve vergoeding van zijn schade omdat hij dan beschikt over een

---

[64] Dit belang onderscheidt de verzekeringsovereenkomst van het spel (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 133, nr. 138). Het verzekerbaar belang is een wezenlijk bestanddeel van de verzekeringsovereenkomst (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 155, nr. 169).

[65] Het verzekerbaar belang valt dus niet samen met de contractueel bepaalde waarborg (Luik 27 januari 2003, *De Verz.* 2003, 505, noot P. VANDERGETEN).

[66] Ook wanneer hij geen verzekering heeft gesloten, laat de mogelijke aantasting van zijn vermogen de verzekerde immers niet onverschillig (J.-L. FAGNART, Les risques du temps-le temps des risques, *For.Ass*. 2011, 23, nr. 5).

[67] H. de RODE, "Les assurances de responsabilité", in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Mechelen, Kluwer, 2005, 8-9, nr. 3.

[68] De bescherming van het vermogen impliceert niet dat er een actief moet zijn voor een geldige aansprakelijkheidsverzekering. Ook wanneer het vermogen van de verzekerde geen actief saldo vertoont, kan hij een aansprakelijkheidsverzekering sluiten om zich in te dekken tegen een gebeurlijke aansprakelijkheid (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Deventer, Kluwer, 2006, 205, nr. 4.3).

[69] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 134-135, nr. 140; P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 11, nr. 8; C. VAN SCHOUBROECK en G. SCHOORENS, "De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story?", *TBH* 1995, 644, nr. 14; A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Brussel, Larcier, 1961, 21, nr. 2.C; C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Deventer, Kluwer, 2007, 284-285, nr. 264; M. PROVOST, "La notion d'intérêt d'assurance", *RGDA* 2009, 713 en 721-722.

solvabele schuldenaar. De aansprakelijkheidsverzekering bewerkstelligt dus niet enkel de bescherming van het vermogen van de verzekerde maar ook de vergoeding van de schade van het slachtoffer[70]. Hierdoor zijn er in de aansprakelijkheidsverzekering in werkelijkheid twee begunstigden, met name de verzekerde en de benadeelde[71]. Dit belet echter niet dat er slechts in hoofde van de verzekerde een verzekerbaar belang moet bestaan bij het sluiten van een aansprakelijkheidsverzekering[72]. De verzekering dekt enkel de aansprakelijkheid van de verzekerde en niet de schade van de benadeelde[73]. Het belang van de benadeelde is geen vereiste van de aansprakelijkheidsverzekering[74]. Hieruit alleen reeds blijkt dat het concept van de aansprakelijkheidsverzekering niet uitgedacht is in functie van bescherming van de benadeelde. Zoals verder aan bod komt, heeft de wetgever niettemin met tal van bijzondere regels de rechtspositie van de benadeelde nader bepaald met het oog op de bescherming van zijn belangen, zoals door de invoering van een veralgemeend eigen recht en een beperking van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen van de verzekeraar[75].

B. Het aansprakelijkheidsrisico

I. Afbakening van de gedekte aansprakelijkheid

23. Met het sluiten van een aansprakelijkheidsverzekering wil de verzekeringnemer een mogelijke aansprakelijkheid van de verzekerde voor schade toegebracht aan derden, laten dekken door een verzekeraar[76]. Deze aansprakelijkheidsschuld is dus het risico dat deze verzekering dekt. Verzekeringstechnisch bestaan er geen bezwaren

[70] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 473-474, nr. 666-667; R. ANDRE en H. HOSTE, *Les assurances de droit commun*, Beernem, Uitgeverij De Windroos, 1964, 207; T. HARLIEF, "Het verzekeringsargument in het aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht" in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL (eds.), *Verzekering en maatschappij*, Deventer, Kluwer, 2000, 377, nr. 2.2; C. DELPOUX, "Les assurances de responsabilité" in F. EWALD en J.-H. LOREN (eds.), *Encyclopédie de l'assurance*, Parijs, Economica, 1997, 751-752.

[71] In dit verband spreekt HARTLIEF van de nevenschikking van dader- en slachtofferbescherming (T. HARTLIEF, "De grillige ontwikkeling van het aansprakelijkheidsrecht met het oog op verzekerbaarheid van aansprakelijkheid", *AV&S* 2006, 101).

[72] A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Brussel, Larcier, 1961, 21, nr. 2.C): "*L'assurance de responsabilité ne cessera jamais d'être une assurance protégeant le patrimoine de l'auteur du fait dommageable, quels que soient les avantages octroyés à la victime*".

[73] M. PROVOST, "La notion d'intérêt d'assurance", *RGDA* 2009, 716-717.

[74] H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Parijs, Litec, 2008, 1080, nr. 1709.

[75] Zie deel 3 en 4.

[76] De aansprakelijkheidsverzekering kan dus ook beschouwd worden als een "*assurance de dette*" (H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Parijs, Litec, 2008, 1079, nr. 1708; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 2005, 475, nr. 631: deze auteurs wijzen er op dat de aansprakelijkheidsschuld en de schuldvordering van de benadeelde de twee zijden zijn van eenzelfde juridisch feit, met name de burgerrechtelijke aansprakelijkheid; gezien vanuit het standpunt van het slachtoffer kan hierdoor gewag gemaakt worden van een "*assurance de créance de réparation*"). Soms wordt ook de term "assurance de pertes indirecte" gebruikt (G. DURRY, "Les grandes catégories d'assurances" in F. EWALD en J.-H. LOREN (eds.), *Encyclopédie de l'assurance*, Parijs, Economica, 1997, 532-533).

tegen dekking van aansprakelijkheid. Aansprakelijkheid doet zich vooreerst voldoende vaak voor en is voldoende verspreid om de waarschijnlijkheid dat dit risico zich voordoet[77], op basis van statistiek te bepalen[78]. Bovendien heeft de statistische waarneming betrekking op een voldoende gelijksoortig risico[79]. Het vereiste van gelijksoortigheid houdt echter niet in dat de verzekering zonder meer elke mogelijke aansprakelijkheid van de verzekerde zou moeten dekken[80]. Dekking van elke mogelijke aansprakelijkheid zou leiden tot een onbeperkt aantal mogelijke schadegevallen en dus tot een onvoorspelbare omvang van de schadelast[81]. Het aansprakelijkheidsrisico is dus verzekeringstechnisch slechts gelijksoortig wanneer de gedekte gevallen nader afgebakend zijn. De aansprakelijkheidsverzekering moet bijgevolg bepalen welke gevallen van aansprakelijkheid van de verzekerde binnen de waarborg vallen. Zoals hiervoor reeds aangegeven gebeurt deze afbakening op basis van de aard van de aansprakelijkheid van de verzekerde en de omstandigheden waarin de aansprakelijkheid van de verzekerde zich kan voordoen. Enkel binnen deze grenzen zijn de mogelijke gevallen van aansprakelijkheid voldoende gelijksoortig en dus ook statistisch relevant om door een verzekeringsovereenkomst gedekt te kunnen worden.

II. Het aansprakelijkheidsbelang in de zaakverzekering

24. De aansprakelijkheidsverzekering is te onderscheiden van de zaakverzekering die gericht is op het behoud van een bepaalde zaak en niet op de gaafheid van het vermogen van de verzekerde. Het gedekte risico in de zaakverzekering betreft dus schade aan een welbepaalde zaak van de verzekerde[82]. Deze waarborg heeft evenwel niet noodzakelijk enkel betrekking op goederen die eigendom zijn van de verzekeringnemer. Zij kan ook betrekking hebben op goederen van derden die de verzekeringnemer onder zich houdt en waarvan hij geen eigenaar is. De verzekeringnemer is in dat geval in de regel gehouden tot teruggave van de goederen

[77] Verkeersongevallen die zich frequent voordoen met veelal beperkte schade, lenen zich goed voor verzekering omdat het risico goed meetbaar is (Innover pour assurer l'inassurable, Sigma, Siss Re, 2005, nr. 4, 7).

[78] "*Verzekerbaarheid*" van een risico kan in het algemeen omschreven worden als volgt: "*les risques sont assurables à condition d'être mesurables, bien cernés et correctement maîtrisés, sachant par ailleurs que les taux de prime doivent être acceptables aussi bien pour les assureurs que pour les assurés*" (Innover pour assurer l'inassurable, *Sigma, Swiss Re*, 2005, nr. 4, 3). Over de criteria van verzekerbaarheid van risico's zie ook: R. VAN GOMPEL, "Les sources d'affaires en assurances", in Les paramètres de sélection du risque à l'aube du XXe siècle, Dossier nr. 10, *De Verz*. 2004, 49-56; J. KNETSCH, "L'Etat face à l'inassurabilité des risques", *RGDA* 2012, 937-957.

[79] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 34-35, nr. 15; zie ook: L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 19-21, nr. 24-25.

[80] P. VAN DER MEERSCH, *L'assurance de le responsabilité civile professionnelle, in Responsabilité professionnelle et assurance des risques professionnels*, Brussel, Larcier, 1975, 260-262.

[81] Dekking van elk schadegeval waarvoor de verzekerde aansprakelijk kan gesteld worden, zou ook geen zin hebben aangezien hierdoor noodzakelijkerwijze veel gevallen van mogelijke aansprakelijkheid zouden gedekt zijn die zich bij de verzekerde niet kunnen voordoen (A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Brussel, Larcier, 1961, 75, nr. 60).

[82] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 453, nr. 623.

aan de eigenaar zodat hij ze moet bewaren met het oog op deze teruggave[83]. Het risico voor de verzekeringnemer bestaat erin dat hij aansprakelijk is ten overstaan van de eigenaar van de zaak wanneer hij zijn teruggaveplicht niet kan nakomen. Hierdoor heeft de verzekeringnemer een verzekerbaar belang bij het sluiten van een zaakverzekering voor de zaak waarvan hij geen eigenaar is[84]. Doordat de verzekeringnemer aansprakelijk kan gesteld worden bij niet-naleving van zijn teruggaveplicht, gaat achter deze zaakverzekering een aansprakelijkheidsbelang schuil[85]. De verzekering wordt hiermee evenwel geen aansprakelijkheidsverzekering maar blijft een zaakverzekering[86]. De verzekering beschermt niet het vermogen van de verzekeringnemer tegen een aansprakelijkheidsvordering van de eigenaar van de verzekerde zaak[87]. Het gedekte risico blijft de zaak zelf waarbij de eigenaar ervan een verzekerde wordt[88]. In de verzekeringspraktijk zijn tal van dergelijke zaakverzekeringen terug te vinden. De brandverzekering kan dekking verlenen voor schade aan de goederen die zich in het verzekerde gebouw bevinden, ongacht aan wie zij toebehoren[89]. Hetzelfde geldt voor de glasbreukverzekering die een handelshuurder sluit wanneer hij op grond van het huurcontract aansprakelijk is voor glasbreuk[90] en voor de diefstalverzekering die de leasingnemer sluit voor het geleasde

---

[83] Cass. 26 januari 1978, *AC* 1978, 630; zie ook: Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, Londen, LexisNexis, 2003, 348, nr. 660: "*His potential liability to the true onwner in such a case may wel be the foundation, in whole or in part, of having an insurable interest up to the full value of the property*".

[84] Bij POTHIER luidde het reeds: "*Non-seulement ceux à qui les marchandises appartiennent, et qui en sont les propriétaires, mais tous ceux aux risques desquels elles sont, peuvent les faire assurer*" (M. BUGNET, *Oeuvres de Pothier*, t. 5, Parijs, Cosse et Marchal-Plon, 1890, 303, nr. 93). Ook bij de parlementaire bespreking van artikel 4 Verzekeringswet 11 juni 1874 werd hierop gewezen: "*Si le propriétaire, plus que personne, a qualité pour faire assurer la chose qui lui appartient, on n'en saurait conclure qu'il ait seul cette capacité; il suffit d'être exposé à un titre quelconque à éprouver préjudice par la destruction d'une chose pour être autorisé à la faire assurer (...) C'est pourquoi le projet ne reconnaît, en dehors de la propriété, d'intérêt suffisant pour conférer le pouvoir de faire assurer, qu'un autre droit réel ou une responsabilité relative à la chose*" (P. LALOUX, *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Brussel, Bruylant, 1944, 57, nr. 60). Zie ook : Cass. fr. 25 april 1990, *RGAT* 1990, 890, noot J. KULLMANN; M. PROVOST, "La notion d'intérêt d'assurance", *RGDA* 2009, 716.

[85] H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Deventer, Kluwer, 2006, 199, nr. 4.1; M. WANDT, *Versicherungsrecht*, Keulen, C. Heymanns Verlag, 2010, 247, nr. 681. Zie hierover ook: B. VOGLET, "L'intérêt en assurances sous le critère de l'obligation de restitution de la chose assurée" (noot onder Luik 8 februari 2011), *For.Ass*. 2011, 12-14.

[86] In Frankrijk speelt de zaakverzekering "*voor rekening*" de rol van aansprakelijkheidsverzekeraar wanneer de verzekeringnemer aansprakelijk is voor de schade van de verzekerde, waardoor een verhaal tegen de verzekeringnemer uitgesloten is (M. ASSELAIN, "Imbroglio de l'assurance pour compte" (noot onder Cass. fr. 10 oktober 2014), *RGDA* 2014, 491: "*...l' assurance pour compte est mise en oeuvre en tant qu'assurance de la responsabilité du souscripteur, ce qui interdit le recours de l'assureur*".

[87] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Bruylant, 2011, 453, nr. 623.

[88] De zaakverzekering die dekking verleent voor schade aan goederen die geen eigendom zijn van de verzekeringnemer, is hierdoor een verzekering voor rekening (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 2005, 183-184, nr. 199-200).

[89] Artikel 117 Wet Verzekeringen bepaalt trouwens uitdrukkelijk dat de inboedelverzekering bij brand niet alleen de goederen die aan de verzekerde toebehoren, omvat maar ook die van alle bij hem inwonende personen, ten behoeve van wie de verzekeringnemer geacht wordt de verzekering mede te hebben gesloten. De partijen kunnen wel overeenkomen bepaalde goederen uit te sluiten.

[90] C. MELOTTE, "Le droit des assurances et la responsabilité dans le cadre du bail commercial" in G. BENOIT, C. DELFORGE, P. JADOUL, G. ROMMEL en M. VLIES (eds.), *Le bail commercial*, Brugge, die Keure, 2008, 694, nr. 5 en 703, nr. 29.

voertuig[91]. Evenzo is dit het geval voor de garagehouder die een eigenschadeverzekering sluit waarin ook de voertuigen toebehorende aan de klanten, gedekt zijn[92], voor de zeeverzekering die dekking verleent voor schade aan de lading[93] of voor de controleverzekering[94] die onder meer dekking verleent voor schade tijdens de bouwwerken[95].

25. Het onderscheid tussen de zaakverzekering waarbij de verzekeringnemer een aansprakelijkheidsbelang heeft, en een aansprakelijkheidsverzekering heeft verstrekkende gevolgen. In de eerste plaats vinden de regels van de aansprakelijkheidsverzekering neergelegd in de artikel 142 tot en met 153 Wet Verzekeringen geen toepassing op de zaakverzekering. Bovendien kan de zaakverzekering schade veroorzaakt door de fout van de verzekeringnemer uit de dekking sluiten[96] terwijl de aansprakelijkheidsverzekering precies dekking verleent ingeval van aansprakelijkheid van de verzekerde. Omgekeerd kan de zaakverzekering in dekking voorzien van schade aan het verzekerde goed, ongeacht de oorsprong ervan. De zaakverzekeraar moet dan de eigenaar vergoeden, ook wanneer de schade niet te wijten is aan een fout van de verzekerde terwijl de aansprakelijkheidsverzekering enkel tussenkomt bij schade waarvoor de verzekerde aansprakelijk is.

De eigenaar van de verzekerde goederen die niet toebehoren aan de verzekeringnemer, beschikt verder over een contractuele aanspraak tegen de zaakverzekeraar[97]. Zijn vordering tot het verkrijgen van de verzekeringsprestatie, is immers gesteund op de verzekeringsovereenkomst. Hij oefent tegen de zaakverzekeraar geen rechtstreekse vordering uit zoals bedoeld in artikel 150 Wet Verzekeringen maar vordert in zijn hoedanigheid van verzekerde betaling van de verzekeraar. Dit heeft tevens tot gevolg dat de regeling van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen zoals bepaald in artikel 151 Wet Verzekeringen, niet van

[91] Antwerpen 16 november 2005, *RW* 2008-09, 238; Gent 4 december 2002, *RGAR* 2004, 13836; Rb. Kortrijk 20 juni 2006, *RW* 2008-09, 1196 (een "*contract van renting*" van een voertuig).
[92] Cass. 26 januari 1978, *AC* 1978, 630.
[93] S. ROLAND, "De rechtstreekse vordering tegen de aansprakelijksheidsassuradeuren terzake van vervoer", *RHA* 1995, 295.
[94] De controleverzekering is de verzekering "*tienjarige aansprakelijkheid*" die zowel de contractuele aansprakelijkheid van de aannemer ten overstaan van de bouwheer als de buitencontractuele aansprakelijkheid ten overstaan van derden dekt (F. BURSSENS, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2001, 383, nr. 500; P. FONTAINE, "De quelques récentes évolutions dans l'assurance du secteur de la Construction", *De Verz.* 2005, 22; L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, "Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell", *De Verz.* 2007, 163, nr. 6; K. TROCH, "Bouwen en verzekeringsrecht" in K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE, *Handboek bouwrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 1003, nr. XII.37; A. DELVAUX, "L'assurance de la responsabilité dans la Construction" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75ter, Mechelen, Kluwer, 2001, 17, nr. 139).
[95] A. DELVAUX, "L'assurance de la responsabilité dans la Construction" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75ter, Mechelen, Kluwer, 2001, 7-8, nr. 125.
[96] J. KULLMANN, noot onder Cass. fr. 24 maart 1992, *RGAT* 1992, 384-385.
[97] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 24, nr. 29.

toepassing is[98]. De regeling van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen is voor de zaakverzekering neergelegd in artikel 92, tweede lid, Wet Verzekeringen. Deze bepaling houdt in dat alle excepties eigen aan de verzekeringsovereenkomst en waarop de verzekeraar zich tegen de verzekeringnemer kan beroepen, tegenwerpelijk zijn aan de verzekerde, eigenaar van de verzekerde goederen. Zoals bij het beding ten gunste van een derde waarvan de verzekering voor rekening de kenmerken vertoont, kan de verzekeraar aan de verzekerde de verweermiddelen eigen aan de verzekeringsovereenkomst, zoals de verzwijging, de evenredigheidsregel of de niet-naleving van toepassingsvoorwaarden voor de dekking, tegenwerpen. Enkel de verweermiddelen die eigen zijn aan de verzekeringnemer, zijn niet tegenwerpelijk aan de verzekerde[99]. De verzekerde in de zaakverzekering geniet dus niet de bescherming van de benadeelde in de aansprakelijkheidsverzekering.

[98] Zie deel 4.

[99] Bijvoorbeeld het verweermiddel van de schuldvergelijking (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht,* Larcier Brussel-Gent 2011, p. 190-191, nr. 223).

HOOFDSTUK II. WETTELIJKE OMSCHRIJVING VAN HET BEGRIP "AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING"

A. Wettelijke bepalingen met betrekking tot de aansprakelijkheidsverzekering

26. De artikelen 141 tot en met 153 Wet Verzekeringen bevatten de wettelijke regels die van toepassing zijn op de aansprakelijkheidsverzekeringen die onder de toepassing van deel 4 van deze wet vallen[100]. Naast deze wetsbepalingen zijn ook de artikelen 54 tot en met 90 Wet Verzekeringen die betrekking hebben op alle onder deel 4 Wet Verzekering vallende verzekeringsovereenkomsten, van toepassing op de aansprakelijkheidsverzekering. Verder is deze verzekering een verzekering tot vergoeding van schade en een schadeverzekering waardoor ook de artikelen 91 tot en met 101 en de artikelen 105 en 106 Wet Verzekeringen toepassing vinden[101]. Voor de verzekeringsovereenkomsten die niet onder deel 4 Wet Verzekeringen vallen, geldt deel 5 van deze wet[102]. Dit deel bevat geen specifieke regels betreffende de aansprakelijkheidsverzekering. Ook is rekening te houden met tal van bijzondere wetgevingen die specifieke verzekeringsovereenkomsten regelen. Dit is onder meer het geval voor de WAM-wetgeving[103], de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers (Vrijwilligerswet)[104], de wet betreffende de preventie van brand en ontploffing[105] en het KB met betrekking tot de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[106]. Voor de WAM-verzekering is ook nog

[100] Hierbij moeten ook de uitvoeringsbesluiten met betrekking tot de Wet Landverzekeringsovereenkomst mee in aanmerking genomen worden, met name de koninklijke besluiten van 24 augustus 1992 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de bepalingen van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst (*BS* 11 september 1992), van 25 augustus 1992 betreffende de aanpassing van de verzekeringsovereenkomsten en andere verzekeringsdocumenten aan de wet van 25 augustus 1992 (*BS* 11 september 1992) en van 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992 (*BS* 24 december 1992).

[101] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 479, nr. 670.

[102] Dit is onder meer het geval voor de vervoerverzekeringen. Deel 4 Wet Verzekeringen is op grond van artikel 54 van die wet niet van toepassing op deze verzekeringen, met uitzondering van de bagage- en verhuisverzekering.

[103] Dit betreft voornamelijk de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen (*BS* 8 december 1989). Omtrent de totstandkoming van deze wet zie: H. COUSY, "Recente legislatieve ontwikkelingen inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen: een kluwen van Ariadne" in *Liber amicorum E. Krings*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 33-36, nr. 3-6.

[104] Wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers (*BS* 29 augustus 2005). De vrijwilligersverzekering wordt tevens geregeld door de koninklijke besluiten van 19 en 21 december 2006 (*BS* 22 december 2006).

[105] Wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen (*BS* 20 september 1979, err. *BS* 18 december 1979).

[106] KB 12 januari 1984 tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de bugerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven (*BS* 31 januari 1984).

rekening te houden met internationale regelgeving, zoals de Europese richtlijn 2009/103/EG[107] en de Benelux-Overeenkomst[108].

B. Definitie van de aansprakelijkheidsverzekering

27. De Wet Landverzekeringsovereenkomst voorziet niet in een definitie van de aansprakelijkheidsverzekering[109]. Artikel 141 Wet Verzekeringen duidt enkel het toepassingsgebied van hoofdstuk III "Aansprakelijkheidsverzekeringen" van de Wet Verzekeringen aan. Deze bepaling luidt: "Dit hoofdstuk is van toepassing op de verzekeringsovereenkomsten die ertoe strekken de verzekerde dekking te geven tegen alle vorderingen tot vergoeding wegens het voorvallen van de schade die in de overeenkomst is beschreven en zijn vermogen binnen de grenzen van de dekking te vrijwaren tegen alle schulden uit een vaststaande aansprakelijkheid"[110]. De omschrijving van de aansprakelijkheidsverzekering kan dus enkel onrechtstreeks uit deze bepaling afgeleid worden[111].

28. Artikel 141 Wet Verzekeringen verwijst in de eerste plaats naar het evidente vereiste van het bestaan van een verzekeringsovereenkomst. De aansprakelijkheidsverzekering vereist dus een verzekeringsovereenkomst in de zin van artikel 5, 14° Wet Verzekeringen[112]. Volgens deze bepaling dient onder verzekeringsovereenkomst verstaan te worden "een overeenkomst, waarbij een partij, de verzekeraar, zich er tegen betaling van een vaste of veranderlijke premie tegenover

[107] Richtlijn 2009/103/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid van 16 september 2009 (Pb. L. 263, 7 oktober 2009). Deze richtlijn trekt de vorige richtlijnen 72/166/EEG, 84/5/EEG, 90/232/EEG, 2000/26/EG en 2005/14/EG in. De bijlage I van de richtlijn 2009/103/EG bevat een concordantietabel met de opgeheven richtlijnen.

[108] Benelux-Overeenkomst betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen van 24 mei 1966 (*BS* 21 mei 1976).

[109] Ook in de meeste andere rechtsstelsels ontbreekt een wettelijke omschrijving van het begrip "*aansprakelijkheidsverzekering*". In Duitsland is wel een definitie opgenomen in Nr. 1.1 AHB 2008 (Allgemeine Versicherungsbedingungen für die Haftplichtversicherung). Volgens deze omschrijving ziet de verzekering op "*Schadensersatzansprüchen aufgründ gesetzlicher Haftplichtbestimmungen privatrechtlichen Inhalts für Personen-, Sach- onder sich daraus ergebenden Vermögensschäden*" (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, Keulen, C. Heymanns Verlag, 2010, 357-358, nr. 1027-1029).

[110] De oorspronkelijke tekst van artikel 77 verwees naar de "*schadeverwekkende gebeurtenis die in de overeenkomst omschreven is*". Artikel 8 van de wet van 16 maart 1994 (BS 4 mei 1994) wijzigde dit in "*het voorvallen van schade die in de overeenkomst is omschreven*". Deze aanpassing werd duidelijker geacht. Hierbij ging de wetgever ervan uit dat aansprakelijkheid pas ontstaat wanneer de schade zich voordoet (C. VAN SCHOUBROECK, "De aansprakelijkheidsverzekering: an never ending story?", *TBH* 1995, 644, nr. 14).

[111] De Memorie van Toelichting geeft wel de volgende omschrijving: "*Een overeenkomst van aansprakelijkheidsverzekering strekt ertoe het vermogen van de verzekerde te vrijwaren tegen het geldelijk verlies dat hij zou lijden als hij door een derde wordt aangesproken wegens een schadeverwekkende gebeurtenis die in de overeenkomst is beschreven*" (*Parl.St.* Kamer 1990-91, 1586/1, 69).

[112] Artikel 1:201 PEICL omschrijft de verzekeringsovereenkomst als de "*overeenkomst waaronder de ene partij, de verzekeraar, haar wederpartij, de verzekeringnemer, toezegt tegen het genot van premie een bepaald risico te dekken*" (*Principles of European Insurance Contract Law*, München, Sellier European Law Publishers, 2009, 319).

een ander partij, de verzekeringnemer, toe verbindt een in de overeenkomst bepaalde prestatie te leveren in geval zich een onzekere gebeurtenis voordoet waarbij, naargelang van het geval, de verzekerde of de begunstigde belang heeft dat die zich niet voordoet"[113]. Uit deze omschrijving volgt dat het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst voor de verzekeraar bestaat uit het leveren van de bedongen prestatie wanneer de onzekere gebeurtenis zich realiseert[114]. Dat de dekking afhankelijk is van het bestaan van een verzekeringsovereenkomst, ligt weliswaar voor de hand maar heeft niettemin belangrijke gevolgen. Dit is vooral het geval voor de verzekerde die geen verzekeringnemer is, en de benadeelde die geen contractspartij is bij de overeenkomst. Zij zijn niettemin afhankelijk van de contractuele afspraken tussen de verzekeringnemer en de verzekeraar[115].

Voor de verzekeringsovereenkomsten die onder de toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, geeft deze wet, in tegenstelling tot de verzekeringsovereenkomst die onder de toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen, geen omschrijving van de verzekeringsovereenkomst[116]. Ook voor deze verzekeringsovereenkomsten geldt de definitie van artikel 5, 14° Wet Verzekeringen die op alle verzekeringsovereenkomsten van toepassing is[117].

29. Artikel 141 Wet Verzekeringen geeft verder twee essentiële bestanddelen van de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering aan[118]. De aansprakelijkheidsverzekering moet in de eerste plaats aan de verzekerde dekking geven "*tegen alle vorderingen tot vergoeding wegens een schadeverwekkende gebeurtenis die in de overeenkomst is beschreven*". Tevens moet de verzekering het vermogen van de verzekerde vrijwaren "*binnen de grenzen van de dekking tegen alle schulden uit een vaststaande aansprakelijkheid*". De verzekeraar moet het dus in de eerste plaats binnen de grenzen van de dekking opnemen voor zijn verzekerde wanneer een benadeelde hem aanspreekt in vergoeding van zijn schade[119]. Bovendien

[113] Over deze omschrijving zie: M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 146, nr. 154; P.-H. DELVAUX en M. FONTAINE, "Le nouveau regime du contrat d'assurance terrestre. Loi du 25 juin 1992, loi modificative du 16 mars, arrêtés d'exécution", *JT* 1995, 329, nr. 8: terecht wijzen deze auteurs erop dat de prestatie van de verzekeraar niet alleen wordt bepaald door de overeenkomst maar ook door wettelijke regels.

[114] L. CORNELIS en R. GEELEN, "Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (artikel 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst)", *TBH* 1994, 403-404, nr. 24.

[115] Dit komt verder vooral aan bod in het onderzoek naar het eigen recht van de benadeelde (deel 3) en het verweer van de verzekeraar (deel 4).

[116] Deze bepaling omschreef de verzekering als "*een overeenkomst waarbij de verzekeraar zich tegen betaling van een premie verbindt de verzekerde schadeloos te stellen voor verlies of schade ten gevolge van toevallige gebeurtenissen of overmacht*".

[117] G. JOCQUE, "De Wet Landverzekeringsovereenkomst en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen", *RW* 2014-15, 494, nr. 40.

[118] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 480, nr. 673.

[119] Het is om het even welke vorm die vordering aanneemt. Een buitengerechtelijke aanspraak volstaat (*Parl.St.* Kamer 1990-91, 586/1, 69). In Frankrijk geeft artikel L124-1 Code ass. dit duidelijk aan: "*Dans les assurances de responsabilité, l'assureur n'est tenu que si, à la suite du fait dommageable prévu au contrat, une réclamation amiable ou judiciaire est faite à l'assuré par le tiers lésé*".

moet hij de verzekerde beschermen tegen aantasting van diens vermogen door een aansprakelijkheidsschuld.

30. De eerste verplichting van de verzekeraar vindt ook uitdrukking in artikel 143 Wet Verzekeringen[120]. Volgens deze bepaling is de verzekeraar verplicht zich achter de verzekerde te stellen binnen de grenzen van de dekking vanaf het ogenblik waarop hij tot het geven van dekking gehouden is en voor zover deze wordt ingeroepen door een derde[121]. De verplichtingen van de aansprakelijkheidsverzekeraar nemen dus een aanvang van zodra een benadeelde aanspraken laat gelden waarvoor de verzekerde dekking kan inroepen, ook al staat op dat ogenblik nog niet vast dat hij aansprakelijk is voor de schade van de benadeelde en de eventuele aansprakelijkheid binnen de dekking valt[122]. Hierdoor kan de verzekerde zijn aansprakelijkheidsverzekeraar reeds aanspreken wanneer de benadeelde zelf nog geen vordering in rechte tegen hem heeft ingesteld maar enkel hem zijn aanspraken heeft laten kennen. De verzekerde heeft op dat ogenblik reeds een belang om de rechter te laten vaststellen dat zijn verzekeraar tot dekking van het schadegeval gehouden is[123].

[120] Deze verplichting van de aansprakelijkheidsverzekeraar is te onderscheiden van de verplichtingen van de rechtsbijstandverzekeraar die zich ertoe verbonden heeft diensten te verrichten en kosten op zich te nemen, teneinde de verzekerde in staat te stellen zijn rechten te doen gelden als eiser of als verweerder. Artikel 154, tweede lid, Wet Verzekeringen bepaalt uitdrukkelijk dat de verdediging door de aansprakelijkheidsverzekeraar uit hoofde van artikel 143 Wet Verzekeringen niet valt onder de toepassing van de artikelen 155 en 157 van deze wet met betrekking tot de rechtsbijstandsverzekering (zie hierover: C. PARIS, *Le régime de l'assurance protection juridique*, Brussel, Larcier, 2004, 360 e.v., nr. 269 e.v.; K. BERNAUW, "De verhouding tussen de rechtsbijstandsverzekeraar en de advocaat" in P. COLLE en J.L. FAGNART, *Bijzondere vraagstukken rechtsbijstandsverzekering*, Antwerpen, Maklu, 1998, 122-124, nr. 39-41).

[121] Deze verplichting van de verzekeraar leidt toch niet ertoe dat de aansprakelijkheidsverzekering te beschouwen is als een combinatie van een schadeverzekering en rechtsbijstandsverzekering. Door het verweer tegen de aansprakelijkheidstelling behartigt de verzekeraar ook zijn eigen belangen. omdat bij afwijzing van de aansprakelijkheid geen vergoeding moet uitbetaald worden (A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Brussel, Larcier, 1961, 20, nr. 2.B).

[122] Luik 17 maart 2003, *De Verz.* 2003, 560: *"...lorsque la reclamation est introduite, il n'est pas encore certain que la garantie sera due et que l'evolution du litige peut faire apparaître des motifs d'absence de couverture*" (H. de RODE, "Les assurances de responsabilité" in *Responsabilités. Traité théorique et pratique*, titre VII, Livre 70, Mechelen, Kluwer, 2005, 26-27, nr. 29 et 32).

[123] Kh. Dendermonde 15 oktober 1992, *De Verz.* 1993, 62.

HOOFDSTUK III. VEREISTE VAN AANSPRAKELIJKHEID

A. Principe

31. De aansprakelijkheidsverzekeraar moet dekking verlenen van zodra de benadeelde aanspraak maakt op vergoeding van zijn schade op grond van aansprakelijkheid van de verzekerde[124]. Veelal staat de aansprakelijkheid van de verzekerde op dat ogenblik nog niet vast. Van zodra dit wel het geval is, heeft de verzekeraar de verplichting de benadeelde te vergoeden binnen de grenzen van de door hem verleende waarborg. Deze vergoedingsplicht is afhankelijk van de vervulling van de wettelijke voorwaarden voor aansprakelijkheid. Bij afwezigheid van aansprakelijkheid kan de aansprakelijkheidsverzekeraar niet gehouden zijn tot vergoeding van de benadeelde[125]. De verzekerde en de benadeelde moeten hierbij dus elk beschermd worden in hun eigen belangen. De verzekerde moet kunnen rekenen op zijn verzekeraar van zodra een derde hem aanspreekt in vergoeding van schade waarvoor deze laatste hem aansprakelijk acht. Voor de benadeelde is het van belang dat hij vergoeding verkrijgt van zijn schade wanneer de aansprakelijkheid van de verzekerde vaststaat. Een onderzoek naar de aansprakelijkheid van de verzekerde als voorwaarde voor dekking door de aansprakelijkheidsverzekering is dus noodzakelijk.

B. Vereiste van schade aan een ander

32. Een voorwaarde voor aansprakelijkheid is het toebrengen van schade[126]. Aansprakelijkheid van de verzekerde ontstaat pas wanneer hij schade heeft toegebracht aan een ander[127.] Dit heeft tot gevolg dat de aansprakelijkheidsverzekeraar enkel schade vergoedt die de verzekerde heeft veroorzaakt bij een ander[128.] De aansprakelijkheidsverzekering verleent geen dekking voor schade die de verzekerde aan zichzelf heeft toegebracht[129]. Dit blijkt trouwens

[124] Zie randnummer 29.

[125] Cass. fr. 22 januari 2009, *RGDA* 2009, 147, noot J. LANDEL: de verzekering BA uitbating van een garagehouder voorzag in een uitbreiding van de waarborg voor schade aan de bestuurder van een verzekerd voertuig bij een proefrit; de appelrechters leidden hieruit af dat de verzekeraar gehouden was tot vergoeding van de schade geleden door een klant bij een proefrit, zonder na te gaan of de garagehouder hiervoor enige aansprakelijkheid droeg; het bestreden arrest werd dan ook vernietigd.

[126] H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge, die Keure, 2011, 12, nr. 11; L. CORNELIS, *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1989, 7, nr. 5.

[127] Conclusie adv.-gen. F. DUMON bij Cass. 19 december 1962, *RW* 1962-63, 1238; J.-L. FAGNART, "Le dommage causé au commettant par le préposé" (noot onder Cass. 20 juni 2008), *RGAR* 2009, 14457.

[128] C. DELPOUX, "Les assurances de responsabilité", in F. EWALD en J.-H. LOREN (eds.), *Encyclopédie de l'assurance*, Parijs, Economica, 1997, 764.

[129] Dit principe blijkt ook uit het arrest van 2 maart 1995 van het Hof van Cassatie (*AC* 1995, 255, *RGAR* 1997, 12872, *JLMB* 1996, noot A. PIRARD) . In het kader van een WAM-verzekering (Modelovereenkomst 1956) werden de uitkeringsgerechtigen op grond van een waarborg "*BA plus*" uitgebreid tot onder meer de echtgenoot van de bestuurder en diens kinderen. Een bestuurder kwam in een ongeval om het leven en werd zelf aansprakelijk geacht voor het ongeval. De feitenrechter

ook uit artikel 55, 1° Wet Verzekeringen die de "*benadeelde*" definiëert als "*in een aansprakelijkheidsverzekering, degene aan wie schade is toegebracht waarvoor de verzekerde aansprakelijk is*". Hieruit blijkt dat de benadeelde noodzakelijkerwijze een andere persoon is dan de aansprakelijke verzekerde.

33. Ook al lijkt dit evident, toch verliest de wetgever soms uit het oog dat geen aansprakelijkheid ontstaat voor schade die iemand aan zichzelf toebrengt en deze schade dus niet onder de dekking van een aansprakelijkheidsverzekering kan vallen. Zowel de Vrijwilligerswet als de WAM-wet geven hiervan een treffend voorbeeld.

Artikel 5, eerste lid, Vrijwilligerswet bepaalt dat behalve in geval van bedrog, zware fout of eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomende lichte fout, de vrijwilliger, "behalve als het om schade gaat die hij zichzelf toebrengt", niet burgerrechtelijk aansprakelijk is voor de schade die hij veroorzaakt bij het verrichten van vrijwilligerswerk[130.] De wetgever heeft hiermee een aansprakelijkheidsregeling analoog aan artikel 18 Wet Arbeidsovereenkomsten willen invoeren en aan de vrijwilliger een immuniteit willen geven zoals die bestaat voor de werknemer[131.] Voormeld artikel 18 Wet Arbeidsovereenkomsten verwijst echter niet naar schade die de werknemer aan zichzelf heeft toegebracht. Er was geen reden om deze verwijzing wel op te nemen in artikel 5, eerste lid, Vrijwilligerswet. De vrijwilliger staat immers ook zonder deze bepaling in voor schade die hij aan zichzelf berokkent. De aansprakelijkheidsregeling van artikel 5, eerste lid, Vrijwilligerswet kan slechts betrekking hebben op schade toegebracht aan de organisatie of aan derden[132.]

In de WAM-verzekering kan de bestuurder op grond van artikel 4, §1, tweede lid, WAM van het voordeel van de vergoeding worden uitgesloten wanneer hij geen lichamelijk letsel heeft opgelopen[133.] Deze uitsluiting is opgenomen in artikel 7, eerste lid, Modelovereenkomst[134.] Dit beding houdt in dat de bestuurder voor materiële schade geen aanspraak kan maken op vergoeding door zijn WAM-verzekering,

---

veroordeelde de verzekeraar tot vergoeding op basis van de waarborg "*BA plus*". Het arrest werd vernietigd aangezien de WAM-verzekering slechts dekking verleent in geval van aansprakelijkheid. Aangezien de bestuurder zelf volledig aansprakelijk was voor het ongeval, konden zijn echtgenote en kinderen geen vergoeding verkrijgen. Zij waren immers schadelijders bij weerkaatsing waardoor zij op dezelfde voet stonden als de bestuurder die niet aansprakelijk was voor schade toegebracht aan zichzelf.

[130] Deze tekst is niet alleen gebrekkig opgesteld waar tweemaal in dezelfde zin in een uitzondering voorzien is en niet duidelijk blijkt of de beide uitzonderingen betrekking hebben op de hoofdzin dan wel de tweede uitzondering moet gelezen worden als een uitzondering op de eerste uitzondering.

[131] *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 51K0455/007, 3.

[132] G. JOCQUE, "Rechten van vrijwilligers", *NJW* 2006, 730, nr. 13.

[133] De beperking van de uitgesloten uitkeringsgerechtigden in de WAM-verzekering tot de bestuurder is tot stand gekomen door de wet van 22 augustus 2002 (*BS* 17 september 2002, , err. 28 september 2002); zie hierover: G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, CABG 2003, Larcier, Gent, 2003, 22-23.

[134] Deze bepaling werd (nog) niet aangepast aan de wijziging van artikel 4, § 1, tweede lid, WAM. Zij vermeldt naast de bestuurder ook nog steeds de verzekeringnemer, de eigenaar en de houder van het voertuig, hun echtgenoot en bloed- of aanverwanten in rechte lijn voor zover zij bij hem inwonen en door hem onderhouden worden, als uitgesloten benadeelden. Deze uitsluitingen hebben echter geen uitwerking meer aangezien zij ingaan tegen bepaling van artikel 4, § 1, tweede lid, WAM.

ongeacht of hij aansprakelijk is voor het ongeval of niet. Het beding is echter overbodig wanneer de bestuurder aansprakelijk is voor het ongeval. De bestuurder kan immers geen aansprakelijkheid dragen voor de schade die hij zichzelf heeft toegebracht, wat tot gevolg heeft dat de WAM-verzekering in dat geval hoe dan ook niet tot vergoeding kan gehouden zijn. Het beding behoudt wel zijn uitwerking wanneer de bestuurder niet aansprakelijk is voor het ongeval en hij ook in dat geval geen vergoeding kan verkrijgen van zijn materiële schade, ook al is het ongeval te wijten aan een andere verzekerde zoals de eigenaar of een inzittende[135.] Het valt evenwel niet in te zien waarom de bestuurder van vergoeding voor zijn materiële schade verstoken moet blijven wanneer hij zelf niet aansprakelijk is voor het ongeval maar een andere verzekerde dit heeft veroorzaakt. De wetgever is er wellicht ten onrechte van uitgegaan dat de bestuurder in de regel aansprakelijk is voor het ongeval, zonder acht te slaan op de mogelijkheid dat de bestuurder schade kan lijden op grond van de aansprakelijkheid van een andere verzekerde.

34. Ook de rechtspraak beoordeelt de afwezigheid van aansprakelijkheid voor schade die iemand zichzelf toebrengt, niet steeds correct. Een treffend voorbeeld hiervan is terug te vinden in het arrest van 2 juni 2004 van het Hof van Beroep te Antwerpen[136.] De brandverzekeraar van een bedrijf vorderde als gesubrogeerde in de rechten van haar verzekerde vergoeding van de WAM-verzekeraar van een vrachtwagen, eigendom van hetzelfde bedrijf. De brandverzekeraar oefende dus de vordering van het verzekerde bedrijf uit tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar van datzelfde bedrijf. Doordat het bedrijf niet aansprakelijk kon zijn voor schade die aan zichzelf was toegebracht, kon de WAM-verzekeraar van de vrachtwagen die de schade had veroorzaakt, niet tot vergoeding gehouden zijn. Niettemin onderzocht het hof toch of er aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, eerste lid, BW was en verloor dus uit het oog dat het bedrijf bij gebreke aan enige aansprakelijkheid tegenover zichzelf geen aanspraken kon laten gelden tegen haar eigen WAM-verzekeraar.

C. Aansprakelijkheid als onzekere gebeurtenis

35. Zoals blijkt uit de omschrijving van de verzekeringsovereenkomst in artikel 5, 14° Wet Verzekeringen is de prestatie van de verzekeraar afhankelijk van het zich voordoen van een onzekere gebeurtenis. Voor een geldige verzekeringsovereenkomst volstaat het dat het niet zeker is dat de bedoelde gebeurtenis zich voordoet of wanneer zij zich zal voordoen[137.] Voor de aansprakelijkheidsverzekering bestaat de onzekere gebeurtenis in een mogelijke aansprakelijkheid van de verzekerde. Dit houdt niet in dat schade voor de verzekerde onvoorzienbaar moet zijn. Voorzienbaarheid van

[135] Conclusie adv.-gen. B. JANSSENS de BISTHOVEN bij het arrest van het Benelux-Gerechtshof 8 december 1994, *RW* 1994-95, 908, nr. 20 en 21.
[136] Antwerpen 2 juni 2004, *RW* 2007-08, 405.
[137] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 154, nr. 165; L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgische verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 16, nr. 19.

schade is een vereiste voor aansprakelijkheid wanneer de schadeverwekker de algemene zorgvuldigheidsnorm heeft geschonden[138]. Mocht een onzekere gebeurtenis enkel kunnen begrepen worden in de zin van het veroorzaken van onvoorzienbare schade, dan zou de aansprakelijkheidsverzekering haar betekenis grotendeels verliezen[139].

36. Voor de verzekeringsovereenkomsten die onder de toepassing van de Verzekeringswet 1874 vielen, maakte artikel 1 van deze wet de prestatie van de verzekeraar niet afhankelijk van een onzekere gebeurtenis maar verwijst het naar "*verlies of schade ten gevolge van toevallige gebeurtenissen of van overmacht*". Deze bepaling was niet verenigbaar met de onzekere gebeurtenis in de aansprakelijkheidsverzekering. Indien overmacht mocht vereist zijn voor de aansprakelijkheidsverzekering, dan zou de verzekeringsovereenkomst hierdoor deels uitgehold worden. Overmacht leidt immers tot afwezigheid van aansprakelijkheid[140]. Ook een "*toevallige gebeurtenis*" was geen accurate omschrijving voor het gedekte risico in de aansprakelijkheidsverzekering aangezien toeval kan verwijzen naar overmacht. Een "*toevallige gebeurtenis*" kan ook refereren aan het vereiste van een ongeval. In dat geval was de omschrijving evenmin adequaat omdat de aansprakelijkheidsverzekering niet noodzakelijk een ongeval vereist[141]. Deze onaangepaste omschrijving in artikel 1 Verzekeringswet 1874 toonde aan dat de toenmalige wetgever geen rekening heeft gehouden met de aansprakelijkheidsverzekering die op dat ogenblik pas aan zijn opmars begonnen was. De wetgever heeft deze omschrijving dan ook terecht bij de invoering van de Wet Verzekeringen weggelaten uit artikel 226 van deze wet.

D. Vergoeding van de schade door de verzekerde

37. Wanneer de verzekerde de benadeelde zelf heeft vergoed, kan hij van zijn verzekeraar terugbetaling vorderen van de vergoeding die hij aan de benadeelde heeft betaald voor zover vaststaat dat hij voor de schade aansprakelijk was. De verzekerde doet dan niets anders dan ten overstaan van zijn verzekeraar aanspraak maken op de waarborg[142]. Hierbij is wel rekening te houden met de bepalingen van artikel 149 Wet Verzekeringen. Volgens deze bepaling kan de verzekerde die zonder toestemming van

[138] G. JOCQUE, "Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid" in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-07, Mechelen, Kluwer, 2007, 36-38, nr. 35-36.

[139] B. DUBUISSON, "Les assurances des atteintes à l'environnement: réalités et perspectives d'avenir", *De Verz.* 1996, 386, nr. 14.

[140] G. JOCQUE, "Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid" in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-07, Mechelen, Kluwer, 2007, 66-67, nr. 65.

[141] Over het begrip "*ongeval*" zie randnummer 114 e.v.

[142] Gent 24 mei 2012, *T.Verz.*2013, 61: de verzekerde garagist die aansprakelijk is voor schade aan een mobilhome, vergoedt zelf de schade door de levering van een andere mobilhome aan de klant; vervolgens vordert hij vergoeding van de schade van zijn verzekeraar BA uitbating op grond van de waarborg voor schade aan toevertrouwde goederen.

de verzekeraar de benadeelde heeft vergoed, deze vergoeding niet inroepen tegen de verzekeraar[143]. De betaling door de verzekerde bewijst dus niet het bestaan van een schuld van de verzekeraar[144]. De verzekerde moet ten overstaan van zijn verzekeraar bewijzen dat hij aansprakelijk is voor het schadegeval, de door hem betaalde vergoeding beantwoordt aan de schade van de benadeelde en het schadegeval onder de dekking valt[145].

[143] Antwerpen 7 maart 2011, *RABG* 2014, 762: het toezeggen of toekennen van een vergoeding door de verzekerde leidt niet tot een verval van dekking maar enkel tot de niet-tegenwerpelijkeheid aan de verzekeraar van het akkoord tussen de verzekerde en de benadeelde. Zie omtrent artikel 149 Wet Verzekeringen, voorheen artikel 85 Wet Landverzekerngsovereenkomst ook: T. VANSWEEVELT en V. PETITAT, "De erkenning van feiten en van aansprakelijkheid door de verzekerde in het raam van een aansprakelijkheidsverzekering", *RW* 2002-03, 1481.

[144] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 512, nr. 737.

[145] N. NICHOLAS LEGH-JONES, MacGillivray on Insurance Law, Londen, Sweet and Maxwell, 1997, 778, nr. 28-6: *"(...) a payment made by the assured by reason of commercial pressure rather than on account of any liability will not be covered*".

HOOFDSTUK IV. AARD VAN DE GEDEKTE AANSPRAKELIJKHEID

A. Dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid

38. Artikel 141 Wet Verzekeringen preciseert niet welke aansprakelijkheid de verzekeringsovereenkomst kan dekken. Deze bepaling laat dan ook toe dat de aansprakelijkheidsverzekering elke mogelijke burgerrechtelijke aansprakelijkheid dekt[146.] Bij het sluiten van een aansprakelijkheidsverzekering kunnen de partijen hierdoor een selectie maken van de aansprakelijkheden die zij wensen te dekken. Deze selectie gebeurt in de eerste plaats op basis van het klassieke onderscheid tussen de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid. Bovendien kunnen de partijen aansprakelijkheden op grond van bijzondere wettelijke bepalingen in de waarborg opnemen. De verzekeringsovereenkomst kan dus ook dekking verlenen voor onder meer de productaansprakelijkheid[147] of de aansprakelijkheid wegens burenhinder[148] op grond van artikel 544 BW[149]. Bepaalde bijzondere aansprakelijkheden moeten trouwens verplicht verzekerd zijn[150.] Dit is onder meer het geval voor de objectieve aansprakelijkheid bepaald in artikel 8 Wet 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen[151] en de objectieve aansprakelijkheid van de opdrachtgever bij experimenten op de menselijke

[146] Cass. 13 mei 2011, nr. C.10.0499.N; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, Parijs, LGDJ, 2001, 645.

[147] H. KEULERS, A. CATTEAU en H. FOSTIERS, "L'assurance R.C. après livraison ou R.C. produits" in C. VERDURE (ed.), *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2010, 117; B. DUBUISSON, "L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre Le marteau et l'enclume", *De Verz.* 1997, 371-372, nr. 14 (inzake medische aansparkelijkheid).

[148] De toepassing van de theorie van de abnormale burenhinder heeft destijds de vraag doen rijzen of deze aansprakelijkheid gedekt was in de verzekeringen die in dekking van de aansprakelijkheid op grond van artikel 1382 e.v. BW voorzagen. Aangezien de aansprakelijkheid wegens burenhinder op grond van artikel 544 BW geen buitencontractuele aansprakelijkheid op grond van fout is, werd deze vraag terecht negatief beantwoord (R. DEKKERS, noot onder Brussel 9 oktober 1943, *RCJB* 1947, 78-79).

[149] Deze dekking is onder meer terug te vinden in de ABR-verzekering (F. BURSSENS, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2001, 378; K. TROCH, "Bouwen en verzekeringsrecht" in K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE (eds.), *Handboek bouwrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 992, nr. XII.18; voor een toepassing: Bergen 9 november 1998, *RGAR* 2000, 13253) en in de controleverzekering (A. DELVAUX, "L'assurance de la responsabilité dans la Construction" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75ter, Mechelen, Kluwer, 2001, 11-12, nr. 132).

[150] Omtrent de verplichting tot het sluiten van een aansprakelijkheidsverzekeringen zie deel 4.

[151] *BS* 20 september 1979, err. *BS* 18 december 1979. Volgens deze bepaling zijn de in artikel 7, § 2 van deze wet bedoelde personen objectief aansprakelijk zowel voor de lichamelijke als de materiële schade aan derden veroorzaakt door een brand of een ontploffing en zijn zij verplicht deze aansprakelijkheid te laten verzekeren (A. VAN OEVELEN, "Preventie van brand en ontploffing, objectieve aansprakelijkheid en verplichte burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering", *RW* 1980-81, 229, nr. 19).

persoon bepaald in artikel 29 Wet 7 mei 2004 inzake experimenten op de menselijke persoon[152.]

39. Aangezien de aard van de gedekte aansprakelijkheden mede de omvang van de waarborg bepaalt, is de verzekerde erbij gebaat dat de verzekeringsovereenkomst deze aansprakelijkheden nauwkeurig bepaalt. Dit kan gebeuren door een opsomming van de gronden van de gedekte aansprakelijkheden. Een bepaling die de gedekte aansprakelijkheid slechts in algemene bewoordingen omschrijft, brengt de rechtszekerheid voor de verzekerde in het gedrang en laat de verzekeraar toe zijn gehoudenheid te betwisten. Dit doet zich voor wanneer de verzekeringsovereenkomst enkel verwijst naar dekking van de "*burgerrechtelijke aansprakelijkheid*"[153]. Deze omschrijving kan twijfel doen rijzen over de precieze omvang van de waarborg. Bovendien kan de verzekerde hierdoor een onjuist beeld van de waarborg krijgen[154]. Een limitatieve opsomming van de gedekte aansprakelijkheden kan echter wel als keerzijde hebben dat aansprakelijkheden die de wetgever invoert na de aanvang van de verzekeringsovereenkomst, in elk geval buiten de waarborg blijven. Dit nadeel is beperkt omdat de verzekeraars dergelijke aansprakelijkheden hoe dan ook vaak uit de dekking sluiten[155.] De verzekeringnemer moet dus in elk geval tijdens de loop van de verzekeringsovereenkomst erop toezien dat de dekking aangepast blijft aan een eventueel gewijzigd risico en zonodig een aanvullende waarborg bedingen bij de verzekeraar.

B. Geen dekking van de strafrechtelijke aansprakelijkheid

40. Kan de aansprakelijkheidsverzekering elke burgerrechtelijke aansprakelijkheid dekken, dan is de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de verzekerde hiervan in elk geval uitgesloten[156.] Geldboetes opgelegd door de strafrechter en minnelijke schikkingen die de strafvordering doen vervallen, kunnen niet gedekt worden door een aansprakelijkheidsverzekering[157.] Dit is te verklaren doordat geldboetes en

[152] *BS* 18 mei 2004. Zie: T. VANSWEEVELT, "De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering", *T.Gez.* 2005-06, 28, nr. 27; I. GEERS en K. DEVOLDER, "De Wet Medische Experimenten vanuit aansprakelijkheidsperspectief" in H. BOCKEN (ed.), *Nieuwe wettelijke regelingen voor vergoeding van gezondheidsschade*, Gandaius, Ontmoetingen met recht 8, Mechelen, Kluwer, 2008, 25, nr. 25.

[153] Zie ook randnummer 37.

[154] Reeds R. ANDRE en H. HOSTE wezen op het gevaar dat de aansprakelijkheidsverzekering niet dekt wat de verzekeringnemer verwacht (R. ANDRE en H. HOSTE, *Les assurances de droit commun*, Beernem, Uitgeverij De Windroos, 1964, 205-206).

[155] J.-P. LEGRAND, "L'assurance 'responsabilité civile exploitation'", in C. VERDURE (ed.), *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2010, 60.

[156] B. DUBUISSON, "L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre Le marteau et l'enclume", *De Verz.* 1997, 362, nr. 14; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 2005, 477, nr. 635; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, Parijs, LGDJ, 1989, 641-642, nr. 361.

[157] Dit geldt ongetwijfeld ook voor administratieve en fiscale geldboetes die ook een repressief karakter hebben. Zie hieromtrent: P. VAN OMMESLAGHE, "L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat

minnelijke schikkingen tot doel hebben de betrokkene persoonlijk te treffen. Verzekering van geldboetes en minnelijke schikkingen zou het repressief karakter van deze sancties wegnemen en hun werking uithollen[158.]

41. Ook al raakt de onmogelijkheid om strafrechtelijke sancties te verzekeren de openbare orde[159,] toch vereist dit een nuancering. Artikel 155 Wet Verzekeringen dat weliswaar betrekking heeft op de rechtsbijstandsverzekering, bepaalt dat geen enkele geldboete of geen enkele minnelijke schikking het voorwerp kan zijn van een verzekeringsovereenkomst[160,] echter met uitzondering van die welke ten laste zijn van de persoon die burgerrechtelijk aansprakelijk is en die geen betrekking hebben op de wetten en de uitvoeringsbesluiten betreffende het wegverkeer of betreffende het vervoer over de weg[161.] Dekking van geldboeten en minnelijke schikkingen is dus in het kader van de rechtsbijstandsverzekering onder omstandigheden wel mogelijk voor de burgerrechtelijk aansprakelijken. Dit is te verantwoorden doordat de burgerrechtelijk aansprakelijke niet zelf de strafrechtelijke inbreuk heeft gepleegd. De verzekeringsovereenkomst moet wel uitdrukkelijk in deze dekking van de burgerlijke aansprakelijken voorzien[162.] De mogelijkheid om de burgerrechtelijk aansprakelijken dekking te verlenen voor geldboetes en minnelijke schikkingen belet niet dat sommige verzekeringsovereenkomsten dit toch uitdrukkelijk uit de waarborg sluiten[163.] In Frankrijk zijn zelfs stemmen opgegaan om administratieve en penale geldboeten ook als verzekerbaar te aanzien wanneer zij betrekking hebben op een onopzettelijk misdrijf[164.] Deze rechtsleer is ongetwijfeld voor kritiek vatbaar. Dat het misdrijf een onopzettelijk karakter heeft, doet immers niet af aan het strafkarakter van de sanctie. In België lijkt dergelijke evolutie vooralsnog niet aan de orde.

---

d'assurance terrestre", *TBH* 1994, 296-297, nr. 14; C. VERDURE, "L'assurabilité des amendes en droit des concurrence : quo vadis?", *For.Ass.* 2015, 3-4.

[158] J. BIGOT, noot bij Cass. fr. 14 juni 2012, *RGDA* 2012, 1026.

[159] C. PARIS, *Le régime de l'assurance protection juridique*, Luik, Larcier, 2004, 135, nr. 91; P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 356, nr. 434.

[160] Verzekeringsovereenkomsten die in strijd zijn met artikel 155 Wet Verzekeringen, zijn nietig wegens een ongeoorloofde oorzaak (L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 263, nr. 354).

[161] De uitsluiting voor de bedoelde inbreuken is ingevoerd bij artikel 2 van de wet van 7 januari 2002 (*BS* 1 februari 2002). De wetgever wilde hiermee vermijden dat werkgevers geldboeten en minnelijke schikkingen wegens verkeersovertredingen van hun werknemers zouden afwentelen op hun verzekeraar (P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 357, nr. 434). Door de uitsluiting van verkeersovertredingen, is de dekking van de burgerrechtelijk aansprakelijken uitzonderlijk geworden (C. PARIS, *Le régime de l'assurance protection juridique*, Luik, Larcier, 2004, 136, nr. 91).

[162] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 357, nr. 434.

[163] Dit is onder meer het geval bij de verplichte verzekering van de gemeenten (M. BOES, "Aansprakelijkheid van burgemeesters, schepenen en leden van de bestendige deputaties. Bedenkingen bij de wet van 4 mei 1999, het gemeentedecreet van 15 juli 2005 en het provinciedecreet van 9 december 2005" in *Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, 68).

[164] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Deventer, Kluwer, 2006, 158, nr. 3.2, voetnoot 18; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 2005, 255, nr. 311 en 477, nr. 635.

C. Dekking van de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid

I. De contractuele en/of de buitencontractuele aansprakelijkheid

a. Algemeen

42. De aansprakelijkheidsverzekering kan zowel de contractuele als de buitencontractuele aansprakelijkheid waarborgen. De verzekeringsovereenkomst kan voorzien in dekking van de beide aansprakelijkheden of van één van beide. Vaak is de waarborg beperkt tot de buitencontractuele aansprakelijkheid[165.] Slechts zelden is enkel in dekking van de contractuele aansprakelijkheid voorzien. Wanneer de verzekeringsovereenkomst niet tegelijk de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid dekt, is het onderscheid tussen de beide aansprakelijkheden van doorslaggevend belang bij het bepalen van de dekking voor een concreet schadegeval[166.] Niettemin laat de omschrijving van de waarborg in sommige verzekeringsovereenkomsten precies op dit punt te wensen over. Dit is het geval wanneer de verzekeringsovereenkomst voorziet in dekking van zonder meer de "*burgerrechtelijke aansprakelijkheid*"[167.] Deze omschrijving maakt niet duidelijk of hieronder enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid dan wel ook de contractuele aansprakelijkheid valt[168.] Hierbij wordt soms uit het oog verloren dat 1386bis BW van toepassing is zowel op de contractuele als de buitencontractuele aansprakelijkheid[169.] Wanneer de verzekeringsovereenkomst dekking verleent voor de aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW[170,] strekt de waarborg zich in principe dan ook uit tot de contractuele aansprakelijkheid van de geestesgestoorde verzekerde[171.]

---

[165] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 480-481, nr. 674; J.-P. LEGRAND, "L'assurance 'responsabilité civile exploitation'" in C. VERDURE (ed.), *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2010, 79-80.

[166] Y. LAMBERT-FAIVRE stelt het nog scherper: "*Cependant cette summa divisio de plus en plus contestée présente de graves dangers dans les contrats d'assurance R.C... Cette distinction fondée sur la nature de la responsabilité encourue relève souvent d'un byzantinisme casuistique (...) La distinction entre responsabilité contractuelle et délictuelle est ambiguë pour les juristes mêmes (...)*" (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 2005, 477-478, nr. 635).

[167] Uit de vermelding in een verzekeringsovereenkomst dat de waarborg betrekking heeft op schade aan derden in het privéleven, volgt op zich niet dat deze beperkt is tot de buitencontractuele aansprakelijkheid (S. ABRAVNEL-JOLLY, noot onder Cass. fr. 3 juni 2010, *RGDA* 2010, 1008).

[168] Luik 12 februari 2002, *RGAR* 2002, 13594; Rb. Dendermonde 28 december 1982, *De Verz*. 1984, 407: een verwijzing naar aansprakelijkheid op grond van de artikelen 1382 e.v. BW maakt wel duidelijk dat de contractuele aansprakelijkheid niet gedekt is.

[169] T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 158-159, nr. 219.

[170] De aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW kan wel uitdrukkelijk uit de dekking gesloten zijn (Brussel 24 november 1997, *RGAR* 1999, nr. 13122).

[171] Rb. Oudenaarde 20 januari 1987, *RW* 1986-87, 2317, noot M. DAMBRE.

b. Dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid

43. Wanneer de verzekeringsovereenkomst de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde dekt[172], betreft dit in de regel niet enkel de aansprakelijkheid op grond van de artikelen 1382 en 1383 BW wegens fout maar ook de kwalitatieve aansprakelijkheden op grond van de artikelen 1384 tot en met 1386 BW[173]. De waarborg is vaak beperkt tot deze aansprakelijkheden. Dit steunt op de gedachte dat de verzekeraar niet moet instaan voor de niet- of slechte uitvoering van een overeenkomst door de verzekerde[174]. Dekking van een contractuele tekortkoming zou de verzekerde ertoe kunnen aanzetten zijn contractuele verplichtingen niet of zonder voldoende zorg na te komen. Verzekeraars willen dus vermijden dat zij moeten opdraaien voor een gebrekkige uitvoering van de overeenkomst van hun verzekerde. Een beperking van de dekking tot de buitencontractuele aansprakelijkheid is onder meer terug te vinden in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, het verhaal van derden in de brandverzekering[175], het luik aansprakelijkheidsverzekering in de verzekering alle bouwplaatsrisico's (ABR-verzekering)[176] en de controleverzekering[177].

c. Dekking van de beide aansprakelijkheden

44. Wanneer de verzekeringsovereenkomst dekking verleent voor de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde, is de waarborg zelden hiertoe beperkt. De verzekering dekt dan in de regel ook de buitencontractuele aansprakelijkheid. De dekking van de contractuele aansprakelijkheid is dus meestal een toevoeging aan de gebruikelijke waarborg van de buitencontractuele aansprakelijkheid. Deze bijkomende dekking is noodzakelijk wanneer de waarborg haar betekenis geheel of grotendeels zou verliezen bij een beperking van de dekking tot de buitencontractuele aansprakelijkheid. Dit is onder meer het geval voor de verzekeringen BA uitbating en de beroepsaansprakelijkheidsverzekeringen[178]. De uitoefening van bepaalde

[172] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 480-481, nr. 674; J.-P. LEGRAND, "L'assurance 'responsabilité civile exploitation'" in C. VERDURE (ed.), *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2010, 79-80.

[173] H. GROUTEL, "Assurance et responsabilité du fait d'autrui", *Resp. civ. et ass.* 2000, 27: "*(...) il semble possible de laisser aux parties le soin d'aménager la garantie du fait d'autrui, d'autant plus que l'on n'imagine guère qu'un contrat puisse se limiter à la seule responsabilité personelle de l'assuré*".

[174] Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 2005, 478, nr. 635 b.

[175] Artikel 5, § 1, derde lid KB 24 december 1992 betreffende de verzekering tegen brand en andere gevaren wat de eenvoudige risico's betreft (*BS* 31 december 1992).

[176] De schade die ontstaat in hoofde van de bouwheer ingevolge een contractuele fout van de aannemer, is gedekt in het luik van de schadeverzekering (P.-H. DELVAUX, "Responsabilité et assurances de l'entreprise", *RGAR* 2000, 13255, nr. 35).

[177] A. DELVAUX, "L'assurance de la responsabilité dans la construction" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75ter, Mechelen, Kluwer, 2001, 11, nr. 131.

[178] L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, "Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell", *De Verz.* 2007, 163, nr. 6; H. de RODE, "Le réponse de l'assurance: examen des couvertures et de leur évolution, partie I. L'assurance des concepteurs" in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (eds.), *Les assurances de la construction et Belgique*, Louvain-la-neuve, Academia-Bruylant, 2003, 86-87.

beroepsactiviteiten kan gepaard gaan met de verplichting tot teruggave van goederen aan de wederpartij[179]. Het risico dat op de verzekerde rust, betreft dan de onmogelijkheid om deze zaak terug te kunnen geven, wat zijn contractuele aansprakelijkheid met zich kan meebrengen[180]. Een beperking van de dekking tot de buitencontractuele dekking zou tot gevolg hebben dat een belangrijk risico dat de verzekerde in zijn beroepsuitoefening loopt, niet gedekt is. Wanneer de verzekering BA uitbating dekking verleent voor schade veroorzaakt aan toevertrouwde goederen, moet dus voor dit onderdeel van de waarborg ook in dekking van de contractuele aansprakelijkheid voorzien zijn[181]. Naast dekking van de contractuele aansprakelijkheid voor teruggave van goederen, kan de waarborg van beroepsaansprakelijkheidsverzekeringen ook betrekking hebben op aansprakelijkheid die de verzekerde kan oplopen voor de gebrekkige uitvoering van de opdracht waartoe hij zich verbonden heeft. Het risico dat beroepsbeoefenaars zoals advocaten, architecten, notarissen en bedrijfleiders lopen bij de uitoefening van hun beroep, is vaak van contractuele aard zodat hun aansprakelijkheidsverzekering in dekking ervan moet voorzien. De dekking van deze contractuele aansprakelijkheid is dan ook onder meer terug te vinden in de aansprakelijkheidsverzekering van de advocaat, ook als curator[182], de medische aansprakelijkheidsverzekering[183], de architectenverzekering[184], de notarisverzekering[185] en de bedrijfsleidersverzekering[186].

[179] De contractuele aansprakelijkheid kan ook betrekking hebben op de loutere verplichting tot teruggave van een goed buiten elke professionele actvititeit, zoals in de verzekering voor huurdersaansprakelijkheid bij brand. Ook de verhuurder kan ten overstaan van de huurder aansprakelijkheid dragen wanneer hij niet het rustige genot van het goed verschaft. Deze contractuele aansprakelijkheid kan eveneens verzekerd worden (C. MELOTTE, "Le droit des assurances et la responsabilité dans le cadre du bail commercial" in G. BENOIT, C. DELFORGE, P. JADOUL, G. ROMMEL en M. VLIES (eds.), *Le bail commercial*, Brugge, die Brugge, 2008, 694, nr. 4; J.-L. FAGNART, "L'assurance de la responsabilité d'entreprise" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Mechelen, Kluwer, 2003, 35, nr. 98).

[180] H. de RODE, "Les assurances de responsabilité" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Mechelen, Kluwer, 2005, 10, nr. 6.

[181] K. TROCH, "Bouwen en verzekeringsrecht" in K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE (eds.), *Handboek bouwrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 982-983, nr. XII.5.

[182] P. COLLE en P. VANLERSBERGHE, "Verzekeringen en faillissement", *De Verz.* 1997, 43, nr. 59.

[183] T. VANSWEEVELT, *De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van artsen en ziekenhuizen: een vergelijkende analyse*, Reeks Recht en Gezondheidszorg, Mys en Breesch Gent 1997, p. 10, nr. 13-15.

[184] De verzekering dekt zowel de buitencontractuele aansprakelijkheid van de architect ten aanzien van derden als de contractuele aansprakelijkheid ten overstaan van de bouwheer voor de gebrekkige uitvoering van zijn opdracht, waaronder eveneens de tienjarige aansprakelijkheid en de aansprakelijkheid voor en na de aanvaarding van de werken (P. HENRY en B. DEVOS, "La profession d'architecte – Exercice en société et assurance: la nouvelle donne", *JT* 2008, nr. 15; F. BURSSENS, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2001, 368-369, nr. 482; K. TROCH, "Bouwen en verzekeringsrecht" in K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE (eds.), *Handboek bouwrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 1010, nr. XII.46-47; C. PARIS, "L'assurance de la responsabilité de l'architect: une nouvelle assurance réglementée" in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Louvain-la-neuve, Anthemis-Bruylant, 2008, 226, nr. 2; I. RAMBOER, "De verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor architecten", *TBO* 2007, 196, nr. 12; A. DELVAUX, "L'assurance de la responsabilité dans la Construction" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75quater, Mechelen, Kluwer, 2001, 5, nr. 186 en 9, nr. 194).

[185] C. VERDURE, "Les garanties offertes par l'assurance R.C. professionnelle des notaires" (noot onder Gent 26 mei 2011), *De Verz.* 428.

d. Dekking van de contractuele aansprakelijkheid

45. De dekking van de contractuele aansprakelijkheid, al dan niet samen met de buitencontractuele aansprakelijkheid, heeft betrekking op de aansprakelijkheid die de verzekerde door de uitvoering van een overeenkomst kan oplopen ten overstaan van zijn medecontractant. Zij vereist een tekortkoming van de verzekerde aan zijn contractuele verplichtingen[187.] De aansprakelijkheidsverzekering vergoedt dan de schade die de verzekerde door zijn contractuele wanprestatie heeft veroorzaakt. De verzekeraar verleent geen dekking voor de prestatie zelf waartoe de verzekerde zich contractueel verbonden heeft[188.] De waarborg kan dus geen betrekking hebben op de primaire contractuele verbintenis van de verzekerde maar enkel op de gevolgen van een tekortkoming eraan. Een aansprakelijkheidsverzekering heeft niet tot doel garant te staan voor de uitvoering van de contractuele verbintenis van de verzekerde maar strekt enkel tot dekking van de aansprakelijkheid die ontstaan is door het niet uitvoeren of laattijdig dan wel gebrekkig uitvoeren ervan door de verzekerde.

46. Het onderscheid tussen aansprakelijkheid van de verzekerde voor een gebrekkige uitvoering van de door hem aangegane overeenkomst en zijn verplichting tot naleving van de primaire verbintenissen van dit contract, ligt niet steeds voor de hand[189.] Dit is bijvoorbeeld het geval voor de vrijwaringsplicht van de verkoper voor verborgen gebreken aan de verkochte zaak[190.] De vraag rijst of de verkoper voor de prestatie waartoe hij in dat geval gehouden is ten overstaan van de koper, dekking kan verkrijgen van zijn verzekeraar BA uitbating. De vordering van de koper tegen de

---

[186] P. VAN OMMESLAGHE, "L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance", *TBH* 1994, 290-291, nr. 9.

[187] J. DE CONINCK, "L'hégémonie actuelle de la logique indemnisatrice" in H. COUSY, S. STIJNS, B. TILLEMAN en A. VERBEKE (eds.), *Droit des contrats. France, Belgique*, Brussel, Larcier, 2005, 203, nr. 13.

[188] H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Deventer, Kluwer, 2006, 200, nr. 4.1; M. WANDT, *Versicherungsrecht*, Keulen, C. Heymanns Verlag, 2010, 211, nr. 563 en 359-360, nr. 1034 met verwijzing naar Nr. 1.2 (6) AHB 2008: uitsluiting "*wegen anderer an die Stelle der Erfüllung tretender Ersatzleistungen*"; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, Parijs, LGDJ, 1989, 643, nr. 361-1; Brussel 27 april 2006, *De Verz*. 2006, 425: schade wegens het niet of onvolledig uitvoeren van bepaalde werkzaamheden is geen "*endommagement, destruction ou perte de choses*" zoals bedoeld in de verzekeringsovereenkomst BA uitbating.

[189] Dit kan ook ertoe leiden dat betwisting ontstaat over de aard van de verzekering. De verzekeringsovereenkomst die aan de verkoper dekking verleent voor de kosten om de verkochte zaken te herstellen, kan beschouwd worden zowel als een aansprakelijkheidsverzekering dan als een zaakverzekering (H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Parijs, Litec, 2008, 1082-1083, nr. 1716).

[190] Een andere toepassing blijkt uit het arrest van 15 maart 2013 van de Hoge Raad. Een aannemer heeft zich ertoe verbonden om voor de aanvang van de werken de in de grond aanwezige kabels en leidingen te traceren. Bij de uitvoering beschadigt hij een riool van de gemeente. In het geding zijn de kosten voor het omleggen van de riool. Volgens de aannemingsovereenkomst draagt de aannemer deze kosten wanneer de aanwezigheid van de kabels en leidingen pas is ontdekt na de aanvang van de werken, hetgeen hier het geval was. Volgens de appelrechters vallen de kosten van de omlegging onder de waarborg van de AVB-verzekering (Aaansprakelijkheidsverzekering Bedrijven). De Hoge Raad vernietigt het arrest omdat dit oordeel in strijd is met het indemniteitsbeginsel (HR 15 maart 2013, *NJ* 2013, 827). Deze kosten zijn inderdaad het gevolg van een primaire verbintenis van de aannemer en kunnen niet als schade wegens een contractuele tekortkoming aangemerkt worden.

verkoper gaat weliswaar terug op de levering van een gebrekkige zaak maar leidt in principe niet tot vergoeding van schade aan de koper. De verkoper is slechts gehouden tot (gedeeltelijke) teruggave van de prijs (artikel 1644 BW). Enkel indien de verkoper het gebrek kende[191,] moet de verkoper de schade van de koper vergoeden (artikel 1645 BW). Voor zover de verkoper door de foutieve levering schade heeft veroorzaakt aan de koper, kan deze aansprakelijkheid ongetwijfeld gedekt zijn door een aansprakelijkheidsverzekering van de verkoper[192.] De verplichting van de verzekerde om in het kader van de door hem verschuldigde garantie de prijs terug te betalen of de gebrekkige zaak te vervangen, is daarentegen niet te aanzien als een contractuele aansprakelijkheid waarvoor zijn aansprakelijkheidsverzekering dekking kan verlenen. De verplichting tot (gedeeltelijke) terugbetaling van de prijs of vervanging van de verkochte zaak betreft de uitvoering van een primaire contractuele verplichting van de verkoper, met name vrijwaring van de koper voor verborgen gebreken[193]. Hetzelfde geldt voor de restitutieplicht na ontbinding van de overeenkomst. Deze verplichting is niet gelijk te stellen met een verplichting tot vergoeding van schade. De restitutie ingevolge ontbinding vergoedt geen schade veroorzaakt door een contractuele tekortkoming maar verplicht enkel tot teruggave van de ontvangen prestatie[194.] De verbintenis tot restitutie is dus niet gedekt door de aansprakelijkheidsverzekering[195.]

47. Het onderscheid tussen een primaire contactuele verplichting en een verbintenis tot vergoeding van schade ingevolge een contractuele tekortkoming komt ook nog op een ander vlak tot uiting in de aansprakelijkheidsverzekering. De verzekerde kan zich contractueel ertoe verbinden om schade die zijn wederpartij heeft veroorzaakt aan derden en waarvoor deze aansprakelijk is, ten laste te nemen. De verbintenis van de verzekerde houdt dan in dat hij de nadelige gevolgen die voortvloeien uit de aansprakelijkheid van zijn wederpartij, voor zijn rekening neemt[196.] Hij verbindt zich dus ertoe zijn wederpartij voor deze schade te vrijwaren. Deze verplichting tot vrijwaring behoort tot de primaire contractuele verbintenissen van de verzekerde.

---

[191] Voor de beroepsverkoper geldt een vermoeden van kennis van het gebrek. Hij moet zelf bewijzen dat hij onmogelijk kennis kon hebben van het gebrek (A.-L. VERBEKE, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 48; P.-A. FORIERS, "Conformité et garantie dans la Vente" in B. TILLEMAN en P.-A. FORIERS, *De koop/La vente*, Brugge, die Keure, 2002, 41-46, nr. 40-46).

[192] Dit is ook het geval voor de schadevergoeding die de rechter toekent bij de ontbinding van de overeenkomst (zie hierover: L. MAYAUX, noot onder Cass. fr. 18 maart 2004, *RGDA* 2004, 357).

[193] J. BIGOT, "Les ambiguïtés de la responsabilité et de l'assurance du fait des produits défectueux", *La semaine juridique* 2010, 1910, nr. 18; A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, Parijs, LGDJ, 2000, 44, nr. 1-100-101: ook de teruggave van de koopprijs door de makelaar na ontbinding van de door hem gesloten koopovereenkomst wegens een verborgen gebrek, is geen aansprakelijkheidsschuld; contra: Rb. Brussel 16 oktober 2000, *RW* 2002-03, 1184 (BA na levering)

[194] S. STIJNS, *Verbintenissenrecht*, Brugge, die Keure 2005, 206, nr. 289; A. VAN OEVELEN, "De ontbinding van overeenkomsten wegens wanprestatie" in *Overeenkomstenrecht*, XXVIste Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1999-2000, Antwerpen, Kluwer, 2000, 202, nr. 266.

[195] Luik 2 februari 2001, *RRD* 2001, 330.

[196] W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven/Voorburg, Acco, 2006, 177; B. DUBUISSON, "Les clauses limitatives ou exonérations de responsabilité ou de garantie en droit belge" in P. WERY, *Les clauses applicables en cas d'inexécution des obligations contractuelles*, Brugge, die Keure, 2001, 39, nr. 12 en 89, nr. 79.

Dit belet echter niet dat de verzekerde de vergoeding waartoe hij op grond van deze vrijwaringsplicht gehouden is ten opzichte van zijn wederpartij, kan laten dekken door een aansprakelijkheidsverzekering. Dit is te verklaren doordat de verbintenis tot vrijwaring teruggaat op een aansprakelijkheid van de wederpartij voor schade aan derden. Dat deze aansprakelijkheid ontstaan is in hoofde van de wederpartij en niet van de verzekerde, doet er niet aan af dat het risico betrekking heeft op aansprakelijkheid voor schade aan derden. Een vrijwaringsbeding raakt immers niet aan de aansprakelijkheid die de wederpartij heeft ten overstaan van de schadelijder, maar wentelt enkel het uiteindelijke financiële risico af op een ander[197.] Dit beding dat trouwens niet tegenwerpelijk is aan de schadelijder, laat de verbintenis tot vergoeding van de schade onverkort bestaan[198.] De waarborg voor een vrijwaringsplicht is frequent terug te vinden in de verzekering BA uitbating van aannemers in de bouw[199.] De aannemer verbindt zich vaak ertoe om de bouwheer te vrijwaren voor zijn aansprakelijkheid wegens abnormale burenhinder ingevolge de uitvoering van de werken. De aannemer neemt de gevolgen hiervan ten laste, ongeacht of hij de overlast bij de nabuur al dan niet op foutieve wijze heeft veroorzaakt[200.] Zijn verzekering BA uitbating dekt dan de schadevergoeding waarop de nabuur ten overstaan van de bouwheer aanspraak kan maken. Verder is een gelijkaardige vrijwaringsplicht ook terug te vinden bij vennootschappen die zich ertoe verbinden om hun maatschappelijke lasthebbers te vrijwaren tegen aansprakelijkheidsvorderingen van derden. De vennootschap sluit dan een aansprakelijkheidsverzekering die haar dekking verleent voor de gevolgen van de aansprakelijkheid van hun lasthebbers[201.]

[197] R. KRUITHOF, H. BOCKEN, F. DE LY en B. DE TEMMERMAN, "Verbintenissenrecht Overzicht van rechtspraak (1981-92)", *TPR* 1994, 531, nr. 228; R. KRUITHOF, "Verbintenissen", *TPR* 1983, 631-632, nr. 123; R. KRUITHOF, "Contractuele wijzigingen van aansprakelijkheid", *TPR* 1984, 246-247, nr. 10.

198 B. DUBUISSON, "Les clauses limitatives ou exonérations de responsabilité ou de garantie en droit belge" in P. WERY, *Les clauses applicables en cas d'inexécution des obligations contractuelles*, Brugge, die Keure, 2001, 40, nr. 12.

[199] Cass. 13 mei 2011, C.10.0499.N: tussen de opdrachtgever en de aannemer was overeengekomen dat deze laatste "*alle om het even welke schadelijke gevolgen voortvloeiend uit de ongevallen of uit elke andere oorzaak die naar aanleiding van de aanneming mochten overkomen*" ten laste zou nemen; deze contractuele verplichting kan het voorwerp uitmaken van een aansprakelijkheidsverzekering.

[200] B. DUBUISSON, "Les clauses limitatives ou exonérations de responsabilité ou de garantie en droit belge" in P. WERY, *Les clauses applicables en cas d'inexécution des obligations contractuelles*, Brugge, die Keure, 2001, 89, nr. 80.

[201] M. DALLE, "De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden", *RGAR* 1998, 12881, nr. 27. Over deze verzekeringsovereenkomst zie eveneens: B. FERON en J.-F. GOFFIN, "La protection des administrateurs de sociétés contre la mise en cause de leur responsabilité civile", *JT* 1996, 382, nr. 3.1.

II. Problemen van dekking ingevolge de kwalificatie van de aansprakelijkheid

a. Dekking van aansprakelijkheid bij vriendendiensten en vrijwilligerswerk

48. Wanneer de verzekeringsovereenkomst de waarborg omschrijft op basis van de aard van de aansprakelijkheid die de verzekerde kan oplopen, bepaalt de kwalificatie van deze aansprakelijkheid bij een concreet schadegeval of de verzekerde en de benadeelde dekking genieten. Wanneer enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid gedekt is, heeft de verzekeraar belang erbij dat de aansprakelijkheid van zijn verzekerde een contractuele grondslag heeft. De verzekerde en de benadeelde van hun kant hebben dan belang bij een kwalificatie als buitencontractuele aansprakelijkheid aangezien de aansprakelijkheidsverzekering deze dekt. Aangezien de kwalificatie van de aansprakelijkheid dus een rechtstreekse weerslag kan hebben op de dekking, voeren verzekeraars hieromtrent geregeld betwisting. Dit is vooral het geval wanneer zich schade heeft voorgedaan bij de uitvoering van een vriendendienst of van vrijwilligerswerk door de verzekerde. Verzekeraars pogen hierbij steevast de aansprakelijkheid van de verzekerde een contractueel karakter te geven opdat zij geen dekking zouden moeten verlenen.

49. De betwisting bij de uitvoering van een vriendendienst of van vrijwilligerswerk kristalliseert zich rond de vraag of de gemaakte afspraken al dan niet een contract uitmaken in de zin van artikel 1101 Burgerlijk Wetboek. Afspraken monden slechts uit in een jurdisch bindende overeenkomst wanneer de partijen de bedoeling hebben dat zij rechtsgevolgen teweeg brengen[202.] Dit is in de regel niet het geval bij afspraken voor de uitvoering van vriendendiensten[203] en vrijwilligerswerk[204.] De partijen hebben zelden de bedoeling om in dit verband rechtsgevolgen te doen ontstaan. Het gaat dan slechts om in het sociale verkeer gangbare afspraken[205.] Wanneer de uitvoering van dergelijke vriendendiensten of vrijwilligerswerk aansprakelijkheid doet ontstaan, kan deze slechts een buitencontractuele grondslag hebben. De verzekerde en de benadeelde kunnen hierdoor een beroep doen op de aansprakelijkheidsverzekering die deze aansprakelijkheid dekt. Een treffende illustratie hiervan is te vinden in het arrest van 26 oktober 1992 van het hof van beroep te Luik. Een bergbeklimmer kwam tijdens een beklimming samen met vrienden ten val. Enkele vrienden daalden af om

[202] R. KRUITHOF, H. BOCKEN, F. DE LY en B. DE TEMMERMAN, "Verbintenissen Overzicht van rechtspraak (1981-1992)", *TPR* 1994, 228-229, nr. 40.
[203] Zie hierover: E. DIRIX, "Gentlemen's agreements en andere afspraken met onzekere rechtsgevolgen", *RW* 1985-86, 2125-2126, nr. 10.
[204] G. JOCQUE, "Rechten van vrijwilligers", *NJW* 2006, 730, nr. 13-14.
[205] W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven/Voorburg, Acco, 2006, 33-34. Voor enkele toepassing: Gent 3 april 2003, *De Verz.* 2004, 139: val van een paard bij het foutief afladen uit een vrachtwagen; Antwerpen 15 september 1998, *TBBR* 2000, 50: een kleinzoon hielp zijn grootvader bij herstellingen aan een roofingdak, hetgeen gebeurde in het kader van een "*rechtens vrijblijvende afspraak en rechtens irrelevante toezegging*" waarbij de kleinzoon enkel de bedoeling had "*volkomen vrijwillige daden te stellen in de familiale sfeer en in de 'complaisance'-sfeer van vrijwillige hulpverlening*".

hulp te zoeken. Eén persoon bleef bij de gekwetste doch liep door de vrieskou letsels op. De gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar van de gekwetste die werd aangesproken in het kader van de dekking bij vrijwillige hulpverlening, besloot tot de afwezigheid van dekking aangezien de aansprakelijkheid van contractuele aard was. Het hof besliste terecht dat enkel sprake was van "obligations morales ou d'honneur"[206]. Het onderscheid tussen een vrijblijvende afspraak onder vrienden en een juridisch bindende overeenkomst is evenwel niet altijd zo duidelijk. Dit is het geval bij het gebruik van andermans voertuig. Dit gebruik kan aangezien worden als een vriendendienst maar ook als de uitvoering van een contract van bruikleen. De aansprakelijkheid die de gebruiker voor schade aan het voertuig oploopt, is in dit laatste geval van contractuele aard. Hierdoor kan voor de dekking van deze aansprakelijkheid geen beroep gedaan worden op de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[207].

b. Dekking van aansprakelijkheid voor veiligheidsverplichtingen

50. Wanneer tussen de verzekerde en de benadeelde een overeenkomst bestaat en de verzekeringsovereenkomst enkel voorziet in dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid, hangt de tussenkomst van de verzekeraar af van de vraag welke verplichtingen de overeenkomst voor de verzekerde inhoudt en of zijn foutieve handeling al dan niet binnen de contractuele sfeer valt. De bepaling van de inhoud van de contractuele verbintenissen van de verzekerde is niet altijd eenvoudig. Dit is vooral het gevolg van de aanvullende werking van de goede trouw bij overeenkomsten. Steeds meer wordt de inhoud van ov ereenkomsten op deze grond aangevuld met tal van verplichtingen. Dit betreft niet alleen verplichtingen tot informatie en samenwerking[208] maar ook veiligheidsverplichtingen[209]. De uitvoering van contractuele verbintenissen kan op grond van de uitvoering te goeder trouw van de overeenkomst leiden tot de verplichting om hierbij ook de veiligheid van de

[206] Luik 26 oktober 1992, *JLMB* 1993, 798, noot L. MISSON en F. BAERT: "*Que ce pacte d'assistance apparaît en réalité comme n'étant que l'expression des obligations morales et d'honneur qui pèsent sur la plupart des sportifs lorqu'ils s'engagent ensemble dans une expédition du type de celle de la cause, mais qu'à défaut d'animus contrahendi, il n'existe aucune obligation civile du genre de celles invoquées par l'assureur*".

[207] Rb. Gent 28 juni 2001, *TGR* 2002, 147.

[208] H. COUSY, "De rol van de goede trouw in het verzekeringscontract" in *Liber amicorum Jan Ronse*, Brussel, E. Story-scientia, 1986, 14, nr. 2; W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven/Voorburg, Acco, 2006, 99.

[209] H. BOCKEN, "Daar gaan we weer… ? Arrest van het Hof van Cassatie van 29 september 2006" in *Vigilantibus Ius Scriptum, Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, 48; F. DEFFERRARD, "Une analyse de l'obligation de sécurité à l'épreuve de la cause étrangère", *Rec. Dalloz* 1999, 364-368; J.-B. BORGHETTI, "La responsabilité du fait des choses, un régime qui a fait son temps", *RTDciv* 2010, 1; M. DEVELAY, "Responsabilité d'un club sportif et d'une maison de retraite: vers un convergence des responsabilité", *Rec. Dalloz* 2012, 539; J. MOURY, "Le droit confronté à l'omniprésence du risque", *Rec. Dalloz* 2012, 1024, 22. Voor een toepassing: Gent 10 november 2011, *RGAR* 2012, 14878: een hoteluitbater heeft de contractuele verplichting in te staan voor de veiligheid van zijn gasten; Cass. fr. 15 december 2011, *Dalloz* 2012, 539: een contractuele veiligheidsverplichting rust op sportclub die een klimmuur ter beschikking stelt (zie ook: P. JOURDAIN, "Responsabilité civile", *RTDciv*. 2012, 121).

wederpartij in acht te nemen. Tekortkomingen aan deze verplichting houdt dan meteen een contractuele wanprestatie in. Wanneer de dekking van de verzekerde beperkt is tot de buitencontractuele aansprakelijkheid, leidt dit tot de afwezigheid van dekking voor deze schadegevallen. Hoewel de aanvullende werking van de goede trouw ertoe strekt de wederpartij te beschermen door een ruime lezing te geven aan de contractuele verbintenissen, heeft dit dus paradoxaal een beperking van de bescherming van de verzekerde en de benadeelde in de aansprakelijkheidsverzekering tot gevolg.

c. Dekking bij samenloop van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid

51. Ook het verbod van samenloop van de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde kan een directe weerslag hebben op de dekking door zijn aanspra-kelijkheidsverzekering. Wanneer de verzekerde bij de uitvoering van een overeen-komst een fout begaat, kan hij slechts dan buitencontractueel aansprakelijk gesteld worden indien de hem ten laste gelegde fout niet alleen een tekortkoming uitmaakt aan de contractuele verbintenis maar ook aan de algemene zorgvuldigheidsplicht en die fout een andere dan aan de slechte uitvoering van de overeenkomst te wijten schade heeft veroorzaakt[210.] Bij louter contractuele schade is de buitencontractuele aansprakelijkheid uitgesloten, ook wanneer de fout een inbreuk op de algemene zorgvuldigheidsnorm uitmaakt[211.] De contractuele norm krijgt dus voorrang op de regels van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht[212.] Samenloop van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid leidt bijgevolg ertoe dat de verzekeraar die enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid dekt, geen dekking moet verlenen[213.] Een treffend voorbeeld van de invloed van het samenloopverbod op de dekking van de aansprakelijkheidsverzekeraar is terug te vinden in het arrest van 27 november 2003 van het Hof van Cassatie[214.] Bij het vervoer van klei ontstaat een vervuiling van de lading met metaalresten omdat de laadbak van de vrachtwagen slecht gereinigd was. Het vervoerbedrijf is aansprakelijk voor de schade die hierdoor is ontstaan aan de menginstallatie van de afnemer van de

[210] Cass. 29 september 2006, *NJW* 2006, 946, noot I. BOONE, zie hierover: H. BOCKEN, "Samenloop contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid", *NJW* 2007, 722-731; H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge, die Keure, 2011, 46, nr. 58; H. BOCKEN, "Daar gaan we weer… ? Arrest van het Hof van Cassatie van 29 september 2006" in *Vigilantibus Ius Scriptum, Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, 48.

[211] H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge, die Keure, 2011, 46, nr. 58.

[212] Cass. 27 november 2006, *AC* 2006, 2431; H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge, die Keure, 2011, 44, nr. 55.

[213] In de rechtspraak wordt soms een loopje genomen met het samenloopverbod om een schadegeval toch onder de dekking te kunnen laten vallen: Gent 28 april 1999, *De Verz.* 2005, 89, noot P. FONTAINE: bij de plaatsing van een verfafzuiginstallatie ontstond brand door wegspringende gensters bij het gebruik van een slijpschijf; het hof oordeelde dat deze tekortkoming "*niet zozeer een schending van de contractuele verplichting van levering en plaatsing*" uitmaakte maar wel een inbreuk op de algemene zorgvuldigheidsplicht en de schade bovendien niet zuiver contractueel was.

[214] Cass. 27 november 2003, C.99.0410.N.

klei. Deze aansprakelijkheid is volgens het Hof te wijten aan een slechte uitvoering van het vervoerscontract waardoor het vervoerbedrijf geen aanspraak kan maken op dekking door zijn verzekeraar die enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid dekt[215.]

52. Het samenloopverbod geldt niet wanneer de contractuele fout tevens een strafrechtelijk misdrijf uitmaakt. De benadeelde kan de schadeverwekker dan ook aanspreken op grond van artikel 1382 BW[216.] Dit is onder meer het geval wanneer een contractuele fout lichamelijk letsel heeft veroorzaakt. Deze fout maakt dan tegelijk een inbreuk op artikel 418 e.v. SW uit[217.] Wanneer de verzekerde bij de uitvoering van werken op foutieve wijze brand veroorzaakt, kan de benadeelde zijn vordering ook steunen op de artikelen 1382-1383 BW indien deze fout een inbreuk op artikel 519 SW uitmaakt[218.] De mogelijkheid voor de benadeelde om in deze gevallen zijn vordering te steunen op de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde, kan niettemin toch tot betwisting leiden wanneer de verzekeringsovereenkomst enkel deze aansprakelijkheid dekt. Wanneer de verzekeringsovereenkomst de dekking beperkt tot de buitencontractuele aansprakelijkheid, kan dit uitgelegd worden in de zin dat enkel aanspraken die exclusief op deze grond steunen, binnen de waarborg vallen en dat geen dekking wordt verleend wanneer voor hetzelfde schadegeval ook een contractuele vordering mogelijk is[219.] Het bestaan van een contractuele aansprakelijkheid heeft dan tot gevolg dat de verzekeraar die uitsluitend de buitencontractuele aansprakelijkheid dekt, zijn waarborg niet moet verlenen, ook al kan de benadeelde zijn vordering ook op deze aansprakelijkheid van de verzekerde steunen. Door het bestaan van een contractuele relatie tussen de benadeelde en de verzekerde is in deze uitlegging van de verzekeringsovereenkomst die enkel de

[215] Zie hierover: H. BOCKEN, "Daar gaan we weer… ? Arrest van het Hof van Cassatie van 29 september 2006", *Vigilantibus Ius Scriptum, Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, 56.

[216] H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad 1994-1999", *TPR* 2000, 1941-1934, nr. 178.

[217] P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 13; P. LEGRAND, "L'assurance 'responsabilité civile exploitation'" in C. VERDURE (ed.), *Les assurances de responsabilité de l'entreprise. Questions choisies*, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2010, 64; voor een toepassing: Rb. Brussel 28 oktober 2004, *RGAR* 2006, 14099: bij de uitvoering van een overeenkomst van zorgverstrekking veroorzaakte een foutieve behandeling lichamelijke letsels aan bejaarden; door deze letsels was ook een buitencontractuele vordering mogelijk.

[218] Gent 13 februari 2003, *De Verz*. 2004, 85: een transporteur van benzine doet brand ontstaan bij de levering van brandstof aan een bezineverkooppunt; Bergen 15 oktober 1997, *RGAR* 1999, 13166: een aannemer veroorzaakt brand bij de uitvoering van werken aan de centrale verwarming; zie ook: P.-H. DELVAUX, "Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile 'exploitation'", *RGAR* 1989, 11512, nr. 18.

[219] Dit vereist een correcte toepassing van de regels van de samenloop. Dit is niet steeds het geval. Zo besloot het hof van beroep te Antwerpen ten onrechte tot afwezigheid van dekking omdat geen buitencontractuele aansprakelijkheid voorhanden was in het geval van een arts die een tampon in het lichaam van een patiënt had achtergelaten. Het hof beoordeelde dit als een contractuele fout van de arts. Volgens het hof was er geen dekking aangezien niet aangetoond was dat de nalatigheid ook een fout in de zin van artikel 1382 BW inhield (Antwerpen 1 maart 1995, *T. Gez*.1995-96, 221, noot N. JEGER). Het hof verloor uit het oog dat hier ook sprake was van het misdrijf van onopzettelijke slagen en verwondingen (artikel 418-420 SW), wat een buitencontractuele vordering toeliet.

buitencontractuele aansprakelijkheid dekt, uitgesloten[220.] De verzekeringsovereenkomst kan echter ook uitgelegd worden in de zin dat de dekking verworven is van zodra een buitencontractuele vordering mogelijk is, ook al kan de benadeelde zijn vordering eveneens steunen op een contractuele fout van de verzekerde[221.] Een mogelijke contractuele vordering sluit dan de dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid niet uit.

53. Deze betwisting over de uitlegging van de verzekeringsovereenkomst kan vermeden worden door een beding dat de waarborg laat gelden voor de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde wanneer zij voortvloeit uit een schadeverwekkend feit dat ook aanleiding kan geven tot zijn buitencontractuele aansprakelijkheid[222.] Dergelijk beding bepaalt dan dat de contractuele aansprakelijkheid gedekt is "*in de mate dat de verbintenissen die werden geschonden niet verder reiken dan de verbintenissen die de verzekeringnemer normaliter ten laste had moeten nemen bij gebreke aan overeenkomst*"[223.] Sommige verzekeringsovereenkomsten voorzien echter in de tegenovergestelde oplossing en stipuleren dat de verzekeraar geen dekking verleent bij samenloop, zelfs wanneer de verzekerde veroordeeld wordt op grond van een buitencontractuele aansprakelijkheid[224.]

Wanneer de verzekeringsovereenkomst geen uitdrukkelijk beding bevat, verdient een uitlegging van de verzekeringsovereenkomst in de zin dat de verzekeraar die enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid dekt, bij samenloop ook gehouden is zijn waarborg te verlenen, de voorkeur[225.] De door de verzekerde begane fout kan immers

[220] Deze uitleg is vooral terug te vinden in rechtspraak met betrekking tot de waarborg rechtsbijstand: Luik 30 oktober 2002, *De Verz.* 2003, 118, noot J. ROGGE, *JLMB* 2003, 1809; Luik 20 juni 2000, *De Verz*. 2000, 684; Luik 18 januari 2001, *De Verz.* 2001, 370, noot P. COLETTE (hervormt Rb. Dinant 2 maart 2000, *RGAR* 2001, 13368); Rb. Brussel 28 juni 1991, *TBBR* 1991, 651.

[221] G. JOCQUE, "Artikel 1 KB 12 januari 1984" in *Artikelsgewijze commentaar Verzekeringen*, Mechelen, Kluwer, 2002, 5, nr. 6.

[222] P. LEGRAND, "L'assurance 'responsabilité civile exploitation'" in C. VERDURE (ed.), *Les assurances de responsabilité de l'entreprise. Questions choisies*, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2010, 62-63; voor een toepassing zie: Gent 13 februari 2003, *De Verz*. 2004, 85.

[223] Brussel 23 september 2008, *RGAR* 2009, 14498: het Hof oordeelde dat dit niet het geval was voor een onderhoudsfirma die tekortgekomen was aan haar toezichtsplicht; de contractuele aansprakelijkheid was toch gedekt aangezien van de beperking geen melding was gemaakt in het door de verzekeraar uitgeschreven avenant.

[224] Y. HANNEQUART, "Les assurances dans la construction", *T.Aann*. 1971, 178, nr. 11.

[225] Ook de meerderheid van de rechtsleer verdedigt deze stelling (E. DENOËL, "Assurance des responsabilité civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée", *De Verz.* 1987, 39; B. DUBUISSON, "Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de choses et de frais" in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2008, 191, nr. 78; J.-L. FAGNART, "L'assurance de la responsabilité d'entreprise" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Mechelen, Kluwer, 2003, 12, nr. 16). Volgens DELVAUX leggen de verzekeraars zichzelf deze regel op in de verzekering BA uitbating (A. DELVAUX, "L'assurance de la responsabilité dans la construction" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Diegem, Story-scientia, 2001, 29, nr. 39). De tegenovergestelde visie is terug te vinden in P. MEESEN, Het risico in rechtsbijstand: juiste opgave - schadeaangifte - samenloopproblematiek, *De Verz.* 1996, 483-486, nr. 15-18. De stelling van MEESEN is gesteund op de overweging dat de aansprakelijkheidsverzekering oorspronkelijk enkel dekking

niet als een louter contractuele fout beschouwd worden maar brengt ook zijn buitencontractuele aansprakelijkheid met zich mee[226]. Eens vaststaat dat een buitencontractuele vordering mogelijk is, is de dekking van deze aansprakelijkheid verworven. Dat de aansprakelijkheid van de verzekerde eveneens een contractuele grondslag kan hebben, doet de buitencontractuele aansprakelijkheid niet verdwijnen. Ook vanuit het oogpunt van bescherming van de benadeelde die de wetgever nastreeft, verdient deze uitlegging van de verzekeringsovereenkomst de voorkeur. De benadeelde moet dus met het oog op vergoeding door de verzekeraar zijn vordering tegen de verzekerde in voorkomend geval steunen op de buitencontractuele aansprakelijkheid[227].

d. Dekking bij coëxistentie van aansprakelijkheden

54. Eenzelfde schadegeval kan leiden tot zowel de contractuele als de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde ten overstaan van verschillende benadeelden. De verzekerde kan voor dezelfde tekortkoming contractueel gehouden zijn ten aanzien van zijn contractspartij en tegelijk buitencontractueel ten opzichte van derde-schadelijders[228]. Er treedt dan een coëxistentie op van de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde[229]. Bij deze coëxistentie kan de aard van de aansprakelijkheid bepalen of de verzekerde gedekt is voor alle schade die hij aan de schadelijders heeft toegebracht, dan wel of de dekking beperkt is tot de schade aan bepaalde schadelijders. De dekking door de aansprakelijkheidsverzekeraar naar aanleiding van hetzelfde schadegeval kan dus verschillen naargelang de vordering uitgaat van de contractspartij dan wel van een derde-schadelijder. Wanneer de waarborg beperkt is

verleende in geval van een "*ongeval*". Deze argumentatie kan niet overtuigen aangezien een ongeval geen vereiste voor aansprakelijkheid is.

[226] Arbitrale beslissing 6 februari 1987, *Rechtspraak Verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 190 (de beslissing legt de verzekeringsovereenkomst op grond van artikel 1162 BW uit tegen de verzekeraar); Kh. Brussel 31 december 1995, *De Verz*. 1996, 472.

[227] Sommige rechtsleer verdedigt zelfs dat de verzekeraar in dit geval dekking dient te verlenen, ook al beroept de benadeelde zich enkel op de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde (B. DUBUISSON, "L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume", *De Verz.* 1997, 371, nr. 12: "*Comme la responsabilité engagée par le médecin était à la fois contractuelle et extra-contractuelle, la garantie était donc due, celle-ci ne pouvant en aucun cas dépendre du choix effectué par la victime*").

[228] Voor de aanspraak van de derde benadeelde is vereist dat de contractuele tekortkoming tegelijk een inbreuk uitmaakt op de algemene zorgvuldigheidsnorm. Opmerkelijk is dat het Franse Hof van Cassatie deze voorwaarde voor de buitencontractuele aansprakelijkheid heeft laten varen. Sedert het arrest van 6 oktober 2006 wordt aangenomen dat ook de derde zijn vordering rechtstreeks kan steunen op de contractuele tekortkoming ("*le tiers à un contrat peut invoquer, sur le fondement de la responsabilité délictuelle, un manquement contractuel dès lors que ce manquement lui à causé un dommage*"). Deze uitspraak heeft kritiek geoogst in de rechtsleer (zie: P. JOUDAIN, "La Cour de cassation consacre en Assemblée plénière le principe d'identité des fautes contractuelle et délictuelle", *RTD civ.* 2007, 123; R. BOIZEL, "Intérêt des parties contractantes et protection des tiers: quel équilibre", *RGDA* 2007, 13-14).

[229] H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad 1994-1999", *TPR* 2000, 1944-1945, nr. 180; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven/Voorburg, Acco, 2006, 311.

tot de buitencontractuele aansprakelijkheid, dient de verzekeraar in de regel enkel de schade van de derde-schadelijder te vergoeden[230]. Voorziet de verzekering slechts in dekking van de contractuele aansprakelijkheid, dan zal de derde-schadelijder geen vergoeding verkrijgen. Indien de beide aansprakelijkheden gedekt zijn, kunnen alle schadelijders in principe van de waarborg genieten.

D. Aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW

I. Aansprakelijkheidsregeling

55. De verzekerde kan van aansprakelijkheid ontheven zijn wanneer hij wegens een geestesstoornis onmogelijk de draagwijdte van zijn handelen kan begrijpen en beoordelen en hem hierdoor geen schuld treft voor het veroorzaken van de schade[231]. Door de wet van 16 april 1935[232] werd artikel 1386bis BW ingevoerd waardoor de schadeverwekker "*die zich in staat van krankzinnigheid bevindt, of in een staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid die hem voor de controle van zijn daden ongeschikt maakt*", toch aansprakelijk kan gesteld worden voor de door hem veroorzaakte schade[233]. Artikel 1386bis BW komt hiermee tegemoet aan degene die schade lijdt door een onrechtmatige handeling van een geestesgestoorde en die ingevolge de afwezigheid van schuldbekwaamheid geen vergoeding kan verkrijgen op grond van de artikelen 1382-1383 BW[234] of van een contractuele tekortkoming van de geestesgestoorde[235].

56. De aansprakelijkheid van de geestesgestoorde op grond van artikel 1386bis BW wijkt af van de gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsregels. Waar de schadeloosstelling naar gemeen recht volledig en passend moet zijn[236], doet de rechter in het kader van artikel 1386bis BW uitspraak naar billijkheid, rekening houdende

[230] De contractuele wederpartij kan eventueel aanspraak maken op de waarborg wanneer hij zich kan steunen op de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde. Zie randnummers 46-48).
[231] G. JOCQUE, "Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid" in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIste Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-2007, Mechelen, Kluwer, 2007, 10, nr. 9; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, en L. WYNANT, "Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad 1985-1993", *TPR* 1995, 1221, nr. 33; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven/Voorburg, Acco, 2006, 371-372.
[232] *BS* 18 april 1935.
[233] Sommige rechtsleer beschouwt artikel 1386bis BW als een "*vergoedingsplicht*" zonder aansprakelijkheid of als een "*bijstandsplicht*". Deze zienswijze is betwist (F. SWENNEN, "Zijdelingse aantekeningen bij de rechtstreekse vordering. Het Hof van Cassatie over art. 1386bis BW en de verzekering van de huurdersaansprakelijkheid" (noot onder Cass. 22 september 2000), *RW* 2000-01, 1419, nr. 3).
[234] G. JOCQUE, "Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid" in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIste Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-2007, Mechelen, Kluwer, 2007, 12, nr. 11.
[235] Artikel 1386bis BW is ook van toepassing op de contractuele aansprakelijkheid (T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 159, nr. 219).
[236] J. RONSE, *Schade en schadeloosstelling* in *APR*, Gent, E. Story-Scientia, 1984, 173, nr. 230.

met de omstandigheden en met de toestand van de partijen. Hij kan de geestesgestoorde veroordelen tot gehele vergoeding dan wel tot een gedeelte van de vergoeding waartoe hij zou gehouden zijn, indien hij de controle van zijn daden had behouden[237]. Het bedrag van de vergoeding die aan de benadeelde toekomt, kan dus geringer zijn dan de schadevergoeding naar gemeen recht[238]. Bovendien is de toekenning van schadevergoeding facultatief. De rechter kan oordelen dat er op grond van de door hem vastgestelde omstandigheden, zoals de vermogenstoestand van de geesteszieke, geen reden is tot toekenning van een vergoeding. Artikel 1386bis BW garandeert dus geen integrale vergoeding van de schade van het slachtoffer.

II. Invloed van en op de aansprakelijkheidsverzekering

e. Algemeen

57. De aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW en de werking van de aansprakelijkheidsverzekering beïnvloeden elkaar wederzijds. Enerzijds kan het bestaan van een aansprakelijkheidsverzekering een weerslag hebben op de aansprakelijkheid van de geestesgestoorde. Anderzijds kan de aansprakelijkheid van de geestegestoorde op grond van artikel 1386bis BW gedekt zijn door een aansprakelijkheidsverzekering. Deze dekking heeft dan bijzondere gevolgen ten overstaan van de benadeelde die zijn eigen recht tegen de verzekeraar uitoefent.

f. Invloed van de aansprakelijkheidsverzekering op de vergoedingsplicht van de geestesgestoorde

58. Zoals hiervoor uiteengezet laat artikel 1386bis BW de rechter toe om in billijkheid te oordelen over de vergoedingsplicht van de geestesgestoorde schadeverwekker. Het bestaan van een verzekering die de aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW dekt, kan de rechter bij zijn billijkheidsbeoordeling ertoe aanzetten om de geestesgestoorde tot integrale vergoeding van de schade te veroordelen[239]. Bij de beoordeling van de vergoedingsplicht van de geestesgestoorde dient hij immers onder meer rekening te houden met de financiële toestand van de

[237] De billijkheidsbeoordeling geldt ook wanneer de geestesgestoorde tegelijk slachtoffer is. De rechter kan op grond van artikel 1386bis BW in billijkheid een deel van de schade ten laste van de geestesgestoorde laten (B. WEYTS, *De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 99, nr. 110).

[238] H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad 1994-1999", *TPR* 2000, 1693, nr. 37.

[239] F. SWENNEN, "Zijdelingse aantekeningen bij de rechtstreekse vordering. Het Hof van Cassatie over art. 1386bis BW en de verzekering van de huurdersaansprakelijkheid" (noot onder Cass. 22 september 2000), *RW* 2000-01, 1420, nr. 8; M. DAMBRE, "Over aansprakelijkheid van de krankzinnige huurder die brand sticht" (noot onder Rb. Oudenaarde 20 januari 1987), *RW* 1986-87, 2323, nr. 4. Voor enkele toepassingen: Rb. Antwerpen 28 mei 2010, *RW* 2011-12, 1857; Rb. Antwerpen 3 oktober 1986, *RW* 1986-87, 2162, *Pas*. 1987, III, 6; Vred. Antwerpen 11 februari 1987, *Pas*. 1987, III, 57.

partijen[240]. De dekking van de aansprakelijkheid van de geestesgestoorde beschermt zijn vermogen zodat er in dat geval geen redenen zijn om de schadelijder (een deel van) zijn schade zelf te laten dragen. Uitzonderlijk leidt het bestaan van een verzekering die de aansprakelijkheid van de geestesgestoorde dekt, toch niet tot volledige vergoeding van het slachtoffer. Dit is het geval wanneer de verzekeraar over een recht van verhaal tegen de geestgestoorde beschikt[241]. In dat geval kan de verzekeraar zijn uitgaven ten voordele van de benadeelde geheel of gedeeltelijk terugvorderen van de verzekerde. De aansprakelijkheidsverzekering beschermt de geestesgestoorde dan niet (volledig) tegen de aantasting van zijn vermogen. De rechter kan hiermee rekening houden bij de boordeling van de aansprakelijkheid van de geestesgestoorde en op deze grond zijn schadevergoedingplicht in billijkheid beperken[242].

g. Dekkingsplicht van de aansprakelijkheidsverzekeraar

59. Wanneer de verzekeringsovereenkomst dekking verleent voor de aansprakelijkheid van de verzekerde op grond van artikel 1386bis BW[243], kan de benadeelde op basis van artikel 150 Wet Verzekeringen rechtstreeks vergoeding vorderen van de verzekeraar[244]. De vraag rijst of de benadeelde in dat geval aanspraak kan maken op integrale vergoeding van zijn schade door de verzekeraar dan wel of de verzekeraar zich kan beroepen op de billijkheidsbeoordeling van artikel 1386bis BW. Het Hof van Cassatie neemt aan dat de mildering van de vergoedingsplicht van de schadeverwekker alleen ten goede komt aan de geesteszieke en niet aan zijn aansprakelijkheidsverzekeraar. Volgens het Hof kan deze verzekeraar zich dus niet beroepen op de billijkheid zoals bedoeld in artikel 1386bis BW en is hij gehouden tot vergoeding van de gehele schade van de benadeelde[245]. De opvatting van het Hof van Cassatie dat de aansprakelijkheidsverzekeraar gehouden is tot de gehele schade, komt

[240] H. VANDENBERGHE, "Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (2000-2008)", *TPR* 2010, 2113, nr. 111; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad 1994-1999", *TPR* 2000, 1693, nr. 37.

[241] Over het recht van verhaal van de verzekeraar zie deel 5.

242 F. SWENNEN, "De logische seconde. Over het toepassingsgebied van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek, met bijzondere aandacht voor het begrip 'partijen'", *TBBR* 2000, 399, nr. 17.

[243] Wanneer de waarborg van de verzekeringsovereenkomst betrekking heeft op de aansprakelijkheid "*découlant des articles 1382 à 1386 du Code civil et des lois et arrêtés en vigueur au moment du sinistre*", is er geen dekking voor de aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW (Bergen 10 januari 1995, *RGAR* 1997, 12830).

[244] Zie deel 3.

[245] Cass. 22 september 2000, *AC* 2000, 1420, *AJT* 2000-01, 643, noot C. VAN SCHOUBROECK, *RGAR* 2002, 13.469, *RW* 2000-01, 1418, noot F. SWENNEN. Het Hof van Cassatie over artikel 1386bis BW en de verzekering van de huurdersaansprakelijkheid. De casus had betrekking op een verzekering tegen brand en andere gevaren wat de eenvoudige risico's betreft. Het Hof verwees in zijn motivering in algemene termen naar "*de verzekeraar die op grond van zijn contractuele verplichting de aansprakelijkheid dekt van zijn verzekerde in de omstandigheden bedoeld in artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek*" zodat kan aangenomen worden dat dezelfde regel geldt voor alle aansprakelijkheidsverzekeringen.

erop neer dat deze het verweer op grond van artikel 1386bis BW niet kan tegenwerpen aan de benadeelde[246]. De lagere rechtspraak volgt deze visie[247].

60. Deze zienswijze ligt op het eerste gezicht niet voor de hand. De dekking van de aansprakelijkheidsverzekering is afhankelijk van de aansprakelijkheid van de verzekerde. De verzekeraar kan jegens het slachtoffer niet tot meer gehouden zijn dan waarvoor de verzekerde zelf aansprakelijk is tegenover het slachtoffer. Hij kan hierdoor alle verweer met betrekking tot de aansprakelijkheid laten gelden zoals de verzekerde zelf. Wanneer de verzekerde aansprakelijk is op grond van artikel 1386bis BW, kan de verzekeraar dus in principe niet tot een grotere vergoeding gehouden zijn dan deze waarvoor de verzekerde zelf aansprakelijk is. Indien er redenen zijn om de vergoedingsplicht van de verzekerde in billijkheid te beperken, zou de verzekeraar deze beperking dus moeten kunnen tegenwerpen aan de benadeelde zodat deze hem ook ten goede komt.

Hiertegenover staat echter dat de rechter bij zijn billijkheidsbeoordeling het bestaan van een aansprakelijkheidsverzekering van de geestesgestoorde in aanmerking kan nemen[248]. Zoals hiervoor uiteengezet leidt dekking van de aansprakelijkheid op grond van 1386bis BW in dit geval in de regel tot een integrale vergoedingsplicht van de geestesgestoorde. Het zou dan ook niet consistent zijn om het bestaan van een aansprakelijkheidsverzekering in aanmerking te nemen bij de bepaling van de aansprakelijkheid van de verzekerde en tegelijk een beperking van de gehoudenheid van de verzekeraar toe te laten wanneer hij het schadegeval moet dekken[249]. Bovendien is de integrale vergoeding van de benadeelde door de verzekeraar beleidsmatig verantwoord[250]. De verzekeraar kan immers bij de premiezetting rekening houden met alle gedekte aansprakelijkheidsgronden en dus ook met de eventuele gevolgen van aansprakelijkheid van de verzekerde op grond van artikel 1386bis BW. De toekenning door het Hof van Cassatie van een eigen recht aan de benadeelde tegen de verzekeraar van de geestesgestoorde voor de totaliteit van zijn schade mag trouwens niet verwonderen. Steeds meer wordt het eigen recht van de benadeelde geabstraheerd van zijn onderliggende aansprakelijkheidsvordering tegen

[246] Deze niet-tegenwerpelijkheid kan in elk geval niet worden gesteund op artikel 151 Wet Verzekeringen dat enkel betrekking heeft op de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen in het kader van de verzekeringsovereenkomst (dekkingsverhouding tussen verzekerde en verzekeraar) en niet op de verweermiddelen in het aansprakelijkheidsdebat (valutaverhouding tussen benadeelde en verzekerde) (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 519-520, nr. 748).

[247] Luik 22 juni 2009, *RRD* 2010, 388; Luik 30 mei 2002, *RRD* 2002, 370; Vred. Luik 19 oktober 2004, *JLMB* 2005, 1248, noot M. MARCHANDISE.

[248] Zie randnummer 53.

[249] F. SWENNEN wijst er ook op dat de rechtspraak van het Hof in de lijn ligt van de oplossing die het gegeven heeft bij de beoordeling van de aansprakelijkheid van de ouders voor hun geestesgestoorde kind op grond van artikel 1384, tweede lid, BW (F. SWENNEN, "Zijdelingse aantekeningen bij de rechtstreekse vordering. Het Hof van Cassatie over art. 1386bis BW en de verzekering van de huurdersaansprakelijkheid" (noot onder Cass. 22 september 2000), *RW* 2000-01, 1421, nr. 10).

[250] M. MARCHANDISE, "L'article 1386bis du code civil: à victime assurée assureur victime?" (noot onder Vred. Luik 19 oktober 2004), *JLMB* 2005, 1255, nr. 5.

de verzekerde[251]. Hierdoor wordt aan de benadeelde vergoeding van zijn schade gegarandeerd, onafhankelijk van de aansprakelijkheid van de verzekerde.

E. Dekking van de hoofdelijke en in solidum-aansprakelijkheid van de verzekerde

I. Aansprakelijkheidsregeling

61. De verzekerde is vaak niet alleen aansprakelijk voor de schade van de benadeelde. Ook andere personen kunnen, samen met de verzekerde, aansprakelijk zijn voor deze schade. In dat geval is de verzekerde samen met de andere schadeverwekkers hoofdelijk dan wel in solidum aansprakelijk voor de schade. Tussen de verzekerde en een derde ontstaat hoofdelijke aansprakelijkheid tot vergoeding van de schade wanneer zij eenzelfde misdrijf hebben gepleegd. Dit volgt uit artikel 50, eerste lid, SW volgens hetwelk alle wegens eenzelfde misdrijf veroordeelde personen hoofdelijk gehouden zijn tot teruggave en schadevergoeding[252]. Deze bepaling vormt de uitdrukking van een algemeen rechtsbeginsel van hoofdelijkheid ingevolge een "*gemeenschappelijk fout*"[253]. De gemeenschappelijke fout is "*een fout waarbij verscheidene personen tot het ontstaan van het schadeverwekkend feit wetens hebben samengewerkt*"[254], hetgeen een bewuste samenwerking van de schadeverwekkers vereist[255]. Een gemeenschappelijke fout volstaat dus om te besluiten tot een hoofdelijke verbintenis van de verzekerde en de derde[256]. Daarnaast kunnen de verzekerde en een derde ook samen de schade van de benadeelde veroorzaken zonder dat sprake is van een gemeenschappelijke fout. Deze schade is dan het gevolg van toevallig samenlopende fouten van de verzekerde en de derde die elk in causaal verband staan met de schade. Dit leidt dan tot een in solidum-verbintenis van de verzekerde en de derde ten overstaan van de benadeelde[257]. Zowel

[251] Zie hierover deel 3.

[252] Artikel 50, tweede en derde lid, SW laat de rechter toe alle veroordeelden of enige van hen vrij te stellen van hoofdelijkheid, mits hij de redenen van die vrijstelling opgeeft en het door ieder persoonlijk te dragen aandeel in de kosten bepaalt. Deze mogelijkheid van vrijstelling van hoofdelijkheid heeft geen betrekking op de gehoudenheid tot schadevergoeding maar betreft alleen de veroordeling tot de kosten (Cass. 28 september 2010, P.10.0276.N). Zie ook: A. VAN DEN BROECK, "Het in solidum - karakter van de hoofdelijke aansprakelijkheid krachtens art. 50 Sw" (noot onder Gent 24 januari 2008), *RW* 2010-11, 1698.

[253] Concl. Adv.-gen. F. DUMON bij Cass. 15 februari 1974, *AC* 1974, 673; S. STIJNS, "Over passieve hoofdelijkheid en in solidum-gehoudenheid, over gemeenschappelijke fouten en samenlopende fouten", *Rec.Cass*. 1994, 52, nr. 11.

[254] Cass. 15 februari 1974, *AC* 1974, 661 (met betrekking tot de contractuele aansprakelijkheid).

[255] Dit kan het geval zijn bij een fout waaraan verschillende bestuurders van een vennootschap hebben samengewerkt (K. GEENS en H. LAGA, "Vennootschappenrecht, Overzicht van rechtspraak 1986-1991", *TPR* 1993, 1054-1055, nr. 138).

[256] S. STIJNS, "Over passieve hoofdelijkheid en in solidum-gehoudenheid, over gemeenschappelijke fouten en samenlopende fouten", *Rec.Cass*. 1994, 54, nr. 15.

[257] De in solidum-aansprakelijkheid is een creatie van de rechtspraak aangezien de passieve hoofdelijkheid hier niet van toepassing is (W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven/Voorbrug, Acco, 2006, 555-556; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 835, nr. 1309).

de hoofdelijke als in solidum-aansprakelijkheid van de verzekerde heeft gevolgen voor de dekking door zijn aansprakelijkheidsverzekering.

II. Gevolgen voor de aansprakelijkheidsverzekering

h. Dekking van de aansprakelijkheid voor de volledige schade

62. Wanneer de verzekerde hoofdelijk dan wel in solidum met een derde aansprakelijk is voor de schade van de benadeelde, moet hij jegens de benadeelde instaan voor integrale vergoeding van deze schade. Elke fout zonder dewelke de schade niet zou zijn ontstaan, moet immers als oorzaak ervan worden aangemerkt[258]. Hierdoor is de verzekeraar die de aansprakelijkheid van de verzekerde dekt, gehouden de volledige schade van de benadeelde ten laste te nemen, ook al is de verzekerde niet de enige aansprakelijke. De dekking is dus in dit geval niet beperkt tot het aandeel van de verzekerde in de aansprakelijkheid. Dit blijkt ook uit het arrest van 25 juni 2004 van het Hof van Cassatie[259]. Volgens dit arrest kunnen de verzekeraars de verdeling van aansprakelijkheid tussen de bestuurders niet tegengewerpen aan de foutloze eigenaars van de in het ongeval betrokken voertuigen en kunnen de benadeelde eigenaars ten overstaan van deze verzekeraars aanspraak maken op vergoeding van hun volledige schade[260]. Het foutloze slachtoffer is dus gerechtigd op integrale vergoeding van zijn schade door de verzekeraar van elke aansprakelijke. Het Hof had hierover zelf twijfel gezaaid door het arrest van 22 oktober 1999 waarbij het oordeelde dat de verzekeraar de verdeling van de aansprakelijkheid tussen de bij een ongeval betrokken bestuurders die geen eigenaar zijn van de door hen bestuurde voertuigen, wel kan tegenwerpen aan deze eigenaars van de voertuigen. Hierdoor kon, volgens dit arrest, elke eigenaar die schade heeft opgelopen door het ongeval, van de WAM-verzekeraar van het andere voertuig slechts vergoeding vorderen in verhouding tot de aansprakelijkheid van de bestuurder van dit voertuig[261]. De eigenaar verkreeg dus van de verzekeraar van het andere voertuig geen vergoeding van zijn schade voor het aandeel in de aansprakelijkheid van de bestuurder van zijn eigen voertuig. Met het

[258] W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven/Voorburg, Acco, 2006, 433-434; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE en L. WYNANT, "Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1985-1993)", *TPR* 1995, 1495-1497, nr. 184; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1921-1923, nr. 168; H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge, die Keure, 2011, 83, nr. 114; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 775, nr. 1236.

[259] Cass. 25 juni 2004, *AC* 2004, 1234, *TBH* 2005, 855, noot G. JOCQUE, *T.Verz.* 2005, 86.

[260] G. JOCQUE, "De rechten van de benadeelde ten aanzien van de aansprakelijkheidsverzekeraar bij een in solidum aansprakelijkheid van de verzekerde" (noot onder Cass. 25 juni 2004), *TBH* 2005, 855; zie ook: Pol. Mechelen 15 juni 2011, *VAV* 2012, 30.

[261] Cass. 22 oktober 1999, *AC* 1999, 1315, *RW* 2000-01, 1492, *VKJ* 2000, 52, nr. 2000/24, *De Verz.* 2001, 84, *TAVW* 2000, 325, noot D. VAN TRIMPONT. Dit arrest had navolging in de lagere rechtspraak. Zie onder meer Rb. Brussel 13 februari 2002, *JT* 2002, 292, *VKJ* 2002, 173, nr. 2002/77. DUBUISSON trad deze rechtspraak bij (B. DUBUISSON, "L'action directe et l'action récursoire" in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Louvain-la-neuve, Bruylant-Academia, 2003, 163, nr. 23).

arrest van 25 juni 2004 heeft het Hof van Cassatie echter de orthodoxie hersteld[262]. Deze rechtspraak draagt bij aan de bescherming van de benadeelde die integrale vergoeding van zijn schade verkrijgt.

63. Uitzonderlijk is de waarborg van de verzekeringsovereenkomst bij hoofdelijke of *in solidum*-aansprakelijkheid van de verzekerde toch beperkt tot zijn deel in de aansprakelijkheid[263]. Dit is het geval wanneer een beding de dekking beperkt tot het aandeel van de verzekerde in de aansprakelijkheid beperkt. Hoewel de verzekerde ten overstaan van de benadeelde gehouden is tot integrale vergoeding van de schade, verleent zijn verzekeraar in dit geval slechts dekking tot beloop van dit aandeel. De benadeelde kan hierdoor slechts van de verzekeraar vergoeding verkrijgen tot beloop van het aandeel van de verzekerde in de aansprakelijkheid. De verzekerde moet dan zelf instaan voor het resterende gedeelte waarvoor hij samen met de andere aansprakelijken hoofdelijk of *in solidum* gehouden blijft ten overstaan van de benadeelde. Deze beperking van de dekking is zowel voor de verzekerde als de benadeelde ongunstig. De verzekerde kan weliswaar voor het deel van de schade waarvoor hij zelf mooet instaan, verhaal nemen op de medeaansprakelijken maar hij draagt het risico van hun eventuele insolvabiliteit. De benadeelde van zijn kant loop het risico op insolvabiliteit van de aansprakelijke.

[262] Cass. 25 juni 2004, *AC* 2004, 1234, *De Verz*. 2005, 86, *TBH* 2005, 855, noot G. JOCQUE: de betwisting betrof een ongeval waarin twee voertuigen betrokken waren; beide bestuurders werden voor de helft aansprakelijk gesteld; de voertuigen behoorden evenwel niet toe aan de bestuurders; de eigenaar van één van de voertuigen vorderde integrale schadevergoeding van de verzekeraar van het andere voertuig.

[263] A. DELVAUX, "Limitation conventionnelle de la responsabilité in solidum et Assurance" (noot onder Brussel 11 oktober 1991), *JLMB* 1992, 375; F. BURSSENS, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2001, 369, nr. 482: deze beperking van de dekking komt voor in de architectenverzekering; volgens A. DELVAUX is meestal wel in dekking van de in solidum-aansprakelijkheid voorzien maar kan deze afhankelijk zijn van een bevrijdingsbeding ten opzichte van een niet-geregistreerde aannemer (A. DELVAUX, "L'assurance de la responsabilité dans la Construction" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75quater, Mechelen, Kluwer, 2001, 6, nr. 189). In Frankrijk beperken veel aansprakelijkheidsverzekeraars hun dekking tot beloop van het aandeel van hun verzekerde in de aansprakelijkheid. Zie: M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Parijs, Defrénois, 2006, 34, nr. 38; J. KULLMANN, noot onder Cass. fr. 21 december 2006, *RGDA* 2007, 188; A. ASTEGIANO-LA RIZZA, noot onder Cass. fr. 4 juni 2009, *RGDA* 2009, 884; L. MAYAUX, "L'assureur est-il un garant?" in *Droit et économie de l'assurance et de la santé, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert*, Parijs, Dalloz, 2002, 294, nr. 29.

i. Verhaal tegen de medeaansprakelijke

64. Wanneer de verzekeraar de benadeelde heeft vergoed bij hoofdelijke of in solidum-aansprakelijkheid van zijn verzekerde, rijst de vraag naar de gevolgen van deze dekking in de onderlinge verhouding tussen deze verzekeraar en de medeaansprakelijken. De verhaalsmogelijkheid van de verzekeraar tegen de medeaansprakelijken wordt geregeld door artikel 95 Wet Verzekeringen. Op grond van deze bepaling treedt de verzekeraar die de schadevergoeding heeft betaald, in de rechten en rechtsvorderingen van de verzekerde. Wanneer de verzekeraar de benadeelde integraal heeft vergoed, wordt hij dus gesubrogeerd in de rechten van zijn verzekerde en kan hij diens rechten tegen de medeaansprakelijken uitoefenen. Zoals elke aansprakelijke die de benadeelde volledig heeft vergoed, kan de verzekeraar die gesubrogeerd is in de rechten van zijn verzekerde ingevolge de vergoeding van de schade van de benadeelde, tegen de medeaansprakelijke verhaal instellen[264]. Dit verhaal is beperkt tot het aandeel van de medeaansprakelijke in de aansprakelijkheid omdat de verzekerde zelf tegen de medeaansprakelijke niet meer kan vorderen[265]. Dit verhaalrecht laat de medeaansprakelijke op zijn beurt toe hiervoor eventueel een beroep te doen op zijn aansprakelijkheidsverzekering die dan dekking moet verlenen voor het deel van de schade waarvoor hij aansprakelijk is.

65. Wanneer de waarborg op grond van een beding in de verzekeringsovereenkomst beperkt is tot het aandeel van de verzekerde in de aansprakelijkheid[266], beschikt de verzekeraar niet over een subrogatoir verhaalsrecht tegen de medeaansprakelijken. In dat geval heeft de verzekeraar enkel het deel van de schade vergoed dat betrekking heeft op de aansprakelijkheid van zijn verzekerde. Hij heeft niet de schade die in de onderlinge verhouding tussen de aansprakelijken ten laste valt van de medeaansprakelijken, vergoed. Aangezien de verzekerde voor het deel van de schade dat zijn verzekeraar heeft vergoed aan de benadeelde, geen verhaal kan nemen tegen de medeaansprakelijken, geldt dit ook voor de verzekeraar die door de vergoeding aan de benadeelde in zijn rechten is getreden[267].

[264] Rb. Brussel 30 november 2000, *De Verz.* 2002, 802, noot P. FONTAINE.
[265] Voor een toepassing: Luik 4 juni 2009, *De Verz.* 2011, 95: de familiale verzekeraar van de moeder van de minderjarige aansprakelijke kan aanspraak maken op terugbetaling van de helft van zijn uitgaven tegen de vader.
[266] Zie randnummer 61.
[267] De verzekeraar zou enkel over een verhaal beschikken indien hij aan de benadeelde meer betaald heeft dan hetgeen hij volgens het deel van zijn verzekerde in de aansprakelijkheid diende te betalen. Waar de waarborg van de verzekeringsovereenkomst hier echter beperkt is tot dit deel, is dergelijke betaling onwaarschijnlijk.

F. Dekking van de aansprakelijkheidsverzekering bij zaakwaarneming

I. Dekking van de vergoeding van de door de zaakwaarnemer geleden schade

66. Het risico dat de aansprakelijkheidsverzekering dekt, betreft in de regel de contractuele en/of de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde. Zoals hiervoor reeds aangegeven kan de verzekeringsovereenkomst echter ook voorzien in dekking van andere aansprakelijkheden[268]. Dit is het geval voor de verplichting van de belanghebbende om de schade die de zaakwaarnemer lijdt door de belangenbehartiging, te vergoeden. Deze vergoedingsplicht van de belanghebbende is weliswaar niet uitdrukkelijk bepaald in artikel 1375 BW[269] maar wordt door de rechtsleer algemeen aanvaard[270]. De dekking van deze verplichting van de belanghebbende om de zaakwaarnemer te vergoeden voor deze schade, is onder meer als een aanvullende waarborg terug te vinden in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Deze verzekering dekt de vergoedingsplicht van de belanghebbende voor de schade die de zaakwaarnemer heeft opgelopen bij de vrijwillige hulpverlening aan de belanghebbende[271] in diens privéleven[272].

67. De dekking van de belanghebbende voor schade veroorzaakt aan de zaakwaarnemer heeft slechts een beperkt belang. De tussenkomst van de zaakwaarnemer gaat vaak terug op een foutieve handeling van de belanghebbende die de hulp van de zaakwaarnemer heeft doen ontstaan. Dit is het geval wanneer de belanghebbende door zijn onachtzaamheid brand veroorzaakt en de zaakwaarnemer bij het blussen brandwonden oploopt[273]. De zaakwaarnemer kan zich dan steunen op de buitencontractuele aansprakelijkheid van de belanghebbende om vergoeding van zijn schade te verkrijgen. Hij heeft daar des te meer belang bij wanneer de dekking van de aansprakelijkheid op grond van zaakwaarneming beperkt is, zoals in de regel het geval in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering.

---

[268] Zie randnummer 33.

[269] Volgens deze wetsbepaling moet de eigenaar wiens zaak behoorlijk is waargenomen, de waarnemer alle nuttige of noodzakelijke uitgaven die hij gedaan heeft, vergoeden.

[270] E. BEYSEN, *Zaakwaarneming* in *APR*, Mechelen, Kluwer, 2006, 153, nr. 359.

[271] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 101, nr. 145; G. JOCQUE, "Artikel 1 KB 12 januari 1984" in *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Mechelen, Kluwer, 12, nr. 16; H. CLAASSENS en A.-S. MAERTENS, "Lichamelijke schade bij uitvoering van de preventie- en reddingsplicht van de verzekerde in schadeverzekeringen", *TBH* 1997, 682, nr. 31; voor toepassingen: E. BEYSEN, *Zaakwaarneming* in *APR*, Mechelen, Kluwer, 2006, 18, nr. 31; Luik 26 oktober 1992, *JLMB* 1993, 798, noot L. MISSON en F. BAERT.

[272] De dekking geldt enkel wanneer de verzekerde ook een beroep had kunnen doen op zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekering mocht hij aansprakelijkheid dragen (N. DENOEL, "Les assurances de la responsabilité 'vie privée'" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Diegem, Story-scientia, 1998, 71, nr. 172).

[273] Brussel 23 november 2007, *De Verz*. 2009, 292.

II. De aansprakelijkheidsverzekeraar als belanghebbende

68. De zaakwaarnemer kan ook hulp of redding bieden aan een slachtoffer en hierdoor de belangen van de aansprakelijkheidsverzekeraar waarnemen. De verzekeraar kan dan belanghebbende zijn waardoor hij gehouden is de schade van de zaakwaarnemer te vergoeden. Evenwel vereist de zaakwaarneming dat de hulp of redding enig nut heeft voor de belanghebbende[274]. De verzekeraar moet dus belang hebben bij de tussenkomst van de zaakwaarnemer. Dit houdt in dat hij moet gehouden zijn dekking te verlenen voor het schadegeval, zoniet heeft de hulp of de redding voor hem geen nut. In het kader van een WAM-verzekering oordeelde het Hof van Cassatie in deze zin in het arrest van 12 november 1998[275]. Na een ongeval kwam een voetganger die hulp wilde halen voor de passagier van een gevallen bromfiets, zelf ook ten val. De hulp van de voetganger kon voor de WAM-verzekeraar evenwel geen enkel nut hebben aangezien hij ingevolge de afwezigheid van aansprakelijkheid van de bromfietser de schade van de passagier niet moest vergoeden. De voetganger kon dus geen aanspraak maken op vergoeding van zijn schade op grond van zaakwaarneming.

III. Dekking van de reddingskosten

69. Naast schade die de verzekerde als belanghebbende kan toebrengen aan zijn zaakwaarnemer, kan hij zelf ook schade lijden wanneer hij optreedt in het belang van zijn verzekeraar door een schadegeval te voorkomen of de gevolgen ervan te voorkomen of te beperken. De Wet Verzekeringen maakt een onderscheid tussen enerzijds het voorkomen van een schadegeval en anderzijds het voorkomen of beperken van de schadelijke gevolgen ervan. De Wet Verzekeringen legt de verzekerde geen verplichting op om een schadegeval te voorkomen. Hij moet op grond van artikel 75 Wet Verzekeringen enkel alle redelijke maatregelen nemen om de gevolgen van een schadegeval te voorkomen en te beperken[276]. Dit belet niet dat hij, zonder hiertoe verplicht te zijn, toch maatregelen kan nemen om het schadegeval te voorkomen. De hieraan verbonden kosten vallen in beide gevallen ten laste van de verzekeraar wanneer voldaan is aan de in artikel 106, eerste lid, Wet Verzekeringen bepaalde voorwaarden. Volgens deze bepaling moet de verzekeraar de kosten vergoeden die voortvloeien zowel uit de maatregelen die hij aan de verzekerde heeft gevraagd om de gevolgen van het schadegeval te voorkomen of te beperken als uit de dringende en redelijke maatregelen die de verzekerde uit eigen beweging heeft genomen om bij nakende gevaar een schadegeval te voorkomen, of, zodra het schadegeval ontstaat, om de gevolgen ervan te voorkomen of te beperken, mits zij met

[274] E. BEYSEN, *Zaakwaarneming* in *APR*, Mechelen, Kluwer, 2006, 94, nr. 209.
[275] Cass. 12 november 1998, *AC* 1998, 1048, *VKJ* 1999, 152, nr. 99/51 en *De Verz.* 1999, 208, noot C. BELLEMANS, *De Verz.* 2000, 229.
[276] Aan deze verplichting voor de verzekerde ligt de goede trouw ten grondslag. De verzekerde moet ook zorg dragen voor de belangen van de verzekeraar (H. COUSY, "Lectuurnotities en reflecties over ethiek in het zakenleven, in het bijzonder in de verzekeringen" in F. FLEERACKERS (ed.), *Liber amicorum Jan M. Broekman*, Leuven, uitgeverij Peeters, 1997, 60, nr. 8).

de zorg van een goed huisvader zijn gemaakt. Deze vergoedingsplicht van de verzekeraar geldt in zoverre de kosten betrekking hebben op een gedekt schadegeval[277]. De verzekeraar kan niet tot vergoeding van reddingskosten gehouden zijn wanneer hij geen dekking moet verlenen voor het schadegeval. Dit houdt evenwel niet in dat de verzekeraar enkel kosten moet vergoeden die onder de dekking vallen. De verzekeraar vergoedt in het kader van artikel 75 Wet Verzekeringen kosten van de verzekerde, hetgeen een andere vergoedingsplicht is dan degene die op hem rust op grond van de bedongen waarborg voor schade die de verzekerde aan de benadeelde heeft toegebracht en waarvoor hij aansprakelijk is. Een beperking van de waarborg in de verzekeringsovereenkomst tot vergoeding van bepaalde schade van de benadeelde staat dus niet eraan in de weg dat alle kosten die de verzekerde in dat verband oploopt[278], onder de voorwaarden van artikel 106 Wet Verzekeringen als reddingskosten vergoedbaar zijn[279]. De verzekeraar moet bovendien deze kosten dragen, ook wanneer de reddingspogingen van de verzekerde vruchteloos zijn gebleken. Zij komen zelfs boven de verzekerde som ten laste van de verzekeraar wanneer de dekking geplafonneerd is[280].

70. De verplichting van de verzekeraar om de reddingskosten te vergoeden aan de verzekerde, wordt beschouwd als een gevolg van een zaakwaarneming door de verzekerde. Bij het voorkomen van een schadegeval of het voorkomen of beperken van de gevolgen ervan zou de verzekerde optreden als zaakwaarnemer van de verzekeraar. Artikel 106 Wet Verzekeringen wordt hierdoor aangezien als een toepassing van artikel 1375 BW[281]. Hetzelfde geldt voor artikel 241 Wet Verzekeringen, voormalig artikel 17 Verzekeringswet 11 juni 1874, volgens welk de kosten, door de verzekerde gemaakt om de schade te beperken, ten laste van de

[277] B. VOGLET, "Le régime des frais de sauvetage en assurances de dommage" (noot onder Bergen 11 maart 2009), *For.Ass*. 2009, 177, nr. 11.

[278] De kosten van de verzekerde zijn te onderscheiden van kosten die de benadeelde maakt, om vergoeding van de aansprakelijke te verkrijgen. De verplichting tot vergoeding van de schade kan zich uitstrekken tot de kosten die jok heeft moeten besteden met het oog op de vaststelling van de schade en de omvang ervan (Cass. 28 februari 2002, *AC* 2002, 642, *NJW* 2002, 351, noot I. BOONE, *NJW* 2002, 351, noot B. CLAESSENS en W. GELDOF, *RGAR* 2003, 13754, noot F. GLANSDORFF, *RHA* 2004, 3, *RW* 2002-03, 19, noot S. MOSSELMANS, *De Verz.* 2002, 701, noot P. GRAULUS, *Verkeersrecht* 2002, 219). Ook de noodzakelijke kosten die een betrekking hebben op de bijstand van een technisch raadsman, zijn vergoedbaar zowel op grond van een contractuele als een buitencontractuele aansprakelijkheid (Cass. 1 maart 2012, *RW* 2013-14, 19 (verkort), *For.Ass.* 2013, 14, noot P. KNAEPEN; Cass. 24 april 2014, *RGAR* 2015, 15141, *TBO* 2014, 320; Cass. 15 november 2013, C.11.0656.F).

[279] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 255-256, nr. 315. Zie ook: H. CLAASSENS en A.-S. MAERTENS, "Lichamelijke schade bij uitvoering van de preventie- en reddingsplicht van de verzekerde in schadeverzekeringen", *TBH* 1997, 676, nr. 9: deze auteurs uiten hieromtrent (ten onrechte) twijfels op "*verzekeringstechnische*" gronden, met name omdat de aansprakelijkheidsverzekeraar normalerwijze geen dekking verleent voor schade van de verzekerde.

[280] De tussenkomst van de verzekeraar in de reddingskosten is niettemin beperkt volgens de in artikel 4 KB 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst bepaalde regels.

[281] G. JOCQUE, "Zijn de kosten voor de opruiming van een verloren lading reddingskosten?" (noot onder Cass. 20 april 2007), *TBH* 2007, 805, nr. 2.

verzekeraar komen[282]. In het arrest van 22 januari 1976 verwees het Hof van Cassatie met betrekking tot deze wetsbepaling trouwens uitdrukkelijk naar de regels van artikel 1375 BW[283]. Dat de vergoedingsplicht van de verzekeraar voor de reddingskosten zoals bepaald in artikel 106 Wet Verzekeringen, een toepassing van de gemeenrechtelijke zaakwaarneming is, valt evenwel te betwijfelen. Wanneer de verzekerde na een schadegeval maatregelen neemt om een nieuw schadegeval en verdere schade te vermijden, handelt hij in de eerste plaats in zijn eigen belang. Zo heeft de bestuurder die bij een ongeval zijn lading heeft verloren, er belang bij om deze lading op te ruimen aangezien de aanwezigheid ervan op de rijbaan nieuwe ongevallen kan veroorzaken[284]. Het feit dat de weggebruiker handelt met de intentie om zijn eigen belangen te behartigen[285] en niet de belangen van zijn verzekeraar, sluit zaakwaarneming uit[286]. De verzekeraar is in dat geval dus geen belanghebbende in de zin van artikel 1375 BW[287]. Dit belet niet dat hij op grond van artikel 106 Wet Verzekeringen toch kan gehouden zijn de opruimingskosten ten laste te nemen[288].

G. Dekking van de aansprakelijkheid in bijzondere verzekeringsovereenkomsten

I. Onderscheid tussen de gereglementeerde en niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

71. Zoals hiervoor uiteengezet kan de aansprakelijkheidsverzekering niet elke mogelijke aansprakelijkheid van een bepaalde fysieke persoon of rechtspersoon dekken[289]. De verzekeringsovereenkomst beperkt de waarborg in de eerste plaats op grond van de aard van de aansprakelijkheid die verzekerde kan oplopen. Voor verschillende verzekeringsovereenkomsten regelt de wetgever de gedekte

[282] P. LALOUX, *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Brussel, Bruylant, 1944, 133, nr. 150.3.

[283] Cass. 22 januari 1976, *AC* 1976, 607, *De Verz*. 1980, 101: uit de geest van artikel 17 Verzekeringswet 11 juni 1874 leidt het Hof af dat de verzekeraar de kosten niet alleen moet dragen om de schade te beperken maar ook wanneer hij die wil voorkomen.

[284] Rb. Antwerpen 17 december 2012, *T. Pol*. 2013, 68: de kosten voor het louter verwijderen van een geaccidenteerd voertuig van de rijbaan die op dat ogenblik reeds door de hulpdiensten beveiligd is tegen nieuwe ongevallen, zijn geen reddingskosten; dit is wel het geval voor maatregelen met het oog op de verwijdering van glasscherven en gevaarlijke vloeistoffen.

[285] Dit betekent dat hij uitsluitend of hoofdzakelijk in zijn eigen belang is opgetreden. Zaakwaarneming is slechts mogelijk wanneer onbaatzuchtigheid de doorslaggevende beweegreden is (R. DEKKERS en A. VERBEKE, *Handboek burgerlijk recht*, III, Antwerpen, Intersentia, 2007, 194, nr. 331).

[286] E. BEYSEN, *Zaakwaarneming* in *APR*, Mechelen, Kluwer, 2006, 50-53, nr. 102-110.

[287] H. CLAASSENS en A.-S. MAERTENS, "Lichamelijke schade bij uitvoering van de preventie- en reddingsplicht van de verzekerde in schadeverzekeringen", *TBH* 1997, 680, nr. 23; zie ook: F. LATERVEER, "Artikel 52 Wet 25 juni 1992" in *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Mechelen, Kluwer, 2012, 11-12, nr. 5.

[288] Artikel 106 Wet Verzekeringen, voorheen artikel 52 Wet Landverzekeringsovereenkomst, heeft op zijn beurt enkel betrekking op reddingskosten, hetgeen beperkter is dan de vergoedingsplicht op grond van artikel 1375 BW (H. CLAASSENS en A.-S. MAERTENS, "Lichamelijke schade bij uitvoering van de preventie- en reddingsplicht van de verzekerde in schadeverzekeringen", *TBH* 1997, 678, nr. 15).

[289] Zie randnummer 19.

aansprakelijkheden. De wettelijke bepalingen voorzien meestal in een minimale dekking, hetgeen toelaat om in de verzekeringsovereenkomsten een ruimere dekking op te nemen. Deze ruimere dekking wordt dan bepaald door de partijen. Het onderzoek van wettelijk geregelde waarborgen spitst zich toe op de WAM-verzekering (II, a), de gezinsaansprakelijkheidsverzekering (II, b), de brandverzekering (II, c) en de vrijwilligersverzekering (II, c). Voor de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten, behoort de omschrijving van de gedekte aansprakelijkheid tot de wilsautonomie van de partijen. Voor het onderzoek naar de aansprakelijkheden waarvoor deze verzekeringsovereenkomsten dekking verlenen, moet dus gesteund worden op de verzekeringspraktijk. De waarborg van deze verzekeringsovereenkomsten komt tot uiting in de rechtsleer en de rechtspraak. In dit verband richt het onderzoek zich voornamelijk op de verzekering BA uitbating (III, b) en de verzekering BA na levering (III, c) die kunnen gelden als prototypes van niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten.

II. Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

a. De WAM-verzekering

1. Algemeen

72. De WAM-verzekering is ongetwijfeld de belangrijkste en meest verspreide gereglementeerde aansprakelijheidsverzekering[290]. De waarborg die zij moet verlenen, is geregeld in de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijruigen (WAM)[291]. Artikel 3, § 1, vierde lid, van deze wet bepaalt de aansprakelijkheid die de WAM-verzekering dekt. Volgens deze bepaling ziet de waarborg van de WAM-verzekering op de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor de schade die het motorrijtuig heeft veroorzaakt, zoals die aansprakelijkheid voortvloeit uit de toepasselijke wet[292]. Deze bepaling is een nagenoeg letterlijke overname van artikel 3, § 3, Gemeenschappelijke Bepalingen bij de Benelux-Overeenkomst van 24 mei 1966[293]. De aansprakelijkheid zoals zij voortvloeit "uit de toepasselijke wet", behelst zowel de contractuele als de buitencontractuele aansprakelijkheid[294], wat ook reeds bleek uit de commentaar van de Benelux-Commissie bij de Benelux-Overeenkomst van 7 januari 1955[295].

2. Dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid

73. Bij verkeersongevallen komt in de eerste plaats de buitencontractuele aansprakelijkheid van de betrokken verkeersdeelnemers in beeld. Ongevallen zijn immers veelal te wijten aan verkeersovertredingen van de bestuurders van motorijtuigen. Deze overtredingen maken dan de fout uit die leidt tot hun aansprakelijkheid op grond van artikel 1382 en 1383 BW. De WAM-verzekering dekt deze aansprakelijkheid. De waarborg van deze verzekering is evenwel niet beperkt tot de foutaansprakelijkheid van de bestuurder maar strekt zich ook uit tot de kwalitatieve aansprakelijkheden van de artikelen 1384 en volgende BW voor andermans daad en

---

[290] Volgens de website van Assuralia bedroeg het premieincasso in 2011 voor de WAM-verzekering 2.108 miljoen euro.

[291] *BS* 8 december 1989.

[292] Ook het voormalig artikel 3, derde lid, WAM 1956 was in gelijkaardige bewoordingen gesteld. Deze bepaling luidde: "*De verzekering moet de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor de door het motorrijtuig veroorzaakte schade dekken zoals die aansprakelijkheid voortvloeit uit de toepasselijke wet*".

[293] Benelux-Overeenkomst betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen van 24 mei 1966, goedgekeurd bij Wet van 19 februari 1968 (*BS* 21 mei 1976, in werking getreden op 1 juni 1976). Over de totstandkoming van deze overeenkomst zie: H. COUSY, "Recente legislatieve ontwikkelingen inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen: een kluwen van Ariadne" in *Liber amicorum E. Krings*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 38-42, nr. 9-11.

[294] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 1999, 375, nr. 872; J. WAUTIER, *L'assurance automobile obligatoire*, Brussel, Ed. Publipresse, 1957, 73.

[295] In deze commentaar luidde het: "*Au surplus, la responsabilité de l'assuré sera couverte, quelle que soit son origine, contrat, quasi-délit ou délit*" (J. WAUTIER, *L'assurance automobile obligatoire*, Brussel, Ed. Publipresse, 1957, 73).

voor zaken die men onder zijn bewaring heeft[296]. Ook de aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW[297] valt onder de dekking van de WAM-verzekering[298].

74. Wanneer een verkeersongeval is veroorzaakt door een motorrijder voor wie een ander aansprakelijk is, valt deze kwalitatieve aansprakelijkheid in principe onder de WAM-dekking. Deze waarborg is evenwel niet verworven louter op grond van deze aansprakelijkheid. De dekking geldt immers slechts wanneer degene die aansprakelijk is voor andermans daad, ook de hoedanigheid van verzekerde heeft[299]. Het volstaat dus niet dat de persoon waarvoor hij moet instaan, een verzekerde is. De kwalitatief aansprakelijke moet zelf ook een verzekerde zijn. Een ouder die op grond van artikel 1384, tweede lid, BW aansprakelijk is voor de door zijn minderjarig kind met een motorrijtuig veroorzaakte schade, is voor deze aansprakelijkheid gedekt door de WAM-verzekering van het motorrijtuig voor zover hij zelf een verzekerde is op grond van artikel 3, § 1, eerste lid, WAM en artikel 3, 1°, eerste lid, Modelovereenkomst. Dit is onder meer het geval wanneer hij de verzekeringnemer, eigenaar of houder van het voertuig is waarmee de minderjarige het ongeval heeft veroorzaakt[300]. Deze dekking van de aansprakelijkheid van de ouders op grond van artikel 1384, tweede lid, BW is vooral van belang wanneer de minderjarige het ongeval heeft veroorzaakt met een gestolen voertuig. In dat geval is de minderjarige zelf van de dekking van de WAM-verzekering uitgesloten op grond van artikel 3, § 1, eerste lid in fine, WAM en artikel 3, 1°, eerste lid Modelovereenkomst. De WAM-verzekeraar is evenwel toch gehouden tot vergoeding van de benadeelde wanneer de ouders verzekerde zijn en zelf aansprakelijk zijn voor de schade op grond van artikel 1384, tweede lid, BW[301]. Wanneer de ouders geen verzekerde zijn, kan de benadeelde zich op grond van artikel 19bis-11, § 1, 4° WAM wenden tot het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds.

75. Dezelfde situatie doet zich voor wanneer een aansteller op grond van artikel 1384, derde lid, BW aansprakelijk is voor een door een aangestelde veroorzaakt verkeersongeval. De WAM-verzekering van het voertuig dekt deze aansprakelijkheid enkel voor zover de aansteller zelf een verzekerde is. Wanneer de aansteller de werkgever is van degene die als eigenaar, houder, bestuurder of vervoerde persoon

[296] Cass. 28 april 1961, *Pas*. I, 1961, 924: het arrest verwijst naar de voorbereidende werken met betrekking tot de artikelen 2 en 3 WAM 1956; hierin wordt gewezen op de dekking van de aansprakelijkheid voortvloeiend uit andermans daad of ingevolge zaken die men onder zijn bewaring heeft. Voor een toepassing van de aansprakelijkheid van de eigenaar van het verzekerde voertuig op grond van artikel 1384, eerste lid, BW zie: Antwerpen 17 januari 2001, *TAVW* 2001, 284.

[297] Hiervoor werd er reeds op gewezen dat artikel 1386bis BW ook van toepassing is bij contractuele aansprakelijheid (zie randnummer 50).

[298] Cass. 24 juni 1965, *Pas*. 1965, I, 1160; Brussel 2 december 1985, *VKJ* 1987, 15, nr. 97/9; Rb. Brugge 27 januari 2005, *RW* 2006-07, 611; Pol. Brugge 13 januari 2000, *VKJ* 2000, 249, nr. 2000/125; zie ook: L. SCHUERMANS, "Perspectieven in het verzekeringsrecht", *RW* 1977-78, 2264.

[299] Over de hoedanigheid van verzekerde zie deel 2.

[300] Corr. Charleroi 25 januari 2008, *De Verz.* 2009, 45: de vader was als houder van het voertuig verzekerd voor zijn aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, tweede lid, BW; de uit de echt gescheiden moeder kon niet als een verzekerde beschouwd worden.

[301] Benelux-Gerechtshof 21 december 1990, *RW* 1990-91, 1120; Cass. 13 februari 1991, *AC* 1990-91, 629: het feit dat het minderjarige kind zich schuldig heeft gemaakt aan gebruiksdiefstal ten nadele van de ouders, doet daar niet aan af.

aansprakelijk is voor het ongeval, is de werkgever op grond van artikel 3, § 1, eerste lid, WAM 1989 en artikel 3, 1°, eerste lid, Modelovereenkomst ingevolge deze hoedanigheid alleen reeds een verzekerde. De aanduiding van de werkgever als verzekerde garandeert dus aan de benadeelde vergoeding door de WAM-verzekeraar van het motorrijtuig wanneer de werknemer aansprakelijk is voor de schade die hij bij een verkeersongeval veroorzaakt met zijn eigen motorrijtuig. Zonder de aanduiding van de werkgever als verzekerde zou de WAM-verzekeraar niet tot vergoeding gehouden zijn omdat deze werkgever dan geen verzekerde is en de werknemer op grond van artikel 18 Arbeidsovereenkomst in beginsel niet aansprakelijk is[302]. De hoedanigheid van verzekerde kan voor de werkgever ook voortvloeiten uit het feit dat hij zelf eigenaar of houder is van het door de werknemer bestuurde voertuig. In dat geval is hij overeenkomstig artikel 3, § 1, eerste lid, WAM en artikel 3, 1°, eerste lid, Modelovereenkomst een verzekerde op basis van deze hoedanigheid en kan hij aanspraak maken op dekking van zijn aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, derde lid, BW.

3. Dekking van de contractuele aansprakelijkheid

76. Zoals hiervoor reeds aangegeven dekt de WAM-verzekering niet alleen de buitencontractuele maar ook de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde[303]. Deze dekking heeft in de praktijk slechts een beperkte uitwerking[304]. Dit is voornamelijk te wijten aan de uitsluiting uit de WAM-dekking van de schade aan het verzekerde voertuig en de vervoerde goederen door artikel 8 Modelovereenkomst[305]. Vooral deze schade is vaak het gevolg van een contractuele wanprestatie van de verzekerde. De dekking van de contractuele aansprakelijkheid door de WAM-verzekering kan zich niettemin uitzonderlijk toch voordoen. Gedacht kan worden aan schade die de verzekerde met zijn voertuig toebrengt aan een door hem gehuurde garage[306] of aan schade veroorzaakt aan vervoerde personen die met de verzekerde een vervoerscontract hebben gesloten[307].

---

[302] Behoudens bij opzet, zware fout of gewoonlijk voorkomende lichte fout.

[303] Zie randnummer 68.

[304] Dit doet in de praktijk ten onrechte de gedachte ontstaan dat de WAM-verzekering geen dekking verleent voor de contractuele aansprakelijkheid. Zo oordeelde het hof van beroep te Brussel in het arrest van 27 februari 2009 (*De Verz.* 2009, 425) met betrekking tot een schadegeval dat betrekking had op een brand veroorzaakt aan een gehuurd pand door een voertuig dat op een private oprit geparkeerd stond: "*De motorrijtuigenverzekering dekt niet de brandschade aan een gebouw als gevolg van de specifieke contractuele aansprakelijkheid van de huurder voor brand in het gehuurde goed ten aanzien van de verhuurder (...)*".

[305] Artikel 3, § 2, in fine, Gemeenschappelijke Bepalingen bij de Benelux-Overeenkomst betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigenvan 24 mei 1966 (*BS* 21 mei 1976) laat uitdrukkelijk toe dat de goederen die het motorrijtuig vervoert, van de verzekering worden uitgesloten.

[306] M. VANDEUR, *De verzekering van motorrijtuigen*, Tongeren, drukkerij N.V. Michiels, 1995, 95.

[307] Artikel 3, § 1, tweede lid, WAM bepaalt dat in de verzekering begrepen is "*de schade toegebracht aan personen die, onder welke titel ook, worden vervoerd door het verzekerd motorrijtuig*".

4. De gedekte aansprakelijkheid in rechtsvergelijkend perspectief

77. De ruime dekking van de aansprakelijkheid in het kader van de WAM-verzekering geldt niet alleen in het Belgisch recht. Ingevolge artikel 5 Richtlijn 209/103/EG van 16 september 2009 heeft iedere lidstaat de verplichting om de nodige maatregelen te nemen "*opdat de wettelijke aansprakelijkheid met betrekking tot de deelneming aan het verkeer van voertuigen die gewoonlijk op zijn gebied zijn gestald, door eenverzekering is gedekt*"[308]. De richtlijn bepaalt evenwel niet wat onder het begrip "*wettelijke aansprakelijkheid*" moet worden verstaan. De lidstaten kunnen dit begrip dus zelf invullen, hetgeen leidt tot diversiteit. Dit belet niet dat zij de doelstelling bepaald in artikel 5 moeten realiseren, wat ook in de andere lidstaten leidt tot een ruime bescherming van de verzekerde.

In Nederland volgt de bescherming van de verzekerde niet alleen uit de Richtlijn 209/103/EG van 16 september 2009 maar gedlt, zoals in België, ook de Benelux-regelgeving[309]. Op grond van artikel 3.5 Ned. WAM moet dus ook in Nederland de WAM-verzekering de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor de door het motorijtuig veroorzaakte schade dekken zoals die aansprakelijkheid voortvloeit uit de toepasselijke wet. Hierdoor geeft deze verzekering niet alleen dekking voor de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (artikel 6:162 NBW) maar ook voor de risicoaansprakelijkheid voor gebrekkige zaken (artikel 6:173 lid 3 NBW) en de aansprakelijkheid waartoe een gevaarlijke stof aanleiding kan geven (artikel 8:1213 NBW)[310]. De dekking betreft verder zowel de aansprakelijkheid op grond van een overeenkomst als op grond van de wet[311].

In Frankrijk is een ruime bescherming van de verzekerde neergelegd in de wet van 5 juli 1985 (Loi Badinter) de dekking van de WAM-verzekering[312]. Het vergoedingsregime dat deze wet instelt, is gesteund op de de artikelen L.221-1 en volgende Code des assurances. Op de veroorzaker van schade in het verkeer rust een objectieve aansprakelijkheid. Hij is tot vergoeding van de schade gehouden van zodra het motorrijtuig in het ongeval betrokken is en ongeacht de aard van zijn

[308] Richtlijn 2009/103/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid van 16 september 2009, *Pb.L.*. 263, 7 oktober 2009.

[309] Wet van 30 mei 1963, Std. 228, betreffende verplichte verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen.

[310] Hieromtrent is trouwens een bijzondere regeling uitgewerkt in artikel 3a Ned. WAM. Deze dekking heeft betrekking op de aansprakelijkheid van de exploitant waartoe een gevaarlijke stof, aan boord van een motorrijtuig, aanleiding kan geven.

[311] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Deventer, Kluwer, 2006, 11.

[312] Deze wet wordt beschouwd als een aansprakelijkheidswet (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 2005, 590-591, nr. 754).

aansprakelijkheid[313]. Het onderscheid tussen de contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid heeft dus geen weerslag op de dekking[314].

In Duitsland verwijst § 2 KfzPflVV[315] naar de "*gesetzlicher Haftpflichtbestimmungen privatrechtlichen Inhalts*". Hierin is ook de contractuele aansprakelijkheid begrepen[316].

Onder de toepassing van de Road Traffic Act 1988 moet naar Engels recht in dekking voorzien worden "*in respect of any liability which may be incurred by him or them in respect of the death of or bodily injury to any person or damage to property caused by, or arising out of, the use of the vehicle on a road in Great Brittain*"[317]. De contractuele aansprakelijkheid is in de regel niet gedekt, zij het dat partijen hiervan conventioneel kunnen afwijken[318].

b. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering

1. Algemeen

78. De regeling van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering is neergelegd in het KB 12 januari 1984[319]. Volgens artikel 2, eerste lid, van dit besluit moet de verzekeringsovereenkomst tenminste dekking geven overeenkomstig de minimumgarantievoorwaarden van het besluit[320]. Eén van de minimumvoorwaarden betreft de aard van de aansprakelijkheid die de gezinsaansprakelijkheidsverzekering moet dekken.

2. Dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid

79. Volgens artikel 1 KB 12 januari 1984 wordt voor de toepassing van het besluit onder de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven de aansprakelijkheid krachtens de artikelen 1382 tot en met 1386bis BW en gelijkaardige bepalingen naar buitenlands recht verstaan. Aansprakelijkheden

[313] Artikel 211-1 Code des assurances verwijst naar de burgerrechtelijke aansprakelijkheid die "*peut être engagée en raison de dommages subis par des tiers résultant d'atteintes aux personnes ou aux biens dans la réalisation desquels un véhicule est impliqué*".
[314] Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 2005, 591, nr. 754.
[315] Verordnung über den Versicherungsschutz in der Kraftfahrzeug-Haftpflichtversicherung van 29 juli 1994 (BGBl. I S. 1837).
[316] E. PRÖLSS/A. MARTIN, *Versicherungsvertragsgesetz*, München, Verlag C.H. Beck, 2010, 1939.
[317] J. LOWRY and P. RAWLINGS, *Insurance Law, doctrines en principles*, Oxford, Hart Publishing, 1999, 253.
[318] J. LOWRY and P. RAWLINGS, *Insurance Law: doctrines and principles*, Oxford, Hart Publishing, 1999, 254.
[319] KB 12 januari 1984 tot vaststelling van de minimumvoorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven (*BS* 31 januari 1984).
[320] Zie hierover: G. JOCQUE, "Artikel 2 KB 12 januari 1984" in *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Mechelen, Kluwer, 2003, 4-6.

die niet gesteund zijn op de artikelen 1382 tot en met 1386bis BW doch op andere wettelijke bepalingen, zijn bijgevolg niet verplicht gedekt door de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[321]. De verzekeringsovereenkomst kan de dekking wel conventioneel uitbreiden met andere aansprakelijkheden. Dit is vaak het geval voor de aansprakelijkheid voor abnormale burenhinder op grond van artikel 544 BW[322].

80. Uit de omschrijving van de gedekte aansprakelijkheid in artikel 1 KB 12 januari 1984 volgt dat de gezinsaansprakelijkheidsverzekering in elk geval dekking verleent voor de aansprakelijkheid op grond van fout (artikelen 1382 en 1383 BW), de aansprakelijkheid voor zaken die de verzekerde onder zijn bewaring heeft (artikel 1384, eerste lid, BW), de aansprakelijkheid van ouders voor schade veroorzaakt door hun minderjarige kinderen (artikel 1384, tweede lid, BW) en de aansprakelijkheid voor dieren (artikel 1385 BW)[323]. De aansprakelijkheid van de verzekerde als onderwijzer of ambachtsman voor schade veroorzaakt door een leerling (artikel 1384, vierde lid, BW) en als aansteller voor schade veroorzaakt door een aangestelde (artikel 1384, derde lid, BW) is eveneens gedekt maar op deze waarborg wordt weinig beroep gedaan omdat zij zich normalerwijze voordoet in het kader van een beroepsbezigheid waarvoor de gezinsaansprakelijkheidsverzekering geen dekking verleent[324]. Ook de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering voor de aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door de instorting van een gebouw waarvan de verzekerde eigenaar is en die te wijten is aan een verzuim in het onderhoud of een gebrek in de bouw (artikel 1386 BW), heeft slechts een beperkte betekenis omdat artikel 6, 8° en 12° KB 12 januari 1984 de uitsluiting uit de dekking toelaat van schade veroorzaakt door een gebouw dat door de verzekeringnemer niet wordt gebruikt als hoofdverblijf en van de schade veroorzaakt door gebouwen ter gelegenheid van de bouw, wederopbouw of aanpassingswerken[325].

3. Uitsluiting uit de dekking van de contractuele aansprakelijkheid

[321] H. PAULUS-de RODE, "Une innovation belge, la réglementation de l'assurance R.C. familiale", *RGAR* 1985, 10940, 2; E. DENOËL, "Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée", *De Verz.* 1987, 38-39; P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 98, nr. 138.

[322] In dat geval is in de regel ook een accidentele gebeurtenis vereist (N. DENOEL, "Les assurances de la responsabilité 'vie privée'" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Diegem, Story-scientia, 1998, 34-35, nr. 76; V. CALLEWAERT, "L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative" in G. BENOIT en P. JADOUL (eds.), *La responsabilité civile des parents*, Brugge, die Keure, 2006, 65, nr. 5). Voor een toepassing: Rb. Brugge 13 september 2000, *RW* 2002-03, 430.

[323] Op grond van artikel 6, 17°, KB 12 januari 1984 kan de schade veroorzaakt door rijpaarden waarvan de verzekerde eigenaar is, en door andere huisdieren wel uit de dekking worden gesloten. Voor enkele toepassingen van dekking van de aansprakelijkheid op grond van artikel 1385 BW zie: Luik 14 juni 1988, *JLMB* 1988, 1035; Brussel 9 mei 1988, *JLMB* 1988, 1386.

[324] Voor enkele voorbeelden van een gedekte aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, derde lid, BW in privéverband: N. DENOEL, "Les assurances de la responsabilité 'vie privée'" in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Diegem, Story-scientia, 1998, 27, nr. 50.

[325] Voor een toepassing zie: Luik 26 april 2012, *De Verz.* 2013, 211.

81. Uit artikel 1 KB 12 januari 1984 vloeit voort dat de gezinsaansprakelijkheidsverzekering de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde in de regel niet dekt. Deze bepaling verwijst immers uitdrukkelijk naar de dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid "*buiten overeenkomst*"[326]. Zoals hiervoor reeds uiteengezet, kan dit aanleiding geven tot betwisting wanneer de aansprakelijkelijkheid zich voordoet bij het verlenen van een vriendendienst of het verlenen van hulp in privé- of familieverband[327].

4. Dekking van de aansprakelijkheid van artikel 1386bis BW

82. Op grond van artikel 1 KB 12 januari 1984 verleent de gezinsaansprakelijkheidsverzekering eveneens dekking voor de aansprakelijkheid van de verzekerde op grond van artikel 1386bis BW. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering dekt dus ook de aansprakelijkheid van de verzekerde voor schade die hij heeft veroorzaakt terwijl hij zich in een staat van krankzinnigheid, ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid bevond[328]. Artikel 1386bis BW is weliswaar niet alleen van toepassing op de buitencontractuele aansprakelijkheid van de geesteszieke maar ook op zijn contractuele aansprakelijkheid[329]. Artikel 1 KB 12 januari 1984 verwijst uitdrukkelijk naar de aansprakelijkheid "*buiten overeenkomst*" zodat de geesteszieke evenwel enkel aanspraak kan maken op dekking door zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekering wanneer zijn aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW een buitencontractueel karakter heeft. Is de geesteszieke contractueel aansprakelijk, dan kan hij geen beroep doen op zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekering.

[326] G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, KB 12 januari 1984, Artikel 1, Kluwer Mechelen 2002, p. 4, nr. 4.
[310] Zie randnummers 47-48.
[328] Gent 14 januari 2010, *De Verz.* 2011, 339. Voor de inwerkingtreding van het KB 12 januari 1984 was deze aansprakelijkheid soms uit de dekking gesloten (H. PAULUS-de RODE, Une innovation belge, la réglementation de l'assurance R.C. familiale, *RGAR* 1985, 10940(2); L. SCHUERMANS, Perspectieven in het verzekeringsrecht, *RW* 1977-78, 2263). Sommige polissen maakten enkel melding van de buitencontractuele aansprakelijkheid zonder uitdrukkelijke verwijzing naar de artikelen 1382 e.v. BW In dit geval werd aangenomen dat de aansprakelijkheid ex artikel 1386bis BW ook onder de dekking viel (Antwerpen 20 december 1989, *De Verz*. 1990, 763).
[329] F. SWENNEN, De logische seconde. Over het toepassingsgebied van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek, met bijzondere aandacht voor het begrip "*partijen*", *TBBR* 2000, p. 395, nr. 9.

c. De brandverzekering

1. Verhaal van derden

83. De brandverzekering (eenvoudige risico's) bevat twee verschillende waarborgen: enerzijds dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde ten aanzien van derden ("*verhaal van derden*") en anderzijds dekking van de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde ten overstaan van de verhuurder. Het luik "*verhaal van derden*" heeft betrekking op de aansprakelijkheid van de verzekerde op grond van de artikelen 1382 en 1386bis BW voor de schade aan goederen, veroorzaakt door een verzekerd schadegeval dat zich voortzet op goederen die eigendom zijn van derden, gasten inbegrepen[330]. Deze waarborg is te onderscheiden van luik dat de huurdersaansprakelijkheid dekt. De verzekering van de huurdersaansprakelijkheid waarborgt de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde ten overstaan van de verhuurder, eigenaar van het verhuurde pand. Deze aansprakelijkheid is gesteund op de verplichting van de huurder tot teruggave van het gehuurde pand, zoals bepaald in artikel 1735 BW[331]. Bij brand kan de verzekerde het gehuurde goed niet teruggeven en is hij bijgevolg in principe voor het verlies aansprakelijk ten aanzien van de verhuurder.

84. Een schadegeval kan de gelijktijdige realisering van de beide risico's tot gevolg hebben wanneer de brand niet alleen de aansprakelijkheid van de verzekerde doet ontstaan ten aanzien van derden maar ook tegenover zijn verhuurder. De verzekerde kan in voorkomend geval een beroep doen op de beide waarborgen. Dit kan zich voordoen bij brandschade in een onroerend goed dat aan meerdere eigenaars toebehoort zoals een appartementsgebouw[332]. Brand in een privatief gedeelte van een gehuurd appartement kan schade veroorzaken aan zowel het privatief gedeelte van dat appartement als aan de gemene delen van het gebouw of aan een ander privatief. De waarborg "*huurderaansprakelijkheid*" dekt de aansprakelijkheid voor de schade aan het privatief gedeelte dat de verzekerde huurt, terwijl hij voor de aansprakelijkheid voor de schade aan de gemene delen of een ander privatief een beroep kan doen op de verzekering "*verhaal van derden*". De verplichting tot vergoeding van de schade van de eigenaar van het privatief gedeelte is gesteund op artikel 1735 BW. De medeëigenaars en de andere medeëigenaars van een privatief in het gebouw kunnen de huurder aanspreken voor zover zij een fout van de huurder in de zin van artikel 1382-1383 BW kunnen bewijzen of aantonen dat deze op een andere grond van aansprakelijkheid tot vergoeding van de schade aan hun eigendom gehouden is. De aflijning tussen de beide aansprakelijkheden levert in de regel weinig problemen op.

[330] Aartikel 5, derde lid, KB 24 december 1992 betreffende de verzekering tegen brand en andere gevaren wat de eenvoudige risico's betreft (*BS* 31 december 1992).
[331] F. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 62, nr. 83.
[332] F. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 66, nr. 85.

Zij zijn immers veelal gedekt door dezelfde verzekeringsovereenkomst[333]. Bovendien is de hoedanigheid van de schadelijder, met name eigenaar of derde, gemakkelijk te bepalen.

2. Verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid bij brand en ontploffing

85. Met betrekking tot het brandrisico heeft de wetgever met de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid[334] een objectieve aansprakelijkheid ingevoerd in hoofde van de uitbaters van inrichtingen die gewoonlijk voor het publiek toegankelijk zijn[335]. Deze aansprakelijkheid rust op de uitbaters, ook wanneer zij geen fout hebben begaan[336]. Hun aansprakelijkheid vloeit voort uit het ontstaan zelf van schade als gevolg van brand of ontploffing in de inrichting[337]. Zij zijn aansprakelijk zowel voor de lichamelijke als voor de materiële schade[338]. De wetgever heeft voor deze objectieve aansprakelijkheid voorzien in een verzekeringsplicht bepaald in artikel 8, derde lid, van de wet van 30 juli 1979[339]. De verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor brand en ontploffing dekt dus deze objectieve aansprakelijkheid.

d. De verzekering voor vrijwilligerswerk

86. Een bijzondere grond van aansprakelijkheid is neergelegd in artikel 5 Vrijwilligerswet[340]. Volgens deze bepaling is de vrijwilliger, behalve in geval van bedrog, zware fout of eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomende lichte fout, niet burgerrechtelijk aansprakelijk voor de schade die hij veroorzaakt bij het verrichten

333 F. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 61, nr. 82.

334 *BS* 20 september 1979, err. 18 december 1979.

335 Volgens artikel 7, § 2, Wet 30 juli 1979 bepaalt de Koning bij in Ministerraad overgelegde besluiten de categorieën van inrichtingen waarop Hij de bepalingen van hoofdstuk II van deze wet toepasselijk maakt en wijst Hij de natuurlijke of rechtspersonen aan die de krachtens deze bepalingen opgelegde verplichtingen moeten nakomen. Dit is gebeurd bij het KB 28 februari 1991 (*BS* 13 april 1991) aangevuld met de Ministeriële Omzendbrief van 3 maart 1992 (*BS* 7 maart 1992).

336 Deze aansprakelijkheid laat wel het gemeenrechtelijk verhaal op de aansprakelijke onverkort bestaan.

337 C. MELOTTE, Le droit des assurances et la responsabilité dans le cadre du bail commercial, in G. BENOIT, C. DELFORGE, P. JADOUL, G. ROMMEL en M. VLIES, *Le bail commercial*, die Keure Brugge 2008, p. 706, nr. 36.

338 Ook vuurwerk is een ontploffing in de zin van deze wet (Rb. Marche-en-Famenne 9 mei 1996, *RGAR* 1998, 12940: bij het afsteken van vuurwerk tijdens eeen oudejaarsfeest kwam een slecht afgerichte vuurpijl terecht tegen de gevel van een hotel).

339 De verzekeringsplicht rust op grond van artikel 7, § 2, van de wet van 30 juli 1979 op de natuurlijke of rechtspersonen die de Koning aanwijst. Dit zijn de exploitanten van inrichtingen zoals bepaald in de artikelen 1 en 2 KB 28 februari 1991 (*BS* 13 april 1991). Dit betreft niet enkel de eigenaar van de inrichtingen maar ook de huurder wanneer hij activiteiten uitoefent in omstandigheden die onder deze wet vallen (C. MELOTTE, Le droit des assurances et la responsabilité dans le cadre du bail commercial, in G. BENOIT, C. DELFORGE, P. JADOUL, G. ROMMEL en M. VLIES, *Le bail commercia*l, die Keure Brugge 2008, p. 705, nr. 35 en p. 707, nr. 39).

340 Wet betreffende de rechten van vrijwilligers van 3 juli 2005 (*BS* 29 augustus 2005).

van vrijwilligerswerk. Voor deze schade zijn respectievelijk de feitelijke vereniging, de rechtsperoon of de organisatie waarvan de feitelijke vereniging een afdeling vormt, burgerrechtelijk aansprakelijk[341]. De wetgever heeft bij de invoering van deze aansprakelijkheid tegelijk voorzien in een verzekeringsplicht voor deze verenigingen en organisaties in artikel 6, § 1, Vrijwilligerswet. Zij zijn verplicht een verzekeringsovereenkomst te sluiten die de risico's met betrekking tot het vrijwilligerswerk dekt. De overeenkomst moet minstens de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de organisatie dekken, met uitzondering van de contractuele aansprakelijkheid[342]. Hierdoor is niet enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid van de vereniging of organisatie op grond van artikel 1382 e.v. BW verplicht gedekt maar ook elke andere aansprakelijkheid die gebaseerd is op een andere buitencontractuele aansprakelijkheidsgrond[343].

87. Bij KB 19 december 2006 werden de minimumgarantievoorwaarden van de vrijwilligersverzekering vastgesteld[344]. Volgens dit besluit moet de verzekeringsovereenkomst aan de verzekerden tenminste een dekking overeenkomstig deze minimumgarantievoorwaarden geven[345]. Op grond van artikel 1, eerste lid, van het besluit wordt voor de toepassing ervan onder "burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst" de aansprakelijkheid bedoeld in artikel 5 Vrijwilligerswet verstaan, dit is de buitencontractuele aansprakelijkheid van de organisatie voor schade veroorzaakt door de vrijwilliger bij het verrichten van vrijwilligerswerk[346]. Het KB 19 december 2006 koppelt dus voor de omschrijving van de waarborg van de verplichte vrijwilligersverzekering terug naar de aansprakelijkheid zoals bepaald in de Vrijwilligerswet.

III. Niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

a. De verzekering BA uitbating

1. Dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid

88. De verzekering BA uitbating dekt in de regel enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid die de verzekerde bij de uitvoering van zijn professionele

[341] G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006,730-732, nr. 13-21.
[342] V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 274, nr. 103.
[343] Zoals de aansprakelijkheid van de organisatie wegens abnormale burenhinder veroorzaakt door een vrijwilliger bij de uitvoering van vrijwilligerswerk (G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006,734, nr. 26).
[344] *BS* 22 december 2006.
[345] De modelovereenkomst die werd uitgewerkt door de vzw Vlaams steunpunt Vrijwilligerswerk vermeldt als voorwerp van de verzekeringswaarborg de "*burgerrechtelijke aansprakelijkheid*". Mogelijke uitbreidingen zijn voorzien voor schade aan toevertrouwde goederen en na levering goederen en uitvoering van werken, hetgeen een dekking voor contractuele aansprakelijkheid tot gevolg kan hebben (zie randnummer 43).
[346] G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006,730-731, nr. 15.

activiteiten kan oplopen[347]. De beperking van de waarborg tot de buitencontractuele aansprakelijkheid houdt tegelijk de uitsluiting van de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde in[348]. Wanneer de verzekeringsovereenkomst de "*professionele aansprakelijkheid*" van de verzekerde dekt, blijkt echter niet of hierin ook de contractuele aansprakelijkheid begrepen is[349]. Een uitdrukkelijk beding dat voorziet in dekking van de contractuele aansprakelijkheid of deze uitsluit, kan hierover alle twijfel wegnemen[350]. Een duidelijke aanduiding van de gedekte aansprakelijkheid is vooral van belang wanneer een beperking van de waarborg tot de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde niet beantwoordt aan de bescherming die hij nastreeft. Voor sommige verzekeringen heeft de waarborg voor de verzekerde maar zin wanneer ook zijn contractuele aansprakelijkheid gedekt is. Dit is onder meer het geval bij beroepsaansprakelijkheidsverzekeringen, zoals voor geneesheren, advocaten en notarissen[351] en voor beroepen die het toevertrouwen van goederen aan de verzekerde noodzaken[352].

89. De uitsluiting van de contractuele aansprakelijkheid uit de waarborg houdt niet in dat elke buitencontractuele aansprakelijkheid noodzakelijk wel gedekt is. Wanneer de verzekeringsovereenkomst de waarborg beperkt tot de buitencontractuele aansprakelijkheid bepaald in de artikelen 1382 tot en met 1386bis BW[353], zijn de objectieve aansprakelijkheden die hun grondslag vinden in andere wetsbepalingen zoals de aansprakelijkheid op grond van abnormale burenhinder[354], niet gedekt. Sommige verzekeringsovereenkomsten BA uitbating beperken de dekking ook nog tot de buitencontractuele aansprakelijkheid overeenkomstig het recht dat geldt op het

[347] P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 9-10; P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile "exploitation", *RGAR* 1989, 11512, nr. 8; A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 17, nr. 15; V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia 2007, p. 582, nr. 844; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 278, nr. 481; J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 12, nr. 14; J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 60.

[348] A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 18, nr. 16; S. FREDERICQ, H. COUSY en J. ROGGE, Overzicht van rechtspraak Verzekeringen 1969-1978, *TPR* 1981, 448, nr. 81.

[349] Volgens het hof van beroep te Brussel houdt dergelijk beding de uitsluiting van de contactuele aansprakelijkheid in (Brussel 15 april 2008, *RGAR* 2008, 14547).

[350] P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile "exploitation", *RGAR* 1989, 11512, 8-9.

[351] Zie randnummer 39.

[352] Zie randnummers 91 tot en met 94.

[353] Wanneer de verzekerde aansprakelijk is op grond van artikel 1386bis BW ingevolge een contractuele tekortkoming, is zij uit de dekking gesloten (F. SWENNEN, De logische seconde. Over het toepassingsgebied van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek, met bijzondere aandacht voor het begrip 'partijen', *TBBR* 2000, p. 395, nr. 9).

[354] A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 18, nr. 15.

ogenblik van het sluiten van de overeenkomst[355]. Wanneer de wetgever tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst nieuwe gronden van objectieve aansprakelijkheid invoert, is de verzekerde hiervoor evenmin gedekt.

90. De afwezigheid van dekking van de contractuele aansprakelijkheid in de verzekering BA uitbating vindt haar verantwoording in het feit dat de verzekeraar niet instaat voor een correcte uitvoering van de door de verzekerde aangegane overeenkomsten[356]. De verzekeraar moet niet opdraaien voor een niet-uitvoering of slechte dan wel laattijdige uitvoering van het werk waartoe de verzekerde zich contractueel heeft verbonden[357]. De verzekerde moet zelf de normale industriële en handelsrisico's dragen en dus zorgen voor de vereiste kwaliteit van zijn prestaties[358]. Indien de verzekeraar hiervoor wel garant mocht staan, dan zou dit de verzekerde ertoe kunnen aanzetten om overdreven of onverantwoorde engagementen aan te gaan[359]. Bovendien zou de verzekerde de goede uitvoering van zijn contractuele verplichtingen kunnen verwaarlozen aangezien hij voor de gevolgen hiervan toch een beroep kan doen op zijn verzekeraar. De uitsluiting van de contractuele aansprakelijkheid kan de verzekerde niettemin voor onaangename verrassingen plaatsen. De verzekerde kan in de overtuiging verkeren dat hij verzekerd is voor eventuele schadegevallen bij de uitvoering van het werk terwijl hij door de contractuele aard van zijn aansprakelijkheid buiten de dekking valt[360]. Dit heeft ertoe geleid dat sommige rechtspraak schadegevallen op kunstmatige wijze buiten de contractuele sfeer plaatst opdat de aansprakelijkheidsverzekeraar toch tot dekking zou gehouden zijn[361].

355 Informatiebrochure Milieu & verzekeringen voor bedrijven, editie januari 2010, Assuralia Brussel, p. 149.

356 Y. HANNEQUART, Les assurances dans la construction, *T. Aann*. 1971, 177-178: deze auteur wijst ook erop dat de grenzen van de aansprakelijkheid die het gevolg is van de contractuele afspraken van de verzekerde, moeilijk bepaalbaar zijn voor de verzekeraar.

357 B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz*. 1997, 370, nr. 11; J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 2, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 49, nr. 102: de aansprakelijkheidsverzekering voor bestuurders en zaakvoerders heeft niet tot doel dekking te verlenen voor het slecht bestuur van de vennootschap.

358 L. FREDERICQ, *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, II, Bruylant Brussel 1978, p. 487, nr. 1235, 1°, a.

359 P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 10 met kritische bedenkingen in nr. 13 waarbij de auteur ook erop wijst dat specifieke uitsluitingen in de polis dezelfde doelstelling kunnen bereiken; P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile "exploitation", *RGAR* 1989, 11512, nr. 10; L. FREDERICQ, *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, II, Bruylant Brussel 1978, nr. 1235, 1°, b.

360 LAMBERT-FAIVRE bestempelt deze uitsluiting zelfs als "*scandaleuse*" (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 479, nr. 635 b).

361 Zo werd geoordeeld dat een landbouwer die per vergissing een verkeerd stuk land bewerkt, geen contractuele fout begaat omdat hij andere grond dan degene die aangeduid was in het contract, heeft bewerkt. Het behoorde evenwel onmiskenbaar tot de contractuele verplichtingen van de landbouwer te controleren welk land hij moest bewerken. Hetzelfde werd geoordeeld met betrekking tot een aannemer van afbraakwerken die een verkeerd pand had afbroken. Ook in dat geval had de aannemer de verplichting om te controleren welk gebouw hij moest afbreken, hetgeen onlosmakelijk verbonden was met de goede uitvoering van de overeenkomst (Brussel, 13 november 1987, *RGAR*, 11478; J.-L.

91. De beperking van de waarborg tot de buitencontractuele aansprakelijkheid in de verzekering BA uitbating heeft, zoals bij de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[362], verder tot gevolg dat de kwalificatie van de aansprakelijkheid van de verzekerde als contractueel dan wel buitencontractueel van doorslaggevend belang is bij de beoordeling van de dekking van een schadegeval. Deze kwalificatie kan onverwachte gevolgen met zich meebrengen. Dit kan het geval zijn wanneer een aannemer bij de uitvoering van een overeenkomst op foutieve wijze schade toebrengt aan zijn opdrachtgever. Voor deze schade is hij in de regel contractueel aansprakelijk zodat hij voor deze aansprakelijkheid niet gedekt is door zijn verzekering BA uitbating[363]. Of de aannemer een contractuele wanprestatie heeft begaan, hangt echter af van de precieze inhoud van zijn contractuele verbintenissen. Hierbij is ook rekening te houden met artikel 1135 BW volgens hetwelk overeenkomsten niet alleen verbinden tot hetgeen daarin uitdrukkelijk is bepaald, maar ook tot alle gevolgen die door de billijkheid, het gebruik of de wet aan de verbintenis, volgens de aard ervan, eraan worden toegekend. Zoals hiervoor reeds vermeld wordt op grond van deze bepaling steeds meer aangenomen dat aannemingsovereenkomsten "*veiligheidsverbintenissen*" voor de aannemer bevatten, ook al zijn deze niet uitdrukkelijk in de overeenkomst bepaald[364]. Deze verbintenissen steunen op de gedachte dat de uitvoering van een aannemingsovereenkomst in veilige omstandigheden moet gebeuren en de uitvoerder van de werken hiervoor moet instaan. Dit heeft tot gevolg dat een tekortkoming aan deze verbintenissen een contractueel karakter heeft[365] en de verzekerde ook voor de gevolgen van de niet-naleving van deze verbintenissen bijgevolg geen beroep kan doen op zijn verzekering BA uitbating. De verzwaring van de contractuele aansprakelijkheid door de aanname van veiligheidsverplichtingen leidt hierdoor op paradoxale wijze tot afwezigheid van dekking voor de verzekerde en bijgevolg ook tot een verzwakking van de positie van de benadeelde die een solvabele schuldenaar verliest voor de schade veroorzaakt door een tekortkoming aan de veiligheidsverplichtingen van de aannemer. De bescherming van de verzekerde en de benadeelde wordt hier niet gerealiseerd.

2. Dekking van de contractuele aansprakelijkheid

(a) Dekking bij samenloop van aansprakelijkheden

FAGNART, Examen de jurisprudence (1981-1990), Les assurances terrestres", *RCJB* 1992, p. 127, nr. 123).

[362] Zie randnummer 78-80.

[363] Voor enkele voorbeelden van contractuele aansprakelijkheid die buiten de dekking van de BA uitbating valt: Bergen 2 juni 1997, *RGAR* 1999, 13177: beschadiging van muurschilderingen bij de uitvoering van reinigingswerken door het gebruik van een bijtend product; Kh. Luik 25 februari 1966, *De Verz*. 1967, 98: beschadiging van de schokdemper van een vrachtwagen door een garagist bij de uitvoering van laswerken aan de vrachtwagen; Brussel, 2 oktober 1992, *RGAR*. 1994, 12396: beschadiging van elektrische toestellen door een elektricien die na aanpassingswerken de leidingen verkeerd aansluit en zonder het nemen van voorzorgsmaatregelen terug onder spanning brengt.

[364] Zie randnumpmer 48.

[365] P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile "exploitation", *RGAR* 1989, 11512, nr. 15.

92. Zoals hiervoor uiteengezet kan zich bij eenzelfde schadegeval samenloop van de contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid voordoen. Dit leidt tot betwisting over de dekking wanneer de verzekeringsovereenkomst enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid waarborgt[366]. In de verzekering BA uitbating wordt dit soms opgelost door een beding dat in dekking van de contractuele aansprakelijkheid voorziet "*indien zij voortvloeit uit een schadeverwekkend feit dat op zichzelf aanleiding kan geven tot buitencontractuele aansprakelijkheid*"[367]. Hierdoor moet de verzekeraar dekking verlenen voor de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde wanneer de benadeelde zijn aanspraak ingevolge het samenloopverbod niet kan steunen op de buitencontractuele aansprakelijkheid[368].

(b) Dekking van een contractuele vrijwaringsverplichting

93. Een aannemer[369] kan zich ertoe verbinden om de schadevergoeding waartoe de opdrachtgever ten overstaan van een nabuur op grond van artikel 544 BW gehouden is, op zich te nemen, ook wanneer de overlast niet door zijn schuld is ontstaan[370]. Ook al is de aannemer dan niet zelf aansprakelijk voor de schade, dan dient hij op grond van dit beding de bouwheer toch te vrijwaren voor de aanspraken van de nabuur[371]. Deze verplichting tot vrijwaring van de bouwheer door de aannemer kan het gedekte risico van een aansprakelijkheidsverzekering uitmaken omdat zij teruggaat op de aansprakelijkheid van de opdrachtgever[372]. Dit vereist wel een uitdrukkelijk beding in de verzekeringsovereenkomst die in dekking van deze vrijwaringsplicht voorziet[373.] Deze waarborg doet zich onder meer voor in de verzekering "*Alle Bouwplaats Risico's*" (ABR-verzekering)[374] en in de bedrijfsleidersverzekering[375].

(c) Dekking van de schade aan toevertrouwde goederen

94. Een bijzondere contractuele aansprakelijkheid kan in hoofde van de aannemer ontstaan wanneer de opdrachtgever hem voor de uitvoering van de werken goederen

[366] Zoals hiervoor reeds uiteengezet is er betwisting of de verzekeraar in dat geval dekking moet verlenen op grond van de buitencontractuele aansprakelijkheid (zie randnummer 46 tot en met 48).
[367] Gent 13 februari 2003, *De Verz*. 2004, 85.
[368] V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 590-591, nr. 859.
[369] Dit kan ook het geval zijn voor de architect of ingenieur (A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75quater, Kluwer Diegem 2001, p. 10, nr. 195).
[370] G. BAERT, *Aanneming van werk*, APR, Kluwer Mechelen 2001, p. 556-557, nr. 1687-1688.
[371] P. FONTAINE, La réponse de l'assurance: examen des couvertures et de leur évolution. Partie II. L'assurance face aux risques des entreprises de construction, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (ed.), *Les assurances de la construction en Belgique*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 110-111; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 158-159, nr. 3.3.
[372] Zie randnummer 42 met verwijzing naar Cass. 13 mei 2011, C.10.0499.N.
[373] Gent 20 juni 2003, *De Verz.* 2004, 99. Het Franse Hof van Cassatie oordeelt hier anders over (ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 284, nr. 441). Zie ook: Brussel 27 april 2006, *De Verz.* 2006, 425; Rb. Dendermonde 30 juni 2004, *TBBR* 2006, 313.
[374] P. FONTAINE, De quelques récentes évolutions dans l'assurance du secteur de la construction, *De Verz.* 2005, 24; Y. HANNEQUART, Les assurances dans la contstruction, *T. Aann.* 1971, 191, nr. 46.
[375] N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 26.

heeft toevertrouwd. Op de aannemer rust dan de verplichting om deze goederen te bewaren en na de uitvoering van het werk terug te geven aan de opdrachtgever[376]. Wanneer de aannemer tekortkomt aan deze verplichting, is hij hiervoor ten overstaan van de opdrachtgever contractueel aansprakelijk omdat het toevertrouwen en teruggeven van de goederen behoren tot de uitvoering van de aannemingsovereenkomst[377]. Aangezien de contractuele aansprakelijkheid in de regel niet gedekt is in de verzekering BA uitbating, kan de aannemer voor de schadelijke gevolgen van deze tekortkoming geen beroep doen op deze verzekering en is de schade aan toevertrouwde goederen dus niet gedekt[378].

95. Dit belet niet dat de verzekering BA uitbating de aansprakelijkheid van de schade aan de toevertrouwde goederen vaak toch dekt in een bijzonder beding van de verzekeringsovereenkomst[379]. De verzekeringsovereenkomst dekt dan de contractuele aansprakelijkheid van de aannemer voor zijn teruggaveplicht voor deze goederen. Deze waarborg vormt dus een uitzondering op het principe dat de dekking van de BA uitbating beperkt is tot de buitencontractuele aansprakelijkheid[380]. Mocht de verzekeringsovereenkomst de dekking voor toevertrouwde goederen beperken tot de buitencontractuele aansprakelijkheid van de aannemer, dan is deze waarborg zo goed als illusoir. De aansprakelijkheid voor schade aan toevertrouwde goederen is immers in de regel van contractuele aard[381]. De uitbreiding van de waarborg voor de toevertrouwde goederen moet bijgevolg ook betrekking hebben op de contractuele aansprakelijkheid van de aannemer. Wanneer de verzekeringsovereenkomst slechts verwijst naar dekking van de "*burgerrechtelijke aansprakelijkheid*", kunnen deze bewoordingen op grond van artikel 1158 in die zin worden uitgelegd[382]. Deze uitleg strookt met de bescherming die de verzekerde bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst nastreeft. De waarborg geeft aan de aannemer immers een grotere zekerheid voor dekking bij schadegevallen bij de uitvoering van het werk. Veelal berokkent hij bij de uitvoering van het werk precies schade aan de goederen

[376] G. BAERT, *Aanneming van werk*, APR, Kluwer Mechelen 2001, p. 200-203, nr. 542-554.
[377] Uitzonderlijk kan een goed toevertrouwd worden buiten enige contractuele context; bv. Brussel 25 april 1968, Pas. 1968, II, 209: het hof oordeelde dat de aansprakelijkheid voor schade toegebracht aan een voertuig dat louter uit goodwill ter beschikking werd gesteld, niet van contractuele aard was.
[378] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 26, nr. 63.
[379] V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 590, nr. 859; J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 82; P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255 nr. 15; P-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile "exploitation", *RGAR* 1989, 11512, nr. 8; L. FREDERICQ, *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, II, Bruylant Brussel 1978, nr. 1235 1° en 1236.
[380] De uitbreiding heeft in de regel een meerpremie tot gevolg. Bovendien is zij meestal onderworpen aan een vrijstelling en is de waarborg geplafonneerd.
[381] A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 40-41, nr. 49.
[382] Artikel 1158 BW bepaalt dat de bewoordingen die voor tweeërlei zin vatbaar zijn, moeten worden opgevat in de zin die met de inhoud van het contract het best overeenstemt.

waarmee of waaraan hij werkt. Tegelijk beschermt deze uitbreiding in dezelfde mate de opdrachtgever van het werk die veelal de eigenaar van het toevertrouwde goed is.

96. De dekking van de aansprakelijkheid bij schade aan een toevertrouwd goed vereist in elk geval dat dit goed effectief in de macht van de aannemer is gekomen. De opdrachtgever moet hem in het bezit van dit goed gesteld hebben om ervan gebruik te maken of minstens een bepaalde macht erover uit te oefenen[383]. Dit houdt niet in dat de waarborg steeds betrekking heeft op alle goederen die aan de verzekerde zijn toevertrouwd. De verzekeringsovereenkomst kan de waarborg beperken tot de goederen die met een specifiek doel ter hand zijn gesteld van de aannemer, bijvoorbeeld om ze te bewerken[384]. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn voor voertuigen die voor herstelling aan een garagehouder zijn toevertrouwd[385] of voor het dak waaraan een dakwerker herstellingen uitvoert. In dat laatste geval kan niet het gehele gebouw als een toevertrouwd goed aangezien worden. Indien de dakwerken schade toebrengen aan andere delen van de woning van de benadeelde, is de aansprakelijkheid van de aannemer hiervoor niet gedekt[386]. De waarborg voor de aansprakelijkheid bij schade aan toevertrouwde goederen heeft dus vaak slechts een beperkte uitwerking. De aannemer moet trouwens ook zelf instaan voor het werk aan het toevertrouwde goed. Het verloren gegane werk veroorzaakt geen schade aan de opdrachtgever aangezien de verzekerde de verplichting heeft het werk correct uit te voeren en hij bijgevolg verplicht is het werk zo nodig opnieuw te doen. Dit is een primaire contractuele verplichting van de verzekerde waarvoor de verzekeraar niet instaat[387].

97. De dekking van de schade aan toevertrouwde goederen in de verzekering BA uitbating vereist verder aansprakelijkheid van de verzekerde voor deze schade. Deze waarborg maakt dus van de verzekering geen zaakverzekering[388]. Zij blijft een aansprakelijkheidsverzekering. Het volstaat bijgevolg niet dat een toevertrouwd goed bij de uitvoering van de werken schade heeft opgelopen. De benadeelde kan van de verzekeraar enkel vergoeding verkrijgen wanneer de verzekerde voor deze schade aansprakelijk is. Aangezien deze aansprakelijkheid in de regel voortvloeit uit een

[383] A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 41, nr. 50; J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 80; Brussel 24 februari 2003, *RGAR* 2003, 13790: "*l'objet mobilier ou immobilier, propriété d'un tiers, qui est remis à un assuré pour qu'il le garde ou l'utilise à quelque fin que ce soit*".

[384] Brussel 24 februari 2003, RGAR 2003, 13790: "*celui, parmis les bien confiés, qui est remis à un assuré afin qu'il y effectue un travail ou une prestation qui entre dans le cadre de ses activités*"; zie ook: P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 16.

[385] Gent 19 maart 2009, *De Verz.* 2009, 435; Antwerpen 21 december 1998, *AJT* 1999-2000, 400; Rb. Brussel 7 november 1989, *De Verz*. 1990, 545.

[386] Brussel 24 februari 2003, *RGAR* 2003, 13790.

[387] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 177-178, nr. 3.5.2 en 3. Zie ook randnummer 41.

[388] Dit belet niet dat de aannemer eveneens een zaakverzekering kan sluiten voor de voertuigen van zijn cliënteel. De garagehouder heeft hierbij dan weliswaar een aansprakelijkheidsbelang maar het risico bestaat in hoofde van de eigenaar van het toevertrouwde goed (zie randnummers 20-21).

contractuele tekortkoming van de verzekerde, heeft dit tot gevolg dat hierbij ook rekening te houden is met een eventueel bevrijdingsbeding waarin de aannemingsovereenkomst kan voorzien. Wanneer deze overeenkomst een geldig exoneratiebeding bevat voor schade aan toevertrouwde goederen, rust er voor deze schade geen aansprakelijkheid op de verzekerde. De afwezigheid of beperking van aansprakelijkheid ingevolge dit beding komt ook ten goede aan de verzekeraar[389]. Problemen kunnen hierbij ontstaan wanneer de verzekerde om commerciële redenen geen beroep wil doen op het bevrijdingsbeding. De verzekerde kan immers belang erbij hebben dat zijn opdrachtgever wordt vergoed voor de schade. De verzekeraar kan in dat geval toch de dekking afwijzen aangezien een essentiële vereiste voor het verlenen van dekking ontbreekt, met name aansprakelijkheid van de verzekerde. Dit verweer van de verzekeraar steunt niet op zijn recht om de vordering van de benadeelde te bestrijden zoals bepaald in artikel 143, tweede lid, Wet Verzekeringen. Op grond van deze bepaling heeft de verzekeraar weliswaar het recht, om in de plaats van de verzekerde, de vordering van de benadeelde te bestrijden, doch enkel in zover hun belangen samenvallen, wat hier niet het geval is[390]. Een beding in de verzekeringsovereenkomst, met name de "coulanceclausule", kan echter aan de verzekerde wel de mogelijkheid geven om zich niet te beroepen op contractuele bepalingen die zijn aansprakelijkheid beperken[391.] Wanneer de verzekerde geen beroep doet op het bevrijdingsbeding, moet de verzekeraar dan toch dekking verlenen en de benadeelde vergoeden.

3. Dekking van de verzekering BA uitbating bij onderaanneming

(a) Aansprakelijkheid bij onderaanneming

98. Een aannemer voert de werken waartoe hij zich ten overstaan van de opdrachtgever verbonden heeft, niet steeds zelf uit. Hij kan de werken geheel of gedeeltelijk toevertrouwen aan een onderaannemer[392]. Deze onderaannemer kan dan bij de uitvoering van zijn werk op foutieve wijze schade veroorzaken aan de opdrachtgever of aan een derde. Aangezien zowel de hoofdaannemer als de onderaannemer elk hun aansprakelijkheid kunnen laten dekken door een verzekering BA uitbating, komen deze beide verzekeringen in dat geval in beeld. De aard van de aansprakelijkheid van de hoofdaannemer en de onderaannemer bepaalt in de eerste plaats de gehoudenheid van de verzekeraars.

---

[389] P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 15 ; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 168-171, nr. 3.4.3: naar Nederlands recht kan, rekening houdend met de door de aansprakelijke gesloten verzekering, een exoneratiebeding op grond van de derogerende werking van de redelijkheid en de billijkheid buiten werking worden gesteld.

[390] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 502-503, nr. 718.

[391] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 163-165, nr. 3.4.

[392] Tenzij het aannemingscontract hem dit verbiedt of de aard en de omstandigheden van het werk dit verhinderen zoals het geval is bij aannemingsovereenkomsten die intiuitu personae zijn aangegaan (A. VERBEKE, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 256).

99. Wanneer de onderaannemer in de uitvoering van zijn onderaannemingsovereenkomst tekortkomt aan de verbintenissen die de hoofdaannemingsovereenkomst oplegt aan de hoofdaannemer, is deze laatste hiervoor contractueel aansprakelijk tegenover de opdrachtgever. De opdrachtgever kan dus de hoofdaannemer aanspreken in vergoeding van de schade veroorzaakt door de fout van de onderaannemer. De hoofdaannemer kan zich op zijn beurt wenden tot de onderaannemer om hem hiervoor te vrijwaren. De opdrachtgever kan in de regel geen rechtstreekse aanspraak laten gelden tegen de onderaannemer. Hij heeft geen contractuele band met de onderaannemer. Bovendien kan hij enkel een beroep doen op de buitencontractuele aansprakelijkheid van de onderaannemer onder de voorwaarden van de samenloop van de contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid, wat deze aanspraak, behoudens bij misdrijf, nagenoeg uitsluit[393].

100. Elke aannemer is verder buitencontractueel aansprakelijk voor de schade die hij door zijn nalatigheid, onvoorzichtigheid of gebrek aan voorzorg veroorzaakt aan derden[394]. Wanneer de onderaannemer door zijn fout schade berokkent aan een derde, is de hoofdaannemer hiervoor in de regel niet aansprakelijk[395]. De hoofdaannemer heeft in voorkomend geval zelf geen fout begaan, noch kan de onderaannemer als zijn aangestelde aangezien worden[396]. De onderaannemer kan wel zelf gehouden zijn tot vergoeding van de schade van de derde op grond van de artikelen 1382-1383 BW. Zijn contractuele wanprestatie kan immers een buitencontractuele aansprakelijkheid opleveren ten aanzien van derden[397].

(b) Dekking door de verzekering BA uitbating van de hoofdaannemer

101. Aangezien de verzekering BA uitbating in de regel geen dekking verleent voor de contractuele aansprakelijkheid, kan de hoofdaannemer geen beroep doen op zijn verzekering voor zijn aansprakelijkheid ten overstaan van de opdrachtgever voor schade veroorzaakt door fouten van de onderaannemer. De uitsluiting van de contractuele aansprakelijkheid uit de verzekering BA uitbating heeft tot gevolg dat niet alleen de schade die de hoofdaannemer zelf aan de opdrachtgever toebrengt maar ook de schade veroorzaakt door onderaannemers, niet gedekt is in de verzekering BA uitbating van de hoofdaannemer[398]. De uitvoering van het werk door de hoofdaannemer zelf dan wel door een onderaannemer, maakt dus geen verschil ten aanzien van de waarborg van de verzekering BA uitbating van de hoofdaannemer

[393] Voor een toepassing: Bergen 16 januari 1997, *TBH* 1997, 694, met noot J-L FAGNART. Zie hieromtrent de immuniteit van de onderaannemer: H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, die Keure Brugge 2011, p. 41-48, nr. 51-61; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad 1994-1999, *TPR* 2000, 1950-1952, nr. 183.

[394] G. BAERT, *Aanneming van werk*, APR, Kluwer Mechelen 2001, p. 553, nr. 1675.

395 A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 17, nr. 14.

[396] Cass. fr. 22 september 2010, *Bull*. 2010, nr. 6, p. 156, nr. 166.

[397] T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 113, nr. 151.

[398] Y. HANNEQUART, Les assurances dans la construction, *T.Aann*. 1991, 178-179, nr. 13.

voor schade toegebracht aan de opdrachtgever[399]. In beide gevallen is er geen dekking.

102. De verzekering BA uitbating van de hoofdaannemer moet evenmin dekking verlenen voor schade die de onderaannemer op foutieve wijze heeft veroorzaakt aan derden. De afwezigheid van dekking is in dit geval het gevolg van de afwezigheid van aansprakelijkheid in hoofde van de hoofdaannemer. Zoals hiervoor uiteengezet draagt de hoofdaannemer geen aansprakelijkheid voor de schade die de onderaannemer bij de uitvoering van zijn overeenkomst met de hoofdaannemer aan derden toebrengt[400]. Soms bepaalt de verzekering BA uitbating van de hoofdaannemer dat de schade veroorzaakt door onderaannemers uit de dekking gesloten is, ook wanneer deze zich zouden kunnen beroepen op een band van ondergeschiktheid[401]. Dit beding heeft slechts een beperkte betekenis aangezien de onderaannemer in de regel niet werkt in een band van ondergeschiktheid met de hoofdaannemer[402].

(c) Dekking door de verzekering BA uitbating van de onderaannemer

103. Aangezien de onderaannemer niet aansprakelijk is voor schade die hij toebrengt aan de hoofdopdrachtgever, moet zijn verzekeraar BA uitbating hiervoor geen dekking verlenen. De afwezigheid van aansprakelijkheid leidt tot afwezigheid van een dekking door zijn aansprakelijkheidsverzekering. Dat de verzekering BA uitbating in de regel de contractuele aansprakelijkheid niet dekt, is hier dus niet aan de orde. De opdrachtgever beschikt evenmin over een buitencontractuele vordering tegen de onderaannemer, tenzij zijn fout tegelijk een misdrijf uitmaakt[403]. Bij afwezigheid van buitencontractuele aansprakelijkheid moet de verzekering BA uitbating van de onderaannemer ook op deze grond geen dekking verlenen voor schade toegebracht aan de opdrachtgever. Enkel wanneer de schade veroorzaakt is door een fout van de onderaannemer die tegelijk een misdrijf is, kan zijn verzekeraar BA uitbating in principe worden aangesproken.

104. Wanneer de onderaannemer bij de uitvoering van het werk op foutieve wijze schade heeft veroorzaakt aan een derde, kan hij hiervoor wel een beroep doen op zijn verzekering BA uitbating. Zoals hiervoor uiteengezet beschikt de benadeelde in dat

[399] Brussel 20 januari 1989, *RGAR* 1990, 11794: de polis die enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid dekte, voorzag ook in dekking van de aansprakelijkheid van de hoofdaannemer voor schade veroorzaakt door de onderaannemer; het hof oordeelde: "*Attendu qu'il ne peut y avoir de doute que l'assureur a voulu assurer en l'espèce la responsabilité civile contractuelle de la S.A. S. lorsque celle-ci était engagée à l'égard de ses cocontractants par les fautes ou manquements de ses sous-traitants*". Het kan betwijfeld worden of dit de bedoeling van de partijen was bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst.

[400] Zie randnummer 97.

[401] Y. HANNEQUART, Les assurances dans la construction, *T. Aann.* 1971, 178; Luik 30 januari 1980, JL 1980, 81: "*Sont exclus de l'assurance: (...) les dommages causés par les sous-traitants, même si ces entrepreneurs peuvent se prévaloir d'une subordination plus ou moins étroite à l'égard du preneur d'assurance*".

[402] H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad 1994-1999, *TPR* 2000, 183,7, nr. 125.

[403] Zie randnummer 96.

geval over een buitencontractuele vordering tegen de onderaannemer[404]. Zijn verzekering BA uitbating dekt in de regel deze aansprakelijkheid. Hierbij gelden dezelfde regels als voor de verzekering BA uitbating van de hoofdaannemer[405].

4. Dekking van de aansprakelijkheid van de gelegenheidsaansteller

105. De aannemer kan bij de uitvoering van zijn werk ook gebruik maken van werknemers van een ander bedrijf of van een uitzendkracht. Wanneer deze werknemers werken onder het uitsluitende gezag van de aannemer die niet hun werkgever is, is deze aannemer hun gelegenheidsaansteller. Hierdoor is hij op grond van artikel 1384, derde lid, BW aansprakelijk voor de schade die deze werknemers bij de uitvoering van het werk veroorzaken aan derden[406].

106. De verzekering BA uitbating verleent in de regel dekking van de aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, derde lid, BW. De aansprakelijkheid van de gelegenheidspatroon voor schade veroorzaakt door de tijdelijk aangestelde, is dus in principe gedekt[407]. Indien de verzekering BA uitbating van de eigenlijke werkgever of het uitzendkantoor eveneens de aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, derde lid, BW dekt voor schade veroorzaakt door hun uitgeleende werknemer of uitzendkracht[408], heeft deze waarborg betrekking op een onbestaand risico voor wat betreft schade veroorzaakt door de werknemer of uitzendkracht tijdens de uitvoering van het werk bij de gelegenheidsaansteller[409]. De werknemer of uitzendkracht werkt immers op dat ogenblik niet onder het gezag van de werkgever of het uitzendkantoor. De verzekering BA uitbating gesloten door de werkgever en het uitzendkantoor behoudt uiteraard wel zijn belang voor schade die zij veroorzaken op het ogenblik dat zij effectief onder hun feitelijke gezag werken.

b. De verzekering BA na levering

[404] Zie randnummer 97.
[405] Zie randnummers 87-96.
[406] T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 406-407, nr. 613; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad 1994-1999, *TPR* 2000, 1846-1848, nr. 128, d; N. JEGER, "Assurance oblige", ook in de arbeidsongevallenwetgeving ten aanzien van uitzendkrachten, (noot onder Gent 30 juni 1994), *TBBR* 1996, 230-236.
[407] Om betwistingen te vermijden verdient het aanbeveling dat de polis uitdrukkelijk voorziet in dekking van de aansprakelijheid bij een gelegenheidsaanstelling (V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 615, nr. 897).
[408] Deze waarborg verleent ook aan de arbeidsongevallenverzekeraar die gesubrogeerd is in de rechten van het slachtoffer, de mogelijkheid om de verzekeraar van de gelegenheidsaansteller aan te spreken (J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 29, nr. 75).
[409] Brussel 12 mei 2000, AJT 2000-01, 468, *TBH* 2001, 337 met noot M. DE GRAEVE, Wie draagt de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor de daden van de uitzendkracht? In het arrest worden diverse hypotheses van mogelijke aansprakelijkheid van het uitzendbureau op grond van artikel 1384, derde lid, BW onderzocht maar allemaal verworpen; het hof besluit dat de premies in zoverre zij berekend werden op de loonmassa toekomend aan de uitzendkrachten, een onverschuldigde betaling uitmaakten.

1. Dekking van de contractuele aansprakelijkheid

107. De verzekering BA na levering sluit aan op de verzekering BA uitbating. Zij dekt de aansprakelijkheid die zich na de uitvoering van het werk of de levering van diensten voordoet[410]. De verzekering BA uitbating dekt de aansprakelijkheid tijdens de uitvoering van het werk of het productieproces terwijl de BA na levering de aansprakelijkheid na beëindiging van het werk of de productie waarborgt. Beide waarborgen zijn vaak terug te vinden in één polis, met name de verzekering BA bedrijven[411].

108. De aansprakelijkheid van een bedrijf voor schade die het veroorzaakt aan zijn medecontractant door de geleverde goederen of gepresteerde diensten, is in principe van contractuele aard[412]. Zij steunt op een contractuele wanprestatie van de verzekerde ten overstaan van de persoon die de goederen heeft ontvangen of aan wie de dienst werd geleverd[413]. De verzekering BA na levering dekt hierdoor noodzakelijkerwijze de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde[414]. Dit is ook het geval wanneer de verzekeringsovereenkomst in algemene termen verwijst naar de "*burgerrechtelijke aansprakelijkheid*" van de verzekerde[415]. Deze

[410] Deze verzekering is evenmin onderworpen aan een modelovereenkomst of aan minimumgarantievoorwaarden (J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 10, nr. 6).

[411] J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 59; H. KEULERS, A. CATTEAU en H. FOSTIERS, L'assurance R.C. après livraison ou R.C. produits, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 115.

[412] Artikel 1891 BW bepaalt dat wanneer de geleende zaak zodanige gebreken heeft dat zij hem die zich ervan bedient, schade kan veroorzaken, de uitlener aansprakelijk is, indien hij de gebreken kende en de lener daarvan niet op de hoogte heeft gebracht. Deze bepaling houdt geen contractuele vrijwaringsplicht van de uitlener in. Zij bepaalt enkel zijn buitencontractuele aansprakelijkheid in geval hij de gebreken van de geleende zaak kende en de ontlener niet heeft gewaarschuwd (Cass. 26 november 1963, *RW* 1963-64, 2023; zie ook: A.L. VERBEKE, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Intersentia Antwerpen 2013, p. 212). De verzekering BA uitbating dekt deze schade in de regel niet aangezien reeds een levering gebeurd is (J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 29, nr. 77; zie ook: Y. HANNEQUART, Les assurances dans la construction, *T. Aann*. 1971, 177).

[413] In tegenstelling tot de verzekering BA na levering is de verzekering BA uitbating niet gericht op schade van de medecontractant. De verzekering BA uitbating dekt de aansprakelijkheid van het bedrijf ten aanzien van al wie door de uitbating schade lijdt, en niet ten aanzien van de wederpartij die de afgewerkte producten heeft aangekocht. Voor een toepassing van de dekking door de verzekering BA na levering: Rb. Gent 11 oktober 2004, *T.Gez*. 2004-05, 210: levering door een farmaceutische firma van het product isomeride dat schade veroorzaakte bij een proefpersoon.

[414] V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 582, nr. 844; K. MOUSTIE, Verzekering van de produktenaansprakelijkheid, *TPR* 1988, 702.

[415] Cass. 4 april 2011, *De Verz*. 2011, 448 met noot E. VAN DEN HOUT: de verzekeringsovereenkomst BA na levering van een aannemer dekte de burgerrechtelijke aansprakelijkheid en maakte geen onderscheid tussen de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid; volgens het Hof miskenden de appelrechters de bewijskracht van de verzekeringsovereenkomst door te oordelen dat de verzekeringsovereenkomst enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid dekte.

omschrijving omvat in de verzekering BA na levering eveneens de contractuele aansprakelijkheid, ook al pogen verzekeraars in dit geval soms voor te houden dat enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid gedekt is[416]. Mocht de dekking van de verzekering BA na levering beperkt zijn tot de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde, dan zou het voorwerp van deze verzekering zeer beperkt, zoniet nagenoeg onbestaande zijn.

109. Zoals hiervoor aangestipt sluiten de waarborgen van de verzekering BA uitbating en de verzekering BA na levering op elkaar aan. De aansprakelijkheid na de levering volgt in de tijd op de aansprakelijkheid tijdens het productieproces of het leveren van de dienst. Aangezien de waarborgen verschillend zijn, ook wat betreft de aard van de gedekte aansprakelijkheid, moet het ogenblik waarop de waarborg van de verzekering BA uitbating eindigt en de waarborg van de verzekering BA na levering begint exact bepaald worden. Het scharniermoment is het ogenblik van de levering van het product of van de beëindiging van de dienst[417]. Doet de schade van de benadeelde zich voor na dat ogenblik, dan valt de aansprakelijkheid van de verzekerde onder de dekking van de BA na levering en niet langer onder de dekking van de BA uitbating[418]. Het precieze ogenblik van levering van een product situeert zich op het moment waarop het goed feitelijk wordt overgedragen aan de opdrachtgever en in zijn macht en bezit komt. De overdracht betekent dat de verzekerde niet langer macht of controle over het goed heeft[419]. Levering wordt hier dus niet gehanteerd in haar juridische maar wel in haar feitelijke betekenis[420]. Soms bevat de verzekeringsovereenkomst een omschrijving van het begrip "*levering*" [421]. Voor het leveren van diensten eindigt de dekking van de BA uitbating op het ogenblik dat de verzekerde elke zeggingschap over de leveren prestaties heeft verloren[422].

[416] Luik 12 februari 2002, *RGAR* 2002, 13594: het hof leidt de dekking van de contractuele aansprakelijkheid onder meer af uit de omschrijving van de derden in de verzekeringsovereenkomst.

[417] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 9, nr. 4; A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 23, nr. 27; J. BIGOT, noot bij Cass. fr. 18 maart 2010, *RGDA* 2010, 431.

[418] P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 29; Gent 22 april 2004, *De Verz*. 2004, 521: een schouwveger liet een prop krantenpapier achter in een schouw waardoor zich een CO-vergiftiging voordeed; het overlijden van het slachtoffer situeerde zich na de beëindiging van de werken waardoor de verzekeraar BA uitbating geen dekking diende te verlenen; Brussel 21 mei 2008, *RGAR* 2011, 14709: een diefstal na aflevering door de verzekerde firma die belast is met het vervoer van goederen, is niet gedekt door de BA uitbating.

[419] H. KEULERS, A. CATTEAU en H. FOSTIERS, L'assurance R.C. après livraison ou R.C. produits, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 119.

[420] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 2, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 9, nr. 7; A. ASTAGIANO-LA RIZZA, noot bij Cass. fr. 7 september 2010, *RGDA* 2011, 193-194.

[421] A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75quinquies, Kluwer Antwerpen 2001, p. 5, nr. 212.

[422] Het onderscheid tussen de beide dekkingen wordt niet steeds op een correcte wijze gemaakt. De rechtbank van koophandel te Hasselt oordeelde in het vonnis van 2 oktober 2007 dat het polisbeding dat tussen de beide dekkingen een onderscheid maakte ("*De verzekering geldt voor schade die zich voordoet tijdens de uitvoering van de bedrijfsactiviteiten; ze heeft geen betrekking op schade*

Hiervoor komen verschillende tijdstippen in aanmerking, met name de beëindiging van de werken, de inbezitstelling van de bouwheer of de (voorlopige) oplevering[423]. Telkens dient in concreto nagegaan te worden welk tijdstip een einde heeft gemaakt aan de zeggingsmacht van de aannemer.

110. Zoals bij de verzekering BA uitbating staat ook de verzekeraar BA na levering in elk geval niet in voor de uitvoering van de primaire contractuele verbintenissen van de verzekerde[424]. De verzekering BA na levering geeft geen dekking voor schade die het gevolg is van het feit dat het geleverde goed niet de beloofde kenmerken heeft of niet geschikt is voor de verwachte prestaties[425]. Dit behoort tot het niet-gedekte ondernemingsrisico[426]. Evenmin dekt de verzekering BA na levering schade aan het goed zelf dat het voorwerp van de prestatie uitmaakt[427]. De verzekeraar BA na levering is niet gehouden tot vergoeding van de kosten om de geleverde zaak te herstellen of te vervangen[428].

2. Dekking van de productaansprakelijkheid

111. De verzekeringsovereenkomst BA na levering kan ook de waarborg voor productaansprakelijkheid zoals bepaald in de Wet Productaansprakelijkheid omvatten[429]. Deze aansprakelijkheid kan tot stand komen naast de contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde voor geleverde producten of diensten[430]. Wanneer de waarborg ziet op de "*burgerrechtelijke aansprakelijkheid*" van de verzekerde, is het, om elke twijfel over de omvang van de waarborg uit te sluiten, aangewezen dat een uitdrukkelijk beding bepaalt dat ook voorzien is in dekking van de productaansprakelijkheid. Dit geldt des te meer waar de aansprakelijkheid op grond van de Wet Productaansprakelijkheid krachtens artikel 10, § 1 van deze wet niet worden uitgesloten of beperkt bij overeenkomst[431]. Een

veroorzaakt door producten na levering of werken na uitvoering...") tegenstrijdig was en paste de interpretatieregel van artikel 1162 BW toe ten nadele van de verzekeraar (Kh. Hasselt 2 oktober 2007, *RW* 2009-10, 246).

[423] A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 24, nr. 28.

[424] H. KEULERS, A. CATTEAU en H. FOSTIERS, L'assurance R.C. après livraison ou R.C. produits, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 116.

[425] Zie randnummer 46.

[426] J.-P. LEGRAND, L'exclusion du défaut de performance, *For. Ass*. 2009, 194-195.

[427] Luik 9 februari 2009, *RGAR* 2010, 14601; Brussel 29 juni 1989, *RGAR* 1990, 11674.

[428] Cass. fr. 10 mei 2012, *RGDA* 2012, 1101 met noot J. BIGOT.

[429] Wet van 25 februari 1991 betreffende de aansprakelijkheid voor producten met gebreken (*BS* 22 maart 1991). Zie: J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 2, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 9, nr. 9; H. KEULERS, A. CATTEAU en H. FOSTIERS, L'assurance R.C. après livraison ou R.C. produits, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 117.

[430] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 480-481, nr. 674.

[431] Behoudens wanneer de schade wordt veroorzaakt, zowel door een gebrek in het product als door schuld van het slachtoffer of van een persoon voor wie het slachtoffer verantwoordelijk is (artikel 10, § 2, eerste lid, Wet 25 februari 1991).

bijkomende dekking voor de productaansprakelijkheid is dan ook noodzakelijk om aan de producent van goederen of aan de dienstverlener afdoende zekerheid te geven. Enkel door deze bijkomende waarborg geeft de verzekering BA na levering een afdoende bescherming aan de verzekerde en de benadeelde. Ook voor deze verzekering geldt wel dat de schade aan het gebrekkig product zelf buiten de waarborg valt. Dit vloeit niet voort uit de verzekeringsovereenkomst maar uit artikel 11, § 2, derde lid, Wet Productaansprakelijkheid. Volgens deze bepaling levert schade toegebracht aan het gebrekkig product geen grond tot schadeloosstelling. De afwezigheid van aansprakelijkheid voor deze schade op grond van de Wet Productaansprakelijkheid spoort dus met de uitsluiting van dezelfde schade uit de waarborg van de verzekering BA na levering[432].

[432] J. BIGOT, noot bij Cass. fr. 10 mei 2012, *RGDA* 2012, 1112.

HOOFDSTUK V. DEKKING VAN AANSPRAKELIJKHEID IN DE OMSTANDIGHEDEN OMSCHREVEN IN DE VERZEKERINGSOVEREENKOMST

A. Verscheidenheid aan omstandigheden

112. Zoals blijkt uit artikel 141 Wet Verzekeringen is de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering gekoppeld aan "*het voorvallen van schade die in de overeenkomst is beschreven*". Naast de juridische aard van de aansprakelijkheid bakenen hierdoor ook tal van feitelijke omstandigheden het gedekte risico af in de aansprakelijkheidsverzekering. De schade moet voorgevallen zijn in wel omschreven omstandigheden opdat de verzekeraar dekking verleent voor de aansprakelijkheid van de verzekerde[433]. Deze omstandigheden zijn zeer verscheiden. In de eerste plaats kan het gedekte risico al dan niet betrekking hebben op een ongeval of het "accidenteel" veroorzaken van de schade van de benadeelde (B)[434]. Verder kan de waarborg gekoppeld zijn aan de context van de handelingen van de verzekerde die tot zijn aansprakelijkheid leiden. Voor de WAM-verzekering houdt dit een dubbele begrenzing van de dekking in, met name het gebruik van een welbepaald motorrijtuig enerzijds en de deelneming van dat motorrijtuig aan het verkeer anderzijds (C). De waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering is enkel afhankelijk van het vereiste van aansprakelijkheid in het privéleven (D) terwijl de waarborg van de vrijwilligersverzekering bepaald wordt door het verrichten van vrijwilligerswerk (E). Voor de waarborg van de verzekering BA uitbating zijn de uitvoering van bedrijfsactiviteiten en het verband van het schadegeval met deze activiteiten determinerend (F).

B. Dekking van een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade

I. Geen wettelijke vereiste

113. Artikel 141 Wet Verzekeringen omschrijft de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering als een dekking "*tegen alle vorderingen tot vergoeding wegens het voorvallen van de schade die in de overeenkomst is beschreven*". Deze omschrijving verwijst niet naar accidenteel of door een ongeval veroorzaakte schade. Het accidenteel veroorzaken van de schade is dus geen vereiste om dekking te kunnen verkrijgen van een aansprakelijkheidsverzekering. Ook wanneer aansprakelijkheid

[433] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 11 en p. 87: "*Het aansprakelijkheidsrisico wordt uitsluitend gedekt voor zover de aansprakelijkheidsbepalende gedraging valt binnen de activiteiten die eigen zijn aan de in de polis omschreven hoedanigheid waarin de verzekerde is verzekerd*".

[434] Sommige rechtsleer hanteert deze indeling van de aansprakelijkheidsverzekeringen (F. FEYAERTS en J. ERNAULT, Traité général des assurances terrestres, in *Les Novelles,* Droit commercial, t. V, Les assurances, vol. 1, Larcier Brussel 1966, p. 65, nr. 224).

ontstaat zonder een ongeval, maakt dit een verzekerbaar risico uit[435]. In het verleden was de dekking van deze verzekering nochtans vaak afhankelijk van een ongeval[436]. Hiermee wilden verzekeraars het kanskarakter van de verzekeringsovereenkomst vrijwaren[437] en schadegevallen die zich uitstrekken in de tijd, uit de dekking sluiten[438]. Steeds meer verzekeraars zijn echter het aleatoir karakter van de verzekeringsovereenkomst gaan veilig stellen door het opnemen van uitsluitingen in de verzekeringsovereenkomsten. Waar enerzijds het vereiste van een ongeval is verdwenen, proberen verzekeraars anderzijds via uitsluitingen sommige schadegevallen uit de dekking te weren[439]. Bovendien regelt artikel 78 Wet Verzekeringen de dekking in de tijd van de aansprakelijkheidsverzekeringen[440]. Dat geen ongeval vereist is om dekking te kunnen verkrijgen van de aansprakelijkheidsverzekeraar, belet evenwel niet dat de partijen de dekking hiervan toch afhankelijk kunnen maken in een beding van de verzekeringsovereenkomst, tenzij een wettelijke regeling hieraan in de weg staat[441]. Sommige waarborgen hangen dus af van het zich voordoen van een ongeval terwijl dit voor andere aansprakelijkheidsverzekeringen niet het geval is.

II. Het begrip "ongeval" of "accidenteel veroorzaakte schade"

114. Wanneer de waarborg beperkt is tot schade veroorzaakt door een "*ongeval*" of "*accidenteel veroorzaakte schade*", rijst de vraag naar de juiste inhoud van deze begrippen. Aangezien artikel 141 Wet Verzekeringen de waarborg van de

[435] Cass. 4 oktober 1973, *AC* 1974, 135: de verzekeraar voerde aan dat de "*er slechts van een verzekerbaar risico sprake is wanneer het om een voor de verzekerde toevallige, accidentele, onzekere gebeurtenis gaat*" terwijl de schade niet aan dergelijke gebeurtenis te wijten zou geweest zijn maar zich "*aanhoudend en geleidelijk had voorgedaan en het gevolg was van de gedraging en de werkwijze (van de aannemer) gedurende heel de tijd van de door haar uitgevoerde werken*"; het verweer van de verzekeraar betrof dus niet het verzekerbaar risico zoals verkeerdelijk door hem voorgehouden, maar wel het vereiste van het bestaan van een ongeval.

[436] P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, nr. 18-19; voor enkele toepassingen zie: Luik 26 juni 1978, *RGAR* 1981 met noot J.-L. FAGNART; Brussel 23 maart 1971, *RW* 1970-71, 1907; Brussel 25 april 1968, *Pas*. 1968, II, 208; Kh. Leuven 10 januari 1969, *BHR* 1970, 209.

[437] R. HOUBIERS, De quelques problèmes inhérents ou connexes à l'assurance 'responsabilité civile' des exploitations industrielles, commerciales et autres, *De Verz*. 1962, 829.

[438] Rb. Nijvel 6 december 1961, *Pas*. 1962, III, 3: geleidelijk ontstaan van scheuren en barsten in een gebouw ingevolge de uitbating van een nabijgelegen steengroeve; Vred. Verviers 24 maart 1989, *De Verz*. 1990, 788: langzame infiltraties van water in een gemene muur afkomstig van de goot en het dak van de naburig gebouw; Gent 10 juni 1998, *RGAR* 2000, nr. 13225: schade aan een naastliggende eigendom door roetneerslag ingevolge het jarenlang uitbaten van een verbrandingsoven zonder naleving van de exploitatievoorwaarden; Rb. Dendermonde 3 januari 1996, *De Verz*. 1997, 288: schade aan geparkeerde wagens door verfspuitwerken zonder af scherming (voor een gelijkaardige casus : Kh. Namen 12 december 1968, *De Verz*. 1970, 81 met noot R.V.G.)

[439] H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 13, nr. 10; A. MEEUS, De la notion et des limites de l'aléa susceptible d'être garanti dans les assurances de choses, de personnes et de responsabilité professionnelle, *De Verz*. 1981, 618-619, nr. 35.

[440] Zie deel 6.

[441] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 14, nr. 21; Gent 10 juni 1998, *RGAR* 2000, 13225; Gent 10 juni 1998, *RGAR* 2000, 13225.

aansprakelijkheidsverzekering niet afhankelijk maakt van een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade, geeft zij uiteraard ook geen omschrijving ervan. Ook de wettelijke bepalingen die voor gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten verwijzen naar een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade, bevatten geen omschrijving van deze begrippen[442]. Het behoort dus aan de rechter om in geval van betwisting hieraan een invulling geven. Soms bepalen de partijen zelf in de verzekeringsovereenkomst wat onder deze begrippen moet worden verstaan[443]. In deze omschrijvingen komen steevast dezelfde elementen naar voren, met name een schadeverwekkende gebeurtenis met een plotseling, abnormaal en toevallig karakter[444]. Ook in de rechtspraak komen deze kenmerken tot uiting[445].

Een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade houdt in elk geval een plotse gebeurtenis in. De schadeverwekkende gebeurtenis staat in dat geval tegenover een schadegeval waarbij de schade zich geleidelijk ontwikkelt. Met de beperking van de waarborg tot schade veroorzaakt door een ongeval of tot accidenteel veroorzaakte schade, willen de verzekeraars deze schade uit de dekking sluiten[446]. Het plotse karakter van het schadegeval heeft dan betrekking op de schadeverwekkende gebeurtenis zelf en niet op de schade[447]. Het volstaat dat de gebeurtenis zich plots heeft voorgedaan, ook al kan de schade zich nadien nog verder ontwikkelen[448]. Het plotse karakter van het schadegeval impliceert bovendien niet dat de schade onvoorzienbaar moet zijn[449]. Voorzienbaarheid van schade is trouwens vereist voor

[442] Zie randnummer 112-114.

[443] Antwerpen, 5 december 2007, *De Verz*. 2008, 240: de verzekeringsovereenkomst omschreef het ongeval als "*alle lichamelijke en stoffelijke schade, immateriële schade niet inbegrepen, waardoor derden worden getroffen door het feit ener uitwendige, plotselinge en geweldige oorzaak*"; een dodelijke val van een valschermspringer werd als een ongeval beschouwd omdat deze te wijten was aan "*het gebrek aan voldoende afremming van zijn snelheid wegens het ontbreken van een automatische veiligheidsopener en zijn te laat openen van het hoofdvalscherm*".

[444] P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile "exploitation", *RGAR* 1989, nr. 11512, nr. 25; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 112, nr. 262.

[445]Brussel 23 maart 1971, *RW* 1970-71, 1907: "*een plotselinge en abnormale gebeurtenis rechtstreeks en uitsluitend veroorzaakt door de plotselinge inwerking van een uitwendige kracht liggende buiten de wil van hem die er het slachtoffer van is*"; Brussel 22 juni 2004, *RGAR* 2006, 14073: "*tout évènement provenant de l'action soudaine et fortuite d'une cause extérieure, étrangère à la volonté de l'assuré*"; Brussel 3 april 2007, *De Verz*. 2008, 191: "*un évènement soudain et anormal qui est produit par une force extérieure et qui cause une lésion corporelle*"; Luik 1 maart 2010, *For. Ass*. 2010, 98 met noot N. SOLDATOS, Quelques observations relatives à la définition du risque accidentel de décès, la charge de la preuve et le tribunal compétent: "*(...) tout évènement provenant de l'action soudaine et forfuite d'une cause extérieure étrangère à la volonté de l'assuré*" (in een ongevallenverzekering).

[446] Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 480, nr. 637 a.

[447] Zoals vermeld in de informatiebrochure « *Milieu & verzekeringen voor bedrijven* », editie 2010, van Assuralia, Brussel (p. 142).

[448] H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 13, nr. 11 ; contra : B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre Le marteau et l'enclume", *De Verz*. 1997, 374, nr. 19 : volgens DUBUISSON kan het plotse karakter van het schadegeval ook betrekking hebben op de manifestatie van de schade.

[449] C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 112, nr. 262.

aansprakelijkheid bij schending van de algemene zorgvuldigheidsnorm[450]. Indien voorzienbare schade niet mocht gedekt zijn omdat het schadegeval zich dan niet plots heeft voorgedaan, dan zou de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering grotendeels uitgehold worden.

III. Toepassing in de reglementeerde verzekeringsovereenkomsten

115. Een beperking van de waarborg tot schade veroorzaakt door een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade komt in de reglementeerde verzekeringsovereenkomsten zelden voor. Zo verwijst artikel 2, § 1, WAM voor de WAM-verzekering naar dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid waartoe het motorrijtuig aanleiding kan geven[451]. Een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade is niet vereist. Voor de gezinsaansprakelijkheidsverzekering omschrijft artikel 1 KB 12 januari 1984 de gedekte aansprakelijkheid als "*de aansprakelijkheid krachtens de artikelen 1382 tot en met 1386bis van het Burgerlijk Wetboek en gelijkaardige bepalingen van buitenlands recht*". De minimumvoorwaarden vereisen voor deze verzekering dus evenmin een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade[452]. Een beperking van de waarborg tot aansprakelijkheid die te wijten is aan een ongeval of tot accidenteel veroorzaakte schade, zou strijdig zijn met het dwingend karakter van de minimumgarantievoorwaarden[453]. Op grond van artikel 6, § 1, Vrijwilligerswet dekt de vrijwilligersverzekering verder de aansprakelijkheid van de vrijwilligersorganisatie voor schade veroorzaakt door de vrijwilliger. Noch de vrijwilligerswet, noch het KB 19 december 2006 bevat een beperking van de waarborg tot schade veroorzaakt door een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade[454]. Ook de waarborg van de brandverzekering (eenvoudige risico's)[455] is niet afhankelijk van het bestaan van een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade. Dit is zowel het geval voor de verzekering van de huurdersaansprakelijkheid als voor het verhaal van derden[456].

116. Opmerkelijk is nog dat volgens artikel 47 Besluit Vlaamse Regering 19 januari 2007 met betrekking tot de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor

[450] G. JOCQUE, Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid, in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIste Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-2007, Kluwer Mechelen 2007, p. 32-38, nr. 32-37; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 14, nr. 11.

[451] Cass. 27 februari 1969, *RW* 1968-69, 1613: de door de WAM-verzekering gedekte schade is niet beperkt tot schade die veroorzaakt is door een verkeersongeval in de zin van de wegcode.

[452] Dit was wel het geval in de familiale verzekeringen voor de invoering van het KB 12 januari 1984 (F. FEYAERTS en J. ERNAULT, Traité général des assurances terrestres, in *Les Novelles*, Droit commercial, t. V, Les assurances, vol. 1, Larcier Brussel 1966, p. 66, nr. 231).

[453] G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 2 KB 12 januari 1984, Kluwer Mechelen 2003, p. 4, nr. 3.

[454] Behoudens de uitzondering voor milieuschade, cf. randnummer 114.

[455] KB 24 december 1992 1992 betreffende de verzekering tegen brand en andere gevaren wat de eenvoudige risico's betreft (*BS* 31 december 1992).

[456] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 63-65, nr. 84 en p. 72-73, nr. 96-98.

mandatarissen van lokale besturen[457] de waarborg van deze verzekering niet beperkt is tot "*schade die per ongeluk plaatsvindt*". Ook artikel 3 Besluit Waalse Regering van 15 mei 2008[458] bepaalt dat de aansprakelijkheidsgarantie niet kan beperkt worden tot "*schade waarvan het voorkomen toevallig is*"[459]. Deze verzekeringen sluiten dus uitdrukkelijk de mogelijkheid van een beperking tot schade veroorzaakt door een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade uit.

117. Een tweetal uitzonderingen springen evenwel in het oog. In de eerste plaats verwijst artikel 29bis WAM naar een "*verkeersongeval*". De toepassing van deze vergoedingsregeling is dus wel afhankelijk van het bestaan van een ongeval[460]. Verder bepaalt artikel 5.12 KB 19 december 2006 betreffende de minimumgarantievoorwaarden voor de vrijwilligersverzekering dat de schade veroorzaakt door de verontreiniging van de bodem, het water of de atmosfeer uit de dekking mag worden gesloten, maar deze uitsluiting niet van toepassing is wanneer de schade het rechtstreeks gevolg is van een ongeval. Milieuschade is dus in deze verzekering gedekt voor zover sprake is van een ongeval.

IV. Toepassing in de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

118. Bij de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten wordt de dekking steeds minder gekoppeld aan het vereiste van een ongeval of accidenteel veroorzaakte schade[461]. Zo vereist de waarborg in de verzekering BA uitbating in de regel niet het bestaan van een ongeval[462]. Dit geldt onder meer voor schadegevallen die het gevolg zijn van het door de verzekerde gehanteerde industrieel procédé. Dergelijke schadegevallen werden vroeger in de BA uitbating niet als accidenteel beschouwd waardoor zij buiten de waarborg vielen[463]. Dit is nu in de regel wel het geval.

457*BS* 9 februari 2007.

[458]*BS* 2 juni 2008.

[459] Zie hieromtrent: F.-X. BARCENA, L'assurance responsabilité et protection juridique des mandataires locaux: un emplâtre sur une jambe de bois, *For.Ass*. 2011, 102, nr. 16.

[460] C. VAN SCHOUBROECK, A. DE GRAEVE en T. MEURS, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 29bis Wet 21 november 1989, Kluwer Mechelen 2011, p. 42-43, nr. 35; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 13, nr. 10.

[461] Bv. in de ABR-verzekering en controleverzekering (Y. HANNEQUART, Les assurances dans la contstruction, *T. Aann*. 1971, 184, nr. 25 en 190, nr. 44; L. SCHUERMANS, Perspectieven in het verzekeringsrecht, *RW* 1977-78, 2266).

[462] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 15, nr. 22; A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 6, nr. 2 : deze auteur spreekt van een "*estompement de la notion d'accident dans la définition du sinistre couvert par le contrat d'assurance de responsabilité civile exploitation*".

[463] Brussel 23 maart 1971, *De Verz*. 1973, 91 met noot R.V.G.: bij het gebruik van lasbranders komen gensters terecht op de ramen, en dit bij werken op drie achtereenvolgende verdiepingen; Bergen 26 januari 1965 en Brussel 23 mei 1966, *De Verz*. 1966 met noot R.V.G.: de verzekerde veroorzaakt schade door de afbraak van een windas waartoe hij geen opdracht had; Kh. Leuven 10 januari 1969, *De Verz*. 1970, 87: het uitvoeren van centrale verwarmingswerken laat de aangestelde van de verzekerde vloeistof in het toestel dat kostbare kristallen bevat, wegvloeien. Werd wel als accidenteel

119. De beperking van de waarborg tot accidenteel veroorzaakte schade wordt vooral nog bedongen voor bepaalde onderdelen van het gedekte risico. In de verzekering BA uitbating is dit onder meer het geval voor de waarborg voor schade aan toevertrouwde goederen[464]. Hetzelfde geldt voor de verzekeringen die voorzien in een bijkomende dekking voor de aansprakelijkheid bij abnormale burenhinder, zoals de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[465], de ziekenhuisverzekering[466] en de ABR-verzekering[467]. Dezelfde beperking van de waarborg komt ook nog voor in verzekeringen die de aansprakelijkheid voor aantasting van het milieu dekken[468] en dus geleidelijk optredende vervuiling willen uitsluiten[469].

C. Omschrijving van de omstandigheden in de gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

I. De WAM-verzekering

a. Dubbele begrenzing van de dekking

120. De waarborg van de WAM-verzekering is in de eerste plaats beperkt tot de aansprakelijkheid bij het gebruik van een motorrijtuig. Dit houdt in dat het motorrijtuig waarvan het gebruik tot aansprakelijkheid heeft geleid, moet beantwoorden aan de omschrijving van een motorrijtuig zoals bepaald in de WAM-wet (b, 1) en het bovendien gaat om het voertuig dat in de verzekeringsovereenkomst

aanvaard: Luik 24 mei 1983, *JL* 1983, 549: beschadiging van een silo door een machine waarmee struikgewas werd verwijderd en het losgetrokken gras en aarde tot op een afstand van dertig meter werd weggeworpen.

[464] P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile "exploitation", *RGAR* 1989, 11512, nr. 21; J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 82. Voor een toepassing: Brussel 10 september 1985, RGAR, nr. 11099: beschadiging van voertuigen die aan de verzekerde (garage) waren toevertrouwd voor onderhoud en werden beschadigd door vandalisme. Zie ook de randnummers 91-94.

[465] V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 65, nr. 5, voetnoot 10.

[466] B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre Le marteau et l'enclume, *De Verz*. 1997, 374, nr. 19.

[467] A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75bis, Story-scientia Diegem 2001, p. 10, nr. 69.

[468] Deze dekkingsvoorwaarde is uitdrukkelijk vermeld in de informatiebrochure « *Milieu & verzekeringen voor bedrijven* », editie 2010, van Assuralia, Brussel, p. 142.

[469] P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise. Question choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 77; G. HEUNINCK en P. VANDENBUSSCHE, Milieuschade – verzekerbaarheid en bestaande oplossingen, De verzekeringswereld 16 tot 29 februari 2004, document 13; S. FREDERICQ, Moderne risico's en vergoeding van letselschade, Bruylant Brussel 1990, p. 162-163, nr. 171; J. ROGGE, De dekking van schade door milieuaantasting in het kader van de verzekering BA-exploitatie, *De Verz.* 1987, 545; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 280, nr. 484; H. BOCKEN, L' assurance responsabilité civile pour dommages causés par la pollution, in *Les assurances de l'entreprise*, Bruylant Brussel 1993, p. 249, nr. 13.

is omschreven (b, 2). Verder geldt de waarborg enkel wanneer het gebruik van dat motorrijtuig zich afspeelt in een welbepaalde context, met name bij deelneming aan het verkeer (c).

b. Gebruik van een motorrijtuig

1. Het begrip "motorrijtuig"

121. De eerste voorwaarde voor dekking van aansprakelijkheid door de WAM-verzekering is het gebruik van een motorrijtuig. Onder motorrijtuig verstaat artikel 1, eerste lid, WAM "*rij- of voertuigen, bestemd om zich over de grond te bewegen en die door een mechanische kracht kunnen worden gedreven, zonder aan spoorstaven te zijn gebonden*". Het Hof van Cassatie brengt deze omschrijving in verband met hetzelfde begrip in artikel 2.16 Wegverkeersreglement[470]. Wanneer een motorrijtuig beantwoordt aan deze bepaling van het Wegverkeersreglement, moet het volgens het Hof beschouwd worden als een motorvoertuig in de zin van de WAM-wet[471]. Bovendien voorziet artikel 1, derde lid, WAM in een specifieke omschrijving voor bromfietsen[472]. Als bromfietsen worden beschouwd "*de in het algemeen reglement op de politie van het wegverkeer aldus genoemde motorrijtuigen*". Bromfietsen zijn dus ook motorrijtuigen in de zin van artikel 1, eerste lid, WAM[473].

122. Het begrip "*motorrijtuig*" bevat verschillende elementen die bepalen of het rijtuig al dan niet onder de WAM-wet valt. In de eerste plaats moet het motorrijtuig bedoeld zijn om zich ermee voort te bewegen over de grond. Een tuig dat dienstig is om zich op het water[474] of in de lucht[475] voort te bewegen, valt niet binnen de WAM-dekking[476]. Het rijtuig moet bovendien aangedreven worden door een mechanische

[470] Volgens deze bepaling is het motorrijtuig "*elk voertuig uitgerust met een motor, bestemd om op eigen kracht te rijden*". Het Wegverkeersreglement bepaalt bovendien in artikel 2 de definities van "*voertuig*" (artikel 2.14), "*rijwiel*" (artikel 2.15), "*bromfiets*" (artikel 2.17), "*motorfiets*" (artikel 2.18), "*driewieler met motor*" (artikel 2.19), "*vierwieler met motor*" (artikel 2.20) en "*auto*" (artikel 2.21).

[471] Cass. 22 januari 2008, *VAV* 2008, 180, met noot G. JOCQUE, Verplichte WAM-verzekering voor een pocketbike.

[472] Artikel 2.17 Wegverkeersreglement maakt een onderscheid tussen de bromfietsen van klasse A en klasse B, en dit voornamelijk op basis van de kracht van de motor en de snelheid van het motorijtuig.

[473] In de WAM-wet 1956 was geen omschrijving van het begrip bromfiets opgenomen. In het arrest van 20 maart 1964 oordeelde het Hof van Cassatie niettemin dat bromfietsen ook motorrijruigen in de zin van de WAM-wet 1956 waren (Cass. 20 maart 1964, *Pas*. 1964, I, 792).

[474] Een amfibievoertuig dient wel om zich over de grond voort te bewegen en valt dus onder de WAM-dekking (BEYENS, L'assurance des véhicules automoteurs, *Les Novelles*, Droit commercial, t. V, Les assurances, vol. I, Larcier Brussel 1966, p. 566, nr. 21; G. CASSART, P. BODSON en J. PARDON, *L'assurance automobile obligatoire de responsabilité civile: loi du 1er juillet 1956*, Brussel 1957, p. 102).

[475] Dat vliegtuigen of helikopters zich over de grond kunnen voortbewegen, doet hier niet aan af (G. CASSART, P. BODSON en J. PARDON, *L'assurance automobile obligatoire de responsabilité civile: loi du 1er juillet 1956*, Brussel 1957, p. 101).

[476] Een kraan en een betonmolen bewegen zich in de regel niet voort en vallen bijgevolg buiten de WAM-dekking. Hetzelfde geldt voor het wrak van een rijtuig (J.-L. FAGNART, L'indemnisation des victimes d'accidents de la circulation après la réforme baclée du 30 mars 1994, *RGAR* 1994, 12388;

kracht. Een rijtuig aangedreven door menselijke dan wel dierlijke kracht is geen motorrijtuig[477]. Het volstaat wel dat het rijtuig door een mechanische kracht kan voortbewogen worden, zonder dat dit steeds het geval moet zijn of de motor steeds in werking moet zijn. Een defect voertuig dat voortgeduwd wordt, blijft dus een motorrijtuig[478]. Of het rijtuig zich al dan niet voortbeweegt op wielen is evenmin relevant[479]. Het rijtuig mag echter niet aan spoorstaven gebonden zijn[480]. Aan deze voorwaarden beantwoorden verschillende nieuwe voertuigen[481] zoals de quad, de trike, de elektrisch aangedreven step[482], het voortbewegingstoestel of "*segway*"[483], de pocketbike[484] of de cuistax[485].

2. Vereiste van een welbepaald motorrijtuig

123. De WAM-verzekering dekt niet de aansprakelijkheid bij het gebruik van om het even welk motorrijtuig maar slechts van een welbepaald motorrijtuig[486]. De verzekering heeft enkel betrekking op aansprakelijkheid bij het gebruik van het motorrijtuig dat zowel de verzekeraar als de verzekerde hebben willen verzekeren en dat door hen in de verzekeringsovereenkomst is omschreven[487]. De aanduiding van de

Luik 26 februari 1987, *JLMB* 1987, 1024; Rb Tongeren 30 mei 1963, *RW* 1963-64 met betrekking tot een gedeeltelijk gedemonteerde en achtergelaten vrachtwagen).

[477] Een elektrische fiets wordt op zich niet mechanisch voortgedreven maar wel door menselijke energie. Dit rijtuig valt dus niet onder de WAM-verzekering (N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 50-51, nr. 125: de gezinsaansprakelijkheidsverzekering dekt in principe de aansprakelijkheid voor schadegevallen veroorzaakt met een elektrische fiets). Dit belet niet dat een hulpmotor van de fiets een bromfiets in de zin van artikel 2.17 Wegverkeersreglement kan maken (Corr. Turnhout 5 april 2001, *TAVW* 2001, 269, met noot J. MUYLDERMANS).

[478] G. CASSART, P. BODSON en J. PARDON, *L'assurance automobile obligatoire de responsabilité civile: loi du 1er juillet 1956*, Brussel 1957, p. 102.

[479] J.-L. FAGNART, L'indemnisation des victimes d'accidents de la circulation après la réforme baclée du 30 mars 1994, *RGAR* 1994, 12388; Cass. 10 maart 1975, *Pas*. 1975, I, 696.

[480] Een autobus die in een eigen bedding rijdt, is geen tramway die aan spoorstaven gebonden is (J. LANDEL en L. NANIN, *Manuel de l'assurance automobile*, Ed. L'Argus Paris 2008, p. 13).

[481] Het voorbewegingstoestel of "*segway*" is omschreven in artikel 2.15.2 Verkeersreglement. Voor een motordriewieler wordt de term "*trike*" en voor een motorvierwieler de term "*quad*" gebruikt. De technische omschrijving van deze motorrijtuigen is bepaald in artikel 2.19 en 2.20 Wegverkeersreglement (zie hierover: R. POTE,, Quad en Trike, *TAVW* 2002, 5).

[482] Pol. Brugge 22 december 2004, *VAV* 2005, 227, *De Verz.* 2005, 515 met noot P. GRAULUS.

[483] Pol. Brugge 29 mei 2007, *T. Pol*. 2007, 211, *De Verz.* 2007, 445 met noot I. VERBAEYS.

[484] Cass. 22 november 2008, *VAV* 2008, 180, met noot G. JOCQUE, Verplichte WAM-verzekering voor een pocketbike.

[485] Rb. Charleroi 14 maart 2013, *VAV* 2014, 3: het feit dat een cuistax niet meer rijdt dan 3 km/u, doet er niet aan af.

[486] De WAM-verzekering dekt ook niet de voertuigen met dezelfde kenmerken. Mocht dit het geval zijn, dan zou de verzekering haar waarborg moeten verlenen voor het gebruik van elk gelijkaardig vervangingsvoertuig (A. JANSSEN-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 82, nr. 64 en p. 107, nr. 98).

[487] Ook de Gemeenschappelijke Bepalingen hebben enkel betrekking op de verzekering van een welbepaald voertuig en niet van om het even welk voertuig. Het Benelux Gerechtshof oordeelde in het arrest van 10 mei 1993 dat de artikelen van de Gemeenschappelijke Bepalingen niet van toepassing zijn op de "*verzekering die de burgerrechtelijke aansprakelijkheid dekt van een bepaalde persoon als bestuurder van een willekeurig motorrijtuig, en bevatten geen voorschriften betreffende de rechtsgevolgen van een dergelijke verzekering ten opzichte van de bij de wet bepaalde verplichte*

verzekerde personen in de verzekeringsovereenkomst houdt dus niet in dat hun aansprakelijkheid gedekt is bij het besturen van om het even welk voertuig[488]. Enkel hun aansprakelijkheid bij het gebruik van het in de verzekeringsovereenkomst omschreven rijtuig is gedekt. De aansprakelijkheid van het gebruik van elk ander voertuig is niet gedekt.

124. De verzekeringsovereenkomst omschrijft het motorijtuig op basis van verschillende kenmerken, zoals het merk, het type, het bouwjaar, het vermogen, het nummer van het onderstel en het aantal plaatsen[489]. Uitzondering op deze wijze van bepaling van het verzekerde motorrijtuig vormt het gebruik van een handelaars- of proefrittenplaat[490]. In dat geval is de kentekenplaat die in de verzekeringsovereenkomst vermeld is, en niet de kenmerken van het motorijtuig bepalend voor de WAM-dekking[491]. Dit belet niet dat de dekking die gekoppeld is aan een handelaarsplaat, kan beperkt zijn tot motorijtuigen met een bepaalde cylinderinhoud[492].

3. Het gekoppelde rijtuig

125. Een bijzondere toestand ontstaat bij gekoppelde rijtuigen. Hetgeen gekoppeld is aan een motorrijtuig maakt in de regel geen deel uit van het motorrijtuig zoals het in de verzekeringsovereenkomst is omschreven. Niettemin creëert het gekoppeld rijtuig een bijkomend risico in het verkeer. Artikel 1, eerste lid, in fine WAM lost dit op door al wat aan het rij- of voertuig gekoppeld is, toch als een deel van het omschreven motorrijtuig aan te merken[493]. Ook volgens de Modelovereenkomst wordt al wat aan het omschreven voertuig gekoppeld is, beschouwd als een deel ervan[494]. Het motorrijtuig en hetgeen eraan gekoppeld is, vormen dus één rijtuig voor de WAM-verzekeraar van het trekkend rijtuig[495]. Aansprakelijkheid die ontstaat door het

verzekering" (Benelux-Gerechtshof 10 mei 1993, *Benelux Jur*. 1993, 10, *VKJ* 1993, 232, nr. 93/119, *TBH* 1994, 333, met noot J.-L. FAGNART).

[488] H. de RODE, *L'assurance de la responsabilité*, Kluwer Brussel 2004, 5, nr. 6.

[489] Pol. Charleroi 23 maart 2001, *De Verz.* 2001, 744; Pol. Charleroi 26 juni 2006, *VAV* 2007, 248: bij de identificatie van het voertuig is het chassisnummer doorslaggevend en niet de kentekenplaat die kan wijzigen.

[490] Het gebruik van deze platen is geregeld door het KB 8 januari 1996 tot regeling van de inschrijving van de commerciële kentekenplaten voor motorvoertuigen en aanhangwagens (*BS* 2 februari 1996).

[491] A. WALEFFE, L'assurance R.C. automobile et les garagistes, *RGAR* 13985, nr. 7.

[492] De verzekeraar kan niettemin aan de benadeelde niet tegenwerpen dat het voertuig dat het ongeval veroorzaakte en een handelaarsplaat droeg, een hogere cylinderinhoud had dan in de verzekeringsovereenkomst werd bepaald (Benelux Gerechtshof 17 december 1992, *Benelux Jur*. 1992, 105; Cass. 12 oktober 1993, *AC* 1992-93, 832). Zie hierover ook deel 4.

[493] In artikel 1, eerste lid, WAM 1956 werd verwezen naar de "*aanhangwagen, al of niet met het rij- of voertuig verbonden*". Het begrip "aanhangwagen" dat thans niet meer voorkomt in artikel 1, eerste lid, WAM 1989, gaf aanleiding tot heel wat betwisting (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 81-82, nr. 10.3).

[494] Artikel 1 van de Gemeenschappelijke Bepalingen bepaalt eveneens dat al hetgeen aan het rij- of voertuig gekoppeld is, als een deel daarvan wordt aangemerkt.

[495] De meeste verzekeraars dekken gratis de aanhangwagens waarvan het gewicht minder is dan 500 of 800 kg (J.-P. LEGRAND, La couverture R.C. auto des remorques, *For. Ass*. 2011, 116).

gebruik van een motorrijtuig waaraan een aanhangwagen, oplegger, caravan of gesleept motorrijtuig gekoppeld is[496], is hierdoor gedekt door de WAM-verzekering van het trekkend voertuig[497]. Dit vereist uiteraard een verbinding tussen dit motorijtuig en hetgeen eraan gekoppeld is[498]. Deze voorwaarde belet niet dat wanneer de aanhangwagen toevallig loskomt door de fout van de bestuurder en schade veroorzaakt, de WAM-verzekeraar van het trekkend voertuig ook deze aansprakelijkheid dekt[499].

126. De dekking van de aansprakelijkheid voor hetgeen aan het omschreven motorrijtuig gekoppeld is, verhindert niet dat voor sommige aanhangwagens een eigen WAM-verzekering moet gesloten worden. Deze verzekeringsplicht volgt uit artikel 1, tweede lid, WAM. Deze bepaling stelt de door de Koning bepaalde aanhangwagens die speciaal gebouwd zijn om aan een motorrijtuig te worden gekoppeld met het oog op het vervoer van personen of zaken[500], gelijk met motorrijtuigen[501]. De verzekeringsplicht voor deze aanhangwagens vloeit dus voort uit hun gelijkstelling met motorrijtuigen, zij het dat de verplichting enkel geldt voor de bij koninklijk besluit bepaalde aanhangwagens. Het KB 19 oktober 1995 bepaalt deze aanhangwagens[502]. Dit besluit gaat uit van een gelijkstelling voor alle aanhangwagens en geeft enkel een opsomming van de uitzonderingen[503]. Voor de aanhangwagens die vermeld zijn in de opsomming van de uitzonderingen, moet dus geen afzonderlijke WAM-verzekering gesloten worden. Voor alle andere aanhangwagens die beantwoorden aan de voorwaarden van artikel 1, tweede lid, WAM, is een afzonderlijke WAM-verzekering verplicht.

---

[496] Voor een toepassing: Pol. Brussel 23 januari 2012, *VAV* 2012, 242.

[497] Ook een voertuig dat deels rust op een aanhangwagen dat door een ander voertuig en met twee wielen op de grond wordt voortgetrokken, is gedekt door de verzekeraar van het slepend voertuig (Cass. 27 maart 1991, *AC* 1990-91, 801 na uitspraak Benelux Gerechtshof 30 november 1990, *Benelux Jur.* 1990, 2 ingevolge prejudiciële vraag door Cass. 25 mei 1988, *AC* 1987-88, 1247; zie ook: Pol. Brussel 23 januari 2012, *T.Pol.* 2012, 65). Zelfs aan een vrachtwagen gekoppelde "chapedarmen" vormen een deel van het motorrijtuig (Pol. Turnhout 31 maart 2011, *T. Pol*. 2012, 11).

[498] Pol. Brugge 9 januari 1996, *VKJ* 1997, 5, nr. 97/3.

[499] Pol. Dinant, 13 oktober 1997, *De Verz*. 1998, 236.

[500] Een toevallig opgesleept motorrijtuig beantwoordt niet aan deze voorwaarde. Onder gelding van de WAM 1956 oordeelde het Hof van Cassatie reeds "*(...) le mot 'remorque' désigne le véhicule destiné à être tiré par un autre, c'est-à-dire le véhicule conçu et réalisé spécialement dans ce but, à l'exclusion notamment du véhicule automoteur, accidenté ou non, qui est occasionnellement remorqué par un autre véhicule*" (Cass. 3 april 1975, *RGAR* 1976, 9638).

[501] Ook de Modelovereenkomst verwijst bij de bepaling van het begrip "*omschreven rijtuig*" naar "*de niet-gekoppelde aanhangwagen die in de bijzondere voorwaarden omschreven is*".

[502] KB 19 oktober 1995 houdende uitvoering van artikel 1 van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuig (*BS* 23 november 1995).

[503] Dit zijn:

1° de aanhangwagens waarvan de maximale toegelaten massa niet meer dan 500 kg bedraagt;

2° de landbouwaanhangwagens en de werfaanhangwagens;

3° de aanhangwagens die uitsluitend rijden tussen de laad- en loskaaien, de opslagplaatsen, de loodsen en de magazijnen gelegen binnen de zee- of rivierhavens, zoals deze zijn omschreven in een aanvullend gemeentelijk reglement;

4° de aanhangwagens die kortstondig in België rijden zonder dat zij werden ingevoerd door personen die er verblijven;

5° de aanhangwagens uitsluitend bestemd voor folkloristische manifestaties;

6° de aanhangwagens van een toeristische trein.

127. De gelijkstelling van bepaalde aanhangwagens met een motorrijtuig kan een dubbele verzekering tot gevolg hebben wanneer zij gekoppeld zijn aan een ander motorrijtuig. Enerzijds dekt de WAM-verzekering van het trekkend motorrijtuig de aansprakelijkheid bij het gebruik van het motorrijtuig en de daaraan gekoppelde aanhangwagen. Anderzijds is de aansprakelijkheid bij het gebruik van deze aanhangwagen ook gedekt door de eigen WAM-verzekering van de aanhangwagen. Toch ontstaat tussen de beide WAM-verzekeringen geen samenloop van verzekeringen[504]. Enkel de WAM-verzekering van het trekkend motorrijtuig moet in dat geval dekking verlenen[505]. Op grond van artikel 3, § 1, vijfde lid, WAM dekt de verzekering van de aanhangwagen immers enkel de aansprakelijkheid voor schade die de niet-gekoppelde aanhangwagen veroorzaakt. De WAM-verzekering van de aanhangwagen komt dus slechts tussen bij aansprakelijkheid die het gevolg is van de aanhangwagen op het ogenblik dat hij niet gekoppeld is aan een trekkend motorrijtuig[506].

Ook voor de aanhangwagens waarvoor geen verzekeringsplicht bestaat en waarvoor dus geen afzonderlijke WAM-verzekering werd gesloten, geldt op grond van artikel 1, eerste lid, in fine WAM de dekking van het trekkend motorrijtuig wanneer de aanhangwagen eraan gekoppeld is[507]. Wanneer de aanhangwagen schade veroorzaakt op het ogenblik dat hij niet gekoppeld is aan een motorrijtuig, kan eventueel een beroep gedaan worden op de WAM-verzekering die de eigenaar van de aanhangwagen voor het gebruik ervan heeft gesloten, ook al was hij hiertoe niet verplicht. Wanneer geen WAM-dekking voorhanden is, kan eventueel teruggevallen worden op de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[508]. Aangezien voor deze aanhangwagens geen verzekeringsplicht geldt, vallen zij immers niet onder de uitsluiting van artikel 6.1 KB 12 januari 1984 met betrekking tot de minimumvoorwaarden van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering.

4. Aansprakelijkheid door het gebruik van het motorrijtuig

128. De WAM-dekking vereist verder dat het gebruik van het in de verzekeringsovereenkomst bepaalde motorrijtuig aan de basis ligt van de aansprakelijkheid van de verzekerde. Volgens artikel 3, § 1, vijfde lid, WAM dekt de WAM-verzekering immers enkel de aansprakelijkheid voor schade die het motorrijtuig heeft veroorzaakt. Het motorrijtuig moet dus de oorzaak van de aansprakelijkheid zijn. Dit is niet het geval wanneer het motorrijtuig slechts de aanleiding vormt voor een schadegeval maar het gebruik ervan zelf niet aan de basis van de aansprakelijkheid ligt. Deze beperking van de dekking komt tot uiting in

[504] Om de problemen van samenloop zie verder randnummer 145 e.v.
[505] Corr. Luik 28 juni 2005, *VAV* 2006, 381.
[506] Ook wanneer de identiteit van het trekkend voertuig niet gekend is, is de verzekeraar van de aanhangwagen niet gehouden de schade te vergoeden (Pol. Mechelen 9 maart 2010, *VAV* 2011, 3).
[507] Pol. Luik 28 juni 2005, *De Verz*. 2006, 219: het betrof een tractor met een landbouwkar die gebruikt werd in een stoet.
[508] J.-P. LEGRAND, La couverture R.C. auto des remorques, *For. Ass*. 2011, 116.

artikel 8, 3°, Modelovereenkomst. Deze bepaling sluit dekking uit van de schade die niet veroorzaakt is door het gebruik van het rijtuig maar enkel te wijten is aan de vervoerde goederen of aan de handelingen die voor dit vervoer vereist zijn[509]. De WAM-verzekering dekt dus niet de aansprakelijkheid voor schade die uitsluitend door deze goederen of handelingen is veroorzaakt. Van zodra het gebruik van het voertuig mede de schade heeft veroorzaakt, moet de WAM-verzekering wel dekking verlenen. Dit geldt onder meer voor schade veroorzaakt door de val van vervoerde goederen ingevolge een onzorgvuldige stapeling[510], door het achterlaten op de rijbaan van modder afkomstig van de banden van het voertuig[511,] door het verlies van stookolie op de rijbaan[512], door de val van een ladder van een vrachtwagen[513] of door het openzwaaien van de achterdeur van een vrachtwagen tijdens het lossen van goederen[514.] Doordat de uitsluiting enkel geldt voor schade die door de vervoerde goederen is veroorzaakt en de schade meestal eveneens verband houdt met het gebruik van het voertuig zelf, vindt artikel 8, 3° Modelovereenkomst slechts zelden toepassing. Zelfs wanneer een terroristische aanslag wordt gepleegd door het achterlaten van een bom in een voertuig en de eigenaar van het voertuig voor de schade aansprakelijk is op grond van artikel 1384, eerste lid, BW[515], geldt de uitsluiting niet. De bom kan immers bezwaarlijk aangezien worden als een vervoerde zaak[516].

c. Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door het motorijtuig in het verkeer

129. Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door gebruik van het verzekerde motorrijtuig volstaat niet om dekking te verkrijgen van de WAM-verzekeraar van dat motorrijtuig. De aansprakelijkheid moet ook het gevolg zijn van het gebruik van het motorrijtuig in een specifieke context, met name bij deelneming aan het verkeer. Deze beperking van de waarborg volgt uit de in artikel 2 WAM bepaalde

[509] J. ROGGE, L'assurance des risques d'exploitation, in *Les assurances de l'entreprise*, II, Bruylant Brussel 1993, 202.

[510] Cass. 4 september 1961, *Pas*. 1962, I, 19: dat de op het voertuig gestapelde goederen bij stilstand door een windslaag ten val zouden kunnen gebracht worden, belet niet dat de feitenrechter kan oordelen dat de val van de vracht te wijten is aan het gebruik van het rijtuig tijdens het rijden; zie ook: Kh. Brussel 27 december 1962, *De Verz*. 1963, 277 met noot R.V.G.; Kh. Gent 16 februari 1962, *De Verz*. 1962, 883 met noot R.V.G. (val van flessen van een vrachtwagen bij het nemen van een bocht).

[511] Kh Bergen 27 juli 1962, *De Verz*. 1963, 100 met noot R.V.G.

[512] Rb Hasselt 3 november 1965, *De Verz*. 1966, 97.

[513] Rb Dendermonde 10 mei 1967, *RW* 1967-68, 408.

[514] Vred. Brussel 3 oktober 1974, *RGAR* 1975, 9425.

[515] Een voertuig waarin een bom gemoteerd is, zou aangezien worden als een gebrekkige zaak in de zin van artikel 1384, eerste lid, BW. Het vertoont in voorkomend geval een abnormaal kenmerk waardoor het in bepaalde omstandigheden schade kan veroorzaken (H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, die Keure Brugge 2011, p. 198, nr. 296).

[516] C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP vol. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 36, nr. 37.

verzekeringsplicht[517]. Volgens deze bepaling worden motorrijtuigen alleen toegelaten tot het verkeer op de aangeduide plaatsen indien de burgerrechtelijke aansprakelijkheid waartoe zij aanleiding kunnen geven, gedekt is[518]. Schade veroorzaakt door een motorrijtuig dat niet deelneemt aan het verkeer, valt dus niet onder de waarborg van de WAM-verzekering.

130. Artikel 2 WAM verduidelijkt niet wat onder gebruik van het motorrijtuig in het verkeer moet worden verstaan. De wetgever stond bij de invoering van de WAM-wet 1956 een ruime toepassing van de WAM-verzekering voor ogen[519]. De rechtspraak heeft dan ook niet geaarzeld om het vereiste van deelneming aan het verkeer van het verzekerde motorrijtuig ruim uit te leggen[520]. Zo kan een motorrijtuig reeds aan het verkeer deelnemen door de loutere plaats die het inneemt, zijn staat of de beweging[521] dan wel het manoeuver dat het uitvoert[522]. Het motorrijtuig moet zich niet noodzakelijk voortbewegen. Ook een stilstaand[523] of een onbruikbaar[524] voertuig kan deelnemen aan het verkeer. De ruime uitlegging van het gebruik van het motorrijtuig in het verkeer heeft tot gevolg dat een ongeval met een motorrijtuig zich slechts uitzonderlijk buiten een verkeerscontext voordoet. Dit kan het geval zijn wanneer schade ontstaat bij herstelling van het motorrijtuig in een garage[525], vervoer van het motorrijtuig[526], brand aan het motorrijtuig[527] of opslag en recuperatie van het motorrijtuig[528].

131. De ruime uitlegging van het vereiste van een gebruik van het motorrijtuig in het verkeer belet niet dat het ongeval moet veroorzaakt zijn door dit gebruik[529]. Tussen de schade en het gebruik moet dus een oorzakelijk verband bestaan. Ook dit verband wordt op zijn beurt ruim geïnterpreteerd. Het volstaat dat het gebruik van het

[517] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2010, p. 146, nr. 222.
[518] Dit blijkt ook uit het voormalig artikel 3 van de Richtlijn 72/166/EEG van 24 april 1972, thans artikel 3, eerste lid, Richtlijn 2009/103/EG van 16 september 2009. Volgens deze bepaling moeten de lidstaten maatregelen treffen voor de dekking van de wettelijke aansprakelijkheid "met betrekking tot de deelneming in het verkeer" van de bedoelde voertuigen.
[519] Parl. St., Kamer, *Pasin*. 1956, 474.
[520] Cass. 8 maart 1977, *AC* 1977, 735; Luik 14 juni 1988, *RGAR* 1990, 11628.
[521] Zelfs het starten van een voertuig in een showroom door een bezoeker, wordt als een verkeersrisico aangezien (Rb. Turhout 14 november 2005, *RW* 2007-08, 1162).
[522] Cass. 24 april 1979, *AC* 1978-79, 999.
[523] C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 82, nr. 10.4.
[524] Kh. Brussel 5 april 1993, *TBH* 1994, 338 met noot D. SCHUERMANS.
[525] Gent 23 februari 2001, *RGAR* 2002, 13579; Bergen 14 januari 1992, *RGAR* 1993, 12180; Brussel 18 november 1992, *De Verz.* 1993, 258; Rb. Gent 27 september 2007, *De Verz.* 2008, 167 met noot E. VAN DEN HAUT, Problematiek of een schadegeval nu onder de dekking valt van de verzekeraar BA uitbating dan wel ten laste is van de WAM-verzekeraar; Gent 5 juni 1987, *De Verz.* 1988, 92; Rb. Brussel 7 november 1989, *De Verz*. 1990, 545; Corr. Antwerpen 4 mei 1987, *De Verz*. 1988, 103.
[526] Benelux Hof, 30 november 1990, *RW* 1990-91, 883; Cass. 18 februari 1972, *AC* 1972, 565.
[527] Brussel 27 februari 2009, *De Verz*. 2009, 425; Rb. Namen 2 maart 2004, *VAV* 2004, 412.
[528] Rb. Turnhout 17 april 2003, *RW* 2005-06, 1270: schade ontstaan door een technisch defect aan de LPG-installatie in een privégarage-opslagruimte; Vred. Charleroi 22 mei 2007, *VAV* 2008, 72: kosten verbonden aan het opvissen van een gestolen voertuig dat in een kanaal geduwd was.
[529] Cass. 8 maart 1977, *AC* 1977, 735.

motorrijtuig op enigerlei wijze een rol heeft gespeeld in het ontstaan van het ongeval. Dit houdt niet noodzakelijk een materieel contact tussen het motorrijtuig en de persoon of de goederen van de benadeelde in. Zo werd aan het Benelux Gerechtshof de vraag gesteld of er een oorzakelijk verband bestaat tussen het voeren van een bromfiets aan de hand en het ongeval wanneer er geen botsing of contact is met de aan de hand gevoerde bromfiets zelf maar slechts een duw tegen de elleboog van de voetganger die de bromfiets geleidt[530]. Het Hof oordeelde dat het feit dat een bromfiets niet bereden wordt maar al dan niet met draaiende motor aan de hand wordt geleid, niet noodzakelijk met zich meebrengt dat de bromfiets niet aan het verkeer deelneemt[531]. Ook wanneer de oorzaak van het ongeval zich situeert voor het moment waarop het motorrijtuig deelneemt aan het verkeer maar het ongeval zelf veroorzaakt wordt op het ogenblik dat het motorrijtuig eraan deelneemt, bestaat een oorzakelijk verband tussen het gebruik van het motorrijtuig in het verkeer en het ongeval[532]. Dit verband houdt wel op te bestaan wanneer de aansprakelijke de schade veroorzaakt nadat hij het motorrijtuig heeft verlaten[533]. Volgens de politierechtbank te Brugge geldt de WAM-dekking niettemin voor een ongeval veroorzaakt door een kind dat uit een voertuig stapt en in één beweging het fietspad kruist waar een bromfiets het aanrijdt. Volgens de rechtbank was het kruisen van het fietspad in dat geval nog een onderdeel van het uitstappen uit het voertuig[534], hetgeen de ruime uitlegging die de rechtspraak geeft van het oorzakelijk verband tussen het gebruik van het motorrijtuig in het verkeer en het ongeval illustreert.

---

[530] Pol. Gent 15 april 2002, *De Verz.* 2002, 920.

[531] Benelux Gerechtshof 15 december 2003, *RW* 2005-06, 1498, *VAV* 2004, 90. Eerder werd ook al geoordeeld dat de aansprakelijkheid voor het veroorzaken van een ongeval door het oversteken van een rijbaan met een bromfiets aan de hand, onder de WAM-dekking valt (Cass. 23 september 1960, *AC* 1961, 77, *De Verz*. 1961, 86, met noot RVG).

[532] Luik 4 oktober 1999, *De Verz*. 2000, 251: een voertuig dat zonder handrem op een hellend vlak in een garage werd geplaatst voor herstelling, bolt achteruit tot op de openbare weg en veroorzaakt aldaar een ongeval.

[533] Rb. Nijvel 18 december 1985, *VKJ* 1986, 33, nr. 86/19: een bestuurder verlaat zijn voertuig om een andere bestuurder te wijzen op zijn gevaarlijke rijstijl en veroorzaakt schade aan het portier van dat voertuig; Brussel 11 februari 1970, *RGAR* 1970, 8408: de bestuurder veroorzaakt de val van een weggebruiker bij het oversteken van de rijbaan; Antwerpen 22 oktober 2002, *VAV* 2004, 403 met noot J. MUYLDERMANS: de bestuurder die inreed op een gebouw, steekt zijn voertuig in brand waardoor het gebouw brandschade oploopt; deze schade wordt toegeschreven aan een afzonderlijke daad van de bestuurder los van elk gebruik van het voertuig; Antwerpen 7 december 2005, *De Verz*. 2009, 410: schade veroorzaakt door de brand van een voertuig die het gevolg was van het tanken terwijl hij een sigaret rookte; Luik 13 mei 1993, *VKJ* 1993, 238, nr. 93/120, *De Verz*. 1993, 581: schade veroorzaakt door het foutief aankoppelen van een batterijkabel; Pol. Gent 25 september 1995, *VKJ* 1996, 226, nr. 96/66: een ongeval veroorzaakt door het niet-gesignaleerd achterlaten van een berg zand op de rijbaan; Gent 5 juni 1987, *De Verz.* 1988, 92: een minderjarige wordt gekwetst terwijl hij in een garage aan een motorfiets werkt en zijn hand gekneld raakt tussen de ketting en het tandwiel.

[534] Rb. Brugge 11 december 2003, *RW* 2005-06, 1109; Pol. Brugge 3 september 2002, *RW* 2003-2004, 473, *TAVW* 2003, 300. De Nederlandse Hoge Raad lijkt in het arrest van 10 februari 2006 waarin het oordeelde dat "het over de rijbaan lopen na een aanrijding met overstekend wild" aan te merken is als veroorzaakt door het motorrijtuig, dezelfde zienswijze te volgen (Hoge Raad 10 februari 2006, *NJ* 2006, 582: de betrokkene had zijn voertuig op de vluchtstrook tot stilstand gebracht om een dode haas op te rapen en stak de rijbaan over om het dier op te rapen; op de terugweg naar zijn voertuig werd het geparkeerde voertuig aangereden door een voertuig dat diende uit te wijken voor de overlopende bestuurder van het geparkeerde voertuig).

II. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering

132. Voor de waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering geldt slechts één specifieke omstandigheid waarin de aansprakelijkheid van de verzekerde zich moet voordoen, met name zijn privé-leven. De titel en artikel 1 KB 12 januari 1984 verwijzen uitdrukkelijk naar "*burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven*"[535].

133. Het KB 12 januari 1984 geeft geen definitie van het begrip "*privé-leven*"[536]. In zijn normaal woordgebruik betekent privé-leven "*het private, buitenambtelijke leven*"[537]. Het "*privé-leven*" staat hiermee tegenover "*beroepsleven*"[538]. Privé-leven en beroepsleven zijn complementair. Wat zich voordoet in het privé-leven, valt buiten het beroepsleven en omgekeerd. De waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering kan dus ook op een negatieve wijze omschreven worden als de afwezigheid van dekking voor de aansprakelijkheid in het beroepsleven[539]. Van zodra de aansprakelijkheid van de verzekerde vreemd is aan zijn beroepsactiviteit, doet zij zich voor in het privé-leven en is de dekking door de gezinsaansprakelijkheidsverzekering verworven[540]. Wat behoort tot de beroepssfeer van de verzekerde en dus buiten de dekking van de verzekering valt, is gemakkelijker te bepalen dan wat behoort tot het privé-leven. Het beroepsleven van de verzekerde betreft de activiteiten die hij geregeld, hoofdzakelijk of aanvullend uitoefent met een economisch doel of winstoogmerk of met de bedoeling in zijn levensonderhoud te voorzien[541]. Het al dan niet effectief realiseren van winst is niet van belang[542]. Het

[535] Het oorspronkelijke artikel 1 KB 12 januari 1984 bepaalde: "*Uitgesloten is de aansprakelijkheid die voortvloeit uit een beroepsactiviteit, met uitzondering evenwel van die voortspruitend uit beroepsverplaatsingen*". Deze bepaling werd opgeheven bij artikel 1 KB 24 december 1992 (BS 31 december 1992). Zie hieromtrent: N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 24, nr. 41.

[536] De AVP-polis in Nederland dekt de aansprakelijkheid van de verzekerde "*als particulier*". Dit begrip heeft een ruime draagwijdte (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 89).

[537] VAN DALE, *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, deel II, Martinus Nijhoff 's-Gravenhage 1976, p. 1933.

[538] P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2005, 551-552, nr. 782.

[539] Ook in de AVP-polis worden alle risico's als "*particulier*" beschouwd wanneer zij niet vallen onder het beroeps- of bedrijfsrisico. Het begrip "particulier" wordt hierdoor eveneens op een negatieve wijze gedefinieerd. Dit verhindert trouwens dat een "gat" in de dekking tussen de AVP-polis en de AVB-polis ontstaat (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 89).

[540] Dit is zowel het geval voor de foutaansprakelijkheid als de kwalitatieve aansprakelijkheid van de verzekerde, zoals de aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, derde lid, BW (Luik 29 mei 1968, *De Verz.* 1969, 567: een dienstmeid had de drempel van de ingangsdeur van de winkel onzorgvuldig gekuist waardoor een kliënt ten val kwam; ook al gaf de deur eveneens toegang naar de achterliggende privévertrekken, toch oordeelde het hof dat het risico betrekking had op de hoedanigheid van de verzekerde als exploitant van de winkel en was er dus geen dekking).

[541] E. DENOEL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, p. 40; N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 25, nr. 44 ; P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-

ontbreken van een economisch doel of winstoogmerk belet niet dat de verzekerde een vergoeding krijgt voor zijn activiteit. Te denken valt aan de babysit die vergoed wordt voor de oppas[543]. Dergelijke activiteit valt binnen de privé-sfeer. Zij wordt niet uitgeoefend met winstoogmerk of om in zijn levensonderhoud te voorzien. Hetzelfde geldt voor de uitvoering van werken door de verzekerde in zijn vrije tijd of als vriendendienst. De activiteit van de verzekerde kan op zich een beroepsmatig karakter hebben maar toch binnen zijn privésfeer vallen wanneer hij deze uitvoert tijdens zijn vrije tijd of als vriendendienst[544]. De verzekerde handelt evenmin binnen zijn beroepsactiviteit op het ogenblik dat hij zich verplaatst naar en van zijn werk. Op dat ogenblik handelt hij in zijn privé-leven aangezien hij geen prestaties levert voor zijn werkgever[545]. Verplaatsingen in de uitoefening van de beroepsactiviteit zelf vallen uiteraard wel buiten de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[546].

Sommige gezinsaansprakelijkheidsverzekeringen geven een omschrijving van de schadeverwekkende handelingen die niet onder het privé-leven vallen. Zo omschrijft de verzekeringsovereenkomst deze handelingen soms als de "*feiten, daden of nalatigheden (...) die voortvloeien uit de uitoefening van een beroepsactiviteit*". Het Hof van Cassatie oordeelde bij het arrest van 6 september 2013 met betrekking tot dit beding dat het begrip privé-leven ruim moet worden uitgelegd en het privé-leven slechts de "*beroepsactiviteiten*" en niet het "*beroepsleven*" betreffen. In deze zaak had de verzekerde brand gesticht bij zijn werkgever maar niet tijdens de uitoefening van zijn eigenlijke beroepactiviteit. De brandstichting gebeurde wel tijdens de diensturen. Volgens de verzekerde had hij brand gesticht omdat hij aan zijn werkgever gevraagd had om voltijds te mogen werken, wat hem geweigerd was. Het Hof is van oordeel dat de appelrechters konden oordelen dat enkel feiten die voortvloeien uit een

---

Cambridge 2010, p. 148, nr. 103: een kosteloos bestuurdersmandaat is geen beroepsactiviteit; betwisting kan ontstaan wanneer dit gecombineerd wordt met een loontrekkende functie. Zie ook: R.O. DALCQ, Responsabilités professionnelles, in *Professionele aansprakelijkheid en verzekering*, Zevende Leuvense Verzekeringsdagen, Maklu Antwerpen-Apeldoorn, 1991, p. 14-17.

[542] E. DENOEL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, p. 40.

[543] H. PAULUS-de RODE, Une innovation belge, la réglementation de l'assurance R.C. familiale, *RGAR* 1985, 10940-2.

[544] G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 1 KB 12 januari 1984, Kluwer Mechelen 2000, p. 8, nr. 9; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 89-90; Antwerpen 15 september 1998, *TBBR* 2000, 50: schade bij de uitvoering van dakwerken; Rb. Hoei 27 maart 1968 en Luik 26 februari 1970, *De Verz.* 1970, 841: schade ontstaan door het ontsteken van vuur door een landbouwer bij het hakken van hout voor huishoudelijk gebruik.

[545] G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 1 KB 12 januari 1984, Kluwer Mechelen 2000, p. 9, nr. 10; N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 25, nr. 46.

[546] Het oorspronkelijke artikel 1 KB 12 januari 1984 bepaalde dat de aansprakelijkheid die voortvloeide uit een beroepsactiviteit van de dekking uitgesloten was, evenwel met uitzondering van deze voortspruitende uit beroepsverplaatsingen. Deze bepaling gaf aanleiding tot interpretatiemoeilijkheden. De bepaling kon worden begrepen in de zin dat er ook dekking was voor verplaatsingen in het kader van de beroepsuitoefening. De bepaling werd dan ook geschrapt bij artikel 1 KB 24 december 1992 tot wijziging van het KB 12 januari 1984 (E. DENOEL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, p. 42).

beroepactiviteit uitgesloten waren, hetgeen hier volgens hen niet het geval was[547]. In dat geval is de toepassing van de uitsluiting gesteund op de uitlegging van de omschrijving in de verzekeringsovereenkomst. De verzekeringsovereeenkomst lijkt door een beperking in de polis tot "*beroepsactiviteiten*" een engere uitsluiting toe te passen dan artikel 1 KB 12 januari 1984 toelaat. Door dergelijk beding neemt de bescherming van de verzekerde toe aangezien de uitsluiting beperkter is dan de uitsluiting die de verzekeraar in de verzekeringsovereenkomst zou kunnen opnemen.

[547] Cass. 6 september 2013, C.12.0360.F.

III. De verzekering voor vrijwilligerswerk

134. De waarborg van de vrijwilligersverzekering is beperkt tot aansprakelijkheid die zich voordoet bij de uitvoering van vrijwilligerswerk[548]. Dit werk moet voldoen aan de voorwaarden van artikel 3 Wet Vrijwilligerswerk, met name:

a) het moet onbezoldigd[549] en onverplicht verricht zijn[550];

b) het moet verricht zijn ten behoeve van één of meer personen, andere dan degene die de activiteit verricht[551], van een groep of organisatie of van de samenleving als geheel; dit is niet het geval voor verplaatsingen naar en van de plaats van het vrijwilligerswerk omdat op dat ogenblik het vrijwilligerswerk nog niet begonnen is[552];

c) het werk moet ingericht zijn door een organisatie "anders dan het familie- of privé-verband van degene die de activiteit verricht"[553];

d) het werk mag niet verricht zijn door dezelfde persoon en voor dezelfde organisatie in het kader van een arbeidsovereenkomst, een dienstencontract of een statutaire aanstelling; het vrijwilligerswerk mag dus niet gebruikt worden als een goedkoop alternatief voor betaald werk[554].

---

[548] G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006, 734, nr. 25.

[549] Hiermee wordt bedoeld dat geen financiële prestatie in de vorm van een loon mag uitbetaald worden. De vrijwilliger kan geen taken uitvoeren in het kader van een arbeidsovereenkomst (N. VAN GELDER, De aansprakelijkheid van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties: toepassingsgebied, (noot bij GH 19 december 2007), *TBBR* 2009, 115, nr. 15). Dit belet niet dat kosten wel kunnen vergoed worden (hoofdstuk VII Vrijwilligerswet). Er mag evenmin een commerciëel doel nagestreefd worden (Kamer, doc 51 0455/008, 18).

[550] Het initiatief om prestaties te leveren mag juridisch niet afdwingbaar zijn. Dit is wel het geval bij stages in een bedrijf, school of RVA, uitvoeren van een werkstraf, klusjes van een PWA… Asielzoekers kunnen wel prestaties verrichten als vrijwilliger (Kamer, doc 51 0455/001, 12-13).

[551] De begunstigde moet iemand anders zijn dan de vrijwilliger zelf, de organisatie voor wie men het werk verricht of anderen die de activiteit mee uitvoeren (N. VAN GELDER, De aansprakelijkheid van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties: toepassingsgebied, (noot bij GH 19 december 2007), *TBBR* 2009, 115, nr. 16). Deelname aan een zelfhulpgroep is geen vrijwilligerswerk (Kamer, doc 51 0455/001, 13).

[552] Bij de parlementaire bespreking werd wel het tegendeel beweerd (Kamer, doc 51 2098/008, 3). In het oorspronkelijke artikel 6, § 1, 2°, Vrijwilligerswet was trouwens bepaald dat de verzekering ook de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de vrijwilliger moest dekken voor de schade toegebracht "*aan derden (…) op weg naar en van de activiteiten*". De dekking geldt in elk geval wel wanneer de vrijwilliger tijdens de verplaatsing reeds activiteiten van het vrijwilligerswerk uitvoert.

[553] Mantelzorg kan tot het vrijwilligerswerk behoren, ook wanneer de begunstigde een familielid is. Vereist is dat het werk beantwoordt aan de voorwaarden van de Vrijwilligerswet en bijgevolg onder meer gebeurt binnen een organisatie (Kamer, doc 51 0455/13). Het organiseren van een feest voor de eigen kinderen is geen vrijwilligerswerk (N. VAN GELDER, De aansprakelijkheid van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties: toepassingsgebied, (noot bij GH 19 december 2007), *TBBR* 2009, 115, nr. 17).

[554] Activiteiten die doorgaans door een werknemer in het kader van een arbeidsovereenkomst worden uitgevoerd, zijn niet noodzakelijk uitgesloten van het vrijwilligerswerk. Het is enkel de bedoeling om misbruiken te vermijden (Kamer, doc 51 0455/13). De werkgever mag geen druk uitoefenen op personeelsleden om taken die betaald verricht worden, in overuren of bovenop een deeltijdscontract "vrijwillig" en onbetaald voor te zetten. Dit belet niet dat de werknemer binnen het bedrijf een culturele

De wetgever geeft aldus voor de vrijwilligersverzekering duidelijk en op gedetailleerde wijze aan onder welke omstandigheden de aansprakelijkheid moet ontstaan opdat deze verzekeraar dekking zou moeten verlenen.

D. Omschrijving van de omstandigheden in niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

I. Contractsvrijheid van de partijen

135. Voor de niet-gereglementeerde verzekeringen behoort het aan de partijen om de omvang van de waarborg af te bakenen in de verzekeringsovereenkomst. De partijen dienen dus te bepalen in welke omstandigheden de aansprakelijkheid zich moet voordoen opdat de waarborg speelt[555]. Zo gebeurt de afbakening van de grenzen van de waarborg in de verzekering BA uitbating op basis van de aard en activiteiten van de verzekerde onderneming en het verband dat tussen deze activiteiten en het schadegeval moet bestaan[556]. Een exacte en nauwkeurige omschrijving van de verzekerde activiteiten in de verzekeringsovereenkomst is dus bepalend voor de effectiviteit van de dekking[557]. Alle activiteiten die niet binnen de omschreven werkzaamheden vallen, zijn immers niet verzekerd.

II. De verzekering BA uitbating

a. Aansprakelijkheid bij uitvoering van bedrijfsactiviteiten

136. De waarborg van de verzekering BA uitbating is steeds gekoppeld aan een bepaalde bedrijfsactiviteit van de verzekerde. De partijen omschrijven deze activiteit in de verzekeringsovereenkomst[558]. Zij doen dit in de regel door aanduiding van de activiteit van het verzekerde bedrijf[559]. Deze activiteiten zijn zeer divers. Zij kunnen

uitstap kan organiseren of een voetbalploeg kan trainen. Dergelijke activiteiten kunnen wel als vrijwilligerswerk beschouwd worden (Kamer, doc 51 0499/001, 12).

[555] J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 244, nr. 410; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 477, nr. 634; C. DELPOUX, Les assurances de responsabilité, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 761.

[556] Dit belet niet dat de verzekering BA uitbating bij wijze van uitbreiding van de waarborg ook kan voorzien in bepaalde gevallen van dekking van aansprakelijkheid in het privéleven. Dit is het geval wanneer de verzekeringnemer in het gebouw van de exploitatie woont en de aansprakelijkheid die uit de bewoning voortvloeit, gedekt is (J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 28, nr. 71).

[557] Deze omschrijving is niet steeds gemakkelijk te maken zoals ook blijkt uit de informatiebrochure « *Milieu & verzekeringen voor bedrijven* » opgesteld door Assuralia. De brochure wijst op moeilijkheden die zich kunnen voordoen bij het hanteren van het begrip "*milieuaantasting*" (p. 140).

[558] V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 582, nr. 844.

[559] Een onjuiste mededeling van de uitgevoerde activiteit door de verzekeringnemer kan leiden tot een verzwijzing of valse verklaring in de zin van de artikelen 59 en 60 Wet Verzekeringen. Voor een

betrekking hebben op industriële, commerciële of ambachtelijke exploitaties[560], landbouwactiviteiten, activiteiten in de zorgsector[561] of een vrij beroep. De aanduiding van een bepaalde beroeps- of bedrijfsactiviteit is evenwel vaak te algemeen voor een juiste omschrijving van de verzekerde activiteit. Zo kan de activiteit van een bouwonderneming beperkt zijn tot een specifiek onderdeel van het bouwproces[562]. De activiteiten van een advocaat impliceert dan weer niet noodzakelijk dat hij ook actief is als curator[563]. Hierdoor wordt de algemene aanduiding van de verzekerde bedrijfsactiviteit meestal aangevuld met een verdere detaillering van de verzekerde activiteiten. Deze specificering van de waarborg kan zowel exemplatief als limitatief zijn. In dat laatste geval loopt de verzekerde het risico dat een schadegeval dat verband houdt met de algemene aanduiding van de bedrijfsactiviteit maar niet voorkomt in de lijst van specifieke gedekte activiteiten, uit de dekking gesloten is[564]. De algemene aanduiding van de verzekerde activiteiten kan ook nog aangevuld worden met bijzondere kenmerken van de onderneming[565]. Zo kan

toepassing: Cass. 31 oktober 1996, *AC* 1996, 975: een verzekeringnemer had "lompenhandelaar" meegedeeld als zijn beroep terwijl dit in werkelijkheid "*schroothandelaar*" was en waarvoor hij volgens het bestreden arrest een hogere premie had moeten betalen.

[560] P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile 'exploitation', *RGAR* 1989, nr. 11512, nr. 1; P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, nr. 13255, nr. 5.

[561] Bv. de uitbating van een ziekenhuis (zie hieromtrent: B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre Le marteau et l'enclume", *De Verz*. 1997, 365, nr. 5).

[562] P. FONTAINE, De quelques récentes évolutions dans l'assurance du secteur de la construction, *De Verz*. 2005, 21; Brussel 28 september 2005, *De Verz*. 2007, 195: de aard van de onderneming was in de verzekeringsovereenkomst omschreven als "benzinestation, enkel verkoop van brandstoffen, dranken, snoepgoed, snuisterijen, verhuur van aanhangwagens voor personenwagens en dergelijke". Het schadegeval was te wijten aan het overvullen van een gasfles. Het hof oordeelde dat het "*vullen van glasfessen*" begrepen was onder "*verkoop van brandstoffen*"; Cass. fr. 14 april 2010, *Bull* 2010, p. 75, nr. 83: de dekking voor een aannemer die woningen opricht, houdt ook de realisatie van de funderingen in; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 87 met verwijzing naar Hof Leeuwarden 1 maart 1995, *VR* 1996, nr. 11: het monteren van een kindzitje valt binnen de exploitatie van een kleinhandel in kinderwagens en aanverwante activiteiten.

[563] A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ Paris 2000, p. 42-43, nr. 1-97: de aansprakelijkheidsverzekering van een advocaat dekt niet zijn activiteiten als tussenpersoon bij de verkoop van onroerende goederen; A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ Paris 2000, p. 42-43, nr. 1-97: een landmeter is niet gedekt voor het opstellen van plannen die tot de bevoegdheid van een architect behoren; hetzelfde geldt voor een boekhouder die juridische akten opstelt; M.A. DE VILLE, Notes au sujet des assurances de la responsabilité civile pour dommages causés au patrimoine ou à la fortune, *De Verz*. 1942, 584.

[564] Brussel 28 september 2005, *De Verz*. 2007, 195: de waarborg had betrekking op een "*benzinestation, enkel verkoop van brandstoffen, dranken, snoepgoed, snuisterijen, verhuur van aanhangwagens voor personenwagens en dergelijk*"; het schadegeval betrof de ontploffing van een gasfles ingevolge overvulling; het Hof was van oordeel dat het vullen van gasflessen behoort tot de activiteiten van de verkoop van brandstoffen; Brussel 15 april 2008, *RGAR* 2009, 14547: een onderneming met als activiteit "*planning van industriële bouwwerken met daarin begrepen alle bijhorende opdrachten, verplaatsingen op de werf...*" werd beschouwd als een algemene bouwonderneming.

[565] In Engeland vereist de Public Liability Insurance een omschrijving van de bedrijfsmethodes. Er is geen dekking wanneer de verzekerde ervan afwijkt (Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, LexisNexi UK London 2003, p. 363, nr. 691).

de dekking afhankelijk zijn van het aantal werknemers van het bedrijf[566], van de plaats van de uitvoering van de werken[567], van de controle op de uitvoering van de werken[568] of van de duur van de werken[569].

b. Verband tussen het schadegeval en de bedrijfsactiviteiten

137. De aanduiding van een bepaalde bedrijfsactiviteit in de verzekeringsovereenkomst volstaat op zich niet als omschrijving van het gedekte uitbatingsrisico. De verzekeringsovereenkomst moet tevens bepalen welk verband tussen deze activiteit en het schadegeval moet bestaan[570]. De omschrijving van de waarborg kan een rechtstreeks dan wel een onrechtstreeks verband tussen de activiteit en het schadegeval vereisen. Bij een rechtstreeks verband verleent de verzekeringsovereenkomst enkel dekking van aansprakelijkheid voor schade die rechtstreeks veroorzaakt is door de verzekerde activiteit[571]. Bij een onrechtstreeks verband volstaat het dat de schade veroorzaakt werd "*in het kader van*", "*naar aanleiding van*" of "*bij gelegenheid van*" de verzekerde activiteit[572]. Wanneer slechts een onrechtstreeks verband vereist is, is de dekking uiteraard ruimer dan bij een rechtstreeks verband. Het belang van het onderscheid blijkt uit de dekking van aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, derde lid, BW. Volgens deze bepaling is de aansteller niet alleen aansprakelijk voor schade veroorzaakt door de aangestelde tijdens zijn bediening maar ook in geval er slechts een onrechtstreeks en occasioneel verband bestaat tussen de bediening en de fout van de aangestelde[573]. Het vereiste van

[566] Bergen 15 oktober 1997, *RGAR* 1999, 13166: de verzekeringsovereenkomst voorzag in dekking voor een "*entreprise de chauffage, électricité générale et sanitaire, occupant maximum deux personnes (y compris le preneur d'assurance)*"; bij het werk dat de schade had veroorzaakt, waren twee bijkomende interimarbeiders betrokken en was er dus geen dekking.

[567] L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz*. 2007, 175, nr. 57; F. NYSSENS, L'assurance responsabilité des dirigeants: évolutions récentes, *DAOR* 2004, 18: de waarborg van de verzekering BA bestuurder kan beperkt zijn tot de aansprakelijkheid voor opdrachten binnen het bedrijf. Bij wijze van uitbreiding van de waarborg kan in dekking voorzien zijn voor opdrachten buiten de onderneming van de verzekeringnemer.

[568] Dit is het geval in de controleverzekering. De werken die niet noodzakelijk zijn voor de realisatie van de gecontroleerde delen van de constructie, vallen niet onder de dekking (A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75ter, Kluwer Mechelen 2001, p. 11, nr. 131).

[569] De aansprakelijkheid van de leden van de raad van bestuur van een vennootschap kan gedekt zijn voor slechts één enkele transactie (M. DALLE, De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden, *RGAR* 1998, 12881, nr. 8).

[570] V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 591, nr. 861.

[571] P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile 'exploitation', *RGAR* 1989, 11512, nr. 3.

[572] V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 592, nr. 861; P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile 'exploitation', *RGAR* 1989, 11512, nr. 3; P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 7; B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz*. 1997, 367, nr. 7.

[573] T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 416-418, nr. 629; H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, die Keure Brugge 2011, p. 180-181, nr. 262.

een rechtstreeks verband tussen de uitgevoerde activiteit en het schadegeval kan dus leiden tot afwezigheid van dekking wanneer de aangestelde de schade heeft veroorzaakt op een ogenblik dat er tussen zijn bediening en de schade slechts een occassioneel verband bestaat. Wanneer het verband tussen het schadegeval en de bedrijfsactiviteiten niet duidelijk omschreven is in de verzekeringsovereenkomst of de verzekeringnemer zich niet bewust is van de inhoud en gevolgen van deze voorwaarde om dekking te verkrijgen, tast dit de bescherming van de verzekerde aan. Gerichte informatie hierover bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst is noodzakelijk. Ook een uitlegging van het beding in het voordeel van de verzekerde kan in sommige gevallen vermijden dat de verwachte bescherming wegvalt[574].

[574] Zie ook randnummers 202 e.v.

HOOFDSTUK VI. DEKKING VAN AANSPRAKELIJKHEID NAAR BUITENLANDS RECHT

A. Dekking van aansprakelijkheid naar buitenlands recht

I. Algemeen

138. Toenemende internationale contacten en handelsverkeer doen het risico op aansprakelijkheid met een grensoverschrijdend karakter stijgen. Hierdoor komt de vraag naar dekking van deze aansprakelijkheid steeds meer voor het voetlicht. Voor de waarborg van aansprakelijkheidsrisico's met een internationaal element speelt een dubbele afbakening: enerzijds bepaalt de verzekeringsovereenkomst welke aansprakelijkheid naar buitenlands recht gedekt is, anderzijds kan de plaats van het schadegeval de omvang van de waarborg bepalen en deze geografisch beperken. In de eerste plaats moet dus nagegaan worden of de verzekeringsovereenkomst ook de aansprakelijkheid naar buitenlands recht dekt. De aansprakelijkheidsverzekering dekt niet noodzakelijk deze aansprakelijkheid. Voor sommige verzekeringsovereenkomsten voorzien wettelijke bepalingen in dekking van aansprakelijkheid naar buitenlands recht. Dit is het geval voor de WAM-verzekering en de gezinsaansprakelijkheidsverzekering (II en III). Met betrekking tot de niet-gereglementeerde verzekeringen bepalen de partijen zelf of de aansprakelijkheid naar buitenlands recht gedekt is. Deze waarborg komt onder meer voor in de verzekering medische aansprakelijkheid[575] en de verzekering BA na levering[576]. Sommige verzekeringsovereenkomsten verwijzen in algemene bewoordingen naar de bepalingen van de vreemde rechtsstelsels die gelijkaardig zijn aan de artikelen 1382 tot 1386bis BW[577]. Bepaalde rechtsstelsels zijn vaak uitgesloten[578].

II. De WAM-verzekering

139. Artikel 3, § 1, vijfde lid, WAM bepaalt dat de WAM-verzekering de burgerrechtelijke aansprakelijkheid moet dekken voor de schade die het motorrijtuig heeft veroorzaakt, "zoals die aansprakelijkheid voortvloeit uit de toepasselijke wet"[579]. De verwijzing naar de "toepasselijke wet" heeft tot gevolg dat ook de

[575] B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre Le marteau et l'enclume, *De Verz*. 1997, 373-374, nr. 18.
[576] Voor een toepassing: Luik 12 februari 2002, *RGAR* 2002, 13594. Zie ook: J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 33-34, nr. 65-69.
[577] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 481, nr. 674; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 10, nr. 6.
[578] Vaak wordt aansprakelijkheid naar het recht van de Verenigde Staten van dekking uitgesloten wegens het risico van *punitive damages*.
[579] Het voormalig artikel 3, vierde lid, WAM 1956 en artikel 3, § 3, Gemeenschappelijke Bepalingen Benelux-Overeenkomst van 24 mei 1966 verwijzen eveneens naar de aansprakelijkheid zoals die "*voortvloeit uit de toepasselijke wet*".

aansprakelijkheid naar buitenlands recht gedekt is wanneer dit van toepassing is op het schadegeval[580]. Artikel 1, derde lid, Modelovereenkomst bepaalt verder dat voor schadegevallen die zich buiten het Belgische grondgebied hebben voorgedaan, de WAM-verzekering de dekking verleent die is voorzien door de wetgeving op de verplichte motorrijtuigenverzekering van de Staat op het grondgebied waarvan het schadegeval zich heeft voorgedaan. Dit belet niet dat de toepassing van die buitenlandse wet de verzekerde in elk geval niet de ruimere dekking mag ontnemen die de Belgische wet hem eventueel verleent[581]. De benadeelde heeft dus de zekerheid dat hij ook voor schadegevallen in het buitenland van de WAM-verzekeraar die onderworpen is aan de Modelovereenkomst, vergoeding kan verkrijgen volgens de waarborg waarin de Belgische regelgeving voorziet[582]. Deze uitgebreide dekking komt tegemoet aan de doelstelling van de wetgever om te voorzien in vergoeding van verkeersslachtoffers.

140. De toepassing van buitenlands aansprakelijkheidsrecht op verkeersongevallen vloeit vaak voort uit het Verdrag van Den Haag van 4 mei 1971[583]. Het verdrag bepaalt in de eerste plaats zijn eigen toepassingsgebied op basis van de aard van de aansprakelijkheid die naar aanleiding van een verkeersongeval wordt ingeroepen. Volgens artikel 1 van het verdrag is het van toepassing op de burgerrechtelijke, niet-contractuele aansprakelijkheid voor ongevallen in het wegverkeer, ongeacht voor welke rechter de vorderingen dienen gebracht te worden. De verwijzing naar de "*burgerrechtelijke, niet-contractuele aansprakelijkheid*" betreft ook de wet die van toepassing is op de voorwaarden en op de omvang van het herstel van schade uit een verkeersongeval, ongeacht de grondslag ervan, op voorwaarde dat deze niet-contractueel is[584]. Dit heeft tot gevolg dat het toepassingsgebied van het verdrag ook de rechtsvordering op grond van artikel 29bis WAM omvat[585]. Het verdrag regelt niet welk recht van toepassing is op de verzekeringsdekking, ook al bepaalt artikel 9 van

[580] J. WAUTHIER, *L'assurance automobile obligatoire, Code rassemblé, coordonné et annoté*, 1957, p. 74.

[581] Artikel 1, derde lid, Modelovereenkomst past hiermee artikel 2 van de derde richtlijn van 14 mei 1990 toe volgens welk de Lid-Staten maatregelen nemen opdat alle polissen in elke Lid-Staat de bij diens wet voorgeschreven dekking verschaffen, dan wel de dekking die wettelijk voorgeschreven is in de Lid-Staat waar het voertuig gewoonlijk gestald is, indien laatstgenoemde dekking hoger is. Deze bepaling is thans opgenomen in artikel 14 van de zesde richtlijn 2009/103/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 september 2009 (*PB* 7 oktober 2009, L.263/20).

[582] P. COLLE, Enkele bedenkingen bij de nieuwe Modelovereenkomst van 14 december 1992 inzake de verplichte motorrijtuigenverzekering, *De Verz.* 1993, 525-526, nr. 15.

[583] Goedgekeurd bij de wet van 10 februari 1975 en in werking getreden op 3 juni 1975 (*BS* 7 mei 1975); omtrent het verdrag zie: M.-L. STENGERS, Commentaire de la Convention de La Haye du 4 mai 1971 sur la loi applicable en matière d'accidents de la circulation routière, *RGAR* 1975, 9503; M. TRAEST, *Wet en Duiding, Wegverkeer 2*, 2012, Larcier Gent 2012, p. 1240-1252.

[584] Artikel 8 van het verdrag bepaalt onder meer dat de van toepassing zijnde wet in het bijzonder de voorwaarden en de omvang van de aansprakelijkheid bepaalt. Bij de toepassing van het verdrag kan dan ook geen onderscheid gemaakt worden tussen de wet die de aansprakelijkheid regelt en de wet die van toepassing is op het herstel van de schade (Luik 30 november 2010, *De Verz.* 2011, 174).

[585] Cass. 19 maart 2004, *AC* 2004, 487, *NjW* 2005, 452, *RW* 2007-08,1812 met noot, *RGAR* 2004, 13941, met noot C. BARBE, L'indemnisation automatique d'accidents de la circulation en droit international privé, *De Verz*. 2004, 500 en *VAV* 2004, 231.

het Verdrag wel wanneer een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar kan ingesteld worden[586].

141. Het verdrag bepaalt verder welke wet op de aansprakelijkheid van toepassing is. Overeenkomstig artikel 3 van het verdrag is in de regel de interne wet van de Staat op wiens grondgebied het ongeval heeft plaatsgevonden, van toepassing. Dit stemt overeen met de klassieke regel[587] van de *lex loci delicti commissi*, dit is de wet van de plaats van de onrechtmatige daad[588]. De artikelen 4 en 5 van het verdrag voorzien in enkele uitzonderingen waarbij de wet van de staat van de inschrijving van de voertuigen[589] van toepassing is[590]. Dit is krachtens artikel 4, a) het geval wanneer slechts een enkel voertuig bij het ongeval betrokken is en dit voertuig ingeschreven is in een andere staat dan die waar het ongeval zich heeft voorgedaan. Wanneer twee of meer voertuigen bij het ongeval betrokken zijn, geldt op grond van artikel 4, b) de regel enkel wanneer zij allen in dezelfde staat ingeschreven zijn[591]. De inschrijving van de voertuigen is dus niet het aankopingspunt wanneer de voertuigen niet in dezelfde staat zijn ingeschreven[592]. Wanneer de voertuigen in een verschillende staat ingeschreven zijn, is de algemene regel van artikel 3 van het verdrag van toepassing[593].

III. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering

142. Ook de wettelijke bepalingen betreffende de gezinsaansprakelijkheidsverzekering verwijzen naar de toepassing van buitenlands recht. Overeenkomstig artikel 1 KB 12 januari 1984 moet de gezinsaansprakelijkheidsverzekering dekking verlenen voor aansprakelijkheid op grond van de artikelen 1382 tot en met 1386bis BW en "gelijkaardige bepalingen van buitenlands recht". De toepassing van buitenlandse buitencontractuele aansprakelijkheidsregels kan dus tot dekking door de gezinsaansprakelijkheidsverzekering leiden. Welke aansprakelijkheidsregels van

[586] J. MUYLDERMANS, De vierde richtlijn motorrijtuigen, *TAVW* 2000, 264.
[587] Artikel 99 WIPR wijkt hiervan af. Volgens deze bepaling is in de eerste plaats het recht van de Staat op wiens grondgebied de aansprakelijke persoon en degene die schade lijdt, hun gewone verblijfplaats hebben op het tijdstip dat de onrechtmatige daad zich voordoet, van toepassing op de verbintenissen uit onrechtmatige daad.
[588] L. F. GANSHOF, La convention de La Haye du 4 mai 1971 sur la loi applicable en matière d'accidents de la circulation, *JT* 1974, nr. 11; A. HEYVAERT, *Belgisch Internationaal Privaatrecht, Een inleiding*, Mys & Breesch Gent 1995, 176, nr. 414.
[589] Ten aanzien van de voertuigen die niet ingeschreven zijn of in meer dan één staat ingeschreven zijn, treedt krachtens artikel 6 van het verdrag voor de wet van de staat van inschrijving de interne wet van de staat waarin zij hun gewone standplaats hebben, in de plaats. Hetzelfde geldt indien op het tijdstip van het ongeval noch de eigenaar, noch de houder, noch de bestuurder van het voertuig zijn gewone verblijf had in de staat van de inschrijving.
[590] De afwijkingen op de regel van artikel 3 Verdrag moeten restrictief opgevat worden (Cass. 15 maart 1993, *AC* 1993, 293).
[591] M. TRAEST, *Wegverkeer, Wet en Duiding 2*, Larcier Gent 2012, p. 1245.
[592] Dit is het geval wanneer een passagier vergoeding vordert van de bestuurder van het voertuig waarin hij had plaatsgenomen en dat in aanrijding is gekomen met een in een andere Staat ingeschreven voertuig (Cass. 12 oktober 2006, *RGAR* 2008, 14382 en *RW* 2007-08, 1812 met noot).
[593] Cass. 18 juni 2009, *AC* 2009, 1711.

toepassing zijn op een schadegeval dat onder de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering valt, bepaalt artikel 99 WIPR. Deze wetsbepaling regelt het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit onrechtmatige daad.

B. Geografische beperking van de waarborg

I. Algemeen

143. Een tweede afbakening van de waarborg kan gebeuren op basis van de plaats waar het schadegeval zich heeft voorgedaan[594]. Dit is voornamelijk het geval bij schadegevallen met een internationaal element. De verzekeringsovereenkomst kan dekking verlenen voor schadegevallen die zij zich in België hebben voorgedaan maar ook voor schadegevallen in andere landen. De omschrijving van de waarborg op grond van de plaats waar het schadegeval zich heeft voorgedaan, staat los van de regels die de aansprakelijkheid zelf beheersen. Het schadegeval kan zich situeren in het buitenland terwijl de aansprakelijkheid niettemin naar Belgisch recht moet beoordeeld worden of omgekeerd. Voor beide componenten moet afzonderlijk nagegaan worden of aan de dekkingsvoorwaarden van de verzekeringsovereenkomst is voldaan[595].

144. Voor sommige verzekeringsovereenkomsten bepaalt de wet waar het schadegeval zich moet hebben voorgedaan opdat de waarborg geldt. Dit is het geval voor de WAM-verzekering[596], de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[597], de architectenverzekering[598] en de landmeterverzekering[599] [600]. Voor niet wettelijk gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten bepalen de partijen zelf waar het schadegeval zich moet hebben voorgedaan[601]. De verzekering BA uitbating voorziet in de regel in een wereldwijde dekking, evenwel op voorwaarde dat de zetel van de

[594] De dekking kan ook afhankelijk zijn van de woonplaats van de verzekerde (B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz*. 1997, 395, nr. 44). In de modelovereenkomst van de vrijwilligersverzekering is in een wereldwijde dekking voorzien, evenwel voor zover de organisatie in België gevestigd is. Enkel de plaats van vestiging van de organisatie is van belang.

[595] Naargelang onder het schadegeval de initiële schadeverwekkende gebeurtenis of het voorvallen van de schade wordt verstaan, kan dit ook de geografische dekking beïnvloeden.

[596] Zie randnummer 142.

[597] Zie randnummer 143.

[598] B. KOHL, L'assurance obligatoire de la responsabilité des architectes et le principe constitutionnel d'égalité, (noot bij GH 12 juli 2007), *TBBR* 2008, 397, nr. 9.

[599] Artikel 2 KB 25 april 2007 betreffende de verplichte verzekering voorzien door het koninklijk besluit van 15 december 2005 tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de landmeter-expert (*BS* 29 juni 2007).

[600] De laatste twee verzekeringen verlenen slechts dekking voor uitgevoerde werken of geleverde diensten in België en niet in het buitenland.

[601] H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 21, nr. 21; B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz*. 1997, 394, nr. 43.

onderneming die de schade heeft veroorzaakt, in België gevestigd is[602]. In de bestuurdersverzekering is de dekking veelal beperkt tot de rechtspersonen die aan het Belgische recht onderworpen zijn[603] en/of wiens zetel zich in België bevindt[604]. De waarborg van de beroepsaansprakelijkheidsverzekering is soms beperkt tot de verrichtingen die hoofdzakelijk verband houden met personen of goederen die zich in België bevinden[605]. Deze beperking van de geografische dekking heeft veelal betrekking op schadegevallen die zich in Angelsaksische landen, en in het bijzonder de Verenigde Staten, voordoen. Dit is het geval voor de bestuurdersverzekering[606], de productaansprakelijkheidsverzekering[607] en milieuverzekeringen[608]. Dit is te verklaren doordat aansprakelijkheid in deze landen tot grotere schadevergoedingen kan leiden, onder meer door de toekenning van *punitive damages*. Bij uitbreiding van activiteiten in het buitenland moet de verzekeringnemer dus in elk geval erop toezien dat de geografische dekking aangepast blijft aan deze activiteiten.

II. De WAM-verzekering

145. Naast de regels die de dekking van de aansprakelijkheid naar buitenlands recht in de WAM-verzekering bepalen, limiteert artikel 3, § 1, tweede lid, WAM de geografische dekking van deze verzekering op basis van de plaats waar het ongeval zich heeft voorgedaan. Ongeacht het toepasselijke aansprakelijkheidsrecht, moet de WAM-verzekering, onder de voorwaarden die de Koning bepaalt, de schade omvatten die aan personen en aan goederen wordt toegebracht door feiten die voorgevallen zijn op het grondgebied van de Staten die de Koning bepaalt. In uitvoering van deze bepaling geeft artikel 3, eerste lid, KB 13 februari 1991[609] een opsomming van deze staten[610]. Ook artikel 1, tweede lid, Modelovereenkomst geeft een opsomming van de

[602] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 18, nr. 36; J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise. Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 99: werken uitgevoerd buiten Europa zijn vaak onderworpen aan een voorafgaande aanvaarding door de verzekeraar.

[603] P. VAN OMMESLAGHE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance, *TBH* 1994, 291, nr. 10; M. DALLE, De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden, *RGAR* 1998, 12881, nr. 15.

[604] B. FERON en J.-F. GOFFIN, La protection des administrateurs de sociétés contre la mise en cause de leur responsabilité civile, *JT* 1996, 384, nr. 4.2: deze auteurs verwijzen ook naar de mogelijkheid van een geografische beperking van de dekking naargelang de vordering tegen de verzekerde werd ingesteld op een in de verzekeringsovereenkomst aangeduide plaats.

[605] P. COLLE en P. VANLERSBERGHE, Verzekeringen en faillissement, *De Verz.* 1997, 53, nr. 77.

[606] C. COUNE en D. HUBIN, Aansprakelijkheid van bedrijfsleiders en verzekering, *De Verz.* 2012, 188.

[607] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 34, nr. 70 ; K. MOUSTIE, Verzekering van de produktenaansprakelijkheid, *TPR* 1988, 703.

[608] Informatiebrochure "Milieu & verzekeringen voor bedrijven" van Assuralia (editie 2010), p. 144.

[609] KB 13 februari 1991 houdende de inwerkingtreding en uitvoering van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen (*BS* 6 april 1991).

[610] Het betreft Andorra, België, Bulgarije, Cyprus, Duitsland, Denemarken, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, IJsland, Italië, Kroatië, Letland, Liechtenstein, Litouwen, Luxemburg, Malta, Monaco, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, San Marino, Servië,

staten waar de WAM-dekking geldt. Deze opsomming is weliswaar onvolledig maar artikel 1, tweede lid, Modelovereenkomst bepaalt in fine dat de dekking ook wordt verleend "in elk land dat door de Koning bepaald wordt krachtens artikel 3, § 1, van de wet van 21 november 1989" zodat de dekking geldt voor alle landen vermeld in het KB 13 februari 1991.

III. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering

146. Voor de gezinsaansprakelijkheidsverzekering legt het KB 12 januari 1984 als minimumvoorwaarde op dat de verzekering ook dekking moet verlenen voor schadegevallen in het buitenland. Volgens artikel 4 KB 12 januari 1984 strekt de dekking zich uit "tot alle landen van geografisch Europa en die welke aan de Middellandse Zee grenzen"[611]. De meeste verzekeraars breiden de waarborg evenwel uit tot de hele wereld[612]. Zij geven hiermee aan de verzekerde een ruime dekking, hetgeen ook de benadeelde ten goede komt.

Slovenië, de Slowaakse Republiek, Spanje, de Tsjechische Republiek, Roemenië, het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, Zweden, Zwitserland en Vaticaanstad. Deze lijst werd het laatst aangepast bij het KB 28 augustus 2007 (*BS* 11 september 2007).

[611] Dezelfde omschrijving van de geografische dekking is terug te vinden in artikel 4 KB 19 december 2006 betreffende de minimumgarantievoorwaarden voor de verplichte vrijwilligersverzekering. Deze bepaling voegt wel eraan toe dat de landen met naam in de verzekeringsovereenkomst moeten opgesomd worden. CALLEWAERT stelt terecht vragen bij deze bepaling. Het kan bezwaarlijk de bedoeling zijn dat er geen dekking zou zijn in een land dat niet vermeld is in de verzekeringsovereenkomst maar wel behoort tot geografisch Europa of aan de Middelandse Zee grenst (V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 276, nr. 107).

[612] G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, KB 12 januari 1984, Artikel 4, Kluwer Mechelen 2006, p. 1-2; N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 67, nr. 165.

HOOFDSTUK VII. COÖRDINATIE TUSSEN AANSPRAKELIJKHEIDSDEKKINGEN

A. Algemeen

147. Eenzelfde persoon kan verschillende verzekeringen sluiten om zich in te dekken tegen diverse aansprakelijkheidsrisico's. Deze verzekeringsovereenkomsten dekken elk een aansprakelijkheidsrisico voor de omstandigheden die erin omschreven zijn. De verzekeringnemer heeft uiteraard geen belang erbij zich tweemaal tegen hetzelfde risico in te dekken. Tegelijk wil hij zekerheid dat alle risico's die hij verzekerd wil zien, binnen de onderscheidene waarborgen vallen. Evenwel kan het bestaan van verschillende aansprakelijkheidsverzekeringen voor dezelfde verzekerde leiden tot overlappingen tussen de waarborgen. Minstens twee verzekeringsovereenkomsten dekken dan hetzelfde risico wat voor de verzekerde een toestand van oververzekering met zich meebrengt. Hiervoor biedt artikel 45 Wet Verzekeringen een oplossing (VII, B). Evengoed is het mogelijk dat de verschillende waarborgen niet volledig op elkaar aansluiten, met een lacune in de dekking tot gevolg. Hieraan kan worden verholpen door spiegelbeelddekkingen (VII, C). Het gebrek aan coördinatie tussen verschillende aansprakelijkheidsdekkingen bij samenloop of een lacune in de dekkingen doet conflicten ontstaan. Dit komt vooral voor bij de WAM-verzekering (VII, D, I-III) en de gezinsaansprakelijkheidsverzekering (VII, D, IV-VII) ten overstaan van verschillende andere verzekeringen. Deze conflicten bepalen mee de rechtspositie van zowel de verzekerde als de benadeelde en vormen dan ook het volgende luik van het onderzoek.

B. Samenloop van aansprakelijkheidsverzekeringen

I. Algemeen

a. Begrip

148. Wanneer de verzekerde gedekt is door verschillende verzekeringsovereenkomsten gesloten bij verschillende verzekeraars, kan samenloop van verzekeringen ontstaan[613]. Vereist is dat deze verzekeringsovereenkomsten

[613] De rechtsleer hanteert voor de samenloop van verzekeringen ook nog andere termen, met name dubbele verzekeringen (L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia 2008, p. 671, nr. 916; L. SCHUERMANS en B. CLAESSENS, Samenloop en zelfregulering met een kijkje bij onze noorderburen, in *Liber amicorum René Van Gompel*, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 375, nr. 1; L. SCHUERMANS, Hoe lang zal artikel 12 verzekeringswet nog de groeiende opkomst van de aansprakelijkheidsverzekeringen weerstaan? *Liber amicorum prof. em. E. Krings*, E. Story-scientia Brussel 1991, p. 317), meervoudige verzekeringen (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 418, nr. 566), pluraliteit van verzekeringen (R. VANDEPUTTE, *Inleiding tot het verzekeringsrecht*, Beginselen van Belgisch privaatrecht XIV, Standaard wetenchappelijke uitgeverij Antwerpen-Weesp 1983, p. 156), en zelfs een vorm van medeverzekering (P.-H. DELVAUX, La coassurance et ses surprises, in *Mélanges Roger O. Dalcq.*

eenzelfde verzekerbaar belang gelijktijdig dekken tegen eenzelfde risico. Artikel 99, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen dat de verdeling van de last van het schadegeval in geval van sameloop regelt, geeft dit aan waar het bepaalt: "*Wanneer een zelfde belang is verzekerd bij verscheidene verzekeraars tegen hetzelfde risico...*"[614] Alle elementen van deze omschrijving dienen cumulatief voorhanden te zijn opdat er sprake is van samenloop[615]. Eenzelfde verzekerbaar belang en eenzelfde risico moeten dus gedekt zijn in verzekeringsovereenkomsten gesloten bij verschillende verzekeraars[616]. De verzekeringsovereenkomsten zelf moeten niet noodzakelijk door dezelfde verzekeringnemer gesloten zijn[617]. De verzekerde moet evenmin noodzakelijk de verzekeringnemer zijn van de verschillende verzekeringsovereenkomsten[618]. Wanneer de voorwaarden van samenloop vervuld zijn, kan de verzekerde op grond van voormeld artikel 99, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen van elke verzekeraar vergoeding vorderen binnen de grenzen van ieders verplichtingen en ten belope van de vergoeding waarop hij recht heeft. Hij kan dus elke verzekeraar aanspreken binnen de limieten van de door hem geboden waarborg. Waar artikel 99, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen verwijst naar een vordering van de verzekerde tegen zijn verzekeraar tot het verkrijgen van de vergoeding, lijkt zij eerder toegesneden op de zaakverzekering. Zij vindt niettemin ook onverkort toepassing op de aansprakelijkheidsverzekering[619]. De aansprakelijkheidsverzekeraar dekt immers de schadevergoeding waarvoor de verzekerde op grond van zijn aansprakelijkheid moet instaan ten overstaan van de benadeelde[620].

Responsabilité et assurances, Larcier Brussel 1994, p. 98, nr. 2). Reeds LALOUX wees op de verwarrende terminologie en vermeldt assurances multiples, double assurances, assurances cumulatives en coassurance (P. LALOUX, *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Bruylant Brussel 1944, p. 304, nr. 330).

[614] Volgens SCHUERMANS moet het verzekerbaar belang ook nog betrekking hebben op hetzelfde gevaarsobject (L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 671, nr. 916).

[615] P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 168, nr. 198.

[616] Dezelfde cumulatieve voorwaarden gelden onder toepassing van artikel 12 Verzekeringswet 11 juni 1874, ook al geeft deze bepaling geen omschrijving van samenloop van verzekeringen (R. VANDEPUTTE, *Inleiding tot het verzekeringsrecht*, Beginselen van Belgisch privaatrecht XIV, Standaard wetenchappelijke uitgeverij Antwerpen-Weesp 1983, p. 156).

[617] Cass. 25 september 1975, *JT* 1976, 25, RGAR 1976, 9669; R. VANDEPUTTE, *Inleiding tot het verzekeringsrecht*, Beginselen van Belgisch privaatrecht XIV, Standaard wetenchappelijke uitgeverij Antwerpen-Weesp 1983, p. 159; L. SCHUERMANS, Hoe lang zal artikel 12 verzekeringswet nog de groeiende opkomst van de aansprakelijkheidsverzekeringen weerstaan? *Liber amicorum prof. em. E. Krings*, E. Story-scientia Brussel 1991, p. 321-322. In Frankrijk geldt ingevolge artikel L.121-4 Code des assurances wel het vereiste dat de verzekeringsovereenkomsten door dezelfde verzekeringnemer moeten aangegaan zijn (Cass. fr. 21 november 2000, *RGDA* 2000, 1052 met noot J. KULLMANN).

[618] Brussel 22 juni 2011, *De Verz.* 2013, 200.

[619] H. FOSTIER en S. LODEWIJCKX, L'article 45 de la loi sur le contrat d'assurance terrestre au regard de ses 20 années d'application, *T.Verz*. 2014, 33.

[620] Volgens het Hof van Cassatie is ook artikel 12 Verzekeringswet 11 juni 1874 van toepassing op de aansprakelijkheidsverzekering (Cass. 18 juni 1953, *AC* 1953, 714; Cass. 20 mei 1963, *Pas*. 1963, I, 1001; Cass. 2 april 1965, *Pas*. 1965, I, 830, *RGAR* 1966, 7609; Cass. 25 september 1975, *AC* 1976, 121; Cass. 8 december 1989, *AC* 1989-90, 500). Op deze zienwijze werd in de rechtsleer kritiek geuit (R. LIENARD, La double assurance de responsabilité civile et la répartition contributoire de la charge entre assureurs, (noot bij Cass. 18 juni 1953), *RCJB* 1954, 121, V).

b. Samenloop en oververzekering

149. Samenloop van verzekering is te onderscheiden van oververzekering. Oververzekering doet zich voor wanneer het afsluiten van één of meerdere verzekeringovereenkomsten leidt tot een overschrijding van de verzekerde waarde[621]. Het sluiten van één aansprakelijkheidsverzekering doet in de regel geen oververzekering ontstaan omdat zij de aantasting van het vermogen van de verzekerde door een aansprakelijkheidsschuld dekt en deze schuld op dat ogenblik niet kan bepaald worden. Hierdoor kan de verzekering niet overdreven zijn[622]. Oververzekering is wel mogelijk wanneer de verzekeringsovereenkomst slechts een beperkte aansprakelijkheid dekt[623]. In dat geval is de waarde van het verzekerbaar belang bepaalbaar. De verzekerde waarde mag niet meer bedragen dan deze beperkte aansprakelijkheid. Bij het sluiten van meerdere aansprakelijkheidsverzekeringen is samenloop steeds mogelijk, ook al dekken zij een onbeperkte aansprakelijkheid[624]. De verzekeringnemer kan dan immers voor hetzelfde schadegeval aanspraak maken op verschillende waarborgen bij meerdere verzekeraars. De artikelen 42 en 43 Wet Verzekeringen bepalen de gevolgen van de oververzekering voor de verzekeringsovereenkomsten. Zij steunen op het onderscheid tussen oververzekering te goeder trouw en te kwader trouw. In dit laatste geval zijn de verzekeringsovereenkomsten nietig[625]. Bij oververzekering te goeder trouw heeft elke partij het recht de verzekering te verminderen tot de waarde van het verzekerde[626]. In dat geval kan de verzekerde zich nog steeds steunen op artikel 45 Wet Verzekeringen om van elke verzekeraar dekking te vorderen[627].

---

[621] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 414, nr. 557 en p. 498, nr. 707.

[622] P. LALOUX, *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Bruylant Brussel 1944, p. 301-302, nr. 327.

[623] Bv. de verzekering van het huurdersrisico: de aansprakelijkheid van de verzekerde is beperkt tot het gehuurde gebouw (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 498, nr. 707; P. LALOUX, *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Bruylant Brussel 1944, p. 341, nr. 386).

[624] Cass. 20 mei 1963, *Pas*. 1963, I, 1001; Cass. 18 juni 1953, *AC* 1953, 714, *RGAR* 1953, 5229: "*Que ce danger existe également en matière d'assurances de responsabilité civile, notamment à la suite d'une collusion entre l'assuré et la victime*". Voor een kritische bespreking van het arrest van 18 juni 1953: D. DE BLUTS, La double assurance et la répartition de la charge entre assureurs, *JT* 1954, 146-174. Zie ook: L. SCHUERMANS, Hoe lang zal artikel 12 verzekeringswet nog de groeiende opkomst van de aansprakelijkheidsverzekeringen weerstaan? *Liber amicorum prof. em. E. Krings*, E. Story-scientia Brussel 1991, p. 320.

[625] Wanneer de verzekeraars te goeder trouw zijn, hebben zij het recht om de geïnde premies te behouden als schadevergoeding.

[626] Bij veschillende overeenkomsten afgesloten bij verschillende verzekeraars wordt de vermindering toegepast op de bij de overeenkomsten verzekerde bedragen, naar hun tijdsorde, te beginnen met de jongste overeenkomst en brengt zij de opzegging mee van één of verscheidene overeenkomsten warvan het verzekerde bedrag tot nul wordt gebracht. Deze regeling geldt bij gebreke aan overeenstemming tussen de partijen (artikel 96, tweede lid, Wet Verzekeringen).

[627] In dat geval rijst dan de vraag naar de verdeling van de schadeloosstelling onder de verzekeraars (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 498, nr. 708).

c. Samenloop en verzekeringen van opeenvolgende rang

150. Houdt samenloop van verzekeringen in dat meerdere verzekeraars hetzelfde risico dekken, dan is dit niet het geval bij verzekeringen in opeenvolgende rang[628]. Bij deze verzekeringen dekken de verschillende verzekeraars niet elk een wiskundig deel van het risico maar wel een bepaalde schijf[629]. Elke verzekeraar neemt een "*tranche déterminée*" van het risico op zich en verleent dekking bij uitputting van de lagere schijven[630]. De verschillende verzekeraars verlenen dus dekking volgens hun rangorde[631]. Hierdoor kan bij verzekeringen van opeenvolgende rang geen samenloop ontstaan[632]. Het Hof van Cassatie oordeelde terecht in deze zin in een arrest van 21 februari 2011. Volgens dit arrest is er geen samenloop "*wanneer de aangesproken verzekeraar volgens de polis slechts na toepassing en uitputting van een andere bestaande polis, dus in tweede rang, in aanmerking komt om de schade te dekken en de verzekering in eerste rang voor de vergoeding van de schade toereikend is*"[633]. Doordat de verzekeraars bij verzekeringen in opeenvolgende rang hun deel van de vergoeding aan de benadeelde moeten betalen na uitputting van de waarborg van de vorige verzekeraar, betreft het noodzakelijk verzekeringsovereenkomsten met een beperkte dekking[634]. De verzekeringsnemer moet dus erop toezien dat het geheel van de onderscheidene waarborgen volstaan voor vergoeding van de volledige schade waarvoor hij ten overstaan van een benadeelde aansprakelijk kan gesteld worden[635].

d. Samenloop en medeverzekering

151. Samenloop van verzekeringen is ook te onderscheiden van medeverzekering. Medeverzekering veronderstelt dat eenzelfde risico in één verzekeringsovereenkomst onder verschillende verzekeraars wordt verdeeld[636]. Verscheidene verzekeraars

[628] Voor een toepassing: Brussel 15 april 2008, *RGAR* 2009, 14547.
[629] L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 167, nr. 23.
[630] R. LIENARD, La double assurance de responsabilité civile et la répartition contributoire de la charge entre assureurs, (noot bij Cass. 18 juni 1953), *RCJB* 1954, 114, IV.
[631] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 419, nr. 568.
[632] J. BIGOT, noot bij Cass. fr. 11 juni 2009, *RGDA* 2009, 741.
[633] Cass. 21 februari 2011, *TBH* 2012, 286 met noot C. COUNE, L'assurance par rangs, une situation à distinguer du concours d'assurance ; Brussel 22 juni 2011, *De Verz*. 2013, 200: een verzekeraar stelde ten onrechte een subsidiariteitslclausule voor als een verzekeringsdekking in tweede orde.
[634] Internationale verzekeringsovereenkomsten bevatten soms een clausule "*difference in limits*" waardoor in dekking wordt voorzien na uitputting van de dekking van de locale verzekeringsovereenkomst.
[635] Verzekeringen in opeenvolgende rang komen onder meer voor bij de ABR-verzekering (A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 34-35, nr. 116; A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75quater, Kluwer Mechelen 2001, p. 14, nr. 205; L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz*. 2007, 174, nr. 52 en 177, nr. 66).
[636] L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz*. 2007, 167, nr. 24.

dekken gezamenlijk een bepaald risico, en dit elk voor hun deel[637]. Medeverzekering doet dus, in tegenstelling tot samenloop, geen dubbele verzekering ontstaan. De verdeling van de last onder de verzekeraars stelt bij medeverzekering in de regel weinig problemen voor de verzekerde gelet op de bescherming die artikel 83 Wet Verzekeringen hem biedt. De eerste verzekeraar die in de verzekeringsovereenkomst moet worden aangewezen, treedt immers op als lasthebber van de overige verzekeraars voor het ontvangen van de kennisgevingen bepaald in de overeenkomst en om het nodige te doen om de schadegevallen te regelen, met inbegrip van de vaststelling van het bedrag van de schadevergoeding[638]. Voor de benadeelde kan medeverzekering wel problemen opleveren omdat de verzekeraar hem de onderlinge verdeling van de waarborg kan tegenwerpen[639].

II. Voorwaarden voor samenloop

a. Vereiste van eenzelfde verzekerbaar belang bij dezelfde verzekerde

152. Uit de omschrijving van het begrip "*samenloop*" blijkt dat de verzekeringsovereenkomst in de eerste plaats eenzelfde verzekerbaar belang moet dekken[640]. Zoals hiervoor uiteengezet omschrijft artikel 91 Wet Verzekeringen het belang van de verzekerde in de verzekeringen tot vergoeding van schade waartoe de aansprakelijkheidsverzekering behoort, als het in geld waardeerbaar belang dat de verzekerde heeft "*bij het behoud van de zaak of bij de gaafheid van het vermogen*". In de aansprakelijkheidsverzekering bestaat het verzekerbaar belang in de vrijwaring van het vermogen van de verzekerde tegen een aansprakelijkheidsvordering. De verzekerde heeft er belang bij om niet aansprakelijk gesteld te worden voor schade die hij aan een ander heeft toegebracht[641].

153. Dekking van eenzelfde verzekerbaar belang op zich volstaat evenwel niet voor een samenloop van verzekeringen. Hetzelfde verzekerbaar belang moet zich ook voordoen in hoofde van dezelfde verzekerde. De verzekeringsovereenkomsten moeten het belang van dezelfde persoon vrijwaren[642]. Artikel 99 Wet Verzekeringen vermeldt dit weliswaar niet uitdrukkelijk maar het vereiste kan afgeleid worden uit de eerste paragraaf van die wetsbepaling. Volgens deze bepaling kan de verzekerde bij samenloop van elke verzekeraar vergoeding vorderen. Dit houdt in dat er slechts samenloop is wanneer eenzelfde verzekerde zich tot verschillende verzekeraars kan

[637] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 419, nr. 568.
[638] De verzekerde kan hem hierdoor alle betekeningen en kennisgevingen doen, met uitzondering van deze die betrekking hebben op rechtsvorderingen, ingesteld tegen de andere medeverzekeraars (artikel 83, tweede lid, Wet Verzekeringen).
[639] Zie randnummer 416.
[640] Zie ook : P. LALOUX, *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Bruylant 1944, p. 304-305, nr. 330 2°.
[641] Zie randnummers 17 e.v.
[642] W. VAN EECKHOUT, *Le droit des assurances terrestres*, Bruylant Brussel 1933, p. 184-185, nr. 184 § 1: er bestaat geen samenloop wanneer de eigenaar zijn goed verzekert tegen brand en de hypothecaire schuldeiser dit ook doet voor hetzelfde goed.

wenden[643]. Artikel 236 Wet Verzekeringen, voormalige artikel 12, eerste lid, Verzekeringswet 11 juni 1874, bepaalt dit trouwens wel uitdrukkelijk. Volgens deze bepaling kunnen de verzekerde zaken waarvan de volle waarde reeds door een verzekering gedekt is, niet een tweede maal verzekerd worden tegen dezelfde risico's "*ten voordele van dezelfde persoon*". In elk geval houdt deze vereiste ook in dat hetzelfde belang moet aanwezig zijn bij verzekeringsovereenkomsten die op hetzelfde ogenblik in werking zijn. Er kan geen samenloop zijn gedurende de tijd dat één van de verzekeringsovereenkomsten geschorst is of nadat deze heeft opgehouden te bestaan.[644]

b. Vereiste van dekking van eenzelfde risico

154. Samenloop van verzekeringen vereist naast eenzelfde verzekerbaar belang in hoofde van eenzelfde verzekerde ook nog eenzelfde verzekerd risico[645]. Samenloop van aansprakelijkheidsverzekeringen ontstaat dus enkel wanneer verschillende verzekeringen de aansprakelijkheid van de verzekerde dekken[646]. Er kan zich bijgevolg geen samenloop voordoen tussen een zaakverzekering en een aansprakelijkheidsverzekering. Samenloop is bijvoorbeeld uitgesloten tussen de brandverzekering van de eigenaar van het verzekerde goed en de verzekering van de huurder voor zijn huurdersaansprakelijkheid[647], tussen een ABR-verzekering waarbij enkel de zaakverzekering is onderschreven, en de aansprakelijkheidsverzekering van de ingenieurs[648] of tussen de eigen schadeverzekering van de eigenaar van een motorrijtuig en de aansprakelijkheidsverzekering van de huurder ervan[649].

155. Samenloop van aansprakelijkheidsverzekeringen kan zich wel voordoen tussen verschillende WAM-verzekeringen. Dit is het geval wanneer door de toepassing van artikel 4 Modelovereenkomst twee WAM-verzekeringen dekking moeten verlenen bij

[643] Pol. Turnhout 20 april 2006, *RW* 2008-09, 720, *T. Pol*. 2007, 76: bij een ongeval veroorzaakt door een voertuig dat een oliespoor had achtergelaten ingevolge een onvoldoende dichting van de oliefilter, rees de vraag of er samenloop bestond tussen de WAM-verzekering van het voertuig en de verzekering BA uitbating van de garagist; dit was niet het geval omdat de WAM-verzekering de gaafheid van het vermogen van de eigenaar van de wagen beschermt en de verzekering BA uitbating dit van de garagist.
[644] Cass. 12 april 1985, *AC* 1984-85, 1072; Rb. Brussel 1 april 1999 en Brussel 24 september 2002, *De Verz*. 2004, 339: ingevolge scheiding van de ouders gold de oorspronkelijke familiale verzekering nog gedurende één jaar na de scheiding; aangezien het schadegeval zich had voorgedaan meer dan één jaar na de scheiding, diende deze verzekering geen dekking te verlenen en kon er geen samenloop ontstaan tussen deze verzekering en de nieuwe familiale verzekering van de andere ouder.
[645] De verzekeringsovereenkomsten kunnen eenzelfde verzekerbaar belang maar een verschillend risico dekken dan wel eenzelfde risico dekken maar betrekking hebben op een verschillend verzekerbaar belang (M. PROVOST, La notion d'intérêt d'assurance, *RGDA* 2009, 726-727).
[646] P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 168, nr. 198; P. LALOUX, *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Bruylant Brussel 1944, p. 305, nr. 331 3°.
[647] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 419, nr. 567; B. WEYTS, Het aansprakelijkheidsvraagstuk en de samenloop van verzekeringen bij schade veroorzaakt door een zaak in mede-eigendom, *TBBR* 2004, 146, nr. 10.
[648] Brussel 12 juni 2006 en 27 november 2006, *RGAR* 2007, 14277.
[649] Kh. Gent 23 september 1997, *TBH* 1998, 271.

eenzelfde verkeersongeval[650]. Dit is te verklaren doordat artikel 4 Modelovereenkomst de waarborg van de WAM-verzekering van het omschreven voertuig uitbreidt tot de aansprakelijkheid bij het besturen van een ander voertuig, met name een vervangingsvoertuig of een voertuig dat toevallig bestuurd wordt[651]. Zowel de verzekeraar van het omschreven voertuig als deze van het vervangingsvoertuig of het toevallig bestuurd voertuig kan tot dekking gehouden zijn bij een ongeval met dit laatste voertuig[652]. In dat geval ontstaat dus tussen de beide WAM-verzekeringen samenloop. Samenloop tussen WAM-verzekeringen doet zich ook nog voor wanneer het ongeval veroorzaakt is door een voertuig waarvoor zowel de verzekeraar die vermeld staat op de aanvraag tot inschrijving van het voertuig als degene die een WAM-verzekering heeft gesloten tot dekking gehouden is[653] of waarvoor de ene WAM-verzekeraar een groene kaart heeft afgeleverd terwijl de WAM-verzekering voor het motorrijtuig bij een andere verzekeraar werd gesloten[654] of ook nog wanneer een werknemer zijn voertuig waarvoor hij zelf een WAM-verzekering heeft gesloten, gebruikt terwijl ook de werkgever hetzelfde risico heeft laten dekken[655]. Een verkeersongeval kan ook leiden tot samenloop tussen een WAM-verzekering en andere aansprakelijkheidsverzekeringen, zoals de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[656] of de verzekering BA uitbating[657].

---

[650] L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 671, nr. 916.

[651] Zie hieromtrent: C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. DE GRAEVE, M. DE GRAEVE en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Wet op de landverzekeringsovereenkomst 1992-2003, *TPR* 2003, 1945, nr. 50.2; G. JOCQUE, Het tijdelijk vervangingsvoertuig of het toevallig bestuurd voertuig in de WAM-verzekering, *De Verz*. 2003, 679-692.

[652] De oorspronkelijke subsidiariteitsclausule in artikel 4 Modelovereenkomst werd geschrapt om de Modelovereenkomst in overeenstemming te brengen met artikel 99 Wet Verzekeringen (P. COLLE, Enkele bedenkingen bij de nieuwe Modelovereenkomst van 14 december 1992 inzake de verplichte motorrijtuigenverzekering, *De Verz*. 1993, 525, nr. 14).

[653] Pol. Brussel 29 mei 2009, *VAV* 2009, 458.

[654] Gent 14 februari 2003, De Verz. 2003, 557 met noot J. MUYLDERMANS; zie ook: Pol. Brussel 28 oktober 2003, *De Verz*. 2004, 330.

[655] J.P. KESTELOOT, L'assurance des véhicules terrestres de l'entreprise, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 145, nr. 33.

[656] Cass. 8 december 1989, *AC* 1989-90, 500, *RW* 1989-90, 1087: door het openen van het portier van een voertuig veroorzaakte een meisje een dodelijke val van een voorbijrijdende fietser; volgens de familiale verzekeraar bestaat er geen samenloop wanneer eenzelfde risico wordt gedekt "*door enerzijds een algemene, niet door de wet verplichte maar facultatieve aansprakelijkheidsverzekering en anderzijds een specifieke, door de wet verplichte en gereglementeerde aansprakelijkheidsverzekering*"; volgens het Hof had de feitenrechter wettig toepassing gemaakt van artikel 12 Verzekeringswet 11 juni 1874 en was dus aan de vereisten van samenloop voldaan; zie eveneens: Kh. Gent 23 december 1967, *De Verz*. 1969, 55 met noot R.V.G.

[657] Cass. 28 september 1978, *De Verz.* 1979, 199: een polis BA uitbating van een garage voorzag in de dekking van de aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door toevertrouwde voertuigen wanneer deze "stilstaan of tijdens de uitvoering van de werken eraan, alsook gedurende verplaatsingen door de verzekerde maatschappij (uitbater) uitgevoerd of door personen voor wie ze instaat in of rond het station of tijdens de testritten en de overname of bestelling aan huis"; zie ook: Cass. 2 april 1965, *Pas*. 1965, I, 830, *RGAR* 1966, nr. 7609; Cass. 4 april 1963, *Pas*. 1963, I, 845; Antwerpen 22 februari 1989, *De Verz*. 1989, 686; Rb. Luik 13 maart 2006, *VAV* 2009, 115; Rb. Luik 8 mei 1979, *De Verz*. 1980, 117; L. SCHUERMANS, Hoe lang zal artikel 12 verzekeringswet nog de groeiende opkomst van de

156. Samenloop kan zich uiteraard ook voordoen tussen andere aansprakelijkheidsverzekeringen dan de WAM-verzekering, zoals tussen:

- de brandverzekering en de verplichte verzekering voor brand en ontploffing[658],

- de verzekering BA uitbating en de ABR-verzekering[659],

- verschillende gezinsaansprakelijkheidsverzekeringen[660] [661],

- de gezinsaansprakelijkheidsverzekering en de verzekering BA uitbating manège[662],

- de gezinsaansprakelijkheidsverzekering en de verzekering BA gebouw[663],

- de gezinsaansprakelijkheidsverzekering en de schoolverzekering[664],

- de gezinsaansprakelijkheidsverzekering en de ziekenhuisverzekering[665],

- de ziekenhuisverzekering en de verzekering van de geneesheer[666] of van de universiteit[667],

- de jacht- of sportverzekering en de verzekering van de jagersclub[668].

---

aansprakelijkheidsverzekeringen weerstaan? *Liber amicorum prof. em. E. Krings*, E. Story-scientia Brussel 1991, p. 317.

[658] J. MACHIELS en L. BOUTELIGIER, Enkele bedenkingen bij artikel 45 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *Liber amicorum Van den Heuvel*, Kluwer Antwerpen 1999, p. 255.

[659] P. FONTAINE, De quelques récentes évolutions dans l'assurance du secteur de la construction, *De Verz.* 2005, 22; L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 177, nr. 66. Voor een toepassing zie: Gent 8 januari 1997, *RGAR* 1998, 13002.

[660] Dit is het geval voor de dekking van de aansprakelijkheid van inwonende kinderen bij co-ouderschap. De gezinsaansprakelijkheidsverzekeringen van de beide ouders waarborgen immers deze aansprakelijkheid.

[661] Het oorspronkelijke artikel 6, 18°, KB 12 januari 1984 voorzag in de mogelijkheid om de schade die gedekt was door een andere vrijwillig aangegane verzekering van de dekking van de familiale verzekering uit te sluiten voor zover deze laatste verzekeraar de aansprakelijkheid van de verzekerde dekte overeenkomstig artikel 2 van het Besluit. Deze uitsluiting had betrekking op de samenloop van twee aan het Besluit onderworpen verzekeringen (F. DE LY, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 6 KB 12 januari 1984, Kluwer Antwerpen 1989, p. 11-12, nr. 23). Indien in beide polissen de uitsluiting opgenomen was, kon dit leiden tot een afwezigheid van dekking. Bij samenloop diende toepassing gemaakt te worden van artikel 12 Verzekeringswet 11 juni 1874. Deze uitsluitingsmogelijkheid werd afgeschaft door het KB 24 december 1992. Hierdoor werd het KB 12 januari 1984 aangepast aan artikel 45 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 99 Wet Verzekeringen.

[662] Antwerpen 6 september 2000, *De Verz.* 2001, 411 met noot P. FONTAINE, Le concours d'assurances. Principes légaux et conventionnels.

[663] Antwerpen 3 maart 2003, *TBBR* 2004, 138.

[664] Cass. 14 september 1992, *AC* 1991-92, 1106.

[665] De beide verzekering kunnen voorzien in dekking van de aansprakelijkheid van de patiënt (B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 366, nr. 6).

[666] R. LIENARD, La double assurance de responsabilité civile et la répartition contributoire de la charge entre assureurs, (noot bij Cass. 18 juni 1953), *RCJB* 1954, 114, I.

[667] Brussel 11 juni 1993, *T.Gez.* 1996-97, 353.

III. Regeling van de samenloop

a. Keuzerecht van de verzekerde

157. Bij samenloop van verzekeringen die onder de toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen, bepaalt artikel 99, § 1, Wet Verzekeringen de rechtspositie van de verzekerde tegenover zijn verzekeraar[669]. De wetgever heeft hierbij vooral de bescherming van de verzekerde op het oog door hem een keuzerecht te geven. De verzekerde kan overeenkomstig voormeld artikel 99, § 1, Wet Verzekeringen, in geval van schade, van elke verzekeraar schadevergoeding vorderen binnen de grenzen van ieders verplichtingen en ten belope van de vergoeding waarop hij recht heeft[670]. Hij kan dus in principe elke verzekeraar aanspreken[671]. Hij kan zich richten tot de verzekeraar van zijn keuze[672] of tot alle verzekeraars bij wie hij samenlopende verzekeringen heeft gesloten[673]. Wanneer de verzekerde meerdere verzekeraars aanspreekt, zijn deze in solidum gehouden[674]. De verzekeraar kan zich dus niet beroepen op het bestaan van andere verzekeringsovereenkomsten die hetzelfde risico dekken, om zijn waarborg te weigeren, behalve in geval van fraude[675].

158. Het keuzerecht van de verzekerde om bij samenloop elke verzekeraar aan te spreken, kan echter niet ertoe leiden dat hij een vergoeding verkrijgt die de werkelijk geleden schade overstijgt[676]. Artikel 99, § 1, Wet Verzekeringen bepaalt immers dat elke verzekerde van de verzekeraars een vergoeding kan vorderen "*binnen de grenzen van ieders verplichtingen ten belope van de vergoeding waarop hij recht heeft*"[677].

---

[668] R. LIENARD, La double assurance de responsabilité civile et la répartition contributoire de la charge entre assureurs, (noot bij Cass. 18 juni 1953), *RCJB* 1954, 114, I.

[669] Voor de verzekeringen van deel 5 Wet Verzekeringen zie randnummer 161.

[670] Sommige rechtspraak verliest dit uit het oog en past ten onrechte een rangorde in de dekking toe (Antwerpen 3 maart 2003, *TBBR* 2005, 411).

[671] Dit is ook het geval voor de regeling van de samenloop bepaald in artikel 8:104 PEICL (P.J.M. DRION, Principles of European Insurance Contract Law (PEICL): sum insured, insured value, subrogation, insured persons, lack of insured risk and transfer of property, *AV&S* 2009, 249, nr. 5).

[672] P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 168, nr. 198; P. VAN OMMESLAGHE, Le paiement avec subrogation et le droit des assurances, in *Mélanges Philippe Gérard*, Bruylant Brussel 2002, p. 124, nr. 46.

[673] Gent 6 april 2006, RGAR 2007, 14307, *De Verz.* 2006, 420 en *RW* 2009-10, 1784.

[674] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier 2011, p. 422, nr. 572; P. VAN OMMESLAGHE, Le paiement avec subrogation et le droit des assurances, in *Mélanges Philippe Gérard*, Bruylant Brussel 2002, p. 124, nr. 46; L. SCHUERMANS en B. CLAESSENS, Samenloop en zelfregulering met een kijkje bij onze noorderburen, in *Liber amicorum René Van Gompel*, Kluwer Diegem 1998, p. 381, nr. 8; Kh. Bergen 17 april 1997, *TBH* 1997, 709 met noot H. COUSY, De nieuwe wet op de landverzekeringsovereenkomst komt in actie! contra: Pol. Brussel 28 oktober 2003, *De Verz.* 2004, 330 (verdeling bij helften tussen twee samenlopende verzekeraars).

[675] B. WEYTS, Het aansprakelijkheidsvraagstuk en de samenloop van verzekeringen bij schade veroorzaakt door een zaak in mede-eigendom, *TBBR* 2004, 146, nr. 11.

[676] P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 168, nr. 198.

[677] Artikel 99 Wet Verzekeringen is alleen van toepassing op verzekeringen tot vergoeding van schade en niet op verzekeringen tot uitkering van een vast bedrag. De uitkeringen van deze verzekeringen zijn in principe cumuleerbaar met andere verzekeringsprestaties en schadevergoedingen (P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 242, nr. 281).

Deze bepaling geeft uitdrukking aan het indemnitair beginsel dat dus ook blijft gelden bij samenloop van verzekeringen[678]. Bovendien is elke verzekeraar slechts gehouden binnen de grenzen van de door hem verleende waarborg. Elke verzekeraar kan zich tegenover de verzekerde beroepen op de beperkingen van de waarborg of de uitsluitingen waarin de door hem gesloten verzekeringsovereenkomst voorziet[679].

159. Doordat artikel 99, § 1 Wet Verzekeringen van dwingend recht is, kan de verzekeraar in de verzekeringsovereenkomst geen samenloopregeling bedingen die afbreuk doet aan de bescherming van de verzekerde[680]. De verzekeraar kan dus niet bedingen dat zijn prestatie subsidiair is aan de prestatie van een verzekeraar die een samenlopende dekking verleent[681]. Dergelijke subsidiariteitsclausule is strijdig met de regeling van artikel 99, § 1 Wet Verzekeringen[682]. Deze samenloopregeling vermijdt dat de verzekerde de oplossing van betwistingen tussen de verzekeraars onderling moet afwachten vooraleer zijn vergoeding te krijgen. Artikel 99, § 1 Wet Verzekeringen verleent dezelfde bescherming aan de benadeelde. Doordat alle samenlopende verzekeraars tot dekking gehouden zijn, kan de benadeelde tegen elke verzekeraar zijn eigen recht bepaald in artikel 150 Wet Verzekeringen uitoefenen[683].

160. Artikel 99, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen voorziet in een uitzondering op deze samenloopregeling in geval van fraude. Bij fraude kan de verzekeraar zich wel beroepen op het bestaan van andere overeenkomsten die hetzelfde risico dekken, om zijn waarborg te weigeren[684]. Het bedrog van de verzekerde kan erin bestaan dat hij door het sluiten van meerdere verzekeringsovereenkomsten een vergoeding poogt te verkrijgen die groter is dan zijn werkelijk geleden verlies. In de aansprakelijkheidsverzekering is dit risico van fraude door de verzekerde evenwel nagenoeg onbestaande. Het sluiten van meerdere aansprakelijkheidsverzekeringen kan

[678] Ook de samenloopregeling van artikel 8:104 PEICL strekt ertoe het indemniteitsbeginsel in stand te houden en te vermijden dat het bestaan van meerdere verzekeringen tot verrijking van de verzekerde zou leiden (P.J.M. DRION, Principles of European Insurance Contract Law (PEICL): sum insured, insured value, subrogation, insured persons, lack of insured risk and transfer of property, *AV&S 2009*, 249, nr. 5).

[679] L. SCHUERMANS en B. CLAESSENS, Samenloop en zelfregulering met een kijkje bij onze noorderburen, in *Liber amicorum René Van Gompel*, Kluwer Diegem 1998, p. 381, nr. 8.

[680] L. SCHUERMANS en B. CLAESSENS, Samenloop en zelfregulering met een kijkje bij onze noorderburen, in *Liber amicorum René Van Gompel*, Kluwer Diegem 1998, p. 382, nr. 11.

[681] Gent 6 april 2006, *RGAR* 2007, 14307, De Verz. 2006, 420 en *RW* 2009-10, 1784. Sommige rechtspraak neemt toch ten onrechte een subsidiariteitsregel in acht (Corr. Turnhout 28 oktober 2004, *VAV* 2005, 97: de familiale verzekering is volgens deze rechtbank subsidiair aan de WAM-verzekering wanneer deze dekking moet verlenen voor de ouderlijke aansprakelijkheid bij joyriding door hun minderjarig kind).

[682] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 422-423, nr. 573; P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 169, nr. 199; H. FOSTIER en S. LODEWIJCKX, L'article 45 de la loi sur le contrat d'assurance terrestre au regard de ses 20 années d'application, *T.Verz*. 2014, 34.

[683] Voor de invoering van de Wet Landverzekeringsovereenkomst kon de samenloop enkel in de WAM-verzekering niet aan de benadeelde worden tegengeworpen ingevolge de niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen bepaald in de WAM-wet (Cass. 27 september 1978, *AC* 1978-79, 129; Cass. 11 juni 1971, *AC* 1971, 1017; Cass. 22 september 1964, *Pas*. 1964, I, 67).

[684] P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 169, nr. 200.

voor de verzekerde geen verrijking opleveren aangezien de verzekeringsprestatie bepaald wordt door de schade van de benadeelde. De verzekerde heeft dan ook geen belang erbij zijn eventuele aansprakelijkheid te laten dekken door meerdere verzekeringen[685].

161. Voor de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, regelt artikel 236 van deze wet de samenloop[686]. Volgens deze bepaling mogen de verzekerde zaken waarvan de volle waarde reeds door een verzekering gedekt is, niet een tweede maal tegen dezelfde risico's worden verzekerd ten voordele van dezelfde persoon. Wanneer meerdere verzekeringsovereenkomsten werden gesloten, verleent enkel de eerste overeenkomst dekking. Pas wanneer deze overeenkomst niet de volle waarde verzekert, zijn de verzekeraars die de volgende overeenkomsten hebben ondertekend, verbonden voor het meerdere, in volgorde van dagtekening van de overeenkomsten[687]. Hoewel artikel 236 Wet Verzekeringen verwijst naar de "verzekerde zaken", is deze bepaling ook van toepassing op aansprakelijkheidsverzekeringen[688]. Voor de verzekeringen die onder de toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, geldt dus geen keuzerecht. De rangorde zoals bepaald in artikel 236 moet gerespecteerd worden. Hierdoor kunnen zowel de verzekerde als de benadeelde bij deze verzekeringsovereenkomsten nog steeds geconfronteerd worden met betwistingen over de vraag welke verzekeringsovereenkomst het eerst werd gesloten en welke verzekeraar bijgevolg het schadegeval moet dekken. Zij moeten dan voor de regeling van het schadegeval de oplossing van de betwisting tussen de verzekeraars afwachten[689].

b. Verdeling van de schadelast tussen de verzekeraars

162. Wanneer één van de samenlopende verzekeraars de verzekerde of de benadeelde heeft vergoed, dient de schadelast nog onder de verzekeraars verdeeld te worden. Artikel 99, § 2, Wet Verzekeringen voorziet in de regels voor de verdeling

[685] R. LIENARD, La double assurance de responsabilité civile et la répartition contributoire de la charge entre assureurs, (noot bij Cass. 18 juni 1953), *RCJB* 1954, 124, VI: "*Dans ces conditions, on imagine difficilement comment les intentions frauduleuses qui auraient pu inspirer l'assuré souscripteur de plusieurs polices successives pourraient triompher dans la pratique. La réussite de la spéculation malhonnête supposerait l'existence d'un complot dont l'origine serait concommitante de la conclusion des diverses polices, complot confirmé par le sinistre volontairement provoqué avec la collaboration du tiers complice, victime consentante. N'est-ce pas prêter à l'assuré et à son complice beaucoup de malice et de persévérance (...)*"

[686] Samenloop van een verzekering waarop deel 5 Wet Verzekeringen, voorheen Verzekeringswet 11 juni 1874, van toepassing is, met een verzekering die onder het toepassingsgebied van deel 4 Wet Verzekeringen, voorheen Wet Landverzekeringsovereenomst, valt, roept in de huidige stand van de wetgeving tal van problemen op (zie hieromtrent: P. ALLARY, Het toepasselijk wettelijk regime op de gemengde verzekeringsovereenkomst, *De Verz*. 2002, 157-162).

[687] Alle verzekeringen die dezelfde dag zijn aangegaan, worden geacht tegelijkertijd te zijn gesloten.

[688] Cass. 25 september 1975, *AC* 1976, 121; Cass. 2 april 1965, *Pas*. 1965, I, 830, *RGAR* 1966, 7609; Cass. 18 juni 1953, *AC* 1953, 714, *RGAR* 1953, 5229.

[689] J. MACHIELS en L. BOUTELIGIER, Enkele bedenkingen bij artikel 45 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *Liber amicorum Van den Heuvel*, Kluwer Antwerpen 1999, p. 252.

van deze last. Zij hebben geen invloed op de rechten van de verzekerde en de benadeelde ten aanzien van de verzekeraars. De verzekerde en de benadeelde staan volledig buiten de verdeling van de schadelast tussen de verzekeraars[690]. De regels van artikel 99, § 3, Wet Verzekeringen die de verdeling tussen de verzekeraars bepalen, worden hier dan ook niet verder onderzocht. Zij gelden bovendien enkel wanneer de verzekeraars geen andere verdeelsleutel hebben afgesproken[691]. Voor de verzekeringsovereenkomsten die onder de toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, rijst de vraag naar de verdeling van de schadelast tussen de verzekeraars niet aangezien de verzekeraars slechts gehouden zijn dekking te verlenen voor zover geen oudere verzekeringsovereenkomst gesloten bij een andere verzekeraar in dekking van het schadegeval voorziet[692].

C. De spiegelbeelddekking in aansprakelijkheidsverzekeringen

I. Het begrip "*spiegelbeelddekking*"

163. Zoals hiervoor uiteengezet wordt de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering mee bepaald door de feitelijke omstandigheden waarin de aansprakelijkheid van de verzekerde zich moet hebben voorgedaan. Verschillende aansprakelijkheidsverzekeringen dekken de aansprakelijkheid van de verzekerde die zich in verschillende omstandigheden voordoet. Deze verzekeringsovereenkomsten sluiten evenwel in hun omschrijving van deze feitelijke omstandigheden niet steeds nauwkeurig op elkaar aan waardoor sommige schadegevallen niet gedekt zijn. Om dit te vermijden kunnen de verzekeringsovereenkomsten voorzien in spiegelbeelddekkingen[693]. Dit betekent dat de ene verzekeringsovereenkomst schadegevallen uit de dekking sluit waarvoor in een andere verzekeringsovereenkomst wel in dekking is voorzien en omgekeerd. De dekking van het risico in de ene polis vormt een uitsluiting in de andere polis en omgekeerd. De dekkingen vormen dus elkaars spiegelbeeld. Wanneer de verzekeringsovereenkomsten precies op elkaar aansluiten, is er een volledige dekking en rijst er voor de verzekerde geen probleem. Is dit niet het geval, dan kan een situatie

[690] P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 169, nr. 201.
[691] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 425, nr. 578.
[692] Dit belet niet dat artikel 12 Verzekeringswet 11 juni 1874 aan de verzekeraar die het slachtoffer heeft vergoed, de mogelijkheid geeft om de vergoeding die hij aan het slachtoffer heeft betaald, geheel of gedeeltelijk terug te vorderen van de andere verzekeraars. Volgens het Hof van Cassatie is artikel 12 Verzekeringswet 11 juni 1874 een bijzondere regel die in de verhouding tussen de aansprakelijkheidsverzekeraars de betalende verzekeraar toelaat de volledige vergoeding terug te vorderen van de andere verzekeraar wanneer zij in solidum gehouden zijn ten overstaan van de benadeelde (Cass. 23 november 2001, *VKJ* 2002, 208, *RGAR* 2002, 13559). Zie ook: R. LIENARD, La double assurance de responsabilité civile et la répartition contributoire de la charge entre assureurs, (noot bij Cass. 18 juni 1953), *RCJB* 1954, 113.
[693] De spiegelbeelddekking is te onderscheiden van de "*spiegelclausule*". De spiegelclausule houdt in dat de verzekeringsovereenkomst dekking van een bepaald risico (bv. rechtsbijstand) verleent wanneer ook een ander risico (bv. burgerrechtelijke aansprakelijkheid) gedekt is (L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 423, nr. 587).

van niet-verzekering ontstaan, ook al verkeerde de verzekerde in de overtuiging dat beide overeenkomsten naadloos op elkaar aansloten[694].

II. Spiegelbeelddekking voor het verkeersrisico

164. Een spiegelbeelddekking komt vaak voor wanneer het verkeersrisico dat verplicht gedekt is door de WAM-verzekering, in een andere aansprakelijkheidsverzekering uit de waarborg gesloten is. Dit is in de regel het geval in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[695], de verzekering BA uitbating[696], de beroepsaansprakelijkheidsverzekering[697], de controleverzekering[698] en de verzekering voor lokale mandatarissen[699]. De waarborg van de WAM-verzekering sluit dan aan op de andere aansprakelijkheidsverzekeringen voor zover deze dekking verlenen voor schadegevallen die buiten het verkeersrisico vallen, ook al is een motorrijtuig in het schadegeval betrokken. Een verzekering BA uitbating moet dus in dekking van aansprakelijkheid bij het gebruik van een motorrijtuig buiten elke verkeerscontext voorzien om naadloos aan te sluiten op de WAM-dekking[700]. Opmerkelijk is dat de Hoge Raad het nauwgezet op elkaar aansluiten van de waarborgen betrekt in de uitlegging van de verzekeringsovereenkomsten zoals blijkt uit een arrest van 10 oktober 2003[701]. Volgens de Hoge Raad moet de dekking van de AVB-polis[702] zoveel mogelijk aansluiten bij de dekking van de WAM-verzekering zodat er zo min mogelijk overlappingen of lacunes bestaan in de dekking. In geval van afwezigheid van een sluitende spiegelbeelddekking tussen een WAM-polis en een AVB-polis kan de verzekerde er volgens de Hoge Raad toch redelijkerwijs van uitgaan dat de uitsluiting van het verkeersrisico uit de AVB-polis aansluit bij de dekking van de WAM-polis. Dit was in deze zaak niet het geval omdat de AVB-polis in een

---

694 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 223, nr. 5.3.2.

695 Artikel 6, 1°, KB 12 januari 1984 laat toe dat van de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering wordt uitgesloten "*de schade voortvloeiend uit de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst die onderworpen is aan een wettelijk verplicht gestelde verzekering". De uitsluiting geldt niet voor "de schade, veroorzaakt door de verzekerden die, buiten medeweten van hun ouders, van de personen die ze onder hun hoede hebben en van de houder van het voertuig, een motor of spoorvoertuig besturen alvorens zij hiervoor de wettelijk vereiste leeftijd bereikt hebben*".

696 J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 22, nr. 53; A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Kluwer Mechelen 2001, p. 14, nr. 12.

697 Zoals voor de advocaat in zijn hoedanigheid van curator (P. COLLE en P. VANLERSBERGHE, Verzekeringen en faillissement, *De Verz.* 1997, 43, nr. 59).

698 A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, *in Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75ter, Kluwer Mechelen 2001, p. 13, nr. 134.

699 Artikel 48 Besluit Vlaamse Regering 19 januari 2007 (*BS* 9 februari 2007) inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor lokale mandatarissen bepaalt dat de burgerrechtelijke aansprakelijkheid die voortvloeit uit schade die onder de toepassing valt van de wet op de verplichte autoverzekering, niet behoort tot het toepassingsgebied van dat besluit.

700 A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Kluwer Mechelen 2001, p. 14, nr. 12.

701 HR 10 oktober 2003, *NJ* 2004, 22.

702 Aansprakelijkheidsverzekering Bedrijven.

uitsluiting voorzag voor schade toegebracht met of door een motorrijtuig doch niet bepaalde dat deze uitsluiting beperkt was tot ongevallen die onder de WAM-dekking vielen[703]. De uitsluiting in de AVB-polis kan dus in dat geval op grond van een uitlegging van de verzekeringsovereenkomst beperkt worden tot het WAM-risico. De Hoge Raad heeft zijn zienswijze nadien bevestigd in een arrest van 13 juli 2007[704].

D. Coördinatieproblemen tussen bijzondere aansprakelijkheidsverzekeringen

I. Algemeen

165. Tussen tal van bijzondere aansprakelijkheidsverzekeringen doen zich coördinatieproblemen voor omdat de waarborgomschrijving niet voldoende op elkaar is afgestemd. Zoals hiervoor uiteengezet kan zich samenloop van verzekeringen voordoen of een lacune tussen verschillende waarborgen ontstaan. Hierna komen deze coördinatieproblemen tussen verscheidene aansprakelijkheidsverzekeringen aan bod en wordt onderzocht hoe hieraan wordt of moet worden verholpen.

II. De WAM-verzekering versus de verzekering BA uitbating

a. Het motorrijtuig als werktuig

166. De conflicten tussen de WAM-verzekering en de verzekering BA uitbating vinden vaak hun oorsprong in ongevallen veroorzaakt door een motorrijtuig dat tevens een werktuig is. Aansprakelijkheid bij het gebruik van een motorrijtuig dat ook als een werktuig kan fungeren, is niet noodzakelijk gedekt door de WAM-verzekering. Valt het ongeval buiten het verkeersrisico, dan kan de verzekerde eventueel een beroep doen op zijn verzekering BA uitbating. Dit vereist dat hij dergelijke verzekeringsovereenkomst heeft gesloten en deze overeenkomst de aansprakelijkheid bij het gebruik van een werktuig buiten elke verkeerscontext dekt[705]. Wanneer de verzekering BA uitbating voorziet in deze spiegelbeelddekking, zijn hiermee evenwel niet alle problemen van de baan. De verzekerde en de

[703] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 225-226, nr. 5.3.2.

[704] HR 13 juli 2007, *BA* 7217 (nr. C06/089HR) inz. B.V. Uitzendbureau EXCELLENT B.V./N.V. AXA SCHADE: in de polis BA was de aansprakelijkheid bij het gebruik van een motorrijtuig uitgesloten; een werknemer werd bij het besturen van een motorrijtuig ernstig gekwetst en kreeg op grond van artikel 7:658 NBW vergoeding van zijn uitzendbureau; als bestuurder was hij geen uitkeringsgerechtigde in de WAM-verzekering terwijl de BA-verzekering evenmin dekking diende te verlenen ingevolge het gebruik van een motorrijtuig; de Hoge Raad oordeelde dat het uitzendbureau terecht aanvoerde dat de uitlegging van de uitsluiting in de BA-verzekering die leidde tot afwezigheid van dekking, onverzekerbaarheid tot gevolg had. Zie ook de conclusie van het Openbaar Ministerie bij HR 5 oktober 2007, BB3317 (nr. C06/130HR), *Verzekerings-Archief* 2007, 155-156 en J.H. WANSINK, Verzekering van goed werkgeverschap: hoe en waar? *AV&S* 2009, 239-240.

[705] J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 86.

benadeelde kunnen nog steeds geconfronteerd worden met betwistingen over de aflijning van de beide risico's. Dit doet zich voornamelijk voor wanneer verschillende verzekeraars het verkeersrisico en het uitbatingsrisico dekken en zij het niet eens zijn over de vraag tot welk van beide risico's het schadegeval behoort.

167. Voor de afbakening van de beide risico's heeft het Benelux Gerechtshof in zijn arrest van 23 oktober 1984 belangrijke criteria aangegeven[706]. Volgens het Hof vormt het gebruik van het motorrijtuig als werktuig geen beletsel voor zijn deelname aan het verkeer[707]. Wanneer het motorrijtuig bij een verplaatsing op de openbare weg of op een terrein dat toegankelijk is voor het publiek of voor een zeker aantal personen die het recht hebben om er te komen, schade veroorzaakt op een wijze die karakteristiek is voor schadeveroorzaking door een motorrijtuig in het verkeer en het motorrijtuig tegelijkertijd als werktuig wordt gebezigd, moet de schade aangemerkt worden als in het verkeer veroorzaakt[708]. Wanneer een werktuig dus deelneemt aan het verkeer, valt de aansprakelijkheid door het gebruik ervan onder het verkeersrisico indien de schade karakteristiek is voor de deelname aan het verkeer, ook al wordt het op dat ogenblik gebruikt als werktuig[709]. Enkel wanneer het werktuig een manoeuver uitvoert waarbij het als werktuig wordt gebezigd en de schade niet karakteristiek is voor schadeveroorzaking door een motorrijtuig in het verkeer, valt het schadegeval buiten de WAM-dekking. Deze criteria gelden enkel voor motorrijtuigen die als werktuig kunnen gebruikt worden en niet voor motorrijtuigen die uitsluitend zijn ingericht voor vervoer van personen of goederen[710]. Voor deze laatste motorrijtuigen blijft de WAM-dekking gelden.

168. Deze criteria laten echter nog ruimte voor betwistingen zoals blijkt uit de talrijke geschillen hierover. Dit is in de eerste plaats het geval bij ongevallen met vrachtwagens die ook een werktuigfunctie kunnen vervullen. Wanneer het ongeval zich voordoet tijdens vervoer met een vrachtwagen, valt de hiermee gepaard gaande aansprakelijkheid onmiskenbaar onder het verkeersrisico. De vrachtwagen neemt dan immers deel aan het verkeer en de bij het ongeval schade veroorzaakte schade is in de regel karakteristiek voor deelname aan het verkeer. Hieronder vallen de ongevallen bij

[706] Benelux Gerechtshof 23 oktober 1984, *RW* 1984-85, 1009; over de rechtspraak voor dit arrest zie: H. PAULUS-de RODE, Les conflits de frontière entre l'assurance responsabilité civile exploitation et l'assurance responsabilité civile des véhicules automoteurs, *RGAR* 1980, 10256.

[707] Reeds eerder oordeelde het Benelux Gerechtshof in het arrest van 20 mei 1983 dat het feit dat de schade veroorzaakt is door een motorijtuig dat uitsluitend als werktuig is ingericht en wordt gebruikt, er niet aan in de weg staat dat het op dat ogenblik deelneemt aan het verkeer (H. COUSY, Recente ontwikkelingen in het verzekeringsrecht, *TPR* 1986, 540, nr. 34).

[708] Cass. 6 januari 2005, *AC* 2005, 30, *De Verz*. 2005, 688, *VAV* 2006, 361, *RGAR* 2006, 14168, *JLMB* 2007, 447; voor het arrest van 23 oktober 1984 van het Benelux Gerechtshof oordeelde het Hof van Cassatie reeds in verband met het verkeersrisico dat de schade niet mag veroorzaakt zijn door een gebruik met uitsluitend bedrijfsdoeleinden (Cass. 24 april 1979, *AC* 1978-79, 999; Cass. 5 november 1971, *AC* 1972, 239; Cass. 8 maart 1977, *AC* 1977, 735).

[709] Cass. 12 juni 1989, *AC* 1988-89, 1210, *RW* 1989-90, 230; voor een toepassing: Antwerpen 24 oktober 1991, *De Verz*. 1993, 41 met noot J. MUYLDEMANS: de verplaatsing van een tractor met een cirkelzaag die door een zwaaibeweging een ongeval veroorzaakt, is een verkeersrisico.

[710] Benelux Gerechtshof 11 juni 1991, *RW* 1991-92, 360, inzonderheid punten 11 en 12.

het op- en afrijden van een private toegangsweg[711], bij het transport op een werf die toegankelijk is voor een bepaald aantal personen[712], het verlies van een lading op de weg[713] of het achterlaten van modder op de rijbaan door een landbouwtractor tijdens het op- en afrijden van een veld[714]. De betwistingen ontstaan echter wanneer het ongeval zich voordoet bij het laden en lossen van de vrachtwagen[715]. Talrijk zijn de geschillen bij schade toegebracht door een op de vrachtwagen gemonteerde kraan, laadbaak of lift. Hier is weinig eenduidigheid in de rechtspraak[716]. Dit is te verklaren doordat het laden en lossen weliswaar een accessorium van de vervoersactiviteit vormt[717], maar op zich geen deelname aan het verkeer inhoudt. Het Hof van Cassatie

[711] Vred. 21 mei 1984, *De Verz.* 1985, 479 met noot J.R.

[712] Luik 18 juni 1981, *JL* 1981, 349; Kh. Antwerpen 14 april 1961, *De Verz*. 1962, 77 met noot R.V.G.: een vrachtwagen rijdt op de openbare weg waar wegenwerken worden uitgevoerd, en veroorzaakt schade aan een winkelraam door een opspringende steen.

[713] Kh. Gent 22 april 1996, *De Verz*. 1996, 648: op een dieplader was een mazouttank gemonteerd om op een werf over brandstof te beschikken; de tank op de dieplader die geparkeerd stond op een verharde strook langs een gracht, vertoonde een lek en veroorzaakte milieuschade.

[714] Cass. 12 februari 1980, *De Verz*. 1981, 733; Gent 30 mei 1990, *RW* 1990-91, 1303; Rb. Nijvel 9 februari 2004, *De Verz*. 2005, 106 met noot G. JOCQUE, Verkeersrisico versus uitbatingsrisico: een blijvende twistappel; Brussel 8 december 2007, *De Verz*. 2007, 420; Pol. Brugge 30 mei 2002, *TAVW* 2003, 248; contra: Gent 14 december 2006, *De Verz*. 2007, 422: schade veroorzaakt door een landbouwer die er zich toe verbonden heeft de rijbaan die vervuild is door zijn loonwerker, te reinigen, valt onder het uitbatingsrisico.

[715] In Nederland kan het laad- en losrisico in een subsidiaire en aanvullende dekking opgenomen zijn (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 229, nr. 5.4.1).

[716] Werden als een verkeersrisico beschouwd: Bergen 28 mei 2001, *RGAR* 2004, 13804: bij het oprijden van het terrein van een houtfabriek wordt een bovengrondse elektriciteitsleiding beschadigd; Pol. Lier 3 januari 1997, *VKJ* 1997, 109, nr. 97/62: een beweegbare lift achteraan een bestelwagen brengt schade toe aan een voorbijrijdend voertuig; Gent 30 september 1999, *TAVW* 2001, 25: een vrachtwagen rijdt met zijn laadbak omhoog tegen een muur of laat zijn laadbak te hoog omhoog komen; Rb. Turnhout 26 april 2001, *VKJ* 2001, 340, nr. 2001/144: een deel van het ijzeren raamwerk van de vrachtwagen komt los tijdens het laden en kwetst een lader.
Werden niet als verkeersrisico beschouwd: Rb. Marche-en-Famenne 10 april 2006, *VAV* 2007, 98: bij het optillen van een maaimachine met de arm van een lepelbagger om deze op een aanhangwagen te plaatsen, valt deze naar beneden; Pol. Dendermonde 26 november 1998, *TGR* 1999, 177: een vrachtwagen veroorzaakt schade bij het zich achterwaarts verplaatsen met geopende deuren van de container om binnen een gebouw zand te kippen; Brussel 19 april 1982, *De Verz*. 1982, 575: een vrachtwagen rijdt traag op een werf met een opstaande laadbak om grint te lossen en te verspreiden; Rb. Hasselt 1 februari 1982, *RW* 1982-83, 848: bij het lossen van kalkmortel wordt de gevel van een huis beschadigd; Pol. Leuven 9 april 1998, *TAVW* 1999, 43: een geparkeerd voertuig wordt beschadigd door een stijgend laadplatform van een daarnaast opgestelde vrachtwagen; Pol. Leuven 9 april 1998, *TAVW* 1999, 43: het laadpladform van een stilstaande vrachtwagen berokkent schade aan een geparkeerd voertuig; Brussel 14 september 2004, *VAV* 2005, 248, *RGAR* 2006, 14113: de motor van een vrachtwagen wordt in werking gesteld om de kraan die erop gemonteerd is, te doen functioneren waardoor de vrachtwagen ongewild vooruitrijdt en een ongeval veroorzaakt.

[717] Cass. 12 februari 1993 en het bestreden arrest Hof Brussel 20 maart 1991, *De Verz.* 1993, 458 met noot J. MUYLDERMANS: het hof van beroep wijst in zijn arrest van 20 maart 1991 erop dat de kwestieuze vrachtwagen deel uitmaakte van het verkeer en dat de werktuiglijke functie die deze uitvoerde op het ogenblik van het ongeval, onmogelijk los kon gemaakt worden van de functie vervoer strictu senso; en verder "*dat meer bepaald de laadbak een integrerend deel is van het voertuig en het bewegen ervan deel uitmaakt van het gebruik waartoe het voertuig uitsluitend en normaal bestemd is (...); dat (...) de kipmogelijkheid (...) niet anders werd aangewend dan het doel te verwezenlijken waartoe het voertuig vervaardigd werd, nl. het vervoer over de weg, waarbij het lossen een louter accessorium van de verkeersactiviteit is van de vrachtwagen*"; zie ook Luik 26 november 1986, *JLMB* 1987, 719 met noot H. de RODE; contra: Luik 26 november 1996, *VKJ* 1997, 71, nr. 97/40; Bergen 14 maart 1996, *RGAR* 1998, 12974; Antwerpen 24 juni 1993, *VKJ* 1994, 74, nr. 94/26.

heeft in zijn arrest van 6 februari 2009 een aanzet gegeven voor een duidelijker aflijning van het verkeers- en uitbatingsrisico bij het laden en lossen[718]. Volgens het Hof is het laden en lossen van een vrachtwagen een verrichting die op zichzelf losstaat van de deelname van het voertuig aan het verkeer[719]. Wanneer evenwel bij het laden en lossen schade wordt toegebracht aan een weggebruiker, houdt het ongeval echter wel verband met het verkeer[720].

169. Naast vrachtwagens met een werktuigfunctie kunnen ook andere werktuigen schade veroorzaken op een wijze die karakteristiek is voor het veroorzaken van schade door een motorrijtuig in het verkeer waardoor de WAM-verzekeraar ervan dekking moet verlenen. Dit is het geval voor een vorkheftruck die een lading vervoert en schade veroorzaakt doordat deze lading bij het voorbijsteken van een geparkeerde vrachtwagen van de truck schuift en op dit voertuig terechtkomt[721], voor een stilstaande straatkolkzuiger die schade veroorzaakt met een beweegbare arm[722], voor een veegmachine die de straat schoonveegt[723], voor een trekker met oplegger die langs de autosnelweg schade veroorzaakt door een brand van de oplegger en lading[724], voor een tractor die manoeuvreert om een aanhangwagen vast te koppelen aan een andere tractor die op een veld in de modder vastzit[725] of voor een kraan die zich op eigen kracht voortbeweegt en bij het verlaten van een spoorwegbedding zich via een veldwegel naar zijn stelplaats begeeft[726].

Dit belet niet dat deze werktuigen ook schade kunnen veroorzaken op een wijze die niet karakteristiek is voor schadeveroorzaking door een motorrijtuig in het verkeer, waardoor het schadegeval buiten de WAM-dekking valt. Dit is voornamelijk het geval wanneer schade ontstaat op het ogenblik dat de werktuigen het werk uitvoeren waarvoor ze geconcipiëerd zijn: een heftruck veroorzaakt schade tijdens een manoever om een stapel planken vast te grijpen en op te heffen[727], een tractor rijdt achteruit om bij het leegpompen van een beerput de darm dieper in de put te laten zakken[728], een mechanische laadschop berokkent schade tijdens

[718] Cass. 6 februari 2009, *NjW* 2009, 557 met noot G. MEYNS.
[719] In dezelfde zin: Rb. Brussel 23 juni 2009, *De Verz*. 2010, 197. Ook het Franse Hof van Cassatie oordeelde in dezelfde zin in het arrest van 28 mei 2009. Is geen verkeersongeval het ongeval "survenu alors que le véhicule était immobile, lors d'une opération de déchargement du camion au moyen d'un appareil de levage étranger à la fonction de déplacement" (Cass. fr. 28 mei 2009, *RGDA* 2009, 776 met noot J. LANDEL).
[720] I. BOONE, De grenzen van het begrip verkeersongeval, in *Liber amicorum Hubert Bocken*, die Keure Brugge 2009, p. 25.
[721] Cass. 12 juni 1989, *AC* 1988-89, 1211, *De Verz*. 1990, 123; Kh. Antwerpen 7 februari 1986, *VKJ* 1987, 13, nr. 87/7. Hetzelfde geldt wanneer een hefwerktuig een container opheft en hierbij blijft haken aan de cabine van de vrachtwagen van waaruit de container moet gelost worden (Pol. Brugge 18 maart 2010, *VAV* 2010, 424).
[722] Cass. 24 april 1979, *AC* 1978-1979, 999; Vred. Deurne 12 maart 1982, *RW* 1982-83, 2289.
[723] Pol. Brussel 11 januari 2011, *VAV* 2011, 189.
[724] Rb. Antwerpen 10 januari 2000, *VKJ* 2000, 333, nr. 2000/160.
[725] Bergen 8 april 1987, *De Verz.* 1987, 592 met noot J.R.
[726] Gent 5 december 2003, *De Verz.* 2004, 788.
[727] Cass. 26 oktober 1972, *AC* 1973, 208.
[728] Antwerpen 7 november 1991, *RGAR* 1996, 12653; zie ook: Rb. Hoei 18 november 1987, *RGAR* 1989, 11525: achteruitrijmaneuver van een tractor met kar op een veld.

nivelleringswerken[729], een kraan op een tractor beschadigt tijdens uitdiepwerken van een kanaal een ondergrondse kabel[730] of een tractor veroorzaakt schade bij de uitvoering van landbouwwerkzaamheden[731].

b. De conventie nr. 490

170. Sommige betwistingen over het onderscheid tussen het verkeersrisico en het uitbatingsrisico bij schade veroorzaakt door werktuigen, worden opgelost door toepassing van de conventie nr. 490 "*Burgerlijke aansprakelijkheid Auto/Burgerlijke aansprakelijkheid Exploitatie*" die tussen de verzekeraars werd gesloten in de schoot van Assuralia[732]. Deze overeenkomst heeft tot doel om geschillen tussen WAM-verzekeraars en verzekeraars BA uitbating over de telastneming van een schadegeval minnelijk te regelen[733]. De reikwijdte van de conventie is evenwel beperkt. Zij vindt vooreerst enkel toepassing op ongevallen veroorzaakt door werktuigen die ook als voertuig worden gebruikt[734]. Bovendien is in geval van betwisting de vergoeding voor het slachtoffer geplafonneerd. Wanneer vanaf het eerste overleg dat moet plaats hebben binnen de 75 dagen die volgen op de datum van het ongeval, de verzekeraars het niet eens worden omtrent de toepasselijkheid van hun respectieve contracten, beheert de WAM-verzekeraar het dossier en vergoedt hij het slachtoffer "*welke ook de omvang van het schadegeval moge zijn, tot beloop van maximum 25.000 EUR per schadegeval voor rekening van wie het behoort en zulks binnen de perken van de waarborgen verleend door de verzekeraar 'Burgerrechtelijke Aansprakelijkheid Exploitatie'*"[735]. Het geschil betreffende de tenlasteneming van de vergoedingen en kosten wordt dan onderworpen aan een verzoeningsprocedure en indien geen overeenstemming wordt bereikt, beslecht een toepassingscommissie het geschil. Een garantie voor zowel de verzekerde als de schadelijders is dat zij ook de

[729] Kh. Leuven 14 oktober 1969 en Brussel 21 oktober 1971, *De Verz.* 1972, 443, met noot V.H.
[730] Brussel 30 juni 1960, *De Verz.* 1961, 409 met noot R.V.G.
[731] Cass. 28 oktober 1971, *AC* 1972, 220; Gent 31 oktober 1969, *De Verz.* 1970, 257 met noot R.V.G.: uitvoeren van rooiwerken met een rooimachine.
[732] Deze overeenkomst is in werking getreden op 1 oktober 1985. De huidige versie is deze van januari 2004. Zij is te raadplegen op de website van Assuralia.
[733] H. de RODE, noot onder Luik 26 november 1986, *JLMB* 1987, 726; H. de RODE, L'assurance de la responsabilité civile automobile, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer Mechelen 2004, p. 25, nr. 29; J. ROGGE, L'assurance des risques d'exploitation, in *Les assurances de l'entreprise*, Bruylant Brussel 1993, 202; V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 608-609, nr. 886; J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 23-24, nr. 56; J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 89; J.P. KESTELOOT, L'assurance des véhicules terrestres de l'entreprise, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 141-143, nr. 26-27.
[734] Zij kan dus niet worden toegepast op een ongeval veroorzaakt door een voertuig dat olie verliest op de rijbaan en waarvoor de verzekeraar BA uitbating van de garagehouder van het voertuig wordt aangesproken (Pol. Turnhout 20 april 2006, *RW* 2008-09, 720, *T. Pol.* 2007, 76).
[735] Tussen de verzekeraars is in een verzoeningsprocedure voorzien. Indien geen overeenstemming wordt bereikt, moet het geschil voorgelegd worden aan een toepassingscommissie en aan scheidsrechters.

toepassingscommissie kunnen aanspreken wanneer een verzekeraar de regels van de conventie niet correct toepast[736]. Wanneer zij een procedure in rechte instellen, wordt dan weer de verzoenings- en scheidsrechtelijke procedure stopgezet. De talrijke geschillen over de afbakening van het verkeers- en uitbatingsrisico tonen aan dat de conventie geen afdoende regeling biedt om gerechtelijke procedures te voorkomen. Nochtans luidt het in de aanhef van de overeenkomst dat de verzekeraars die toegetreden zijn, zich ertoe verbinden om "*in het belang van de schadelijders, onderhavige procedure toe te passen bij het beheer en de vereffening van de schadegevallen wanneer er een geschil betreffende de tenlasteneming rijst tussen een verzekeraar 'Burgerrechtelijke Aansprakelijkheid Motorrijtuigen' en een verzekeraar 'Burgerrechtelijke Aansprakelijkheid Expoitatie' die hetzelfde risico dekken*".

III. De WAM-verzekering versus de gezinsaansprakelijkheidsverzekering

a. Uitsluiting van het verkeersrisico in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering

171. Volgens artikel 6, 1°, KB 12 januari 1984 mag de schade voortvloeiend uit de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst die onderworpen is aan een wettelijk verplicht gestelde verzekering, van de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering uitgesloten worden. Aangezien de WAM-verzekering verplicht is, laat deze bepaling een uitsluiting van het verkeersrisico uit de waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering toe[737]. Wanneer de uitsluiting in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering opgenomen is, vormt de waarborg van deze verzekering het spiegelbeeld van de waarborg van de WAM-verzekering. Deze spiegelbeelddekking is echter niet volledig sluitend. Wanneer bijvoorbeeld een inzittende in een voertuig een verkeersongeval veroorzaakt door de bestuurder te hinderen, moet de WAM-verzekeraar dekking verlenen voor zijn aansprakelijkheid. Evenwel dekt deze verzekeraar op grond van artikel 3, § 1, vierde lid, WAM en artikel 8, 1°, Modelovereenkomst niet de schade aan het voertuig zelf. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering van de inzittende dekt evenmin zijn aansprakelijkheid voor deze schade aangezien het schadegeval onder het verkeersrisico valt. De politierechtbank te Mechelen oordeelde daar evenwel anders over in een vonnis van 6 september 2007. Volgens dit vonnis kan de eigenaar van het voertuig wel vergoeding van de schade aan zijn voertuig verkrijgen van de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar van de inzittende omdat de uitsluiting enkel zou gelden wanneer de schade effectief door de WAM-verzekeraar wordt vergoed[738]. Deze zienswijze valt echter niet bij te treden. Artikel 6, 1°, KB 12 januari 1984 laat de uitsluiting toe van de schade uit aansprakelijkheid "*die onderworpen is aan een wettelijk verplicht gestelde verzekering*". Ook de aansprakelijkheid van de inzittende

[736] De conventie zelf verwijst naar "een tekortkoming aan de overeenkomst".
[737] De uitsluiting uit de gezinsaansprakelijkheidsverzekering geldt, ongeacht of de verzekeringsplicht met betrekking tot de WAM-verzekering werd nageleefd (F. DE LY, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 6 KB 12 januari 1984, Kluwer Antwerpen 1989, p. 5, nr. 4).
[738] Pol. Mechelen 6 september 2006, *VAV* 2007, 232.

is onderworpen aan een verplicht gestelde verzekering. Dat sommige schade uit de waarborg van deze verzekering gesloten is, doet hieraan niet af.

b. De joy-riding-clausule in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering

172. Op de uitsluiting van het verkeersrisico uit de waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering voorziet artikel 6, 1°, KB 12 januari 1984 in een uitzondering. De uitsluiting is niet toegelaten wanneer de schade veroorzaakt is door verzekerden, die, buiten medeweten van hun ouders[739], van de personen die ze onder hun hoede hebben en van de houder van het voertuig, een motor of spoorvoertuig besturen alvorens zij hiervoor de wettelijk vereiste leeftijd bereikt hebben. Deze dekking wordt aangeduid als de joy-riding-clausule. Door deze clausule voorziet de gezinsaansprakelijkheidsverzekering in dekking voor bepaalde schadegevallen die op grond van artikel 3, § 1, eerste lid, in fine, WAM buiten de WAM-dekking vallen. Deze uitsluiting betreft de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van hen die zich door diefstal, geweldpleging of heling de macht over het motorrijtuig hebben verschaft. Wanneer een minderjarige het voertuig waarmee hij het ongeval heeft veroorzaakt, heeft gestolen, is hij dus uit de WAM-dekking gesloten maar kan hij onder de voorwaarden bepaald in artikel 6, 1°, KB 12 januari 1984 een beroep doen op zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Deze verzekeraar verleent hiermee dekking voor het gebruik van een motorrijtuig binnen een familiale context. Zij blijft niettemin ook in dat geval dekking verlenen volgens de eigen regels die op deze verzekering van toepassing zijn en fungeert niet als een WAM-verzekering[740]. De uitsluiting uit de WAM-verzekering enerzijds en de dekking in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering door de joy-riding-clausule anderzijds verhinderen dat tussen de beide verzekeringen samenloop ontstaat[741].

173. De waarborg waarin de gezinsaansprakelijkheidsverzekering door de joy-riding-clausule voorziet, is aan strikte voorwaarden gebonden aangezien zij een uitzondering vormt op de uitsluiting van het verkeersrisico. In de eerste plaats moet de bestuurder het voertuig hebben gestolen. Hieronder valt ook de gebruiksdiefstal, waarvan in de regel sprake is wanneer een minderjarige het voertuig van zijn ouders gebruikt zonder hun medeweten[742]. Het schadegeval moet tevens veroorzaakt zijn door een bestuurder die de wettelijk vereiste leeftijd voor het besturen van een motorrijtuig nog niet heeft

[739] Wanneer de ouders eigenaar zijn van het voertuig en op grond van artikel 1384, tweede lid, BW aansprakelijk zijn voor hun minderjarig kind, blijft de WAM-verzekering gehouden dekking te verlenen voor deze aansprakelijkheid (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 130-133, nr. 32.8; Corr. Leuven 25 mei 2000, *De Verz*. 2000, 691).

[740] Benelux Gerechtshof 10 december 1990, *RW* 1990-91, 845 met conclusie H. LENAERTS.

[741] V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 87, nr. 44.

[742] C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 133, nr. 32.8.

bereikt[743]. Hij moet bovendien het voertuig hebben bestuurd buiten medeweten van zijn ouders, van de personen die hem onder hun hoede hebben en van de houder van het voertuig[744]. De minderjarige mag dus geen toelating hebben gekregen om het voertuig te gebruiken en moet zich buiten weten en tegen de wil van zijn ouders en van de houder meester ervan hebben gemaakt[745]. Tenslotte moet de bestuurder aansprakelijk zijn voor het ongeval. Dit heeft tot gevolg dat de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar het slachtoffer in het kader van de joy-riding-clausule niet vergoedt op grond van artikel 29bis WAM. De vergoedingsplicht van de WAM-verzekeraar op grond van deze bepaling is niet gesteund op een aansprakelijkheid van de verzekerde en de toepassing van de joy-riding-clausule maakt van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering geen WAM-verzekering[746].

IV. De WAM-verzekering versus de vrijwilligersverzekering

174. Met de invoering van de verplichte vrijwilligersverzekering door de wet van 3 juli 2005 betreffende het vrijwilligerswerk ontstond de noodzaak om deze verzekering af te stemmen op de WAM-verzekering. Bij de uitvoering van vrijwilligerswerk kan de vrijwilliger immers een ongeval veroorzaken met zijn motorrijtuig. Wanneer de vrijwilliger een ongeval op foutieve wijze veroorzaakt, is hij hiervoor op grond van artikel 5, eerste lid, Vrijwilligerswet, niet aansprakelijk[747]. Enkel de vrijwilligersorganisatie waarvoor hij werkt, is aansprakelijk. Omdat de organisatie geen verzekerde was in de WAM-verzekering van het motorrijtuig van de vrijwilliger, kon de benadeelde geen vergoeding verkrijgen van diens WAM-verzekeraar[748]. De wetgever heeft dit probleem opgelost met de wet van 19 juli 2006 waarbij artikel 8bis

[743] De wettelijk vereiste leeftijd wordt bepaald door artikel 8.2 Wegverkeersreglement. Deze leeftijd verschilt naargelang de aard van het voertuig en de omstandigheden waarin het wordt bestuurd. De berekening van de leeftijd gebeurt van uur tot uur en niet van dag tot dag (Brussel 8 februari 1987, *RGAR* 1989, 11555). Wanneer de verzekerde een bromfiets bestuurt met achterop een passagier hoewel hij de vereiste leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt, is de joy-riding-clausule van toepassing (Cass. 21 mei 1993, *De Verz*. 1995, 126; Antwerpen 30 april 1991, *De Verz.* 1992, 65; Bergen 8 april 1994, *JLMB* 1996, 368).

[744] Brussel 23 april 2001, *RGAR* 2002, 13598: de dekking geldt eveneens wanneer het voertuig in eigendom toebehoort aan de minderjarige (contra: Brussel 23 januari 1995, *RGAR* 12530); Pol. Aarlen 2 november 2005, *De Verz*. 2007, 79: de houder van het voertuig in de zin van de joy-riding-clausule is degene die het juridische meesterschap erover heeft, hetgeen in dit geval de eigenaar was; de houder van het voertuig is volgens de rechtbank niet gelijk te stellen met hetzelfde begrip in de WAM-verzekering.

[745] Antwerpen 30 april 1991, *De Verz*. 1992, 65: in casu had de minderjarige de toestemming gekregen van zijn oudere broer om van de bromfiets gebruik te maken terwijl zijn ouders hiervan niet onwetend waren en zich tegen het gebruik niet hadden verzet; de voorziening tegen deze uitspraak werd verworpen bij arrest van 21 mei 1993 van het Hof van Cassatie (*De Verz*. 1995, 126, met noot N. DENOEL); Rb. Brussel 17 september 1985, *VKJ* 1986, 2, nr. 86/2: het feit dat de ouder had kunnen weten dat zijn minderjarige zoon geregeld autodiefstallen pleegde, heeft niet tot gevolg dat het voertuig met zijn medeweten werd gebruikt.

[746] N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 48, nr. 116; Rb. Brugge 30 september 2005, *De Verz*. 2007, 69.

[747] Behoudens in geval van bedrog, zware fout of eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomende lichte fout.

[748] G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006, 736, nr. 34-35.

in de Vrijwilligerswet werd ingevoegd en de WAM-wet werd aangevuld[749]. In artikel 3, § 1, WAM werden de woorden "*en van de werkgever van bovengenoemde personen, wanneer dezen van alle aansprakelijkheid zijn ontheven krachtens artikel 18 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten*" vervangen door de woorden "*van de werkgever van bovengenoemde personen, wanneer dezen van alle aansprakelijkheid zijn ontheven krachtens artikel 18 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten en van de organisatie die bovengenoemde personen inzet als vrijwilligers, wanneer dezen van alle aansprakelijkheid zijn ontheven krachtens artikel 5 van de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers*"[750]. Hierdoor is de vrijwilligersorganisatie een verzekerde in de WAM-verzekering en dekt deze verzekering haar aansprakelijkheid voor ongevallen die de vrijwilliger heeft veroorzaakt met een motorrijtuig. Daardoor wordt het verkeersrisico niet uit de dekking van de vrijwilligersverzekering gesloten. De Vrijwilligerswet, noch het KB 19 december 2006 bevatten een uitsluiting voor het verkeersrisico. De dekking van de aansprakelijkheid van de vrijwilligersorganisatie door de WAM-verzekering heeft dus tot gevolg dat samenloop met de vrijwilligersverzekering kan ontstaan[751].

V. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering versus de verzekering BA uitbating

175. Het conflictgebied tussen de waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering en de verzekering BA uitbating[752] heeft voornamelijk betrekking op schadegevallen bij de uitvoering van werken die kaderen in het privéleven van de verzekerde maar voor hem ook een professionele activiteit kunnen uitmaken. Uitvoering van werken in de vrije tijd als hulp in familiaal of vrienschapsverband zijn geen beroepswerkzaamheden, ook al heeft het beroep van de verzekerde dezelfde werken

[749] *BS* 11 augustus 2006.

[750] De noodzaak van deze wetswijziging belet niet dat de ratio legis die hiervoor tijdens de parlementaire bespreking werd aangevoerd, niet correct is. Bij de bespreking werd aan de regering de bevestiging gevraagd dat de bepaling ertoe strekte "te voorkomen dat de autoverzekeraar van de vereniging een regresvordering kan instellen" (Kamer, doc 51 2496/005, 22). Artikel 3 WAM heeft echter geen uitstaans met de regresvordering van de WAM-verzekeraar doch bepaalt enkel de omvang van de dekking van de WAM-verzekering. Verder noodzaakt deze regeling ook een wijziging van artikel 3 Modelovereenkomst (zie hieromtrent: G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006, 736, nr. 36).

[751] Bij de parlementaire bespreking werd beweerd dat artikel 3 WAM zou uitsluiten dat de vereniging aansprakelijk kan worden gesteld voor auto-ongevallen van een vrijwilliger en in dat geval de autoverzekeraar moet optreden en niet die van de vereniging. Het gewijzigd artikel 3, § 1, WAM is evenwel vreemd aan de vraag wie aansprakelijk kan worden gesteld voor een ongeval. De aansprakelijkheid wordt uitsluitend geregeld door artikel 5 Vrijwilligerswet (G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006, 736, nr. 35).

[752] Bij schade veroorzaakt door een gebouw in oprichting kan ook de ABR-verzekering in conflict komen met de gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Dit gevaar is evenwel beperkt aangezien schade "veroorzaakt door de gebouwen ter gelegenheid van de opbouw, wederopbouw of de aanpassingswerken eraan" op grond van artikel 6, 12°, KB 12 januari 1984 uit de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering kan gesloten worden (P. FONTAINE, De quelques récentes évolutions dans l'assurance du secteur de la construction, *De Verz.* 2005, 22).

tot voorwerp[753]. Voor deze werken is de aansprakelijkheid dus gedekt door de gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Bij afwezigheid van een toereikende verzekering BA uitbating kan de verzekerde de werken die hij beroepsmatig heeft uitgevoerd, niet voorstellen als werken in een privé-contrext om zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar dekking te doen verlenen. Of omgekeerd kan de verzekerde bij een schadegeval dat uitgesloten is uit de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, geen dekking verkrijgen van zijn verzekeraar BA uitbating door voor te houden dat hij de werken als professioneel heeft uitgevoerd.

VI. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering versus de vrijwilligersverzekering

176. Bij de invoering van de Vrijwilligerswet heeft de wetgever de gezinsaansprakelijkheidsverzekering van de vrijwilliger afgestemd op het door hem uitgevoerde vrijwilligerswerk. Bedoeling was te vermijden dat het vrijwilligerswerk uit de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering kon worden gesloten[754]. Artikel 7 Vrijwilligerswet voegt hiervoor aan artikel 6, 1°, KB 12 januari 1984 toe dat de uitsluiting voor schade voortvloeiend uit de burgerrechtelijke aansprakelijkheid die onderworpen is aan een wettelijk verplicht gestelde verzekering, niet van toepassing is op de verplichte vrijwilligersverzekering[755]. De gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar kan dus niet bedingen dat hij geen dekking moet verlenen wanneer de verzekerde schade heeft veroorzaakt als vrijwilliger in het kader van vrijwilligerswerk voor een organisatie op wie de verzekeringsplicht bepaald in artikel 6 Vrijwilligerswet rust[756]. Teneinde elke betwisting over de omstandigheden waarin het vrijwilligerswerk wordt uitgeoefend, namelijk privé dan wel professioneel, uit te sluiten, bepaalt artikel 8 Vrijwilligerswet verder dat vrijwilligerswerk geacht wordt verricht te zijn in het privéleven zoals bedoeld in het KB 12 januari 1984[757]. Vrijwilligerswerk wordt dus onweerlegbaar vermoed te behoren tot het privéleven.

177. Het verbod om de aansprakelijkheid van de vrijwilliger bij de uitvoering van vrijwilligerswerk uit de dekking van zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekering te sluiten, heeft slechts een beperkte draagwijdte[758]. De

[753] Antwerpen 15 september 1998, *TBBR* 2000, 50: schade bij de uitvoering van dakwerken; Rb. Hoei 27 maart 1968 en Luik 26 februari 1970, *De Verz*. 1970, 841 met noot V.H.: schade ingevolge het ontsteken van vuur door een landbouwer bij het hakken van hout voor huishoudelijk gebruik.

[754] Kamer, doc 51 0455/001, p. 3.

[755] De Koning kan de bepalingen die door artikel 7 Vrijwilligerswet werden gewijzigd, met name artikel 6, 1°, en 4°, KB 12 januari 1984, op grond van artikel 23 van deze wet opnieuw wijzigen, opheffen of aanvullen.

[756] G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006, 735, nr. 30.

[757] G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006, 735, nr. 32.

[758] Tussen de gezinsaansprakelijkheidsverzekering van de vrijwilliger en de verplichte verzekering van de vrijwilligersorganisatie kan trouwens geen samenloop ontstaan. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering dekt de aansprakelijkheid van de vrijwilliger terwijl de verplichte vrijwilligersverzekering betrekking heeft op de aansprakelijkheid van de organisatie (zie randnummer 154-156).

gezinsaansprakelijkheidsverzekering moet de aansprakelijkheid van de vrijwilliger dekken maar daar staat tegenover dat de vrijwiliger op grond van artikel 5 Vrijwilligerswerk in de regel niet aansprakelijk is voor schade veroorzaakt bij de uitvoering van het vrijwilligerswerk. De vrijwilliger is slechts uitzonderlijk persoonlijk aansprakelijk voor schade veroorzaakt bij de uitvoering van vrijwilligerswerk, met name wanneer hij de schade heeft veroorzaakt met opzet, door zijn grove schuld of door zijn lichte gewoonlijk voorkomende lichte schuld. Ook in deze gevallen komt de waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering evenwel slechts zeer uitzonderlijk in beeld. Wanneer de vrijwilliger het schadegeval opzettelijk heeft veroorzaakt, kan hij in geen geval een beroep doen op zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Artikel 8, eerste lid, Wet Verzekeringen sluit immers dekking voor opzettelijk veroorzaakte schade steeds uit de dekking[759]. Op grond van artikel 8, tweede lid, Wet Verzekeringen dekt de verzekeraar in principe wel de schade veroorzaakt door grove schuld. Dezelfde wetsbepaling laat de verzekeraar echter toe zich van zijn verplichtingen te bevrijden voor de gevallen van grove schuld die op uitdrukkelijke en beperkende wijze in de overeenkomst zijn bepaald. In overeenstemming hiermee laat artikel 6, 6°, KB 12 januari 1984 de uitsluiting toe van "*de schade voortvloeiend uit de persoonlijke burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst van de verzekerde die de jaren van onderscheid heeft bereikt en die een schadegeval veroorzaakt voortvloeiend uit gevallen van grove schuld die op uitdrukkelijke en beperkende wijze in de algemene voorwaarden van de overeenkomst zijn bepaald*". De gezinsaansprakelijkheidsverzekering kan dus voorzien in gevallen van grove schuld die uit de dekking gesloten zijn. Wanneer de vrijwilliger schade veroorzaakt door een grove fout die in de verzekeringsovereenkomst uitdrukkelijk en beperkend is bepaald, kan hij bijgevolg evenmin dekking verkrijgen van zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Enkel wanneer de vrijwilliger een "*gewoonlijk voorkomende lichte schuld*" heeft aan het schadegeval waarvoor hij op grond van artikel 5, eerste lid, Vrijwilligerswet ook persoonlijk aansprakelijk is, valt deze aansprakelijkheid onder de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[760]. De gevallen waarin een vrijwilliger schade veroorzaakt te wijten aan een bij hem "*gewoonlijk voorkomende lichte schuld*", lijken echter bijzonder zeldzaam.

VII. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering versus de brandverzekering

178. In de gezinsaansprakelijkheidsverzekering kan op grond van artikel 6, 11°, KB 11 januari 1984 ook de stoffelijke schade veroorzaakt door vuur, brand, ontploffing of rook ingevolge vuur of brand ontstaan in of overgeslagen van het gebouw waarvan de

[759] Dit impliceert dat het begrip opzet in het kader van de beide wetten op dezelfde wijze wordt ingevuld. Omtrent dit begrip in het kader van artikel 62, eerste lid, Wet Verzekeringen zie randnummers 446-448.
[760] G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006, 734-735, nr. 28.

verzekerde eigenaar, huurder of bewoner is, van de dekking worden uitgesloten[761]. De gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar kan deze schade uit de dekking sluiten omdat de verzekerde de mogelijkheid heeft om dat risico te laten dekken door de brandverzekering[762]. Deze facultatieve uitsluiting heeft dus tot doel samenloop tussen de beide verzekeringen te vermijden[763]. Dit heeft echter wel tot gevolg dat de verzekerde niet gedekt is voor zijn aansprakelijkheid voor stoffelijke schade bij brand wanneer hij geen brandverzekering heeft gesloten en de uitsluiting is opgenomen in zijn gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Dit gevaar van niet-verzekering is in elk geval beperkt tot de stoffelijke schade. De aansprakelijkheid voor lichamelijke schade kan niet uit de waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering worden gesloten. Voor zover de aansprakelijkheid voor lichamelijke schade ingevolge brand eveneens gedekt is in de brandverzekering, ontstaat er tussen de beide verzekeringen wel samenloop[764].

VIII. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering versus de verplichte jachtverzekering

179. Artikel 6, 16°, KB 12 januari 1984 laat toe dat schade veroorzaakt door het beoefenen van de jacht uit de gezinsaansprakelijkheidsverzekering wordt gesloten. Daartegenover staat dat het KB 15 juli 1963[765] een verzekeringsplicht oplegt voor het verkrijgen van een jachtverlof of een jachtvergunning[766]. Hierdoor valt de jachtverzekering ook onder de uitsluitingsmogelijkheid van artikel 6, 1°, KB 12 januari 1984 volgens hetwelk de schade voorvloeiend uit de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst die onderworpen is aan een wettelijk verplicht gestelde verzekering, van de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering kan worden uitgesloten. De regelingen van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering en de jachtverzekering zijn dus niet duidelijk op elkaar afgestemd[767]. Een afdoende bescherming van de verzekerde vereist een sluitende spiegelbeelddekking waarbij de waarborg van de verplichte jachtverzekering voorziet in dekking van de aansprakelijkheden die uit de gezinsaansprakelijkheidsverzekering gesloten zijn. Dit is thans niet volledig het geval. De omvang van de vergoeding van de

[761] Deze uitsluiting heeft geen betrekking op schade aan het afgebrande pand zelf (Luik 26 mei 2008, *RRD* 2009, 231).
[762] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 109-110, nr. 161.
[763] N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 40-41, nr. 93-94: samenloop kan wel ontstaan wanneer de brandverzekering ook de aansprakelijkheid voor waterschade dekt.
[764] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 110, nr. 161.
[765] *BS* 3 augustus 1963.
[766] Deze verzekering dekt op grond van artikel 1, tweede lid, KB 15 juli 1963 de bugerrechtelijke aansprakelijkheid "*voor ongevallen die lichamelijke en materiële schade aan derden veroorzaken en het gevolg zijn van het dragen en gebruiken van wapens tijdens de jacht of tijdens een klopjacht, evenals van het vervoer van deze wapens van en naar de plaatsen waar de jacht of de klopjacht plaats grijpt*".
[767] N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', *in Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 30, nr. 62.

jachtverzekering kan op grond van artikel 3, 1°, KB 15 juli 1963 beperkt worden tot 125.000 euro en tot 12.500 euro wat betreft de materiële schade. Voor jachtongevallen waarbij de schade deze limieten overschrijdt, is er in voorkomend geval voor de schade boven deze bedragen geen dekking door de jachtverzekering en evenmin door de gezinsaansprakelijkheidsverzekering.

IX. De verzekering BA uitbating versus de ABR-verzekering

180. Ook de waarborgen van de BA uitbating en de ABR-verzekering zijn niet steeds goed op elkaar afgestemd[768]. Dit komt vooral tot uiting bij schade veroorzaakt door aannemingswerken waarvoor de bouwheer op grond van artikel 544 BW tegenover zijn nabuur aansprakelijk is[769]. Het arrest van 14 maart 2005 van het Hof van Beroep te Bergen geeft hiervan een treffend voorbeeld[770]. De ABR-verzekering die de bouwheer had gesloten, voorzag in dekking van zijn aansprakelijkheid op grond van artikel 544 BW. In het lastencohier had de aannemer zich ertoe verbonden om de schadelijke gevolgen van deze aansprakelijkheid op zich te nemen. In zijn verzekering BA uitbating was echter slechts in dekking van zijn buitencontractuele aansprakelijkheid en niet van zijn contractuele aansprakelijkheid voorzien[771] terwijl in de ABR-verzekering enkel de bouwheer verzekerd was voor de aansprakelijkheid op grond van artikel 544 BW. De aannemer kon dus geen beroep doen op één van de beide verzekeringen. Een effectieve bescherming van de aannemer vereist in dit geval dat hij in de ABR-verzekering eveneens verzekerd is voor zijn contractuele vrijwaringsplicht ten overstaan van de bouwheer die door een nabuur wordt aangesproken op grond van artikel 544 BW voor schade waarvoor hij zelf geen aansprakelijkheid draagt[772].

[768] Het merendeel van de conflicten tussen de verzekering BA uitbating en de ABR-verzekering worden opgelost door de overeenkomst die tussen de verzekeraars hiervoor werd gesloten in de schoot van Assuralia (P. FONTAINE, De quelques récentes évolutions dans l'assurance du secteur de la construction, *De Verz*. 2005, 22-23).

[769] De verzekering BA uitbating is in de regel wel goed afgestemd op de brandverzekering aangezien zij normalerwijze voorziet in een uitsluiting voor schade veroorzaakt door brand (P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise. Question choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 75).

[770] Bergen 14 maart 2005, *De Verz.* 2006, 70 met noot P. FONTAINE, Une “Tous Risques”...à peu de risques.

[771] Zie hierover randnummer 38.

[772] P. FONTAINE, De quelques récentes évolutions dans l'assurance du secteur de la construction, *De Verz*. 2005, 23-24.

HOOFDSTUK VIII. OMSCHRIJVING VAN DE GEDEKTE AANSPRAKELIJKHEID IN DE VERZEKERINGSOVEREENKOMST

A. Contractsvrijheid van de partijen

I. Principe

181. De afbakening van de waarborg behoort in de regel tot de contractsvrijheid van de verzekeringnemer en de verzekeraar. De contractspartijen omschrijven in de verzekeringsovereenkomst het gedekte aansprakelijkheidsrisico en bepalen hiermee zelf de rechten van de verzekerde en de benadeelde. Wanneer wettelijke bepalingen de inhoud van de verzekeringsovereenkomst reguleren, is deze contractsvrijheid uiteraard beperkt en bepaalt de wetgever mede de rechtspositie van de verzekerde en de benadeelde. Deze regulering kan gekoppeld zijn aan een verzekeringsplicht of bestaan uit het opleggen van minimumgarantievoorwaarden. De wilsvrijheid van de partijen kan ook de facto beperkt zijn door het gebruik van algemene polisvoorwaarden die voor bepaalde verzekeringen gangbaar zijn, hoewel de partijen niet verplicht zijn om deze voorwaarden op te nemen in de verzekeringsovereenkomst[773].

II. Verhouding tussen de waarborg en de verzekeringsplicht

182. De wetgever legt voor tal van activiteiten de verplichting op om de aansprakelijkheid die hiermee gepaard kan gaan, te verzekeren[774]. Deze verzekeringsplicht houdt niet noodzakelijk in dat de wetgever ook de omvang van de waarborg bepaalt. Hierdoor kan de activiteit waarvoor een verzekering moet worden gesloten, leiden tot aansprakelijkheid die buiten de waarborg valt. Dit is onder meer het geval in de verplichte architectenverzekering. Op grond van artikel 9 Wet 20 februari 1939 moeten alle natuurlijke personen of rechtspersonen die ertoe gemachtigd werden overeenkomstig deze wet het beroep van architect uit te oefenen en van wie de aansprakelijkheid, met inbegrip van de tienjarige aansprakelijkheid, kan worden verbonden wegens de handelingen die zij beroepshalve stellen of de handelingen van hun aangestelden, door een verzekering gedekt zijn. Deze verzekeringsplicht belet niet dat een architect bij zijn beroepsuitoefening aansprakelijkheid kan oplopen, die buiten deze waarborg valt[775]. Dit doet zich voor wanneer de archtitect optreedt buiten zijn klassieke opdracht waarvoor de waarborg geldt, zoals bij het uitvoeren van een gerechtelijk of buitengerechtelijk

[773] Dit is onder meer het geval voor de ABR-verzekering waarvan de "Voorwaarden 1995" werden opgesteld onder auspiciën van Assuralia (L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, p. 164, nr. 10; A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75bis, Story-scientia Diegem 2001, p. 5, nr. 61).

[774] Over de verplichte verzekering zie deel 4.

[775] P. HENRY en B. DEVOS, La profession d'architect – Exercice en société et assurance: la nouvelle donne, *JT* 2008, nr. 13.

deskundigenonderzoek[776]. De naleving van de verzekeringsplicht geeft in dat geval aan de verzekerde niet de alomvattende bescherming die hij eventueel ervan verwacht.

183. De waarborg kan ook ruimer zijn dan waartoe men verplicht verzekerd moet zijn, wat onder meer het geval is in de WAM-verzekering[777]. Op grond van artikel 2, § 1, WAM geldt de verzekeringsplicht voor het gebruik van motorrijtuigen in "*het verkeer op de openbare weg en op de terreinen die toegankelijk zijn voor het publiek of slechts voor een zeker aantal personen die het recht hebben om er te komen*"[778]. De WAM-verzekering moet dus in elk geval het risico dekken zoals dit in deze bepaling is omschreven[779]. De Modelovereenkomst voorziet evenwel in een ruimere waarborg. Artikel 1, laatste lid, Modelovereenkomst bepaalt immers: "*De dekking wordt verleend voor de schadegevallen die zich hebben voorgedaan op de openbare weg of op de openbare of de privé-terreinen*". Op grond van deze bepaling verleent de WAM-verzekering ook dekking voor ongevallen veroorzaakt op privé-terrein[780], dit is dus op een plaats waar de verzekeringsplicht bepaald in artikel 2, § 1, WAM niet geldt[781]. Dit belet niet dat er voor deze ongevallen toch een verzekeringsplicht bestaat omdat de Modelovereenkomst op grond van artikel 1 KB 14 december 1992 een dwingend karakter heeft en er niet kan van afgeweken worden ten nadele van de verzekerde[782].

---

[776] De architect kan uiteraard ook zijn aansprakelijkheid bij de uitvoering van deze opdrachten laten dekken (V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 257-258, nr. 76).

[777] Omtrent het hiaat tussen de verzekeringsplicht en de dekking in de WAM-verzekering zie ook: H. de RODE, D. EYBEN en J. ACOLTY, Actualités législatives et jurisprudentielles dans l' assurance de responsabilité civile automobile, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 288, nr. 4.

[778] Artikel 2, § 1, eerste lid, WAM stemt overeen met artikel 2, § 1, eerste lid, van de Gemeenschappelijke Bepalingen behorende bij de Benelux Overeenkomst van 24 mei 1966 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

[779] Bij de beoordeling van de omvang van de waarborg van de WAM-verzekering verwijst het Hof van Cassatie uitdrukkelijk naar de omschrijving van de verzekeringsplicht (Cass. 27 februari 1969, *AC* 1960, 610; Cass. 5 november 1971, *AC* 1972, 239; Cass. 24 juni 1971, *AC* 1971, 1077). Het Hof leidt de omvang van de dekking af uit de "*samenlezing van artikel 2, § 1 en 3 wet 1 juli 1956*" (thans artikel 2, § 1 en 3 WAM) (Cass. 24 april 1979, *AC* 1978-79, 999; Cass. 8 maart 1977, *AC* 1977, 735).

[780] Zo dekt de WAM-verzekering de schade veroorzaakt door een ongeval in een showroom, ook al geldt op deze plaats de verzekeringsplicht niet (Rb. Turhout 14 november 2005, *RW* 2007-08, 1162).

[781] Voor de invoering van de Modelovereenkomst 1992 bestond betwisting of de ongevallen op privé-terrein gedekt waren. Het Hof van Cassatie was van oordeel dat de ongevallen op privé-terrein niet onder de waarborg van de WAM-verzekering vielen (Cass. 24 juni 1971, *AC* 1971, 1077). Bij mededeling D.74 van 10 september 1985 stelde de Controledienst der Verzekeringen de verzekeraars voor om in artikel 3 Modelovereenkomst 1956 in dekking van ongevallen op privé-terrein te voorzien. Dit gebeurde naar aanleiding van een ernstig ongeval dat zich had voorgedaan in een privé-garage en waaromtrent het hof van beroep te Antwerpen bij arrest van 26 juni 1984 besloot tot de afwezigheid van dekking (*De Verz*. 1985, 483 met noot, *RGAR* 1985, 10.884 met noot J. SCHRYVERS). Sommige lagere rechtspraak nam wel dekking op privé-terrein aan (Rb. Antwerpen 30 juni 1983, *RGAR* 1985, 10883; Vred. Borgerhout 23 december 1966, *RGAR* 1968, 8025 met noot M. MAHIEU).

[782] G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 1 KB 14 december 1992, Kluwer Mechelen 2000, p. 5-6.

B. Positieve en negatieve waarborgomschrijving

I. Onderscheid tussen positieve en negatieve waarborgomschrijving

184. De waarborgomschrijving behoort in principe tot de contractsvrijheid van de partijen zodat zij het gedekte risico in de verzekeringsovereenkomst moeten omschrijven. Zij kunnen dit op twee verschillende wijzen doen. In de eerste plaats kunnen zij de gevallen aangeven waarin de verzekeraar zijn prestatie moet verlenen. Zij duiden aan welke schadegevallen onder de dekking vallen. De waarborg wordt dan op een positieve manier omschreven. De partijen kunnen evenwel in de verzekeringsovereenkomst ook bepalen wat niet in de waarborg begrepen zit. De verzekeringsovereenkomst bepaalt welke schadegevallen buiten de waarborg vallen. In dat geval is sprake van een negatieve waarborgomschrijving.

185. De negatieve waarborgomschrijving komt op haar beurt op twee verschillende wijzen tot uiting. In de eerste plaats houdt elke positieve dekkingsomschrijving tegelijk een negatieve omschrijving in. Door te bepalen wat onder de dekking valt, geeft de verzekeringsovereenkomst tegelijk impliciet aan wat niet in de waarborg begrepen zit. De gebeurtenissen die buiten de omschrijving vallen, zijn niet gedekt[783]. Zo dekt de WAM-verzekering de aansprakelijkheid van het in de verzekeringsovereenkomst omschreven motorrijtuig. De aanduiding van het gedekte rijtuig houdt tegelijk in dat de aansprakelijkheid bij het gebruik van andere voertuigen niet binnen de waarborg valt[784]. De dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid in de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar impliceert meteen de afwezigheid van dekking van de contractuele aansprakelijkheid[785]. Daarnaast kan de verzekeringsovereenkomst ook uitdrukkelijk bepalen wat niet binnen de waarborg valt. Dit beding formuleert dan een uitzondering op een positieve dekkingsomschrijving. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de uitsluiting in de WAM-verzekering van hen die zich door diefstal, geweldpleging of heling de macht over het omschreven rijtuig hebben verschaft[786] of de uitsluiting van het verkeersrisico uit de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[787].

II. Negatieve waarborgomschrijving en uitsluiting

186. Zoals hiervoor uiteengezet kan een beding van de verzekeringsovereenkomst de waarborg omschrijven door te bepalen wat niet onder de dekking valt. Dit beding

[783] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 278, nr. 345.
[784] Artikel 4 Modelovereenkomst die de dekking ondere bepaalde voorwaarden uitbreidt tot het gebruik van een ander voertuig, met name een vervangingsvoertuig of een toevallig bestuurd voertuig, vormt hierop een uitzondering.
[785] V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 65, nr. 5.
[786] Artikel 3, 1°, tweede lid, Modelovereenkomst.
[787] Artikel 6, 1°, KB 12 januari 1984.

plaatst dan welomschreven schadegevallen buiten de waarborg. Wanneer deze schadegevallen een uitzondering vormen op de waarborg die de overeenkomst op een positieve wijze omschrijft, bevat de clausule een uitsluiting. Een uitsluiting uit de dekking is dus niets anders dan een beding dat een negatieve waarborgomschrijving bevat door bepaalde schadegevallen aan de op positieve wijze omschreven waarborg te onttrekken.

187. Sommige rechtsleer verdedigt niettemin een onderscheid tussen de negatieve waarborgomschrijving en de uitsluiting. Volgens FONTAINE heeft de negatieve waarborgomschrijving betrekking op gevallen van niet-verzekering die voortvloeien uit "*une interpretation a contrario normale de la délimitation expresse et positive du risque*". Uitsluitingen zouden daarentegen uitzonderingen zijn op "*ce que comprendrait a priori la garantie offerte*"[788]. Zij hebben in deze visie "*un caractère 'anormal' par rapport à la description normale du risque*"[789]. Dit onderscheid is dus gesteund op het normale dan wel abnormale karakter van de afwezigheid van dekking[790]. "*Non-assurance*" en "*exclusion*" zouden hierdoor geen synomiemen zijn[791]. De eerste categorie zijn "*indirecte uitsluitingen*"[792] waarbij de afwezigheid van dekking a contrario voortvloeit uit de positieve omschrijving van het risico[793]. De tweede categorie vormen de eigenlijke uitsluitingsbedingen, dit zijn de "*directe uitsluitingen*" die een uitzondering op de dekking bepalen. De visie van FONTAINE is geïnspireerd op de rechtspraak van het Franse Hof van Cassatie die ook een onderscheid tussen de negatieve waarborgomschrijving en de uitsluitingen hanteert[794]. Volgens deze rechtspraak bevat het beding dat de verzekerde het voordeel van de dekking ontneemt "*en raison des circonstances particulières*", een uitsluiting[795].

[788] M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, p. 59-60, nr. 91-92; zie hierover ook: J.-L. FAGNART, La preuve de l'exclusion de garantie: un débat qui n'en finit pas, *For. Ass.* 2010, 230; C. VAN SCHOUBROECK, Bewijslast van "uitsluitingen" in verzekeringen: nieuwe ontwikkelingen? (noot bij Kh. Brugge 26 oktober 2004), *TBH* 2007, 775-776, nr. 3.

[789] H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70bis, Kluwer Mechelen 2005, p. 14, nr. 112.

[790] In dit onderscheid schuilt volgens FAGNART de originaliteit van de these van FONTAINE waarmee hij het nochtans niet eens is (C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 79, nr. 116).

[791] M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, p. 65, nr. 104.

[792] Hiervoor worden ook de termen "*exclusions internes et internes*" gebruikt (L. MAYAUX, Exclusions, conditions et déchéances: au Coeur des ténèbres, *RGAR* 2012, 14908, nr. 7).

[793] M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, p. 40, nr. 50.

[794] Onder meer Cass. fr. 26 november 1996, *Bull. civ.* I, nr. 413; zie ook: J. KULLMANN, noot bij Cass. 26 november 1996, RGDA 1997, 133: "*Dès lors, pour savoir si une clause doit être qualifiée d'exclusion, il convient de poser la question suivante: le fait prévu par la clause concerne-t-il l'éventuelle survenance du sinistre?*" ; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 659-660, nr. 368.

[795] Volgens DURY heeft de omschrijving van de dekking betrekking op een permanente toestand terwijl de uitsluiting eerder verband houdt met een occassionele situatie (G. DURY, La distinction de la condition de la garantie et de l'exclusion de risque, in *Etudes offertes à H. Groutel*, Lexis, p. 130-131).

Hiertegenover staan bedingen die de dekking afbakenen, zonder verwijzing naar bijzondere omstandigheden van het schadegeval.

188. Ik meen dat het onderscheid tussen een negatieve waarborgomschrijving en een uitsluiting te verwerpen is. Vooreerst beogen de beide rechtsfiguren hetzelfde, met name bepaalde schadegevallen buiten de dekking plaatsen[796]. Bovendien laat geen enkel criterium toe met zekerheid te bepalen of het beding dat een bepaald schadegeval buiten de dekking plaatst, een negatieve waarborgomschrijving dan wel een uitsluiting is[797]. Het is bijzonder moeilijk om vast te stellen of een negatieve waarborgomschrijving al dan niet betrekking heeft op hetgeen "*normaal*" onder de dekking valt. Ook een onderscheid maken op grond van "*bijzondere omstandigheden*" is een heikele opgave. Het onderscheid tussen een negatieve waarborgomschrijving en een uitsluiting is hierdoor noodzakelijkerwijze een bron van betwisting en onzekerheid[798]. De overvloed aan rechtspraak van het Franse Hof van Cassatie hieromtrent bevestigt dit trouwens[799]. Het onderscheid tussen een negatieve waarborgomschrijving en uitsluiting is dus niet pertinent, noch hanteerbaar[800].

III. Uitsluiting en verval van dekking

189. Is een uitsluiting te beschouwen als een negatieve waarborgomschrijving, dan belet dit niet dat zij wel duidelijk te onderscheiden is van het verval van dekking. Zoals hiervoor reeds aangestipt, is een uitsluiting niets anders dan een beding dat

---

Zie ook: G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 670, nr. 376.

[796] MAYAUX merkt terecht op: "Rationnellement, la clause qui définit l'objet de la garantie et la clause d'exclusion tendent pareillement à délimiter la garantie" (L. MAYAUX, Exclusions, conditions et déchéances: au Coeur des ténèbres, *RGAR* 2012, 14908, nr. 7).

[797] Volgens DURY is een duidelijk onderscheid gewoon onmogelijk "car il s'agit toujours d'apporter une restriction à une garantie qui, sinon, pourraît être plus étendue" (G. DURY, La distinction de la condition de la garantie et de l'exclusion de risque, in *Etudes offertes à H. Groutel*, Lexis, p. 140). A. PELISSIER verwoordt het als volgt: "*Face à l'imbroglio résultant de la qualification des clauses de délimitation de garantie, le temps n'est-il pas venu de jeter l'éponge? (...) En effet, aussi fines qu'aient pu être les analyses proposées pour résoudre ou atténuer les difficultés (...),aucun critère incontestable de distinction n'a jamais émergé. N'est-il pas alors déraisonnable de persister?*" (A. PELISSIER, noot bij Cass. fr. 8 juli 2010, *RGDA* 2010, 1035-1036); zie ook nog: S. ABRAVANEL-JOLLY, Nécessité du maintien de la distinction entre exclusion et condition de garantie, *Rec. Dalloz* 2012, 957-964.

[798] H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, *in Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70bis, Kluwer Mechelen 2005, p. 14, nr. 112 (inzonderheid voetnoot 7).

[799] Zie bijvoorbeeld het arrest van 18 maart 2004 waarbij het Hof oordeelde: *"(...) que la clause litigieuse, qui place hors du champ de la garantie 'les dommages matériels ou immatériels résultant de l'inexécution des obligations de faire ou de la délivrance de l'assuré' détermine l'étendue de la garantie, même si elle se présente sous l'indication erronée de clause d'exclusion*" (Cass. fr. 18 maart 2004, *RGDA* 2004, 356 met noot L. MAYAUX) of het arrest van 6 november 2001 : een beding dat de aanvang van de dekking bepaalt, is geen direct uitsluitingsbeding maar bakent de waarborg af (Cass. fr. 6 november 2001, *RGDA* 2002, 58). Zie ook: L. MAYAUX, Exclusions, conditions et déchéances: au coeur des ténèbres, *RGAR* 2012, 14908.

[800] C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 80-83, nr. 117-123: deze auteurs tonen aan de hand van verschillende voorbeelden aan dat onmogelijk kan vastgesteld worden wat als een "*normale waarborg*", "*waarschijnlijke waarborg*" of "*natuurlijke waarborg*" moet beschouwd worden.

bepaalde schadegevallen buiten de dekking plaatst. Verval van dekking heeft daarentegen betrekking op het tenietgaan van een recht met betrekking tot een schadegeval dat in principe wel binnen de dekking valt[801]. Het is het verlies van het recht waarover de verzekerde normalerwijze beschikt op grond van de in de verzekeringsovereenkomst omschreven waarborg[802]. Bij een verval van dekking valt dus het schadegeval in principe onder de dekking maar heeft de verzekerde ingevolge een schuldige tekortkoming zijn aanspraak op de verzekeringsprestatie van de verzekeraar verloren[803]. In tegenstelling tot de uitsluiting, is deze sanctie voor de verzekeringen die onder de toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen[804], wettelijk geregeld, met name door de artikelen 62 en 65 Wet Verzekeringen[805].

C. Het bewijs van de waarborg en van het schadegeval

I. Een dubbel bewijs

190. De verzekerde en de benadeelde die aanspraak maken op dekking, moeten bewijzen dat het schadegeval onder de in de verzekeringsovereenkomst omschreven waarborg valt. Met hun aanspraak willen zij immers uitvoering verkrijgen van een verbintenis die volgens hen op de verzekeraar rust. Zij moeten hierdoor op grond van artikel 1315, eerste lid, BW het bestaan van deze verbintenis bewijzen, hetgeen inhoudt dat zij dienen aan te tonen dat de ontstaansvoorwaarden van hun beweerd recht ten aanzien van de verzekeraar vervuld zijn[806]. Deze bewijslast steunt op de gedachte dat volgens de normale loop der dingen een persoon vrij is van verplichtingen tegenover een ander en dat degene die beweert dat van deze normale

[801] R. CARTON DE TOURNAI en P. VAN DER MEERSCH, *Précis des assurances terrestres en droit belge*, Bruylant Brussel 1970, nr. 141; H. GEENS, Wie draagt de bewijslast bij diefstal van een wagen? (noot bij Bergen 3 maart 2003), *TBH* 2006, 225, nr. 26 ; Gent 15 februari 2007, *TBBR* 2008, 575: "*Uitsluitingsbedingen houden verband met en omschrijven (mede) de omvang van het verzekerde risico (...) Bedingen van verval houden daarentegen een sanctie in voor een tekortkoming van de verzekeringnemer of verzekerde*".

[802] M. A. MASSCHELEIN, *Het verval van een recht in het materieel privaatrecht*, Intersentia Antwerpen 2010, p. 110, nr. 156.

[803] P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 76 en 92; E. DELAUNOY, De discussie over de bewijslast aangaande uitsluitingen in verzekeringen: een neverending story? *in Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 101-102, nr. 8; R. VANDEPUTTE, De lotsbestemming van de vervallenverklaring in de verzekering, *RW* 1978, 2049.

[804] Voor de verzekeringen van deel 5 Wet Verzekeringen bepalen de contractuele bedingen de sanctie van verval van dekking (. M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel 2011, p. 280-281, nr. 347; R. VANDEPUTTE, *Verzekeringsrecht*, Scriptoria Antwerpen 1983, p. 191-192).

[805] Ook in Nederland behoren verval van recht-clausules niet onder de bedingen die de dekking omschrijven, en de dekkingsuitsluitingsclausules (M.L. HENDRIKSE, Risicoverzwaring in het verzekeringsrecht: een weerbarstig leerstuk, *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, 2007, 250, nr. 4.2).

[806] J. KIRKPATRICK, Essai sur les règles régissant la charge de la preuve en droit belge, *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant Brussel 2002, p. 106, nr. 3.

toestand is afgeweken, hiervan het bewijs moet leveren[807]. De bewijslast ligt dus bij de verzekerde en de benadeelde[808]. Hierover bestaat geen twijfel[809].

191. Het bewijs dat de verzekerde en de benadeelde moeten leveren om aanspraak te kunnen maken op dekking, is dubbel. In de eerste plaats moeten zij bewijzen dat een verzekeringsovereenkomst bestaat en welke waarborg in deze overeenkomst werd bedongen. Zonder het bewijs van het bestaan van een verzekeringsovereenkomst en van de draagwijdte van de waarborg, kunnen zij geen rechten laten gelden tegen de verzekeraar. Dit bewijs op zich volstaat evenwel niet. Eens het bestaan van de verzekeringsovereenkomst en de precieze omvang van de waarborg bewezen zijn, moeten zij ook nog aantonen dat het concrete schadegeval onder de waarborg valt[810]. Dit bewijs is dus te onderscheiden van het bewijs van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst[811].

II. Bewijs van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst

a. Bewijs door de verzekerde

192. De verzekerde die ten aanzien van zijn verzekeraar aanspraak maakt op dekking voor schade die hij heeft toegebracht aan de benadeelde en waarvoor hij aansprakelijk is, moet op grond van artikel 64 Wet Verzekeringen het bestaan en de inhoud van de

[807] J.-L. FAGNART, Le risque de la preuve en matière d'assurance, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 144, nr. 6; D. MOUGENOT, Le preuve en matière civile - Chronique de jurisprudence 2002-2010, *JT* 2011, 596, nr. 12.

[808] M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, p. 29-30, nr. 22-24; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, in *Responsabilités. Traité théorique et pratique*, Titre VII, livre 70bis, Kluwer Brussel 2004, p. 12-13, nr. 110; H. GEENS, Wie draagt de bewijslast bij diefstal van een wagen? (noot bij Bergen 3 maart 2003), *TBH* 2006, 223, nr. 19.

[809] Dit is ook de regel in Nederland (C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Tjeenk Willink Deventer 1998, p. 154, nr. 168), Frankrijk (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 380, nr. 506) en Duitsland (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 364, nr. 1044; PRÖLSS/MARTIN, *Versicherungsvertragsgesetz*, Verlag C.H. Beck München 2010, p. 693, nr. 1).

[810] Reeds in het arrest van 20 april 1978 oordeelde het Hof van Cassatie dat de verzekerde krachtens artikel 1315, eerste lid, BW en artikel 870 Gerechtelijk Wetboek niet alleen de schade moet bewijzen maar eveneens de gebeurtenis die de schade heeft veroorzaakt, en dat hij moet aantonen dat die gebeurtenis werd bepaald in het verzekeringscontract, "*dat wil zeggen dat het aangevoerde schadegeval door genoemd contract was gedekt*" (Cass. 20 april 1978, *AC* 1978, 959).

[811] Dit onderscheid wordt niet steeds duidelijk gemaakt (Cass. 27 februari 1998, *AC* 1998, 248; in de voetnoot bij de publicatie van dit arrest wordt verwezen naar het arrest van 5 januari 1995 (*AC* 1995, 19, *De Verz*. 1996, 605, *RGAR* 1999, 13508), volgens hetwelk de verzekerde, die jegens zijn verzekeraar doet gelden dat hij recht heeft op een betaling, niet enkel de schade moet bewijzen, maar ook de gebeurtenis die daartoe aanleiding gaf, en moet aantonen dat het verzekeringscontract wel degelijk in dat geval voorziet en het niet uitsluit. De verwijzing naar dit arrest schept verwarring aangezien het betrekking heeft op de betwisting tussen de verzekerde en de verzekeraar of een schadegeval al dan niet onder de dekking valt, en niet op een betwisting omtrent de opname van een uitsluitingsbeding in de polis, hetgeen ter discussie stond in de zaak die leidde tot het arrest van 27 februari 1998.

verzekeringsovereenkomst leveren door een geschrift[812]. De verplichting om de bedingen van de verzekeringsovereenkomst te bewijzen door een geschrift, geldt slechts voor de verzekerde die tegelijk verzekeringnemer is. Artikel 64 Wet Verzekeringen verwijst immers uitdrukkelijk naar het bewijs van de verzekeringsovereenkomst "*tussen partijen*". Wanneer de verzekerde niet de verzekeringnemer is, wat vaak het geval is in aansprakelijkheidsverzekeringen[813], is hij een derde waardoor hij het bewijs van de verzekeringsovereenkomst en de inhoud ervan kan leveren met alle middelen van recht. De gelijkstelling van de verzekerde die niet de verzekeringnemer is, met een derde is in dit verband te verantwoorden doordat hij, zoals een derde, niet in de mogelijkheid is zich een geschrift te verschaffen bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[814].

193. De bewijslast van de verzekerde wordt enigszins verlicht doordat de verzekeringsovereenkomst op grond van artikel 64, § 2, 6°, Wet Verzekeringen de gedekte risico's moet vermelden[815]. De verzekerde die de inhoud van de verzekeringsovereenkomst moet bewijzen, vindt dus in principe de omschrijving van de waarborg in de polis. De wijze waarop de verzekeringsovereenkomst de waarborg omschrijft, is wel niet aan formele vereisten onderworpen, zoals het geval is in Frankrijk voor de uitsluitingsbedingen[816]. Voor uitsluitingsbedingen loopt de verzekerde echter geen bewijsrisico omdat de verzekeraar die zich op een dergelijk

[812] Geen enkel bewijs door getuigen of door vermoedens tegen en boven de inhoud van het geschrift is toegelaten. Een bewijs door getuigen of vermoedens is wel mogelijk wanneer een begin van bewijs door geschrift wordt geleverd. Zie hieromtrent: G. JOCQUE, Het bewijs van de contractsvoorwaarden in verzekeringen, *De Verz.* 2008, 5-10, nr. 1-11.

[813] Zie deel 2.

[814] G. JOCQUE, Bewijs in verzekeringen, *De Verz.* 2008, 10-11, nr. 12.

[815] Wanneer één van de bedoelde gegevens ontbreekt, vormt het geschrift geen afdoend bewijs van de inhoud van de verzekeringsovereenkomst maar geldt het wel als begin van bewijs door geschrift (G. JOCQUE, Het bewijs van de contractsvoorwaarden in verzekeringen, *De Verz*. 2008, 17, nr. 26).

[816] In Frankrijk moet overeenkomstig artikel L.113-1 Code des assurances de uitsluiting "*formelle et limitée*" opgenomen zijn in de polis. Artikel 112-4 Code des assurances bepaalt verder: "*Les clauses des polices édictant des nullités, des déchéances ou des exclusions ne sont valables que si elle sont mentionnées en caractères très apparents*". De regel is enkel van toepassing op directe uitsluitingen (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 660, nr. 369). Enkel de verzekeringnemer kan zich beroepen op de niet-naleving van deze formaliteit. De benadeelde die over een eigen recht beschikt, kan niet de nietigheid van het uitsluitingsbeding opwerpen (Cass. fr. 28 oktober 2003, *RGDA* 2004, 358 met noot J. KULLMANN). Het vormvoorschrift van artikel L.113-1 Code des assurances wordt zeer strikt toegepast. Een uitsluiting van de tienjarige aansprakelijkheid in een polis BA uitbating vindt geen toepassing wanneer deze niet vermeld is "*en caractères très apparents*", hetgeen in de rechtsleer wordt bekritiseerd wat betreft de polissen voor grote risico's (Cass. fr. 26 april 2007, *RGDA* 2007, 581 met (kritische) noot J. KULLMANN; zie ook Cass. fr. 2 april 2009, *Bull*. 2009, 79, nr. 81: een uitsluiting voor invaliditeit ingevolge "*troubles psychiques*" in een invaliditeitsverzekering is niet voldoend gelimiteerd). De clausule is bovendien slechts geldig wanneer de verzekerde de omvang en beperkingen van de dekking kan begrijpen. Dit is niet het geval wanneer de uitsluitingen algemeen geformuleerd zijn (C. DELPOUX, Les assurances de responsabilité, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 763: is niet geldig: *"(...) l'inobservation inexcusable des règles de l'art*"; is wel geldig: *"(...) l'inobservation de règles professionnelles bien délimitées par la clause*"; zie ook nog: Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 481, nr. 637; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 160, nr. 227.

beding beroept, het bestaan ervan moet bewijzen[817]. Van zodra de verzekerde bewijst dat de verzekeringsovereenkomst hem dekking verleent, is het aan de verzekeraar om aan te tonen dat dezelfde overeenkomst een ander beding bevat die hem de dekking ontneemt. Dit bewijs moet hij bovendien leveren volgens de strikte regels van artikel 64 Wet Verzekeringen[818]. Verder moet de verzekeraar zich in een geschil met de verzekerde als een loyale tegenpartij gedragen. Dit houdt in dat hij niet zonder meer een passieve houding mag aannemen wanneer de verzekerde het bewijs van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst moet leveren. Indien de verzekeraar de verzekeringsovereenkomst in zijn bezit heeft, mag verwacht worden dat hij deze ook overlegt. Dit belet echter niet dat het bewijsrisico uiteindelijk wel op de schouders van de verzekerde blijft rusten indien het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst niet op afdoende wijze kan bewezen worden[819].

b. Bewijs door de benadeelde

194. Wanneer de benadeelde[820] vergoeding wil verkrijgen van de verzekeraar van de aansprakelijke, moet hij ook het bewijs van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst leveren[821]. Dit bewijs wordt niet geregeld door artikel 64 Wet Verzekeringen aangezien de benadeelde geen partij is bij de verzekeringsovereenkomst[822]. Als derde kan hij het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst leveren door alle middelen van recht[823]. Ten aanzien van de datum van de overeenkomst of de wijzigingen ervan sluit artikel 64, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen wel de toepassing van artikel 1328 BW dat de vaste dagtekening van onderhandse akten ten aanzien van derden regelt, uit[824]. De datum van de verzekeringsovereenkomst of een bijvoegsel ervan is dus tegenwerpelijk aan de

[817] Dit belet niet dat de verzekerde in de regel moet bewijzen dat het concrete schadegeval niet onder de uitsluiting valt. Zie randnummers 192-198.

[818] Bergen 14 juni 2012, *RGAR* 2012, 14928; Rb. Brussel 28 oktober 2004, *RGAR* 2006, 14099: een verzekering BA uitbating dekt de aansprakelijkheid in het kader van "*aides familiales et ménagères, fourniture de repas, kiné, soins, gardiennage d'enfants*"; een bejaarde vrouw loopt letsels op doordat haar op foutieve wijze inspuitingen werden toegediend; volgens de rechtbank moet de verzekeraar aantonen dat "*les soins techniques médicaux et/ou infirmiers*" uit de dekking gesloten zijn.

[819] D. MOUGENOT, La preuve: évolution et révolution, in P. WERY (dir.), *Le droit des obligations contractuelles et le bicentenaire du code civil*, die Keure Brugge 2004, p. 132-133, nr. 19.

[820] Dezelfde regels gelden voor de verzekerde die niet de verzekeringnemer is (zie randnummer 192).

[821] In Frankrijk rust de bewijslast van het bestaan van de verzekeringsovereenkomst op degene die deze inroept. De inhoud van de overeenkomst moet bewezen worden door degene die deze betwist. De benadeelde moet dus enkel bewijzen dat de aansprakelijke een verzekeringsovereenkomst gesloten heeft terwijl de verzekeraar die de dekking betwist, moet bewijzen dat het schadegeval niet onder de waarborg valt (J.-P. KARILA, noot bij Cass. fr. 8 juni 2010, *RGDA* 2011, 62-63, nr. 1-3).

[822] G. JOCQUE, Het bewijs van de contractsvoorwaarden in verzekeringen, *De Verz*. 2008, 10-11, nr. 12.

[823] Indien de verzekeraar tegen de benadeelde wil bewijzen, is hij wel onderworpen aan de bepalingen van artikel 64 Wet Verzekeringen (G. JOCQUE, Het bewijs van de contractsvoorwaarden in verzekeringen, *De Verz*. 2008, 10-12, nr. 12-14). Zie ook: B. SAMYN, *Privaatrechtelijk bewijs. Een diepgaand en praktisch overzicht*, Story Publishers Gent 2011, p. 239, nr. 250.

[824] Op grond van die bepaling hebben onderhandse akten ten aanzien van derden geen dagtekening dan van de dag waarop zij zijn geregistreerd, ofwel van de dag van het overlijden van degene of van een van degenen die de akten hebben ondertekend, ofwel van de dag waarop de hoofdinhoud ervan is vastgesteld in akten door openbare ambtenaren opgemaakt.

benadeelde, ook al heeft zij geen vaste dagtekening. De benadeelde kan wel het tegenbewijs leveren met alle middelen van recht. Hij kan dus met alle middelen aantonen dat de de verzekeringsovereenkomst werd gesloten of gewijzigd op een andere datum dan op het geschrift is vermeld[825].

III. Bewijs van dekking van het schadegeval

a. Bewijs bij een negatieve waarborgomschrijving

195. Zoals hiervoor uiteengezet kan de verzekeringsovereenkomst de waarborg zowel positief als negatief omschrijven. De verzekerde die aanspraak maakt op dekking, moet hierdoor niet alleen aantonen dat het schadegeval binnen de positieve waarborgomschrijving valt. Hij moet ook bewijzen dat het schadegeval niet onder de negatieve waarborgomschrijving valt en bijgevolg niet uit de dekking gesloten is[826]. De verzekerde moet dus aantonen dat het schadegeval niet valt onder hetgeen niet gedekt is[827]. Deze bewijslastregeling vindt steun in de artikelen 63, tweede lid, en 164, § 1, Wet Verzekeringen. Voor de uitsluiting van het oorlogsrisico en zelfmoord van de verzekerde in de levensverzekering leggen deze bepalingen de bewijslast uitdrukkelijk bij de verzekeraar, wat aantoont dat de verzekerde in de regel moet bewijzen dat het schadegeval niet uit de dekking gesloten is[828]. Dezelfde bewijslast rust ook op de benadeelde wanneer hij zijn eigen recht uitoefent tegen de verzekeraar[829]. De verzekerde en de benadeelde dragen dus het bewijsrisico, ook ten aanzien van de negatieve waarborgomschrijving. Slagen zij niet erin te bewijzen dat het schadegeval niet uit de dekking gesloten is, dan kunnen zij geen aanspraak maken op de prestatie van de verzekeraar.

196. Sommige rechtsleer verdedigt nochtans dat de bewijslast bij uitsluitingen bij de verzekeraar moet gelegd worden op grond van artikel 1315, tweede lid, BW[830]. Volgens deze bepaling moet hij die beweert bevrijd te zijn, het bewijs leveren van de betaling of van het feit dat het tenietgaan van zijn verbintenis teweeggebracht heeft[831].

---

[825] B. SAMYN, *Privaatrechtelijk bewijs. Een diepgaand en praktisch overzicht*, Story Publishers Gent 2011, p. 294, nr. 359.

[826] Cass. 5 januari 1995, *AC* 1995, 19, RW 1995-96, 29, *De Verz*. 1996, 605, *RGAR* 1999, 13508; Cass. 13 maart 1998, *AC* 1998, 310; Cass. 25 februari 2000, *AC* 2000, 484, *TBH* 2001, 455 met noot J.L. en *JLMB* 2001, 1112; Cass. 17 november 2005, *NjW* 2006, 409 met GJ.

[827] M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, p. 24, nr. 9 en p. 63, nr. 100; de RODE, Les clauses d'exclusion des contrats d'assurance: charge de la preuve et validité, *De Verz*. 1996, 580-581, nr. 10.

[828] J.-L. FAGNART, La preuve de l'exclusion de garantie: un débat qui n'en finit pas, *For. Ass*. 2010, 227.

[829] Luik 2 februari 2001, *RRD* 2001, 330; Brussel 27 april 2006, *De Verz*. 2006, 425 met noot Ph. FONTAINE.

[830] De verzekeraar die zich ertoe beperkt voor te houden dat het schadegeval niet beantwoordt aan de omschrijving van het risico in de verzekeringsovereenkomst, beroept zich niet op een uitsluiting (Cass. 24 november 2008, C.06.0392.F).

[831] De bewijslast kan wel contractueel bij de verzekeraar gelegd worden, hetgeen rechtsgeldig is aangezien artikel 1315, eerste lid, BW niet van openbare orde is (Cass. 20 april 1978, *AC* 1978, 959).

De uitsluiting plaatst het schadegeval buiten de waarborg waardoor de verzekeraar niet kan gehouden zijn te presteren. Waar de verzekeraar geen verbintenis heeft om dekking te verlenen, kan hij a fortiori niet ervan bevrijd zijn door een betaling of een feit dat zijn verbintenis heeft doen tenietgaan. De verzekeraar kan dan ook niet op grond van artikel 1315, tweede lid, BW gehouden zijn te bewijzen dat hij geen dekking moet verlenen. Artikel 1315, tweede lid, BW is enkel toepasbaar in de theorie van FONTAINE die de gelijkstelling tussen uitsluiting en negatieve waarborgomschrijving niet aanvaardt[832]. Deze bepaling vindt dan toepassing op de "*directe uitsluitingen*" waarbij de verzekeraar moet bewijzen dat op dekking die in principe voorhanden is, een uitzondering van toepassing is. De "*indirecte uitsluitingen*" hebben betrekking op de waarborgomschrijving waarvoor op grond van artikel 1315, eerste lid, BW de bewijslast blijft rusten op de verzekerde[833]. De toepassing van artikel 1315, tweede lid, BW blijft in deze context echter problematisch aangezien de verzekeraar ook bij de "*directe uitsluitingen*" bezwaarlijk kan bevrijd zijn van hetgeen nooit binnen de waarborg is gevallen. FONTAINE verantwoordt de toepassing van artikel 1315, tweede lid, BW op de "*directe uitsluitingen*" door te wijzen op de filosofie van deze tekst en het feit dat de verzekeraar door het inroepen van deze uitsluitingen een "*apparence de couverture*" betwist[834]. Doordat de uitsluiting afwijkt van hetgeen a priori onder de dekking valt, zou de verzekeraar de toepassing van het uitsluitingsbeding moeten bewijzen[835]. Deze uitleg kan niet overtuigen. Het is immers zeer moeilijk, zoniet onmogelijk, om steeds uit te maken of een voldoende schijn van dekking bestaat[836]. Bovendien houden ook de "*directe uitsluitingen*" verband met de draagwijdte van de waarborg en is het precies aan de verzekerde om te bewijzen dat het schadegeval binnen deze waarborg valt.

197. In tegenstelling tot het Belgische recht wordt in de ons omringende landen het bewijs bij uitsluitingen wel bij de verzekeraar wordt gelegd. Naar Frans recht moet de verzekerde bewijzen dat het schadegeval onder de dekking valt maar ligt het bewijs van de toepassing van zowel een directe als indirecte uitsluiting bij de verzekeraar[837]. Bovendien kan de rechter bedingen die de dekking omschrijven, herkwalificeren als een uitsluitingsbeding. Dit is het geval wanneer op de verzekerde een onmogelijke

---

De verzekeraar heeft echter geen belang om dergelijke regeling van de bewijslast in de verzekeringsovereenkomst op te nemen.

[832] Zie randnummer 184.

[833] M. FONTAINE, Le charge de la preuve des exclusions en droit des assurances, *TBBR* 2009, 209-215.

[834] M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, p. 64, nr. 102.

[835] L. SIMONT, La charge de la preuve, in P.A. FORIERS (coord.), *Actualité du droit des obligations*, Bruylant Brussel 2005, p. 34, nr. 15.

[836] FAGNART merkt hierbij terecht op: "*On peut également se demander ce qu'est une 'vraisemblance de risque couvert'. Le risque est couvert ou ne l'est pas (...) Une croyance non légitime en une couverture qui n'existe pas ne confère aucun droit au preneur d'assurance*" (J.-L. FAGNART, La preuve de l'exclusion de garantie: un débat qui n'en finit pas, *For. Ass.* 2010, 230).

[837] Cass. fr. 6 januari 1982, *RGAT* 1983, 44; Cass. fr. 15 oktober 1980 en 22 oktober 1980, *RGAT* 1981, 51.

bewijslast rust[838]. Ook naar Nederlands recht rust de bewijslast van de verwezenlijking van het risico en de gevolgen daarvan in beginsel op de verzekerde of de begunstigde maar moet de verzekeraar die een beroep doet op een uitsluiting of beperking van de dekking, de omstandigheden die dat beroep rechtvaardigen, bewijzen[839]. Naar Duits recht bakenen de primäre Risikobeschränkungen de dekking af waarbij de verzekerde het bewijs moet leveren dat het schadegeval binnen de waarborg valt. Tegelijk kunnen bepaalde gevaren aan de verzekeringsdekking onttrokken worden door sekundäre Risikobegrenzungen (of "Risikoausschlussklauseln"). In dat geval rust op de verzekeraar de verplichting om te bewijzen dat de uitsluiting van toepassing is[840]. Naar Belgisch recht bestaat geen algemene wettelijke bepaling die het bewijs van de toepassing van een uitsluitingsbeding bij de verzekeraar legt. Er kan enkel teruggevallen worden op enkele bijzondere wettelijke bepalingen, zoals de artikelen 63, tweede lid, en 164, § 1, Wet Verzekeringen[841]. Van deze regel zijn ook toepassingen terug te vinden in de WAM-wetgeving.

198. In de eerste plaats voorzien artikel 3 WAM en de artikelen 1, eerste lid, en 3, 1°, Modelovereenkomst in een uitsluiting van dekking van hen die zich door diefstal, geweldpleging of heling de macht over het motorrijtuig hebben verschaft[842]. De rechtspraak aanvaardt unaniem dat de verzekeraar het bewijs van de diefstal, geweldpleging of heling van het voertuig moet leveren[843] en bovendien moet aantonen dat het voertuig op het ogenblik van het ongeval werd bestuurd door de dief, de heler of degene die zich met geweld meester heeft gemaakt van het voertuig[844]. Indien de verzekeraar enkel bewijst dat het ongeval werd veroorzaakt met een gestolen voertuig maar niet door de dief zelf[845], slaagt hij niet in het hem opgelegd

[838] J. LANDEL en L. NAMIN, *Manuel de l'assurance automobile*, Ed. L'Argus Paris 2008, p. 75.

[839] C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Tjeenk Willink Deventer 1998, p. 157, nr. 175.

[840] PRÖLSS/MARTIN, *Versicherungsvertragsgesetz*, Verlag C.H. Beck München 2010, p. 693, nr. 1.

[841] E. DELAUNOY, De discussie over de bewijslast aangaande uitsluitingen in verzekeringen: een neverending story? in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 99, nr. 5. Zie ook randnummer 192.

[842] Deze bepaling is gesteund op artikel 3, § 1, Gemeenschappelijke Bepalingen dat de uitzondering formuleert als volgt: "met uitzondering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van hen die zich door diefstal of geweldpleging de macht over het motorrijtuig hebben verschaft en van hen die, dit wetende, een dergelijk motorrijtuig zonder geldige reden gebruiken".

[843] Cass. 10 december 1981, *AC* 1981-82, 504 als gevolg van een voorziening ingesteld tegen Brussel 2 april 1980, *RW* 1980-81, 2550; Brussel 24 december 1996, *RGAR* 1999, 13057; Rb. Antwerpen 8 juni 2010, *VAV* 2010, 388; Rb. Luik 16 juni 2008, *VAV* 2008, 419; Rb. Charleroi 15 december 2005, *VAV* 2006, 537; Corr. Leuven 13 november 2002, *De Verz.* 2003, 355; Corr. Brussel 9 februari 1988, *RGAR* 1990, 11668; Pol. Brussel 21 november 2011, *VAV* 2012, 247; Pol. Brussel 26 oktober 2007, *VAV* 2008, 144; Pol. Bergen 4 september 2007, *VAV* 2008, 141; Pol. Brussel 15 oktober 2004, *VAV* 2005, 7; Pol. Doornik 16 juni 2003, *De Verz.* 2004, 337; Pol. Brussel 17 oktober 2000, *TAVW* 2001, 277.

[844] Brussel 13 juni 1996, *RGAR* 1997, 12810; Rb. Charleroi 15 december 2005, *VAV* 2006, 537; Pol. Bergen 4 september 2007, *VAV* 2008, 141; Pol. Brugge 17 september 2002, *RW* 2003-04, 717.

[845] Een onderscheid naargelang het voertuig lange of korte tijd voor het schadetoebrengend feit werd gestolen, kan hiervoor een aanwijzing vormen (Brussel 15 januari 2003, *RGAR* 2005, 14033; *contra*: Brussel, 14 februari 1997, *De Verz.* 1997, 459).

bewijs en moet hij dekking verlenen[846]. Het Hof van Cassatie oordeelt in een arrest van 10 december 1981 dat deze uitsluiting een uitzondering vormt op de basisdekking van de WAM-verzekering[847] en de regel die de bewijslast bij de verzekeraar legt, artikel 1315 BW niet schendt[848]. Het Hof lijkt hier de theorie van FONTAINE toe te passen doordat de verzekeraar die de uitsluiting van diefstal inroept, een "apparence de couverture" betwist. Zoals verdedigd door KIRKPATRICK verdient het echter de voorkeur de bewijslast van de verzekeraar te verantwoorden op grond van de tekst van artikel 3 WAM. Uit deze bepaling kan een impliciete vrijstelling van de verzekerde afgeleid worden om de afwezigheid van de uitsluiting te bewijzen.

199. Een tweede verschuiving van de bewijslast naar de WAM-verzekeraar wordt aanvaard in het kader van artikel 4, § 2, WAM. Volgens deze bepaling kan van de verzekering worden uitgesloten de schade die voortvloeit uit het deelnemen van het motorrijtuig aan snelheids-, regelmatigheids- of behendigheidsritten of -wedstrijden, waartoe van overheidswege verlof is verleend overeenkomstig artikel 8. Van deze bepaling is in de Modelovereenkomst toepassing gemaakt in artikel 8, 4°. Volgens het Hof van Cassatie moet de verzekeraar de toepassing van deze uitsluiting bewijzen[849]. Hij moet bewijzen dat het schadegeval gebeurde in de bedoelde omstandigheden, met name dat er een schriftelijke toestemming was van de overheid voor de wedstrijd en een bijzondere verzekering was gesloten door de organisatoren[850]. Ook in dit geval kan de bewijslast van de verzekeraar slechts steunen op de bijzondere bepaling van artikel 4, § 2, WAM die de verzekerde ervan vrijstelt te bewijzen dat het schadegeval zich heeft voorgedaan tijdens een wedstrijd waarvoor geen schriftelijke toestemming

[846] Cass. 2 maart 1990, *AC* 1989-90, 864 na Benelux Gerechtshof 26 juni 1989, *De Verz*. 1990, 98 met noot F. DE LY (ingevolge prejudiciële vraag door Cass. 9 september 1988, *AC* 1988-89, 28); Brussel, 14 februari 1997, *De Verz.* 1997, 459; Pol. Brugge 17 september 2002, *RW* 2003-04, 717; Pol. Brussel 11 oktober 2002, *VKJ* 2003, 265, nr. 2003/111; Pol. Brussel 31 mei 1999, *VKJ* 2000, 7, nr. 2000/2; Vred. Oostende 25 januari 1991, *RW* 1994-95, 201.

[847] Cass. 10 december 1981, *AC* 1981-82, 504: "*Dat ingevolge het reeds vermelde artikel 3, eerste lid, de verzekering een zeer wijde strekking heeft en, in de regel, de aansprakelijkheid dekt van iedere bestuurder; dat het slechts bij uitzondering op de regel is dat de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van hem, die zich door diefstal of geweldpleging de macht over het motorrijtuig heeft verschaft, van de verzekering is uitgesloten*". De formulering als een uitzondering op de basisdekking heeft tot gevolg dat zij strikt wordt uitgelegd (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 121-122, nr. 31.2).

[848] Cass. 10 december 1981, *AC* 1981-82, 504: "*Overwegende dat het arrest, door zodoende de bewijslast tussen de verzekeraar en de benadeelde te verdelen, naar gelang zij respectievelijk de regel van artikel 3, eerste lid, van voormelde wet van 1 juli 1956 of de uitzondering op genoemde regel inroepen, de in het middel aangehaalde wettelijke bepalingen niet schendt*".

[849] Cass. 13 april 2007, *RW* 2007-08, 1078 met noot D. SIMOENS, *TBH* 2007, 797 met noot C. VAN SCHOUBROECK, De verzekeraar moet bewijzen dat aan de voorwaarden van de uitsluiting van dekking is voldaan, *T.Pol.* 2007, 203 met noot.

[850] In de tekst van het arrest is een materiële misslag geslopen. Volgens het arrest moet de verzekeraar bewijzen "*dat er geen schriftelijke toestemming was van de overheid of dat er geen bijzondere verzekering voor de bewuste wedstrijd was gesloten*". Op grond van de in het arrest geformuleerde regel kan het Hof enkel bedoeld hebben dat de verzekeraar het bewijs moet leveren dat er wel schriftelijke toestemming van de overheid was en er wel een bijzondere verzekering gesloten was, nu precies in dit geval de WAM-verzekeraar bevrijd is van zijn verplichting om dekking te verlenen (G. JOCQUE, Artikel 29bis WAM en de onbekende bestuurder (noot bij Cass. 20 december 2007), *T.Pol*. 2008, 188).

was gegeven door de overheid en waarvoor geen bijzondere verzekering was gesloten door de organisatoren.

200. De bewijslast van de WAM-verzekeraar voor de toepassing van deze twee uitsluitingen belet niet dat het Hof van Cassatie zich in andere gevallen strikt houdt aan de regel dat degene die aanspraak maakt op dekking, moet bewijzen dat het schadegeval onder de waarborg valt en niet ervan uitgesloten is. Dit is het geval voor de uitsluiting van de bestuurder uit de vergoedingsregeling van artikel 29bis WAM[851]. Volgens het Hof van Cassatie moet de schadelijder die aanspraak maakt op vergoeding in het kader van artikel 29bis WAM, op grond van artikel 1315, eerste lid BW bewijzen dat het schadegeval beantwoordt aan het in deze bepaling omschreven risico. Het slachtoffer moet dus aantonen dat hij niet de bestuurder was van het bij het ongeval betrokken motorrijtuig of zijn rechthebbende[852]. Deze rechtspraak strookt niet alleen met de basisregel maar is ook beleidsmatig te verdedigen. Indien de bewijslast bij de verzekeraar mocht liggen, zou dit ongetwijfeld fraude in de hand werken. Inzittenden van een voertuig zouden geneigd kunnen zijn om moedwillig de identiteit van de bestuurder te verzwijgen opdat iedereen die in het voertuig aanwezig was, vergoeding van zijn schade verkrijgt.

201. Waar de verzekerde en de benadeelde in de regel moeten bewijzen dat het schadegeval niet uit de dekking gesloten is, worden zij soms geconfronteerd met een moeilijke bewijslast. Kunnen zij aan deze bewijslast en het hiermee gepaard gaande bewijsrisico niet ontsnappen, dan zoeken zij vaak andere gronden om de toepassing van een uitsluitingsbeding te vermijden. Zo kunnen de verzekerde en de benadeelde inroepen dat de verzekeraar verzaakt heeft aan zijn recht om op grond van een uitsluitingsbeding dekking te weigeren[853]. Zij kunnen ook aanvoeren dat de verzekeraar die de dekking afwijst op grond van een uitsluitingsbeding, de verzekeringsovereenkomst niet te goeder trouw uitvoert en bijgevolg rechtsmisbruik pleegt. Dit is slechts zeer uitzonderlijk het geval. De verzekeraar die de dekking afwijst op grond van een uitsluitingsbeding, doet dit in de regel niet om de verzekerde te schaden maar beroept zich enkel op afwezigheid van dekking op grond van een

[851] Artikel 29bis, § 1, eerste lid, WAM voorziet in vergoeding van alle schade geleden door de slachtoffers van verkeersongevallen en hun rechthebbenden en voortvloeiend uit lichamelijke letsels of het overlijden, met inbegrip van de kledijschade, met uitzondering van de stoffelijke schade en de schade geleden door de bestuurder van elk van de betrokken motorrijtuigen. De bestuurder is dus uitgesloten van de vergoeding in het kader van artikel 29bis WAM. Onder het begrip bestuurder moet worden verstaan, hij die het voertuig werkelijk en zelfstandig bestuurt en aldus in feite verantwoordelijk is voor het sturen. De bestuurder verliest deze hoedanigheid van zodra hij geen controle meer heeft over het motorrijtuig (Cass. 7 juni 2012, *T.Verz.* 2012, 477).

[852] Cass. 26 oktober 2007, *NjW* 2008, 166 met noot G. JOCQUE, *RGAR* 2008, 14406 met noot N. ESTIENNE, *De Verz.* 2008, 52 met noot J. BOGAERT, *VAV* 2008, 99, *JT* 2008, 73, *JLMB* 2008, 960 met noot TINANT, A qui profite le doute?, *For. Ass.* 2008, 25 met noot T. PAPART; Cass. 20 december 2007, *T. Pol.* 2008, 179 met noot G. JOCQUE, Artikel 29bis WAM en de onbekende bestuurder, *VAV* 2008, 101.

[853] Cass. 17 november 2005, *NjW* 2006, 409 met GJ, De Verz. 2006, 320: de verzekeraar had een advocaat aangesteld voor de procedure in kortgeding met het oog op de aanstelling van een deskundige; deze advocaat behartigde de belangen van de verzekerde en volgde zonder enig voorbehoud de expertise.

beding van de verzekeringsovereenkomst, wat bezwaarlijk op zich als een misbruik van recht kan beschouwd worden. Bovendien kan de verzekeraar hierbij normalerwijze niet kiezen voor een andere wijze van uitvoering van de verzekeringsovereenkomst die voor de verzekerde minder nadelig is[854]. De wijze waarop de verzekeraar zich beroept op een uitsluitingsbeding, kan niettemin wel op een onevenredige wijze ingaan tegen de belangen van de verzekerde wanneer hij de verzekerde niet tijdig inlicht van de toepassing van een dit beding en de verzekerde hierdoor zijn recht van verdediging niet voluit kan uitoefenen[855].

b. Bewijslast bij verval van dekking

202. Wanneer de verzekeringsovereenkomst voorziet in een beding dat een tekortkoming van de verzekerde sanctioneert met een verval van dekking, dan rust de bewijslast van deze tekortkoming op de verzekeraar[856]. De verzekerde heeft in dat geval zijn aanspraak op dekking die hij oorspronkelijk bezat, door zijn eigen onzorgvuldigheid of nalatigheid verloren. Deze tekortkoming bevrijdt dus de verzekeraar van zijn verplichting om dekking te verlenen waardoor hij op grond van artikel 1315, tweede lid, BW hiervan het bewijs moet leveren[857]. Hieromtrent bestaat geen betwisting in de rechtsleer[858].

D. Uitlegging van de waarborgbedingen

I. Waarborgbedingen in de algemene en bijzondere polisvoorwaarden

203. De waarborgbedingen die de rechtspositie van de verzekerde en de benadeelde bepalen, zijn niet steeds klaar en duidelijk opgesteld en vereisen vaak een uitlegging. Dit is in de eerste plaats het geval wanneer de algemene en de bijzondere voorwaarden een tegenstrijdigheid bevatten[859]. Dit is mogelijk doordat de algemene

[854] W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 101; S. JANSEN en S. STIJNS, Rechtsverwerking aanvaard als toepassing van rechtsmisbruik, (noot bij Cass. 1 oktober 2010), *RW* 2011-2012, 144-145, nr. 4.

[855] Gent 24 december 2009, *De Verz*. 2010, 314: de verzekeraar had zijn verzekerde in het ongewisse gelaten over zijn intenties op het ogenblik dat hij met kennis van zaken standpunt had kunnen innemen.

[856] M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, p. 36, nr. 38; P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 85; M. A. MASSCHELEIN, *Het verval van een recht in het materieel privaatrecht*, Intersentia Antwerpen 2010, p. 111, nr. 158; voor een toepassing: Brussel 3 april 2003, *RGAR* 2004, 13890 (eigen schadeverzekering).

[857] J.-L. FAGNART, La preuve de l'exclusion de garantie: un débat qui n'en finit pas, *For. Ass*. 2010, 226; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, *in Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70bis, Kluwer Mechelen 2005, p. 15, nr. 115.

[858] H. GEENS, Wie draagt de bewijslast bij diefstal van een wagen? (noot bij Bergen 3 maart 2003), *TBH* 2006, 225, nr. 28; M. CLAVIE, La Preuve, Aspects généraux, in E. MONTERO, *La preuve*, CUP 2002, p. 21.

[859] De verzekeringsovereenkomst bestaat in de regel uit algemene en bijzondere voorwaarden die samen één geheel vormen (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 365, nr.

voorwaarden een verzameling van typebedingen zijn die de verzekeraar in een bepaalde verzekeringstak toepast[860] terwijl de bijzondere voorwaarden de verzekeringsovereenkomst individualiseren voor een bepaalde verzekeringnemer en hierdoor kunnen afwijken van de algemene voorwaarden. In geval van tegenstrijdigheid hebben de bijzondere voorwaarden voorrang[861]. De primauteit van de bijzondere voorwaarden ligt voor de hand omdat deze specifiek toegesneden zijn op de verzekerde, hetgeen niet het geval is voor de algemene voorwaarden. De voorrang van de bijzondere voorwaarden geldt enkel wanneer beide documenten elkaar tegenspreken. Zij moeten met elkaar onverenigbaar zijn[862]. Van tegenstrijdigheid is geen sprake wanneer een gelijktijdige toepassing van de algemene en bijzondere voorwaarden mogelijk is[863]. Om elke betwisting hieromtrent uit te sluiten, bepaalt de verzekeringsovereenkomst soms uitdrukkelijk dat de bijzondere voorwaarden primeren op de algemene voorwaarden[864].

II. Uitlegging van de waarborgbedingen volgens het gemeen recht

204. Op de waarborgbedingen zijn zoals op alle contractuele bedingen de uitleggingsregels bepaald in de artikelen 1156 tot en met 1164 BW van toepassing[865].

470; Antwerpen 14 juni 2006, *VAV* 2006, 698). In Frankrijk wordt naast de conditions générales en conditions particulières ook nog gebruikt gemaakt van conventions spéciales, annexes of intercalaires. Deze bedingen verduidelijken de algemene voorwaarden of vullen ze aan voor het risico waarvoor de verzekeringnemer dekking vraagt. Dit doet zich onder meer voor in de beroepsaansprakelijkheidsverzekering waarin de conventions spéciales bepalingen met betrekking tot het specifieke beroep van de verzekeringnemer vermelden (L. MAYAUX, *Assurances terrestres (2° le contrat d'assurance)*, Rép. civ. Dalloz Paris 1999, p. 19, nr. 87).

860 Gestandaardiseerde algemene voorwaarden komen voor in diverse aansprakelijkheidsverzekeringen zoals in de ABR-verzekering (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, 116-117, nr. 120).

861 R. VANDEPUTTE, *Inleiding tot het verzekeringsrecht*, Beginselen van Belgisch Privaatrecht XIV, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, Antwerpen-Weesp 1983, p. 71; Bergen 10 september 2001, *RGAR* 2003, 13675: in de algemene polisvoorwaarden was bepaald dat de verzekeringsovereenkomst in werking trad vanaf de betaling van de eerste premie; de bijzondere voorwaarden bepaalden evenwel de inwerkingtreding op een vroegere datum; het hof gaf voorrang aan de bijzondere voorwaarden; zie ook: Brussel 18 maart 1998, *AJT* 2000-01, 119 (diefstalverzekering).

862 J. GHESTIN, C. JAMIN en M. BILLIAU, *Traité de droit civil. Les effets du contrat*, LGDJ Paris 2001, p. 56, nr. 41.

863 Bergen 7 mei 1993, *De Verz*. 1995, 278: in het kader van een brandverzekering was in de algemene voorwaarden bepaald dat enkel de gebouwen die volledig gesloten waren, gedekt waren tegen het risico storm- en vorstschade; in de bijzondere voorwaarden was bepaald dat de bijgebouwen enkel gedekt waren in brand, storm- en vorstschade, hetgeen niet als tegenstrijdig werd beschouwd.

864 Op grond van hetzelfde beginsel werd vroeger eveneens aangenomen dat geschreven bedingen voorgaan op gedrukte clausules (W. VAN EECKHOUT, *Le droit des assurances terrestres*, Bruylant Brussel, 1933, p. 211, nr. 212; R. FEYAERTS en J. ERNAULT, *Traité général des assurances terrestres*, Bruylant Brussel 1966, p. 231, nr. 1106). Dit is door het huidige gebruik van informatica achterhaald.

865 Naar Nederlands recht dient de rechter een polisbeding uit te leggen naar de zin die partijen in de gegeven omstandigheden over en weer redelijkerwijs eraan mocht toekennen en op hetgeen zij te dien aanzien redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten. Hij kan hierbij rekening houden met de strekking van de betrokken verzekeringsovereenkomst en de opvattingen in de verzekeringsbranche. De nadruk ligt meestal op hoe de verzekerde/verzekeringnemer de betrokken polisvoorwaarde redelijkerwijs mocht begrijpen (W.D.H. ASSER, Uitleg van verzekeringsovereenkomsten in cassatie, T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 11-12).

In de eerste plaats moeten de waarborgbedingen op grond van artikel 1156 BW uitgelegd worden volgens de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen, veeleer dan volgens de lettelijke zin van de woorden[866]. De zoektocht naar de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen komt vooral tot uiting bij de uitlegging van uitsluitings- en vervalbedingen. Aangezien de bewijslast voor de toepassing van uitsluitingsbedingen bij de verzekerde ligt[867], hanteren verzekeraars in de overeenkomst eerder uitsluitings- dan vervalbedingen. Zij omschrijven een verval van dekking dan soms als een uitsluiting. De rechter kan evenwel een uitsluitingsbeding beding herkwalificeren in een vervalbeding op grond van de gemeenschappelijke bedoelingen van de partijen. Het Hof van Cassatie verplicht de rechter zelfs hiertoe. Dit blijkt uit het arrest van 20 september 2012 waarin het Hof oordeelde dat de rechter ingevolge het dwingende karakter van artikel 11 Wet Verzekeringen dat het verval van dekking regelt[868], moet nagaan of een beding in de verzekeringsovereenkomst een verval inhoudt, ook al geeft de overeenkomst er een andere kwalificatie aan[869]. In deze zaak bepaalde een diefstalverzekering dat er geen dekking was indien de verzekerde een aantal voorzorgsmaatregelen niet had genomen. Volgens de appelrechter betrof het een beding van uitsluiting en moest niet meer nagegaan worden of er een oorzakelijk verband tussen de niet-naleving van de maatregelen en de diefstal bestond. Het Hof vernietigt deze beslissing wegens schending van artikel 65 Wet Landverzekeringsovereenkomt omdat de appelrechter niet had nagegaan of het beding niet een verval van dekking in plaats van een uitsluiting inhield. De rechter moet dus onderzoeken of een uitsluitingsbeding in werkelijkheid niet een vervalbeding is[870]. Hierdoor wordt in elk geval de praktijk van verzekeraars om op

[866] Wanneer de rechter aan de woorden van het beding hierbij een uitlegging geeft die afwijkt van de normale betekenis, dient hij dit te motiveren (A. MEEUS, Le contrôle de la cour de cassation sur l'interpretation des contrats d'assurance par le juge du fond, in *Mélanges Roger O. Dalcq. Responsabilité et assurances*, Larcier Brussel 1994, p. 410 en 414). Zo diende het hof van beroep te Brussel naar aanleiding van een dodelijk ongeval met een jet-ski een uitlegging te geven van het begrip "boot" in de uitsluiting bepaald in artikel 6, 14°, KB 12 januari 1984. Het hof motiveerde uitvoerig dat een jet-ski een "boot" is (Brussel 18 juni 2008, *De Verz.* 2009, 280).

[867] Zie de randnummers 193 tot en met 199.

[868] Krachtens artikel 65 Wet Verzekeringen kan in de verzekeringsovereenkomst slechts een geheel of gedeeltelijk verval van het recht op de verzekeringsprestatie bedongen worden wegens niet-nakoming van een bepaalde, in de verzekeringsovereenkomst opgelegde verplichting, en mits er een oorzakelijk verband bestaat tussen de tekortkoming en het schadegeval.

[869] Cass. 20 september 2012, *NjW* 2013, 266 met noot GJ. Zie ook: Cass. 25 januari 2002, *RGAR* 2003, 13757; Gent 2 oktober 2003, *De Verz.* 2004, 300; Brussel 3 april 2003, *RGAR* 2004, 13890 (eigen schadeverzekering); Bergen 10 december 2001, *RGAR* 2002, 13554 (diefstalverzekering); Gent 5 juni 2003, *RW* 2005-06, 904; Bergen 1 februari 2000, *RGAR* 2001, 13347 (ziekteverzekering); Gent 15 februari 2007, *TBBR* 2008, 575: het hof legt een beding dat schade veroorzaakt door brand of elektriciteit uit de dekking sluit bij gebrek aan voorlegging van een attest van conformiteit van de elektrische installatie binnen de drie maanden na de aanvang van het contract, uit als een beding van verval en niet als een beding van uitsluiting.

[870] Over de mogelijkheid tot herkwalificatie van een uitsluitingsbeding in een vervalbeding bestond in de rechtsleer betwisting. Pro: R.O. DALCQ, Réflexions au sujet de la charge de la preuve, *Liber amicorum Van Ommeslaghe*, Bruylant Brussel 2000, p. 66; P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 89; B. TOUSSAINT, Interprétation et rédaction des contrats d'assurance, *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 293, nr. 12. *Contra*: J.-L. FAGNART, La

kunstmatige wijze een verval van dekking in de verzekeringsovereenkomst te omschrijven als een uitsluiting, een halt toegeroepen.

205. Verder komt ook de regel van artikel 1162 BW tegemoet aan de bewijsnood van de verzekerde wanneer na toepassing van de interpretatieregels onduidelijkheid blijft bestaan over de inhoud van de waarborgbedingen in de verzekeringsovereenkomst. De toepassing van de contra proferentem-regel vereist dat de juiste draagwijdte van het beding niet kan bepaald worden op basis van intrinsieke en extrinsieke elementen van de overeenkomst[871]. In dat geval moet de rechter de bedingen van de overeenkomst uitleggen ten nadele van hem die bedongen heeft en ten voordele van hem die zich verbonden heeft[872]. Doordat de verzekeringsovereenkomst in de regel een toetredingscontract is, moet onder hem die bedongen heeft de verzekeraar worden verstaan omdat hij de contractsvoorwaarden aan de verzekeringnemer oplegt[873]. De waarborgbedingen moeten dus bij dubbelzinnigheid worden uitgelegd in het voordeel van de verzekerde en tegen de verzekeraar[874], ook al bevat de verzekeringsovereenkomst ook bedingen ten voordele van de verzekeraar[875]. Dit heeft tot gevolg dat uitsluitingsbedingen zo beperkt

requalification des clauses du contrat d'assurance, in *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant Brussel 2002, p. 667-668, 4-5; M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, p. 68-70, nr. 110-111.

871 Cass. 22 februari 2002, *VKJ* 2002, 360, nr. 2002/149; zie ook: Luik 30 oktober 2002, *De Verz.* 2003, 118 met noot J. ROGGE, *JLMB* 2003, 1809 (rechtsbijstandsverzekering).

872 In Frankijk leidt een onduidelijk uitsluitingsbeding tot de nietigheid ervan op grond van artikel L. 113-1 Code des assurance. Een uitsluitingsbeding kan niet formeel en beperkend zijn wanneer het moet worden uitgelegd (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 663 en 677, nr. 372 en 377; J. GHESTIN, C. JAMIN en M. BILLIAU, *Traité de droit civil. Les effets du contrat*, LGDJ Paris 2001, p. 56, nr. 41; H. GROUTEL, *Droit des assurances terrestres*, Rec. Dalloz 2010, 1743; M. PERIER, noot bij Cass. fr. 12 september 2007, *RGDA* 2007, 870; J. KULLMANN, noot bij Cass. fr. 18 november 2010, *RGDA* 2011, 486). De rechter kan door de uitlegging van de clausule die hij noodzakelijk acht, aangeven dat de uitsluiting niet formeel noch beperkend is (Cass.fr. 8 oktober 2009, *Bull.* 2009, 217, nr. 237).

873 Dit sluit aan bij artikel 1:103 (2) PEICL. Volgens deze bepaling prevaleert bij twijfel over de betekenis van de bewoordingen van een door de verzekeraar verschaft document of verstrekte inlichting de voor de verzekeringnemer, de verzekerde of begunstigde gunstigste uitleg (*Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, Sellier European law publishers München 2009, p. 56-59). Over de uitleg contra proferentem van polisbedingen in Nederland: W.D.H. ASSER, Uitleg van verzekeringsovereenkomsten in cassatie, T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 14.

874 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 372-373, nr. 484. Voor enkele toepassingen zie: Antwerpen 21 december 1998, *AJT* 1999-2000, 400; Bergen 7 oktober 2005, *RGAR* 2008, 14398; Brussel 8 oktober 2007, *De Verz.* 2008, 60 met noot P. FONTAINE, Le sens des mots; Luik 28 juni 2005, *RGAR* 2007, 14275; Rb. Dinant 2 maart 2000, *RGAR* 2001, 13368; Pol. Dinant 4 maart 2010, *JLMB* 2011, 2087; Pol. Turnhout 29 juni 1999, *AJT* 1999-2000, 430.

875 I. DEMUYNCK, Interpretatie van verzekeringsovereenkomsten, *DCCR* 2002, 72-73, nr. 13; P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 98; D. NOGUERO, Interprétation du contrat d'assurance en faveur de l'assuré consommateur, *La semaine juridique* 2009, 14.

mogelijk worden uitgelegd om aan de verzekerde een zo ruim mogelijke dekking te garanderen[876].

III. Uitlegging van de waarborgbedingen volgens bijzondere wettelijke bepalingen

Niet alleen het gemeen recht regelt de uitlegging van de waarborgbedingen van de verzekeringsovereenkomst. Ook bijzondere wettelijke bepalingen kunnen hierbij toepassing vinden. Dit is het geval voor bepalingen die de consument beschermen, zoals artikelen VI.37 WER[877]. Dit artikel schrijft in § 1 voor dat indien alle of bepaalde bedingen van de overeenkomst schriftelijk zijn, wat in de regel het geval is bij verzekeringsovereenkomsten, zij duidelijk en begrijpelijk moeten zijn opgesteld[878]. De tweede paragraaf voegt eraan toe: "*In geval van twijfel over de betekenis van een beding, prevaleert de voor de consument gunstigste interpretatie*"[879]. Op grond van artikel VI.37 WER moet het beding dus niet alleen in het voordeel van de consument uitgelegd worden maar bovendien ook in de voor hem meest voordelige zin[880]. Hierbij kan een beroep gedaan worden op de handelspraktijken die er rechtstreeks verband mee houden[881]. Ook dient nog aangestipt te worden dat artikel I.8, 22° WER voorziet in een bijkomende bescherming van de verzekerde door de bedingen die een onevenwicht scheppen tussen de rechten en plichten van de verzekerde en de verzekeraar als onrechtmatig te bestempelen[882].

---

[876] Gent 11 februari 2003, *De Verz*. 2003, 763 (eigen schadeverzekering); Brussel 17 mei 2000, *RGAR* 2002, 13504 (verzekering waterschade); Luik 4 december 1997, *TBBR* 1998, 369 (aansprakelijkheidsverzekering: een uitsluiting voor schade veroorzaakt door vuur, ontploffing en rook is niet van toepassing op schade veroorzaakt door roet); Luik 20 december 1994, *RGAR* 1996, nr. 12677 (gemengde levensverzekering).

[877] Wet 21 december 2013 houdende invoering van boek VI "*Markpraktijken en consumentenbescherming*" in het Wetboek van economisch recht en houdende invoeging van de definities eigen aan boek VI, en van de rechtshandhavingsbepalingen eigen aan boek VI, in de boeken I en XV van het Wetboek van economisch recht (*BS* 30 december 2013, err. *BS* 20 januari 2014).

[878] De Wet Verzekeringen, voorheen Wet Landverzekeringsovereenkomst, gaat als lex specialis voor op de Marktpraktijkenwet, voorheen Wet Handelspraktijken en thans boek VI WER, wanneer zij tot een verschillend resultaat zouden leiden (E. DIRIX, Bezwarende bedingen en verzekeringscontracten, in *Liber amicorum P. De Vroede* I, Kluwer Antwerpen 1994, p. 694, nr. 8; F. GRIFNEE, Assurances terrestres et clauses abusives, *De Verz*. 1994, 488-489, nr. 3).

[879] Niet vereist is dat de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen niet kan achterhaald worden. Twijfel over de juiste draagwijdte van het beding volstaat (A. CRUQUENAIRE, noot bij Luik 27 maart 2012, *For.Ass.* 2013, 139). In Frankrijk bepaalt artikel L.133-2 Code de la consommation eveneens: "*Les clauses des contrats proposés par les professionnels aux consommateurs ou aux non-professionnels doivent être rédigées de façon claire et compréhensibles. Elles s'interprêtent en cas de doute dans le sens le plus favorable au consommateur ou non-professionnel*".

[880] Dit houdt niet in dat noodzakelijk de door de consument voorgestelde interpretatie moet gevolgd worden (A. CRUQUENAIRE, noot bij Luik 27 maart 2012, *For.Ass*. 2013, 139). Omtrent deze wetsbepaling zie ook: I. DEMUYNCK, Interpretatie van verzekeringsovereenkomsten, *DCCR* 2002, 78, nr. 24.

[881] Deze interpretatieregel is niet van toepassing in het kader van de vordering tot staking waarin artikel 2 Marktpraktijkenwet voorziet.

[882] Cass. 12 oktober 2007, *NjW* 2008, 121 met noot G. JOCQUE, VAV 2008, 94, *TBH* 2008, 767 en *DCCR* 2008, 61, met noot J.-L. FAGNART, Abus d'alcool, cause abusive et charge de la preuve: volgens het beding moest de omniumverzekeraar geen dekking verlenen wanneer de bestuurder zich op

206. Bij de uitlegging van waarborgbedingen kan de verzekerde ook een beroep doen op artikel 14 van het Koninklijk Besluit van 22 februari 1991 houdende algemeen reglement betreffende de controle op de verzekeringsondernemingen (Controlereglement)[883]. Krachtens deze bepaling moeten de voorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen opgesteld worden[884]. De bewoordingen van de verzekeringsovereenkomst zijn niet duidelijk en nauwkeurig wanneer de tekst een interpretatie door een specialist noodzaakt en de verzekerde door de bewoordingen ervan kan misleid worden[885]. De tekst moet voldoende duidelijk zijn voor iemand die geen jurist is[886]. Het beding van artikel 25, 6° Modelovereenkomst dat de WAM-verzekeraar toelaat verhaal uit te oefenen wanneer de verzekerde niet voldoet aan de Belgische wetten en reglementen, lijkt voldoende klaar en duidelijk[887]. Of een beding dat de waarborg doet afhangen van het bestaan van een "*ongeval*", voldoende duidelijk en precies is zoals vereist door artikel 14 Controlereglement, is betwijfelbaar[888]. Het hof van beroep te Brussel oordeelde dat een waarborgbeding dat verwijst naar het begrip "*diefstal*" in een verzekering BA uitbating, niet voldoende klaar en duidelijk is[889]. Artikel 14 Controlereglement voorziet ook in een bijkomende bescherming van de verzekerde waar de contractsvoorwaarden volgens deze bepaling geen clausule mogen bevatten die een inbreuk uitmaakt op de gelijkwaardigheid tussen de verbintenissen van de verzekeraar en die van de verzekeringnemer. Deze bepaling laat toe om een uitholling van de verzekeringsovereenkomst door een uitsluiting te sanctioneren[890]. Wanneer de

het ogenblik van het ongeval in staat van alcoholintoxicatie bevond tenzij de verzekerde het bewijs van afwezigheid van een oorzakelijk verband tussen deze staat en het ongeval bewees.

[883] I. DEMUYNCK, Interpretatie van verzekeringsovereenkomsten, *DCCR* 2002, 80, nr. 29-30; H. COUSY, Onevenwichten in verzekeringsovereenkomsten: een verkennende benadering, in *Actualia verzekeringen, Aanvullende pensioenen en levensverzekeringen, distributie en onrechtmatige bedingen en faillissement en zwakke weggebruiker*, CRIS 13, Maklu Antwerpen 2000, p. 205 e.v., nr. 10 e.v.; H. COUSY, The talk of the town. Losse bedenkingen over legistiek, consumentenbescherming, oubolligheid en vernieuwing en andere modieuze gespreksthema's naar aanleiding van de recente legislatieve omwenteling van het verzekeringsrecht, *Liber amicorum Paul De Vroede* I, Kluwer Antwerpen 1994, p. 343, nr. 9.

[884] Volgens het Hof van Cassatie was de tekst van het voormalige artikel 25, 6°, Modelovereenkomst voldoende duidelijk en precies om elke vergissing inzake interpretatie te vermijden zodat er geen strijdigheid was met artikel 21 van het KB 12 maart 1976, thans artikel 14 KB 22 februari 1991 houdende algemeen reglement betreffende de controle op de verzekeringsondernemingen en artikel 19, § 2, Controlewet 9 juli 1975 (Cass. 5 september 1997, *AC* 1997, 778, *RW* 1997-98, 1301; zie ook: Pol. Brugge 24 maart 2003, *VKJ* 2003, 168, nr. 2003/64; Pol. Luik 11 oktober 2001, *T. Vred*. 2002, 353).

[885] H. CLAASSENS en C. VAN SCHOUBROECK, Onrechtmatige bedingen en praktijken in verzekeringen, in *Actualia verzekeringen, Aanvullende pensioenen en levensverzekeringen, distributie en onrechtmatige bedingen en faillissement en zwakke weggebruiker*, CRIS 13, Maklu Antwerpen 2000, p. 230-231, nr. 2.1.2.

[886] Cass. 9 april 1992, *AC* 1991-92, 789, *RGAR* 1995, 12.512, *RRD* 1992, 460 met noot B. ROLAND, L'exigence de clarté et de précision des contrats d'assurance.

[887] Rb. Bergen 6 oktober 1992, *RGAR* 1994, 12397.

[888] In Frankrijk wordt de dubbelzinnigheid van het begrip "*ongeval*" evenwel steeds meer ingeroepen tegen de verzekeraar. Hierdoor wordt het gebruik van dit begrip bij de afbakening van de waarborg meer en meer verlaten (Y. LAMBERT-FAIVRE, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 480, nr. 637).

[889] Brussel 8 oktober 2007, *De Verz*. 2008, 60 met noot P. FONTAINE, Le sens des mots.

[890] B. DUBUISSON, Les assurances des atteintes à l'environnement: réalités et perspectives d'avenir, *De Verz*. 1996, 392, nr. 20. Ook het Franse Hof van Cassatie schuift dergelijke bedingen terzijde (G.

verzekeringsovereenkomst dekking verleent voor de buitencontractuele aansprakelijkheid, kan zij niet tegelijk de schade ingevolge onvrijwillige miskenning van de algemene zorgvuldigheidsnorm uit de dekking sluiten. Hierdoor zou de verzekeringsovereenkomst immers geen inhoud meer hebben[891].

207. De sanctie op de niet-naleving van artikel 14 Controlereglement is terug te vinden in artikel 22, § 1, Wet Verzekeringen, voorheen 19bis Controlewet en bestaat uit een "*verplichte terugwerkende wettelijke conversie*"[892]. De verzekeringsovereenkomst wordt geacht vanaf het sluiten ervan te zijn opgesteld in overeenstemming met de wettelijke regels[893]. Vaak kan een onduidelijke contractuele clausule echter niet omgezet worden in een duidelijk beding omdat zij betrekking heeft op een verbintenis die niet wettelijk geregeld is. Dit is voornamelijk het geval bij waarborgbedingen in niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten. Een conversie bij schending van het transparantieverbod is hierdoor vaak onuitvoerbaar[894] en leidt bijgevolg tot juridische onzekerheid[895]. In dat geval kan enkel uitlegging van het beding een oplossing bieden[896].

DURY, La distinction de la condition de la garantie et de l'exclusion de risque, in *Etudes offertes à H. Groutel*, Lexis Paris 2006, p. 140: de verzekering BA uitbating voorzag in een uitsluiting voor de activiteiten als onderaannemer terwijl de verzekerde gewoonlijk handelde in deze hoedanigheid (Cass. fr. 16 juni 2005)).

[891] Deze gedachte vindt ook uitdrukking in artikel 5 van het KB 4 mei 1999 houdende uitvoering van artikel 329bis van de nieuwe gemeentewet en van artikel 144 van de provinciewet (*BS* 28 juli 1999) en van artikel 49 Besluit Vlaamse Regering 19 januari 2007 (*BS* 19 januari 2007). Volgens deze bepaling mag de verplichte gemeente- en provincieverzekering uitsluitingen bevatten maar moeten deze "*echter uitzonderlijk (...) blijven ten opzichte van de gewaarborgde risico's en mogen niet van aard zijn dat zij, door hun omvang, de krachtens (...) verkregen waarborg op onredelijke wijze in het gedrang brengen*".

[892] I. DEMUYNCK, Interpretatie van verzekeringsovereenkomsten, *DCCR* 2002, 76, nr. 20. Over conversie als alternatief voor de nietigheidssanctie zie ook: S. STIJNS, Nietigheid van het contract als sanctie bij zijn totstandkoming, in J. SMITS en S. STIJNS (eds.), *Totstandkoming van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen-Groningen 2002, p. 251-254.

[893] In de versie van deze bepaling voor de wijziging door artikel 10 Wet 19 juli 1991 (*BS* 9 augustus 1991) bestond de sanctie uit een nietigheid van het beding (voor een toepassing: Bergen 7 november 1989, *RRD* 1990, 366). Ook in Frankrijk wordt bij onduidelijkheid of tegenstrijdigheid de verzekeringsovereenkomst uitgelegd in de zin van de wettelijke bepalingen (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 662, nr. 370).

[894] Niettemin werd deze sanctie precies ingevoerd omdat deze als meer efficiënt werd aangezien in vergelijking met de oorspronkelijke nietigheidsregel (H. COUSY, De rol van de goede trouw in het verzekeringscontract, *Liber amicorum Jan Ronse*, E. Story-scientia Brussel 1986, p. 21, nr. 6; zie ook: H. de RODE, L'action récursoire et la répétition de l'indu, in *Questions de droit des assurances*, Actes du colloque organisé par le Conférence libre du Jeune Barreau de Liège le 5 mai 1995, vol. II, 1996, p. 430; H. COUSY, The talk of the town. Losse bedenkingen over legistiek, consumentenbescherming, oubolligheid en vernieuwing en andere modieuze gespreksthema's naar aanleiding van de recente legislatieve omwenteling van het verzekeringsrecht, *Liber amicorum Paul De Vroede* I, Kluwer Antwerpen 1994, p. 342, nr. 8).

[895] H. de RODE, Les clauses d'exclusion des contrats d'assurance: charge de la preuve et validité, *De Verz*. 1996, 593, nr. 32.

[896] I. DEMUYNCK, Interpretatie van verzekeringsovereenkomsten, *DCCR* 2002, 76-77, nr. 21.

BESLUIT

208. De aansprakelijkheidsverzekering laat in principe dekking toe van elke aansprakelijkheid die het vermogen van de verzekerde kan bedreigen. Zij biedt aan de verzekerde een instrument om zich tegen dit risico in te dekken. Aangezien de gevallen van aansprakelijkheid onbeperkt zijn, moet de verzekeringnemer bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst een selectie maken van de gevallen waarvoor hij dekking wenst. De rechtspositie van de verzekerde en de benadeelde hangt dus af van de waarborgomschrijving in de verzekeringsovereenkomst. Deze omschrijving is niet steeds volledig overgelaten aan de contractspartijen, maar wordt voor tal van verzekeringen mede bepaald door dwingende wettelijke bepalingen die de waarborg afbakenen.

209. Zoals uit het onderzoek is gebleken, beperkt de waarborgomschrijving in de verzekeringsovereenkomst de dekking in de eerste plaats op basis van de juridische aard van de aansprakelijkheid die de verzekerde kan oplopen. De verzekerde kan hierdoor geconfronteerd worden met afwezigheid van dekking bij onder meer een beperking van de waarborg tot de buitencontractuele aansprakelijkheid of bij samenloop van de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid[897]. Dit is voornamelijk het geval wanneer zijn aansprakelijkheid wordt gekwalificeerd als contractueel, zoals bij de niet-naleving van veiligheidsverplichtingen[898], schade aan toevertrouwde goederen[899] en schade veroorzaakt door onderaannemers[900]. Ook bij een verdeling van aansprakelijkheid kunnen de waarborgbedingen leiden tot een onvoldoende dekking[901]. Het onderzoek heeft aangetoond dat deze problemen zich ook voordoen in de gereglementeerde verzekeringen. De waarborgomschrijving gebeurt verder op basis van de omstandigheden waarin de aansprakelijkheid zich moet voordoen om van de waarborg te kunnen genieten. Ook deze afbakening van de waarborg levert tal van onzekerheden en betwistingen op. Als voorbeeld hiervan kan verwezen worden naar de mogelijke beperking van de waarborg tot accidenteel veroorzaakte schade[902] in de verzekering BA uitbating of de aflijning tussen het verkeers- en het uitbatingsrisico[903].

210. De waarborgomschrijving van de aansprakelijkheidsverzekering leidt tot de vaststelling dat de verzekerde in sommige gevallen voor hetzelfde risico gedekt is door verschillende verzekeringen. Artikel 99 Wet Verzekeringen lost dit probleem van samenloop van verzekeringen op een voor de verzekerde en de benadeelde bevredigende wijze op[904]. Het bestaan van verscheidene

[897] Zie randnummers 37 tot en met 49.
[898] Zie randnummer 45.
[899] Zie randnummers 91 tot en met 94.
[900] Zie randnummers 95 tot en met 101.
[901] Zie randnummer 57 tot en met 61.
[902] Zie randnummers 110 tot en met 116.
[903] Zie randnummers 126 tot en met 128.
[904] Zie randnummers 154 tot en met 158.

aansprakelijkheidsverzekeringen kan voor de verzekerde en de benadeelde niettemin wel problemen opleveren bij gebrek aan een coherente spiegelbeelddekking. Wanneer de waarborg van de verzekeringen met spiegelbeelddekking niet nauwkeurig op elkaar aansluiten, kan een onverwachte afwezigheid van dekking ontstaan[905]. Bij spiegelbeelddekking moeten dus de verschillende waarborgen precies op elkaar afgestemd worden.

211. Verder kunnen ook de bewoordingen van de omschrijving van de waarborg in de verzekeringsovereenkomst voor onzekerheid zorgen. De contractsvrijheid van de partijen garandeert geen correcte en precieze waarborgomschrijving. Tegelijk zorgen vooral de bedingen die in een uitsluiting voorzien, voor tal van betwistingen[906]. Voor de verzekerde en de benadeelde is de bewijslastregeling die hieraan gekoppeld is, van essentiëel belang[907]. Noch in de wetgeving, noch in de rechtspraak is een éénduidige en consistente regeling in dit verband terug te vinden. Om te voldoen aan het vereiste van bescherming van de verzekerde en de benadeelde, verdient het aanbeveling om het bewijs van de toepassing van een uitsluiting bij de verzekeraar te leggen.

[905] Zie randnummer 161.
[906] Zie randnummer 184 tot en met 186.
[907] Zie randnummer 193 tot en met 199.

DEEL 2 - DE HOEDANIGHEID VAN VERZEKERDE EN BENADEELDE

INLEIDING

212. Niet alleen de jurdische aard van de aansprakelijkheid van de verzekerde en de omstandigheden waarin deze zich voordoet, bepalen de dekking door de aansprakelijkheidsverzekering. De waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering wordt ook afgebakend door een beperking van de groep personen die van de dekking kunnen genieten. Enerzijds bepaalt de verzekeringsovereenkomst de kring van de personen wiens aansprakelijkheid gedekt is. Anderzijds kan zij ook de groep personen die aanspraak kunnen maken op vergoeding van schade veroorzaakt door de verzekerde, beperken. De dekking door de aansprakelijkheidsverzekering vereist dus aan de ene kant dat de aansprakelijke de hoedanigheid van verzekerde heeft en aan de andere kant dat de schadelijder een benadeelde is. In dit deel wordt onderzocht wie de hoedanigheid van verzekerde heeft (Hoofdstuk I) en wie een benadeelde is (Hoofdstuk II). Voor de hoedanigheid van verzekerde wordt nagegaan hoe deze verkregen wordt (Hoofdstuk I, A, I) en hoe deze verloren gaat (Hoofdstuk I, C). Hierbij wordt ook aandacht besteed aan het onderscheid tussen de hoedanigheid van verzekerde en verzekeringnemer (Hoofdstuk I, A, II en III), de gevolgen van hun overlijden en de ontbinding van de verzekerde rechtspersoon op de dekking (Hoofdstuk I, B) en de wijze waarop de hoedanigheid van verzekerde wordt bepaald in verschillende verzekeringsovereenkomsten (Hoofdstuk I, D). Voor de benadeelde wordt de precieze inhoud van deze hoedanigheid (Hoofdstuk II, A) en de aanduiding ervan in de verzekeringsovereenkomst onderzocht (Hoofdstuk II, B). In het laatste hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de verhouding tussen de beide hoedanigheden. Meer bepaald wordt een antwoord gezocht op de vraag of en in voorkomend geval hoe de ene hoedanigheid de andere uitsluit (Hoofdstuk III).

HOOFDSTUK I. DE VERZEKERDE

A. Dekking van de aansprakelijkheid van de verzekeringnemer en andere personen

I. De verzekeringnemer als verzekerde

213. De aansprakelijkheidsverzekering dekt niet om het even welke aansprakelijkheidsschuld. Enkel wanneer de aansprakelijke de hoedanigheid van verzekerde heeft, kan de waarborg spelen. De verzekerde is immers overeenkomstig artikel 4, 17°, a), Wet Verzekeringen degene die door de verzekering is gedekt tegen vermogensschade. In de eerste plaats kan de verzekeringsovereenkomst deze hoedanigheid toekennen aan de verzekeringnemer. De Wet Verzekeringen geeft geen definitie van het begrip "*verzekeringnemer*" maar artikel 55, 14°, van deze wet verwijst wel ernaar bij de omschrijving van de verzekeringsovereenkomst. Volgens deze bepaling verbindt de verzekeraar zich tegenover een andere partij, de verzekeringnemer, de in de overeenkomst bepaalde prestatie te leveren. De verzekeringnemer onderschrijft dus de verzekeringsovereenkomst en is hierdoor de contractuele wederpartij van de verzekeraar[908]. Bij aansprakelijkheidsverzekeringen heeft de verzekeringnemer meestal niet de bedoeling om enkel zijn eigen aansprakelijkheid te laten dekken [909]. Hij gaat deze verzekering in de regel ook aan met het oog op dekking van de aansprakelijkheid van andere personen[910].

II. De verzekerde die geen verzekeringnemer is

a. Verzekering ten behoeve van een derde

214. De aansprakelijkheidsverzekering dekt slechts uitzonderlijk enkel de aansprakelijkheid van de verzekeringnemer. In de regel waarborgt zij ook de aansprakelijkheid van andere personen en gaat de verzekeringnemer dus de verzekering niet alleen aan voor eigen rekening maar ook voor rekening van derden[911]. Hierdoor laat de verzekeringnemer zowel zijn eigen belang als het belang

[908] Dit houdt onder meer in dat hij in de regel tot betaling van de premies gehouden is (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 149, nr. 157).

[909] Artikel 5, derde lid, Verzekeringswet 11 juni 1874, thans artikel 229, § 2, Wet Verzekeringen, bepaalt dat indien uit de verzekering niet volgt dat zij voor een derde is aangegaan, de verzekerde geacht wordt deze voor zichzelf gesloten te hebben. Deze bepaling die geen pendant heeft in deel 4 Wet Verzekeringen, vormt slechts een toepassing van artikel 1122 BW (J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 404, nr. 1).

[910] X. LEDUCQ, noot bij Cass. fr. 15 april 2010, *Gaz. Pal.* 2010, 30-31: de verzekeringsovereenkomst was gesloten door de Orde van Advocaten doch enkel de advocaten zelf waren verzekerden.

[911] J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 410, nr. 7; M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 148-149, nr. 157-158; J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial*, t. III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux, Kluwer Diegem 2011, p. 439, nr. 869.

van andere personen dekken[912]. De verzekeringnemer moet dan ook niet noodzakelijk een eigen verzekerbaar belang hebben bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[913]. Geen enkele wettelijk bepaling staat de mogelijkheid om het belang van andere personen te laten dekken in de weg[914]. Artikel 92, eerste lid, Wet Verzekeringen voorziet integendeel uitdrukkelijk in de mogelijkheid van verzekeringen ten behoeve van een derde bij verzekeringen tot vergoeding van schade. Volgens deze bepaling kan de verzekering "*worden gesloten ten behoeve van wie het aangaat. In dat geval is de verzekerde hij die in geval van schade aantoont belang te hebben bij het verzekerde*"[915]. Voor sommige verzekeringen is het dekken van de aansprakelijkheid van derden zelfs verplicht[916]. Als illustratie van aansprakelijkheidsverzekeringen die een verzekering voor rekening zijn, kan verwezen worden naar de WAM-verzekering[917], de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[918], de verzekering BA uitbating[919], de ABR-verzekering[920], de architectenverzekering[921], de controleverzekering[922], de

---

912 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Brussel 2005, p. 9, nr. 4.

913 J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 405, nr. 2 en 421, nr. 16.

914 Dit belet niet dat de verzekeringsovereenkomst een oorzaak moet hebben. De verzekeringnemer moet dus wel een concrete en subjectieve beweegreden hebben om de verzekeringsovereenkomst te sluiten (artikel 1131 BW). Het volstaat dat de verzekeringnemer een moreel belang heeft bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst waarbij de aansprakelijkheid van een derde wordt verzekerd (J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 421, nr. 16). Zie ook: P. ALLARY, De "*verzekering voor rekening*": de vlag dekt niet steeds dezelfde lading, *De Verz.* 2001, 445.

915 Ook artikel 5 Verzekeringswet 11 juni 1874 bepaalt: "*De verzekering kan voor rekening van een ander worden aangegaan krachtens een algemene of een bijzondere lastgeving, of zelfs zonder lastgeving*".

916 Dit geldt onder meer het geval voor de WAM-verzekering en de gezinsaansprakelijkheidsverzekering.

917 Het Hof van Cassatie oordeelde in het arrest van 28 januari 1975: "*Attendu que l'assurance prévue à l'article 3 de la loi susdite constitue à la fois une assurance personnelle en ce qui concerne le preneur d'assurance et une assurance 'pour compte de qui il appartiendra' à l'égard de tout détenteur ou conducteur du véhicule assuré*" (Cass. 28 januari 1975, *RGAR* 1976, 9542 met noot M. MAHIEU). Zie ook: J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 422, nr. 18; J. LANDEL, noot bij Cass. fr. 19 en 10 november 2009, *RGDA* 2010, 342.

918 P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 111, nr. 166; P. ALLARY, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 38 Wet 25 juni 1992, Kluwer Mechelen 2005, p. 14.

919 De onderneming kan de aansprakelijkheid van de meewerkende gezinsleden, bestuurders, vennoten en werknemers laten dekken (F. BURSSENS, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 2001, p. 371, nr. 486). Voor een omschrijving van alle mogelijke verzekerde personen zie: H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Brussel 2005, p. 10, nr. 5.

920 De ABR-verzekering kan in dekking voorzien van de aansprakelijkheid van de hoofdaannemer, bouwheer, onderaannemers, ingenieurs, studiebureaus, architect, leverancier van bouwmaterialen en veiligheidscoördinator (L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 166-167, nr. 20; P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 39. A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75bis, Story-scientia Diegem 2001, p. 15, nr. 74; J. WILDEMEERSCH, noot bij Brussel 17 februari 2010, *Forr. Ass.* 2011, 13). Ook de aansprakelijkheid van de bouwpromotor of projectontwikkelaar kan gedekt zijn

bestuurdersverzekering[923], de medische aansprakelijkheidsverzekering[924], de verzekering medische experimenten[925] en de verzekering voor bestuurders van gemeenten en provincies[926].

215. Artikel 92, eerste lid, Wet Verzekeringen laat weliswaar het sluiten van een verzekering ten behoeve van een derde toe, maar geeft op zich geen verklaring voor de verbintenis van de verzekeraar ten aanzien van een verzekerde die geen verzekeringnemer en dus geen contractspartij is. De rechtsgrond van deze verbintenis van de verzekeraar wordt traditioneel gezocht in het beding ten gunste van een derde[927]. In het arrest van 28 januari 1975 verwijst het Hof van Cassatie met

(K. TROCH, Bouwen en verzekeringsrecht, in K. DE KETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE, *Handboek bouwrecht*, Intersentia Antwerpen 2004, p. 986, nr. XII.10).

921 De verplichte verzekering voor architecten dekt de aansprakelijkheid van alle personen die werken voor de architect (natuurlijke dan wel rechtspersonen), met name de mandatarissen van de vennootschap, het personeel, de stagiaires en de medewerkers. De polis kan worden gesloten door de vennootschap (I. RAMBOER, De verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor architecten, *TBO* 2007, 196, nr. 11).

922 A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75ter, Story-scientia Diegem 2001, p. 22, nr. 151.

923 De verzekeringsovereenkomst wordt meestal gesloten door de vennootschap zelf (C. COUNE en D. HUBIN, Aansprakelijkheid van bedrijfsleiders en verzekering, De Verz. 2012, 187 ; N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 21; P. VAN OMMESLAGHE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de société et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 278-279, nr. 3-4; F. NYSSENS, L'assurance responsabilité des dirigeants: évolutions récentes, *DAOR* 2004, 17 en 20; M. DALLE, De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden, *RGAR* 1998, 12881, nr. 9; B. FERON en J.-F. GOFFIN, La protection des administrateurs de sociétés contre la mise en cause de leur responsabilité civile, *JT* 1996, 380-381, nr. B.1 en B.1.2; J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 39, nr. 75; C. COUNE en T. LOFFET, L'assurance de la responsabilité des dirigeants d'entreprise, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 42-43; C. COUNE en T. LOFFET, De verzekering van de aansprakelijkheid van bedrijfsleiders in de praktijk, *TBH* 2011, 107-108; D. VAN GERVEN, Les clauses limitatives de responsabilité, les garanties d'indemnisation et l'assurance responsabilité civile des mandataires sociaux, *Rev. prat. soc.* 1998, 153, nr. 27.

924 T. VANSWEEVELT, *De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van artsen en ziekenhuizen: een vergelijkende analyse*, Reeks Recht en Gezondheidszorg, Mys en Breesch Gent 1997, p. 8-9, nr. 9-11.

925 Artikel 29, § 2, Wet 7 mei 2004 op de medische experimenten bepaalt: "*Alvorens het experiment aan te vatten, moet de opdrachtgever een verzekering afsluiten die deze aansprakelijkheid dekt, evenals die van iedere bij (het experiment) tussenkomende persoon, ongeacht het soort banden dat er bestaat tussen de interveniënt, de opdrachtgever en de deelnemer*". De verzekering moet dus de aansprakelijkheid dekken van onder meer de betrokken artsen, verpleegkundigen, paramedici en het administratief personeel (T. VANSWEEVELT, De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering, *T.Gez.* 2005-06, 28, nr. 27).

926 Deze verplichte verzekering dekt op grond van artikel 45 Besluit Vlaamse Regering van 19 januari 2007 (*BS* 9 februari 2007) de aansprakelijkheid van de burgemeester, schepenen en leden van de bestendige deputatie. De verzekeringsovereenkomst moet worden gesloten door de gemeente en de provincie. Een gelijkaardige verzekeringsplicht is voor de Waalse gemeenten opgenomen in artikel L 1241-3 Code wallon de la démocratie locale et de la décentralisation ("*Cwadel*") (*BS* 12 augustus 2004) (zie hieromtrent: F.-X. BARCENA, L'assurance responsabilité et protection juridique des mandataires locaux: un emplâtre sur une jambe de bois, *For.Ass.* 2011, 97).

927 J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 419-420, nr. 15; N. CARETTE, Het derdenbeding: wanneer heeft een beding de strekking van een derdenbeding naar Belgisch recht, in I. SAMOY (red.), *Derden in het*

betrekking tot de WAM-verzekering uitdrukkelijk naar een beding ten gunste van een derde[928]. Ook in een eerder arrest van 2 februari 1968 aanvaardde het Hof impliciet het beding ten gunste van een derde als rechtsgrond voor de verbintenis van de verzekeraar. Het verzekerde risico was omschreven als "*de burgerlijke verantwoordelijkheid van de subscriptor hoofdens ongevallen veroorzaakt aan kinderen tijdens het vakantiepatronaat evenals de ongevallen aan derden veroorzaakt door deze kinderen (...) Er wordt verstaan dat de waarborg (...) zich insgelijks uitstrekt tot de ongevallen overkomen aan de kinderen wanneer zij zich naar het lokaal begeven of er van terugkomen*". Volgens het Hof kon de rechter dit beding uitleggen in die zin dat de dekking ook geldt wanneer de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de verzekeringnemer niet in het gedrang komt "*zodat de bedoelde uitbreiding van de polis een beding ten behoeve van derden impliceert*"[929]. Het beding ten gunste van een derde als grondslag van de verbintenis van de verzekeraar ten aanzien van de verzekerde die geen verzekeringnemer is, heeft tot gevolg dat deze verzekerde van de verzekeraar uitvoering van de verzekeringsovereenkomst kan vragen[930]. Hij kan rechtstreeks van de verzekeraar eisen dat hij hem dekking verleent voor zijn aansprakelijkheid volgens de voorwaarden van de verzekeringsovereenkomst[931]. Deze traditionele opvatting van het beding ten gunste van een derde als grondslag van de verzekering voor rekening sluit aan bij de tekst van artikel 92 Wet Verzekeringen die verwijst naar een verzekering "*ten behoeve van wie het aangaat*". Artikel 229, Wet Verzekeringen, voorheen artikel 5 Verzekeringswet 11 juni 1874, dat voor de verzekeringen die onder de toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, de verzekering voor rekening van een ander regelt, is in andere bewoordingen gesteld en verwijst naar een verzekering aangegaan "*krachtens een algemene of een bijzondere lastgeving, of zelfs zonder lastgeving*". In dat laatste geval worden de gevolgen geregeld overeenkomstig de bepalingen betreffende de zaakwaarneming[932]. Ondanks deze bepalingen wordt de

contractenrecht, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 101, nr. 29; N. CARETTE, *Derdenbeding*, Intersentia Antwerpen 2012, p. 8, nr. 8 en p. 310, nr. 386; M. PROVOST, La notion d'intérêt d'assurance, *RGDA* 2009, 725; H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, p. 1101, nr. 1754.

928 Cass. 28 januari 1975, *RGAR* 1976, 9542 met noot M. MAHIEU:"*Que ce détenteur ou conducteur devient un 'assuré' en vertu d'une stipulation pour autrui*".

929 Cass. 2 februari 1968, *AC* 1968, 737.

930 J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 429, nr. 26.

931 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 92-93 en p. 105, nr. 141; S. FREDERICQ, La transmission des obligations en droit des assurances, in *La transmission des obligations* (Travaux des IXes Journées juridiques Jean Dabin), Bruylant Brussel 1980, p. 348; S. FREDERICQ, L'opposabilité des dispositions du contrat d'assurance "R.C. automobile" aux assurés autres que le preneur, en cas de faute lourde du conducteur, (noot bij Cass. 28 november 1975), *RCJB* 1978, p. 146, nr. 3 en p. 154, nr. 11; J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 405, nr. 2; A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 99-100, nr. 88.

932 J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 412, nr. 9. De Franse tekst vermeldt "*assurance pour compte*", hetgeen volgens ALLARY correcter is; zie hierover: P. ALLARY, De "verzekering voor rekening": de vlag dekt niet steeds dezelfde lading, *De Verz.* 2001, 446-447.

verzekering voor rekening die onder toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen valt, ook beschouwd als een beding ten gunste van een derde[933].

b. Identificatie van de verzekerde

216. Bij het sluiten van een verzekering voor rekening moet de identiteit van de verzekerden niet noodzakelijk bekend zijn of vermeld zijn in de verzekeringsovereenkomst[934]. Volgens artikel 77, eerste lid, Wet Verzekeringen kunnen de partijen immers te allen tijde overeenkomen dat een derde, onder de voorwaarden die zij bepalen, aanspraak kan maken op de door de verzekering geboden voordelen en moet die derde niet aangeduid of zelfs niet verwekt zijn op het ogenblik dat het beding wordt gemaakt. De verzekerde moet enkel aanwijsbaar zijn op de dag dat de verzekeringsprestatie opeisbaar is[935]. Sommige verzekeringsovereenkomsten verplichten de verzekeringnemer niettemin de identiteit van de verzekerden reeds bij het sluiten ervan bekend te maken. Dit is het geval voor de bestuurdersverzekering[936] en de architectenverzekering[937]. De verzekeringsovereenkomst kan ook aan de verzekeringnemer de verplichting opleggen om de identiteit van de verzekerden binnen een bepaalde tijd na het sluiten ervan te melden aan de verzekeraar[938]. De meeste aansprakelijkheidsverzekeringen duiden evenwel de verzekerde niet *nominatim* aan maar laten de bepaling ervan afhangen van de hoedanigheid waarin hij is opgetreden[939]. In dit geval wordt de identiteit van de verzekerde pas bij het schadegeval bepaalbaar[940]. Op dat ogenblik moet nagegaan worden of de aansprakelijke één van de hoedanigheden heeft die de

[933] P. LALOU, *Traité des assurances terrestres en droit belge*, Bruylant Brussel 1944, p. 159-161, nr. 179.

[934] Wanneer de identiteit van de verzekerden niet bekend is, wordt de verzekering ook aangeduid met de term "*assurance pour le compte de qui il appartiendra*" (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 480, nr. 636).

[935] N. CARETTE, *Derdenbeding*, Intersentia Antwerpen 2012, p. 403, nr. 483.

[936] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 41, nr. 79.

[937] Artikel 3 KB 25 april 2007 bepaalt dat als verzekerde wordt beschouwd "*elke natuurlijke persoon of rechtsperoon die ertoe gemachtigd is het beroep van architect uit te oefenen en die in de verzekeringsovereenkomst vermeld staat*" (P. HENRY en B. DEVOS, La profession d'architecte – Exercice en société et assurance: la nouvelle donne, *JT* 2008, nr. 17; H. de RODE, Le réponse de l'assurance: examen des couvertures et de leur évolution partie I. L'assurance des concepteurs, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (eds), *Les assurances de la construction en Belgique*, Academia-Bruylant Louvain-la-neuve 2003, p. 84;.V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 263, nr. 84).

[938] M. DALLE, De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden, *RGAR* 1998, 12881, nr. 10; P. VAN OMMESLAGHE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de société et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 283-284, nr. 6.

[939] N. CARETTE, *Derdenbeding*, Intersentia Antwerpen 2012, p. 404-405, nr. 483.

[940] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 185-186, nr. 214-215; F. CHAPUISAT, L'opposabilité au tiers bénéficaire des exceptions opposables au souscripteur du contract d'assurance, *RGAT* 1976, 126.

verzekeringsovereenkomst vereist om verzekerde te zijn[941]. Zo bepaalt de hoedanigheid van eigenaar, houder, bestuurder, vervoerde persoon en hun werkgever of vrijwilligersorganisatie op grond van artikel 3, § 1, WAM en artikel 3, 1°, Modelovereenkomst of de aansprakelijke voor het verkeersongeval een verzekerde is in de WAM-verzekering[942]. In de ABR-verzekering kan de hoedanigheid van bouwheer, aannemer of architect[943] en in de beroepsaansprakelijkheidsverzekering de hoedanigheid van vaste of tijdelijke medewerker of vennoot bepalend zijn[944]. In de aansprakelijkheidsverzekering van de gemeentelijke en provinciale uitvoerende mandatarissen bepaalt de hoedanigheid van burgemeester, schepen of lid van de bestendige deputatie wie verzekerde is[945]. In de bestuurdersverzekering wordt onder verzekerden in de regel zowel de bestuurders in rechte[946] als de feitelijke bestuurders verstaan[947]. Om geen twijfel te doen ontstaan over de personen die een verzekerde zijn, moet de hoedanigheid die hiervoor bepalend is, nauwkeurig omschreven zijn in de verzekeringsovereenkomst. Dit is evenwel niet steeds het geval[948]. Wanneer een aansprakelijkheidsverzekering dekking verleent voor de aansprakelijkheid van het "*personeel*", is het niet altijd duidelijk wie hiervoor als personeel in aanmerking komt[949].

[941] Wanneer de hoedanigheid die bepalend is om verzekerde te zijn, retroactief ongedaan wordt gemaakt, kan de betrokkene niet als een verzekerde aangezien worden (bv. de aanstelling van een maatschappelijk lasthebber wordt vernietigd waardoor hij niet kan beschouwd worden als een verzekerde in de bestuurdersverzekering) (M. DALLE, De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden, *RGAR* 1998, 12881, nr. 11, voetnoot 18).

[942] Ook de verzekeringnemer is in artikel 3, 1° Modelovereenkomst aangeduid als verzekerde.

[943] L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 167, nr. 22.

[944] P. COLLE en P. VANLERSBERGHE, Verzekeringen en faillissement, *De Verz.* 1997, 49, nr. 70.

[945] Besluit Vlaamse Regering 19 januari 2007, *BS* 9 februari 2007. In de praktijk worden alle actoren van de lokale besturen als verzekerden aangeduid in de verzekeringsovereenkomsten (G. VANDENWIJNGAERT, *De verzekering van de aansprakelijkheid van de lokale besturen, in Aansprakelijkheid van gemeenten en OCMW's*, Vanden Broele Brugge 2010, p. 261, nr. 3).

[946] Hieronder kunnen ook de bestuurders van dochtervennootschappen vallen evenals de leden van het directiecomité, interne controleorganen en zelfs werknemers (D. VAN GERVEN, Les clauses limitatives de responsabilité, les garanties d'indemnisation et l'assurance responsabilité civile des mandataires sociaux, *Rev. prat. soc.* 1998, 154, nr. 29).

[947] N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 23; C. COUNE en D. HUBIN, Aansprakelijkheid van bedrijfsleiders en verzekering, *De Verz.* 2012, 186.

[948] Bergen 23 september 2008, *TBBR* 2010, 198: een brandverzekering vermeldt enkel de naam van de man als verzekerde; volgens het hof was het de bedoeling van de partijen om de eigenaars van het gebouw te verzekeren en is bijgevolg ook de echtgenote die medeëigenares was, een verzekerde.

[949] Rb. Verviers 16 oktober 1995, *T.Gez.* 1998-99, 293: een verzekering BA uitbating gesloten door een kliniek verleent dekking van de aansprakelijkheid van de kliniek en haar personeel. Volgens de rechtbank moet onder personeel ook een zelfstandig geneesheer verstaan worden.

B. Verlies van de hoedanigheid van verzekerde

I. Overlijden van de verzekerde

217. Wanneer de aansprakelijke overlijdt, zijn de erfgenamen in de regel tegenover de benadeelde gehouden de aansprakelijkheidsschuld van hun rechtsvoorganger te voldoen[950]. Indien de aansprakelijkheid van de *decuius* gedekt is door een verzekering, kunnen de erfgenamen een beroep doen op deze waarborg[951]. Ook al zijn de erfgenamen geen verzekerden, toch is de aansprakelijkheidsschuld gedekt[952]. De erfgenamen die aanspraak maken op dekking, oefenen in dat geval immers ten overstaan van de verzekeraar de schuldvordering uit van hun rechtsvoorganger die een verzekerde was[953].

218. Niet alleen het overlijden van de verzekerde maar ook het overlijden van de verzekeringnemer heeft in de regel geen gevolgen voor de dekking van schadegevallen die zich ervoor hebben voorgedaan. Na het overlijden van de verzekeringnemer blijven deze schadegevallen gedekt onder de voorwaarden van de waarborg waarin de verzekeringsovereenkomst voorziet. Dit belet niet dat het overlijden van de verzekeringnemer wel gevolgen kan hebben voor toekomstige schadegevallen. Op grond van artikel 100, eerste lid, Wet Verzekeringen gaan bij verzekeringen tot vergoeding van schade in geval van overgang van het verzekerde belang ten gevolge van het overlijden van de verzekeringnemer, de rechten en verplichtingen uit de verzekeringsovereenkomst over op de nieuwe houder van dat belang. De erfgenamen van de verzekeringnemer treden dus in zijn rechten en plichten ten aanzien van de verzekeraar wanneer het verzekerbaar belang op hun schouders komt te rusten. Indien het gedekte aansprakelijkheidsrisico overgaat op de erfgenamen, worden zij dus na het overlijden van hun rechtsvoorganger een verzekerde. Dit belet niet dat het overlijden van de verzekeringnemer toch het einde van de verzekeringsovereenkomst tot gevolg kan hebben waardoor toekomstige schadegevallen niet meer gedekt zijn. In de eerste plaats kunnen de nieuwe houder en de verzekeraar zelf overeenkomstig artikel 100, tweede lid, Wet Verzekeringen de verzekeringsovereenkomst beëindigen. Zij moeten dit aan de wederpartij laten weten

950 R. DEKKERS en H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht*, deel IV, Intesentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 363, nr. 522.

951 J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 41, nr. 80; B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 394, nr. 42bis.

952 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Brussel 2005, p. 14, nr. 12.

953 Soms bepaalt de verzekeringsovereenkomst uitdrukkelijk dat de erfgenamen aanspraak kunnen maken op dekking (P. VAN OMMESLAGHE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de société et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 284, nr. 4).

binnen de in deze bepaling voorziene termijnen[954]. Bovendien eindigt de verzekeringsovereenkomst met een *intuitu personae*-karakter van rechtswege door het overlijden van de verzekeringnemer. Dit is het geval voor bepaalde aansprakelijkheidsverzekeringen, zoals de beroepsaansprakelijksverzekering[955].

II. Verdwijning van de verzekerde rechtspersoon

219. Een rechtspersoon verdwijnt in principe door zijn ontbinding[956]. Deze ontbinding kan vrijwillig of gerechtelijk gebeuren[957]. Ook een ontbinding van rechtswege is mogelijk[958]. Handelsvennootschappen blijven bij ontbinding voortbestaan zolang dit voor de vereffening noodzakelijk is en verdwijnen pas na de vereffening[959]. De verdwijning van een verzekerde rechtspersoon heeft in elk geval geen gevolgen voor de dekking van schadegevallen die zich ervoor hebben voorgedaan. Artikel 87 Wet Verzekeringen voorziet in een bijzondere regeling in geval van verdwijning van de rechtspersoon door faillissement. Bij faillissement blijven de verzekeringsovereenkomsten bestaan ten voordele van de massa van de schuldeisers maar hebben zowel de verzekeraar als de curator het recht om deze op te zeggen. Deze opzegging heeft enkel gevolgen voor de dekking van schadegevallen die zich na het faillissement voordoen. De gefailleerde blijft voor deze schadegevallen gedekt tenzij de verzekeringsovereenkomst ondertussen door één van de partijen is opgezegd[960].

III. Verlies van de hoedanigheid van verzekerde door eigen toedoen

220. Zoals hiervoor uiteengezet verleent de verzekeringsovereenkomst aan bepaalde personen de hoedanigheid van verzekerde[961]. De vraag rijst of deze personen de hoedanigheid van verzekerde kunnen verliezen door eigen toedoen. Meer in het bijzonder dient nagegaan te worden of een verval van dekking ingevolge een tekortkoming hen de hoedanigheid van verzekerde ontneemt. Het Hof van Cassatie

---

[954] De nieuwe houder van het verzekerde belang moet dit doen met een ter post aangetekende brief binnen drie maanden een veertig dagen na het overlijden. De verzekeraar moet gebruik maken van de pleegvormen bepaald in artikel 84, § 1, Wet Verzekeringen en beschikt over een termijn van drie maanden te rekenen vanaf de dag waarop hij kennis heeft gekregen van het overlijden.

[955] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 353, nr. 448.

[956] De verdwijning van de rechtspersoon is pas een feit na de afsluiting van de vereffening. Tot op dat ogenblik blijft de rechtspersoon bestaan met het oog op de vereffening (D. VAN GERVEN, *Rechtspersonen*, deel 1, Beginselen van Belgisch privaatrecht IV, Kluwer Mechelen 2007, p. 213, nr. 81).

[957] R. DEKKERS en A. WYLLEMAN, *Handboek burgerlijk recht*, deel I, Personen en Familierecht, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 59, nr. 85.

[958] D. VAN GERVEN, *Rechtspersonen*, deel 1, Beginselen van Belgisch privaatrecht IV, Kluwer Mechelen 2007, p. 211, nr. 80.

[959] E. DIRIX, Y. MONTANGIE en H. VANHEES, *Handels- en economisch recht in hoofdlijnen*, Intersentia Antwerpen 2008, p. 125, nr. 152.

[960] De verzekeraar kan dit slechts doen ten vroegste drie maanden na de faillietverklaring. De curator beschikt over een termijn van drie maanden na de faillietverklaring (zie hieromtrent: M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 348-351, nr. 439-442).

[961] Zie randnummer 212.

heeft in het arrest van 11 januari 2010 geoordeeld dat een minderjarige die opzettelijk schade heeft veroorzaakt, een verzekerde blijft in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering gesloten door zijn ouders. Het verval van dekking die het gevolg is van het opzettelijk veroorzaken van de schade, heeft volgens het Hof niet tot gevolg dat degene die de verzekeringsovereenkomst als verzekerde aanduidt, een derde wordt[962]. Deze opvatting heeft verstrekkende gevolgen voor het subrogatoir verhaal van de verzekeraar. De verzekeraar die de schadevergoeding betaald heeft, treedt op grond van artikel 95, eerste lid, Wet Verzekeringen ten belope van het bedrag van die vergoeding in de rechten en rechtsvorderingen van de verzekerde tegen de aansprakelijke derden. Hij kan een subrogatoir verhaal uitoefenen tegen de aansprakelijke derde maar niet tegen een verzekerde[963]. Doordat de minderjarige bij opzettelijk veroorzaakte schade geen derde is maar een verzekerde blijft, kan de verzekeraar tegen hem geen subrogatoir verhaal instellen voor de uitgaven die hij heeft moeten doen aan de benadeelde op grond van de aansprakelijkheid van de ouders van de minderjarige bepaald in artikel 1384, tweede lid, BW[964]. Voor het arrest van 11 januari 2010 was de rechtsleer en de rechtspraak hieromtrent verdeeld[965] en ook erna blijven nog dissidente stemmen opgaan[966].

---

[962] Cass. 11 januari 2010, *De Verz.* 2010, 410; zie ook : Luik 28 juni 2007, *RGAR* 2009, 14536; Antwerpen 4 maart 2008, *RW* 2010-11, 1396; Gent 3 november 2005, *De Verz.* 2006, 185 met noot V. CALLEWAERT, La nature juridique du recours de l'assureur R.C. vie privée en cas de faute intentionnelle d'un mineur; Rb. Charleroi 16 maart 2007, *RGAR* 2009, 14537; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 180, nr. 43; V. CALLEWAERT, Le recours de l'assureur R.C. familiale en cas de faute intentionnelle d'un mineur, *For. Ass.* 2006, 4-5.

[963] De aanduiding van een persoon als verzekerde kan aangewend worden om een subrogatoir verhaal onmogelijk te maken . De ABR-verzekeraar kan geen subrogatoir verhaal uitoefenen tegen een leverancier die in de verzekeringsovereenkomst aangeduid is als verzekerde (P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 39). De eigen schadeverzekeraar van een motorrijtuig kan evenmin een subrogatoir verhaal instellen tegen de bestuurder van het voertuig voor zijn uitgaven aan de eigenaar van het voertuig wanneer de bestuurder een verzekerde is (Gent 5 februari 1985, *RW* 1985-86, 2712). In het arrest van 4 juni 1991 oordeelde het Hof van Beroep te Brussel dat de aannemer zijn hoedanigheid van verzekerde in het kader van een ABR-verzekering behoudt en geen subrogatoir verhaal mogelijk is nadat de verzekeraar de benadeelde had vergoed op grond van artikel 544 BW en zich vervolgens richtte tegen deze aannemer die op foutieve wijze de schade heeft veroorzaakt maar wiens aansprakelijkheid uit de dekking gesloten is op grond van een uitsluitingsbeding (Brussel 4 juni 1991, *De Verz.* 1991, 872: "*(...) avoir la qualité de tiers; que l'intimée n'acquiert pas cette qualité dans l'hypothèse où, par le fait d'une exclusion, l'assureur est en droit de lui refuser sa garantie (...)*"

[964] Indien de minderjarige een derde mocht zijn, dan zou hij nog een beroep kunnen doen op artikel 95, vierde lid, Wet Verzekeringen dat de subrogatoire vordering uitsluit tegen bloedverwanten in de rechte opgaande of nederdalende lijn, de echtgenoot en de aanverwanten in de rechte lijn van de verzekerde, de bij hem inwonende personen, zijn gasten en zijn huispersoneel. Dit geeft hem echter geen afdoende bescherming omdat het subrogatoir verhaal toch mogelijk blijft bij kwaad opzet. De rechter dient dit kwaad opzet dan wel vast te stellen (Cass. 11 april 2008, *TBH* 2008, 775 met noot C. VAN SCHOUBROECK, *RGAR* 2009, 14521, *VAV* 2008, 493).

[965] I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 551-562, nr. 583-592; zie ook: P. DE TAVERNIER, Over het subrogatoir verhaal van de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar (art. 95 Wet Verzekeringen) tegen een minderjarige die opzettelijk schade toebrengt aan personen of zaken, *TJK* 2010, 277-282. Voor een inwilliging van het subrogatoir verhaal zie: Luik 17 oktober 2003, *RGAR* 2004, 13932, *JLMB* 2004, 1240 met noot J. TINANT, Le recours de l'assureur RC familiale à l'encontre du mineur, auteur du sinistre, *RRD* 2003, 453; Luik 7 februari 2000, *JLMB* 2001, 1120 (toepassing artikel 22 Verzekeringswet 11 juni 1874).

Niettemin meen ik dat de zienswijze van het Hof bijval verdient. In de eerste plaats berust zij op het duidelijke onderscheid tussen enerzijds het gedekte risico en anderzijds de gedekte personen. Bovendien is deze visie ook beleidsmatig bij te treden. Wanneer de minderjarige die opzettelijk schade heeft toegebracht, zijn hoedanigheid van verzekerde mocht verliezen en hierdoor een subrogatoir verhaal van de familiale verzekeraar mogelijk wordt, zou dit deze verzekering grotendeels uithollen[967]. Het valt immers te verwachten dat in dat geval de ouders voor de terugbetaling zouden instaan. De financiële last van het verhaal zou dan in de praktijk bij de ouders komen te liggen, eerder dan bij de minderjarige. Hierdoor zou de bescherming van het gezin waartoe de gezinsaansprakelijkheidsverzekering strekt, dode letter blijven. De betwisting omtrent het subrogatoir verhaal tegen de minderjarige heeft thans wel aan belang verloren. Enerzijds sluit een subrogatoir verhaal niet uit dat de verzekeringsovereenkomst voorziet in een mogelijk contractueel verhaal door de verzekeraar[968]. Anderzijds is zowel het subrogatoir als het contractueel verhaal nu aan beperkingen onderworpen. Bij artikel 98 van de wet van 20 juli 2006 werd aan artikel 41 Wet Verzekeringen, thans artikel 95 Wet Verzekeringen, toegevoegd: "*In geval van kwaad opzet door minderjarigen kan de Koning het recht van verhaal beperken van de verzekeraar die de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven dekt*"[969]. In uitvoering hiervan beperkt het KB 3 oktober 2006[970] dat artikel 7 KB 12 januari 1984 met een gewijzigde tekst terug invoert, de terugvorderbare bedragen[971]. Zowel bij een subrogatoir verhaal als een contractueel verhaal geldt dezelfde beperking van de terugvorderbare bedragen. De terugvordering heeft enkel betrekking op de netto-uitgaven van de verzekeraar. Dit zijn de door hem uitbetaalde schadevergoedingen in hoofdsom, alsmede de gerechtskosten en de interesten, verminderd met de bedragen

966 S. VEREECKEN, Het verhaalsrecht van de familiale verzekeraar bij opzettelijke schade veroorzaakt door minderjarigen, (noot bij Cass. 11 januari 2010), *RABG* 2010, 1331 e.v.

967 V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 246, nr. 63; V. CALLEWAERT, La nature juridique du recours de l'assureur R.C. vie privée en cas de faute intentionnelle d'un mineur, (noot bij Gent 3 november 2005), *De Verz.* 2006, 188, nr. 4.

968 V. CALLEWAERT, La nature juridique du recours de l'assureur R.C. vie privée en cas de faute intentionnelle d'un mineur, (noot bij Gent 3 november 2005), *De Verz.* 2006, 190, nr. 10; V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 246-247, nr. 64.

969 Op 8 oktober 2010 werd in de Senaat ook nog een wetsvoorstel ingediend tot wijziging van diverse bepalingen teneinde, inzake de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, de opzettelijke fout begaan door minderjarigen jonger dan zestien jaar te regelen (Senaat 5-262/1). Volgens dit voorstel zou in artikel 62, eerste lid, Wet Verzekeringen de woorden "*hem die*" vervangen worden door "*hem die de leeftijd van zestien jaar heef bereikt*". In artikel 6, 6°, KB 12 januari 1984 zouden de woorden "*die de jaren van onderscheid*" vervangen worden door "*de leeftijd van zestien jaar*". Het voorstel heeft sedert zijn indiening geen vervolg verkregen.

970 *BS* 13 oktober 2006.

971 Zie hierover: V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 247-253, nr. 65-70; F. FERRON, La loi du 20 juillet 2006 et son incidence sur l'assurance RC vie privée, *VAV* 2006, 680-683.

die hij heeft kunnen recupereren. Het verhaal kan integraal uitgeoefend worden wanneer de netto-uitgaven niet hoger zijn dan 11.000 euro. Indien de netto-uitgaven hoger zijn dan 11.000 euro, wordt het bedrag van het verhaal verhoogd met de helft van het gedeelte dat het bedrag van 11.000 euro overschrijdt en met een maximum van 31.000 euro[972]. Of de verzekeraar een subrogatoir verhaal dan wel een contractueel verhaal uitoefent, komt dus op hetzelfde neer omdat in beide gevallen dezelfde beperkingen gelden.

C. Aanduiding van de verzekerde in de verzekeringsovereenkomst

I. Algemeen

221. Voor de gereglementeerde verzekeringsovereenkomst bepaalt de wetgever de personen die in de verzekeringsovereenkomst als een verzekerde moeten aangemerkt worden. De lijst van verzekerden kan uitgebreid zijn zoals het geval is in de WAM-verzekering[973]. Hierbij kan de wetgever ook de inhoud van de vermelde hoedanigheden nader omschrijven[974]. De wettelijke omschrijving van de hoedanigheden die vereist zijn om verzekerde te zijn, sluit niet uit dat over de precieze invulling ervan betwisting kan rijzen. De door de wetgever gehanteerde begrippen zijn vaak niet eenduidig en vereisen dan nadere afbakening door de rechter. Dit blijkt onder meer uit de omschrijving van de verzekerden in de WAM-verzekering en de gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Voor de niet-gereglementeerde verzekeringen is de aanduiding van de personen die een verzekerde zijn, volledig overgelaten aan de contractuele vrijheid van de partijen. De verzekeringsovereenkomst kan zelf de vermelde hoedanigheden nader omschrijven. Is die niet het geval, dan gebeurt in geval van betwisting de invulling van deze hoedanigheden door de rechter.

[972] Zoals blijkt uit het Verslag aan de Koning bij het KB is de regeling geïnspireerd door artikel 24 Modelovereenkomst in de WAM-verzekering.

[973] Zie ook de verplichte verzekering voor de inrichting van wielerwedstrijden (artikel 14 en 15 KB 21 augustus 1967: dekking van de aansprakelijkheid van de inrichters, overheden, gemeenten, leden van de ordedienst en signaalgevers, renners en hun begeleiders), en de verplichte architectenverzekering (arikel 3 KB 25 april 2007: natuurlijke persoon of rechtspersoon die gemachtigd is het beroep van architect uit te oefenen en de in de verzekeringsover vermelde aangestelden, dit zijn het personeel, de stagiars en andere medewerkers).

[974] Dit is bijvoorbeeld het geval in artikel 29, § 2, Wet 7 mei 2004 met betrekking tot de verplichte verzekering voor experimenten op de menselijke persoon. Volgens deze bepaling moet de verzekering de aansprakelijkheid dekken van de opdrachtgever en "*iedere bij het experiment tussenkomende peroon, ongeacht het soort banden dat er bestaat tussen de interveniënt, de opdrachtgever en de deelnemer*".

II. Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

a. De verzekerde in de WAM-verzekering

1. Algemeen

222. Voor de WAM-verzekering geeft artikel 3, § 1, eerste lid, WAM een opsomming van de personen die verzekerd moeten zijn. Deze personen zijn als verzekerden opgenomen in artikel 3 Modelovereenkomst. Artikel 3, 1°, Modelovereenkomst voegt er de verzekeringnemer aan toe. Bovendien is op grond van artikel 3, 2°, eerste lid, Modelovereenkomst ook nog de aansprakelijkheid gedekt van degene die de ketting, de tros, het touw, de stang of enige andere benodigdheid heeft geleverd voor het toevallig slepen van een motorrijtuig met pech door het verzekerde motorrijtuig[975].

2. De eigenaar van het verzekerde motorrijtuig

223. Artikel 3, § 1, eerste lid, WAM en artikel 3, 1°, Modelovereenkomst duiden in de eerste plaats de eigenaar van het motorrijtuig aan als verzekerde[976]. Deze hoedanigheid geeft zelden aanleiding tot betwisting omdat de eigenaar van het motorrijtuig in de regel gemakkelijk te bepalen is op basis van de regels van het Burgerlijk Wetboek, inzonderheid artikel 2279. Hierbij kan ook het huwelijksvermogensrecht een rol spelen wanneer het motorijtuig toebehoort aan één of beide echtgenoten[977].

3. De bestuurder van het verzekerde motorrijtuig

224. Artikel 3, § 1, eerste lid, WAM en 3, 1°, tweede streepje, Modelovereenkomst vermelden vervolgens de bestuurder als een verzekerde in de WAM-verzekering. De WAM-wet, noch de Modelovereenkomst geven een omschrijving van dit begrip. Het Hof van Cassatie verwijst voor de definitie van "*bestuurder*" naar artikel 2.13 Wegverkeersreglement dat hieronder verstaat "*al wie een voertuig bestuurt of trek-, last- en rijdieren of vee geleidt of bewaakt*"[978]. Aangezien overeenkomstig artikel 8.1,

---

975 In afwijking van artikel 8, 1°, Modelovereenkomst wordt de dekking in dit geval ook uitgebreid tot de schade aan het gesleepte voertuig (artikel 3, 2°, tweede lid, Modelovereenkomst).

976 De eigenaar van het motorrijtuig kan aansprakelijk zijn voor een ongeval op grond van een kwalitatieve aansprakelijkheid. Zo kunnen de ouders als eigenaars gedekt zijn voor hun aansprakelijkheid ex artikel 1384, tweede lid, BW voor een ongeval veroorzaakt door hun minderjarig kind, zelfs wanneer het de auto van zijn ouders gestolen heeft (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 114-115, nr. 26.2; Benelux Gerechtshof 21 december 1990, *RW* 1990-91, 1120; Cass. 13 februari 1991, *AC* 1990-91, 629). De eigenaar is ook verzekerd voor zijn aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, eerste lid, BW wanneer het ongeval werd veroorzaakt door een gebrek aan het voertuig (Antwerpen 17 januari 2001, *TAVW* 2001, 284).

977 C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 114, nr. 26.1.

978 Cass. 30 juni 1981, *AC.* 1980-81, 1278.

eerste lid, Wegverkeersreglement elk voertuig "*in beweging*" een bestuurder moet hebben[979], is niet enkel degene die het stuur hanteert een bestuurder maar ook al wie het voertuig in beweging brengt[980]. Bovendien moet volgens het arrest van 8 december 1994 van het Benelux Gerechtshof[981] onder "*bestuurder"* verstaan worden "*hij die het voertuig werkelijk en zelfstandig bestuurt en aldus in feite verantwoordelijk is voor het sturen*"[982]. Enerzijds moet de bestuurder dus effectief en zelfstandig handelen[983] maar anderzijds volstaat het dat hij het voertuig in beweging brengt, ook al is dit het gevolg van een vergissing of een verkeerde handeling[984].

4. De houder van het verzekerde motorrijtuig

225. Artikel 3, eerste lid, WAM en artikel 3, 1°, Modelovereenkomst duiden verder de houder van het verzekerde motorrijtuig aan als een verzekerde. Zoals het geval is voor de bestuurder omschrijven de WAM-wet en de modelovereenkomst dit begrip niet. De definitie is terug te vinden in het arrest van 22 december 1981 van het Benelux Gerechtshof[985]. Volgens dit arrest is de houder van het motorrijtuig degene die, zelf of door middel van een ander, de feitelijke heerschappij erover uitoefent[986].

[979] Dit geldt ook voor de trek-, last- of rijdieren en het vee, afzonderlijk of in kudde.

[980] Hiermee wijkt het wel af van het normaal taalgebruik waar "*besturen*" van een voertuig betekent het voertuig "*zijn gewenste richting doen volgen*" (VAN DALE, *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, deel I, Martinus Nijhof 's Gravenhage 1976, p. 287). Ook FAGNART wijst er op dat het louter in beweging brengen van een voertuig hier niet onder valt (J.-L. FAGNART, Examen de jurisprudence (1981-1990) Les assurences terrestres, *RCJB* 1992, 72-73, nr. 91).

[981] Benelux Gerechtshof 8 december 1994, A 93/5.

[982] Ook voor het begrip "*bestuurder*" in het kader van artikel 29bis WAM verwijst het Hof van Cassatie naar de omschrijving in dit arrest (Cass. 13 april 2007, *RW* 2007-08, 1078 met noot D. SIMOENS, *TBH* 2007, 797 met noot C. VAN SCHOUBROECK, De verzekeraar moet bewijzen dat aan de voorwaarden van de uitsluiting van dekking is voldaan, *T. Pol.* 2007, 203 met noot; Cass. 7 juni 2012, *De Verz.* 2013, 477 met noot E. VAN DEN HAUT, Artikel 29bis WAM - Heeft een bestuurder bij het uitstappen nog de controle over het voertuig?: in dit laatste arrest voegde het Hof eraan toe dat de bestuurder deze hoedanigheid verliest van zodra hij geen controle meer heeft over het motorrijtuig.

[983] Ook al worden zijn reacties gecontroleerd door een rijinstructeur (Cass. 28 april 1970, *AC* 1970, 796). Wanneer de rijinstructeur zelf ook over pedalen beschikt om te kunnen versnellen, remmen of stoppen, is hij eveneens een bestuurder (Cass. 4 juni 1973, *AC* 1973, 961).

[984] Als bestuurder worden dus beschouwd: degene die een voertuig start met het voornemen om de verwarming aan te zetten (Cass. 23 oktober 1973, *AC* 1974, 221, *RGAR* 1974, 9330 met noot J.-L. FAGNART); de aangestelde van een garagehouder die tijdens de herstelling van een voertuig een werksleutel op de startmotor laat vallen waardoor het voertuig in beweging komt (Antwerpen 22 februari 1989, *De Verz.* 1989, 686 met noot J.R.); een kind dat een voertuig in beweging brengt door de handrem te lossen (Rb. Verviers 1 oktober 1986, *RGAR* 1988, 11419 met noot B. COMPAGNON); degene die de contactsleutel omdraait in de veronderstelling dat hierdoor de radio wordt aangezet (Vred. Binche 13 januari 1994, *JLMB* 1995, 733); degene die de motor aanschakelt om tijdens een poetsbeurt de ruitenwissers de doen werken (Rb. Luik 1 juni 1990, *Pas.* III, 18); de passagier die plots het stuur grijpt en het voertuig van zijn baan doet afwijken (Kh. Verviers 22 mei 1979, *JL* 1980, 13); een jongere die een bromfiets met draaiende motor aan de hand houdt waarbij deze plots vooruitschiet (Pol. Brugge 18 april 2002, *RW* 2003-04, 875, *TAVW* 2003, 232).

[985] *Benelux Jur.* 1980-81, 128, *RW* 1981-82, 1953, *RGAR* 1983, 10568 en *JT* 1982, 510. Het arrest is het gevolg van een prejudiciële vraag van het Hof van Cassatie bij het arrest van 10 februari 1981 (*AC* 1980-81, 643, *RW* 1980-81, 2728). Na het arrest van het Benelux Gerechtshof heeft het Hof van Cassatie in deze zaak uitspraak gedaan met het arrest van 23 maart 1982 (*AC* 1981-82, 912, *De Verz.* 1983, 129).

[986] De juridische toestand op basis waarvan de macht over het voertuig werd verkregen, kan een aanwijzing vormen voor de feitelijke heerschappij. Zo draagt de huurder van een voertuig in de regel

Het begrip "*houder*" sluit hiermee aan bij het begrip "*bewaarder*" in artikel 1384, eerste lid, BW[987]. Om houder te zijn van het motorrijtuig is dus niet vereist dat de aansprakelijke eigenaar van het voertuig is. Zo kan de bestuurder van een vennootschap die eigenares is van het verzekerde voertuig, houder van het voertuig zijn[988] of kan de eigenaar zijn voertuig in het bezit laten van een derde die dan houder ervan wordt[989]. Wel is vereist dat de houder de macht van "*leiding, toezicht en controle*" op het voertuig heeft[990], ongeacht of hij hiertoe al dan niet de toestemming heeft[991]. Tegelijk volstaat het louter besturen van het voertuig niet om houder ervan te zijn[992], zelfs niet indien dit regelmatig of gewoonlijk gebeurt[993].

226. De feitelijke heerschappij over het voertuig kan uitgeoefend worden door meerdere personen of door middel van een ander persoon. In het eerste geval zijn alle personen die deze heerschappij uitoefenen, houder van het voertuig[994]. In het tweede

---

de macht over dat voertuig over op de huurder (Cass. 10 juni 1992, *AC* 1991-92, 948). Een garagehouder kan beschouwd worden als de houder van het voertuig dat bij hem in het kader van een aannemingsovereenkomst in herstelling is (Cass. 23 november 1967, *RW* 1967-68, 1317; Corr. Hasselt 15 mei 1986, *Limb. Rechtsl.* 1986, 224). Het meesterschap moet wel niet noodzakelijk uitgeoefend worden op grond van een eigen recht dat de houder put uit een rechtsverhouding met de eigenaar van het voertuig (Cass. 6 november 1975, *AC* 1976, 308).

987 J.-L. FAGNART, Examen de jurisprudence (1981-1990) Les assurences terrestres, *RCJB* 1992, 73, nr. 92; DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 566, nr. 812; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 481, nr. 745; *contra*: E. BREWAEYS, noot bij Cass. 8 september 1992, *Rec. Cass.* 1993, 5: volgens deze auteur is het begrip "*houder*" in de zin van artikel 3, § 1, WAM ruimer. Zie ook: A.R. ALFACE en C. VERDURE, La notion de détenteur en Assurance R.C. auto, *Forr.Ass.* 2014, 68.

988 Cass. 8 september 1992, *AC* 1991-92, 1077; Cass. 17 september 1982, *AC* 1982-83, 82, *De Verz.* 1983, 157 met noot J.R.

989 Pol. Kortrijk 25 oktober 2000, *TAVW* 2001, 276: het voertuig was in het bezit gebleven van de partner (niet-eigenaar) na de breuk met zijn vriendin (eigenaar van het voertuig); Brussel 19 september 1989, *De Verz.* 1990, 527: de eigenaar vertrouwt zijn voertuig toe aan zijn broer gezien hij door te huwen kan beschikken over het voertuig van zijn echtgenote terwijl beide broers overeenkomen dat degene die het voertuig krijgt de kosten van het gebruik betaalt; deze laatste is houder van het voertuig.

990 Een ouder die het wettelijke beheer over zijn minderjarig kind heeft, is niet noodzakelijk houder van diens voertuig (Gent 2 juni 1981, *RW* 1982-83, 151). Ook de persoon die nummerplaten of een ander voor het gebruik van het motorrijtuig vereist stuk uitleent en vervolgens passagier is in het voertuig, is hierdoor nog geen houder van het voertuig, zelfs als deze persoon wist dat het rijtuig niet geïmmatriculeerd en niet verzekerd was (Benelux Gerechtshof 22 december 1981, *Benelux Jur.* 1980-81, 128, *RW* 1981-82, 1954, *RGAR* 1983, 10568, *JT* 1982, 510; advocaat-generaal DUMON verwijst naar een persoon die "*een luchtband, een wiel of zelfs papieren waarmee op de openbare weg gereden kan worden, leent*" of "e*en inschrijvingsbewijs, een accu*" bezorgt (*Benelux Jur.* 1980-81, 140 en 147).

991 Cass. 5 december 1984, *AC* 1984-85, 473, *De Verz.* 1985, 721 met noot J.R; Cass. 2 januari 1996, *AC* 1996, 4; Cass. 22 mei 1984, *AC* 1983-84, 1218: degene die zich door diefstal, geweldpleging of heling de macht over een motorrijtuig verschaft, kan op zijn beurt zelf houder van het voertuig worden; Cass. 4 juni 1982, *AC* 1981-82, 1233: de loutere kennis in hoofde van een vervoerde persoon dat het voertuig gestolen werd, geeft hem geen feitelijke heerschappij over het voertuig zodat hij niet als houder kan aangezien worden.

992 Cass. 14 september 1989, *AC* 1989-90, 67; Luik 7 oktober 1997, *RGAR* 1999, 13087, *JLMB* 1998, 560, *RRD* 1998, 94 met noot A. LORENT, L'auteur d'un accident "*de portière*" est-il détenteur du véhicule désigné: een passagier opent het portier ter hoogte van de bestuurdersplaats en wordt op deze grond als houder van het voertuig beschouwd.

993 Antwerpen 8 januari 1988, *De Verz.* 1989, 291.

994 C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 117-118, nr. 28.2.

geval is enkel diegene die door middel van een ander deze heerschappij uitoefent, houder van het voertuig[995]. De houder oefent dan niet zelf de feitelijke heerschappij over het voertuig uit. Hij laat deze uitoefenen door iemand anders, zoals bijvoorbeeld een ondergeschikte[996]. Ook de huurder van een voertuig die het met toestemming van de eigenaar in zijn bezit heeft gekregen, kan de houder ervan zijn, zelfs wanneer hij het laat gebruiken door een derde[997]. Degene die het voertuig laat besturen door een ander maar zelf de feitelijke macht over het voertuig behoudt, blijft houder van het voertuig. Hierbij is niet vereist dat tussen de houder en de gebruiker van het motorijrijtuig een band van ondergeschiktheid bestaat[998].

5. De in het verzekerde motorrijtuig vervoerde personen

227. Ook de personen die het verzekerde motorrijtuig vervoert, zijn op grond van artikel 3, § 1, eerste lid, WAM[999] en artikel 3, 1°, tweede streepje, Modelovereenkomst verzekerden[1000]. Onder deze categorie verzekerden valt niet de bestuurder van het motorrijtuig[1001]. Dezelfde persoon kan niet tegelijk bestuurder en vervoerde persoon zijn[1002]. Een vervoerde persoon kan evenmin gelijkgesteld worden met een houder van het motorrijtuig aangezien hij in de regel geen macht erover uitoefent[1003]. Dit belet niet dat een vervoerde persoon een houder van het voertuig wordt wanneer hij dit wel doet[1004].

---

995 Benelux Gerechtshof 22 december 1981, *Benelux Jur.* 1980-81, 128, *RW* 1981-82, 1954, *RGAR* 1983, 10568, *JT* 1982, 510.

996 Cass. 5 december 1984, *AC* 1984-85, 473, *De Verz.* 1985, 721 met noot J.R.; Cass. 25 oktober 1984, *AC* 1984-85, 313, *De Verz.* 1986, 375; zie eveneens: Luik 3 juni 1988, *Pas.* 1988, II, 228; Rb. Luik 13 maart 2006, *VAV* 2009, 115; Corr. Charleroi 25 januari 2008, *De Verz.* 2009, 45.

997 Cass. 10 juni 1992, *AC* 1991-92, 948.

998 Cass. 14 april 1987, *AC* 1986-87, 1111: de houder die het voertuig laat besturen door zijn verloofde, verliest deze hoedanigheid niet; Gent 27 september 1995, *RW* 1995-96, 1212: een zus vertrouwt haar voertuig toe aan haar broer die het op zijn beurt laat besturen door een derde.

999 Artikel 3 WAM 1956 voorzag niet in een verplichte dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de vervoerde personen (zie: Kh. Brussel 24 juli 1964, *JT* 1964, 691). Artikel 3 Modelovereenkomst 1956 breidde evenwel de dekking uit tot de vervoerde personen voor motorrijtuigen op vier wielen en bij vervoer zoals bepaald in artikel 27 Modelovereenkomst 1956.

1000 De meest voorkomende aansprakelijkheid van een passagier betreft het onvoorzichtig openen van een autoportier. Artikel 28 Wegverkeersreglement verbiedt het portier van een voertuig te openen (Luik 7 oktober 1997, *RGAR* 1999, 13087) of open te laten (Gent 21 november 1997, *TAVW* 1998, 60, *AJT* 1998-99, 88), in- of uit een voertuig te stappen (Rb. Brugge 11 december 2003, *RW* 2005-06, 1109; Pol. Brugge 3 september 2002, *RW* 2003-2004, 473, *TAVW* 2003, 300), zonder zich ervan vergewist te hebben dat dit de andere weggebruikers niet in gevaar kan brengen of hinderen. Passagiers kunnen ook aansprakelijk zijn voor het hinderen van de bestuurder (Pol. Waver 28 oktober 1996, *RGAR* 1998, 12975).

1001 Er bestaat geen verschil in behandeling van de bestuurder en de passagier aangezien hun beider aansprakelijkheid gedekt is (Arbitragehof, thans Grondwettelijk Hof, 23 april 2002, *De Verz.* 2002, 863, *VKJ* 2002, 306, nr. 2002/132).

1002 Benelux Gerechtshof 8 december 1994, *Benelux Jur.* 1994, 92, *RW* 1994-95, 908, na Cass. 6 mei 1993, *AC* 1992-93, 448 en gevolgd door Cass. 22 juni 1995, *AC* 1995, 653 en *RW* 1995-96, 755.

1003 H. de RODE, Les assurance de la responsabilité civile automobile, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer Brussel 2004, p. 10-11, nr. 17.

1004 Cass. 4 juni 1982, *AC* 1981-82, 1233.

6. De werkgever van de eigenaar, houder, bestuurder en vervoerde personen

228. Artikel 3, § 1, eerste lid, WAM en artikel 3, 1°, derde streepje, Modelovereenkomst bepalen niet alleen dat de benadeelden schadeloos moeten gesteld worden in geval van burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de eigenaar, van iedere houder en van iedere bestuurder van het verzekerde motorrijtuig alsmede van degenen die daarin worden vervoerd maar ook "*van de werkgever van bovengenoemde personen, wanneer dezen van alle aansprakelijkheid zijn ontheven krachtens artikel 18 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten*"[1005]. Ook de werkgever van de opgesomde personen is dus een verzekerde. De aanduiding van de werkgever als een verzekerde is het gevolg van de immuniteit die voor de werknemer voortspruit uit artikel 18 Arbeidsovereenkomstenwet. Op grond van deze bepaling gaat de werknemer die bij de uitvoering van zijn arbeidsovereenkomst een verkeersongeval veroorzaakt vrijuit tenzij hij zich schuldig heeft gemaakt aan bedrog, zware schuld of lichte schuld die bij hem eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomt. De afwezigheid van aansprakelijkheid van de werknemer heeft tot gevolg dat de benadeelde geen vergoeding kan verkrijgen van de WAM-verzekeraar van zijn voertuig. De aanduiding van de werkgever als een verzekerde[1006] laat dit wel toe omdat hij voor de ongevallen die de werknemer bij de uitvoering van zijn arbeidsovereenkomst veroorzaakt met zijn eigen voertuig, aansprakelijk is op grond van artikel 1384, derde lid, BW[1007]. Dat de werknemer die het ongeval heeft veroorzaakt, zelf vrijuit gaat op grond van artikel 18 Arbeidsovereenkomstenwet, vormt dus geen beletsel voor de vergoeding van de benadeelde[1008].

7. De vrijwilligersorganisatie van de eigenaar, houder, bestuurder en vervoerde personen

229. Om dezelfde redenen als voor de werkgever heeft de wetgever met de wet van 19 juli 2006[1009] na de woorden "van de werkgever van bovengenoemde personen,

---

[1005] Voor de wet van 21 november 1989 werd de aansprakelijkheid van de werkgever gedekt op contractuele basis (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 120, nr. 29). De clausule werd ingevoerd door de Mededeling nr. D49 van 3 juni 1981 van de Controledienst van de Verzekeringen (zie hieromtrent: H. COUSY, Recente ontwikkelingen in het verzekeringsrecht, *TPR* 1986, 534-535, nr. 29; A. MINET, Les modifications au contrat-type d'assurance automobile, *JT* 1982, 507-508).

[1006] Ook in Nederland is de werkgever een verzekerde in de WAM-verzekering indien hij krachtens artikel 6:170 NBW aansprakelijk is voor aan derden veroorzaakte schade (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 228, nr. 5.4.1).

[1007] Wanneer de werknemer een motorrijtuig van zijn werkgever bestuurt, is deze laatste als eigenaar van het motorrijtuig een verzekerde en is de aansprakelijkheid van de werkgever op grond van deze hoedanigheid gedekt.

[1008] Op grond van artikel 4, § 1, eerste lid, WAM en artikel 7, a, tweede streepje, Modelovereenkomst is de werknemer zelf die een ongeval veroorzaakt waarvoor zijn werkgever aansprakelijk is, wel uitgesloten als uitkeringsgerechtigde.

[1009] *BS* 11 augustus 2006.

wanneer dezen van alle aansprakelijkheid zijn ontheven krachtens artikel 18 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten" aan artikel 3, § 1, WAM toegevoegd "en van de organisatie die bovengenoemde personen inzet als vrijwilligers, wanneer dezen van alle aansprakelijkheid zijn ontheven krachtens artikel 5 van de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers"[1010]. Ook de vrijwilliger die bij het verrichten van vrijwilligerswerk een verkeersongeval veroorzaakt met een motorrijtuig, is op grond van artikel 5, eerste lid, Vrijwilligerswet in de regel hiervoor niet aansprakelijk[1011]. Enkel de organisatie waarvoor hij werkt, is aansprakelijk. Gelet op de vrijstelling van aansprakelijkheid van de vrijwilliger, was het dus noodzakelijk om in het kader van de WAM-verzekering ook de organisatie als verzekerde aan te duiden. Doordat de organisatie een verzekerde is kan de benadeelde vergoeding verkrijgen van de WAM-verzekeraar van het voertuig van de vrijwilliger die een ongeval veroorzaakt bij de uitvoering van vrijwilligerswerk[1012].

8. De verzekeringnemer

230. De WAM-verzekering moet niet enkel de in artikel 3, § 1, eerste lid, WAM opgesomde personen als verzekerden vermelden. Naast deze personen duidt artikel 3, 1°, Modelovereenkomst ook de verzekeringnemer als verzekerde aan[1013]. Deze aanduiding heeft weinig praktisch belang omdat de verzekeringnemer bij een ongeval meestal één van de hoedanigheden vermeld in artikel 3, § 1, eerste lid, WAM heeft.

9. De leverancier van de ketting, de tros, het touw, de stand of enige andere benodigdheid bij het slepen van het voertuig

231. Artikel 3, 2°, eerste lid, Modelovereenkomst voegt aan de lijst van verzekerden nog een andere categorie van personen toe. Volgens deze bepaling dekt de WAM-verzekering ook de aansprakelijkheid van diegene die de ketting, de tros, het touw, de

[1010] Artikel 3 Modelovereenkomst werd niet aangepast in deze wetswijziging.

[1011] Zoals voor de werkgever gelden ook hier de uitzonderingen van bedrog, zware fout of eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomende lichte fout.

[1012] De *ratio legis* die uit de parlementaire bespreking blijkt, is niet correct. Aan de regering werd de bevestiging gevraagd dat de bepaling ertoe strekte "*te voorkomen dat de autoverzekeraar van de vereniging een regresvordering kan instellen*" (Kamer, doc 51 2496/005, 22). Artikel 3 WAM heeft echter geen uitstaans met de regresvordering van de WAM-verzekeraar doch bepaalt enkel de omvang van de dekking van de WAM-verzekering. Tevens werd beweerd dat de bepaling zou uitsluiten dat de vereniging aansprakelijk kan worden gesteld voor auto-ongevallen van een vrijwilliger en in dat geval de autoverzekeraar moet optreden en niet die van de vereniging. Het gewijzigde artikel 3, § 1, WAM is evenzeer vreemd aan de vraag wie aansprakelijk kan worden gesteld voor een ongeval. De aansprakelijkheid wordt uitsluitend geregeld door artikel 5 Vrijwilligerswet (G. JOCQUE, Rechten van vrijwilligers, *NjW* 2006, 736, nr. 34-35; zie ook: N. VAN GELDER, De aansprakelijkheid van en voor vrijwillige jeugdleiders - Van oud naar nieuw, *TBBR* 2011, 277, nr. 44).

[1013] Wanneer de ouders de verzekeringsovereenkomst sluiten in naam van hun minderjarig kind, zijn zij geen verzekeringnemer (Gent 2 juni 1981, *RW* 1982-83, 151). De ouders treden in voorkomend geval enkel op als vertegenwoordiger van de minderjarige wiens goederen zij beheren (artikel 376, eerste lid, BW).

stang of enige andere benodigdheid voor het slepen[1014] heeft geleverd wanneer het omschreven rijtuig toevallig om het even welk motorrijtuig met pech sleept[1015]. De wetgever heeft met deze uitbreiding van de dekking de wederzijdse hulp tussen weggebruikers willen bevorderen[1016].

b. De verzekerde in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering

1. Algemeen

232. De gezinsaansprakelijkheidsverzekering moet dekking verlenen aan de personen die opgesomd zijn in artikel 3 KB 12 januari 1984. Aangezien de verzekeringsovereenkomst moet beantwoorden aan de minimumvoorwaarden van dit besluit, kan zij de groep van verzekerden niet beperken[1017]. Indien de verzekeringsovereenkomst niet voorziet in dekking van alle in artikel 3 bepaalde personen, dan moet zij op grond van de conversieregel van artikel 22, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen, voorheen artikel 19bis Controlewet[1018] toch gelezen worden in de zin van artikel 3[1019]. Alle in deze bepaling opgesomde personen zijn dus hoe dan ook verzekerden in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[1020]. Doordat het KB 12 januari 1984 enkel minimumgarantievoorwaarden oplegt, kan de verzekeringsovereenkomst naast deze personen ook nog andere personen als verzekerde aanduiden. Een ruimere dekking dan bepaald in het besluit is immers steeds mogelijk[1021].

2. De verzekeringnemer en zijn samenwonende echtgenoot

1014 De voorwaarden waaronder een motorrijtuig kan gesleept worden, zijn vastgelegd in artikel 49 Wegverkeersreglement. Artikel 49.4.1 Wegverkeersreglement bepaalt dat de koppeling die een aanhangwagen met het trekkend voertuig verbindt, moet overeenstemmen met de voorschriften van de technische reglementen van de auto's of van de bromfietsen en motorfietsen.

1015 De dekking strekt zich op grond van artikel 3, 2°, tweede lid, Modelovereenkomst ook uit tot de schade aan het gesleepte rijtuig, wat afwijkt van artikel 8, 1°, Modelovereenkomst.

1016 M. VANDEUR, *De verzekering van motorrijtuigen*, drukkerij G. Michiels nv Tongeren 1979, p. 108-110.

1017 Bij de invoering van het KB 12 januari 1984 gingen de verzekeraars ervan uit dat dergelijke polissen toch mogelijk waren (H. PAULUS-de RODE, Une innovation belge. La réglementation de l'assurance R.C. familiale, *RGAR* 1985, nr. 10.940, B.2)

1018 Krachtens artikel 22, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen worden algemene, bijzondere en speciale voorwaarden, de verzekeringsovereenkomsten in hun geheel en alle clausules afzonderlijk, die niet in overeenstemming zijn met de bepalingen van deel 2 en 3 van deze wet en hun uitvoeringsbesluiten en –reglementen, of met de bepalingen van de Controlewet en haar uitvoeringsbesluiten en –reglementen, vanaf het sluiten van de overeenkomst geacht te zijn opgesteld in overeenstemming met deze bepalingen (wat betreft het voormalige artikel 19bis Controlewet zie: K. BERNAUW, Minimumgarantievoorwaarden: "*qui peut le plus, peut le moins*?", in *Liber amicorum Hubert Claassen, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu Antwerpen 1998, p. 57-59, nr. 3).

1019 Dit belet niet dat de verzekeraar een premievermindering kan toestaan indien de gezinssamenstelling beperkt is, zoals het geval is bij alleenstaanden (N. DENOEL, *Les assurances de la responsabilité 'vie privée'*, in Responsabilité - Traité théorique et pratique, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 68, nr. 168).

1020 G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, KB 12 januari 1984, Artikel 2, Kluwer Mechelen 2003, p. 5-6, nr. 5.

1021 G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, KB 12 januari 1984, Artikel 2, Kluwer Mechelen 2003, p. 4-5, nr. 2-4.

233. Artikel 3, 1°, KB duidt de verzekeringnemer en zijn samenwonende echtgenoot aan als verzekerden voor zover de verzekeringnemer zijn hoofdverblijf in België heeft[1022]. De hoedanigheid van verzekerde hangt voor de verzekeringnemer en zijn echtgenoot in de eerste plaats af van de voorwaarde dat de verzekeringnemer zijn hoofdverblijf in België heeft, hetgeen inhoudt dat hij er gewoonlijk verblijft en zijn leven heeft georganiseerd. De overplaatsing van de hoofdverblijfplaats van de verzekeringnemer naar het buitenland[1023] heeft tot gevolg dat de niet-samenwonende echtgenoot nog langer een verzekerde is[1024]. De hoedanigheid van verzekerde in hoofde van de echtgenoot is bovendien afhankelijk van het samenwonen met de verzekeringnemer. Samenwonen vereist een gezamenlijk gezinsleven[1025], wat een feitelijke toestand is[1026]. De echtgenoot die niet langer samenwoont met de verzekeringnemer verliest de hoedanigheid van verzekerde[1027]. Veel gezinsaansprakelijkheidsverzekeringen voorzien wel in een overgangsperiode na de beëindiging van het samenwonen[1028]. Tijdens deze periode blijft de dekking gelden voor de echtgenoot die niet langer samenwoont met de verzekeringnemer[1029]. Na het verstrijken ervan is de echtgenoot geen verzekerde meer. Het verlies van de hoedanigheid van verzekerde in hoofde van de echtgenoot van de verzekeringnemer heeft anderzijds wel tot gevolg dat de uitsluiting van artikel 6, 2°, KB 12 januari 1984 voor schade veroorzaakt aan de personen bedoeld in artikel 3, 1° en 2°, dit zijn de verzekeringnemer, zijn samenwonende echtgenoot en de inwonende personen, niet meer van toepassing is. Vanaf dat ogenblik kan de echtgenoot dus van de

1022 P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 557, nr. 792.

1023 Dit vereist wel dat de verzekeringnemer zijn werkelijk verblijf in het buitenland heeft gevestigd, wat niet het geval is wanneer hij daar slechts tijdelijk verblijft (P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 557, nr. 792).

1024 Soms blijft de dekking bestaan tot het einde van het jaar waarin de verhuis heeft plaatsgevonden (N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 14, nr. 18).

1025 Dit houdt niet noodzakelijk een permanente gezamenlijke aanwezigheid op hetzelfde adres in. Wanneer de echtgenoot om professionele redenen tijdelijk op een ander adres verblijft, is hiermee niet noodzakelijk een einde gekomen aan het samenwonen.

1026 V. CALLEWAERT, Les qualités d'assuré et de tiers en Assurance R.C. vie privée ou la théorie mathématique des ensembles, in R. CAPART en J. BOCKOURT, *Evaluation du dommage, Responsabilité civile et Assurances.* Liber amicorum Noël Simar, Anthemis Louvain-la-neuve 2013, p. 381-392, nr. 6-8.

1027 N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 18, nr. 26 ; voor een toepassing: Brussel 22 februari 1989, *De Verz.* 1990, 169: door de echtscheiding had de echtgenote de hoedanigheid van verzekerde verloren (schadegeval van voor de inwerkingtreding KB 12 januari 1984).

1028 P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 558, nr. 794; N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 14, nr. 17.

1029 Zo kan in dekking voorzien zijn gedurende een termijn van 6 maanden te rekenen vanaf de datum van de definitieve scheiding. Ook ten aanzien van de ongehuwd samenwonenden en ongehuwde kinderen voorzien sommige polissen in een tijdelijke waarborg wanneer de verzekeringnemer en de persoon met wie hij samenleefde, niet meer samenwonen.

gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar van de verzekeringnemer vergoeding verkrijgen van schade die hem is toegebracht door een eigen minderjarig kind[1030].

3. De bij de verzekeringnemer inwonende personen

234. Naast de samenwonende echtgenoot duidt artikel 3, 2°, KB 12 januari 1984 alle bij de verzekeringnemer inwonende personen aan als verzekerden. Ook hier vereist het inwonen een werkelijk samenlevingsverband met de verzekeringnemer in zijn hoofdverblijfplaats[1031]. De inwonende personen moeten geïntegreerd zijn in een familiaal leven met de verzekeringnemer[1032]. Het louter onder hetzelfde dak wonen volstaat niet[1033]. De inschrijving in het bevolkingsregister op hetzelfde adres kan wijzen op een levensgemeenschap maar vormt op zich hiervan geen afdoend bewijs[1034]. Een band van verwantschap of financiële afhankelijkheid is dan weer niet vereist opdat er van samenleven sprake zou zijn[1035].

235. In de regel behoren de kinderen van de verzekeringnemer tot de inwonende personen[1036]. Aangezien het inwonen de enige voorwaarde is om verzekerde te zijn, is een afstammingsband met de verzekeringnemer niet vereist[1037]. Ook de inwonende pleegkinderen zijn dus verzekerden[1038]. Wanneer de ouders een verblijfsregeling hebben uitgewerkt in het kader van een co-ouderschap, zijn de kinderen bij hen beiden gehuisvest[1039] waardoor zij verzekerde zijn in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering van de beide ouders. Dit belet niet dat de

---

1030 V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 70, nr. 13-14.

1031 Soms omschrijft de verzekeringsovereenkomst het begrip "*inwonen*"; zie Rb. Brussel 30 oktober 1993, *RGAR* 1993, 12107: inwonen is het "*met de verzekeringnemer in huiselijke gemeenschap leven*".

1032 P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 112, nr. 168.

1033 Wanneer een gebouw verschillende appartementen met afzonderlijke woonkernen heeft, is er geen sprake van inwonen van de personen die deze appartementen betrekken (E. DENOËL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, 44).

1034 E. MEYNTJENS, De gezinsaansprakelijkheidsverzekering, *RW* 2002-03, 646: deze auteur maakt gewag van een vermoeden van een gezamenlijk gezinsleven.

1035 N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 15, nr. 19.

1036 Ook in Frankrijk dekt de verzekering "*chef de famille*" in de regel niet alleen de verzekeringnemer maar ook zijn kinderen en deze van zijn "*conjoint*" voor zover zij nog studeren en geen beroep uitoefenen en bij de verzekeringnemer inwonen (A. ASTEGIANO-LA RIZZA, L'assurance et les tiers, Coll. De Thèses dirigé par B. BEIGNIER, Defrénois Paris 2004, p. 25-26, nr. 63).

1037 L. SCHUERMANS, *De aansprakelijkheid van ouders en andere toezichthouders en topics uit de verzekering van die aansprakelijkheid*, CBR 2002-2003, Intersentia Antwerpen, nr. 1.2; V. CALLEWAERT, Les qualités d'assuré et de tiers en Assurance R.C. vie privée ou la théorie mathématique des ensembles, in R. CAPART en J. BOCKOURT, *Evaluation du dommage, Responsabilité civile et Assurances.* Liber amicorum Noël Simar, Anthemis Louvain-la-neuve 2013, p. 388, nr. 8.

1038 P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 562, nr. 801.

1039 G. VERSCHELDEN, S. BROUWERS, K. BOONE, I., MARTENS en K. VERSTRAETE, Familierecht (2001-2006), *TPR* 2007, 420-421, nr. 378-380.

kinderen de hoedanigheid van verzekerde verliezen wanneer het inwonen bij de verzekeringnemer ophoudt[1040]. Om betwistingen met betrekking tot de verblijfplaats van de kinderen te vermijden, maken sommige verzekeraars hun hoedanigheid van verzekerde niet meer afhankelijk van het inwonen[1041]. Soms vereisen zij in de plaats wel dat de kinderen fiscaal ten laste zijn van de verzekeringnemer of van hem economisch afhankelijk zijn[1042]. Het vereiste van inwoning geldt op grond van artikel 3, 2°, KB 12 januari 1984[1043] in elk geval niet voor kinderen die om studieredenen buiten het hoofdverblijf van de verzekeringnemer verblijven, en dit ongeacht hun leeftijd[1044]. Tijdelijke afwezigheid van een inwonende persoon impliceert trouwens niet noodzakelijk dat aan het inwonen bij de verzekeringnemer een einde is gekomen. De inwonende personen kunnen afwezig zijn wegens vakantie, zakenreizen, hospitalisatie[1045] of beroepsredenen[1046] zonder de hoedanigheid van verzekerde te verliezen. Zij blijven een vezekerde omdat zij de intentie hebben zich na hun afwezigheid terug te integreren in het samenlevingsverband met de verzekeringnemer[1047]. Pas wanneer de afwezigheid een permanent karakter krijgt,

[1040] Dit geldt ook wanneer de ouder bij wie de kinderen niet langer verblijven, de premies is blijven betalen (P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 560, nr. 798).

[1041] Sommige polissen verlenen ook dekking voor de al dan niet samenwonende meerderjarige kinderen van de verzekeringnemer op voorwaarde dat zij nog niet gestart zijn met de uitoefening van een beroep en nog studeren. Hierbij geldt soms de voorwaarde dat de kinderen door de verzekeringnemer moeten onderhouden worden (zie hieromtrent: V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 69-70, nr. 12).

[1042] P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 560, nr. 798; N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 14, nr. 17 en p. 20-21, nr. 33.

[1043] Artikel 3, 2°, KB 12 januari 1984 duidt bij de inwonende personen ook nog de dienstplichtigen en de gewetensbezwaarden aan als verzekerden voor zover de militaire overheid dan wel de instelling waaraan ze toegewezen zijn, geen verantwoordelijkheid voor hun daden draagt. Met de afschaffing van de dienstplicht heeft deze bepaling haar belang verloren.

[1044] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 113, nr. 170.

[1045] Gent 14 januari 2010, *De Verz.* 2011, 339: zelfs een verblijf van twee jaar in een psychiatrische instelling kan tijdelijk zijn; Rb. Brussel 30 oktober 1989, *RGAR* 1993, 12107: hoewel de meerderjarige zoon van de verzekeringnemer als vrije patiënt in een psychiatrische kliniek verbleef, woonde hij nog in bij zijn; de verzekeringsovereenkomst die dateerde van voor het KB 12 januari 1984, bepaald wel uitdrukkelijk dat de verzekering bleef gelden "*als zij tijdelijke buitenshuis moeten gaan leven wegens studies, militaire dienst, beroepsredenen, vakantie of gezondheidsredenen*". Zie ook: Y. MERCHIERS, P. COLLE, K. BERNAUW en D. SCHUERMANS, *Rechtspraak Verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen 1999, 197.

[1046] Brussel 5 oktober 1983, *RW* 1986-87, 1149: het feit dat de minderjarige zoon "*praktisch standvastig*" verbleef op de plaats waar hij als hulpkok tewerkgesteld was, belette niet dat hij nog steeds inwoonde bij zijn moeder; het hof leidde dit af uit zijn inschrijving op het adres van zijn moeder, uit het feit dat hij zijn wedde afgaf aan zijn moeder en buiten zijn verblijf op het werk bij zijn moeder gehuisvest was.

[1047] N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 16, nr. 23.

houdt het inwonen op en zijn zij geen verzekerde meer[1048]. Dit kan het geval zijn voor kinderen die in een instelling verblijven[1049] of bij een gastgezin wonen[1050].

4. Huispersoneel en gezinshelpers van de verzekerde

236. Artikel 3, 3°, KB 12 januari 1984 wijst ook het huispersoneel en de gezinshelpers aan als verzekerden wanneer zij handelen in privédienst van een verzekerde[1051]. De hoedanigheid van verzekerde van deze personen is afhankelijk van hun statuut van huispersoneel of gezinshelper. Onder huispersoneel vallen de dienstboden in de zin van artikel 5 van de wet van 3 juli 1978 op de arbeidsovereenkomsten[1052]. Dit zijn de werknemers die tegen loon en onder gezag in hoofdzaak arbeid verrichten in verband met de huishouding van de verzekerde of zijn gezin[1053]. De gezinshelpers zijn de personen die huishoudelijke taken uitvoeren buiten enige arbeidsovereenkomst. Personen die als mantelzorger de verzekerde bijstaan in het huishouden, kunnen als verzekerde aangemerkt worden[1054]. De prestaties moeten wel steeds betrekking hebben op manueel werk en niet op geestelijke of intellectuele arbeid[1055].

[1048] V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 69, nr. 12 ; P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 561, nr. 800; P. VANDOREN, Verzekering van studentenkamers, *De verzekeringswereld* 5 oktober 1992, 16.

[1049] L. SCHUERMANS, *De aansprakelijkheid van ouders en andere toezichthouders en topics uit de verzekering van die aansprakelijkheid*, CBR Jaarboek 2002-03, Intersentia Antwerpen, nr. 1.2.

[1050] In dit geval moet in de feiten nagegaan worden of het kind werkelijk deel uitmaakt van dit gezin. Bij een louter vakantieverblijf is dit niet het geval en is het kind geen verzekerde in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering van de persoon bij wie het verblijft (Gent 11 april 1995, *AJT* 1995-96, 95).

[1051] Het huispersoneel moet niet noodzakelijk in dienst zijn van de verzekeringnemer. Het volstaat dat zij in dienst zijn van een verzekerde. Het huispersoneel is dus ook een verzekerde wanneer het in dienst is van de echtgenoot van de verzekeringnemer of van een bij hem inwonende persoon (G. JOCQUE, *Artikelsgwijze commentaar verzekeringen*, Artikel 3 KB 12 januari 1984, p. 7, nr. 9).

[1052] E. DENOËL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, 45; P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 114, nr. 173.

[1053] Een jachtopziener, boswachter of verpleger voeren geen huishoudelijke taken uit (H. PAULUS-de RODE, Une innovation belge. La réglementation de l'assurance R.C. familiale, *RGAR* 1985, 10940, B.2).

[1054] "*Mantelzorg*" is een ruim begrip. Hieronder wordt in het algemeen verstaan de zorg die aan een hulpbehoevende wordt gegeven door één of meerdere leden van zijn of haar omgeving, waarbij de zorgverlening voortvloeit uit de sociale relatie, buiten het kader van een hulpverlenend beroep of georganiseerd vrijwilligerswerk. Deze zorg kan betrekking hebben op het huishouden van de hulpbehoevende waardoor de mantelzorger een verzekerde is. Waar niet elke zorg die de mantelzorger verstrekt, betrekking heeft op het huishouden van de verzekerde, verdient het aanbeveling om hem uitdrukkelijk als verzekerde in de verzekeringsovereenkomst aan te duiden.

[1055] Een privé-secretaris of gezelschapsdame zijn dus geen verzekerden in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering van de persoon voor wie zij werken (G. JOCQUE, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 3 KB 12 januari 1984, Kluwer Mechelen 2006, p. 7, nr. 9). Ook een gouvernante is geen dienstbode aangezien zij hoofdzakelijk hoofdarbeid verricht (H. LENAERTS, *Inleiding tot het sociaal recht*, E. Story-Scientia Gent 1973, 178, nr. 135). Zie ook: N. DENOEL, Les

237. Huispersoneel en gezinshelpers zijn verder slechts verzekerden in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering wanneer zij prestaties leveren in privé-dienst van een verzekerde[1056]. Zij zijn geen verzekerde wanneer zij hun functie uitoefenen in het kader van zijn beroepsactiviteiten. Een poetsvrouw van een geneesheer die instaat voor zijn huishouden en het onderhoud van zijn kabinet is slechts een verzekerde voor de activiteiten in het huishouden[1057]. Dit belet niet dat voor het huispersoneel en de gezinshelpers zelf hun activiteiten een professioneel karakter kunnen hebben. De dekking van hun aansprakelijkheid vormt dan een uitzondering op artikel 2, tweede lid, KB 12 januari 1984 dat de waarborg van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering beperkt tot de aansprakelijkheid in het privé-leven[1058]. Wanneer de aansprakelijkheid van het huispersoneel of de gezinshelpers zich voordoet helemaal buiten hun taken voor een verzekerde[1059], zijn zij geen verzekerde, tenzij zij bij deze laatste inwonen waardoor zij deze hoedanigheid krijgen op grond van artikel 3, 2°, KB 12 januari 1984[1060].

5. Bewakers van kinderen en dieren van de verzekeringnemer

238. Ook al wie, buiten elke beroepswerkzaamheid, kosteloos of bezoldigd, belast is met de bewaking van de met de verzekeringnemer samenwonende kinderen[1061] en van de aan de verzekeringnemer toebehorende en in de waarborg begrepen dieren[1062], zijn op grond van artikel 3, 4°, KB 12 januari 1984 verzekerden telkens hun

---

assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 19, nr. 28.

[1056] Zo kunnen butlers, tuinmannen (voor zover zij ingezet worden voor het onderhoud van de privé-tuin van de verzekerde; zei: Rb. Luik 7 december 1981, *RGAR* 1983, 10615), keukenpersoneel, kindermeisjes en poetsvrouwen werken in privé-dienst van de verzekerde.

[1057] E. DENOËL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, 45; Luik 29 mei 1968, *De Verz.* 1969, 567; V. CALLEWAERT, Les qualités d'assuré et de tiers en Assurance R.C. vie privée ou la théorie mathématique des ensembles, in R. CAPART en J. BOCKOURT, *Evaluation du dommage, Responsabilité civile et Assurances.* Liber amicorum Noël Simar, Anthemis Louvain-la-neuve 2013, p. 383, nr. 11.

[1058] E. DENOËL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, 45.

[1059] Bv. tijdens hun vrije tijd of bij verplaatsingen naar en van het werk.

[1060] In dat geval kan het huispersoneel uitgesloten zijn van vergoeding wanneer het zelf slachtoffer is van een schadewekkende handeling van een andere verzekerde (facultatieve uitsluiting van de inwonende personen bepaald in artikel 6, 2°, KB 12 januari 1984). Voor de schade aan het huispersoneel bedoeld in artikel 3, 3° kan op grond van artikel 6, 3°, KB 12 januari 1984 enkel de stoffelijke schade uit de dekking worden gesloten.

[1061] Elke persoon die met de bewaking van de kinderen belast is, kan dus een verzekerde zijn. Dit geldt dus zowel een familielid (grootouder) als een kinderjuffrouw of -meisje. Zij zijn geen huispersoneel of gezinshelper in de zin van artikel 3, 3°, KB 12 januari 1984 omdat zij geen manuele hulp verlenen in het huishouden van de verzekerde.

[1062] Aansprakelijkheid voor dieren van verzekerden andere dan de verzekeringnemer is niet gedekt (E. DENOËL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, 46). In sommige polissen is hiervoor wel in een uitbreiding van de dekking voorzien (P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 563, nr. 803; N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 20, nr. 31).

aansprakelijkheid ingevolge deze bewaking in het geding komt[1063]. De hoedanigheid van verzekerde is dus niet enkel afhankelijk van de opdracht om de bedoelde kinderen of dieren te bewaken. De aansprakelijkheid moet ook het gevolg zijn van deze bewaking. Dit is niet het geval wanneer de bewaker die met een kind op wandel is, een verkeersongeval veroorzaakt. De schade is dan niet veroorzaakt door de bewaking doch enkel tijdens de bewaking[1064]. De bewaking mag bovendien niet beroepshalve gebeuren[1065]. Dit belet niet dat een vergoeding kan verschuldigd zijn voor de bewaking[1066].

III. Niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

a. Algemeen

239. In de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten bepalen de contractspartijen zelf wiens aansprakelijkheid de verzekering dekt. Geen enkele wettelijke bepaling legt de partijen hiervoor beperkingen op. Overeenkomstig artikel 5, 17°, a) Wet Verzekeringen moet het enkel gaan om personen die zich indekken tegen vermogensverliezen[1067]. Bij de aansprakelijkheidsverzekeringen betreft het personen wiens vermogen bedreigd is door een mogelijke aansprakelijkheid[1068]. De verzekeringsovereenkomst vermeldt dus een reeks personen die hieraan beantwoorden en als verzekerden moeten aangezien worden[1069].

b. De verzekerde in de verzekering BA uitbating

240. Ook hier kan de verzekering BA uitbating gelden als typevoorbeeld van de niet-gereglementeerde verzekering. Deze verzekering duidt naast de verzekeringnemer ook andere personen aan als verzekerden. Het betreft in de regel zijn wettelijke vertegenwoordigers wanneer het om een rechtspersoon gaat, de inwonende

---

[1063] Voor een toepassing ingevolge aansprakelijkheid bij bewaking van een paard (artikel 1385 BW) zie: Pol. Antwerpen 6 september 2000, *De Verz.* 2001, 668.

[1064] E. DENOËL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, 45; P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 563, nr. 803.

[1065] E. DENOËL, Assurance des responsabilités civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, 46; P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 563, nr. 803.

[1066] V. CALLEWAERT, Les qualités d'assuré et de tiers en Assurance R.C. vie privée ou la théorie mathématique des ensembles, in R. CAPART en J. BOCKOURT, *Evaluation du dommage, Responsabilité civile et Assurances.* Liber amicorum Noël Simar, Anthemis Louvain-la-neuve 2013, p. 384, nr. 13.

[1067] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 149, nr. 158.

[1068] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 480, nr. 673.

[1069] Wanneer de verzekeringsovereenkomst enkel de aansprakelijkheid van de verzekeringnemer dekt, valt de persoonlijke aansprakelijkheid van degene waarvoor hij moet instaan, buiten de dekking (H. de RODE, *Les assurances de responsabilité*, vol. 1, in Responsabilité - Traité théorique et pratique, Titre VII - Livre 70, Kluwer Brussel 2005, p. 10, nr. 5).

gezinsleden van de verzekeringnemer[1070] en de aangestelden van de verzekeringnemer wanneer zij onder zijn gezag staan[1071]. De verzekeringsovereenkomst kan deze laatste categorie beperken tot diegenen die deel uitmaken van de onderneming[1072]. Dit belet niet dat veelal ook de gelegenheidsaangestelden verzekerden zijn[1073]. Wanneer de aangestelde een werknemer van de verzekeringnemer is, heeft zijn aanduiding als verzekerde in elk geval slechts een beperkter belang aangezien hij op grond van artikel 18 Wet Arbeidsovereenkomsten vrijgesteld is van aansprakelijkheid, behoudens bij opzet, zware fout of vaak voorkomende lichte fout. Ook zelfstandige medewerkers[1074] kunnen een verzekerde zijn in de verzekering BA uitbating van hun opdrachtgever indien de verzekeringsovereenkomst dit uitdrukkelijk bepaalt[1075].

241. Een bijzonder probleem met betrekking tot de aanduiding van de verzekerden kan ontstaan bij werken die de verzekeringnemer uitvoert in het kader van een tijdelijke handelsvennootschap. In dat geval kan de vraag rijzen of ook de andere ondernemingen en hun aangestelden verzekerden zijn in deze verzekering. Het hof van beroep te Luik oordeelde in het arrest van 25 juni 1996 dat de verzekeraar BA uitbating van één van de vennoten van de tijdelijke vennootschap geen dekking moet verlenen voor schade toegebracht door de aangestelde van een andere vennoot bij de uitvoering van werken in het kader van de tijdelijke handelsvennootschap[1076]. Deze aangestelde was dus niet te aanzien als een verzekerde in deze verzekeringsovereenkomst. Om hieromtrent betwisting te vermijden breiden sommige verzekeringsovereenkomsten de dekking uitdrukkelijk uit naar alle verenigingen of

---

1070 De aansprakelijkheid van de gezinsleden van de verzekeringnemer is enkel gedekt wanneer zij handelen in het kader van de activiteit van de onderneming (V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 586, nr. 851; J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 11, nr. 9). Welk statuut zij in dat verband hebben, is niet relevant (J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 67).

1071 A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 17, nr. 14: deze auteur vermeldt naast de onderneming zelf "*son personnel de direction, administrateurs, gérants, associés et commissaires, mandataires, le patron et les membres de la famille collaborant dans l'entreprise assurée (...) les préposés que sont notamment les employés, les apprentis, les stagiaires et les aidants non rémunérés*".

1072 A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 18, nr. 115.

1073 Veelal is de gelegenheidsaangestelde wel een verzekerde (J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 68).

1074 Het begrip "*zelfstandig medewerker*" is evenwel dubbelzinnig. Zo hield de verzekeraar van een landmeter voor dat een "*aide*" geen "*collaborateur*" is, hetgeen door het hof van beroep te Bergen in het arrest van 3 mei 1999 werd verworpen (Bergen 3 mei 1999, *RGAR* 2001, 13385).

1075 Brussel 13 mei 2011, *De Verz.* 2013, 325: de verzekeringsovereenkomst duidde enkel het personeel aan als verzekerde; aangezien de aansprakelijke slechts af en toe allerhande klusjes uitvoerde voor de verzekeringnemer zonder daarbij te werken in vaste loondienst, was hij geen verzekerde.

1076 Luik 25 juni 1996, *De Verz.* 1997, 273.

groepen waarmee de verzekeringnemer verbonden is maar dan enkel voor het percentage van die participatie in de groep[1077] of voor een bepaald werk[1078].

[1077] J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 11, nr. 10.

[1078] A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75quater, Kluwer Diegem 2001, p. 6, nr. 189.

HOOFDSTUK II. DE BENADEELDE

A. Het begrip "*benadeelde*"

242. Niet enkel de personen wiens aansprakelijkheid gedekt is, bepalen de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering. Ook de groep van schadelijders die vergoeding kunnen krijgen van deze verzekering, bakenen mee de omvang van de waarborg af. Artikel 55, 1°, Wet Verzekeringen duidt de schadelijder in de aansprakelijkheidsverzekering aan als de "*benadeelde*". Volgens deze bepaling is de benadeelde "*in de aansprakelijkheidsverzekering, degene aan wie schade is toegebracht waarvoor de verzekerde aansprakelijk is*"[1079]. De benadeelde wordt ook soms aangeduid met de term "*derde*"[1080]. Dit is te verklaren doordat de benadeelde buiten de contractuele band tussen de verzekerde en de verzekeraar staat[1081]. Hij kan zijn aanspraak tot schadevergoeding tegen de verzekeraar niet steunen op de verzekeringsovereenkomst of op een in deze overeenkomst bepaald beding ten zijne gunste[1082]. Het gebruik van de term "*derde*" is in deze context evenwel te vermijden. Niet alleen duidt artikel 55, 1°, Wet Verzekeringen het slachtoffer aan als "*benadeelde*" maar de term "*derde*" kan ook voor verwarring zorgen[1083]. Dit kan het geval zijn wanneer een benadeelde in het kader van een ander schadegeval de hoedanigheid van verzekerde heeft[1084].

243. Uit de omschrijving van artikel 55, 1°, Wet Verzekeringen blijkt dat de hoedanigheid van benadeelde in de aansprakelijkheidsverzekering vereist dat de betrokkene schade heeft geleden en de verzekerde voor deze schade aansprakelijk is. Wanneer de aansprakelijkheidsverzekering dekking verleent voor de buitencontractuele aansprakelijkheid, volstaat het dat de schadelijder zich in de voorwaarden bevindt om op deze grond schadevergoeding te eisen van de

---

[1079] Artikel 1:202 PEICL definieert het "*slachtoffe*r" als "*degene voor wiens dood, letsel of schade de verzekerde aansprakelijk is*" (*Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, Sellier European Law Publishers München 2009, p. 320).

[1080] Ook de wetgever zelf gebruikt soms deze term. Dit is het geval in artikel 45 Besluit Vlaamse Regering van 19 januari 2007 ter uitvoering van artikel 74 Gemeentedecreet (voorheen artikel 2 KB 4 mei 1999 houdende uitvoering van artikel 329bis van de nieuwe gemeentewet en van artikel 144 van de provinciewet).

[1081] H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Brussel 2005, p. 14, nr. 12.

[1082] N. CARETTE, Het derdenbeding: wanneer heeft een beding de strekking van een derdenbeding naar Belgisch recht, in I. SAMOY (red.), *Derden in het contractenrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 109, nr. 37.

[1083] Zo oordeelde het Hof van Beroep te Antwerpen in een arrest van 1 maart 1995 dat een patiënte van de verzekerde geneesheer geen "*derde*" was in het kader van diens verzekering beroepsaansprakelijkheid. Het Hof heeft zich hierbij laten leiden door de vaststelling dat de patiënte een contract had gesloten met de geneesheer en diens aansprakelijkheid gesteund was op een contractuele fout. Evenwel heeft dit geen uitstaans met de vraag of de patiënte in het kader van de verzekeringsovereenkomst gesloten door de geneesheer, al dan niet als een benadeelde te beschouwen was, hetgeen onmiskenbaar het geval was (Antwerpen 1 maart 1995, *T.Gez.*1995-96, 221 met noot N. JEGER, De aansprakelijkheid van de verzekeringsmakelaar bij het afsluiten van een (medische) aansprakelijkheidsverzekering).

[1084] Zie hieromtrent hoofdstuk III.

aansprakelijke. Van zodra hij schade lijdt waarvoor de verzekerde aansprakelijk is, kan hij aanspraak maken op vergoeding en kan hij een benadeelde in diens aansprakelijkheidsverzekering zijn[1085]. Dit geldt zowel wanneer hij een rechtstreeks slachtoffer is als wanneer hij schade bij weerkaatsing lijdt[1086]. Wanneer de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde gedekt is, moet de benadeelde een aanspraak hebben op schadevergoeding wegens een contractuele wanprestatie van de verzekerde overeenkomstig de artikelen 1146 tot en met 1155 BW[1087].

B. Beperking van de kring van benadeelden

244. Niet alle slachtoffers die beantwoorden aan de omschrijving van de benadeelde in artikel 55, 1°, Wet Verzekeringen, komen in aanmerking voor vergoeding door de verzekeraar van de aansprakelijke. De kring van de benadeelden die aanspraak kunnen maken op vergoeding van de verzekeraar, kan in de verzekeringsovereenkomst beperkt zijn. Deze begrenzing behoort tot de contractsvrijheid van de partijen, tenzij een wettelijke bepaling dit dwingend regelt. Een wettelijke begrenzing van de kring van benadeelden is terug te vinden in verscheidene gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten, zoals de WAM-verzekering, de gezinsaansprakelijkheidsverzekering en de vrijwilligersverzekering[1088]. Sommige benadeelden kunnen in deze verzekeringen geen aanspraak maken op vergoeding door de verzekeraar van de aansprakelijke.

[1085] Wanneer de benadeelde zich in staat van faillissement bevindt, komt de vergoeding, binnen de grenzen van het beslagbare, wel toe aan de boedel, ongeacht de aard van de vergoeding (P. COLLE en P. VANLERSBERGHE, Verzekeringen en faillissement, *De Verz.* 1997, 24-25, nr. 31).

[1086] J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 457, nr. 913.

[1087] Zie hieromtrent: W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 185-188;

[1088] Ook andere gereglementeerde verzekeringen sluiten sommige benadeelden uit de dekking. Dit is onder meer het geval voor de jachtverzekering (artikel 3, 2°, KB 15 juli 1963: uitsluiting van (a) de verzekerde, zijn echtgenoot en bloed- en aanverwanten in rechte lijn die onder hun dak wonen en door hen onderhouden worden, (b) het personeel van de verzekerde waarop de arbeidsongevallenwetgeving van toepassing is en (c) personen die schade hebben geleden bij weddingschappen en uitdagingen. In de verzekering tegen brand en ontploffing uitsluiting zijn onder meer de brandstichter of de dader van de ontploffing van het voordeel van de verzekering uitgesloten in de mate van hun fout, evenals de gesubrogeerde verzekeraar (artikel 8, zevende lid Wet 30 juli 1979).

C. Aanduiding van de benadeelde in de verzekeringsovereenkomst

I. Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

a. De benadeelde in de WAM-verzekering

1. Algemeen

245. De WAM-wet en de Modelovereenkomst bepalen welke benadeelden vergoeding kunnen verkrijgen van de verzekeraar van de aansprakelijke. Aangezien deze bepalingen dwingend zijn ter bescherming van de benadeelde[1089], kan hiervan niet in zijn nadeel afgeweken worden. Slechts de wettelijk bepaalde benadeelden kunnen van het voordeel van de WAM-verzekering worden uitgesloten. De opsomming van deze benadeelden is limitatief[1090].

2. De werknemer

246. Artikel 4, § 1, eerste lid, WAM laat toe dat diegene die van alle aansprakelijkheid ontheven is krachtens artikel 18 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, wordt uitgesloten van het voordeel van de vergoeding van de WAM-verzekering. Deze uitsluiting is neergelegd in artikel 7, a), tweede streepje, Modelovereenkomst. Zij voorkomt dat een werknemer die het ongeval heeft veroorzaakt maar hiervoor op grond van artikel 18 Wet Arbeidsovereenkomsten niet aansprakelijk is, vergoeding verkrijgt van zijn schade door de verzekeraar van het door hem bestuurde voertuig. Deze vrees is evenwel onterecht omdat in voorkomend geval de WAM-verzekeraar weliswaar de aansprakelijkheid van de werkgever op grond van artikel 1384, derde lid, BW moet dekken[1091], maar de werknemer op basis van deze rechtsgrond geen vergoeding kan vorderen van zijn werkgever[1092]. Bovendien blijft op grond van artikel 7, a), *in fine* Modelovereenkomst het recht op schadevergoeding ook voor de werknemer verworven wanneer hij slechts gedeeltelijk aansprakelijk is, en dit tot beloop van het deel van zijn schade dat toe te schrijven is aan een andere verzekerde.

3. De aansprakelijke persoon

247. Op grond van artikel 7, a), eerste streepje, Modelovereenkomst is ook de voor de schade aansprakelijke persoon van het recht op schadevergoeding uitgesloten. Deze bepaling bevestigt de regel dat de aansprakelijke niet tegelijk een benadeelde kan zijn in het kader van hetzelfde schadegeval. Artikel 7, a), eerste streepje,

[1089] Artikel 31 WAM.
[1090] P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 173, nr. 243.
[1091] Artikel 3, § 1, eerste lid, WAM.
[1092] L. CORNELIS, *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 1989, p. 375, nr. 227.

Modelovereenkomst voorziet niettemin in twee uitzonderingen waarin de aansprakelijke toch het voordeel van de verzekering geniet. In de eerste plaats is dit het geval wanneer hij aansprakelijk is voor andermans daad. In dat geval kan de aansteller die aansprakelijk is voor het ongeval op grond van artikel 1384, derde lid, BW, vergoeding krijgen van zijn eigen schade bij aansprakelijkheid van zijn aansteller. In de tweede plaats kan de aansprakelijke, zoals de werknemer, ook vergoeding krijgen van zijn schade bij gedeelde aansprakelijkheid, en dit tot beloop van het deel van zijn schade dat toe te schrijven is aan een andere verzekerde. Dit kan zich voordoen wanneer een garagist met het voertuig van een cliënt een ongeval veroorzaakt waarbij hij zelf schade lijdt terwijl de cliënt als passagier in het voertuig heeft plaatsgenomen en zelf ook een fout in oorzakelijk verband met het ongeval heeft begaan[1093].

4. De bestuurder van het voertuig

248. De belangrijkste benadeelde die onder omstandigheden geen vergoeding kan krijgen van de WAM-verzekering is de bestuurder van het voertuig[1094]. Artikel 4, § 1, tweede lid, WAM laat toe dat de bestuurder van het voordeel van de vergoeding wordt uitgesloten wanneer hij geen lichamelijke letsels heeft opgelopen[1095]. Deze bepaling vindt haar uitvoering in artikel 7, b) Modelovereenkomst volgens welk de bestuurder van het verzekerde voertuig van het recht op schadevergoeding is uitgesloten voor zijn stoffelijke schade wanneer hij geen lichamelijk letsel heeft opgelopen. Voor zover de uitsluiting betrekking heeft op ongevallen waarvoor de bestuurder aansprakelijk is, is zij inhoudsloos. De bestuurder die aansprakelijk is voor het ongeval, is steeds van de vergoeding van zijn eigen schade uitgesloten. De aansprakelijkheidsverzekering dekt immers niet de schade van de aansprakelijke

1093 A. WALEFFE, L'assurance R.C. automobile et les garagistes, *RGAR* 2005, 13985, nr. 23.

1094 Het voormalig artikel 4, § 1, tweede lid, WAM voorzag ook in de uitsluiting van de verzekeringnemer, de eigenaar en de houder van het verzekerde motorrijtuig, de echtgenoot van de bestuurder, van de verzekeringnemer, van de eigenaar of van de houder van dat voertuig en de bloed- en aanverwanten in rechte lijn van een van de voornoemde personen wanneer deze bij hem inwonen en door hem onderhouden worden, en dit enkel wanneer ze geen lichamelijke schade hadden opgelopen. Door wijziging bij de wet van 22 augustus 2002 (*BS* 17 september 2002, *err.* 28 september 2002) geldt de uitsluiting enkel nog voor de bestuurder. De beperking van de uitsluiting tot de bestuurder is het gevolg van de arresten van het Arbitragehof, thans Grondwettelijk Hof van 21 maart 1995 (*TBH* 1995, 885 met noot C. VAN SCHOUBROECK, *RGAR* 1995, 12552 met noot P.H., *JLMB* 1995, 499 met noot P.H.), 7 juli 1998 (*RW* 1998-99, 778, *TBBR* 1999, 131, *TBH* 1998, 650, *De Verz.* 1998, 481, *JLMB* 1998, 1161, *RGAR* 2000, 13261) en 20 november 2001 (*VKJ* 2002, p. 87, nr. 2002/39). Ook na de wetswijziging door de wet van 22 augustus 2002 bevestigde het Arbitragehof, thans Grondwettelijk Hof, in het arrest van 11 juni 2003 nogmaals zijn rechtspraak met betrekking tot het voormalige artikel 4, § 1, WAM ten aanzien van de houder van het voertuig (Arbitragehof 11 juni 2003, *TAVW* 2003, 217, ingevolge prejudiciële vraag Pol. Gent 24 februari 2003, *TAVW* 2003, 219).

1095 Artikel 12.1 Richtlijn 2009/103/EG (voorheen artikel 1 Richtlijn 90/232/EEG) laat deze uitsluiting toe. Volgens deze bepaling moet de verzekering de aansprakelijkheid voor lichamelijk letsel van de inzittenden van een voertuig dekken, evenwel met uitzondering van de bestuurder. Een uitsluiting van de inzittenden is niet mogelijk. De nationale wetgeving kan niet voorzien in een regeling waarbij de lichamelijke schade van inzittenden niet gedekt is wanneer zij vervoerd worden in een gedeelte van een motorrijtuig dat niet is ontworpen en uitgerust met zitplaatsen voor passagiers (Hof van Justitie 19 april 2007, Zaak C-356/05, *PB* 28 april 2007, C96/10).

zelf[1096]. Artikel 7, b) Modelovereenkomst leidt er evenwel toe dat ook de bestuurder die niet aansprakelijk is voor het ongeval, van het voordeel van de verzekering verstoken blijft, ook al is dit veroorzaakt door een andere verzekerde zoals een passagier[1097]. Wellicht ligt een vrees voor fraude bij ongevallen met uitsluitend stoffelijke schade aan de basis van de uitsluiting[1098]. Dit risico lijkt nochtans beperkt. Zelfs wanneer de bestuurder enkel stoffelijke schade heeft geleden, dan nog moet hij bewijzen dat deze schade te wijten is aan de fout van een andere verzekerde om aanspraak op vergoeding te kunnen maken. Bovendien staat niets eraan in de weg om de bestuurder minstens de mogelijkheid te geven om de afwezigheid van fraude te bewijzen[1099].

249. De uitsluiting van de bestuurder bepaald in artikel 7, b) Modelovereenkomst geldt ook wanneer hij een vervangingsvoertuig bestuurt of toevallig het voertuig van een ander bestuurt. Zijn aansprakelijkheid is in dat geval weliswaar op grond van artikel 4 Modelovereenkomst gedekt door de WAM-verzekering van zijn eigen voertuig maar doordat het vervangingsvoertuig of het toevallig bestuurd voertuig ook in die verzekering aan te merken is als een verzekerd voertuig, blijft de uitsluiting van de bestuurder gelden. Het feit dat de bestuurder een ander voertuig bestuurt dan het eigen voertuig, heeft dus niet tot gevolg dat hij van het voordeel kan genieten van de verzekeringsovereenkomst van dat laatste voertuig wanneer hij enkel stoffelijke schade oploopt.

250. In elk geval heeft de bestuurder wel recht op vergoeding voor zijn schade wanneer hij lichamelijk letsel heeft opgelopen. Wanneer hij zelf gedeeltelijk aansprakelijk is voor het ongeval, kan hij uiteraard slechts aanspraak maken op vergoeding tot beloop van het deel van zijn schade waarvoor hij niet zelf aansprakelijk is. Ingeval de bestuurder lichamelijke letsels heeft opgelopen, kan hij dus vergoeding verkrijgen van de WAM-verzekeraar van het door hem bestuurde voertuig, enkel indien en in de mate dat een andere verzekerde aansprakelijk is voor de schade[1100]. Bovendien is de bestuurder gerechtigd op vergoeding van zijn stoffelijke schade wanneer deze gepaard gaat met lichamelijk letsel. Zelfs zonder

---

1096 Cass. 2 maart 1995, *AC* 1995, 255, *RW* 1995-96, 338, *De Verz.* 1995, 572, *RGAR* 1995, 12513, *JLMB* 1996, 339 met noot A. PIRARD, Le "privilège" du conducteur.

1097 Conclusie adv.-gen. B. JANSSENS de BISTHOVEN bij het arrest van het Benelux-Gerechtshof 8 december 1994, *RW* 1994-95, 908, nr. 20 en 21.

1098 Mogelijk heeft de wetgever zich bij de wijziging van artikel 4, § 1, WAM ook ten onrechte laten leiden door de veronderstelling dat de bestuurder steeds aan de basis ligt van het ongeval (zie hierover: G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, CABG 2003/5, Larcier Gent 2003, p. 19 e.v.)

1099 In de rechtsleer is ook de vraag gerezen of de uitsluiting van de bestuurder geen schending van het gelijkheidsbeginsel uitmaakt. Sommige auteurs lijken hier zonder meer van uit te gaan (C. VAN SCHOUBROECK, WAM-verzekeraar gehouden tot vergoeding van schade aan een goed toebehorend aan het gemeenschappelijk huwelijksvermogen, (noot bij Cass. 11 juni 2010), *TBH* 2011, 145, nr. 4: deze auteur leidt uit de wijziging van artikel 3, § 2, WAM waarbij de stoffelijke schade moet gedekt zijn voor minstens 100 miljoen euro, af dat dit ook het geval is voor de stoffelijke schade van de bestuurder en de bestuurder dus aanspraak kan maken op vergoeding voor zijn stoffelijke schade; deze visie is betwistbaar omdat de dekking van de stoffelijke schade op zich niet impliceert dat ook de bestuurder voor deze schade aanspraak kan maken op dekking).

1100 Cass. 27 januari 2010, *VAV* 2008, 187, *De Verz.* 2010, 308.

lichamelijk letsel voorziet artikel 7, b) Modelovereenkomst nog in een uitzonderlijke vergoeding van de stoffelijke schade van de bestuurder, met name wanneer de aansprakelijkheid gesteund is op een gebrek van het verzekerde rijtuig. Deze uitzondering geldt enkel in zoverre de bestuurder niet de bewaring over het voertuig had. Wanneer hij bewaarder is van het voertuig, is hij immers aansprakelijk op grond van artikel 1384, eerste lid, BW en kan hij hoe dan ook geen vergoeding verkrijgen van de verzekeraar[1101].

b. De benadeelde in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering

251. Het KB 12 januari 1984 laat een beperking toe van de kring van benadeelden die vergoeding kunnen krijgen van de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar. Aangezien de uitsluiting van sommige benadeelden facultatief is, moet zij uitdrukkelijk in de verzekeringsovereenkomst opgenomen zijn[1102]. De uitsluitingen zijn geformuleerd op basis van de aan de benadeelde toegebrachte schade[1103].

252. In de eerste plaats kan de verzekeringsovereenkomst op grond van artikel 6, 2°, KB 12 januari 1984 voorzien in uitsluiting van "*de schade veroorzaakt aan de personen bedoeld bij artikel 3, 1° en 2°, zelfs indien hun aansprakelijkheid niet in het geding komt*"[1104]. De verzekeringnemer, zijn samenwonende echtgenote en alle bij hem inwonende personen kunnen dus als benadeelde uit de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering gesloten worden. Zij kunnen in dat geval geen aanspraak maken op vergoeding van hun schade, ook niet wanneer hun schade is veroorzaakt door een andere verzekerde en zij zelf geen enkele aansprakelijkheid dragen[1105]. Deze uitsluiting is ingegeven door een gevaar voor fraude. Ook hier zou een meer evenwichtige oplossing erin kunnen bestaan om de verzekerde en de benadeelde de mogelijkheid te geven de afwezigheid van bedrog te bewijzen[1106].

253. Op grond van artikel 6, 3°, KB 12 januari 1984 kan de verzekeringsovereenkomst ook "*de stoffelijke schade aan personen bedoeld bij artikel 3, 3°, zelfs indien hun aansprakelijkheid niet in het geding komt*" uit de dekking

---

1101 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer Brussel 2004, p. 12, nr. 22.

1102 F. DE LY, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 6 KB 12 januari 1984, Kluwer Antwerpen 1989, p. 6, nr. 6 en 7.

1103 N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 21, nr. 36.

1104 Deze uitsluiting komt vaak voor (N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 13, nr. 14).

1105 Voor een toepassing: Luik 26 oktober 2010, *RGAR* 2011, 14725, *JLMB* 2011, 204.

1106 Volgens DENOËL is deze uitsluiting zelfs ongrondwettelijk. Zij verwijst hiervoor naar de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de voormalige uitsluitingen in artikel 4 Modelovereenkomst van de WAM-verzekering (N. DENOEL, La Cour d'arbitrage et la lutte contre la fraude à l'assurance ou comment éradiquer la fraude sans violer la constitution, *De Verz.* 1998, 435-439). Deze stelling vond reeds weerklank in de lagere rechtspraak (Rb. Charleroi 13 maart 2009, *VAV* 2009, 252).

sluiten[1107]. Deze uitsluiting heeft betrekking op het huispersoneel en de gezinhelp(st)ers en is beperkt tot de stoffelijke schade. Een gezinshelpster wiens materiaal beschadigd wordt door de persoon die zij helpt, kan dus niet terecht bij diens gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Ook deze uitsluiting vindt haar verantwoording in het gevaar voor collusie en bedrog[1108]. Zoals artikel 6, 2°, KB 12 januari 1984 voorziet artikel 6, 3° niet in de mogelijkheid van tegenbewijs van afwezigheid van fraude.

II. Niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

a. Algemeen

254. Voor de niet-gereglementeerde verzekeringen bepalen de contractspartijen zelf welke benadeelden aanspraak kunnen maken op het voordeel van de verzekering. Zij kunnen de kring van benadeelden in de overeenkomst beperken. Zoals bij de aanduiding van de verzekerden geldt ook hier dus de contractsvrijheid voor de afbakening van de waarborg wat betreft de personen die voor vergoeding door de verzekeraar in aanmerking komen.

b. De benadeelde in de verzekering BA uitbating

255. In de verzekering BA uitbating kan in de eerste plaats de onderneming zelf van het voordeel van de verzekering uitgesloten zijn[1109]. De onderneming kan dan geen aanspraak maken op vergoeding door haar verzekeraar BA uitbating, zelfs wanneer een andere verzekerde aansprakelijk is voor haar schade. Verder zijn in de regel ook degenen die met de onderneming verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst of leercontract, uitgesloten als benadeelden[1110]. Wanneer werknemers[1111] of leerjongens schade lijden door de fout van een andere verzekerde, kunnen zij dus evenmin aanspraak maken op vergoeding door de verzekeraar BA uitbating[1112]. Dit is wel het

---

1107 Van deze uitsluiting wordt weinig gebruik gemaakt (N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 13, nr. 15).

1108 P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten,* Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 107, nr. 156.

1109 L. FREDERICQ, *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, t. II, Bruylant Brussel 1978, p. 491, nr. 1240 b): "*De beschadiging van het materiaal zelf van de aannemer wordt niet gedekt: hij is geen derde*".

1110 *RPDB*, compl. III, tw. Assurances terrestres (contrats particuliers), p. 406, nr. 678.

1111 Soms worden werknemers wel als derden beschouwd voor zover zij geen vergoeding krijgen van de arbeidsongevallenverzekeraar (J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 11, nr. 11; R. HOUBIERS, De quelques problèmes inhérents ou connexes à l'assurance 'responsabilité civile' des exploitations industrielles, commerciales et autres, *De Verz.* 1962, 821).

1112 Het belang van deze uitsluiting moet gerelativeerd worden aangezien het schadegeval voor het slachtoffer in de regel een arbeidsongeval is en een aansprakelijkheidsvordering lastens de medewerknemer op grond van artikel 46, § 1, Arbeidsongevallenwet uitgesloten is (V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 587, nr. 853).

geval voor de uitzendkracht[1113]. Zij zijn immers niet door een arbeidsovereenkomst verbonden met de onderneming voor wie zij het werk uitvoeren. De uitsluiting kan niettemin toch uitgebreid zijn tot "*aangestelden van de verzekeringnemer*" waardoor ook uitzendkrachten geen vergoeding krijgen van de verzekeraar[1114].

[1113] V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 617, nr. 901.

[1114] Gent 30 juni 1994, *TBBR* 1996, 234 met noot N. JEGER, "Assurance oblige", ook in de arbeidsongevallenwetgeving ten aanzien van uitzendkrachten: volgens het hof zijn met de term "*aangestelde*" enkel de personen bedoeld die met de verzekeringnemer verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst; dit is voor betwisting vatbaar aangezien het begrip "*aangestelde*" in de zin van artikel 1384, derde lid, BW ruimer is dan "*werknemer*".

HOOFDSTUK III. VERHOUDING TUSSEN DE HOEDANIGHEID VAN VERZEKERDE EN BENADEELDE

A. De verzekerde als benadeelde

I. Uitsluiting als benadeelde bij aansprakelijkheid van de verzekerde

256. Zoals hiervoor uiteengezet is de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering afgebakend zowel wat betreft de personen wiens aansprakelijkheid gedekt is, als ten aanzien van de personen die vergoeding van hun schade kunnen krijgen op grond van aansprakelijkheid van een verzekerde. Aangezien meerdere personen in de regel de hoedanigheid van verzekerde hebben, kunnen zij zelf ook schade lijden door de fout van een andere verzekerde. De vraag rijst dan of de verzekerde in dat geval kan aangezien worden als een benadeelde die vergoeding kan krijgen van de aansprakelijkheidsverzekeraar.

257. Aangezien de benadeelde degene is aan wie schade is toegebracht waarvoor de verzekerde aansprakelijk is, kan een aansprakelijke verzekerde in hetzelfde schadegeval niet tegelijk een benadeelde zijn die aanspraak kan maken op vergoeding van zijn schade[1115]. De afwezigheid van vergoeding van de verzekerde die schade lijdt, volgt alleen reeds uit het feit er geen aansprakelijkheid bestaat voor schade die een persoon aan zichzelf toebrengt. In dat geval ontstaat naar Belgisch recht geen verbintenis tot vergoeding van de schade[1116]. Bovendien oordeelde het Hof van Cassatie in het arrest van 23 november 1967 dat de hoedanigheden van verzekerde en niet-verzekerde derde elkaar uitsluiten "*aangezien een persoon ten opzichte van eenzelfde verzekeraar en ten aanzien van hetzelfde ongeval niet tegelijkertijd de rechthebbende van een verzekering kan zijn en buiten diezelfde verzekering kan staan*"[1117]. Deze regel vraagt evenwel nuancering omdat de toepassing ervan ook vereist dat deze persoon aansprakelijk is voor het ongeval. Dit blijkt uit het arrest van 27 november 1986 van het Hof van Cassatie[1118]. In een gezinsaansprakelijkheidsverzekering gesloten voor het KB 12 januari 1984 was bedongen dat de dekking zich uitbreidde tot iedere persoon die niet uit hoofde van zijn beroep toezicht uitoefende op de minderjarige kinderen van de verzekeringnemer en dat degene die dit toezicht uitoefende "*niet de hoedanigheid van derde heeft, wanneer zijn aansprakelijkheid op het spel staat*"[1119]. De appelrechters konden volgens het Hof wettig oordelen dat de toezichthouders (*in casu* de grootouders) derde benadeelden waren aangezien zij geen enkele fout hadden begaan bij de

[1115] V. CALLEWAERT, Les qualités d'assuré et de tiers en Assurance R.C. vie privée ou la théorie mathématique des ensembles, in R. CAPART en J. BOCKOURT, *Evaluation du dommage, Responsabilité civile et Assurances.* Liber amicorum Noël Simar, Anthemis Louvain-la-neuve 2013, p. 386, nr. 16.

[1116] Concl. adv.-gen. F. DUMON bij Cass. 19 december 1962, *RW* 1962-63, 1238.

[1117] Cass. 23 november 1967, *AC* 1968, 423, *RW* 1967-68, 1317.

[1118] Cass. 27 november 1986, *AC* 1986-87, 418.

[1119] Het begrip "*derde*" wordt hier gebruikt in de zin van "*benadeelde*".

brandstichting van het kind. Hiermee geeft het Hof aan dat een verzekerde geen benadeelde is wanneer hij zelf aansprakelijk is voor het schadegeval. Dit komt ook nog duidelijk tot uiting in het arrest van 27 januari 2010 van het Hof van Cassatie[1120]. Het Hof oordeelt dat artikel 3, § 1, eerste en tweede lid, WAM volgens welk de WAM-verzekering de aansprakelijkheid van de bestuurder dekt, de vergoeding van de bestuurder niet uitsluit wanneer diens schade te wijten is aan de fout van de eigenaar van het verzekerde voertuig en een derde. Ten aanzien van de andere schadelijders is de bestuurder een verzekerde terwijl hij zelf op grond van de aansprakelijkheid van de eigenaar van het voertuig aanspraak kan maken op vergoeding voor het deel van zijn schade waarvoor hij niet zelf aanspralijk is. De aansprakelijkheidsverzekeraar is dus enkel niet tot vergoeding van de schade van een verzekerde gehouden wanneer en in zoverre deze zelf aansprakelijk is voor het schadegeval. Dit geldt ook wanneer de verzekerde schade lijdt bij weerkaatsing[1121] of objectief aansprakelijk is, zoals op grond van artikel 1384, derde lid, BW[1122]. In dat laatste geval kan de aansteller geen vergoeding verkrijgen van de WAM-verzekeraar voor de beschadiging aan zijn voertuig wanneer deze werd veroorzaakt door een aangestelde met een ander voertuig toebehorend aan de aansteller[1123].

II. Vergoeding bij afwezigheid van aansprakelijkheid van de verzekerde

a. Principe

258. Voor de schade van de verzekerde waarvoor hij niet zelf aansprakelijk is, belet geen enkele bepaling van de Wet Verzekeringen dat hij als een benadeelde kan aangezien worden wanneer een andere verzekerde voor die schade aansprakelijk is[1124]. Sommige verzekeringsovereenkomsten bepalen dit uitdrukkelijk in een beding van gekruiste dekking ("*cross liability*")[1125]. Soms verplicht een wettelijke bepaling tot dekking van de schade van de verzekerde die niet aansprakelijk is voor het

[1120] Cass. 27 januari *VAV* 2008, 187, *De Verz.* 2010, 308

[1121] J.-L. FAGNART, noot bij Cass. 2 maart 1995, *AC* 1995, 255, *RW* 1995-96, 338, *De Verz.* 1995, 572, *RGAR* 1995, 12513 en *JLMB* 1996, 339 met noot A. PIRARD, Le "privilège" du conducteur, *RRD* 1995, 612-613; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Brussel 2005, p. 14, nr. 12.

[1122] Pol. Luik 3 oktober 2007, *De Verz.* 2008, 207: een werknemer voert een achterwaarts maneuver uit en rijdt hierbij een ander voertuig van zijn werkgever aan; de rechtbank motiveert: "*Que cependant, in casu, il convient de constater que la partie préjudiciée est la SA B. elle-même, elle ne peut être considérée comme étant un tiers lésé*".

[1123] Cass. 20 juni 2008, *RGAR* 2009, 14457 met noot J.-L. FAGNART, *T.Verz.* 2009, 19 met noot R. HIERNAUX, *RW* 2010-11, 1053, kopje.

[1124] H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Brussel 2005, p. 15, nr. 12; L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 173-174, nr. 51; V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 588, nr. 854.

[1125] C. DELPOUX, Les assurances de responsabilité, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 764; voor de verzekering BA uitbating: A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 20, nr. 19.

schadegeval. Het feit dat een verzekerde een benadeelde kan zijn bij schade veroorzaakt door een andere verzekerde, belet niet dat in bepaalde aansprakelijkheidsverzekeringen een beding de verzekerde toch uitsluit uit de dekking, ook al is hij niet of slechts gedeeltelijk aansprakelijk voor het schadegeval.

b. Beding van gekruiste dekking

259. Een beding van gekruiste dekking duidt een verzekerde aan als een benadeelde ten opzichte van de andere verzekerden alsof het om verschillende verzekeringsovereenkomsten gaat[1126]. De verzekeringsovereenkomst laat hierdoor uitdrukkelijk toe dat een verzekerde zijn schade kan verhalen op een andere verzekerde die voor deze schade aansprakelijk is. Het beding bepaalt soms dat de verzekerde de hoedanigheid van benadeelde moet krijgen op het ogenblik van het ongeval. Hiermee geeft de verzekeringsovereenkomst aan dat de toekenning van de hoedanigheid van benadeelde aan een verzekerde enkel mogelijk is in een welbepaald schadegeval waarvoor een andere verzekerde aansprakelijk is[1127]. Bedingen van gekruiste dekking komen voor in tal van niet-gereglementeerde verzekeringen, zoals in de ABR-verzekering[1128], de verzekering BA uitbating[1129], de schoolverzekering[1130], de woningverzekering[1131] en de verzekering bestuurdersaansprakelijkheid[1132].

Hierbij mag niet uit het oog verloren worden dat wanneer de verzekeringsovereenkomst geen uitdrukkelijk beding van gekruiste dekking bevat, een verzekerde wel nog een benadeelde kan zijn. Ook bij stilzwijgen van de verzekeringsovereenkomst staat niets eraan in de weg dat een verzekerde als een benadeelde wordt aangezien wanneer hij schade lijdt ingevolge de fout van een andere verzekerde[1133]. In Frankrijk oordeelde het Hof van Cassatie in een arrest van 15 mei

---

1126 B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 384, nr. 31.

1127 V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 588, nr. 855.

1128 De bouwheer, hoofdaannemer, onderaannemers, architect en studiebureau's kunnen benadeelden zijn ten overstaan van de andere verzekerden (Y. HANNEQUART, Les assurances dans la contstruction, *T. Aann.* 1971, 191, nr. 45; voor een toepassing: Brussel 4 juni 1991, *De Verz.* 1991, 872).

1129 J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 12, nr. 12.

1130 Deze verzekering dekt de aansprakelijkheid van de leerlingen die ten opzichte van elkaar tegelijk derden kunnen zijn (J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 284, nr. 492; P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 565-566, nr. 810).

1131 Brussel 4 maart 2013, *RGAR* 2014, 15040.

1132 M. DALLE, De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden, *RGAR* 1998, 12881, nr. 2; voor een toepassing: Kh. Brussel 13 november 2008, *TBH* 2011, 171, met noot C. COUNE, Interprétation d'un contrat d'assurance de la responsabilité des dirigeants: premiers pas en jurisprudence ; C. COUNE en D. HUBIN, Aansprakelijkheid van bedrijfsleiders en verzekering, *De Verz.* 2012, 187.

1133 Zie hiervoor randnummer 240-241.

2008 trouwens dat de verzekerde in de regel steeds als een derde kan aangemerkt worden tenzij de verzekeringsovereenkomst het tegendeel bepaalt[1134].

260. Voor sommige gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten verplichten wettelijke bepalingen tot een gekruiste dekking. Zo bepaalt artikel 4, § 1, eerste lid, WAM dat niemand van het voordeel van de vergoeding van de WAM-verzekering kan worden uitgesloten om reden van zijn hoedanigheid van verzekerde, met uitzondering van diegene die van alle aansprakelijkheid ontheven is krachtens artikel 18 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten. Ook benadeelden die de hoedanigheid van verzekerde hebben, zijn bijgevolg in principe gerechtigd op vergoeding door de WAM-verzekeraar van hun schade die met het verzekerde voertuig veroorzaakt is door een andere verzekerde. Dit is onder meer het geval voor de passagier die schade lijdt door het ongeval veroorzaakt door de bestuurder van het motorrijtuig[1135]. Hetzelfde geldt voor de eigenaar van het motorrijtuig die schade oploopt door de fout van een andere verzekerde[1136]. Wanneer hij lichamelijk letsel heeft opgelopen[1137], kan de bestuurder dus vergoeding verkrijgen van de WAM-verzekeraar van het door hem bestuurd voertuig, voor zover en in de mate dat een andere verzekerde voor die schade aansprakelijk is[1138]. Een verplichte gekruiste dekking is ook terug te vinden in de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor lokale overheden[1139]. Artikel 46 Besluit Vlaamse Regering 19 januari 2007 bepaalt dat als derden worden beschouwd "*alle andere natuurlijke personen of rechtspersonen dan de mandataris*" en voegt eraan toe: "*De burgemeester en de schepen of schepenen, met inbegrip van de voorzitter van de raad voor maatschappelijk welzijn worden als derden beschouwd ten opzichte van elkaar*" en verder "*De leden van de deputatie worden als derden beschouwd ten opzichte van elkaar*".

1134 Cass. fr. 15 mei 2008 (2ième chambre), *Bull.* 2008, 85, nr. 108: het bestreden arrest wees de vordering van een schadelijder in het kader van een familiale polis af omdat hij de echtgenote was van de verzekeringnemer en aldus de hoedanigheid van verzekerde had, en niet van een derde; het Hof vernietigt het arrest op grond van de overweging: "*Qu'en statuant ainsi, alors qu'il ne résultait pas de ses constatations que le contrat d'assurance de responsabilité civile qui comportait plusieurs assurés, excluait de la définition du tiers lésé, l'assuré victime d'un dommage causé par un autre assuré, la cour d'appel a violé le texte susvisé*"

1135 Voor zijn lichamelijke schade kan de passagier beroep doen op de vergoedingsregeling van artikel 29bis WAM.

1136 Voor de schade aan het motorrijtuig zelf kan de eigenaar op grond van artikel 8, 1°, WAM geen vergoeding verkrijgen van de WAM-verzekering.

1137 De vergoeding voor stoffelijke schade is in elk geval uitgesloten (zie randnummer 246).

1138 Cass. 27 januari 2010, *VAV* 2010, 187, *De Verz.* 2010, 308.

1139 De Waalse Regering heeft op 15 mei 2008 (*B.S.* 2 juni 2008) een gelijkaardig besluit genomen. Artikel 1, tweede lid, bepaalt dat alle andere natuurlijke of rechtspersonen dan de burgemeester of schepen als derden worden beschouwd en alle verzekerden derden zijn onder hen. Hetzelfde geldt voor de leden van de provincieraad (F.-X. BARCENA, L'assurance responsabilité et protection juridique des mandataires locaux: un emplâtre sur une jambe de bois, *For.Ass.* 2011, 101, nr. 13).

B. Uitsluiting van de verzekerde als benadeelde

261. Wanneer de verzekerde zijn schade kan verhalen op een andere verzekerde en bijgevolg een benadeelde is ten overstaan van de verzekeraar, kan een beding in de verzekeringsovereenkomst toch in de weg staan aan vergoeding van zijn schade. De verzekeringsovereenkomst kan de verzekerde uitdrukkelijk van het voordeel van de verzekering uitsluiten, los van de vraag naar de aansprakelijkheid voor zijn schade. De verzekerde en benadeelde vormen in dat geval een antinomie: wie verzekerde is, is geen benadeelde en omgekeerd[1140]. De uitsluiting van de verzekerde als benadeelde[1141] is meestal ingegeven door de vrees voor collusie. Zij heeft tot gevolg dat de kring van benadeelden die vergoeding kunnen verkrijgen van de verzekeraar, aanzienlijk wordt ingeperkt[1142]. Deze beperking van de dekking wordt niet steeds in duidelijke bewoordingen omschreven in de verzekeringsovereenkomst. Zo bepalen sommige verzekeringsovereenkomsten de benadeelde als "*iedere andere persoon dan de verzekerden die in de bijzondere voorwaarden worden aangeduid en die, net als de verzekeringnemer, in aanmerking komen voor de waarborg van het kontrakt wanneer hun persoonlijke aansprakelijkheid in het geding komt bij een schadegeval*"[1143]. Dergelijke clausule kan gelezen worden als een uitsluiting van alle personen die de hoedanigheid van verzekerde kunnen hebben, maar ook als een uitsluiting van de verzekerde wanneer hij aansprakelijk is voor een welbepaald schadegeval[1144]. In de eerste interpretatie vormen de verzekerde en benadeelde een antinomie. In de tweede interpretatie is de verzekerde enkel geen benadeelde wanneer hij aansprakelijk is voor het schadegeval. Bij afwezigheid van aansprakelijkheid is hij wel een benadeelde[1145]. Deze interpretatie geniet onmiskenbaar de voorkeur, in de eerste plaats omdat de uitsluiting van de verzekerde als benadeelde, ook wanneer hij niet aansprakelijk is, een uitzondering vormt op de algemene regel van vergoeding van elke benadeelde. Bovendien komt deze interpretatie tegemoet aan de bekommernis van de wetgever om de verzekerde en de benadeelde te beschermen. Indien de verzekeringsovereenkomst niet duidelijk is, kan ook nog toepassing gemaakt worden van artikel 1162 BW. Waar

---

1140 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 482, nr. 639.

1141 Dit is bv. het geval in de controleverzekering wat betreft de dekking van de buitencontractuele aansprakelijkheid van een deelnemer aan het bouwproces ten opzichte van een andere deelnemer voor de oplevering (A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75ter, Kluwer Diegem 2001, p. 25, nr. 158).

1142 B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 383, nr. 31.

1143 Een bijzondere formulering van deze uitsluiting kon teruggevonden worden in een aansprakelijkheidsverzekering "*plezierboten*". Deze verzekering dekte de aansprakelijkheid van "*de met toestemming van de verzekeringnemer aan boord genomen personen terwijl zij effectief aan het maneuver deelnemen*" waarbij de derde elke andere persoon dan een verzekerde is. Wanneer een opvarende dan schade lijdt door de fout van de verzekeringnemer, kan hij aanspraak maken op vergoeding wanneer op het ogenblik van het schadegeval geen maneuver werd uitgevoerd (Gent 8 februari 1996, *RGAR* 1998, 12889: op de plezierboot ontstond brand doordat benzine bij het overtanken op de plankenvloer van het stuurplatform gemorst was, hetgeen niet als een maneuver beschouwd werd).

1144 Voor deze laatste interpretatie: Gent 12 maart 2009, *De Verz.* 2009, 434.

1145 Zie randnummer 255.

de verzekeraar in de regel de verzekeringsovereenkomst redigeert, kan zij in het voordeel van de verzekerde uitgelegd worden[1146].

262. Een voorbeeld van uitsluiting van verzekerden als benadeelden, ongeacht of een andere verzekerde voor hun schade aansprakelijk is, is terug te vinden in artikel 6, 2° en 3°, KB 12 januari 1984 betreffende de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[1147]. Volgens deze bepalingen kunnen degenen wiens aansprakelijkheid op grond van artikel 3 KB 12 januari 1984 gedekt is, uit de dekking gesloten worden als benadeelden, "*zelfs indien hun aansprakelijkheid niet in het geding komt*". Wanneer dergelijk beding in de verzekeringsovereenkomst opgenomen is, kunnen de verzekeringnemer, zijn samenwonende echtgenoot, alle bij hem inwonende personen, zijn huispersoneel en zijn gezinshelpers geen vergoeding verkrijgen van hun schade, ook al is een andere verzekerde voor deze schade aansprakelijk. Wat betreft het huispersoneel en de gezinshelpers geldt dit enkel voor de stoffelijke schade. Niet alle verzekerden vallen onder deze uitsluiting. Dit is niet het geval voor de verzekerden vermeld in artikel 3, 4°, KB 12 januari 1984, met name "*al wie, buiten elke beroepswerkzaamheid, kosteloos of bezoldigd, belast is met de bewaking van de met de verzekeringnemer samenwonende kinderen en van de aan de verzekeringnemer toebehorende en de waarborg begrepen dieren*". Deze verzekerden zijn dus benadeelde wanneer zij schade lijden veroorzaakt door een andere verzekerde[1148].

BESLUIT

263. Niet alleen de omschrijving van de gedekte aansprakelijkheid is bepalend voor de rechtspositie van de verzekerde en de benadeelde in de aansprakelijkheidsverzekering. Ook de toekenning van de hoedanigheid van verzekerde en benadeelde is hiervoor van belang. Enkel wanneer de schadeverwekker de hoedanigheid van verzekerde heeft, kan zijn aansprakelijkheid gedekt zijn. Voor de schadelijder is vereist dat hij de hoedanigheid van benadeelde heeft om van het voordeel van de verzekering te kunnen genieten. De aansprakelijke verkrijgt de hoedanigheid van verzekerde wanneer de verzekeringsovereenkomst, eventueel op grond van een wettelijke bepaling, hem deze hoedanigheid verleent. Hetzelfde geldt voor de benadeelde. Wanneer de verzekeringsovereenkomst niet wettelijk gereglementeerd is, behoort het aan de contractspartijen te bepalen welke personen zij opnemen in de kring van de verzekerden en de benadeelden. Tegenover de toekenning van de hoedanigheid van verzekerde staat het verlies van deze hoedanigheid. Vooral de gevolgen van het verlies van deze hoedanigheid door eigen toedoen, zorgen voor

[1146] Zie randnummer 202.

[1147] Volgens sommige rechtsleer en rechtspraak zijn deze bepalingen die geen tegenbewijs van afwezigheid van fraude toelaten, ongrondwettig (V. CALLEWAERT, Les qualités d'assuré et de tiers en Assurance R.C. vie privée ou la théorie mathématique des ensembles, in R. CAPART en J. BOCKOURT, *Evaluation du dommage, Responsabilité civile et Assurances.* Liber amicorum Noël Simar, Anthemis Louvain-la-neuve 2013, p. 390-393, nr. 24-30).

[1148] N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia 1998, p. 22, nr. 37.

onzekerheid. *De lege ferenda* kan gepleit worden voor een wettelijke regeling van deze gevolgen.

264. De hoedanigheid van verzekerde sluit niet uit dat dezelfde persoon in hetzelfde schadegeval een benadeelde is en omgekeerd. Tussen de hoedanigheid van verzekerde en benadeelde bestaat in principe geen antinomie. De verzekerde kan enkel niet als een benadeelde aangezien worden wanneer hij zelf aansprakelijk is voor het schadegeval. Bij aansprakelijkheid van een andere verzekerde staat geen bepaling van de Wet Verzekeringen eraan in de weg dat de verzekerde als benadeelde aanspraak kan maken op het voordeel van de verzekering. Sommige verzekeringsovereenkomsten bevestigen dit uitdrukkelijk in een beding van gekruiste dekking. Anderzijds kan de verzekeringsovereenkomst hem ook dit voordeel ontnemen. Een beding van de verzekeringsovereenkomst kan bepalen dat de verzekerde geen benadeelde is, ongeacht wie aansprakelijk is voor zijn schade. Hierdoor sluit de verzekereenkomst de verzekerde voor elk schadegeval uit als benadeelde. Deze uitsluiting is ingegeven door het gevaar voor fraude. Het lijkt verantwoord om in voorkomend geval de verzekerde en de benadeelde de mogelijkheid te geven om de afwezigheid van fraude aan te tonen.

DEEL 3
HET EIGEN RECHT VAN DE BENADEELDE

INLEIDING

265. De aansprakelijkheidsverzekering voorziet niet alleen in dekking van de aansprakelijkheid van de verzekerde. Zij garandeert ook binnen de krijtlijnen van de bedongen waarborg een solvabele schuldenaar voor de benadeelde[1149]. Het bestaan van een aansprakelijkheidsverzekering is evenwel op zich niet voldoende om ervoor te zorgen dat de vergoeding bij de benadeelde terechtkomt. Om dit te bewerkstelligen geeft deel 4 Wet Verzekeringen aan de benadeelde een eigen recht tegen de verzekeraar[1150]. Samen met de beperking van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen, vrijwaart het eigen recht de aanspraak van de benadeelde op vergoeding van zijn schade[1151]. Dit deel van het proefschrift onderzoekt dit eigen recht van de benadeelde. Het gaat na wat de precieze functie en grondslag van het eigen recht is (Hoofdstuk I). Hierbij worden de diverse wettelijke bepalingen onderzocht die een eigen recht instellen evenals de problemen van overgangsrecht die een veralgemeend eigen recht met zich hebben meegebracht. Tevens worden de voorwaarden bepaald waaronder de benadeelde zijn eigen recht tegen de verzekeraar kan uitoefenen (Hoofdstuk II). Verder wordt het eigen recht zoals bepaald in deel 4 Wet Verzekeringen afgezet tegen artikel 20, 9° Hypotheekwet dat van toepassing is gebleven op de verzekeringen die onder deel 5 Wet Verzekeringen vallen (Hoofdstuk III). Tenslotte wordt het eigen recht ook nog bekeken vanuit rechtsvergelijkend oogpunt (Hoofdstuk IV).

[1149] HARTLIEF spreekt in dit verband van de nevenschikking van dader- en slachtofferbescherming (T. HARTLIEF, De grillige ontwikkeling van het aansprakelijkheidsrecht met het oog op verzekerbaarheid van aansprakelijkheid, *AV&S* 2006, 101).

[1150] VAN DIEVOET voorzag reeds in zijn verslag een veralgemeend eigen recht van de benadeelde omdat het niet past dat bij faillissement van de verzekerde de vergoeding zou toekomen aan andere schuldeisers (E. VAN DIEVOET, *Verslag over de verzekering*, deel 2, 1940, p. 46).

[1151] H. COUSY, Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart? *Liber amicorum Walter van Gerven*, Kluwer Deurne 2000, p. 209, nr. 4; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 749, nr. 413; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 528, nr. 684; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 30, nr. 63.

HOOFDSTUK I. BEGINSELEN VAN HET EIGEN RECHT

A. Functie van het eigen recht

266. Op grond van artikel 150 Wet Verzekeringen geeft de verzekering aan de benadeelde een eigen recht tegen de verzekeraar. Dit eigen recht laat de benadeelde toe om rechtstreeks van de verzekeraar vergoeding te verkrijgen van de schade waarvoor de verzekerde aansprakelijk is[1152]. Bij de uitoefening van het eigen recht komt de vergoeding aan de benadeelde toe zonder omweg via het vermogen van de verzekerde. Het eigen recht verhindert dat de verzekerde de vergoeding zou ontvangen van zijn verzekeraar en deze voor zichzelf zou gebruiken[1153]. Bovendien ontsnapt de benadeelde door het eigen recht aan een samenloop met de andere schuldeisers van de verzekerde. Het tweede lid van artikel 150 Wet Verzekeringen bepaalt uitdrukkelijk dat de door de verzekeraar verschuldigde schadevergoeding rechtstreeks aan de benadeelde toekomt, met uitsluiting van de overige schuldeisers van de verzekerde[1154]. Ook zonder deze wetsbepaling zou dit het geval zijn omdat de rechtstreekse vordering van de benadeelde en de vorderingen van de andere schuldeisers van de verzekerde worden uitgeoefend op verschillende vermogens. Door het eigen recht spreekt de benadeelde het vermogen van de verzekeraar aan terwijl voor de andere schuldeisers enkel het patrimonium van de verzekerde het onderpand van hun schuldvordering vormt[1155].

267. De mogelijkheid voor de benadeelde om rechtstreeks vergoeding te eisen van de verzekeraar, vormt geen beletsel voor de uitoefening van zijn recht op vergoeding tegen de aansprakelijke zelf[1156]. De benadeelde kan zowel van de aansprakelijke als van diens verzekeraar vergoeding van zijn schade vorderen[1157]. Hij kan de

---

1152 Vaak worden de begrippen "*eigen recht*" en "*rechtstreekse vordering*" door elkaar worden gebruikt. Zij zijn evenwel van elkaar te onderscheiden. Het "*eigen recht*" doelt op het subjectief recht dat artikel 150 Wet Verzekeringen verleent aan de benadeelde tegen de verzekeraar. De "*rechtstreekse vordering*" duidt op de uitoefening dat recht door de benadeelde. Het Hof van Cassatie maakte dit onderscheid duidelijk in de arresten van 30 mei 1969 (*Pas.* 1969, I, 884: "*Attendu (...) que si l'article 6 de la loi du 1er juillet 1956 reconnaît à la personne lésée un droit propre et par suite une action directe contre l'assureur (...)*") en van 13 oktober 1977 (*AC* 1978, 205: "*Overwegende dat artikel 6 van de wet van 1 juli 1956 (...) aan de benadeelde een eigen recht geeft en bijgevolg een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar*").

1153 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 749, nr. 413.

1154 Ook artikel 38 Verzekeringswet 11 juni 1874 dat voorzag in een eigen recht tegen de verzekeraar van de huurderaansprakelijkheid, was bedoeld was om te vermijden dat de vergoeding, toekomende aan de eigenaar-verhuurder, in het vermogen van de huurder zou terechtkomen (D. DE MAESENEIRE, noot bij Gent 18 januari 1990, *De Verz.* 1990, 769).

1155 J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 472, nr. 942.

1156 J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 256, nr. 441; S. BAR en C. ALTER, *Les effets du contrat*, Kluwer Mechelen 2006, p. 60, nr. 121; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 771, nr. 424; Cass. 10 mei 2007, *Rec. Dalloz* 2007, 1502.

1157 Cass. 13 oktober 1977, *AC* 1978, 205.

vorderingen tegelijkertijd of afzonderlijk uitoefenen. Wanneer de benadeelde tegelijk vergoeding vordert van de aansprakelijke en zijn verzekeraar, zijn deze bij een vaststaande aansprakelijkheid *in solidum* gehouden tot vergoeding van zijn schade[1158]. Uiteraard kan de benadeelde niet tweemaal vergoeding van zijn schade verkrijgen. Vergoeding van zijn schade door de verzekeraar heeft tot gevolg dat hij geen betaling meer kan eisen van de verzekerde en omgekeerd[1159]. Dit belet niet dat de benadeelde toch belang erbij kan hebben vergoeding te vorderen van beiden. Dit is onder meer het geval wanneer de dekking beperkt is tot een bepaald bedrag[1160]. De benadeelde kan dan zijn eigen recht tegen de verzekeraar uitoefenen tot beloop van het dekkingsplafond en betaling van het saldo vorderen van de verzekerde. Hij kan ook de aansprakelijke ongemoeid laten en zich enkel richten tot zijn verzekeraar. Dit is zelfs mogelijk wanneer de aansprakelijke zelf geen aanspraak maakt op dekking[1161]. Wanneer de schade integraal gedekt is door de verzekeringsovereenkomst, heeft de benadeelde aan de uitoefening van zijn eigen recht genoeg om een volledige vergoeding te verkrijgen. Dat de benadeelde zich in dat geval ertoe kan beperken vergoeding te vorderen van de verzekeraar, levert hem ook een kostenbesparing op doordat hij niet eerst of tegelijk zijn vordering moet richten tegen de aansprakelijke[1162].

268. De autonomie van het eigen recht van de benadeelde heeft als keerzijde dat de verzekeraar de vergoeding die hij onverschuldigd heeft betaald aan de benadeelde, in principe van deze laatste kan terugvorderen op grond van artikel 1377 BW wanneer na de betaling blijkt dat de verzekeringsovereenkomst de betrokken aansprakelijkheid van de verzekerde niet of slechts beperkt dekt. Dat de verzekerde in dat geval toch aansprakelijk is voor het schadegeval, doet aan deze terugvordering geen afbreuk. Bovendien moet de benadeelde ook rekening houden met de verschillende verjaringsregimes die van toepassing zijn op de aansprakelijkheidsvordering en de rechtstreekse vordering. De aansprakelijkheidsvordering tegen de verzekerde is in de regel onderworpen aan de verjaring bepaald in artikel 2262bis, § 1, BW terwijl de verjaring van de rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar geregeld is in artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen[1163].

[1158] W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, Verbintenissenrecht, Acco Leuven-Voorburg 2006, p. 555-557 ; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 533, nr. 694; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 771, nr. 424; J. GHESTIN, C. JAMIN en M. BILLIAU, *Traité de droit civil. Les effets du contrat*, LGDJ Paris 2001, p. 1234, nr. 1152.

[1159] Zie randnummers 282-283.

[1160] V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 218, nr. 23.

[1161] J. GHESTIN, C. JAMIN en M. BILLIAU, *Traité de droit civil. Les effets du contrat*, LGDJ Paris 2001, p. 1234, nr. 1152.

[1162] B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 148, nr. 5.

[1163] G. JOCQUE, Verjaring en verzekering, in I. CLAEYS (ed.), *Verjaring in het privaatrecht, Weet de avond wat de morgen brengt?* Gandaius, Kluwer Mechelen 2005, p. 207, nr. 35.

B. Grondslag van het eigen recht

I. Principe

269. Volgens het gemeen verbintenissenrecht beschikt de benadeelde enkel over een vordering tegen de aansprakelijke en niet tegen de verzekeraar van deze laatste. Tussen de benadeelde en de verzekeraar van de aansprakelijke bestaat immers geen rechtstreekse band omdat de verzekeringsovereenkomst op grond van artikel 1165 BW alleen gevolgen teweegbrengt tussen de contracterende partijen[1164]. Een afwijking van deze regel is slechts mogelijk door een wettelijke bepaling of een derdenbeding die een rechtstreekse band tussen de benadeelde en de verzekeraar doet ontstaan[1165]. Die bepaling moet een juridische verhouding tot stand brengen tussen de schuldeiser en de onderschuldenaar[1166]. Artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen voorziet in deze rechtstreekse band tussen de benadeelde en de verzekeraar van de aansprakelijke. Deze bepaling doorbreekt dus de relativiteit van de verzekeringsovereenkomst[1167]. Deze verklaring voor het eigen recht is niet onomstreden. Volgens sommige auteurs ligt de oorsprong van het eigen recht niet in een wettelijke bepaling maar doen de contractspartijen door het sluiten van de

[1164] Enkel indien de overeenkomst een beding ten gunste van derden zou bevatten, zou zij tot voordeel van deze derden kunnen strekken zoals bepaald in artikel 1121 BW (V. SAGAERT, De objectivering van het verzekerbaar belang, in C. VAN SCHOUBROECK, W. DEVROE, K. GEENS en J. STUYCK, *Over grenzen. Liber amicorum Herman Cousy*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 541).

[1165] Conclusie Procureur-generaal R. HAYOIT DE TERMICOURT bij Cass. 18 oktober 1945, *Pas.* 1945, I, 241; L. SIMON, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 466, nr. 1; S. BAR en C. ALTER, *Les effets du contrat*, Kluwer Mechelen 2006, p. 58-59, nr. 120; P. WERY, L'action oblique et les actions directes en droit belge, in J. SMITS en S. STIJNS (red.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen 2005, p. 319, nr. 20; A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dir. par B. Beignier, Defrénois Paris 2004, p. 39, nr. 99; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 57, nr. 79; S. ABRAVANEL-JOLLY, noot bij Cass. fr. 11 juni 2009, *RGDA* 2009, 757; M. BRUSCHI, noot bij Cass. 13 september 2007, *RGDA* 2007, 904.

[1166] F. PONET, P. RUBENS en W. VERHEES, *De landverzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deurne 1993, p. 367-368, nr. 1105; L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 471, nr. 632; P. COLLE, De schorsing: tegenwerpelijke exceptie in aansprakelijkheidsverzekeringen? *Rec. Cassatie* 1997, 132, nr. 1; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 148, nr. 5; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 472, nr. 942; L. SIMON, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 466, nr. 1; P. WERY, L'action oblique et les actions directes en droit belge, in J. SMITS en S. STIJNS (red.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen 2005, p. 323, nr. 22.

[1167] In het Belgische recht bestaan verscheidene gelijkaardige rechtstreekse vorderingen. Een globaal concept ontbreekt nochtans (P. WERY, L'action oblique et les actions directes en droit belge, in J. SMITS en S. STIJNS (red.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen 2005, p. 319, nr. 20; S. BAR en C. ALTER, *Les effets du contrat*, Kluwer Mechelen 2006, p. 56, nr. 116).

verzekeringsovereenkomst het eigen recht ontstaan[1168]. Het sluiten van een verzekeringsovereenkomst is inderdaad vereist opdat de benadeelde over een eigen recht zou kunnen beschikken. Dit is echter slechts een toepassingsvoorwaarde voor de uitoefening van dat recht[1169]. Het geeft op zich geen verklaring voor de afwijking van artikel 1165 BW.

270. Op grond van artikel 1165 BW strekken overeenkomsten wel tot voordeel van derden in het geval bepaald bij artikel 1121 BW. Volgens deze bepaling kan men bedingen ten behoeve van een derde, wanneer zulks de voorwaarde is van een beding dat men voor zichzelf maakt. Het eigen recht waarin artikel 86, eerste lid, Wet Verzekeringen voorziet, maakt geen toepassing van deze bepaling. Het eigen recht van de benadeelde is niet gesteund op een beding ten zijne gunste. Zowel het eigen recht als het beding ten gunste van een derde geven weliswaar aan de schuldeiser een recht tegen een partij die deel uitmaakt van een rechtsverhouding waar hij zelf buiten staan. De grondslag van beide rechtsfiguren is evenwel verschillend. Het beding ten gunste van een derde komt tot stand door een overeenkomst waarbij één van de partijen de wederpartij een prestatie ten gunste van een derde laat beloven waardoor deze derde schuldeiser wordt van deze wederpartij[1170]. Het eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar spruit daarentegen voort uit een wettelijke bepaling die door de wetgever in zijn belang is ingesteld[1171]. De verzekeringnemer sluit trouwens de verzekeringsovereenkomst in het belang van de verzekerden en niet ten voordele van mogelijke benadeelden[1172]. Verder doet het beding ten gunste van een derde enkel een recht ontstaan voor de derde tegen de belover en laat het hem niet toe om de bedinger tot de beloofde prestatie te dwingen[1173]. Het eigen recht van de benadeelde laat wel zijn vorderingsrecht tegen de aansprakelijke verzekerde bestaan[1174]. Hij kan dus de verzekerde tot dezelfde prestatie dwingen als de verzekeraar. Het beding ten gunste van een derde heeft ook nog tot gevolg dat de belover in principe alle verweermiddelen die hij kan putten uit zijn verhouding met de stipulant, kan tegenwerpen aan de begunstigde[1175]. Bij het eigen recht van de benadeelde heeft de wetgever ervoor gezorgd dat de verzekeraar de verweermiddelen

---

1168 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 114, nr. 152 en p. 134 e.v., nr. 183 e.v.; X. DIEUX, Nature et limites du droit du titulaire d'une action contre un cocontractant de son débiteur, (noot bij Cass. 19 oktober 2001), *RCJB* 2004, 23, nr. 11.

1169 Ook met betrekking tot het eigen recht van artikel 38Verzekeringswet 11 juni 1874 oordeelde het Hof van Cassatie in deze zin (Cass. 14 september 1972, *AC* 1972-73, 59; zie voetnoot 4 met de verwijzingen naar de rechtsleer waarin tegenstrijdige standpunten werden ingenomen).

1170 W. VAN ERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 233.

1171 Zie randnummer 264.

1172 A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dir. par B. Beignier, Defrénois Paris 2004, p. 39, nr. 99.

1173 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 236; Conclusie Procureur-generaal HAYOIT DE TERMICOURT bij Cass. 18 oktober 1945, *Pas.* 1945, I, 243.

1174 Zie randnummer 265.

1175 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 80-81, nr. 110-111; Bergen 4 oktober 2000, *De Verz.* 2001, 260.

die hij kan putten uit de verzekeringsovereenkomst, slechts beperkt kan tegenwerpen aan de benadeelde[1176]. Verder is een beding ten gunste van een derde steeds herroepbaar door de stipulant zolang de begunstigde deze niet aanvaard heeft[1177]. Daartegenover staat dat de verzekeringnemer de benadeelde zijn eigen recht dat van openbare orde, minstens van dwingend recht is, niet kan ontnemen[1178]. Tenslotte heeft de wetgever in artikel 150, derde lid, Wet Verzekeringen een bijzondere regeling bepaald voor de gevolgen van de samenloop van de benadeelde met andere schuldeisers van de verzekeraar[1179].

271. Ook de zijdelingse vordering bepaald in artikel 1166 BW verleent aan een derde rechten tegen een partij in het kader van een rechtsverhouding waarvan hij zelf geen deel uitmaakt. Zoals het beding ten gunste van een derde, is ook de zijdelingse vordering te onderscheiden van de rechtstreekse vordering die uit het eigen recht van de benadeelde voortvloeit. De zijdelingse vordering houdt op grond van artikel 1166 BW in dat schuldeisers de rechten en vorderingen van hun schuldenaar kunnen uitoefenen, met uitzondering van die welke uitsluitend aan de persoon verbonden zijn. In tegenstelling tot het eigen recht van de benadeelde vereist de zijdelingse vordering evenwel een stilzitten van de schuldenaar[1180]. Bovendien handelt de schuldeiser bij de uitoefening van de zijdelingse vordering slechts als vertegenwoordiger van zijn eigen schuldenaar en oefent hij diens vordering uit[1181]. Bij het eigen recht treedt de benadeelde daarentegen in eigen naam en voor eigen rekening op tegen de verzekeraar. Verder heeft de uitoefening van de zijdelingse vordering tot gevolg dat de opbrengst ervan in het vermogen van de schuldenaar terechtkomt[1182] terwijl het eigen recht uitsluitend tot voordeel van de benadeelde strekt[1183]. In tegenstelling tot het eigen recht garandeert de zijdelingse vordering aan de benadeelde dus niet dat de verzekeringsprestatie hem ten goede komt[1184].

1176 Zie hierover deel 4.

1177 G. WETS, L'assurance de la responsabilité des accidents d'automobile et la stipulation pour autrui, *De Verz.* 1952, 532 en 534.

1178 P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgische verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 215, nr. 252.

1179 Indien er meer dan één benadeelde is en het totaal bedrag van de verschuldigde schadeloosstellingen de verzekerde som overschrijdt, worden de rechten van de benadeelden tegen de verzekeraar naar evenredigheid verminderd tot beloop van deze som. De verzekeraar die, onbekend met het bestaan van vorderingen van andere benadeelden, te goeder trouw aan een benadeelde een groter bedrag dan het aan deze toekomende deel heeft uitgekeerd, is jegens die anderen evenwel slechts gehouden tot het beloop van het overblijvende gedeelte van de verzekerde som.

1180 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 242.

1181 F. PONET, P. RUBENS en W. VERHEES, *De landverzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deurne 1993, p. 372-373, nr. 1111; Bergen 10 januari 2001, *RGAR* 2001, 13434.

1182 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 242.

1183 P. WERY, L'action oblique et les actions directes en droit belge, in J. SMITS en S. STIJNS (red.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen 2005, p. 324, nr. 22.

1184 C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 31, nr. 65; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*,

II. Wettelijke bepalingen

a. Het eigen recht in de Wet Verzekeringen

1. Het eigen recht van artikel 150 Wet Verzekeringen

272. Artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen bepaalt dat de verzekering aan de benadeelde een eigen recht tegen de verzekeraar geeft. De benadeelde beschikt over dit eigen recht voor alle aansprakelijkheidsverzekeringen die onder de toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen[1185]. Hoewel de bepalingen van deel 4 Wet Verzekeringen op grond van artikel 3 van deze wet in de regel van dwingend recht zijn, is het eigen recht toch van openbare orde[1186]. De instelling van het veralgemeend eigen recht door artikel 150 Wet Verzekeringen raakt de economische en maatschappelijke orde. De toekenning van een eigen recht aan de benadeelde behoort tot de fundamentele regels die de vergoeding van schade op het oog hebben[1187]. Het openbare orde-karakter van het eigen recht belet niet dat de uitoefening ervan enkel betrekking heeft op het private belang van de benadeelde. Geen enkele benadeelde is verplicht van dit recht gebruik te maken[1188].

273. Het eigen recht waarin artikel 150 Wet Verzekeringen voorziet, geldt slechts in de aansprakelijkheidsverzekering. Enkel de benadeelde aan wie schade is toegebracht waarvoor de verzekerde aansprakelijk is, kan op grond van deze bepaling vergoeding vorderen van diens aansprakelijkheidsverzekeraar[1189]. Geen rechtstreekse vordering is mogelijk tegen een andere verzekeraar, zoals een rechtsbijstandverzekeraar. De advocaat die van de rechtsbijstandverzekeraar van zijn cliënt betaling van zijn staat van ereloon en kosten vordert, heeft geen eigen recht in de zin van artikel 150 Wet Verzekeringen tegen deze verzekeraar[1190]. Ook in de ongevallenverzekering en de zaakverzekering beschikt het slachtoffer niet over dit eigen recht. Het slachtoffer kan

---

Defrénois Paris 2006, p. 55, nr. 76: deze auteur wijst ook terecht op het tijdsverlies dat noodzakelijk gepaard gaat met de uitoefening van de zijdelingse vordering.

1185 J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 263, nr. 455.

1186 B. DUBUISSON, La norme impérative dans le droit du contrat d'assurance, in *Liber amicorum Hubert Claassens*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 1998, p. 118, nr. 14

1187 Ook in Frankrijk is het eigen recht van openbare orde (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 536, nr. 696; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 751, nr. 414).

1188 Hetzelfde onderscheid wordt gemaakt tussen de instelling van de verjaring en de mogelijkheid om zich erop te beroepen (A. VAN OEVELEN, Algemeen overzicht van de bevrijdende verjaring en de vervaltermijnen in het Belgisch privaatrecht, *TPR* 1987, 1763-1764, nr. 10).

1189 Het eigen recht kan niet gericht worden tegen een correspondent van deze verzekeraar (Pol. Mechelen 5 september 2012, *VAV* 2013, 11; Pol. Mechelen 8 februari 2012, *VAV* 2012, 153).

1190 Verschillende rechtsgronden zijn niettemin mogelijk voor de vordering van de advocaat tegen de rechtsbijstandsverzekeraar van zijn cliënt. In de eerste plaats kan deze vordering steun vinden in een delegatie-overeenkomst. Ook een beding ten gunste van een derde is mogelijk (K. BERNAUW, De verhouding tussen de rechtbijstandsverzekeraar en de advocaat, in P. COLLE en J.-L. FAGNART, *Bijzondere vraagstukken rechtsbijstandsverzekering*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 1998, p. 114-118, nr. 27-32; zie ook: Vred. 12 juni 1998, *De Verz.* 1999, 671 met noot P. COLLE; Rb. Brussel 31 mei 1999, *RGAR* 2001, 13346).

van deze verzekeraars slechts vergoeding vorderen wanneer hij een verzekerde is en niet als derde-benadeelde[1191]. Hetzelfde geldt eveneens nog voor de getroffene van een arbeidsongeval die geen eigen recht in de zin van artikel 150 Wet Verzekeringen heeft tegen de arbeidsongevallenverzekeraar[1192].

2. Het eigen recht van artikel 122 Wet Verzekeringen

274. Naast het veralgemeend eigen recht van artikel 150 Wet Verzekeringen voorziet artikel 122, derde lid, van dezelfde wet in een bijzonder eigen recht in de brandverzekering. Op grond van deze bepaling hebben de eigenaar en de derde een eigen recht jegens de verzekeraar van de huurdersaansprakelijkheid bij brand. Het eigen recht van artikel 150 Wet Verzekeringen maakt de bijzondere bepaling van artikel 122, derde lid, Wet Verzekeringen niet overbodig[1193]. Artikel 122 Wet Verzekeringen kent niet alleen een eigen recht toe aan de eigenaar en zijn brandverzekeraar tegen de huurder maar ook tegen de eventuele onderhuurder. De eigenaar en zijn verzekeraar kunnen zich dus niet alleen rechtstreeks richten tot de verzekeraar van de huurder maar ook tot de verzekeraar van de onderhuurder, ook al hebben zij in principe geen vordering tegen de onderhuurder zelf[1194]. Dit is niet mogelijk voor het eigen recht van artikel 150 Wet Verzekeringen dat in principe een opeisbare schuldvordering van de benadeelde tegen de aansprakelijke verzekerde vereist[1195].

275. Vóór de invoering van de artikelen 122 en 150 Wet Verzekeringen gaf artikel 38 Verzekeringswet 11 juni 1874 reeds een eigen recht aan de eigenaar tegen de verzekeraar van de huurdersaansprakelijkheid bij brand[1196]. Volgens deze bepaling kwam de schadevergoeding die door de verzekeraar verschuldigd was aan de huurder die zijn aansprakelijkheid had laten verzekeren in geval van brand, toe aan de eigenaar van het goed, met uitsluiting van de schuldeisers van de huurder. Hieruit werd een eigen recht van de eigenaar en zijn eigen brandverzekeraar afgeleid[1197]. Door de invoering van artikel 68 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel

---

1191 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 757, nr. 417; Bergen 7 december 1998, *RGAR* 2001, 13357, *JT* 1999, 169; Kh. Antwerpen 21 maart 1997, *Eur. Vervoerr.* 1997, 477 (tentoonstellingsverzekering); Antwerpen 16 november 2005, *RW* 2008-09, 238 (eigenschadeverzekeraar).

1192 Arb. Luik 25 maart 1999, *JLMB* 2000, 427.

1193 J.-L. FAGNART, *L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1*, in Responsabilité - Traité théorique et pratique, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 73, nr. 83, voetnoot 2.

1194 Of de verhuurder eventueel over een buitencontractuele vordering beschikt tegen de onderhuurder is omstreden. Aangenomen kan worden dat dit enkel mogelijk is onder de voorwaarden voor de samenloop van de contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid (M. DAMBRE, B. HUBEAU en S. STIJNS, *Handboek Algemeen Huurrecht*, die Keure Brugge 2006, p. 500, nr. 1205).

1195 Zie randnummer 308.

1196 Aangezien deze bepaling als een afwijking van artikel 1165 BW werd aangezien, moest het beperkend uitgelegd worden (Cass. 25 november 2005, *AC* 2005, 2365, *RGAR* 2006, 14193, *RW* 2008-09, 1427, kopje).

1197 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 113-114, nr. 151; S. FREDERICQ, H. COUSY, J. ROGGE, Verzekeringen (1969-1978), *TPR* 1981, 441-442, nr. 72 en 74; D. DE MAESENEIRE, noot bij Gent 18 januari 1990, *De Verz.* 1990, 769; Bergen 10 januari 2001, *RGAR* 2001, 13434.

122 Wet Verzekeringen, was artikel 38 Verzekeringswet 11 juni 1874 overbodig geworden en is het dan ook afgeschaft bij artikel 147, 1°, Wet Landverzekeringsovereenkomst.

b. Bijzondere wettelijke bepalingen

276. Naast de Wet Verzekeringen voorzien ook nog verscheidene andere wettelijke bepalingen in een eigen recht van de benadeelde. De meeste bijzondere bepalingen zijn na de invoering van het veralgemeend eigen recht van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 150 Wet Verzekeringen opgeheven. Enkele bepalingen zijn blijven bestaan maar hebben hun betekenis verloren.

277. In de WAM-verzekering was het eigen recht van de benadeelde oorspronkelijk bepaald in artikel 6, eerste lid, WAM 1956[1198]. Bij de invoering van de WAM 1989 werd het eigen recht opgenomen in artikel 12 van deze wet. Door artikel 6 van de wet van 22 augustus 2002 werd Hoofdstuk IV (artikelen 12 tot en met 19) WAM 1989 integraal vervangen. Hiermee verdween het eigen recht van de benadeelde tegen de WAM-verzekeraar uit de WAM-wet en valt het onder de toepassing van artikel 150 Wet Verzekeringen[1199].

278. In de gezinsaansprakelijkheidsverzekering beschikte het slachtoffer voor de inwerkingtreding van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst niet over een eigen recht tegen de verzekeraar. Het oorspronkelijke artikel 7 KB 12 januari 1984 bepaalde enkel dat de verzekeringsovereenkomst een beding ten behoeve van derden moest bevatten[1200]. Dit beding liet de benadeelde weliswaar toe zijn schadevergoeding rechtstreeks te eisen van de verzekeraar maar vertoonde de nadelen die verbonden zijn aan het beding ten gunste van een derde, zoals de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen voorspruitende uit de verzekeringsovereenkomst[1201]. De invoering van het veralgemeend eigen recht van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 150 Wet Verzekeringen, heeft een beding ten gunste van een derde in de

[1198] Voor de wet van 1 juli 1956 bestond in de WAM-verzekering geen rechtstreekse vordering. Wel legde artikel 3 van het Regentsbesluit van 14 november 1947 de verplichting op om in de verzekeringsovereenkomst een beding ten gunste van de slachtoffers te bepalen (A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 283-284, nr. 322; G. WETS, Le transfert de l'intérêt d'assurance en droit belge et dans les pays de la communauté européenne, *De Verz.* 1965, 223-224). Het beding werd opgenomen in het contract-type nr. 3 (S. FREDERICQ, L'opposabilité des dispositions du contrat d'assurance "*R.C. automobile*" aux assurés autres que le preneur, en cas de faute lourde du conducteur, (noot bij Cass. 28 november 1975), *RCJB* 1978, p. 151, nr. 10).

[1199] Het voormalige artikel 12 WAM 1989 werd precies opgeheven omdat het dubbel gebruik uitmaakte met artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst (G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, CABG 2003/5, Larcier Gent 2003, p. 28).

[1200] De toekenning van een eigen recht aan de benadeelde tegen de verzekeraar was trouwens bij koninklijk besluit niet mogelijk (H. COUSY, Recente ontwikkelingen in het verzekeringsrecht, *TPR* 1986, 530, nr. 23).

[1201] Rb. Brugge 8 juni 1989, *RW* 1990-91, 1067.

gezinsaansprakelijkheidsverzekering overbodig gemaakt[1202]. Artikel 7 KB 12 januari 1984 werd dan ook afgeschaft bij artikel 4 KB 24 december 1992[1203].

279. Een bijzondere regeling met betrekking tot het eigen recht van de benadeelde is nog steeds bepaald in artikel 3, 3°, KB 15 juli 1963 betreffende de verplichte jachtverzekering[1204]. Volgens deze bepaling moet de verplichte jachtverzekering vermelden dat de verzekeraar geen uit de overeenkomst voortvloeiende nietigheid, exceptie of verval tegen de slachtoffers zal inroepen om hun rechten te beperken[1205]. Uit deze bepaling wordt een eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar afgeleid[1206], ook al betreft de tekst enkel de niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. Dit ligt voor de hand omdat de niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen door de verzekeraar impliceert dat de benadeelde een eigen recht heeft tegen deze laatste[1207]. Door de invoering van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 150 Wet Verzekeringen heeft deze bepaling haar betekenis verloren[1208].

280. Ook artikel 8, zevende lid, van de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen voorzag oorspronkelijk in een eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar[1209]. Dit eigen recht is door de wijziging van de wet van 30 juli 1979 bij de wet van 29 april 1996[1210] uit deze wet verdwenen. Ook voor deze verzekering is het veralgemeend eigen recht van artikel 150 Wet Verzekeringen van toepassing.

281. Verder bepaalt artikel 29, § 3, van de wet van 7 mei 2004 inzake experimenten op de menselijke persoon[1211] dat de benadeelde, deelnemer aan het experiment, de aansprakelijkheidsverzekeraar van de opdrachtgever rechtstreeks kan dagvaarden. Deze bepaling bevat niets anders dan een eigen recht zoals bedoeld in artikel 150 Wet

---

1202 Een eigen recht tegen de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar was ook reeds voorzien in het wetsvoorstel DE STEXHE (Gedr. St., *Senaat* 1977-78, nr. 182/1, p. 4, artikel 6). In de toelichting bij het wetsvoorstel KNOOPS werd verwezen naar het eigen recht bepaald in artikel 6 WAM 1956 (Gedr. St., *Kamer* 1977-78, nr. 321/1, p. 3).

1203 N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 11, nr. 8.

1204 KB 15 juli 1963 tot instelling van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor het bekomen van een jachtverlof of van een jachtvergunning (*BS* 3 augustus 1963).

1205 De tekst maakt voorbehoud voor de bepalingen van artikel 16 van Verzekeringswet 11 juni 1874. Deze wet, thans deel 5 Wet Verzekeringen, is ingevolge artikel 2, § 1, eerste lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 54 Wet Verzekeringen, evenwel niet meer van toepassing op de verplichte jachtverzekering.

1206 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 119-120, nr. 162.

1207 Zie hierover deel 4.

1208 Dit geldt ook voor de niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen die thans geregeld wordt bij artikel 151 Wet Verzekeringen.

1209 A. VAN OEVELEN, Preventie van brand en ontploffing, objectieve aansprakelijkheid en verplichte burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering, *RW* 1980-81, 242, nr. 34.

1210 *BS* 30 april 1996, *err.* 20 augustus 1996.

1211 *BS* 18 mei 2004.

Verzekeringen[1212]. Zij is dus slechts een toepassing van dit eigen recht[1213]. Aangezien artikel 150 Wet Verzekeringen van toepassing is op alle aansprakelijkheidsverzekeringen die onder de toepassing van deze wet vallen, is de bepaling van het voormelde artikel 29, § 3, overbodig.

282. Tenslotte voorziet ook artikel 27 Wet 22 juli 1985 betreffende de wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie in een eigen recht[1214]. Volgens deze bepaling beschikt hij die schade heeft geleden als gevolg van een kernongeval, over een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar of ieder die een andere financiële zekerheid heeft gesteld en, in het geval bedoeld in artikel 22, tegen de Staat[1215]. Voor zover deze bepaling aan de schadelijder een vordering geeft tegen degene die een financiële zekerheid heeft gesteld en tegen de Staat, en niet enkel een eigen recht tegen de verzekeraar instelt, behoudt deze bepaling zijn betekenis.

[1212] I. GEERS en K. DEVOLDER, De Wet Medische Experimenten vanuit aansprakelijkheidsperspectief, in H. BOCKEN (ed.), *Nieuwe wettelijke regelingen voor vergoeding van gezondheidsschade*, Gandaius, Kluwer Mechelen 2008, p. 33, nr. 36.

[1213] T. VANSWEEVELT, De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering, *T.Gez.* 2005-06, 29, nr. 29.

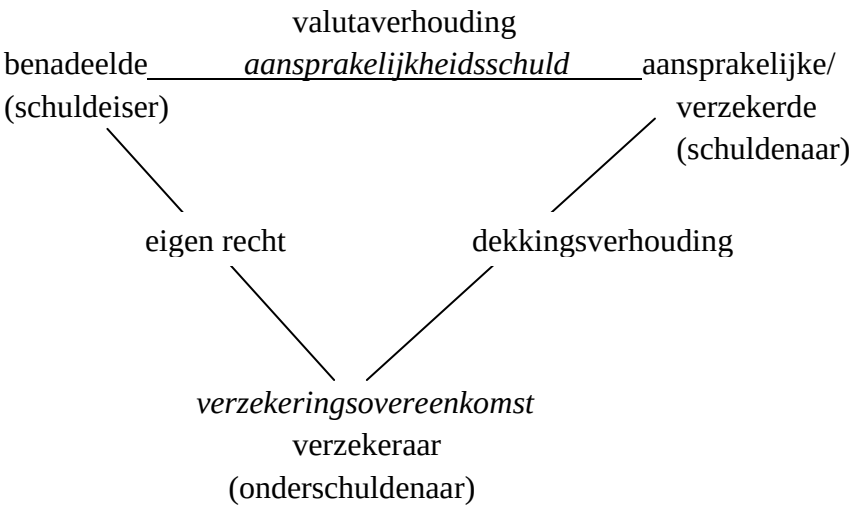
[1214] *BS* 31 augustus 1985.

[1215] Krachtens artikel 22 van deze wet vergoedt de Staat, tot beloop van het maximumbedrag waarvoor de exploitant aansprakelijk is, de schade die niet is vergoed door middel van een verzekering of andere financiële zekerheid.

HOOFDSTUK II. TOEPASSINGSVOORWAARDEN VAN HET EIGEN RECHT

A. Inleiding

283. Het eigen recht bepaald in artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen laat de benadeelde toe om vergoeding van zijn schade waarvoor de verzekerde aansprakelijk is, rechtstreeks te vorderen van diens verzekeraar. De uitoefening van dit recht van de benadeelde tegen de verzekeraar vereist enerzijds een aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde ten overstaan van de benadeelde en anderzijds een gehoudenheid van de verzekeraar tot dekking van deze aansprakelijkheid. Hierdoor is een onderzoek noodzakelijk naar de voorwaarden waaraan de verhouding tussen de benadeelde en de verzekerde (valutaverhouding) enerzijds en de verhouding tussen de verzekerde en de verzekeraar (dekkingsverhouding) anderzijds moeten voldoen. Deze verhoudingen tussen de benadeelde, de verzekerde en de verzekeraar kunnen schematisch voorgesteld worden als volgt:

B. De valutaverhouding tussen de benadeelde en de verzekerde

I. Vereiste van een aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde

284. Het eigen recht verleent aan de benadeelde een recht tegen de schuldenaar (de verzekeraar, onderschuldenaar) van zijn schuldenaar (de verzekerde)[1216]. Hierdoor is de uitoefening van dat recht afhankelijk van het bestaan en de omvang van de hoofdschuld van de verzekerde ten overstaan van de benadeelde[1217]. De benadeelde

[1216] L. SIMON, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 466, nr. 1.

[1217] Ook het eigen recht van artikel 124-3 Code des assurances is onderworpen van het vereiste van een aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde. Het Franse Hof van Cassatie oordeelde reeds bij

kan tegen de verzekeraar van de aansprakelijke in principe niet meer noch andere rechten laten gelden dan die welke hij tegen de dader van het schadegeval kan uitoefenen[1218]. Hij heeft dus slechts een eigen recht tegen de verzekeraar wanneer de verzekerde aansprakelijk is voor de schade van de benadeelde en in de mate van deze aansprakelijkheid. Op de verzekeraar zelf rust geen aansprakelijkheidsschuld[1219]. Hij is enkel de garant voor de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde[1220].

285. Een aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde volstaat op zich niet om de benadeelde toe te laten rechtstreeks vergoeding te vorderen van de verzekeraar. De schuldvordering van de benadeelde moet ook opeisbaar zijn[1221]. Hij moet betaling kunnen eisen van de aansprakelijke. Dit impliceert niet dat de schuldvordering van de benadeelde inbaar moet zijn. Insolvabiliteit of faillissement staat de uitoefening van de schuldvordering niet in de weg maar verhindert enkel de inning ervan[1222]. Dit vormt dus geen beletsel voor de uitoefening van zijn eigen recht tegen de verzekeraar van de insolvabele of failliete aansprakelijke. Het vereiste van een opeisbare schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde houdt evenmin in dat de schuld van de verzekerde onbetwistbaar moet zijn. De benadeelde beschikt ook over een eigen recht tegen de verzekeraar wanneer de verzekerde of de verzekeraar de aansprakelijkheid voor het schadegeval betwisten[1223]. De benadeelde moet dan het bewijs leveren van deze aansprakelijkheid om rechtstreeks vergoeding te kunnen verkrijgen van de verzekeraar[1224]. Hiermee doet de benadeelde niets anders dan overeenkomstig artikel 1315, eerste lid, BW het bewijs te leveren van het bestaan van de verbintenis van de verzekeraar. Faalt de benadeelde in het bewijs van

het arrest van 28 maart 1939: *"si l'action de la victime d'un accident contre l'assureur est subordonnée à l'existence d'une convention passée entre ce dernier et l'auteur de l'accident et ne peut s'exercer que dans ces limites, elle trouve, en vertu de la loi, son fondement dans le droit à réparation du préjudice causé par l'accident dont l'assuré est reconnu responsable"* (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 528, nr. 684; A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dir. par B. Beignier, Defrénois Paris 2004, p. 39, nr. 99). Over dit arrest zie ook: C.J. BERR en H. GROUTEL, *Les grands arrêts du droit de l'assurance*, Sirey Paris 1978, p. 220 e.v.

[1218] Cass. 6 oktober 2005, *VAV* 2007, 95.

[1219] Dit belet niet dat de verzekeraar bij de afhandeling van het schadegeval foutief kan handelen en de benadeelde hierdoor schade kan lijden. In voorkomend geval kan de benadeelde van de verzekeraar schadevergoeding vorderen op grond van artikel 1382 BW (Cass. fr. 10 mei 2007, *RGDA* 2007, 592 met noot).

[1220] Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 538, nr. 700.

[1221] L. SIMON, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 469, nr. 7.

[1222] L. CORNELIS en R. GEELEN, De rechtstreekse vordering, in *Verzekeringen en gerechtelijke procedures*, Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel, Kalmthout Biblo 1996, p. 122.

[1223] L. SIMONT, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 470, nr. 9.

[1224] Niet vereist is dat de verzekerde in het geding tussen de benadeelde en de verzekeraar wordt betrokken. Dit was aanvankelijk wel voorzien in het verslag VAN DIEVOET (E. VAN DIEVOET, *Verslag over de verzekering*, deel 2, 1940, p. 47).

aansprakelijkheid van de verzekerde, dan beschikt hij niet over een eigen recht tegen diens verzekeraar[1225].

II. Het eigen recht zonder aansprakelijkheidsschuld

a. Algemeen

286. Zoals hiervoor uiteengezet vereist het eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar een opeisbare schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde. Zowel de wetgever als de rechtspraak laten evenwel steeds meer deze voorwaarde van het eigen recht van de benadeelde los. Hierdoor krijgt het eigen recht een autonoom karakter, los van de schuldvordering van de benadeelde tegen de aansprakelijke. Deze autonomie van het eigen recht komt tegemoet aan de belangen van het slachtoffer. Zij garandeert hem vergoeding van zijn schade, ook al kan hij geen vergoeding vorderen van de verzekerde op grond van diens aansprakelijkheid[1226]. Hiermee treedt de vergoedingsfunctie van de aansprakelijkheidsverzekering ten voordele van de benadeelde steeds meer op de voorgrond. Dit heeft evenwel tegelijk tot gevolg dat de aansprakelijkheidsverzekering die in eerste instantie bedoeld is als bescherming van de verzekerde, gedenatureerd wordt in een vergoedingmechanisme ten voordele van de benadeelde[1227].

b. Wettelijke uitzonderingen op het vereiste van een aansprakelijkheidsschuld

1. Verschillende verjaringsregelingen

287. De wetgever heeft in de eerste plaats het eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar losgekoppeld van zijn vordering tegen de aansprakelijke door in een verschillende verjaringsregeling voor de beide vorderingen te voorzien[1228]. Artikel

[1225] De afwezigheid van aansprakelijkheid kan blijken uit een in kracht van gewijsde gegane gerechtelijke beslissing (Cass. 25 mei 1973, *AC* 1973, 936). Dit geldt eveneens wanneer op het hoger beroep van het Openbaar Ministerie en van de andere burgerlijke partijen, de vrijspraak wordt hervormd in een veroordeling van de verzekerde. Ook in dat geval verhindert het gezag van gewijsde van het eerste vonnis dat door de schadelijder die geen hoger beroep heeft ingesteld, wordt aangevoerd dat het misdrijf toch bewezen is of dat deze op de veroordeling een nieuwe vordering baseert tot herstel van de schade die hem door het misdrijf zou zijn toegebracht (Cass. 6 oktober 2005, *VAV* 2007, 95). Zie ook: E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 131, nr. 180.

[1226] M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 243, nr. 367; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 43, nr. 90.

[1227] C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 43-44, nr. 91.

[1228] In het Franse verzekeringsrecht is de verjaring van de rechtstreekse vordering wel gekoppeld aan de verjaring van de vordering tegen de verzekerde (Cass. 13 september 2007, *RGDA* 2007 met noot M. BRUSCHI). In het voorontwerp van de Wet Landverzekeringsovereenkomst was ook bepaald dat de rechtstreekse vordering niet verjaarde zolang de vordering van de benadeelde tegen de verzekerde zelf niet verjaard was (E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 11989(2)). Deze bepaling verdween evenwel uit het

2262bis, § 1, tweede en derde lid, Burgerlijk Wetboek bepaalt de verjaringstermijn voor de vordering op grond van buitencontractuele aansprakelijkheid op vijf jaar "*vanaf de dag volgend op die waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van de schade of van de verzwaring ervan en van de identiteit van de daarvoor aansprakelijke persoon*" en op maximaal twintig jaar "*vanaf de dag volgend op die waarop het feit waardoor de schade is veroorzaakt, zich heeft voorgedaan*". Artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen bepaalt de verjaring van de rechtstreekse vordering daarentegen op vijf jaar, "*te rekenen vanaf het schadeverwekkend feit of, indien er misdrijf is, vanaf de daar waarop dit is gepleegd*" en verschuift het vertrekpunt van de verjaring, wanneer de benadeelde bewijst dat hij pas op een later tijdstip kennis heeft gekregen van zijn recht tegen de verzekeraar, naar dit tijdstip waarbij de verjaring in elk geval verstrijkt na verloop van tien jaar, "*te rekenen vanaf het schadeverwekkend feit of, indien er misdrijf is, vanaf de daar waarop dit is gepleegd*". De verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde wordt dus geregeld door deze bijzondere bepaling en niet door artikel 2262bis, § 1, tweede en derde, Burgerlijk Wetboek[1229]. De verjaring van de vordering van de benadeelde tegen de aansprakelijke houdt hierdoor niet in dat ook zijn rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar verjaard is en omgekeerd[1230]. De schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde die verjaard is, is niet meer opeisbaar maar deze verjaring heeft geen invloed op zijn rechtstreekse schuldvordering tegen de verzekeraar. Artikel 88, § 2, eerste lid, Wet Verzekeringen vormt hiermee een eerste uitzondering op de regel dat het eigen recht afhankelijk is van een opeisbare schuld ingevolge een vaststaande aansprakelijkheid van de verzekerde[1231].

2. Het eigen recht in de brandverzekering

288. Ook artikel 122 Wet Verzekeringen verleent aan de benadeelde een eigen recht tegen de verzekeraar van de huurdersaansprakelijkheid terwijl hij niet steeds over een opeisbare schuldvordering tegen de verzekerde beschikt. Dit is het geval doordat deze bepaling niet alleen aan de eigenaar en zijn verzekeraar een eigen recht toekent tegen de verzekeraar van de huurder maar ook tegen de verzekeraar van de

ontwerp. De koppeling werd naderhand toch gerealiseerd door de invoering van artikel 35, § 3bis, Wet Landverzekeringsovereenkomst (zie randnummer 551).

[1229] Zie ook randnummers 535-539.

[1230] Met de invoering van een vijfjarige verjaringstermijn in artikel 34, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen, heeft de wetgever de verjaring van de rechtstreekse vordering wel willen gelijkschakelen met de gemeenrechtelijke verjaringstermijn (C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 107, nr. 171). De verjaringstermijnen kunnen echter toch verschillen. Dit is het geval wanneer de vordering tegen de aansprakelijke gesteund is op de Wet Productaansprakelijkheid waarop een driejarige verjaringstermijn van toepassing is (artikel 12 Wet van 25 februari 1991 productaansprakelijkheid) (H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70bis, Kluwer Brussel 2005, p. 34, nr. 151).

[1231] E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 118, nr. 157 (met betrekking tot het voormalige artikel 6 Wet 1 juli 1956).

onderhuurder[1232]. De eigenaar en zijn verzekeraar beschikken over dat eigen recht hoewel zij geen contractuele aansprakelijkheidsvordering hebben tegen de onderhuurder[1233]. Hun eigen recht tegen de verzekeraar van de onderhuurder bestaat, ook al is er tussen de benadeelde eigenaar en de onderhuurder geen contractuele band[1234] en ook al kan de eigenaar tegen de onderhuurder geen aanspraken laten gelden op grond van artikel 1733 BW[1235]. Het eigen recht van de eigenaar en zijn verzekeraar heeft tot gevolg dat de verzekeraar van de onderhuurder hen niet kan tegenwerpen dat zij over geen vordering tegen de onderhuurder beschikken[1236]. Artikel 122 Wet Verzekeringen behoudt het eigen recht voor aan de eigenaar en derden, en niet aan de hoofdhuurder die nochtans ook aanspraken kan laten gelden tegen de onderhuurder en zijn verzekeraar[1237]. Dit belet niet dat de hoofdhuurder zich rechtstreeks kan richten tegen de verzekeraar van zijn huurder op grond van artikel 150 Wet Verzekeringen. Doordat de rechtstreekse vordering door de eigenaar en derden kan uitgeoefend worden tegen de verzekeraar van de onderhuurder, wat niet mogelijk is in het kader van het eigen recht bepaald in artikel 150 Wet Verzekeringen, is bovendien, in tegenstelling tot wat soms wordt voorgehouden[1238], artikel 122 Wet Verzekeringen geen overbodige bepaling. Voor hun rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar van de huurder, kunnen de eigenaar en de derden zich zowel steunen op de algemene bepaling van artikel 150 Wet Verzekeringen als de bijzondere regel van artikel 122 Wet Verzekeringen[1239].

3. De vergoedingsregeling van artikel 19bis-11, § 2, WAM

289. Artikel 19bis-11, § 2, WAM voorziet in een bijzondere vergoedingsregeling voor slachtoffers van ongevallen waarin verscheidene voertuigen betrokken zijn. Wanneer bij een dergelijk ongeval het niet mogelijk is vast te stellen welk voertuig

---

1232 B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 153, nr. 12; B. VEECKMANS, Brandverzekering en huurdersaansprakelijkheid, *TPR* 1995, 474, nr. 9.

1233 Hij beschikt eventueel wel over een buitencontractuele vordering wanneer de voorwaarden hiervoor vervuld zijn (B. VEECKMANS, Brandverzekering en huurdersaansprakelijkheid, *TPR* 1995, 476, nr. 10).

1234 P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 70-71, nr. 93.

1235 Voor de invoering van artikel 68 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 122 Wet Verzekeringen, werd geen rechtstreekse vordering van de eigenaar tegen de verzekeraar van de onderhuurder aangenomen (E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 115, nr. 153; Brussel 30 april 1986, *De Verz.* 1971, 501 met noot D. DE MAESENEIRE; B. VEECKMANS, Brandverzekering en huurdersaansprakelijkheid, *TPR* 1995, 477, nr. 11).

1236 B. VEECKMANS, Brandverzekering en huurdersaansprakelijkheid, *TPR* 1995, 480, nr. 13.

1237 Onder de toepassing van artikel 38 Verzekeringswet 11 juni 1874 bestond hierover betwisting; zie: DE MAESENEIRE, noot bij Brussel 30 april 1986, *De Verz.* 1971, 503-504; A.T. noot bij Gent 29 april 1969, *De Verz.* 1971, 512.

1238 J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 31, nr. 83, voetnoot 2.

1239 VEECKMANS is van oordeel dat artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 150 Wet Verzekeringen, niet van toepassing is op grond van het adagium "*lex specialis generalibus derogat*" (B. VEECKMANS, Brandverzekering en huurdersaansprakelijkheid, *TPR* 1995, 481, nr. 14).

het ongeval heeft veroorzaakt, wordt de schadevergoeding van de benadeelde in gelijke delen verdeeld onder de verzekeraars die de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de bestuurders van deze voertuigen dekken, met uitzondering van degenen wier aansprakelijkheid ongetwijfeld niet in het geding komt[1240]. Hierdoor kan de benadeelde in principe vergoeding vorderen van elke aansprakelijkheidsverzekeraar waarvan het verzekerde voertuig in het ongeval betrokken is. Hij beschikt dus over een vordering tegen deze verzekeraars, ook al heeft hij geen opeisbare schuldvordering tegen de verzekerden op grond van een vaststaande aansprakelijkheid[1241].

c. Jurisprudentiële uitzonderingen op het vereiste van een aansprakelijkheidsschuld

1. Onbekende identiteit van de aansprakelijke in de WAM-verzekering

290. Wanneer de benadeelde de identiteit van degene die hem bij een ongeval schade heeft toegebracht, niet kan achterhalen, kan hij uiteraard geen vergoeding vorderen van een aansprakelijke. Dit belet niet dat de WAM-verzekeraar van het motorrijtuig waarmee het ongeval is gebeurd, wel kan bekend zijn. Het voertuig kan door de onbekende bestuurder op de plaats van het ongeval achtergelaten zijn of er kan eventueel niet uitgemaakt worden welke inzittende het motorrijtuig bestuurde. De rechtspraak aanvaardt dat de benadeelde in dat geval toch over een eigen recht tegen de verzekeraar van het motorrijtuig beschikt[1242]. Dit is te verklaren doordat de WAM-verzekering de aansprakelijkheid van verschillende personen dekt op basis van een in de wet bepaalde hoedanigheid zoals de verzekeringnemer, de eigenaar, de bestuurder en de houder [1243]. Dit leidt ertoe dat de aansprakelijkheid van een verzekerde kan vaststaan terwijl de identiteit van de aansprakelijke niet bekend is. De benadeelde beschikt dan over een eigen recht tegen de bekende verzekeraar, ook al bestaat er geen opeisbare schuldvordering van de benadeelde tegen de aansprakelijke[1244]. Het eigen recht van de benadeelde vermijdt in dat geval dat de slachtoffers geen

---

1240 Omtrent artikel 19bis-11 §2 W.A.M.-wet zie: G. JOCQUE, Het mysterie van artikel 19bis-11 §2 WAM. 1989, *TPR (Liber amicorum Tijdschrift voor Privaatrecht en Marcel Storme)*, 2004, 351-368.

1241 Ook artikel 29bis WAM geeft aan het slachtoffer een vordering tegen de verzekeraar van de bij een ongeval betrokken voertuigen. De vordering op grond van artikel 29bis WAM is evenwel geen rechtstreekse vordering omdat de vergoeding niet afhankelijk is van aansprakelijkheid van de verzekerde (G. JOCQUE, Verjaring van de vordering op grond van artikel 29bis WAM, (noot bij Pol. Brugge 12 oktober 2004), *RABG* 2005, 71-72, nr. 4).

1242 Cass. 11 december 1986, *AC* 1986-87, 488; Brussel 4 december 1992, *VKJ* 93, nr. 93/199, nr. 93/100; Antwerpen 16 december 1987, *RW* 1988-89, 579; Pol. Brussel 4 oktober 1999, *VKJ* 2000, 99, nr. 2000/47. Het Franse Hof van Cassatie heeft op dezelfde wijze geoordeeld in zijn arrest van 20 mei 2010 (Cass. fr. 20 mei 2010, *RGDA* 2010, 801, met noot F. TURGNE).

1243 Zie hierover deel 2.

1244 J.-L. FAGNART, Examen de jurisprudence (1981 à 1991). Les assurances terrestres, *RCJB* 1992, p. 98, nr. 106.

vergoeding krijgen[1245] en komt dus tegemoet aan de beschermingsgedachte die tot uitdrukking komt in de rechtspraak van het Benelux Gerechtshof[1246].

2. Aansprakelijkheid van de verzekerde op grond van artikel 1386bis BW

291. Wanneer de verzekerde aansprakelijk is voor het schadegeval op grond van artikel 1386bis BW[1247], komt de matiging van de verplichting tot vergoeding van de schade volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie alleen ten goede aan de geesteszieke en niet aan zijn verzekeraar[1248]. De aansprakelijkheidsverzekeraar kan zich niet beroepen op de billijkheid zoals bedoeld in artikel 1386bis BW en is gehouden tot vergoeding van de gehele schade van de benadeelde. Wanneer de rechter de vergoeding van de benadeelde ten aanzien van de aansprakelijke beperkt op grond van artikel 1386bis BW maar de benadeelde tegelijk vergoeding vordert van diens verzekeraar[1249], verkrijgt hij dus van deze laatste integrale vergoeding van zijn schade, ook al heeft hij hiervoor geen schuldvordering tegen de aansprakelijke. Ook in dit geval wordt dus afgeweken van de voorwaarde van het bestaan van een opeisbare schuldvordering tegen de verzekerde voor de toekenning van een eigen recht aan de benadeelde tegen de verzekeraar[1250].

3. Het eigen recht bij schade van de huwgemeenschap

292. Het Hof van Cassatie wijkt ook in een arrest van 24 juni 2010 af van het vereiste van een opeisbare schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde

[1245] De vergoedingsplicht van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds op grond van artikel 19bis-11, 7° WAM komt in dat geval niet in beeld. Op grond van deze bepaling vergoedt het Fonds enkel de schade van de benadeelde wanneer deze veroorzaakt is door een motorrijtuig dat niet kan geïdentificeerd worden. Een voertuig is geïdentificeerd wanneer de persoon op wiens naam het ingeschreven staat, gekend is of wanneer de verzekeringstoestand kan gekend zijn (Cass. 1 maart 2004, *AC* 2004, 347, *RW* 2007-08, 103 en 905, *De Verz.* 2004, 486 met noot J. MUYLDERMANS en A. PIRE en *VAV* 2004, 222 met noot J. MUYLDERMANS). Deze vergoedingsplicht van het Fonds geldt dus niet in geval van een onbekende identiteit van de aansprakelijke en een bekende identiteit van het motorrijtuig.

[1246] Benelux Gerechtshof 30 november 1990, *RW* 1990-91, 880: "*(...) dat in de Gemeenschappelijke toelichting bij de Overeenkomst - conform de geest van de preambule - als beginsel is neergelegd dat de verzekering voor alles een maatregel ter bescherming van de benadeelden is*".

[1247] Omtrent de dekking van de aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW zie de randnummers 50-55.

[1248] Cass. 22 september 2000, *AC* 2000, 1420, *AJT* 2000-01, 643 met noot C. VAN SCHOUBROECK, *RGAR* 2002, 13.46 en *RW* 2000-01, 1418 met noot F. SWENNEN, Zijdelingse aantekeningen bij de rechtstreekse vordering. Het Hof van Cassatie over artikel 1386bis BW en de verzekering van de huurdersaansprakelijkheid.

[1249] Wanneer de aansprakelijkheid van de geestesgestoorde op grond van artikel 1386bis BW door een verzekeringsovereenkomst gedekt is, veroordeelt de rechter hem in de regel tot integrale vergoeding van de schade. Het is immers billijk dat de aansprakelijke in dat geval tot volledige vergoeding gehouden is (H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, die Keure Brugge 2011, p. 168-169, nr. 240). De mogelijkheid dat de verzekeraar tot integrale vergoeding wordt aangesproken terwijl de verzekerde zich kan beroepen op een matiging van de vergoeding op grond van de billijkheid, is dus zeer uitzonderlijk.

[1250] G. JOCQUE, De groeiende autonomie van de rechtstreekse vordering, in *Liber spei et amicitiae Ivan Verougstraete*, Larcier Brussel 2011, p. 342, nr. 11.

wanneer deze verzekerde een echtgenoot is die schade heeft toegebracht aan een goed van de huwgemeenschap[1251]. Het Hof is van oordeel dat deze echtgenoot gehouden is de schade te vergoeden en niets eraan in de weg staat dat het beginsel van deze vergoedingsplicht en de omvang van de vergoeding ten alle tijde wordt vastgesteld. Dit volstaat voor het Hof om te besluiten dat de aansprakelijkheidsverzekeraar van de schuldige echtgenoot onmiddellijk door de niet-schuldige echtgenoot in naam van de gemeenschap kan worden aangesproken voor een deel van het verlies. De niet-schuldige echtgenoot beschikt dus over een eigen recht tegen de verzekeraar, ook heeft hij geen opeisbare schuldvordering tegen de schuldige echtgenoot. Het arrest heeft tot voordeel dat de ontbinding van het huwelijksstelsel niet moet afgewacht worden vooraleer de huwgemeenschap vergoeding kan verkrijgen van de verzekeraar.

4. Afstand van het recht op schadevergoeding

293. De benadeelde kan verzaken aan zijn recht om vergoeding te vorderen van de aansprakelijke. Hierdoor kan hij evenmin nog zijn eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke uitoefenen. Evenwel rijst de vraag of ook de schadeverzekeraar die gesubrogeerd is in de rechten van benadeelde, in dat geval zijn eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke verliest. Volgens de rechtspraak van het Franse Hof van Cassatie geldt de afstand niet voor deze verzekeraar en kan hij, ondanks de afstand, nog steeds een rechtstreekse vordering instellen tegen de verzekeraar van de aansprakelijke[1252]. Naar Belgisch recht verliest de gesubrogeerde verzekeraar door de afstand zijn vordering tegen de aansprakelijke[1253]. Het Hof van Cassatie heeft zich echter over de vraag of de gesubrogeerde verzekeraar in dat geval zijn eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke behoudt, nog niet uitgesproken[1254]. In de rechtsleer wordt verdedigd dat verzekeraar zijn eigen recht nog kan uitoefenen gelet op de relativiteit van de overeenkomst tussen de benadeelde en de aansprakelijke[1255].

d. Erkenning van aansprakelijkheid door de verzekeraar

[1251] Cass. 24 juni 2010, *NjW* 2011, 54, met noot G. JOCQUE, *TBH* 2011, 139 met noot C. VAN SCHOUBROECK, WAM-verzekeraar gehouden tot vergoeding van schade aan een goed toebehorend aan het gemeenschappelijk huwelijksvermogen.

[1252] Cass. fr. 5 juli 1988 en Cass. fr. 20 juli 1988, *RGAT* 1988, 790 met noot; Cass. fr. 26 mei 1993, *Bull. civ.* I, nr. 186: zie ook: G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 756-757, nr. 416-2; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 453, nr. 788; F. VINCENT, La jurisprudence récente en matière de renonciations à recours et ses problèmes, *RGAT* 1990, 503.

[1253] I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 370, nr. 388.

[1254] Het hof van beroep te Brussel heeft zich wel reeds in enkele arresten aangesloten aan bij de Franse rechtspraak (Brussel 4 maart 2013, *RGAR* 2014, 15040; Brussel 12 juni 2006 en 27 november 2007, *RGAR* 2007, 14277).

[1255] B. DUBUISSON en V. CALLEWAERT, Les recours de l'assureur après indemnisation, in *La loi sur le contrat d'assurance terrestre, Bilan et perspectives après vingt années d'application*, Bruylant Brussel 2012, p. 177, nr. 45.

294. Wanneer de benadeelde zijn eigen recht uitoefent, kan de verzekeraar erkennen dat er een vaststaande schuld van zijn verzekerde bestaat. De mogelijkheid voor de verzekeraar om de aansprakelijkheid van zijn verzekerde te erkennen, vloeit voort uit artikel 143, tweede lid, Wet Verzekeringen. Volgens deze bepaling heeft de verzekeraar ten aanzien van de burgerrechtelijke belangen en in zover zijn belangen samenvallen met deze van de verzekerde, het recht om, in de plaats van de verzekerde, de vordering van de benadeelde te bestrijden en kan hij de benadeelde vergoeden indien daartoe grond bestaat. De erkenning van aansprakelijkheid door de verzekeraar kan evenwel ingaan tegen de belangen van de verzekerde wanneer die zelf zijn aansprakelijkheid voor het schadegeval betwist. Weliswaar bepaalt artikel 143, derde lid, Wet Verzekeringen dat de tussenkomsten van de verzekeraar geen enkele erkenning van aansprakelijkheid vanwege de verzekerde inhouden en hem geen nadeel mogen berokkenen. Dit belet echter niet dat de verzekeraar door het vergoeden van de benadeelde zelf erkent dat zijn verzekerde aansprakelijk is voor het ongeval en minstens de schijn van aansprakelijkheid van zijn verzekerde doet ontstaan[1256].

C. De dekkingsverhouding tussen de verzekerde en de verzekeraar

I. Het vereiste van een verzekeringsovereenkomst

295. Voor de uitoefening van het eigen recht volstaat het niet dat de benadeelde een opeisbare schuldvordering heeft tegen de verzekerde. In de verhouding tussen de verzekerde en de verzekeraar moet op het ogenblik van het schadegeval ook een verzekeringsovereenkomst bestaan die deze schuld van de verzekerde dekt. Dit vereist dat enerzijds een verzekeringsovereenkomst bestaat en anderzijds het schadegeval binnen de waarborg van deze verzekering valt[1257]. Dit is te verklaren doordat de schuldeiser (benadeelde) de onderschuldenaar (verzekeraar) slechts kan aanspreken wanneer tussen deze laatste en de hoofdschuldenaar (verzekerde) een rechtsverhouding bestaat die de uitoefening van het eigen recht toelaat. Op de dag van het ongeval moet dus een verzekeringsovereenkomst bestaan die in dekking van het schadegeval voorziet[1258]. Wanneer geen verzekeringsovereenkomst bestaat die dekking verleent voor de door de verzekerde opgelopen aansprakelijkheid, is de

[1256] Zie hierover: J. LAFFINEUR, Réflexions à propos de l'indemnistation du tiers par l'assureur "*R.C. auto*" en désaccord avec son assuré, (noot bij Rb. Brussel, 9 september 2010), *RGAR* 2011, 14728; V. CALLEWAERT, La direction du procès par l'assureur de responsabilité: questions choisies, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 397-412.

[1257] Cass. 22 oktober 1999, *AC* 1999, 1315, *RW* 2000-01, 1492, *VKJ* 2000, 52, nr. 2000/24, *De Verz.* 2001, 84 en *TAVW* 2000, 325; Cass. 26 april 1990, *AC* 1989-90, 1101, *De Verz.* 1990, 729, *TBH* 1992, 888 met noot L. BARNICH; Cass., 5 februari 1986, *Pas.* 1986, I, 681 ; Cass. 29 november 1965, *Pas.* 1966, I, 408.

[1258] Cass. 11 oktober 2000, *AC* 2000, 1553, *RW* 2002-03, 292, *VKJ* 2001, 78, nr. 2001/37, *De Verz.* 2001, 718; Cass. 31 januari 1992, *AC* 1992-93, 507; Cass. 27 juni 1979, *AC* 1978-79, 1298, *RW* 1980-81, 1192, *De Verz.* 1980, 121; Cass. 10 maart 1975, *AC* 1975, 768; Cass. 15 oktober 1973, *AC* 1974, 183; Cass. 19 mei 1972, *AC* 1972, 874; Cass. 26 april 1999, *AC* 1989-90, 1101, *JLMB* 1992, 888 met noot L. BARNICH.

verzekeraar ingevolge het ontbreken van een rechtsband tussen hem en de verzekerde geen onderschuldenaar van de benadeelde en kan de benadeelde bijgevolg de verzekeraar niet rechtstreeks aanspreken[1259].

296. Uitzonderlijk voorziet de wet in een eigen recht voor de benadeelde, ook al bestaat geen verzekeringsovereenkomst tussen de aansprakelijke en zijn schuldenaar. Dit is het geval voor ongevallen veroorzaakt met motorrijtuigen die eigendom zijn van de Belgische Staat en de andere in artikel 10, § 1, eerste lid, en § 2, eerste lid, WAM opgesomde overheden[1260]. Deze overheden zijn niet verplicht een verzekering aan te gaan voor de motorrijtuigen[1261] die hen toebehoren of op hun naam zijn ingeschreven. De vrijstelling van de verzekeringsplicht voor deze publiekrechtelijke rechtspersonen is gesteund op de overweging dat zij dusdanig georganiseerd zijn dat zij deze aangelegenheid zelf kunnen organiseren en solvabel zijn om de bedoelde risico's zelf te kunnen dragen[1262]. Voor deze voertuigen heeft de vrijstelling dus tot gevolg dat niet noodzakelijk een verzekeringsovereenkomst bestaat die in dekking van het verkeersrisico voorziet. Op grond van artikel 10, § 1, tweede lid, WAM verlenen de Staat en openbare instellingen zelf dekking overeenkomstig de WAM-wet[1263]. Wanneer de overheid zelf aansprakelijk is voor het ongeval, beschikt de benadeelde over een vorderingsrecht op basis van die aansprakelijkheid, met name op grond van de wet van 10 februari 2003[1264] of artikel 1384, derde lid, BW. Wanneer de overheid geen aansprakelijkheid draagt, heeft zij op grond van artikel 10, § 1, derde lid, WAM ten aanzien van de benadeelde dezelfde verplichtingen als de WAM-verzekeraar. De benadeelde kan in dat geval een recht op vergoeding laten gelden

1259 L. SIMON, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 478, nr. 21.

1260 Dit zijn de Gewesten, de Gemeenschappen, Belgacom, de Nationale Maatschappij der Luchtwegen, de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, Infrabel, de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen, de Regie van Maritiem Transport en bpost, en de nationale of gewestelijke instellingen van openbaar nut voor gemeenschappelijk vervoer die de Koning aanwijst.

1261 Ingevolge de omschrijving van het begrip "*motorrijtuigen*" in artikel 1 WAM heeft de regeling van artikel 10 WAM geen betrekking op rijtuigen die aan spoorstaven gebonden zijn. Artikel 1 WAM bepaalt immers dat onder "*motorrijtuigen*" wordt verstaan de rij- of voertuigen, bestemd om zich over de grond te bewegen en die door een mechanische kracht kunnen worden gedreven, zonder aan spoorstaven te zijn gebonden. Dit onderscheid is volgens het Grondwettelijk Hof discriminatoir. Artikel 10, § 1, tweede en derde lid, en § 2 WAM schenden de artikelen 10 en 11 GW, in zoverre het, in samenhang met artikel 1 van dezelfde wet, enkel betrekking heeft op de motorrijtuigen die toebehoren aan de in dat artikel bedoelde vervoersinstellingen of die op hun naam zijn ingeschreven, en die niet aan spoorstaven zijn gebonden (Arbitragehof, thans Grondwettelijk Hof, 26 juni 2002, *VKJ* 2002, 317, nr. 2002/135, *VAV* 2004, 11 (samenvatting). Het Hof steunt zijn beslissing op de overweging dat het niet aangetoond is dat spoorvoertuigen een risico met zich meebrengen dat zodanig specifiek is dat het verantwoord is in een regeling te voorzien waarbij de instelling die de voertuigen exploiteert, voor het strafgerecht in de zaak kan worden betrokken, die voor de slachtoffers minder gunstig is wanneer die voertuigen spoorvoertuigen zijn dan wanneer het gaat om andere voertuigen.

1262 P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. , nr. 213.

1263 Zij moeten bovendien de verplichtingen die aan het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds zijn opgelegd door artikel 19bis-11, §1, 3°) en 4°) WAM, op zich nemen, met name wanneer de bestuurder zich door diefstal, geweldpleging of heling de macht over het voertuig heeft verschaft en wanneer de bestuurder van alle aansprakelijkheid is ontslagen wegens toeval of overmacht.

1264 *BS* 27 februari 2003.

tegen deze overheid als ware zij de WAM-verzekeraar van het motorrijtuig dat het ongeval heeft veroorzaakt, ook al bestaat tussen de aansprakelijke en de overheid geen verzekeringsovereenkomst.

II. Het bewijs van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst

297. Zoals hiervoor reeds aangegeven, moet de benadeelde die vergoeding wil verkrijgen van de verzekeraar van de aansprakelijke, het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst bewijzen[1265]. Deze bewijslast volgt uit artikel 1315, eerste lid, BW. De benadeelde moet de verbintenis van de verzekeraar tot vergoeding van zijn schade bewijzen. Dat hij geen partij is in de verzekeringsovereenkomst, doet hieraan niet af[1266]. Voor dit bewijs kan de benadeelde gebruik maken van alle bewijsmiddelen aangezien artikel 64 Wet Verzekeringen op hem niet van toepassing is[1267]. Hij kan dus een beroep doen op getuigen en vermoedens. Zo schept het internationaal verzekeringsbewijs (groene kaart) een vermoeden dat een WAM-verzekering bestaat[1268].

298. Aangezien de benadeelde niet betrokken is bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst, is hij niet noodzakelijk op de hoogte van het bestaan en de inhoud ervan. Zonder deze kennis kan hij echter zijn eigen recht tegen de verzekeraar niet uitoefenen[1269]. Essentieel voor de uitoefening van dat recht is dus dat de benadeelde omtrent de verzekeringstoestand van de aansprakelijke wordt geïnformeerd. Hij kan hiertoe zelf het initiatief nemen en de aansprakelijke interpelleren[1270]. Geen enkele wettelijke bepaling verplicht de verzekerde echter de benadeelde de vereiste inlichtingen te geven. De benadeelde is geen begunstigde zoals bedoeld in artikel 78 Wet Verzekeringen volgens hetwelk "*iedere begunstigde die onder bezwarende titel recht heeft op de dekking van een verzekering*" het recht heeft

---

[1265] Randnummer 191.

[1266] H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, p. 1095-1096, nr. 1742.

[1267] Enkel de contractspartijen moeten het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst bewijzen door een geschrift zoals bepaald in artikel 64 Wet Verzekeringen (Cass. 30 mei 2005, *Pas.* I, 2005, 1146, *JTT* 2005, 327).

[1268] Cass. 24 september 2008, *NjW* 2009, 172 met noot GJ; zie ook: H. de RODE, D. EYBEN en J. ACOLTY, Actualités législatives et jurisprudentielles dans l'assurance de responsabilité civile automobile, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 289, nr. 7; G. JOCQUE, Contrôle en bewijs in de WAM-verzekering, *T.Verz.* 2002-, 473-474, nr. 14-15.

[1269] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 439, nr. 11.5.2.

[1270] Vroeger voorzagen sommige verzekeringsovereenkomsten in een confidentialiteitsclausule die de verzekerde verbood om zonder toestemming van de verzekeraar kennis te geven van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst. Dit beding strekte ertoe te vermijden dat deze kennis vorderingen in de hand zou werken en invloed zou uitoefenen op de rechterlijke beslissing (P. VAN OMMESLAGE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 303, nr. 26; N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 45). In de Verenigde Staten wordt de bekendmaking van het bestaan van een verzekeringsovereenkomst in de procedure soms nog beschouwd als een procedurefout. De wetenschap van het bestaan van een verzekering zou de rechter of de jury te zeer beïnvloeden bij de toekenning van schadevergoeding. Dit zou dan de strategie van de "*deep pocket*" doen ontstaan, met name aansprakelijkstelling van degene die in staat is de vergoeding te betalen (C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 73, nr. 164).

"*van de verzekeringnemer of, zo nodig, van de verzekeraar mededeling te krijgen van de voorwaarden van de dekking*"[1271]. Onder begunstigde wordt voor de toepassing van die bepaling enkel de verzekeringnemer of de verzekerde voor wiens rekening het verzekeringscontract werd gesloten, verstaan[1272]. Op de verzekerde rust dus geen wettelijke informatieplicht ten overstaan van de benadeelde. De afwezigheid van deze verplichting belet evenwel niet dat de verzekerde er in de regel belang bij heeft om zijn verzekeringstoestand aan de benadeelde mee te delen. De verzekeringsovereenkomst beschermt hem immers tegen de financiële gevolgen van aansprakelijkheid. Het ligt dus voor de hand dat hij het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst meedeelt aan de benadeelde[1273]. Op basis van deze gegevens kan de benadeelde dan zijn eigen recht tegen de verzekeraar uitoefenen waardoor de verzekerde vervolgens de leiding van het geding aan zijn verzekeraar kan overlaten[1274] en het schadegeval rechtstreeks door hem kan laten afhandelen. Indien geen vrijwillige mededeling van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst gebeurt, kan de benadeelde de rechter verzoeken de verzekerde of de verzekeraar hiertoe te verplichten overeenkomstig artikel 877 e.v. Ger.W., zelfs in kortgeding en onder verbeurte van een dwangsom. Bij sommige verplichte verzekeringen kan de benadeelde ook informatie inwinnen bij derden, zoals het Gemeenschappelijk Waarborgfonds voor de WAM-verzekering[1275] of de Orde van architecten voor de architectenverzekering[1276]. Gegevensbanken zoals deze die bestaat bij het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, zouden ook voor andere verzekeringen kunnen bijdragen tot de vrijwaring van de rechten van de benadeelde.

299. Wanneer de benadeelde de identiteit van de verzekeraar niet kan achterhalen, is de uitoefening van zijn eigen recht in elk geval veilig gesteld door de verjaringsregel van artikel 88, § 2, tweede lid, Wet Verzekeringen. Op grond van deze bepaling begint de verjaring van de rechtstreekse vordering slechts te lopen vanaf het tijdstip waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van zijn recht tegen de verzekeraar. Dit vereiste van kennis houdt in dat de benadeelde ook op de hoogte moet zijn van de identiteit van de verzekeraar[1277]. Zolang de identiteit van de verzekeraar dus niet bekend is aan de benadeelde, loopt de verjaring van zijn rechtstreekse vordering niet.

1271 P. VAN OMMESLAGE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 303, nr. 26.

1272 P. ALLARY, Artikel 23 Wet 25 juni 1992, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Kluwer Mechelen 2005, p. 2.

1273 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 538, nr. 700.

1274 Op grond van artikel 143, eerste lid, Wet Verzekeringen is de verzekeraar verplicht zich achter de verzekerde te stellen binnen de grenzen van de dekking vanaf het ogenblik dat de verzekeraar tot het geven van dekking gehouden is en voor zover deze wordt ingeroepen.

1275 Artikel 19bis-6 tot en met 19bis-10 WAM.

1276 V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 260, nr. 78.

1277 Cass. 16 februari 2007, *NjW* 2007, 267 met noot GJ, *TBH* 2007, 794 en *VAV* 2007, 224 met noot J. MUYLDERMANS.

Wel is de verjaringstermijn in elk geval beperkt tot tien jaar, te rekenen vanaf het schadeverwekkend feit of, indien er misdrijf is, vanaf de dag waarop dit gepleegd is[1278], maar ook deze termijn is een verjaringstermijn zodat hij kan gestuit of geschorst worden[1279].

III. Een schadegeval binnen de draagwijdte van de verzekeringsovereenkomst

300. Voor de uitoefening van het eigen recht volstaat het niet dat tussen de verzekerde en de verzekeraar een verzekeringsovereenkomst bestaat en de benadeelde hiervan het bewijs levert. Het schadegeval moet bovendien binnen het gedekte risico vallen. De benadeelde kan dus zijn eigen recht in de regel enkel uitoefenen wanneer de verzekeraar krachtens de overeenkomst of de wet tot dekking van het schadegeval gehouden is[1280]. Ook de bewijslast hiervan rust op grond van artikel 1315, eerste lid, BW op de benadeelde[1281]. Hij kan dat bewijs leveren met alle middelen van recht aangezien het betrekking heeft op een rechtsfeit[1282]. Deze bewijslast van de benadeelde bij de uitoefening van zijn eigen recht is dus identiek aan de bewijslast van de verzekerde wanneer deze dekking vordert ten overstaan van zijn verzekeraar[1283].

1278 Artikel 88, § 2, tweede lid, *in fine* Wet Verzekeringen.

1279 Cass. 7 oktober 2005, *NjW* 2006, 74 met noot GJ, *De Verz.* 2006, 529 en 2007, 33, *TBH* 2006, 752 met noot C. VAN SCHOUBROECK, Wil van de benadeelde om vergoeding te bekomen stuit verjaring rechtstreekse vordering; Cass. 6 april 2006,

1280 Cass. 26 april 1999, *A C* 1989-90, 1101, *JLMB* 1992, 888 met noot L. BARNICH.

1281 Volgens het Franse Hof van Cassatie beschikt de benadeelde over een vermoeden van dekking van zodra hij het bestaan van een verzekeringsovereenkomst heeft bewezen. De verzekeraar moet dan aantonen dat hij niet tot dekking van het schadegeval gehouden is (Cass. fr. 8 januari 2009, *RGDA* 2009, 231 met noot J. KULLMANN; H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, p. 1097-1098, nr. 1744).

1282 G. JOCQUE, Het bewijs van contractsvoorwaarden in verzekeringen, *De Verz.* 2008, 18, nr. 29.

1283 Randnummers 187 e.v.

HOOFDSTUK III. TITULARISSEN VAN HET EIGEN RECHT

A. Inleiding

301. Artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen geeft een eigen recht aan de benadeelde tegen de verzekeraar van de aansprakelijke. Dit betekent niet dat enkel het rechtstreekse slachtoffer over een rechtstreekse vordering tegen deze verzekeraar beschikt (B, a). Ook degene die schade bij weerkaatsing lijdt, heeft een eigen recht (B, b). Verder hebben ook de rechtverkrijgenden van het slachtoffer een eigen recht tegen de verzekeraar (C a), in tegenstelling tot derde-betalers die over een zelfstandig verhaalsrecht beschikken (C, b). Hierbij dient erop gewezen te worden dat niet steeds het slachtoffer zelf het eigen recht uitoefent. De rechtstreekse vordering wordt in sommige gevallen ingesteld door de vertegenwoordiger van het slachtoffer (D). Tenslotte doet ook het feit dat bij eenzelfde schadegeval meerdere benadeelden aanspraak maken op vergoeding geen afbreuk aan hun eigen recht, zij het dat in dat geval de begrenzing van het dekkingsplafond de uitoefening ervan kan beperken (E).

B. De benadeelde

a. Het rechtstreekse slachtoffer

302. Aangezien artikel 55, 1°, Wet Verzekeringen de benadeelde omschrijft als "*in een aansprakelijkheidsverzekering, degene aan wie schade is toegebracht waarvoor de verzekerde aansprakelijk is*", beschikt elkeen die schade lijdt waarvoor de verzekerde aansprakelijk is, op grond van artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen in principe over een eigen recht tegen de verzekeraar van deze aansprakelijke. Dit geldt in de eerste plaats voor degene die zelf rechtstreeks getroffen is door het schadegeval waarvoor de verzekerde aansprakelijkheid draagt.

b. Het slachtoffer bij weerkaatsing

303. Ook degene die onrechtstreeks schade lijdt doordat een andere persoon rechtstreeks getroffen is, kan als benadeelde een rechtstreekse vordering uitoefenen tegen de verzekeraar van de aansprakelijke[1284]. Het eigen recht van de schadelijders bij weerkaatsing staat los van het eigen recht van het rechtstreeks slachtoffer. Wanneer het rechtstreeks slachtoffer zijn eigen recht niet kan uitoefenen, houdt dit niet noodzakelijk in dat ook het slachtoffer bij weerkaatsing niet beschikt over een eigen recht[1285].

[1284] J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 255, nr. 438. Zie ook: Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 529, nr. 686.

[1285] *Contra*: Luik 26 oktober 2010, *RGAR* 2011, 14725, *JLMB* 2011, 204: het hof wijst de rechtstreekse vordering van de gemeente die loon heeft betaald aan het slachtoffer, tegen de familiale

C. Rechtverkrijgenden van de benadeelde

a. Erfgenamen van de benadeelde

304. In geval van overlijden van de benadeelde treden de wettige erfgenamen[1286] in principe in de rechten van de benadeelde[1287]. Zij beschikken hierdoor over het eigen recht dat zij aantreffen in de nalatenschap van de benadeelde[1288]. Als rechtsopvolgers van het slachtoffer kunnen zij dus het eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke uitoefenen[1289]. Voor de WAM-verzekering duidt artikel 1, vijfde lid, WAM de rechtverkrijgenden uitdrukkelijk aan als benadeelden.

b. Derde-betalers

1. Gesubrogeerden

305. De benadeelde verkrijgt soms geheel of gedeeltelijk vergoeding van zijn schade van een derde-betaler die hierdoor in zijn rechten treedt tegen de aansprakelijke[1290]. Dit is het geval bij vergoeding van de schade van de benadeelde door een zaakverzekeraar[1291], persoonsschadeverzekeraar of een sociale zekerheidsinstelling[1292]. Door de subrogatie in de rechten van de benadeelde beschikken deze derde-betalers ook over een eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke[1293], zoals reeds herhaaldelijk geoordeeld door het Hof van Cassatie[1294].

---

verzekeraar van de aansprakelijke af omdat het rechtstreeks slachtoffer zelf geen vergoeding kan vorderen omdat het een verzekerde (echtgenote) is.

[1286] Dit geldt ook voor het algemeen legaat waarbij de begiftigde tot de hele nalatenschap wordt geroepen en, zoals de wettelijke erfgenaam, in principe aanspraak kan maken op de hele nalatenschap (R. DEKKERS en H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht,* deel IV, Huwelijksstelsels, Erfrecht, Giften, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, p. 728-729, nr. 1177-1178.

[1287] J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 256, nr. 439.

[1288] Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 529, nr. 686; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 754, nr. 416.

[1289] Wanneer de rechtverkrijgende erfgenaam zelf aansprakelijk is voor de schade van de decuius, doet zich schuldvermenging voor. De erfgenaam die schuldenaar was van de decuius, wordt door diens overlijden tegelijk schuldeiser. Hierdoor verdwijnt de aansprakelijkheidsvordering en kan bijgevolg ook het eigen recht van de decuius niet meer uitgeoefend worden (zie randnummer 339).

[1290] Voor de verzekeraar die de benadeelde heeft vergoed, vindt de subrogatie zijn wettelijke grondslag in artikel 95 Wet Verzekeringen. Voor de sociale zekerheidsinstellingen is voorzien in bijzondere wettelijke subrogatiebepalingen zoals artikel 136, 2, ZIV-wet voor de ziekenfondsen en artikel 47 Arbeidsongevallenwet 1971 voor de arbeidsongevallenverzekeraars.

[1291] Dit geldt eveneens voor de rechtsbijstandsverzekeraar die de kosten van technische bijstand heeft ten laste genomen en deze als gesubrogeerde in de rechten van zijn verzekerde kan terugvorderen van de verzekeraar van de aansprakelijke (Pol. Luik 9 september 2010, *JLMB* 2011, 275).

[1292] I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 20, nr. 18.

[1293] I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 507-510, nr. 534-536. Ook in Frankrijk beschikken de derde-betalers die gesubrogeerd worden in de rechten van de benadeelde, over een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar van de aansprakelijke (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005,

De derde-betaler kan dit eigen recht zelfs uitoefenen als een vrijwaringsvordering voordat hij de benadeelde heeft vergoed, ook al steunt dit recht op een subrogatie in de rechten van de benadeelde[1295]. Dit is te verklaren doordat de vrijwaringsvordering slechts een voorwaardelijke titel verleent aan de derde-betaler die slechts tot uitvoering ervan kan overgaan nadat hij de benadeelde effectief heeft vergoed.

306. De uitoefening van het eigen recht ingevolge subrogatie kan ook ontstaan door een *in solidum*-aansprakelijkheid tussen verschillende aansprakelijken. Wanneer meerdere aansprakelijken ten overstaan van de benadeelde gehouden zijn tot vergoeding van zijn schade, treedt de aansprakelijke die het slachtoffer heeft vergoed, in zijn rechten tegen de mede-aansprakelijken. Deze aansprakelijke kan hierdoor rechtstreeks vergoeding vorderen van de verzekeraar van de mede-aansprakelijken voor hun aandeel in de vergoeding betaald aan het slachtoffer. De betaling van het slachtoffer kan ook uitgaan van de aansprakelijkheidsverzekeraar van één van de aansprakelijken. In dat geval steunt het eigen recht van die verzekeraar op een dubbele subrogatie[1296]. De betalende verzekeraar treedt op grond van artikel 95 Wet Verzekeringen in de rechten van zijn aansprakelijke verzekerde. Vervolgens oefent hij als gesubrogeerde in de rechten van het slachtoffer diens eigen recht tegen de verzekeraar van de mede-aansprakelijke uit[1297].

c. Derde-betalers met een zelfstandig verhaalsrecht

307. Sommige derde-betalers kunnen hun uitgaven ten voordele van de benadeelde terugvorderen van de aansprakelijke op grond van een zelfstandig verhaalsrecht dat een uitdrukkelijke wetsbepaling hen toekent[1298]. Deze derde-betalers zijn door de uitbetaling aan de benadeelde niet gesubrogeerd in de rechten van de benadeelde. Zij

---

p. 529, nr. 686; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 754, nr. 416; J. GHESTIN, C. JAMIN en M. BILLIAU, *Traité de droit civil. Les effets du contrat*, LGDJ Paris 2001, p. 1233, nr. 1152; Cass. fr. 15 februari 2010, *Bull.* 2010, nr. 2, p. 2; Cass. fr. 15 januari 1991, *RGAT* 1991, 405 met noot R. BOUT).

1294 Cass. 25 maart 2010, *TBBR* 2012, 44 met noot M. HIGNY, La déficience des installations éléctriques en droit du bail (de brandverzekeraar van de verhuurder kan zijn uitgaven rechtstreeks terugvorderen van de aansprakelijkheidsverzekeraar van de huurder); Cass. 8 maart 2006, *RABG* 2007, 892 met noot V. VERVLIET, De arbeidsongevallenverzekeraar, de WAM-verzekeraar, de werkgever en de werknemer: een ongemakkelijke "ménage à quatre", *RGAR* 2006, 14185 en *JT* 2006, 625 (gesubrogeerde arbeidsongevallenverzekeraar); Cass. 28 januari 1975, *AC* 1975, 596; Cass. 4 november 1991, *TBH* 1993, 183 met noot J.-L. FAGNART: ook het ziekenfonds kan als gesubrogeerde in de rechten van zijn lid, een rechtstreekse vordering instellen tegen de verzekeraar van de aansprakelijke, ook al heeft deze persoon de hoedanigheid van gerechtigde in de zin van de ZIV-wet.

1295 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 756, nr. 416-1.

1296 A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dirigé par B. BEIGNIER, Defrénois Paris 2004, p. 54, nr. 138.

1297 Zo ook in Frankrijk (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 754, nr. 416). *Contra*: Rb. Gent 7 mei 2004, *T. Gez.* 2007-08, 162: de rechtbank oordeelt zonder meer (ten onrechte) dat een mede-aansprakelijke geen benadeelde is in de zin van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst en herkwalificeert bovendien de rechtstreekse vordering als een zijdelingse vordering in zin van artikel 1166 BW!

1298 I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 405-406, nr. 413-414.

beschikken hierdoor enkel over een eigen recht tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar wanneer zij zelf een benadeelde zijn[1299]. Dit is niet het geval wanneer de derde-betaler zelf geen eigen schade lijdt[1300]. Een derde-betaler die geen eigen schade lijdt en bijgevolg geen eigen recht tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar heeft, is het OCMW dat op grond van artikel 98, § 2, OCMW-wet[1301] kosten van maatschappelijke dienstverlening verhaalt op degene die aansprakelijk is voor de verwonding of ziekte die het verstrekken van de hulpverlening noodzakelijk heeft gemaakt. Deze bepaling geeft aan het OCMW een zelfstandig recht tot terugbetaling van de kosten voor de verstrekte maatschappelijke dienstverlening. Dat recht heeft evenwel niet de vergoeding van een uit een ongeval voortgevloeide schade tot doel. Zij geeft aan het OCMW enkel een recht van terugvordering van zijn uitgaven die het uit kracht van de hem opgedragen wettelijke taak van bijstandsverlening heeft gedaan[1302]. Het OCMW is dus geen benadeelde in de zin van artikel 86 Wet Verzekeringen en beschikt bijgevolg niet over een eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke[1303]. Ook de particuliere werkgever beschikt niet over een eigen recht tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar voor het door hem uitbetaald gewaarborgd loon aangezien de Arbeidsovereenkomstenwet hem een eigen verhaalsrecht geeft om dit loon terug te vorderen van de aansprakelijke[1304]. De werkgever beschikt niettemin wel over een eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke wanneer hij aan een werknemer loon doorbetaalt zonder hiervoor wederprestaties te ontvangen. In dat geval lijdt de werkgever zelf schade in de zin van de artikel 1382 en 1383 BW en komt hem bijgevolg als benadeelde een eigen recht toe tegen de verzekeraar van de aansprakelijke[1305].

[1299] I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 510-511, nr. 537.

[1300] Ook in Frankrijk kunnen enkel het slachtoffer en degene die in zijn rechten gesubrogeerd zijn, het eigen recht uitoefenen (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 528-529, nr. 685-686).

[1301] Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (*BS* 5 augustus 1976, err. *BS* 26 november 1976).

[1302] Cass. 20 april 1964, *Pas.* 1964, I, 891; Cass. 9 januari 1964, *Pas.* 1964, I, 485; Cass. 3 oktober 1960, *Pas.* 1961, 124; Cass. 9 juni 1958, *AC* 1958, 802; Zie ook: J. VAN BENEDEN en M. VAN DAMME, *Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn*, APR, Story-scientia Brussel 1986, p. 257-258, nr. 692-694; I. BOONE, De verschillende belangen van slachtoffers en regresnemers: uitgangspunt voor een verschillend aansprakelijkheidsrecht?, *TPR* 2003, 950-952, nr. 24.

[1303] Cass. 2 december 1992, *AC* 1991-92, 1376, *JT* 1993, 400 (na Cass. 21 februari 1990, *AC* 1989-90, 811 en Benelux Gerechtshof 16 april 1992, *Benelux Jur.* 1992, 50; Cass. 25 februari 1998, *AC* 1998, 243; Cass. 11 oktober 1995, *AC* 1995, 871, *RW* 1985-86, 996, *JLMB* 1996, 348. De rechtspraak van het Hof van Cassatie stuit in de rechtsleer wel op kritiek (I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 512-513, nr. 539).

[1304] I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 35-36, nr. 28.

[1305] I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 514, nr. 540.

D. Uitoefening van het eigen recht door vertegenwoordiging

308. De benadeelde oefent in de regel zijn eigen recht zelf uit. Uitzonderlijk gebeurt dit door vertegenwoordiging. Dit is het geval wanneer het slachtoffer minderjarig is en de ouders optreden in hun hoedanigheid van wettige vertegenwoordigers van hun kind[1306]. Dit heeft op zich geen uitstaans met het eigen recht zelf maar is enkel het gevolg van de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige en de bevoegdheid van de ouders om hem in rechte te vertegenwoordigen[1307]. Hetzelfde geldt voor de voogd[1308] en naargelang het geval de voorlopig bewindvoerder[1309]. Ook de gefailleerde kan in principe niet zelf zijn eigen recht uitoefenen tegen de verzekeraar van de aansprakelijke. Dit recht wordt uitgeoefend door de curator[1310]. Wanneer de vordering betrekking heeft op vergoeding van morele schade en aantasting van de fysieke integriteit, komt de beslissing over het instellen ervan wel enkel toe aan de gefailleerde zelf, ook al valt de vergoeding in de boedel. Het recht op deze vergoeding is immers een recht dat aan de persoon van de gefailleerde verbonden is[1311].

E. Meerdere benadeelden bij eenzelfde schadegeval

309. Eenzelfde schadegeval kan schade bij meerdere slachtoffers veroorzaken. Alle benadeelden kunnen dan hun eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke uitoefenen. Wanneer de dekking van de verzekering beperkt is, kan de totaliteit van de schade van alle benadeelden het dekkingsplafond overschrijden. Het eigen recht beschermt de benadeelde in dat geval niet tegen een samenloop met andere benadeelden[1312]. Het gevaar bestaat dat de uitoefening van het eigen recht door één slachtoffer de volledige uitputting van de dekking tot gevolg heeft waardoor de andere slachtoffers hun eigen recht niet meer kunnen uitoefenen en vergoeding ontberen. Om dit te vermijden heeft de wetgever in artikel 150, derde lid, Wet Verzekeringen[1313] een regeling uitgewerkt die ertoe strekt de benadeelden op gelijke wijze te

[1306] Rb. Brussel 18 oktober 2004, *RW* 2007-08, 957.

[1307] G. VERSCHELDEN, S. BROUWERS, K. BOONE, I. MARTENS en K. VERSTRAETE, Overzicht van rechtspraak, Familierecht (2001-2006), *TPR* 2007, 743, nr. 850.

[1308] Zie hierover: S. MOSSELMANS, *Voogdij*, APR, Kluwer Mechelen 2004, p. 345-346, nr. 608.

[1309] Zie hierover: G. VERSCHELDEN, *Handboek Belgisch Familierecht*, die Keure Brugge 2010, p. 390, nr. 928.

[1310] P. COLLE en P. VANLERSBERGHE, Verzekeringen en faillissement, *De Verz.* 1997, 24, nr. 30.

[1311] P. COLLE en P. VANLERSBERGHE, Verzekeringen en faillissement, *De Verz.* 1997, 25, nr. 31.

[1312] G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 770, nr. 423.

[1313] Deze bepaling werd ingevoerd door artikel 10 van de wet van 22 augustus 2002 (*BS* 17 september 2002, err. 28 september 2002). Zij herneemt de tekst van het voormalig artikel 12, tweede lid, WAM dat afgeschaft werd (G. JOCQUE, *De nieuwe W.A.M.-wetgeving*, CABG 2003/5, Larcier Gent 2003, p. 28-29).

beschermen[1314]. Deze regeling houdt in dat indien er meer dan één benadeelde is en het totale bedrag van de verschuldigde schadeloosstellingen de verzekerde som overschrijdt, de rechten van de benadeelden tegen de verzekeraar naar evenredigheid worden verminderd tot beloop van deze som. De benadeelden ontvangen dus een vergoeding die pondspondsgewijs bepaald is in verhouding tot het totaal van de schade. Een correcte pondspondsgewijze verdeling van het dekkingsbedrag onder de benadeelden impliceert dat de verzekeraar rekening houdt met de schuldvorderingen van alle benadeelden[1315]. Zij vereist wel dat de verzekeraar over voldoende informatie beschikt, wil zij vermijden om aan een benadeelde een te grote vergoeding uit te keren[1316]. Evenwel heeft hij op het ogenblik van de betaling van de vergoedingen niet steeds kennis van alle schuldvorderingen. Wanneer de verzekeraar, onbekend met het bestaan van vorderingen van andere benadeelden, te goeder trouw aan de benadeelden een groter bedrag dan het aan hen toekomende deel heeft uitgekeerd, blijft hij op grond van artikel 150, derde lid, Wet Verzekeringen jegens die andere benadeelden slechts gehouden tot het beloop van het overblijvende gedeelte van de verzekerde som[1317].

[1314] De regeling is van toepassing op alle aansprakelijkheidsverzekeringen (V. CALLEWAERT, Les modifications apportées à la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre par les lois des 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13733, nr. 12-13).

[1315] Artikel 6, § 2, Gemeenschappelijke Bepalingen bij de Benelux-Overeenkomst van 24 mei 1966 betreffende WAM-verzekering voorziet in een gelijkaardige regeling. Volgens het arrest van 26 juni 1996 van het Benelux-Gerechtshof (*Ben. Jur.* 1996, 21, *VKJ* 1996, 282, nr. 96/117) heeft deze bepaling geen verdere strekking dan een regeling te geven voor bevrijdende betaling door de verzekeraar en bevat zij geen regeling voor de rangorde van de vorderingen van de benadeelde.

[1316] C. VAN SCHOUBROECK, Objectieve aansprakelijkheid en verzekeringsplicht bij schade door rampen. Een Belgische case-study, A. AKKERMANS en E. BRANS, *Aansprakelijkheid en schadeverhaal bij rampen*, Ars Aequi Libri Nijmegen 2002, p. 163, nr. 3.5.2.

[1317] De verzekeraar die tot vergoeding overgaat maar kennis heeft of moet hebben van schuldvorderingen van andere benadeelden, begaat onmiskenbaar een fout in de zin van de artikelen 1382 en 1383 BW waardoor hij door deze benadeelden op deze grond tot vergoeding kan worden aangesproken.

HOOFDSTUK IV. HET VOORRECHT VAN ARTIKEL 20, 9° HYP.W.

A. Geen eigen recht in deel 5 Wet Verzekeringen

310. Voor de aansprakelijkheidsverzekeringen die niet onder de toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen, geldt het veralgemeend eigen recht van de benadeelde bepaald in artikel 150 van deze wet niet. Deze verzekeringsovereenkomsten blijven voornamelijk onderworpen aan deel 5 Wet Verzekeringen. Dit is het geval voor de transportverzekering[1318]. Hierbij dient opgemerkt dat deel 4 Wet Verzekeringen van toepassing is op alle verzekeringen die niet uit haar toepassingsgebeid zijn gesloten, ongeacht of ze al dan niet risico's dekken die zich op vaste grond voordoen. Hierdoor is deel 4 Wet Verzekeringen wel toepasselijk op de verzekering van een pleziervaartuig die noch een verzekering van goederenvervoer, noch een zee- of binnenvaartverzekering is[1319]. De zeeverzekering blijft geregeld door de wet van 21 augustus 1879 (artikelen 191 tot 250 Wetboek van Koophandel), aangevuld met deel 5 Wet Verzekeringen[1320]. De toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen heeft tot gevolg dat de benadeelde niet beschikt over een eigen recht tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar. Enkel artikel 38 Verzekeringswet 11 juni 1874 gaf een rechtstreekse vordering aan de eigenaar of bewoner van een door brand geteisterd gebouw tegen de brandverzekeraar van de buur bij wie de brand was ontstaan en die verzekerd was voor het risico van het verhaal van buren. Deze bepaling is evenwel opgeheven bij artikel 147, 1°, Wet Verzekeringen aangezien deze wet in artikel 68 voorziet in een eigen recht van de eigenaar en de derden in de brandverzekering.

311. De afwezigheid van een eigen recht in de Verzekeringswet 11 juni 1874[1321] heeft geleid tot betwistingen van overgangsrecht bij de invoering van het eigen recht door artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst[1322]. Sommige rechtspraak

---

[1318] Kh. Turnhout 12 juni 1997, *Eur. Vervoerr.* 1998, 124; Kh. Ieper 19 februari 2001, *RW* 2002-03, 72. Of de luchtvaartverzekeringen, andere dan transportverzekeringen, onder deel 4 Wet Verzekeringen vallen, is betwist (Zie hierover: J. LIBOUTON, Les assurances aériennes, in *Liber amicorum Michel Mahieu*, Larcier Brussel 2008, p. 249-263).

[1319] Cass. 16 september 2011, *RW* 2012-13, 55, *RGAR* 2011, 14795, *RHA* 2011, 351 , *Eur.Vervoerr.* 2012, 234 ; Rb. Namen 7 maart 2001, *De Verz.* 2002, 131 met noot F. LONGFILS, L'assurance terrestre et l'assurance maritime: différences ou interférences? *TBH* 2001, 486 met noot J.L; Gent 28 november 2002, AR nr. 1999/AR/1756, niet gepubliceerd: een polis BA uitbating voor "*een handel in brandstoffen en smeermiddelen, invoer, opslag in laadtank, levering aan bedrijven, service stations en boten*" is geen zeeverzekering zodat de benadeelde over een eigen recht tegen de verzekeraar beschikt op grond van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 150 Wet Verzekeringen.

[1320] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht* , Larcier Brussel-Gent 2011, p.103-106, nr. 103-105.

[1321] Behoudens artikel 38 Verzekeringswet 1874 dat voorzag in een eigen recht van de eigenaar tegen de brandverzekeraar van de huurder (zie randnummer 273).

[1322] Een bijzonder probleem van overgangsrecht is gerezen door de wijziging van artikel 2 Wet Landsverzekeringsovereenkomst door de wet van 16 maart 1994 waarbij de transportverzekering aan de toepassing van de Wet Verzekeringen werd onttrokken. De benadeelde beschikte over een eigen recht tegen de transportverzekeraar bij de inwerkingtreding van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst om deze nadien opnieuw te verliezen door de wijziging van artikel 2. Enkel in de periode van 1 januari 1993 tot 4 mei 1994 (datum van inwerkingtreding van de wet van 16 maart 1994) bestond dus een eigen recht van de benadeelde tegen de transportverzekeraar. Ook al is

aanvaardde een eigen recht voor schadegevallen die dateerden van voor de invoering van deze bepaling[1323], andere rechtspraak wees dit af[1324]. In het arrest van 6 oktober 2000 oordeelde het Hof van Cassatie dat de benadeelde ook over een eigen recht beschikt voor feiten die gepleegd werden vóór 1 januari 1993[1325], behoudens wanneer bepaalde rechten reeds onherroepelijk vastgesteld[1326] waren[1327]. Het Hof motiveert zijn beslissing op grond van de vaststelling dat de wetgever door de invoering van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst de uitoefening van de rechten van de benadeelde met onmiddellijke werking heeft willen onderwerpen aan de nieuwe regeling[1328] en dat dit artikel de verplichtingen van de verzekeraar niet wijzigt, noch een nieuwe aansprakelijkheidsregel invoert. Volgens het Hof weegt de eventuele verzwaring van de toestand van de verzekeraar ingevolge de beperking van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen zoals bepaald in het toenmalige artikel 87, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst niet op tegen de wil van de wetgever tot onmiddellijke invoering van het eigen recht[1329]. Het Hof van Cassatie bevestigde zijn

artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst volgens het Hof van Cassatie van toepassing op schadegevallen van voor de inwerkingtreding van deze bepaling, toch werd geoordeeld dat voor het eigen recht van de benadeelde tegen de transportverzekeraar het ogenblik van het schadegeval bepalend is voor het bestaan van dit eigen recht (Gent 11 september 1997, *TBH* 1997, 56 met noot K. BERNAUW). Zie ook: M. HUYBRECHTS, Wanneer "*alles*" "*niet alles*" is en de verzekerde uit de boot valt: beschouwingen over de alle risico's polis in de transportverzekering, *TBH* 2009, 995-996.

1323 Antwerpen 10 januari 2000, *VKJ* 2001, 3, nr. 2001/1; Luik 30 juni 1999, *JLMB* 2000, 450; Bergen 28 november 1996, *RGAR.*1997, 12709; Kh. Antwerpen 9 februari 1999, *RW* 1999-2000, 855; Kh. Hasselt 20 februari 1997, *TBH* 1997, 708; Vred. Westerlo 10 januari 1997, *RW* 1997-98, 1302, *TBH* 1997, 719; Rb. Brussel 5 december 1996, *JLMB* 1997, 1534; Kh. Hasselt 30 oktober 1996, *Limb. Rechtsl.* 1997, 55.

1324 Bergen 4 oktober 2000, *De Verz.* 2001, 260; Gent 30 juni 1999, *RGAR* 2001, 13387; Brussel 24 maart 1999, *AJT* 1999-2000, 686 dat het voorwerp is van het cassatiearrest van 6 oktober 2000; Bergen 7 december 1998, *RGAR* 2001, 13357, *JLMB* 2000, 447, *JT* 1999, 169; Rb. Bergen 9 maart 1999, *RRD* 1999, 421 met noot A. LORENT, L'article 86 de la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre et les principes du droit transitoire; Rb. Luik 8 september 1998, *JLMB* 1999, 646; Kh. Antwerpen 26 januari 1996, *RHA* 1996, 153.

1325 Datum van inwerkingtreding van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst.

1326 Dit is het geval wanneer de rechten van het slachtoffer vastgelegd zijn in een gerechtelijke beslissing die in kracht van gewijsde is getreden en uitspraak doet over de aansprakelijkheid van de verzekerde (V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 221, nr. 29).

1327 Cass. 6 oktober 2000, *AC* 2000, 1518, *RW* 2000-01, 516, *TBH* 2000, 762 met noot R. GEELEN, Artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst: toepassing in de tijd, *RGAR* 2001, 13462, *De Verz.* 2001, 253 met noot M. HOUBEN en *VKJ* 2001, 74, nr. 2001/36; zie ook: L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 477-479, nr. 642; E. DIRIX, *Artikelsgewijze commentaar, Artikel 20, 9° Hyp.W.*, Kluwer Antwerpen 1994, p. 2.

1328 Artikel 20, 9°, Hyp.W. werd immers afgeschaft door artikel 147, 3°, Wet Landverzekeringsovereenkomst. Uit deze opheffing kan de wil van de wetgever afgeleid worden om het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. onmiddellijk voor alle schadegevallen te vervangen door een eigen recht (Kh. Brussel 3 februari 1997, *RW* 1997-98, 23, *TBH* 1997, 704 met noot C. VAN SCHOUBROECK: het vonnis wijst er ook op dat volgens de voorbereidende werken artikel 20, 9°, Hyp.W. overbodig werd geacht gelet op de invoering van artikel 86).

1329 Niettemin oordeelde het Hof van Cassatie bij de inwerkingtreding van artikel 12, eerste lid, WAM1989 in het arrest van 22 oktober 1999 (impliciet) dat het eigen recht beheerst wordt door de wet die van toepassing is op het ogenblik van de schadeverwekkende gebeurtenis. Het Hof maakte immers toepassing van artikel 6 WAM 1956 met betrekking tot een ongeval dat zich had voorgedaan voor de inwerkingtreding van de wet van 21 november 1989 (Cass. 22 oktober 1999, *AC* 1999, 1315 met noot

zienswijze nadien nog in verschillende arresten[1330]. De toepassing van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst op alle hangende geschillen heeft onmiddellijke bescherming geboden aan alle benadeelden. Dit is te verantwoorden doordat vanuit het oogpunt van bescherming van slachtoffers niet valt in te zien waarom de benadeelde wiens schadegeval zich voor de inwerkingtreding van artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst voordeed, geen eigen recht zou mogen uitoefenen van zodra de wetgever in deze mogelijkheid voorziet[1331]. Waar de invoering van het veralgemeend eigen recht reeds dateert van 1993, rijst dit probleem thans niet meer. Dit belet niet dat het opnieuw de kop kan opsteken wanneer de wetgever ook een eigen recht mocht invoeren voor de aansprakelijkheidsverzekeringen die onder toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen.

B. Wel een voorrecht in deel 5 Wet Verzekeringen

312. Reeds geruime tijd voor de invoering van het veralgemeend eigen recht door artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst, zag de wetgever de noodzaak in om slachtoffers van schadegevallen meer zekerheid te geven op vergoeding door de verzekeraar van de aansprakelijke. Om deze doelstelling te bereiken voerde de wet van 24 mei 1937[1332] het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. in[1333]. Bij de invoering van het eigen recht bepaald in artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst ging de wetgever ervan uit dat het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. overbodig geworden was en schafte hij het af. Hij zag evenwel over het hoofd dat niet alle aansprakelijkheidsverzekeringen onder de toepassing van de Wet Landverzekeringsovereenkomst vielen[1334]. Artikel 20, 9, Hyp.W. werd dan ook opnieuw ingevoerd met de wet van 16 maart 1994[1335].

X.D.R). Ook in een arrest van 11 juni 2003 verwees het Hof naar artikel 6 WAM 1956 dat van toepassing was op het ogenblik van het ongeval (Cass. 11 juni 2003, *AC* 2003, 1358, *RGAR* 2004, 13919, *T.Verz.* 2004, 288). Volgens deze rechtspraak blijft de oude wet van toepassing op het eigen recht.

1330 Cass. 28 juni 2010, *RGAR* 2010, 14696; Cass. 6 april 2006, *RGAR* 2007, 14319; Cass. 23 maart 2001, *RW* 2002-03, 1464, *RGAR* 2003, 13759.

1331 Ook na het arrest van 6 oktober 2000 was er nog dissidente rechtspraak: Antwerpen 10 september 2002, *RW* 2002-03, 1429, *RGAR* 2003, 13760 met kritische noot D. SCHUERMANS en J.-F. VAN DROOGHENBROECK.

1332 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 124, nr. 170; E. DIRIX, *Artikelsgewijze commentaar*, *Artikel 20, 9° Hyp.W.*, Kluwer Antwerpen 1994, p. 2; S. ROLAND, De rechtstreekse vordering tegen de aansprakelijksheidsassuradeuren terzake van vervoer, *RHA* 1995, 291.

1333 Deze bepaling werd nagenoeg woordelijk overgenomen uit de Franse wet van 28 mei 1913. VAN DIEVOET schreef in zijn verslag met betrekking tot deze bepaling niettemin: "*Deze bepaling was onvoldoende en trouwens slecht opgesteld*" (E. VAN DIEVOET, *Verslag over de verzekering*, deel 2, 1940, p. 46).

1334 H. COUSY, "Panta Rei": een kortbericht over de wijzigingen van de gewijzigde wetgeving inzake verzekeringen, *TBH* 1995, 10-11; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 151, nr. 9).

1335 *BS* 4 mei 1994.

313. Artikel 20, 9°, Hyp.W. bepaalt dat voor de verzekeringsovereenkomsten waarop de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, thans deel 4 Wet Verzekeringen, niet van toepassing is, de uit een ongeval ontstane schuldvorderingen bevoorrecht zijn ten bate van een door dat ongeval benadeelde derde of diens rechthebbenden, op de vergoeding die de verzekeraar van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid verschuldigd is op grond van de verzekeringsovereenkomst, en dat geen betaling aan de verzekerde bevrijdend zal zijn, zolang de bevoorrechte schuldeisers niet schadeloos zijn gesteld. De tekst van artikel 20, 9°, Hyp.W. laat dus geen twijfel erover bestaan dat de wetgever enkel een voorrecht voor de benadeelde heeft willen invoeren en geen eigen recht op het oog had[1336]. Het slachtoffer van een ongeval kan hierdoor tegen de verzekeraar enkel op de door hem aan de verzekerde verschuldigde sommen de uitvoering vervolgen van de schuldvordering die hij heeft tegen de verzekerde. De verzekeraar kan hierdoor niet *in solidum* met de verzekerde veroordeeld worden tot vergoeding van de schade van de benadeelde[1337]. De beperkte draagwijdte van het voorrecht komt tot uiting in de strikte voorwaarden waaraan het onderworpen is.

C. Voorwaarden voor de uitoefening van het voorrecht

I. Aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde

314. Het recht van de benadeelde om op grond van artikel 20, 9°, Hyp.W. de uitvoering van zijn schuldvordering tegen de verzekerde te vervolgen op de vergoeding die door de verzekeraar aan deze laatste verschuldigd is, vereist in de eerste plaats dat de verzekerde aansprakelijk is voor het schadegeval. Bovendien moet deze aansprakelijkheid gedekt zijn door de verzekeringsovereenkomst[1338]. Het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. wijkt op dit punt dus niet af van de voorwaarden voor de uitoefening van het eigen recht van artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen.

II. Vereiste van een ongeval

315. De benadeelde kan verder enkel een beroep doen op het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. wanneer zijn schuldvordering is ontstaan uit een ongeval. Niet elk schadegeval is een ongeval in de zin van een accidenteel veroorzaakte gebeurtenis[1339].

1336 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Brussel 2005, p. 32, nr. 42; G. WETS, L'assurance de la responsabilité des accidents d'automobile et la stipulation pour autrui, *De Verz.* 1952, 525; Cass. 18 oktober 1945, *AC* 1945, 222 en 224; Luik 5 juni 1989, *RGAR* 1992, 11913 met noot J. HIRSCH; Luik 14 juni 1988, *JLMB* 1988, 1035.

1337 Cass. 29 januari 1965, *Pas.* 1965, I, 533.

1338 Cass. 22 april 1993, *AC* 93, 391, *VKJ* 1993, 259.

1339 Over het begrip "*ongeva* " zie randnummer 111. Voor enkele toepassingen: Bergen 4 oktober 2000, *De Verz.* 2001, 260: diefstal van een voertuig en opzettelijke beschadiging ervan door een minderjarige zijn geen ongeval; Kh. Antwerpen 26 januari 1996, *RHA* 1996, 153: het niet laden van goederen is geen ongeval.

Voor de schade die niet te wijten is aan een ongeval, beschikt de benadeelde dus niet over het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. Die vereiste beperkt aanzienlijk de bescherming van de benadeelde[1340]. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat zowel in rechtspraak als in rechtsleer stemmen opgaan om het voorrecht toe te passen op elke schadeverwekkende gebeurtenis en niet alleen bij een ongeval in zin van een toevallige accidentele gebeurtenis. In elk geval geeft artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen die geen ongeval voor het eigen recht vereist, een ruimere bescherming aan de benadeelde[1341].

III. Vereiste van een vordering tegen de verzekerde

316. Het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. vereist ook nog dat de benadeelde zijn rechten uitoefent tegen de verzekerde. De benadeelde moet de veroordeling van de verzekerde vorderen opdat hij tegelijk tegen de verzekeraar zou kunnen vorderen dat deze binnen de perken van de verzekeringsovereenkomst de veroordeling van de verzekerde uitvoert[1342]. Hiermee werpt artikel 20, 9°, Hyp.W. een bijkomende hinderpaal op voor de benadeelde. Weliswaar is niet vereist dat de benadeelde reeds een veroordeling heeft verkregen[1343] maar hij moet wel zelf de verzekerde in rechte aanspreken[1344]. De uitoefening van het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. is dus onlosmakelijk verbonden met de vordering van de benadeelde tegen de verzekerde[1345]. Dit is niet het geval voor het eigen recht van artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen dat autonoom is ten overstaan van de vordering van de benadeelde tegen de aansprakelijke. Wanneer de benadeelde de uitvoering van de veroordeling van de verzekerde vervolgt tegen de verzekeraar op basis van artikel 20, 9°, Hyp.W., zijn bovendien alle verweermiddelen die deze laatste kan tegenwerpen

1340 Zoals hiervoor reeds aangetoond kan het al dan niet bestaan van een ongeval ook bepalend zijn voor de dekking door de aansprakelijkheidsverzekering (zie deel 1).

1341 S. ROLAND, De rechtstreekse vordering tegen de aansprakelijksheidsassuradeuren terzake van vervoer, *RHA* 1995, 296.

1342 Cass. 18 oktober 1945, *AC* 1945, 222 en 224 met conclusie van adv.-gen. Hayoit de Termicourt (Pas. I, 1945, 241); Cass., 26 februari 1960, *AC* 1960, 612; Cass. 8 mei 1971, *AC* 1971, 886; Cass. 28 juni 1985, *AC* 1984-85, 1531; Luik 29 juni 1989, *RGAR* 11913 met noot J. HIRSCH; Luik 14 juni 1988, *JLMB* 1988, 1035; Antwerpen 3 oktober 1986, *RW* 1986-87, 2162, *Pas.* 1987, III, 6; Antwerpen 22 januari 1985, *RW* 1985-86, 2797; Bergen 7 oktober 1981, *RGAR* 10677 met noot J.-L. FAGNART; Kh. Antwerpen 25 februari 2000, *Eur. Vervoerr.* 2000, 527; Kh. Gent 29 juni 1999, *Eur. Vervoerr.* 2000, 566; Rb. Antwerpen 3 oktober 1986, *RW* 1986-87, 2162; S. ROLAND, Les droits de la victime d'un accident vis-à-vis de l'assureur de la responsabilité civile de l'auteur du dommage, *RHA* 1977-78, 103.

1343 Kh. Antwerpen 25 februari 2000, *Eur. Vervoerr.* 2000, 527.

1344 Cass. 17 juni 1982, *RW* 1984-85, 1143: een veroordeling van de verzekerde door de strafrechter op burgerlijk gebied volstaat voor de benadeelde niet noodzakelijk om te besluiten dat deze schuldvordering vaststaat wanneer de strafrechter niet over alle verweer uitspraak heeft gedaan.

1345 J.-L. FAGNART, noot bij Cass. 30 juni 1972, *RGAR* 1973, 9039: deze auteur wijst ook erop dat een inactiviteit van de eigenaar die over een eigen recht beschikt op grond van het toenmalige artikel 38 Verzekeringswet 11 juni 1874 geen recht doet ontstaan in hoofde van de huurder ten overstaan van zijn verzekeraar; bij afwezigheid van een vordering van de eigenaar kan de huurder de vergoeding toekomende aan de eigenaar, niet eisen van zijn verzekeraar.

aan de verzekerde, ook tegenwerpelijk aan de benadeelde[1346]. Zo kan de verzekeraar aan de benadeelde tegenwerpen dat hij niet tot uitvoering van de veroordeling van de verzekerde gehouden is omdat de dekking geschorst is wegens niet-betaling van de premie[1347]. Bij het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. gelden dus niet de beperkingen van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen zoals bepaald in artikel 151 Wet Verzekeringen[1348]. Bovendien kan de verzekeraar bevrijdend betalen aan de verzekerde zolang de benadeelde geen vordering heeft ingesteld of nog geen beslag of verzet heeft gedaan[1349]. Een betaling door de verzekeraar aan de verzekerde voor het instellen van de vordering, beslag of verzet door de benadeelde, verhindert dat hij nog uitvoering van de veroordeling van de verzekerde kan vervolgen tegen de verzekeraar.

1346 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 125, nr. 171; E. DIRIX, *Artikelsgewijze commentaar voorrechten*, *Artikel 20, 9° Hyp.W.*, Kluwer Antwerpen 1994, p. 3; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 150, nr. 8; A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 281, nr. 317; ROLAND, De rechtstreekse vordering tegen de aansprakelijksheidsassuradeuren terzake van vervoer, *RHA* 1995, 293-294; Kh. Gent 29 juni 1999, *Eur. Vervoerr.* 2000, 566.

1347 Cass. 22 april 1993, *AC* 93, 391.

1348 Zie hierover deel 4.

1349 E. DIRIX, *Artikelsgewijze commentaar voorrechten*, *Artikel 20, 9° Hyp.W.*, Kluwer Antwerpen 1994, p. 2.

HOOFDSTUK V. HET EIGEN RECHT VAN DE BENADEELDE IN RECHTSVERGELIJKEND PERSPECTIEF

A. Inleiding

313. De tendens tot bescherming van de benadeelde doet zich niet alleen in België voor maar komt ook tot uiting in de wetgeving van de ons omringende landen. Hierbij wordt naargelang het land in meer of mindere mate een beroep gedaan op een rechtstreekse vordering van de benadeelde tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar. Het eigen recht van de benadeelde zoals bepaald in artikel 150 Wet Verzekeringen, kan dus afgezet worden tegen gelijkaardige regelingen in andere rechtsstelsels[1350]. Dit laat toe de rechtspositie van de benadeelde in het Belgische recht beter in het licht te stellen.

B. Frankrijk

317. In Frankrijk bepaalde artikel 124-3 Code des assurances[1351] aanvankelijk: "*L'assureur ne peut payer à un autre que le tiers lésé tout ou partie de la somme due par lui, tant que ce tiers n'a pas été désintéressé, jusqu'à concurrence de ladite somme, des conséquences pécuniaires du fait dommageable ayant entraîné la responsabilité de l'assuré*"[1352]. Deze bepaling verwees niet uitdrukkelijk naar een eigen recht van de benadeelde. Niettemin oordeelde het Franse Hof van Cassatie dat deze bepaling een eigen recht van de benadeelde inhoudt[1353], ook al had de wetgever zich uitdrukkelijk tegen de toekenning van een eigen recht aan de benadeelde gekeerd[1354]. De erkenning van een eigen recht van de benadeelde werd in de rechtsleer verdedigd omdat de vergoeding waartoe de verzekeraar gehouden is, bestemd is voor de benadeelde en de verzekerde aan wie deze vergoeding in principe

[1350] De PEICL voorziet niet in een bepaling betreffende het eigen recht van de benadeelde tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar.

[1351] Voorheen artikel 53 wet van 30 juli 1930.

[1352] De eerste rechtstreekse vorderingen kwamen in Frankrijk reeds voor in de wet van 19 februari 1889 ten voordele van de eigenaar tegen de verzekeraar van het huurdersrisico en in de wet van 8 april 1898 voor de werknemers tegen de verzekeraar van hun werkgever bij arbeidsongevallen (A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dir. par B. Beignier, Defrénois Paris 2004, p. 38, nr. 98, voetnoot 109).

[1353] Het Franse Hof van Cassatie erkende reeds in zijn arrest van 17 juli 1911 het bestaan van een eigen in de verzekering huurdersaansprakelijkheid (F. CHAPUISAT, L'opposabilité au tiers bénéficiaire des exceptions opposables au souscripteur du contrat d'assurance, *RGAT* 1976, 130; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 31, nr. 66; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 637, nr. 358 en p. 750, nr. 414; zie ook: A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dir. par B. Beignier, Defrénois Paris 2004, p. 38-39, nr. 98; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defénois Paris 2006, p. 55, nr. 75.

[1354] C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 32, voetnoot 131.

toch ontsnapt, dit recht van de benadeelde niet in het gedrang mag brengen[1355]. Het werd als tegenstrijdig beschouwd om enerzijds de verzekeraar te verplichten de gelden toekomende aan de benadeelde op grond van een voorrecht onder zich te houden en anderzijds de benadeelde te verbieden om deze rechtstreeks bij de verzekeraar op te eisen[1356]. Om elke twijfel over het bestaan van een eigen recht van de benadeelde uit te sluiten, heeft de wetgever dit recht uitdrukkelijk erkend bij de wet van 17 december 2007[1357]. L.124-3, eerste alinea, Code des assurances bepaalt thans ondubbelzinnig: "*Le tiers lésé dispose d'un droit d'action directe à l'encontre de l'assureur garantissant la responsabilité civile de la personne responsable*".

Dit eigen recht van de benadeelde vertoont gelijkenissen met het eigen recht zoals dit in België geregeld is door artikel 150 Wet Verzekeringen. In de eerste plaats is het eigen recht van de benadeelde in Frankrijk zoals in België onderworpen aan het vereiste van een schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde[1358]. Dit belet niet dat ook de Franse rechtspraak in sommige gevallen een eigen recht toekent aan de benadeelde die niet over een schuldvordering tegen de verzekerde beschikt. Dit is het geval bij afstand van verhaal van de benadeelde tegen de verzekerde. Een afstand van verhaal geldt niet tegen de verzekeraar van de aansprakelijke tenzij een bijzonder beding in de verzekeringsovereenkomst dit bepaalt[1359]. Hiermee gaat het Franse recht op dit punt verder in zijn bescherming van de benadeelde dan het Belgische recht.

Een gelijkaardige regeling bestaat in België en Frankrijk bij samenloop tussen verschillende benadeelden. Ook in Frankrijk vergoedt de verzekeraar die slechts een beperkte dekking verleent, de benadeelden pondspondsgewijs. Deze verdeling gebeurt evenwel enkel tussen de benadeelden die hun rechtstreekse vordering hebben uitgeoefend. De verzekeraar moet geen rekening houden met de benadeelden die zich niet gemanifesteerd hebben[1360].

1355 F. CHAPUISAT, L'opposabilité au tiers bénéficiaire des exceptions opposables au souscripteur du contrat d'assurance, *RGAT* 1976, 131.

1356 C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 32, nr. 67.

1357 Loi n° 2007-1774.

1358 Cass. fr. 4 november 2010, *RGDA* 2011, 253 met noot R. SCHULZ: "*(...) attendu qu'un assureur de responsabilité ne peut être tenu d'indemniser le préjudice causé à un tiers par la faute de son assuré que dans la mesure où ce tiers peut se prévaloir contre l'assuré d'une créance née de la responsabilité de celui-ci*".

1359 C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 42, nr. 89; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 244, nr. 368; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 756-757, nr. 416-2.

1360 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 540, nr. 703; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 770, nr. 423; F. CHAPUISAT, Les plafonds de garantie et l'indemnistation des victimes, in *Droit et économie de l'assurance et de la santé*, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert, Dalloz Paris 2002, p. 93.

Tenslotte moet ook in Frankrijk de verzekerde niet betrokken worden in de procedure waarin de benadeelde een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar instelt[1361]. Zoals in België is de uitoefening van de beide vorderingen niet van elkaar afhankelijk. Het Belgische en Franse recht verschillen dus nauwelijks van elkaar wat betreft het eigen recht van de benadeelde.

C. Nederland

318. Bij de hervorming van het verzekeringsrecht dat opgenomen is in Boek 7, titel 17 NBW[1362], heeft de Nederlandse wetgever schoorvoetend een beperkt eigen recht toegekend aan de benadeelde[1363]. De Nederlandse wetgever heeft een onderscheid gemaakt tussen de schadegevallen die persoonsschade hebben veroorzaakt en deze die enkel materiële schade tot gevolg hebben[1364]. Op grond van artikel 7:954 NBW beschikt enkel het slachtoffer dat persoonsschade lijdt, over een directe actie tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar. De rechtstreekse actie is beperkt tot deze schade[1365]. De Nederlandse wetgever is ervan uitgegaan dat de directe actie in dit geval ervoor moet zorgen dat de verzekeringspenningen ten goede komen van de benadeelde en dus niet bij de verzekerde of diens schuldeisers mogen blijven steken[1366]. Het onderscheid tussen persoonsschade en materiële schade wordt verantwoord doordat persoonsschade dieper ingrijpt in het persoonlijke leven van de benadeelde. Eenzelfde bescherming is hierdoor niet vereist bij materiële schade. Deze verantwoording roept vragen op. Ook bij zaakschade en vermogensschade kunnen de gevolgen voor de benadeelde aanzienlijk zijn en een ingrijpende invloed hebben op het leven van de benadeelde. Waar letselschade in de regel wellicht een directer impact heeft op het leven van de benadeelde, kan het onderscheid in zijn bescherming tegen andere

[1361] Tot aan het arrest van 7 december 2000 oordeelde het Franse Hof van Cassatie wel in tegenovergestelde zin. Deze rechtspraak oordeelde dat "*l'exercice de l'action directe en réparation d'un dommage contre l'assureur exige la mise en cause de l'assuré, auteur prétendu de ce dommage, ou de ses ayants droit, à l'effet de fixer contradictoirement l'existence et le montant de la créance, ainsi que l'indemnité due par l'assureur*" (J.-K. KARILA, noot bij Cass. fr. 26 oktober 2007, *RGDA* 2008, 126-27; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 529-533, nr. 688-693; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 60-61, nr. 84-85).

[1362] Het nieuw verzekeringsrecht is in werking getreden op 1 januari 2006.

[1363] Enkele bijzondere wetgevingen voorzagen reeds in een eigen recht van de benadeelde. Dit is onder meer het geval voor de WAM-verzekering. Artikel 6 Nederlandse WAM-wet 30 mei 1963 geeft aan de benadeelde een eigen recht dat niet onderworpen is aan de beperkingen van artikel 7:954 NBW (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 427, nr. 11.3; C.C. VAN DAM en E.A. WAAL, De directe actie in titel 7.17 BW, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 105, nr. 1). De invoering van dit eigen recht is het gevolg van het Benelux-Verdrag van 7 januari 1955 en de aanvullende overeenkomst van 3 juli 1956.

[1364] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 431, nr. 11.5.1.

[1365] C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 348, nr. 325.

[1366] F. VERSTIJLEN, De directe actie in het vermogensrecht, *NJ* 2009, 1630; C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 348, nr. 325.

schuldeisers van de verzekerde op grond van de aard van de opgelopen schade toch in vraag gesteld worden[1367].

319. Niet alleen de aard van de schade van de benadeelde beperkt de directe actie in Nederland. Ook inhoudelijk heeft deze actie een beperktere draagwijdte dan het eigen recht bepaald in artikel 150 Wet Verzekeringen. In tegenstelling tot dit eigen recht doet de directe actie geen aparte verbintenis tot betaling van de verzekeraar ten overstaan van de benadeelde ontstaan. De benadeelde heeft enkel de bevoegdheid om van de verzekeraar betaling te vorderen van hetgeen deze aan de verzekerde verschuldigd is[1368]. De benadeelde kan dus enkel de nakoming van de verbintenis van de verzekerde vorderen van de verzekeraar[1369]. Hij wordt geen schuldeiser van de verzekeraar[1370] maar krijgt enkel de bevoegdheid om ten aanzien van de verzekeraar betaling van de schuld van de verzekerde te vorderen en zo nodig af te dwingen in rechte[1371]. Er is dus geen *in solidum* aansprakelijkheid tussen de verzekerde en de verzekeraar ten overstaan van de benadeelde[1372]. Evenmin kan de benadeelde beslag leggen in handen van de verzekeraar[1373]. De directe actie van artikel 7:954 NBW leunt dus eerder aan bij het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. dan bij het eigen recht van artikel 150 Wet Verzekeringen.

320. Opmerkelijk is verder dat op grond van artikel 7:954.1 NBW de uitoefening van de directe actie een melding van het schadegeval door de verzekerde aan de verzekeraar vereist[1374]. Zolang geen melding is gebeurd, kan de benadeelde enkel de verzekerde aanspreken[1375]. De melding aan de verzekeraar heeft tot gevolg dat de verzekeraar niet meer bevrijdend kan betalen aan de verzekerde dan nadat hij de benadeelde verzocht heeft hem binnen de vier weken te melden of hij rechtstreekse

---

1367 C.C. VAN DAM en E.A. WAAL, De directe actie in titel 7.17 BW, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 111-112, nr. 4.

1368 C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 354, nr. 334.

1369 De verbintenis van de verzekerde geldt zowel schade uit onrechtmatige daad als uit wanprestatie (C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 354, nr. 333).

1370 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 447, nr. 11.5.3.

1371 C.C. VAN DAM en E.A. WAAL, De directe actie in titel 7.17 BW, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 109, nr. 3.

1372 F. VERSTIJLEN, De directe actie in het vermogensrecht, *NJ* 2009, 1630-1631.

1373 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 437, nr. 11.5.3.

1374 Deze voorwaarde heeft tot doel de verzekerde de mogelijkheid te geven om de benadeelde buiten de verzekering om te vergoeden (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 447, nr. 11.5.3; C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 355, nr. 336; C.C. VAN DAM en E.A. WAAL, De directe actie in titel 7.17 BW, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 110, nr. 4).

1375 Deze voorwaarde geldt niet wanneer de verzekerde een rechtspersoon is die opgehouden heeft te bestaan (C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 356-357, nr. 337). Dit komt vooral voor bij *long tail*-schade (C.C. VAN DAM en E.A. WAAL, De directe actie in titel 7.17 BW, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 112, nr. 4).

betaling verlangt[1376]. Doet de benadeelde geen melding aan de verzekeraar binnen deze termijn, dan kan de verzekeraar bevrijdend betalen aan de verzekerde[1377]. De melding van de benadeelde aan de verzekeraar beschermt hem dus tegen de samenloop met andere schuldeisers[1378]. Dit belet niet dat de uitoefening van de directe actie afhankelijk blijft van de melding door de verzekerde van het schadegeval aan de verzekeraar[1379]. Bovendien is de benadeelde slechts bevoegd om een directe actie tegen de verzekeraar in te stellen wanneer hij ervoor zorgt dat de verzekerde tijdig in het geding wordt geroepen. Dit vereist dat de verzekerde in de procedure wordt betrokken op een ogenblik dat hij er nog behoorlijk zijn belangen kan verdedigen[1380]. Daartegenover staat dan weer dat de verzekerde niet kan beschikken over zijn vordering tegen de verzekeraar. Hij kan ze niet verpanden, kwijtschelden of cederen, in dit laatste geval behoudens aan de benadeelde zelf[1381]. Anderen kunnen bovendien geen beslag leggen in handen van de verzekeraar[1382]. De directe actie naar Nederlands recht geeft aldus slechts een beperkte bescherming aan de benadeelde. Bovendien staat de vrij ingewikkelde regeling van de directe actie in schril contrast met de relatieve eenvoud van het eigen recht van de benadeelde zoals bepaald in artikel 150 Wet Verzekeringen.

321. Artikel 7:954 NBW vertoont wel gelijkenis met artikel 150 Wet Verzekeringen wat betreft de regeling van schadegevallen met meerdere benadeelden waarbij de dekking beperkt is. Artikel 7:954.5 NBW bepaalt dat voor zover de verzekeraar in verband met overschrijding van een verzekerde som tot minder gehouden is dan het bedrag waarvoor de verzekerde aansprakelijk is, de verschuldigde uitkering naar evenredigheid wordt toegerekend aan de schade van elk der benadeelden alsmede, voor zover zij benadeelden betreft met zowel schade door dood of letsels als andere schade, aan deze onderscheiden schadesoorten[1383]. De verzekeraar die te goeder trouw aan een benadeelde of de verzekerde een groter bedrag dan verhoudingsgewijs uitbetaalt, is tegenover de andere benadeelden slechts gehouden voor het

[1376] Artikel 7:954.3 NBW.

[1377] C.C. VAN DAM en E.A. WAAL, De directe actie in titel 7.17 BW, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 113, nr. 4: volgens deze auteurs is de termijn van vier weken te kort.

[1378] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 451, nr. 11.5.3; C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 357, nr. 338.

[1379] C.C. VAN DAM en E.A. WAAL, De directe actie in titel 7.17 BW, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 110-111, nr. 4.

[1380] Dit is onder meer van belang wanneer de verzekeraar betwist tot dekking gehouden te zijn (C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 360, nr. 341).

[1381] De verzekerde kan de vordering wel cederen aan de benadeelde (C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 358, nr. 339).

[1382] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 452, nr. 11.5.3.

[1383] Artikel 7:954 NBW maakt geen onderscheid tussen rechtstreekse slachtoffers en derde-betalers. In de praktijk zouden vrijwel alle WAM-verzekeraars voorrang geven aan het slachtoffer boven de regresnemers (W.H. van BOOM, Verdeling van ontoereikende WA-polis, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 123, nr. 3.2).

overblijvende gedeelte van de verzekerde som. De verzekeraar kan de betaling opschorten wanneer op redelijke gronden kan worden betwijfeld welk bedrag verschuldigd is[1384]. Tot afwezigheid van goede trouw is te besluiten wanneer de verzekeraar op het ogenblik van de betaling in redelijkheid rekening had moeten houden met de mogelijkheid dat andere benadeelden hierdoor niet (volledig) vergoed zouden worden[1385]. Van een verzekeraar kan in dit verband ook verwacht worden dat hij informatie inwint omtrent mogelijke benadeelden[1386]. Deze regeling is gelijklopend met de regeling in artikel 150, derde lid, Wet Verzekeringen die eveneens de goede trouw van de verzekeraar centraal stelt wanneer hij de vergoeding heeft uitbetaald zonder rekening te houden met de vordering van een benadeelde die hem onbekend was.

322. Naast de directe actie van artikel 7:954 NBW die beperkt is tot de persoonsschade, staat het voorrecht van artikel 3:287 NBW[1387] wanneer de schade van de benadeelde beperkt is tot zaak- en zuivere vermogensschade[1388]. Deze bepaling luidt: "*1. De vordering tot vergoeding van de schade is bevoorrecht op de vordering die de schuldenaar uit hoofde van verzekering van zijn aansprakelijkheid op de verzekeraar mocht hebben, voor zover deze vordering de verplichting tot vergoeding van deze schade betreft. 2. De schuldeiser kan zijn vordering op de vordering waarop het voorrecht rust verhalen, zonder dat hem andere rechten van derden op deze laatste vordering dan het ingevolge artikel 7:936 BW aan de tussenpersoon toekomende recht op afdracht[1389], kunnen worden tegengeworpen*". Ook hier is de achterliggende gedachte dat de verzekeringspenningen zoveel als mogelijk dienen terecht te komen bij de benadeelde. Het voorrecht leidt ertoe dat aan de benadeelde in beginsel geen rechten van derden op de vordering van de verzekerde tegen zijn verzekeraar kunnen worden tegengeworpen[1390]. Evenwel moet rekening gehouden worden met de beperking van artikel 3.287, tweede lid, NBW. Het voorrecht van de vordering is van hoge rang maar moet op grond van deze bepaling toch de vordering

1384 H.J. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 454-455, nr. 11.5.3; C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 359, nr. 340; voor de voormalige regeling in het kader van artikel 954.5 NBW: H. WANSINK, De verzekering van aansprakelijkheid bij rampen, in A. AKKERMANS en E. BRANS (red.), *Aansprakelijkheid en schadeverhaal bij rampen*, Ars Aequi libri, Nijmegen 2002, p. 138, nr. 4.1.

1385 W.H. van BOOM, Verdeling van ontoereikende WA-polis, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 126, nr. 3.3.

1386 H. WANSINK, De verzekering van aansprakelijkheid bij rampen, in A. AKKERMANS en E. BRANS (red.), *Aansprakelijkheid en schadeverhaal bij rampen*, Ars Aequi libri, Nijmegen 2002, p. 143, nr. 4.2.

1387 Deze bepaling werd ingevoerd op 1 januari 1992; C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 357, nr. 338.

1388 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 431, nr. 11.5.1.

1389 Artikel 7:936 NBW voorziet in een regeling voor het geval de tussenpersoon zich bij de verzekeringsovereenkomst tegenover de verzekeraar verbonden heeft tot betaling van de premie en kosten als eigen schuld.

1390 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 438, nr. 11.5.2.

van de tussenpersoon voor de door hem voorgeschoten premies laten voorgaan[1391]. De tussenpersoon kan dus bij voorrang tot beloop van deze premies aanspraak maken op de vergoeding die bestemd is voor de benadeelde. Bovendien kan hij zich tegen de verweerkosten slechts veiligstellen door derdenbeslag te leggen in handen van de verzekeraar[1392]. De benadeelde zal zich verder bij een faillissement van de verzekerde enkel tegen betaling van een bijdrage de vordering van de verzekerde tegen de verzekeraar kunnen laten cederen, hetgeen tal van betwistingen tot gevolg heeft[1393]. Het voorrecht verleent de benadeelde dus slechts een zeer beperkte bescherming[1394].

D. Duitsland

323. Het Duitse verzekeringsrecht maakt voor het eigen recht een onderscheid tussen de verplichte en niet-verplichte verzekeringen. Bij de niet-verplichte verzekeringen beschikt de benadeelde niet over een eigen recht. Tussen de benadeelde en de verzekeraar bestaat geen rechtsverhouding[1395]. Dit *Trennungsprinzip* geldt zowel wat betreft het materieel recht als ten aanzien van het procesrecht. Doordat tussen de benadeelde en de verzekerde enerzijds en de verzekerde en zijn verzekeraar anderzijds[1396] verschillende rechtsverhoudingen bestaan, kan de benadeelde de niet-verplichte verzekeraar van de aansprakelijke dus niet rechtstreeks aanspreken tot vergoeding van zijn schade[1397].

324. Voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen[1398] is bij de hervorming van het Duitse verzekeringsrecht een beperkt eigen recht ingevoerd. Aanvankelijk stelden zowel de commissie voor deze hervorming als de Minister van Justitie de invoering van een rechtstreekse vordering voor alle verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen voor. Het voorstel botste evenwel op weerstand van de verzekeraars die wezen op de noodzaak van een premieverhoging. Uiteindelijk werd beslist tot het compromis bepaald in § 115 *Versicherungsvertragsgesetz* (VVG)[1399]. Het eigen recht van de benadeelde (*Direktanspruch*) geeft aan de benadeelde een rechtstreekse vordering

1391 C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 349, nr. 326: de voorrang wordt verantwoord doordat de benadeelde niet over het voorrecht zou beschikken zonder betaling van de premies.

1392 A.P. KOBURG, Verweerkosten vs. schadevergoeding, *AV&S* 2010, 42.

1393 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 440-443, nr. 11.5.2.

1394 Zie omtrent de problemen betreffende het voorrecht ook: C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 351-353, nr. 330-333.

1395 PRÖLSS/MARTIN, *Versicherungsvertragsgesetz*, Verlag C.H. Beck München 2010, p. 694, nr. 2.

1396 Deze verhoudingen worden aangeduid met de termen "*Haftpflichtverhältnis*" en "*Deckungsverhältnis*".

1397 M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 369-370, nr. 1060.

1398 Onder *Pflichtversicherung* wordt elke verzekering die door een wettelijke bepaling in de materiële zin verplicht is gesteld, bedoeld (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 373, nr. 1073).

1399 W.-T SCHNEIDER, Nouveau code allemand des assurances: la renaissance d'un centenaire, *Rec. Dalloz* 2007, p. 3093-3094.

tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar waardoor hij zowel de aansprakelijke als zijn verzekeraar tot vergoeding kan aanspreken als "*Gesamtschuldner*"[1400]. Deze aanspraak is aan strikte voorwaarden onderworpen[1401]. De benadeelde kan zich op grond van deze bepaling bij een verplichte aansprakelijkheidsverzekering rechtstreeks tot de verzekeraar wenden wanneer een "*insolvabiliteitsprocedure*" tegen de aansprakelijke werd ingesteld, de afwezigheid van actief werd vastgesteld, een voorlopige bewindvoerder werd aangesteld of de woonplaats van de aansprakelijke onbekend is[1402]. Dit beperkte eigen recht houdt in dat de verzekeraar niet aan de verzekerde in plaats van aan de benadeelde mag betalen[1403]. Hij kan slechts aan de verzekerde betalen wanneer de benadeelde door de verzekerde werd vergoed[1404]. Verder kan de verzekerde zijn recht tegen de verzekeraar overdragen aan de benadeelde en kan een beding van de verzekeringsovereenkomst dit op grond van § 108 (2) VVG niet verhinderen. Deze overdracht is voor de verzekerde vooral interessant wanneer enkel de verzekeraar, in tegenstelling tot hemzelf, de aansprakelijkheid betwist. Door de overdracht kan de benadeelde in elk geval rechtstreeks betaling vorderen van de verzekeraar[1405]. § 118 VVG bepaalt verder nog een rangorde van benadeelden. Tussen benadeelden in gelijke rang wordt de vergoeding verhoudingsgewijs verdeeld. Benadeelden die na uitputting van de waarborg hun aanspraak laten gelden, komen niet meer voor vergoeding in aanmerking[1406].

Ook het Duitse recht voorziet dus slechts in een beperkt eigen recht van de benadeelde dat nauwelijks te vergelijken valt met het eigen recht bepaald in artikel 150 Wet Verzekeringen.

E. Engeland

325. De *Common Law* voorziet niet in een algemene mogelijkheid voor de benadeelde om rechtstreeks vergoeding te verkrijgen van de verzekeraar van de aansprakelijke[1407]. De benadeelde die geen partij is bij de verzekering gesloten door de aansprakelijke, heeft geen recht om de verzekeraar rechtstreeks aan te spreken[1408]. Als reden wordt hiervoor onder meer aangevoerd dat een eigen recht van de

1400 M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 379, nr. 1085.

1401 M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 380, nr. 1087.

1402 Deze beperkingen gelden niet voor de Direktanspruch in de Kfz-Haftpflichtversicherung (WAM-verzekering) (§ 3 PflVG) (zie: M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 387, nr. 1111).

1403 § 118 VVG: "*Verfügungen des Versicherungsnehmers über den Freistellungsanspruch gegen den Versicherer sund dem Dritten gegenüber unwirksam*".

1404 M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 364, nr. 1045.

1405 M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 373, nr. 1069.

1406 M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 382-383, nr. 1094-1095.

1407 N. NICHOLAS LEGH-JONES, *MacGillivray on Insurance Law*, Sweet and Maxwell London 1997, p. 779, nr. 28-9.

1408 Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, LexisNexis London UK 2003, p. 356, nr. 667.

benadeelde tegen de verzekeraar een nadelig effect zou hebben op de gedingen, inzonderheid ten overstaan van juryrechtbanken. Jury's zouden gemakkelijker geneigd zijn om in te gaan op de aanspraken van een slachtoffer[1409]. Omdat bij afwezigheid van een rechtstreekse vordering de benadeelde in geval van insolvabiliteit van de verzekerde onvergoed dreigt te blijven, werd geleidelijk een systeem van "*statutory subrogation*" ingevoerd waardoor de benadeelde betaling kan eisen van de verzekeraar in geval van insolvabiliteit[1410] van de verzekerde[1411]. Een veralgemeend "*statutory subrogation*"[1412] kwam er door de "*Third Parties (Rights against Insurers) Act*" van 1930[1413]. Dit houdt in dat de toestand van insolvabiliteit van de verzekerde een overdracht van zijn rechten aan de benadeelde tot gevolg heeft[1414]. Dit vereist niettemin dat de benadeelde eerst de verzekerde in rechte moet aanspreken[1415]. De *"statutory subrogation*" heeft bovendien tot gevolg dat enkel de rechten die de verzekerde heeft tegen zijn verzekeraar, aan de benadeelde worden overgedragen. De verzekeraar is tegenover de benadeelde op dezelfde wijze gehouden als ten aanzien van de verzekerde[1416]. De benadeelde moet de aansprakelijkheid van de verzekerde wel in rechte of in een arbitrale uitspraak doet vaststellen[1417].

BESLUIT

326. Uit het onderzoek is gebleken dat het eigen recht van de benadeelde een belangrijk instrument is om hem effectieve vergoeding van zijn schade te garanderen door de verzekeraar van de aansprakelijke. Nochtans geldt die waarborg niet voor alle verzekerden omdat voor de verzekeringsovereenkomsten die nog onder de toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, het veralgemeend eigen recht van artikel 150 Wet Verzekeringen niet geldt. Voor dit onderscheid is geen verantwoording te vinden[1418]. Vanuit de gedachte van nood aan bescherming van de benadeelde verdient

---

1409 J.G. FLEMING, *The Law of Torts*, seventh ed., The Law Book Company Ltd Sidney1987, 370.

1410 Dit kan zowel het geval zijn bij faillissement als bij een vereffening.

1411 Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, LexisNexis UK London 2003, p. 356, nr. 677; C.C. VAN DAM en E.A. WAAL, De directe actie in titel 7.17 BW, in T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 116, nr. 5.

1412 Een rechtstreekse vordering is wel bepaald in sectie 151 Road Traffic Act 1988.

1413 Deze insolvabiliteit kan onder meer ontstaan door het faillissement van de verzekede, een akkoord met de schuldeisers of een bevel dan wel een besluit tot vereffening (Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, LexisNexis UK London 2003, p. 356, nr. 679).

1414 Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, LexisNexis UK London 2003, p. 356-357, nr. 679.

1415 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 463-464, nr. 11.6.1.

1416 Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, LexisNexis UK London 2003, p. 358, nr. 681.

1417 P. CANE, *Tort Law and Economic Interests*, Clarendon Press Oxford 1996, p. 415.

1418 Het behoud van de Verzekeringswet 1874 bij de invoering van de Wet Landverzekeringsovereenkomst, had geen uitstaans met de inhoud van de bepalingen van de nieuwe wet maar was enkel ingegeven door de de vrees voor een juridische leemte. De Verzekeringswet 1874 die van toepassing was en is op de transportverzekering, vindt ook toepassing op de zeeverzekering.

het aanbeveling om de verschillende behandeling van benadeelden naargelang zij een beroep kunnen doen op het voorrecht van artikel 20, 9°, Hyp.W. dan wel het eigen recht van artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen weg te werken[1419]. Ook de diverse wettelijke bepalingen die nog voorzien in een bijzonder eigen recht, moet verdwijnen omdat zij dubbel gebruik uitmaken met voormeld artikel 86 en slechts voor verwarring kunnen zorgen.

327. Zoals verder is gebleken heeft de invoering van het veralgemeend eigen recht een dynamiek tot stand gebracht in de bescherming van de benadeelde waarbij de vergoeding van de benadeelde meer en meer wordt losgekoppeld van het vereiste van een opeisbare schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde. Hoewel dit niet strookt met de wettelijke bepalingen en de systematiek van het eigen recht, is dit soms te verantwoorden zoals het geval is bij schade van de huwgemeenschap veroorzaakt door één van de echtgenoten. Dit neemt niet weg dat de rechtspraak zich hiermee al te zeer verwijdert van de wettelijke regeling en een wetgevend ingrijpen de voorkeur verdient. Hierbij heeft het onderzoek ook nog aangetoond dat niet alleen het bewijs van de aansprakelijkheidsschuld, de uitoefening van het eigen recht van de benadeelde in de weg kan staan, maar ook het bewijs van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst. Weliswaar is de benadeelde niet gebonden aan de strikte bewijsregeling van artikel 64 Wet Verzekeringen maar dit belet niet dat hij toch op bewijsproblemen kan stuiten wanneer hij geen kennis heeft van het bestaan van de verzekeringsovereenkomst en *a fortiori* van de inhoud van deze overeenkomst.

328. Tenslotte toont het rechtsvergelijkend overzicht aan dat de benadeelde door de toekenning van een veralgemeend in artikel 150 Wet Verzekeringen over een aanzienlijk grotere bescherming geniet dan in de meeste andere landen, behoudens Frankrijk. De terughoudendheid in andere landen ten aanzien van de toekenning van een eigen recht, komt dan enigszins bevreemdend over[1420]. Het eigen recht wordt in België als een evidentie ervaren, zelfs in die mate dat de toepassing ervan steeds verder uitdeint. Zoals gezegd gaat zowel de wetgever als de rechtspraak soepel om met het vereiste van een opeisbare schuldvordering als voorwaarde voor de uitoefening van het eigen recht[1421]. Weliswaar zijn ook in de andere landen wetgevende maatregelen genomen om aan de nood aan bescherming van de

Waar de Wet Landverzekeringsovereenkomst deze verzekering niet beheerst, was de wetgever van ordeel dat de Verzekeringswet 1874 moest behouden blijven voor de transportverzekeringen (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel 2011, p. 103-105, nr. 103-104).

[1419] In de rechtsleer is trouwens de vraag gerezen of deze verschillende behandeling van benadeelden kan verantwoord worden in het licht van het gelijkheidsbeginsel (F. LONGFILS, L'assurance terrestre et l'assurance maritime: différences ou interférences? (noot bij Rb. Namen 7 maart 2001), *De Verz.* 2002, 149, nr. 24).

[1420] Een uitzondering moet hierbij gemaakt worden voor de WAM-verzekering. In nagenoeg alle landen van Europa (behoudens Malta, UK en Ijsland) bestaat een rechtstreeks vorderingsrecht tegen de verzekeraar (Verslag XIII World Congress Paris 2010, p. 102).

[1421] G. JOCQUE, De groeiende autonomie van de rechtstreekse vordering, in A. BOSSUYT, B. DECONINCK, E. DIRIX, A. FETTWEIS en E. FORRIER (red.), *Liber spei et amicitiae Ivan Verougstraete*, Larcier Brussel 2011, p. 337-343.

benadeelde tegemoet te komen, maar, behoudens in Frankrijk, gaat men nergens zover als in België[1422].

[1422] G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 750-751, nr. 414.

DEEL 4
VERWEER VAN DE VERZEKERAAR TEGEN DE BENADEELDE

INLEIDING

329. Zoals blijkt uit het vorige deel heeft de benadeelde op grond van artikel 150, eerste lid, Wet Verzekeringen een eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke. Dit eigen recht laat de benadeelde toe rechtstreeks vergoeding te vorderen van de verzekeraar van de aansprakelijke en beschermt hem hierdoor tegen de andere schuldeisers van de aansprakelijke. Evenwel garandeert het eigen recht op zich de benadeelde geen vergoeding aangezien hij de aansprakelijkheid van de verzekerde moet aantonen en de waarborg van de verzekeringsovereenkomst moet voorzien in dekking van deze aansprakelijkheid. De verzekeraar kan zowel uit de valutaverhouding tussen de benadeelde en de verzekerde die betrekking heeft op de aansprakelijkheidsschuld van deze laatste, als uit de contributioverhouding tussen hemzelf en de verzekerde die de bedongen waarborg betreft, verweermiddelen putten die de uitoefening van het eigen recht van de benadeelde belemmeren. De verzekeraar kan enerzijds de aansprakelijkheid van zijn verzekerde en anderzijds de dekking van het schadegeval door de verzekeringsovereenkomst betwisten. In de eerste plaats moet dus aandacht besteed worden aan de verweermiddelen van de verzekeraar met betrekking tot de valutaverhouding tussen de benadeelde en de verzekerde (Hoofdstuk I). Hierbij worden zowel de invloed van de afwezigheid van een aansprakelijkheidsschuld als de uitdoving van de verbintenis van de verzekerde tot vergoeding van de schade van de benadeelde onderzocht (Hoofdstuk I, B en C). Vervolgens focust het onderzoek op de verweermiddelen van de verzekeraar die hij put uit de contributioverhouding tussen hemzelf en de verzekerde. De regeling van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen wordt vooreerst geplaatst in zijn wettelijk kader (Hoofdstuk II, B). Vervolgens wordt het onderscheid dat de wetgever maakt tussen de verweermiddelen in de verplichte en de niet-verplichte verzekeringen, toegelicht (Hoofdstuk II, C). Voor de analyse van de verschillende regelingen in de verplichte en niet-verplichte verzekeringen wordt tegelijk gebruik gemaakt van een tweede onderscheid in de verweermiddelen. De uitwerking van de verweermiddelen vertoont ook een verschil naargelang de verzekeraar het bestaan van de verzekeringsovereenkomst ontkent of voorhoudt dat het schadegeval buiten de waarborg valt, dan wel dat hij de dekking van het schadegeval betwist op grond van een verweer dat hij put uit de wet of de verzekeringsovereenkomst. Dit onderscheid doorkruist het onderscheid tussen de verplichte en niet-verplichte verzekeringen (Hoofdstuk II, D). Op basis van dit dubbele onderscheid worden dan verder de tegenwerpelijke verweermiddelen onderzocht. Dit zijn de verweermiddelen op grond van het bestaan en de inhoud van de verzekeringsovereenkomst zowel in de verplichte als de niet-verplichte verzekeringen (Hoofdstuk II, E, I) en de verweermiddelen op grond van een bestaande verzekeringsovereenkomst in de niet-verplichte

aansprakelijkheidsverzekering (Hoofdstuk II, E, II). Tot slot besteedt het onderzoek aandacht aan de niet-tegenwerpelijke verweermiddelen in de beide verzekeringen (Hoofdstuk II, F).

HOOFDSTUK I. VERWEERMIDDELEN UIT DE VALUTAVERHOUDING

A. Principe

330. Het eigen recht creëert een rechtsband tussen de schuldeiser (benadeelde) en de onderschuldenaar (verzekeraar) van zijn schuldenaar (verzekerde). De schuldvordering die de benadeelde op basis hiervan kan uitoefenen tegen de verzekeraar, is afhankelijk van zijn schuldvordering tegen de verzekerde. De benadeelde beschikt slechts over een vordering tegen de verzekeraar voor zover hij schuldeiser is van de aansprakelijke verzekerde[1423]. De benadeelde kan dus tegen de verzekeraar slechts de rechten uitoefenen die hij bezit ten overstaan van de verzekerde. Dit heeft tot gevolg dat de verzekeraar in de regel de verweermiddelen met betrekking tot de hoofdschuld van de verzekerde kan tegenwerpen aan de benadeelde[1424]. De verzekeraar kan met andere woorden alle verweermiddelen die de verzekerde zelf tegenover de benadeelde kan laten gelden met betrekking tot de aansprakelijkheidsschuld, inroepen tegen de benadeelde die zijn eigen recht uitoefent[1425]. De vergoeding van de benadeelde door de verzekeraar kan dus in de eerste plaats stuiten op het verweer van de verzekeraar met betrekking tot de aansprakelijkheid van zijn verzekerde, hetzij dat er geen aansprakelijkheid van de verzekerde bestaat (Hoofdstuk I, B), hetzij dat de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde is uitgedoofd (Hoofdstuk I, C).

B. Afwezigheid van aansprakelijkheid van de verzekerde

331. De benadeelde die zijn eigen recht uitoefent tegen de verzekeraar, moet bewijzen dat de verzekerde op grond van aansprakelijkheid gehouden is tot vergoeding van de benadeelde. Deze bewijsplicht van de benadeelde rust op artikel 1315, eerste lid, BW en artikel 870 Ger.W. op grond waarvan hij het bestaan van de verbintenis waarop hij zijn aanspraken steunt, moet aantonen[1426]. De verzekeraar kan zich tegen de rechtstreekse vordering van de benadeelde verweren door de aansprakelijkheid van zijn verzekerde te betwisten. Hij kan voorhouden dat de benadeelde de aansprakelijkeidsschuld van zijn verzekerde niet bewijst. De verzekeraar kan zich ook beroepen op een rechtvaardigingsgrond in hoofde van zijn

1423 Zie deel 3.

1424 S. BAR en C. ALTER, *Les effets du contrat*, Kluwer, Waterloo, 2006, p. 61-62, nr. 124-125.

1425 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer, Antwerpen, 1984, p. 117, nr. 157; L. SIMONT, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 469, nr. 6.

1426 Beide bepalingen regelen de subjectieve bewijslast van de eiser die het rechtsfeit of rechthandeling waaruit de verbintenis waarvan hij de uitvoering vordert, voortvloeit, moet bewijzen (J. LAENENS, K. BROECKX, D. SCHEERS, P. THIRIAR, *Handboek gerechtelijk recht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 531, nr. 1175 en p. 533-534, nr. 1180 en 1181).

verzekerde. Wanneer de fout een misdrijf uitmaakt[1427], dient hij enkel aan te tonen dat de door hem aangevoerde rechtvaardigingsgrond geloofwaardig is[1428] waardoor de benadeelde moet bewijzen dat deze grond niet voorhanden is[1429]. Hierbij dient onderstreept dat deze bewijslastregeling niet geldt wanneer de grond van rechtvaardiging zelf de wettelijke grondslag vormt voor de vergoeding. Dit is het geval voor de vergoedingsplicht van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds op grond van artikel 19bis-11, § 1, 3°, WAM. Deze bepaling laat de benadeelde toe vergoeding van het Fonds te vorderen wanneer geen enkele verzekeringsonderneming tot de vergoeding van zijn schade gehouden is om reden van een toevallig feit waardoor de bestuurder van het voertuig dat het ongeval veroorzaakte, vrijuit gaat. De benadeelde moet dan krachtens artikel 1315, eerste lid, BW en artikel 870 Gerechtelijk Wetboek het bestaan van het toevallig feit bewijzen omdat zijn vordering niet gesteund is op een overtreding waarvoor overmacht wordt ingeroepen, maar wel op de wettelijke vergoedingsplicht van het Fonds[1430].

De verzekeraar kan aan de benadeelde ook tegenwerpen dat hij zelf een fout heeft begaan waardoor de aansprakelijkheid moet worden verdeeld en de benadeelde een deel van zijn schade zelf moet dragen[1431]. Dit geldt ook voor de rechthebbenden van het slachtoffer voor de schade die zij lijden bij weerkaatsing. Deze schade vindt zijn oorsprong in de familie- en genegenheidsbanden tussen het rechtstreeks slachtoffer en de andere slachtoffers die ook persoonlijk schade lijden. Wegens die banden is het recht van deze laatsten bezwaard door de persoonlijke verantwoordelijkheid van het rechtstreeks slachtoffer in zoverre de dader van het ongeval die verantwoordelijkheid tegen het rechtstreeks slachtoffer zelf kan inroepen. De verdeling van aansprakelijkheid werkt dus door tot deze slachtoffers die schade bij weerkaatsing lijden[1432]. Wanneer het rechtstreeks slachtoffer als enige aansprakelijk is voor het ongeval, kan degene die schade bij weerkaatsing lijdt, geen vergoeding verkrijgen van de aansprakelijkheidsverzekeraar van het rechtstreeks slachtoffer[1433]. Daartegenover staat dat de verzekeraar tot vergoeding van de gehele schade, ook van de rechthebbenden, gehouden is van zodra het rechtstreeks slachtoffer zelf geen fout in

1427 Wanneer lichamelijk letsel is toegebracht, is in de regel te besluiten tot het misdrijf van onopzettelijke slagen en verwondingen (418-420 SW).

1428 Of de ingeroepen grond van rechtvaardiging al dan niet geloofwaardig is, behoort tot de onaantastbare beoordeling van de feitenrechter (Cass. 19 december 1973, *AC* 1973, 411).

1429 Dit geldt zowel voor de strafrechter als voor de burgerlijke rechter (G. JOCQUE, Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid, in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIste Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-2007, Kluwer Mechelen, 2007, p. 51-52, nr. 51). Voor een toepassing: Rb. Leuven 10 oktober 2007, *VAV* 2007, 117: de rechtbank oordeelde dat het verlies van de controle over het stuur door een ongesteldheid of een medisch probleem niet ongeloofwaardig was.

1430 Cass. 10 februari 2005, *AC* 2005, 338, *RW* 2008-09, 110, *De Verz.* 2005, 703 en *VAV* 2005, 173.

1431 T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford, 2009, p. 825-827, nr. 1297.

1432 Cass. 5 oktober 1995, *AC* 1995, 844, *RW* 1997-98, 997, verkort.

1433 Cass. 2 maart 1995, *AC* 1995, 255, *RW* 1995-96, 338, verkort, *T.Verz.* 1995, 572, *JLMB* 1996, 339 met noot A. PIRARD, *RGAR* 1997, 12872, *RRD* 1996, 605 met noot J. FAGNART.

oorzakelijk verband met de schade heeft begaan. In dat geval kan de verzekeraar aan de benadeelden niet tegenwerpen dat niet alleen zijn verzekerde maar ook nog een derde aansprakelijk is voor de schade en zijn verzekerde dus slechts gedeeltelijk aansprakelijk is. Zoals hiervoor reeds uiteengezet moet de verzekeraar op grond van de aansprakelijkheid van zijn verzekerde de benadeelde volledig vergoeden binnen de grenzen van de dekking en heeft de fout van een derde hierop geen invloed[1434]. De verdeling van aansprakelijkheid geldt slechts in de onderlinge verhouding tussen de medeaansprakelijken[1435].

332. De verzekeraar kan zijn verweer ook steunen op een wettelijke of een contractuele bepaling die de aansprakelijkheid van zijn verzekerde uitsluit. Dit is het geval bij de toepassing van artikel 18 Wet Arbeidsovereenkomsten[1436] of artikel 46 Arbeidsongevallenwet 1971. De verzekeraar kan aan de verzekerde tegenwerpen dat hij niet gehouden is tot vergoeding van de benadeelde wanneer hij enkel de aansprakelijkheid van de werknemer dekt en deze zich kan beroepen op de immuniteit van artikel 18 Wet Arbeidsovereenkomsten. Bij een arbeidsongeval kan hij ook de immuniteit zoals bepaald in artikel 46 Arbeidsongevallenwet 1971 tegenwerpen aan de benadeelde. Hij moet geen dekking verlenen wanneer de verzekerde die aansprakelijk is voor het arbeidsongeval, geniet van deze immuniteit. Het verweer van de verzekeraar kan ook nog steunen op een bevrijdingsbeding. De verzekerde kan aansprakelijk zijn voor schade veroorzaakt bij de uitvoering van een overeenkomst maar deze overeenkomst kan voorzien in een exoneratie voor deze aansprakelijkheid. In dat geval kan de benadeelde de verzekerde niet aanspreken en is zijn verzekeraar evenmin tot vergoeding gehouden[1437].

333. Het verweer van de verzekeraar gesteund op de afwezigheid van aansprakelijkheid van de verzekerde, kan doorkruist worden door de belofte van deze laatste aan de benadeelde om diens schade te vergoeden. Wanneer de verzekerde aan de benadeelde vergoeding in het vooruitzicht stelt, kan dit een verbintenis door eenzijdige wilsuiting doen ontstaan op basis waarvan hij de benadeelde moet vergoeden[1438]. Deze verplichting tot vergoeding is in voorkomend geval niet gesteund op de aansprakelijkheid van de verzekerde maar enkel op de verbintenis door de eenzijdige wilsuiting. Die verbintenis van de verzekerde tot vergoeding van de schade van de benadeelde, geeft aan deze laatste dus geen eigen recht tegen diens verzekeraar. Deze verzekeraar kan, ondanks de belofte van de verzekerde, de

---

1434 Zie deel 1.

1435 Cass. 25 juni 2004, *TBH* 2005, 855 met noot G. JOCQUE, De rechten van de benadeelde ten aanzien van de aansprakelijkheidsverzekeraar bij een in solidum aansprakelijkheid van de verzekeraar.

1436 Cass. 8 maart 2006, *RABG* 2007, 892 met noot V. VERVLIET, De arbeidsongevallenverzekeraar, de WAM-verzekeraar, de werkgever en de werknemer: een ongemakkelijke "*ménage à quatre*", *RGAR* 2006, 14185 en *JT* 2006, 625: de gesubrogeerde arbeidsongevallenverzekeraar kan geen vergoeding vorderen van de verzekeraar wanneer de aansprakelijke een werknemer is die geen aansprakelijkheid draagt ingevolge artikel 18 Arbeidsovereenkomstenwet.

1437 Zie randnummer 94.

1438 Vred. Mechelen 29 juni 2005, *RW* 2008-09, 162.

afwezigheid van aansprakelijkheid aan de benadeelde tegenwerpen[1439]. Zelfs indien de verzekerde aansprakelijk mocht zijn, dan nog kan zijn toezegging van een vergoeding aan de benadeelde op grond van artikel 149 Wet Verzekeringen niet worden ingeroepen tegen de verzekeraar wanneer deze zonder diens toestemming is gedaan.

C. Tenietgaan van de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde

I. Algemeen

334. Wanneer de verzekerde aansprakelijk is voor de schade van de benadeelde, kan deze aansprakelijkheidsschuld op verschillende wijzen tenietgaan. De uitdoving van de verbintenis van de verzekerde tot vergoeding van de door hem aan de benadeelde veroorzaakte schade heeft tot gevolg dat een essentiële voorwaarde voor het bestaan van het eigen recht van de benadeelde verdwijnt. De aansprakelijkheidsverzekeraar kan dus in principe aan de benadeelde tegenwerpen dat de aansprakelijkheidsschuld van de benadeelde is tenietgegaan waardoor hij zijn rechtstreekse vordering niet meer kan uitoefenen. Aangezien de uitdoving van de verbintenis van de verzekerde zich op verschillende wijzen kan voordoen, moet de uitwerking van deze verschillende uitdovingsgronden op de uitoefening van het eigen recht van de benadeelde onderzocht worden.

II. Betaling door de verzekerde

335. Zoals elke verbintenis kan de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde uitdoven door een vrijwillige betaling[1440]. Wanneer de verzekerde de door hem veroorzaakte schade zelf vrijwillig vergoedt, kan de benadeelde zijn eigen recht tegen de verzekeraar niet meer uitoefenen[1441]. De verzekeraar kan dus aan de benadeelde tegenwerpen dat de verzekerde hem zelf heeft vergoed voor de schade waarvoor hij aansprakelijk is. Vereist is dat de benadeelde de schade effectief heeft vergoed. Wanneer de benadeelde enkel een veroordeling van de verzekerde heeft verkregen tot vergoeding van zijn schade maar hij nog niet werd betaald, blijft hij beschikken over zijn eigen recht tegen de verzekeraar[1442].

III. Schuldvergelijking tussen de benadeelde en de verzekerde

[1439] Zie ook randnummer 94.

[1440] W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 589 en 603.

[1441] Cass. 26 oktober 1962, *Pas.* I, 1963, 259 ; Luik 27 oktober 2003, *RRD* 2004, 43; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 771, nr. 424.

[1442] Cass. 13 oktober 1977, *AC* 1978, 205; Cass. 30 mei 1969, *AC* 1969, 948.

336. Wanneer twee personen elkaars schuldenaar zijn, heeft op grond van artikel 1289 BW tussen hen schuldvergelijking plaats, waardoor de twee schulden tenietgaan. De wettelijke schuldvergelijking vereist op grond van artikel 1290 BW onder meer dat de twee schulden effen zijn, dit is vaststaan of niet voor ernstige betwisting vatbaar zijn[1443]. Dit is niet het geval voor een vordering tot schadevergoeding van de benadeelde tegen de verzekerde omdat de rechter deze vergoeding nog moet begroten[1444]. Wanneer de benadeelde ook een schuld heeft ten aanzien van de verzekerde, is dus niet aan de voorwaarde van effen schuldvorderingen voldaan. De schuld van de verzekerde staat immers niet vast. Zowel over de aansprakelijkheid van de verzekerde als over de omvang van de schade van de benadeelde kan betwisting bestaan[1445]. De verzekeraar kan zich dus in principe niet beroepen op het tenietgaan van de schuld van zijn verzekerde ingevolge wettelijke schuldvergelijking[1446].

337. Dit belet niet dat bij een wederzijdse schuld tussen de verzekerde en de benadeelde een gerechtelijke schuldvergelijking kan plaatsvinden. Gerechtelijke schuldvergelijking houdt in dat de rechter de schuldvergelijking toepast op schulden die pas effen worden nadat hij erover heeft geoordeeld[1447]. Wanneer de benadeelde de veroordeling tot schadevergoeding vordert van de verzekerde op grond van zijn aansprakelijkheid, is deze schuld van de verzekerde effen op het ogenblik dat de rechter het bestaan van de schade en de omvang ervan heeft bepaald. Dit laat hem toe deze schuld van de verzekerde te compenseren met een schuld van de benadeelde ten overstaan van de verzekerde. De rechter kan dit niet ambtshalve doen. De betrokken partijen moeten in dat geval de schuldvergelijking inroepen[1448]. Wanneer de rechter de gerechtelijke schuldvergelijking toepast, doven de wederzijdse schulden van de verzekerde en de benadeelde uit tot beloop van het kleinste bedrag. Hierdoor kan de benadeelde ook zijn rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar niet meer uitoefenen ten belope van dat bedrag. De benadeelde beschikt na de gerechtelijke schuldvergelijking enkel nog over een eigen recht tegen de verzekeraar voor het bedrag dat de gecompenseerde schuld overstijgt. De verzekerde zelf behoudt na de gerechtelijke schuldvergelijking wel zijn aanspraak op dekking tegen zijn verzekeraar[1449]. De gerechtelijke schuldvergelijking die zich voordoet tussen de verzekerde en de benadeelde heeft immers niet tot gevolg dat de verzekeraar geen

---

1443 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 631-633.

1444 R. HOUBEN, Schuldvergelijking, *RW* 2010-11, 1371, nr. 6.

1445 De aansprakelijkheidsschuld is een waardeschuld waarvan de rechter het bedrag bepaalt (W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 609).

1446 Tot het arrest van 31 maart 1993 aanvaardde het Franse Hof van Cassatie dat de verzekeraar aan de benadeelde de schuldvergelijking kon tegenwerpen voor de onbetaalde premies. Met dit arrest oordeelde het Hof terecht dat geen schuldvergelijking mogelijk is aangezien de benadeelde geen schuldenaar van de premies is (Cass. fr. 31 maart 1993, *RGAT* 1993, 635 met noot J. BEAUCHARD).

1447 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 636-637.

1448 R. HOUBEN, Schuldvergelijking, *RW* 2010-11, 1375, nr. 16.

1449 A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 240, nr. 267.

dekking moet verlenen voor de schuld van de verzekerde. De verzekeraar kan dus de schuldvergelijking aan de benadeelde tegenwerpen maar blijft ten overstaan van zijn verzekerde gehouden tot dekking van diens aansprakelijkheidsschuld[1450].

338. Ook in de verhouding tussen de verzekerde en zijn verzekeraar kan schuldvergelijking aan de orde zijn[1451]. De verzekerde kan gerechtigd zijn op dekking van een schadegeval waarvoor hij aansprakelijk is terwijl de verzekeraar kan beschikken over een vordering tegen de verzekerde, bijvoorbeeld wegens niet-betaalde premies. De schuld van de verzekerde ten overstaan van zijn verzekeraar is niet effen aangezien zowel zijn aansprakelijkheid als de omvang van de schade van de benadeelde moet beoordeeld worden. Enkel een gerechtelijke schuldvergelijking is dus mogelijk. Deze schuldvergelijking kan het eigen recht van de benadeelde niet frustreren. De uitdoving van de schuld van de verzekerde tegenover de verzekeraar heeft niet tot gevolg dat de benadeelde zijn rechtstreekse vordering niet meer zou kunnen uitoefenen tegen de verzekeraar[1452]. Een gerechtelijke schuldvergelijking tussen verzekerde en verzekeraar is dus niet tegenwerpelijk aan de benadeelde.

IV. Schuldvermenging tussen de benadeelde en de verzekerde

339. De aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde kan op grond van artikel 1300 BW teniet gaan door schuldvermenging wanneer de hoedanigheid van verzekerde zich in dezelfde persoon verenigt met de hoedanigheid van benadeelde[1453]. De schuldvermeniging doet de schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde niet uitdoven maar vormt enkel een materieel beletsel voor de uitoefening ervan[1454]. Dit belet niet dat de benadeelde door de schuldvermenging niet meer beschikt over een opeisbare schuldvordering[1455]. Hierdoor kan hij zijn eigen recht tegen de verzekeraar niet meer uitoefenen en kan de verzekeraar de afwezigheid van een schuldvordering tegen de verzekerde aan de benadeelde tegenwerpen. Dat de schuldvermenging enkel een materieel beletsel voor de uitoefening van de schuldvordering vormt, heeft tot gevolg dat een latere splitsing van de hoedanigheden van schuldeiser en schuldenaar de schuldvordering met terugwerkende kracht doet

---

1450 De verzekerde dient er in voorkomend geval wel op toe te zien dat hij zijn regresvordering tegen de verzekeraar instelt binnen de verjaringstermijn van deze vordering (Cass. fr. 23 november 1999, *RGDA* 2000, 185 met noot L. MAYAUX; zie eveneens: L. MAYAUX, L'assureur est-il un garant? in *Droit et économie de l'assurance et de la santé, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert*, Dalloz Paris 2002, p. 289, nr. 16).

1451 Ook een schuldvergelijking tussen de rechtstreekse vordering van de benadeelde en een vordering van de verzekeraar tegen de benadeelde is in theorie mogelijk (R. HOUBEN, *Schuldvergelijking*, Intersentia 2010, p. 287, nr. 457-458). Dit lijkt echter zeer uitzonderlijk.

1452 R. HOUBEN, *Schuldvergelijking*, Intersentia Antwerpen 2010, p. 287, nr. 456.

1453 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 639.

1454 Cass. 26 oktober 1962, *Pas.* 1963, I, 259, *RW* 1962-63, 1813.

1455 L. SIMONT, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 469-470, nr. 8.

herleven[1456]. Wanneer de benadeelde een rechtspersoon is zoals een gesubrogeerde schadeverzekeraar en de schuldvermenging is opgetreden door fusie van deze verzekeraar met de verzekeraar van de aansprakelijke, kan het eigen recht van de schadeverzekeraar dus herleven wanneer de fusie naderhand ongedaan wordt gemaakt. Op dat ogenblik beschikt de gesubrogeerde schadeverzekeraar opnieuw over een rechtstreekse vordering tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar.

V. Kwijtschelding van schuld van de verzekerde

340. De schuld van de verzekerde kan ook tenietgaan door kwijtschelding[1457]. Kwijtschelding van een schuld houdt in dat de schuldeiser en de schuldenaar overeenkomen dat de schuldenaar ontslagen is van betaling van zijn schuld en de schuldeiser aan de betaling verzaakt[1458]. Wanneer de benadeelde verzaakt aan betaling door de verzekerde, dooft zijn schuldvordering ten overstaan van de verzekerde uit. De uitdoving van de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde heeft tot gevolg dat de benadeelde zijn eigen recht niet meer kan uitoefenen tegen diens verzekeraar. De verzekeraar kan dus de kwijtschelding van de schuld van de verzekerde tegenwerpen aan de benadeelde[1459].

VI. Verjaring van de vordering van de benadeelde tegen de verzekerde

341. Tot slot kan de vordering van de benadeelde tegen de verzekerde verjaren. De verjaring van deze vordering laat de schuld van de verzekerde alsdusdanig bestaan maar heeft tot gevolg dat zij niet meer opeisbaar is[1460]. De afwezigheid van een opeisbare schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde, zou in principe ertoe moeten leiden dat de benadeelde niet meer beschikt over een eigen recht tegen diens verzekeraar[1461]. Het Hof van Cassatie oordeelde in deze zin in het arrest van 16 februari 1962: "*Overwegende, weliswaar, dat de schuldeiser aan wie de wet, zoals ten deze artikel 6 van de wet van 1 juli 1956, het recht toekent een rechtstreekse*

1456 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 640.

1457 Over de juridische aard van de kwijtschelding: R. KRUITHOF, H. BOCKEN, F. DELY en B. DE TEMMERMAN, Verbintenissenrecht (1981-92), *TPR* 1994, 717-718, nr. 395.

1458 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 640-641.

1459 In Frankrijk wordt zonder meer aangenomen dat de uitdoving van de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde niet tot gevolg heeft dat de benadeelde zijn eigen recht tegen de verzekeraar niet meer kan uitoefenen (L. MAYAUX, L'assureur est-il un garant? in *Droit et économie de l'assurance et de la santé, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert*, Dalloz Paris 2002, p. 290, nr. 18).

1460 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 645.

1461 Dit geldt ook bij de toepassing van artikel 20, 9° Hyp.W. voor de verzekeringen die onder toepassing vallen van deel 5 Wet Verzekeringen, voorheen Wet Verzekeringen 1874 (A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 282, nr. 319: "*L'action de la victime contre l'assureur étant une voi d'exécution est soumise à la prescription de droit commun; mais comme son droit port sur l'indemnité due en vertu de la convention d'assurance, il deviendra sans objet si l'action de l'assuré contre l'assureur est elle-même prescrite*").

vordering tegen de schuldenaar in te stellen, principieel, die vordering niet vermag uit te oefenen indien zijn vordering tegen zijn eigen schuldenaar verjaard is"[1462]. De wetgever is evenwel hiervan afgeweken door te voorzien in een eigen verjaringsregeling voor de rechtstreekse vordering[1463]. De bijzondere verjaringsregeling van de rechtstreekse vordering is neergelegd in artikel 88, § 2, eerste lid, Wet Verzekeringen volgens hetwelk deze vordering verjaart door verloop van vijf jaar, te rekenen vanaf het schadeverwekkend feit of, indien er misdrijf is, vanaf de dag waarop het gepleegd is, waarbij de termijn, wanneer de benadeelde bewijst dat hij pas op een later tijdstip kennis heeft gekregen van zijn recht tegen de verzekeraar, pas begint te lopen vanaf dat tijdstip, en met een maximale termijn van tien jaar vanaf het schadeverwekkend feit of de dag waarop het misdrijf gepleegd is. De vordering van de benadeelde tegen de verzekerde op grond van buitencontractuele aansprakelijkheid verjaart daarentegen overeenkomstig artikel 2262bis, § 1, tweede lid, BW door verloop van vijf jaar vanaf de dag volgend op die waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van de schade of van de verzwaring ervan en van de identiteit van de daarvoor aansprakelijke persoon, met een maximale termijn van twintig jaar vanaf de dag volgend op die waarop het feit waardoor de schade is veroorzaakt, zich heeft voorgedaan. De verjaring van de rechtsvordering van de benadeelde tegen de verzekerde en de verjaring van zijn rechtsvordering van de verzekeraar zijn autonoom[1464]. Zij zijn onderworpen aan verschillende wettelijke regels die elk op eigen wijze de verjaring van de betreffende rechtsvordering regelen. De verjaring van de schuldvordering van de benadeelde tegen de verzekerde heeft dus geen invloed op zijn rechtstreekse vordering. De verzekeraar kan aan de benadeelde niet tegenwerpen dat zijn eigen recht teniet is gegaan doordat zijn schuldvordering tegen de verzekerde verjaard is.

[1462] Cass. 16 februari 1962, *RW* 1962, 592, *RCJB* 1962, 462.

[1463] Het arrest van 16 februari 1962 bevestigt uitdrukkelijk de mogelijkheid om bij wet af te wijken van de basisregel (L. SIMONT, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 471-473, nr. 11-13). Het arrest verwijst hierbij naar de voorbereidende werken van de wet van 1 juli 1956 en de toelichting van de Belgisch-Nederlandse-Luxemburgse Studiecommissie tot een making van het Recht.

[1464] Zie deel 6.

HOOFDSTUK II. VERWEERMIDDELEN UIT DE DEKKINGSVERHOUDING

A. Inleiding

342. Zoals hiervoor uiteengezet dekt de verzekeringsovereenkomst de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde. De uitoefening van het eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar vereist hierdoor niet alleen een aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde ten overstaan van de benadeelde maar ook een verzekeringsovereenkomst die deze schuld dekt. Dit heeft tot gevolg dat de verzekeraar in principe aan de benadeelde kan tegenwerpen dat hij hem niet moet vergoeden omdat er geen verzekeringsovereenkomst (meer) bestaat die het schadegeval dekt, of omdat de verzekeringsovereenkomst dan wel de wet hem bevrijdt van zijn verplichting om dekking te verlenen[1465]. Deze verweermogelijkheden van de verzekeraar leiden ertoe dat de benadeelde niet alleen de gevolgen van de afwezigheid van een verzekeringsovereenkomst maar ook van tekortkomingen van de verzekeringnemer en de verzekerde bij het sluiten en uitvoeren van de verzekeringsovereenkomst zou moeten ondergaan waardoor de uitoefening van zijn eigen recht zeer wordt beknot[1466]. Om de benadeelde te beschermen heeft de wetgever de mogelijkheden voor de verzekeraar om deze verweermiddelen in te roepen, beperkt in artikel 151 Wet Verzekeringen (Hoofdstuk II, A, II). Deze beperking van de verweermiddelen moet worden afgezet tegen de regels van artikel 92 Wet Verzekeringen met betrekking tot de verzekering ten behoeve van een derde waarin de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen van de verzekeraar ten overstaan van de verzekerde wordt geregeld (Hoofdstuk II, B, III) en tegen artikel 120 Wet Verzekeringen dat betrekking heeft op de rechten van de bevoorrechte en hypothecaire schuldeisers in de brandverzekering en eveneens voorziet in een bijzondere regeling van de aan deze schuldeisers tegenwerpelijke verweermiddelen (Hoofdstuk II, B, IV).

343. De regeling van artikel 151 Wet Verzekeringen steunt op het onderscheid tussen verplichte en niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen. Het onderzoek naar de verweermiddelen van de verzekeraar vereist dus een analyse van het onderscheid tussen deze beide verzekeringen (Hoofdstuk II, C, II). Hierbij moet ook een tweede onderscheid in ogenschouw genomen worden, met name tussen de verweermiddelen die betrekking hebben op het bestaan en de draagwijdte van de verzekeringsovereenkomst en de verweermiddelen die steunen op een tekortkoming van de verzekeringnemer of de verzekerde (Hoofdstuk II, C, III). Op basis van deze dubbele categorisering worden enerzijds de tegenwerpelijke verweermiddelen (Hoofdstuk II, D, I en II) en anderzijds de niet-tegenwerpelijke verweermiddelen onderzocht (Hoofdstuk II, E, I en II).

1465 R. PATRY, Responsabilité civile et assurances, *RIDC* 1997, 377-378, nr. 7-8.

1466 F. CHAPUISAT, L'opposabilité au tiers bénéfaire des exceptions opposables au souscripteur du contrat d'assurance, *RGAT* 1976, 123.

B. Wettelijke regelingen met betrekking tot de verweermiddelen

I. Tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen op grond van artikel 151 Wet Verzekeringen

344. De beperking van de verweermiddelen die de verzekeraar aan de benadeelde kan tegenwerpen, is voor de aansprakelijkheidsverzekeringen die onder de toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen, geregeld in artikel 151 van deze wet[1467]. Omdat het bestaan van een eigen recht van de benadeelde op zich geen beperking van de verweermiddelen van de verzekeraar tot gevolg heeft, is een wettelijke regeling hiervoor nodig[1468]. Zonder bijzondere wettelijke bepaling zijn enkel de verweermiddelen ontstaan na het instellen van de rechtstreekse vordering, niet tegenwerpelijk aan de benadeelde[1469]. Artikel 151 Wet Verzekeringen voorziet in een ruimere niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. Naargelang de omstandigheden moet de verzekeraar de benadeelde ook vergoeden hoewel hij op grond van zijn verbintenisrechtelijke verhouding met de verzekerde hiertoe niet of niet volledig gehouden is[1470]. De niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen maakt hiermee het eigen recht van de benadeelde in zeker mate los van de verzekeringsovereenkomst[1471].

II. Tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen op grond van artikel 92 Wet Verzekeringen

345. Voor de verzekeringen tot vergoeding van schade waarvan de aansprakelijkheidsverzekeringen deel uitmaken, regelt artikel 92, tweede lid, Wet Verzekeringen de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen aan de verzekerde

---

1467 Een bijzondere regeling van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen in de WAM-verzekering is neergelegd in artikel 16 WAM (voorheen artikelen 11 en 13 WAM 1956) (L. SIMONT, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du proprétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, p. 486, nr. 32; D. DE MAESENEIRE, noot bij Gent 18 januari 1990, *De Verz.* 1990, 769-770). Deze bepaling werd bij de invoering van artikel 87 Wet Landverzekeringsovereenkomst in de WAM-wet behouden wegens de verwijzing naar de bepalingen betreffende de eigendomsoverdracht van het voertuig. Het is evenwel betwijfelbaar of dit noodzakelijk was (G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, Cahiers Antwerpen Brussel Gent nr. 2003/5, Larcier Brussel-Gent 2003, 33).

1468 Conclusie Procureur-Generaal R. HAYOIT DE TERMICOURT bij Cass. 18 oktober 1945, *Pas.* 1945, I, 241.

1469 I. SAMOY, De rechtstreekse vordering van de eigenaar tegen de verzekeraar van de huurder en de tegenstelbaarheid van excepties. Een zoektocht naar algemene regels... (noot bij Luik 29 oktober 1998), *TBBR* 2003, 237, nr. 8; X. DIEUX, Nature et limites du droit du titulaire d'une action contre un cocontractant de son débiteur, (noot bij Cass. 19 oktober 2001), *RCJB* 2004, 43, nr. 20;

1470 Zelfs het principe van de onverzekerbaarheid van opzet, dat van openbare orde is, verzet zich niet tegen vergoeding van de benadeelde voor zover een recht van verhaal toekomt aan de verzekeraar (B. DUBUISSON, La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly*, die Keure Brugge 2009, p. 178, *RGAR* 2010, 14586, nr. 3).

1471 P. WERY, L'action oblique et les actions directes en droit belge, in J. SMITS en S. STIJNS (red.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen 2005, p. 330, nr. 27.

wanneer deze verzekering een verzekering ten behoeve van een derde is[1472]. Op grond van deze bepaling zijn alle excepties eigen aan de verzekeringsovereenkomst die ten behoeve van een derde gesloten is en waarop de verzekeraar zich tegen de verzekeringnemer kan beroepen, ook tegenwerpelijk aan de verzekerde, wie het ook zij[1473]. Deze bepaling regelt dus de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen in de verhouding tussen de verzekerde die geen verzekeringnemer is, en de verzekeraar[1474]. De verzekeraar kan het verweer dat hij aan de verzekeringnemer kan tegenwerpen, ook aan de verzekerde tegenwerpen[1475]. Deze tegenwerpelijkheid is gesteund op de gedachte dat de verzekerde die geen verzekeringnemer is, geen andere rechten kan hebben dan degene die hij put uit de verzekeringsovereenkomst. Zijn aanspraken ten overstaan van de verzekeraar zijn volledig bepaald door de verzekeringsovereenkomst[1476]. Artikel 92, tweede lid, Wet Verzekeringen heeft dus geen betrekking op de verhouding tussen de benadeelde en de verzekeraar maar op deze tussen de verzekerde die niet de verzekeringnemer is, en de verzekeraar[1477]. In de verhouding tussen de benadeelde en de verzekeraar wordt de tegenwerpelijkheid van het verweer van deze laatste enkel geregeld door artikel 151 Wet Verzekeringen. Het verweer dat de verzekeraar tegenover zijn verzekerde, die al dan niet de verzekeringnemer is, kan voeren, is in de aansprakelijkheidsverzekering wel van belang in het raam van het recht van verhaal van de verzekeraar tegen de verzekerde[1478].

III. Tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen op grond van artikel 120 Wet Verzekeringen

346. Een bijzondere regeling van tegenwerpelijkheid van verweermiddelen is opgenomen in artikel 120 Wet Verzekeringen. Deze bepaling heeft betrekking op de verweermiddelen die de brandverzekeraar kan tegenwerpen aan de schuldeiser die op de verzekerde goederen een recht van voorrang heeft, dat de verzekeraar bekend

---

1472 Zoals hiervoor reeds aangeven is de aansprakelijkheidsverzekering meestal een verzekering voor rekening (zie hoofdstuk 2).

1473 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 190-191, nr. 223. Voor de verzekeringen die onder deel 5 Wet Verzekering, voorheen Verzekeringswet 1874 vallen, zie: J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 431, nr. 28.

1474 Dit geldt eveneens bij de zaakverzekeringen die een aansprakelijkheidsbelang dekken, zoals de brandverzekering voor de goederen toebehorende aan derden. De verweermiddelen die tegenwerpelijk zijn aan de verzekeringnemer die de zaakverzekering sloot, kunnen eveneens tegengeworpen worden aan de derden wiens goederen mee verzekerd zijn (J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 36, nr. 100).

1475 Behoudens de verweermiddelen die verbonden zijn aan de persoon van de verzekeringnemer zoals de schuldvergelijking (H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 9, nr. 4).

1476 S. FREDERICQ, La transmission des obligations en droit des assurances, in *La transmission des obligations* (Travaux des IXes Journées juridiques Jean Dabin), 1980, p. 349-350.

1477 Dit is ook het geval voor artikel 229 Wet Verzekeringen, voorheen artikel 5 Verzekeringswet 1874 (G. WETS, L'assurance de la responsabilisaté des accidents d'automobile et la stipulation pour autrui, *De Verz.* 1952, 538).

1478 Zie deel 5.

is[1479]. Volgens deze bepaling kan de verzekeraar geen verweermiddel of verval van recht voortvloeiend uit een feit dat zich na het schadegeval heeft voorgedaan, aan deze schuldeiser tegenwerpen[1480]. Artikel 120 Wet Verzekeringen heeft geen betrekking op verweermiddelen die de verzekeraar kan tegenwerpen aan de verzekerde die niet de verzekeringnemer is, zoals bedoeld in artikel 92 Wet Verzekeringen. Evenmin heeft artikel 120 Wet Verzekeringen enig uitstaans met artikel 151 van deze wet. De tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen bedoeld in artikel 120 heeft betrekking op de brandverzekering als zaakverzekering en niet als aansprakelijkheidsverzekering. De schuldeisers van de verzekerde zijn geen benadeelden in de zin van artikel 55, 1°, Wet Verzekeringen[1481]. Deze schuldeisers hebben weliswaar een recht tegen de brandverzekeraar maar in tegenstelling tot de aansprakelijkheidsverzekering is de brandverzekering tot stand gekomen los van een mogelijke aanspraak van deze schuldeisers. Indien de hypothecaire of bevoorrechte schuldvordering verdwijnt, komt de vergoeding trouwens toe aan de verzekerde zelf, hetgeen uiteraard niet het geval is in de aansprakelijkheidsverzekering[1482].

C. De *summa divisio*: verplichte en niet verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen

I. Verantwoording van de verschillen in de regelingen voor de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen

347. De wetgever heeft in artikel 151 Wet Verzekeringen verschillende regelingen met betrekking tot de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen ingevoerd naargelang de verzekeringsovereenkomst al die niet verplicht werd gesloten. De regeling voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekering geeft aan de benadeelde een grotere bescherming dan de regeling voor de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering. Niettemin is ook voor de niet-verplichte verzekeringen in een weliswaar beperkte niet-tegenwerpelijkheid voorzien. De beperking van de verweermiddelen zowel in de verplichte als niet-verplichte verzekeringen toont in elk geval aan dat de wetgever steeds meer belang hecht aan de bescherming van de benadeelde. De verzekeraar kan immers in de beide gevallen op grond van artikel 151

[1479] Zie hieromtrent: B. DUBUISSON, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de choses et de frais, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Luik 2008, p. 160-163, nr. 42-43.

[1480] Artikel 120, § 2, Wet Verzekeringen voorziet in een bijzondere regeling wat betreft de tegenwerpelijkheid van de schorsing van de dekking, de vermindering van het bedrag en de opzegging van de overeenkomst.

[1481] Volgens DUBUISSON is het niet duidelijk of de schuldeisers een eigen recht hebben dan wel beschikken over een vordering op grond van zakelijke subrogatie, hetgeen onder meer van belang is voor de bepaling van de verjaringstermijn van deze vordering (B. DUBUISSON, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de choses et de frais, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Luik 2008, p. 163, nr. 43).

[1482] F. CHAPUISAT, L'opposabilité au tiers bénéficiaire des exceptions opposables au souscripteur du contrat d'assurance, *RGAT* 1976, 132.

Wet Verzekeringen verplicht zijn de benadeelde te vergoeden, ook al is hij in zijn verhouding met de verzekerde daartoe niet gehouden[1483].

348. De verschillende regelingen van de niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen naarlang de aansprakelijkheid van de verzekerde gedekt is door een verplichte dan wel een niet-verplichte verzekering, hebben een verschillende graad van bescherming van de benadeelde tot gevolg. Deze verschillende behandeling van de benadeelde naargelang hij zijn eigen recht kan laten gelden tegen een verplichte dan wel een niet-verplichte verzekeraar, is volgens het arrest van 28 oktober 2004 van het Arbitragehof, thans Grondwettelijk Hof, niet discriminatoir[1484]. Volgens het Hof is in de gevallen waarin de wetgever het sluiten van een verzekering verplicht heeft gesteld, afgeweken van de regel van het gemeen recht volgens welke het sluiten van een verzekering tot de contractuele vrijheid behoort, en moet hij worden geacht dat te hebben gedaan om redenen van algemeen belang[1485]. Het Hof acht de verschillende regels met betrekking tot de verplichte en de niet-verplichte verzekering dus verantwoord op grond van motieven van algemeen belang[1486]. Verder oordeelt het Hof dat de wetgever, bij het verplicht stellen van de verzekering inzake motorrijtuigen, tot doel heeft gehad aan de slachtoffers van ongevallen, veroorzaakt door middel van motorrijtuigen, een snel en zeker herstel van de geleden schade te waarborgen. De principiële niet-tegenwerpelijkheid van verweermiddelen door de WAM-verzekeraar is een pertinente maatregel om een zeker herstel van de geleden schade te waarborgen. De wetgever vermocht bovendien van oordeel te zijn dat het verplicht karakter van de verzekering verantwoord is in het licht van het bijzondere risico op lichamelijke letsels, voortvloeiend uit de aanwezigheid van motorrijtuigen in het verkeer, risico dat minder groot is bij de aanwezigheid van fietsen in het verkeer. Het gehanteerde onderscheidingscriterium is volgens het Hof pertinent ten aanzien van de doelstelling om, enerzijds, de aan de verzekeringsovereenkomst ten grondslag liggende contractuele vrijheid zo ruim mogelijk te eerbiedigen, en, anderzijds, het herstel van de schade zeker te stellen wanneer redenen van algemeen belang dit verantwoorden. De regeling is, nog steeds volgens het Hof, evenmin onevenredig. De wetgever vermag immers van oordeel te zijn dat uitzonderingen op het gemeen

---

1483 Noot E.K. onder Cass. 28 november 1975, *Pas.* 1976, 397: "*En ce cas l'assureur est tenu non en vertu du contrat d'assurance, mais en vertu de la loi*".

1484 Arbitragehof 28 oktober 2004, *TBH* 2005, 1052, als gevolg van een prejudiciële vraag bij vonnis van 3 februari 2004 van de rechtbank van eerste aanleg te Mechelen (*VAV* 2004, 526); zie ook: B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 155, nr. 15.

1485 Het Hof wijst erop dat WAM-wet 1956 ertoe strekt "*aan al de slachtoffers van ongevallen, veroorzaakt door middel van motorrijtuigen, een snel en zeker herstel van de geleden schade te waarborgen*" (*Parl. St.*, Kamer, 1953-1954, nr. 379, p. 3). In de gevallen waarin de wetgever het sluiten van een verzekering niet verplicht heeft gesteld, zoals bij de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, moet hij worden geacht te hebben geoordeeld dat er geen redenen van algemeen belang aanwezig zijn om een verzekeringsplicht te verantwoorden.

1486 In deze zaak stond een slachtoffer van een verkeersongeval veroorzaakt door een gemotoriseerd voertuig (verplichte WAM-verzekering) tegenover het slachtoffer van een ongeval veroorzaakt door een fietser (niet-verplichte gezinsaansprakelijkheidsverzekering).

verbintenissenrecht beperkt dienen te blijven. De omstandigheid dat de verzekeraar, in het geval van een niet-verplichte verzekering, de excepties, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst aan de benadeelde kan tegenwerpen, belet de benadeelde bovendien niet om de persoon die verantwoordelijk is voor de schade, aan te spreken tot vergoeding van die schade.

Bij de redenen die het Hof hanteert om het onderscheid inzake de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen in de verplichte en de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering grondwetsconform te verklaren, kunnen kanttekeningen geplaatst worden. Ook ten aanzien van niet-verplichte verzekeringen zoals de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, is het waarborgen van een zeker herstel van de geleden herstel pertinent. Het privé-leven creëert, zoals het wegverkeer, bijzondere risico's op lichamelijke letsels. Dat de uitzonderingen op het gemeen verbintenissenrecht beperkt moeten blijven, kan bezwaarlijk opwegen tegen de afwezigheid van vergoeding van slachtoffers in het kader van niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen. De omstandigheid dat de verzekeraar, in het geval van een niet-verplichte verzekering, de excepties, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst aan de benadeelde kan tegenwerpen, heeft tot gevolg dat de benadeelde wordt geconfronteerd met een insolvabele schuldenaar. Dat de benadeelde deze persoon die verantwoordelijk is voor de schade, zelf kan aanspreken tot vergoeding van die schade, is geen waarborg voor vergoeding. De verschillende behandeling van de benadeelde in het kader van verplichte en niet-verplichte verzekeringen lijkt dus moeilijk te verantwoorden[1487].

II. Onderscheid tussen verplichte en niet-verplichte verzekeringen

a. De wettelijke verzekeringsplicht

349. Of een aansprakelijkheidsverzekering verplicht is of niet, lijkt op het eerste gezicht voor de hand te liggen. Nochtans is dit niet steeds het geval. Duidelijkheid bestaat hierover wanneer een wettelijke bepaling verplicht tot het sluiten van een verzekering. Een verplichte aansprakelijkheidsverzekering bestaat dus wanneer de wetgever voor een bepaalde activiteit het voorafgaand sluiten van een aansprakelijkheidsverzekering oplegt[1488]. De wetgever motiveert slechts zelden de invoering van deze verplichting[1489].

[1487] Zie randnummers 472-473.

[1488] Dit is bijvoorbeeld het geval voor de jachtverzekering. Op grond van artikel 1 KB 15 juli 1963 kan niemand een jachtverlof of een jachtvergunning krijgen zonder titularis te zijn van een verzekering die beantwoordt aan de in dat besluit gestelde minimumvoorwaarden. De jacht is dus afhankelijk van het sluiten van deze verzekering (B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, *Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 158-159, nr. 19).

[1489] M. FONTAINE, Les assurances obligatoires en droit belge. Technique et opportunité(1), *RGAR* 1983, 10587(2r). Dit was uitzonderlijk wel het geval bij de invoering van de verzekeringsplicht voor architecten bij artikel 4 Wet 15 februari 2006 (*BS* 25 april 2006). De wetgever gaf als reden voor

350. De verplichting tot het sluiten van een verzekeringsovereenkomst vormt een uitzondering op de vrijheid van contracteren[1490]. Deze inbreuk op de contractsvrijheid kan verantwoord worden door de sociale noodzaak om slachtoffers te beschermen[1491]. Aangezien het opleggen van een verzekeringsplicht ingaat tegen de contractuele vrijheid bepaald in artikel 1134 BW, vereist deze verplichting een wettelijke bepaling. Een verzekeringsplicht kan weliswaar ook ingesteld worden bij koninklijk besluit, ministeriëel besluit of besluit van een gemeenschaps- of gewestelijke regering[1492]. In dat geval moet een wettelijke of decretale bepaling echter voorzien in een bevoegdheidsdelegatie[1493].

351. Soms legt de wetgever het sluiten van een verzekeringsovereenkomst op als een voorwaarde voor het verkrijgen van een subsidie[1494], bijvoorbeeld voor sportverenigingen[1495]. Het is betwist of in dat geval sprake is van een verzekeringsplicht in de zin van artikel 151 Wet Verzekeringen[1496]. De visie dat verzekeringen die vereist zijn om een subsidie te verkrijgen, geen verplichte

---

de verzekeringsplicht de zekerheid van de architect en de bescherming van de bouwheer aan als doelstelling. Soms is ook het verminderen van de lasten van de overheid een motief voor het opleggen van een verzekeringsplicht (H. de RODE, Les assurances obligatoires en Europe, Etat de droit comparé,, in J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer Mechelen 2001, p. 62-64).

1490 C. DELPOUX, Les assurances de responsabilité, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 760.

1491 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 13, nr. 17 en p. 15, nr. 20: "*Mais la liberté du XXe siècle trouve ses limites dans le bien commun et les nécessités sociales: la protection des victimes est alors apparue un objectif d'utilité sociale supérieur au maintien d'une totale liberté contractuelle*".

1492 H. CLAASSENS, De verplichte verzekeringen in België: een proeve van typologie, in J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer 2001, p.14-16, nr. 2.1 en 2.2: volgens deze auteur is dit zelfs mogelijk bij circulaire.

1493 A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ 2000, p. 11, nr. 1-08 - 1-09). Zie hieromtrent: H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 22, nr. 23 Y. LAMBERT-FAIVRE, Les assurances obligatoires, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 2007, p. 552; A.-T. LEMASSON, Réflexion générale sur le droit commun de l'assurance obligatoire, *RGDA* 2011, 427; J. KULLMANN, L'accompagnement juridique de l'obligation d'assurance en France, *De Verz.* 2001, Dossier 7, 82.

1494 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 22, nr. 23.

1495 N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 54-55, nr. 137. Verzekeringsovereenkomsten die door een gemeente worden gesloten voor de landelijk georganiseerde sportverenigingen zoals vereist door artikel 2, §2, Decreet 2 maart 1977, zijn in elk geval verplichte verzekeringen (Antwerpen, 5 december 2007, *De Verz.* 2008, 240).

1496 Volgens DUBUISSON is er geen sprake van een verplichte verzekering (B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 158-159, nr. 19). H. de RODE beschouwt deze verzekeringen wel als verplichte verzekeringen omdat de subsidies noodzakelijk zijn om de activiteiten te kunnen uitoefenen (H. de RODE, Les assurances obligatoires en Europe, Etat de droit comparé, in J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer 2001, p. 66). De C.B.F.A. vermeldde deze verzekeringen niet in de lijst van verplichte verzekeringen (J. ROGGE, De verplichte verzekering: een ongedefinieerde notie, in I. BOONE, I. CLAEYS en L. LAVRYSEN, *Liber amicorum Hubert Bocken*, die Keure Brugge 2009, p. 240).

verzekeringen zijn, verdient bijval[1497]. De wetgever legt in dat geval geen verzekeringsplicht op voor het uitvoeren van een bepaalde activiteit, noch wordt de uitoefening van deze activiteit verboden indien geen verzekering wordt gesloten. Het sluiten van de verzekering is enkel nodig voor het verkrijgen van een subsidie[1498]. De wetgever kan ook een verplichting opleggen tot het stellen van een financiële garantie voor de uitoefening van een bepaalde activiteit. Wanneer deze financiële garantie bestaat uit het sluiten van een verzekeringsovereenkomst, heeft deze wel een verplicht karakter[1499].

352. Wanneer de wetgever een verzekeringsverplichting oplegt, bepaalt hij niet steeds de omvang van de waarborg van de verzekeringsovereenkomst. De wetgever kan zich ertoe beperken om enkel een bepaalde categorie van personen te verplichten om voor de uitoefening van bepaalde activiteiten een aansprakelijkheidsverzekering te sluiten zonder de waarborg van deze verzekering nader te omschrijven. In dat geval bepalen de partijen zelf de inhoud van de verplichte verzekeringsovereenkomst[1500]. Dit kan tot gevolg hebben dat de verzekeringsplicht die strekt tot bescherming van de verzekerde en de benadeelde, deze doelstelling niet waarmaakt. Het gevaar bestaat immers dat de contractuele bepalingen, onder meer door het opnemen van uitsluitingen, de verzekeringsovereenkomst dermate uithollen dat deze geen effectieve bescherming biedt aan de verzekerde en benadeelde en dus een vals gevoel van zekerheid en veiligheid creëert[1501]. Dit moet de wetgever ertoe aanzetten om bij het opleggen van een verzekeringsplicht ook de omvang van de waarborg te regelen[1502]. De wetgever kan dit op verschillende wijzen doen. In de eerste plaats kan de verzekeringsplicht gepaard gaan met het opleggen van minimumgarantievoorwaarden[1503]. De wetgever kan ook voorzien in een dwingende modelovereenkomst. In beide gevallen kan de verzekeraar niet vrij de clausules van de verzekeringsovereenkomst bepalen zodat er normaliter geen gevaar zou mogen

[1497] Zie ook: K. BERNAUW en J. ROGGE, National Report Belgium, XIII World Congress, Paris 2010, p. 5; H. COUSY en C. VAN SCHOUBROECK, De actualiteit van de rechtstreekse vordering, *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant Brussel 2002, p. 569-570, nr. 4.

[1498] Niettemin vermeldde de Controledienst voor Verzekeringen deze verzekeringen in zijn eerste jaarverslag bij de verplichte verzekeringen (H. CLAASSENS, De verplichte verzekeringen in België: een proeve van typologie, J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer Mechelen 2001, p. 13, nr. 1.4).

[1499] K. BERNAUW en J. ROGGE, National Report Belgium, XIII World Congress, Paris 2010, p. 6*; contra*: A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ 2000, p. 46, nr. 1-105.

[1500] A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ 2000, p. 14-15, nr. 1-14.

[1501] Y. LAMBERT-FAIVRE, Les assurances obligatoires, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 553.

[1502] C. DELPOUX, Les assurances de responsabilité, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 760; A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ 2000, voorwoord G. DURRY, VI.

[1503] Zoals in het KB 25 april 2007 voor de verplichte verzekering van de landmeter-expert (*BS* 29 juni 2007) of in het KB 25 maart 1996 voor de verplichte verzekering van de verzekeringstussenpersoon (*BS* 3 april 1996).

bestaan dat de verzekeringsplicht zijn effect mist[1504]. Hierbij mag niet uit het oog verloren worden dat het gebruik van een modelovereenkomst of het opleggen van minimumgarantievoorwaarden op zich aan de verzekering geen verplicht karakter verleent[1505]. Ook een ruimere waarborg dan degene die de wetgever voor de verzekering oplegt, maakt deze hele verzekering niet verplicht.

353. De wettelijk verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen zijn bijzonder talrijk[1506]. De *website* van de CBFA, thans FSMA, bevat een lijst van deze verzekeringen[1507]. De lijst vermeldt enerzijds de verzekeringen die een verplicht karakter hebben door een wet, decreet of ordonnantie. Anderzijds verwijst zij ook naar de verzekeringen die verplicht zijn doordat een wettelijke bepaling aan de afwezigheid van het sluiten ervan bepaalde gevolgen koppelt, zoals een strafrechtelijke en/of administratieve sanctie, het verbod om een bepaalde activiteit uit te oefenen of om een bepaalde handeling te stellen, het ambsthalve aansluiten bij een overheids- of privé-instelling, kas of fonds waaraan een bijdrage moet betaald worden, en het geheel of gedeeltelijk verhalen op de verzekeringsplichtige persoon van het bedrag dat door een overheids- of privé-instelling, kas of fonds wordt uitbetaald[1508]. De belangrijkste verplichte verzekering is ongetwijfeld de WAM-verzekering. Het is de enige verzekering die verplicht is in alle landen van de Europese Unie[1509]. Evenwel hebben ook andere verplichte verzekeringen een belangrijk maatschappelijk impact, zoals de vrijwilligersverzekering (artikel 6, § 1 Wet 3 juli 2005), de verzekering voor de gemeenten (artikel 74, eerste lid, Gemeentedecreet van 15 juli 2005[1510]), de verzekering bij het uitvoeren van

---

1504 G. DURRY, Les grandes catégories d'assurances, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 532). H. CLAASSENS, De verplichte verzekeringen in België: een proeve van typologie, in J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer Mechelen 2001, p. 19, nr. 2.5 met verwijzing naar de verzekering tegen brand en andere gevaren wat de eenvoudige risico's betreft (KB 24 december 1992).

1505 Het KB 12 januari 1984 legt minimumgarantievoorwaarden op voor de gezinsaansprakelijheidsverzekering zonder deze verzekering verplicht te maken. Daarentegen voorziet het KB 19 december 2006 in minimumgarantievoorwaarden voor de vrijwilligersverzekering die wel een verplichte verzekering is.

1506 Het fenomeen van de wettelijk verplichte aansprakelijkheidsverzekering heeft vooral in België en Frankrijk een grote omvang aangenomen (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 79-82, nr. 75-76; M. FONTAINE, Les assurances obligatoires en droit belge. Technique et opportunité (1), *RGAR* 1983, 10587(1); A.-T. LEMASSON, Réflexion générale sur le droit commun de l'assurance obligatore, *RGDA* 2011, 423; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 16, nr. 20 met verwijzing naar ongeveer 120 verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen in Frankrijk).

1507 http://www.fsma.be/nl/Consumers/Savings%20and%20investments%20and%20insurance/Insurance%20consumer/Article/wetteksten/verp.aspx.

1508 J. ROGGE, De verplichte verzekering: een ongedefinieerde notie, in I. BOONE, I. CLAEYS en L. LAVRYSEN, *Liber amicorum Hubert Bocken*, die Keure Brugge 2009, p. 240.

1509 H. de RODE, Les assurances obligatoires en Europe, Etat de droit comparé,, in J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer Mechelen 2001, p. 49.

1510 *BS* 31 augustus 2005. Op grond van artikel 74, eerste lid, van dit decreet moet de gemeente een verzekering sluiten om de burgerrechtelijke aansprakelijkheid te dekken die persoonlijk ten laste komt van de burgemeester en de schepenen bij de normale uitoefening van hun mandaat. Overeenkomstig artikel 74, tweede lid, van het decreet moet de Vlaamse Regering de nadere regels

experimenten op personen (artikel 29, § 2 Wet 7 mei 2004[1511]), de architectenverzekering (artikel 4 Wet 15 februari 2006[1512]) en de verzekering van de landmeter-expert (KB 15 december 2005[1513]). Voor enkele aansprakelijkheidsverzekeringen waarvoor de verzekeringsplicht reeds geruime tijd bestaat, kan verwezen worden naar de verzekering voor het verkrijgen van een jachtverlof of van een jachtvergunning (KB 15 juli 1963)[1514], de verzekering voor wielerwedstrijden (artikel 15 KB 21 augustus 1967 tot reglementering van de wielerwedstrijden en van de veldritten[1515]) en de verzekering tegen brand en ontploffing in inrichtingen toegankelijk voor het publiek (artikel 8 Wet 30 juli 1979[1516]). Ondanks hun maatschappelijk belang bestaat geen wettelijke verzekeringsplicht voor de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[1517], de verzekering

bepalen voor de uitvoering van het eerste lid van artikel 74. Deze regels werden opgenomen in het Besluit van de Vlaamse Regering van 19 januari 2007 houdende het statuut van de lokale en provinciale mandataris (*BS* 9 februari 2007). Zie hieromtrent: G. JOCQUE, De overheidsaansprakelijkheid voor het beheer van het wegennet, in *Rechtskroniek voor de vrede- en politierechters 2010*, die Keure Brugge 2010, p. 298-299, nr. 49-51.

1511 *BS* 18 mei 2004. Zie omtrent deze wet: T. VANSWEEVELT, De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering, *T.Gez.* 2005-06, 22-32; I. GEERS en K. DEVOLDER, De Wet Medische Experimenten vanuit aansprakelijkheidsperspectief, in H. BOCKEN (ed.), *Nieuwe wettelijke regelingen voor vergoeding van gezondheidsschade*, Gandaius, Ontmoetingen met recht nr. 8, Kluwer Mechelen 2008, p. 1-38.

1512 *BS* 25 april 2006. Het KB 25 april 2007 (*BS* 23 mei 2007) bepaalt de omvang van de verplichting. Ook voor de invoering van deze bepaling werd aangenomen dat de architectenverzekering was verplicht op grond van het KB van 18 april 1985 (J. ARON, L'évolution des rôles et des responsabilités en droit de la construction, le point de vue de l'architecte: un intervenant obligatoirement assuré, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (éds), *Les assurances de la construction en Belgique*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 74; H. de RODE, Le réponse de l'assurance: examen des couvertures et de leur évolution partie. I. L'assurance des concepteurs, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (eds), *Les assurances de la construction et Belgique*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 84 en 98; C. PARIS, L'assurance de la responsabilité de l'architect: une nouvelle assurance réglementée, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 226, nr. 2; B. KOHL, L'assurance obligatoire de la responsabilité des architectes et le principe constitutionel d'égalité, (noot bij GH 12 juli 2007), *TBBR* 2008, 396; X. DIEUX, Nature et limites du droit du titulaire d'une action contre un cocontractant de son débiteur, (noot bij Cass. 19 oktober 2001), *RCJB* 2004, 14, nr. 4, voetnoot 15 ; zie ook: Luik 20 september 2002, *JLMB* 2003, 554; Rb. Nijvel 16 november 2001, *JLMB* 2002, 731) . Deze verzekering kan deel uitmaken van de controleverzekering of ABR-verzekering (P. HENRY en B. DEVOS, La profession d'architect – Exercice en société et assurance: la nouvelle donne, *JT* 2008, nr. 10; V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 255-256, nr. 77).

1513 *BS* 25 januari 2006. Het KB 25 april 2007 (*BS* 29 juni 2007) bepaalt de minimumvoorwaarden van deze verzekering (zie hieromtrent: V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 271-273, nr. 96-100).

1514 *BS* 3 augustus 1963 en zoals gewijzigd door het Besluit Vlaamse Regering van 14 september 2001 (*BS* 24 oktober 2001) en 4 juli 2007 (*BS* 29 augustus 2008).

1515 *BS* 3 oktober 1967. Deze verzekering dekt de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de renners en van hen die gemachtigd zijn de wedstrijd te vergezellen of die een functie met betrekking tot de wedstrijd vervullen waardoor zij op de door deze gevolgde weg kunnen terechtkomen.

1516 *BS* 20 september 1979, *err. BS* 18 december 1979.

1517 Er werd reeds vaak gepleit voor het verplicht maken van deze verzekering (zie onder meer Y. LAMBERT-FAIVRE, Les assurances obligatoires, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 548; Y. LAMBERT-FAIVRE, L'éthique de la responsabilité, *RTDciv.* 1998, 12; E. MONTERO en A. PÜTZ, La responsabilité parentale: du neuf

BA uitbating en BA na levering en de verzekering voor de huurdersaansprakelijkheid bij brand[1518].

b. De contractuele verzekeringsplicht

354. De verzekeringsplicht kan ook ontstaan door een contractueel beding dat aan één van de contractspartijen de verplichting oplegt om een verzekeringsovereenkomst te sluiten[1519]. Deze verbintenis komt voornamelijk voor in huur- en aannemingsovereenkomsten. Zo kan de huurovereenkomst de huurder ertoe verplichten een brandverzekering aan te gaan die zijn huurdersaansprakelijkheid dekt[1520]. Ook kan de verhuurder of de eigenaar van een handelspand de huurder in de huurovereenkomst verplichten om de aansprakelijkheid die hij, hetzij voor, hetzij tijdens de uitvoering van werken kan oplopen, alsook de aansprakelijkheid die bij hen zelf kan ontstaan, zowel ten opzichte van derden als ten opzichte van elkaar, te verzekeren[1521]. Aannemingsovereenkomsten kunnen de aannemer ertoe verplichten een ABR-verzekering te sluiten voor een bepaalde werf[1522]. Een contractuele verzekeringsplicht komt ook nog voor in overeenkomsten tussen ziekenhuizen en hun geneesheren waarbij deze verplicht worden zich aan te sluiten bij een collectieve verzekering[1523].

355. De verzekeringen die op grond van een contractuele verplichting worden gesloten, zijn geen verplichte verzekeringen in de zin van artikel 151 Wet Verzekeringen[1524] omdat de verplichting niet ingaat tegen de contractsvrijheid[1525].

---

avec du vieux, (noot onder Cass. 12 februari 2008), *JT* 2009, 615, nr. 8). de RODE wijst evenwel op een aantal moeilijkheden die gepaard gaat met de invoering van een verzekeringsplicht in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering (H. de RODE, Les assurances obligatoires en Europe, Etat de droit comparé,, in J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer Mechelen 2001, p. 74).

1518 Kh. Charleroi 7 november 2007, *VAV* 2008, 119; J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 34, nr. 96.

1519 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 79-82, nr. 75-76; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 241, nr. 405.

1520 K. TROCH, Huur en verzekeringen, in M. DAMBRE, B. HUBEAU en S. STIJNS (eds.), *Handboek algemeen huurrecht*, die Keure Brugge 2006, p. 215-216, nr. 461; A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ 2000, p. 13, nr. 1-11.

1521 C. MELOTTE, Le droit des assurances et la responsabilité dans le cadre du bail commercial, in G. BENOIT, C. DELFORGE, P. JADOUL, G. ROMMEL en M. VLIES, *Le bail commercial*, die Keure Brugge 2008, p. 702, nr. 26 en p. 704, nr. 33.

1522 L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 163, nr. 7; K. TROCH, Bouwen en verzekeringsrecht, in K. DE KETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE, *Handboek bouwrecht*, Intersentia Antwerpen 2004, p. 985, nr. XII.9; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 241, nr. 405.

1523 B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre Le marteau et l'enclume", *De Verz.* 1997, 380, nr. 27.

1524 K. BERNAUW en J. ROGGE, National Report Belgium, XIII World Congress, Paris 2010, p. 5-6; H. COUSY en C. VAN SCHOUBROECK, De actualiteit van de rechtstreekse vordering, *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant Brussel 2002, p. 570, nr. 4.

Ook zonder de verzekeringsovereenkomst blijft de overeenkomst die de verzekeringsplicht oplegt, bestaan en moet zij uitgevoerd worden[1526]. De FSMA vermeldt deze verzekeringen begrijpelijkerwijze ook niet in de lijst van de verplichte verzekeringen[1527]. De beperking van de verweermiddelen van de verzekeraar zoals bepaald in artikel 151, § 1, Wet Verzekeringen geldt dus niet voor deze verzekeringen.

c. De deontologische verzekeringsplicht

356. De beoefenaars van bepaalde beroepen zijn deontologisch verplicht een aansprakelijkheidsverzekering te sluiten voor hun professionele risico's. Deze deontologische gedragsregel krijgt een dwingend karakter door een wettelijke bekrachtiging[1528]. De bekrachtiging heeft tot gevolg dat de verzekering die de beroepsbeoefenaar sluit ingevolge deze deontologische regel, een verplichte verzekering is[1529]. De beroepsactiviteit kan immers slechts uitgeoefend worden met nakoming van de verzekeringsplicht[1530]. Op de verzekering die de betrokken beroepsbeoefenaar sluit op grond van een bindende deontologische bepaling, is bijgevolg artikel 151, § 1, Wet Verzekeringen van toepassing[1531]. Het Hof van

---

1525 B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 157-158, nr. 18.

1526 Een wettelijke verplichting verhindert daarentegen in principe dat de verzekerde de handelingen waarvoor een verzekering moet gesloten worden, stelt.

1527 J. ROGGE, De verplichte verzekering: een ongedefinieerde notie, in I. BOONE, I. CLAEYS en L. LAVRYSEN, *Liber amicorum Hubert Bocken*, die Keure Brugge 2009, p. 240. Zie ook: V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 224, nr. 34; K. TROCH, Bouwen en verzekeringsrecht, in K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE (eds.), *Handboek bouwrecht*, Intersentia Antwerpen 2004, p. 998, nr. XII.26 met betrekking tot de ABR-verzekering; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 157, nr. 18.

1528 L. CORNELIS, *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 1989, p. 264-265, nr. 153; H. de RODE, Les assurances obligatoires en Europe, Etat de droit comparé, in J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer Mechelen 2001, p. 48: "*Quant aux assurances imposées par des ordres professionels, elle devraient être écartées de la liste des assurances obligatoires au sens strict, si l'obligation n'a pas de fondement légal*".

1529 Dit is onder meer het geval voor notarissen en advocaten (J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 241, nr. 405). Voor de advocaten is het reglement van de Orde van Vlaamse Balies en de Ordre des barreaux francophones et germanophones dwingend ingevolge artikel 500 Ger.W. De verzekeringsplicht van de notaris is neergelegd in artikel 18 van het reglement van de Nationale Kamer van Notarissen van 9 oktober 2001 (C. VERDURE, Les garanties offertes par l'assurance R.C. professionnelle des notaires, (noot bij Gent 26 mei 2011), *De Verz.* 428).

1530 K. BERNAUW en J. ROGGE, National Report Belgium, XIII World Congress, Paris 2010, p. 4-5.

1531 Zie hieromtrent ook: J. ROGGE, De verplichte verzekering: een ongedefinieerde notie, in I. BOONE, I. CLAEYS en L. LAVRYSEN, *Liber amicorum Hubert Bocken*, die Keure 2009, p. 241; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, Bruylant 2003, p. 158, nr. 19; H. CLAASSENS, De verplichte verzekeringen in België: een proeve van typologie, in J. ROGGE en B. DUBUISSON, *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer 2001, p. 14, nr. 2.1.

Cassatie bevestigde impliciet deze zienswijze in het arrest van 19 oktober 2001[1532] door artikel 87, § 1 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 151, § 1, Wet Verzekeringen toe te passen op de architectenverzekering waarvoor destijds geen wettelijke verzekeringsplicht bestond[1533].

D. De externe en de interne verweermiddelen

I. Onderscheid tussen externe en interne verweermiddelen

357. De verweermiddelen die de verzekeraar aan de benadeelde kan tegenwerpen, kunnen in twee groepen onderverdeeld worden. In de eerste plaats kan de verzekeraar aan de benadeelde tegenwerpen dat er op het ogenblik van het schadegeval geen verzekeringsovereenkomst bestond of de bestaande verzekeringsovereenkomst het risico niet dekte. De verzekeraar roept dan in dat het schadegeval zich buiten elke waarborg bevindt. Hierdoor heeft dit verweer een *extern* karakter in die zin dat dit verweer het schadegeval buiten de verzekering plaatst. De verzekeraar kan aan de benadeelde ook tegenwerpen dat hij op grond van een wettelijke of contractuele bepaling niet gehouden is hem te vergoeden, ook al bestond er op het ogenblik van het schadegeval een verzekeringsovereenkomst die het risico in principe dekt. Doordat het verweer voorvloeit uit de afwezigheid van dekking op grond van een bestaande verzekeringsovereenkomst en deze overeenkomst in principe het schadegeval dekt, hebben deze verweermiddelen een *intern* karakter. Het verweer situeert zich binnen een bestaande verzekeringsovereenkomst die het schadegeval in de regel dekt. Externe en interne verweermiddelen onderscheiden zich door hun verschillende rechtsgrond. De externe verweermiddelen vinden steun in de afwezigheid of de draagwijdte van de verzekeringsovereenkomst. De interne verweermiddelen zijn gesteund op een bestaande verzekeringsovereenkomst die het schadegeval in principe dekt maar waarbij een wettelijke of contractuele grond de verzekeraar toelaat de dekking af te wijzen of zijn prestatie te verminderen. De relevantie van het onderscheid situeert zich enerzijds in de verschillende wettelijke regeling die op het verweer van toepassing is, en anderzijds in de verschillende gevolgen die eruit voorvloeien.

II. Verschillende wettelijke regelingen

358. Zowel in de verplichte als in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen kan de verzekeraar de externe verweermiddelen tegenwerpen aan de benadeelde. In de beide gevallen kan de verzekeraar de vordering van de benadeelde afwijzen omdat er geen verzekeringsovereenkomst bestond op het ogenblik van het schadegeval of de verzekeringsovereenkomst het bewuste risico niet dekt. Met betrekking tot de interne

1532 Cass. 19 oktober 2001, *AC* 2001, 1730.

1533 V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 224, nr. 34.

verweermiddelen heeft de wetgever voor de verplichte en niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen een verschillend regime ingevoerd in artikel 151 Wet Verzekeringen. In de verplichte verzekeringen kan de verzekeraar op grond van artikel 151, § 1, Wet Verzekeringen de excepties, vrijstellingen, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst en die hun oorzaak vinden in een feit dat zich voor of na het schadegeval heeft voorgedaan, niet aan de benadeelde tegenwerpen[1534]. In de niet-verplichte verzekeringen zijn op grond van artikel 151, § 2, eerste lid, Wet Verzekeringen de verweermiddelen voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst enkel aan de benadeelde tegenwerpelijk voor zover zij hun oorzaak vinden in een feit dat het schadegeval voorafgaat.

359. Voor sommige aansprakelijkheidsverzekeringen bestaan bijzondere wettelijke bepalingen met betrekking tot de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. Dit is in de eerste plaats het geval voor artikel 16, eerste lid, WAM. Volgens deze bepaling kan geen uit de wet of uit de verzekeringsovereenkomst voorvloeiende nietigheid, verweer of verval door een WAM-verzekeraar aan een benadeelde worden tegengeworpen[1535]. Artikel 8bis, § 7 van de wet van 30 juli 1979 inzake de verplichte verzekering voor brand en ontploffing bepaalt dat de verzekeraar de beëindiging, de nietigverklaring, de ontbinding, de opzegging, de schorsing van de overeenkomst of van de dekking, uit welke oorzaak ook, slechts aan de benadeelde kan tegenwerpen ten aanzien van schadegevallen, die plaatsvinden na verloop van een termijn van dertig dagen na de kennisgeving door de verzekeringsonderneming van een van die feiten. Artikel 29, § 3, tweede lid, Wet Experimenten[1536] bepaalt dan weer voor de verzekering die de opdrachtgever voor het aanvatten van een experiment op de menselijke persoon moet sluiten, dat, behalve in de door de Koning vastgestelde gevallen, de verzekeraar aan de benadeelde of aan diens rechthebbenden geen enkele nietigheid, geen enkel verweer of verval kan tegenwerpen die uit de wet of uit de verzekeringsovereenkomst voortvloeien[1537]. Ook artikel 3, 3° KB 15 juli 1963 tot instelling van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor het verkrijgen van een jachtverlof of van een jachtvergunning bepaalt nog steeds dat "*onder voorbehoud van*

[1534] De niet-tegenwerpelijkheid van opzet is niet in strijd met de niet-verzekerbaarheid van opzet. De verzekeraar beschikt immers over een recht van verhaal waardoor de schadelast uiteindelijk toch bij de verzekerde zelf komt te liggen (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 274, nr. 7.2.3). In Frankrijk bestaat de niet-tegenwerpelijkheid van verweermiddelen gesteund op een feit van voor het schadegeval slechts voor enkele bijzondere verzekeringen zoals de WAM-verzekering (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ 2001, p. 684, nr. 382, a; M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 245, nr. 369).

[1535] Onverminderd het bepaalde in afdeling 3 van hoofdstuk IV. Deze afdeling regelt de overdracht van de eigendom van het verzekerde motorrijtuig en de gevolgen van de opvordering van het motorrijtuig door een burgerlijke of militaire autoriteit.

[1536] Wet van 7 mei 2004 inzake experimenten op de menselijke persoon (*B.S.* 18 mei 2004).

[1537] Deze bepaling heeft geen betrekking op het verweer gesteund op de schorsing, de opzegging of de beëindiging van de overeenkomst. Het bedoelde verweer kan enkel betrekking hebben op een bestaande verzekeringsovereenkomst (*contra*: I. GEERS en K. DEVOLDER, De Wet Medische Experimenten vanuit aansprakelijkheidsperspectief, in H. BOCKEN (ed.), Nieuwe wettelijke regelingen voor vergoeding van gezondheidsschade, *Gandaius*, Ontmoetingen met recht nr. 8, Kluwer Mechelen 2008, p. 34, nr. 37).

de bepalingen van artikel 16 van de wet van 11 juni 1874, de verzekeraar geen uit de overeenkomst voortvloeiende nietigheid, exceptie of verval tegen de slachtoffer zal inroepen om hun rechten te beperken". Artikel 3, 5° van hetzelfde KB voegt eraan toe dat "*de vernietiging, de opzegging of de schorsing van de overeenkomst of van de waarborg slechts vijftien dagen na de kennisgeving daarvan, per in de post aangetekend schrijven, door de verzekeraar te zenden aan de overheid die het verlof of de vergunning afgeleverd heeft, tegen het slachtoffer kunnen ingeroepen worden*"[1538]. Deze bijzondere wettelijke bepalingen komen hierna aan bod voor zover zij een van artikel 151 Wet Verzekeringen afwijkende regeling inhouden.

E. De tegenwerpelijke verweermiddelen

I. De externe verweermiddelen in de verplichte en niet-verplichte verzekeringen

a. Inleiding

360. De verzekeraar kan het externe verweer op verschillende wijzen voeren. In de eerste plaats kan hij aanvoeren dat er nooit een verzekeringsovereenkomst heeft bestaan[1539]. Hij kan ook opwerpen dat de verzekerde weliswaar een verzekeringsovereenkomst heeft aangegaan, maar deze overeenkomst voor het schadegeval werd beëindigd. Dit verweer vindt voor de verplichte verzekeringen zijn uitdrukking in artikel 151, § 1, tweede lid Wet Verzekeringen. Volgens die bepaling is de nietigverklaring, de opzegging, de beëindiging of de schorsing van de overeenkomst die geschied is voordat het schadegeval zich heeft voorgedaan, tegenstelbaar aan de benadeelde[1540]. Artikel 151 Wet Verzekeringen bevat geen gelijkaardige bepaling voor de niet-verplichte verzekeringen. Dit belet niet dat de verzekeraar ook in deze verzekeringen de afwezigheid van een verzekeringsovereenkomst ingevolge een nietigverklaring, opzegging, beëindiging of schorsing voor het schadegeval kan tegengewerpen aan de benadeelde[1541]. Dit verweer vloeit logisch voort uit het vereiste van een bestaande verzekeringsovereenkomst voor de uitoefening van het eigen recht van de benadeelde.

1538 De termijn loopt van de dag volgend op het neerleggen van het aangetekend schrijven.

1539 Cass. 22 mei 1967, *AC* 1967, 1124; Cass. 18 juni 1974, *AC* 1974, 1144; Cass. 26 november 1985, *AC* 1985-86, 436: de afwezigheid van een verzekeringsovereenkomst was het gevolg van de afwezigheid van een mandaat van de verzekeringsmakelaar; de verzekeraar had de samenwerking met de verzekeringsmakelaar stopgezet waarna deze toch nog een groene kaart afleverde; de appelrechter oordeelde dat de verzekeraar zich op grond van artikel 11 WAM 1956 niet kon beroepen op deze opzegbrief; volgens het Hof van Cassatie betreft het verweer van de verzekeraar dat de makelaar niet meer in zijn naam kon optreden, het bestaan zelf van verzekeringsovereenkomst.

1540 De termen "*nietigheid, verweer of verval*" zijn afkomstig uit het voorontwerp van de Commissie Van Dievoet. Zij missen duidelijkheid. Zowel nietigheid als verval vormen een verweer zodat de opsomming een pleonasme inhoudt (J. BEGEREM, Loi du 25 juin sur le contrat d'assurance terrestre. Divergence entre le texte de la loi et la pratique, *RGAR* 1996, nr. 12633, 4r).

1541 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 44, nr. 65; Rb. Dendermonde 30 juni 2004, *TBBR* 2006, 313.

Het Hof van Cassatie bevestigde in het arrest van 24 april 2014 de tegenwerpelijkheid van het externe verweer in de niet-verplichte verzekeringen[1542]. Artikel 151, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen dat dit verweer in de verplichte verzekeringen uitdrukkelijk tegenwerpelijk verklaart aan de benadeelde, is dus eigenlijk een overbodige bepaling[1543]. Dit geldt bijgevolg ook voor artikel 151, § 2, tweede lid, Wet Verzekeringen dat de Koning toelaat om het toepassingsgebied van § 1 uit te breiden tot de soorten van niet-verplichte burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen die Hij bepaalt[1544].

b. Afwezigheid van een verzekeringsovereenkomst

361. Wanneer de benadeelde zijn eigen recht uitoefent, kan de verzekeraar hem tegenwerpen dat nooit een verzekeringsovereenkomst heeft bestaan. De afwezigheid van enige verzekeringsovereenkomst moet beoordeeld worden op het ogenblik van het schadegeval. Het al dan niet bestaan van een verzekeringsovereenkomst op dat ogenblik, bepaalt of de benadeelde over een eigen recht tegen de verzekeraar van de aansprakelijke beschikt[1545].

362. Dat de verzekeraar het verweer van afwezigheid van een verzekeringsovereenkomst kan tegenwerpen aan de benadeelde, houdt niet in dat hij het bewijs hiervan moet leveren. De benadeelde moet op grond van artikel 1315, eerste lid, BW en artikel 870 Gerechtelijk Wetboek bewijzen dat hij een eigen recht heeft tegen de verzekeraar, hetgeen inhoudt dat hij ook moet aantonen dat op het ogenblik van het schadegeval een verzekeringsovereenkomst bestond. De verzekeraar die opwerpt dat geen verzekeringsovereenkomst bestond, beweert niet dat hij bevrijd is zoals bedoeld in artikel 1315, tweede lid, BW aangezien er door de afwezigheid van een verzekeringsovereenkomst nooit een verbintenis tot stand is gekomen. Aangezien de benadeelde geen partij is bij de verzekeringsovereenkomst, kan het bewijs van het bestaan ervan voor hem problemen opleveren. Deze bewijslast wordt enigszins verlicht doordat de benadeelde het bewijs van het bestaan van de verzekeringsovereenkomst kan leveren met alle middelen van recht omdat hij een derde is ten overstaan van de overeenkomst[1546]. Hij kan hierbij onder meer een beroep

[1542] Cass. 24 april 2014, C.13.0271.N.

[1543] Zie hieromtrent ook: B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 169, nr. 28.

[1544] De Koning heeft tot op heden geen gebruikt gemaakt van deze mogelijkheid.

[1545] M. FONTAINE, La notion de sinistre dans les assurances de responsabilités et les assurances de frais, in *Droit et économie de l'assurance et de la santé*, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert, Dalloz Paris 2002, p. 203, nr. 12.

[1546] Cass. 24 september 2008, *VAV* 2009, 321, *De Verz.* 2010, 159; G. JOCQUE, Het bewijs van de contractsvoorwaarden in verzekeringen, *De Verz.* 2008, 10-11, nr. 12; G. JOCQUE, *Artikelsgewijze Commentaar Verzekeringen, Artikel 10 Wet Landverzekeringsovereenkomst*, Kluwer Mechelen 2008, p. 16-17, nr. 12. Voor de toepassing van deze regel in het algemeen verbintenissenrecht zie: W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 675-684; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, t. III, Bruylant Brussel 1967, p. 850, nr. 858; R. MOUGENOT, *Droit des obligations. La preuve*, Larcier Brussel 1997, 108-109; N. VERHEYDEN-

doen op getuigen en vermoedens of op een bekentenis[1547]. De benadeelde kan zo nodig ook voor de rechter overeenkomstig artikel 877 e.v. Gerechtelijk Wetboek de overlegging van de verzekeringsovereenkomst vorderen[1548].

c. Beëindiging van de verzekeringsovereenkomst voor het schadegeval

1. Principe

363. Wanneer aan de verzekeringsovereenkomst een einde is gekomen voor het schadegeval, bestaat er op dat ogenblik geen verzekeringsovereenkomst meer en kan de verzekeraar dit aan de benadeelde tegenwerpen. De verzekeringsovereenkomst kan zowel gerechtelijk als buitengerechtelijk eindigen. De gerechtelijke beëindiging kan het gevolg zijn van een nietigverklaring[1549] of een ontbinding van de verzekeringsovereenkomst. Een buitengerechtelijke beëindiging kan het gevolg zijn van het verstrijken van de duur van de overeenkomst, een minnelijke beëindiging, een opzegging of het verdwijnen van het risico.

364. De beëindiging van de verzekeringsovereenkomst is slechts aan de benadeelde tegenwerpelijk als deze zich voor het schadegeval voordoet[1550]. Aangezien het eigen recht van de benadeelde afhankelijk is van het bestaan van een verzekeringsovereenkomst op het ogenblik van het schadegeval, heeft een beëindiging van de overeenkomst na het schadegeval geen invloed op het eigen recht[1551]. Het precieze ogenblik van het schadegeval en het einde van de verzekeringsovereenkomst zijn dus bepalend voor het eigen recht van de benadeelde. Waar de verzekering het risico van aansprakelijkheid van de verzekerde dekt, is voor het ogenblik waarop het schadegeval zich heeft voorgedaan, het tijdstip bepalend waarop alle voorwaarden voor de aansprakelijkheid van de verzekerde vervuld zijn. Dit is in de regel het ogenblik van het ontstaan van de schade. Op dat ogenblik hebben zich normalerwijze

JEANMART, *Droit de la preuve*, Larcier Brussel 1991, nr. 300; H. JACQUEMIN, Le formalisme du contrat d'assurance: sanctions et adaptation aux technologies de l'information, *RGAR* 2006, 14091(5), nr. 14.

1547 Luik 17 maart 2003, *De Verz.* 2003, 560: de verklaring ging uit van een persoon die de betrokken vennootschap kon vertegenwoordigen doch het bewijs van een bijzonder mandaat voor het afleggen van een bekentenis ontbrak zodat deze niet tegenstelbaar was aan de vennootschap.

1548 Zie randnummer 296.

1549 Nietigheid is een gerechtelijke sanctionering zodat geen buitengerechtelijke nietigheid mogelijk is. In het Belgische recht bestaat geen automatische nietigheid (S. STIJNS, Nietigheid van het contract als sanctie bij zijn totstandkoming, in J. SMITS en S. STIJNS (eds.), *Totstandkoming van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia-Metro Antwerpen-Groningen 2002, p. 228).

1550 Cass. 10 maart 1975, *AC* 1975, 768; Cass. 29 november 1965, *Pas.* 1966, I, 408.

1551 Cass. 3 november 1981, *AC* 1981-82, 324; Cass. 26 november 1965, *Pas.* 1965, I, 408; Cass. 18 januari 1962, *Pas.* 1962, I, 578, *JT* 1962, 256 met noot E.B, *De Verz.* 1962, 474 met noot R.V.G. Zie ook: L. SIMONT, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 480 e.v., nr. 24 e.v.; C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 24, nr. 22. J. KULLMANN, (noot bij Cass. fr. 28 juni 2007), *RGDA* 2008, 218.

ook de andere voorwaarden van de aansprakelijkheid gerealiseerd[1552]. Het Hof van Cassatie bevestigde in een arrest van 27 juni 2013 dat onder het zich voordoen van het schadegeval in de zin van artikel 87, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen, thans artikel 151, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen, het zich voordoen van de schade moet verstaan worden[1553]. Hierdoor is een beëindiging van de verzekeringsovereenkomst na de schadeverwekkende gebeurtenis maar voor het ontstaan van de schade tegenwerpelijk aan de benadeelde. Voor het tijdstip van de gerechtelijke beëindiging van de verzekeringsovereenkomst, is de datum van de rechterlijke beslissing die de overeenkomst vernietigt of ontbindt, bepalend[1554]. Bij een buitengerechtelijke beëindiging moet het schadegeval dateren van voor het ogenblik waarop het feit zich voordoet dat het einde van de verzekeringsovereenkomst tot gevolg heeft.

365. Voor sommige bijzonder gereglementeerde verzekeringen laat de wetgever de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen afhangen van bijkomende voorwaarden. Zo bepaalt artikel 8bis, § 7 van de wet van 30 juli 1979 inzake de verplichte verzekering voor brand en ontploffing dat de verzekeraar de beëindiging, de nietigverklaring, de ontbinding, de opzegging, de schorsing van de overeenkomst, uit welke oorzaak ook, slechts aan de benadeelde kan tegenwerpen ten aanzien van schadegevallen die plaatsvinden na verloop van een termijn van dertig dagen na de kennisgeving door de verzekeringsonderneming van een van die feiten[1555]. De verzekeraar kan zich dus in die verzekering slechts op de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst beroepen indien deze niet alleen tot stand is gekomen voor het schadegeval maar bovendien aan de voormelde kennisgevingsplicht is voldaan en de termijn van dertig dagen verstreken is[1556]. Deze bepaling vormt dus een bijkomende bescherming voor de benadeelde. Een gelijkaardige bescherming van de benadeelde is bepaald in artikel 3, 5°, KB 15 juli 1963 tot instelling van de verplichte

---

1552 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 487, nr. 688; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 42, nr. 62.

1553 Cass. 27 juni 2013, C.11.0562.F: de appelrechters oordelen met betrekking tot een architectenverzekering dat niet bewezen was dat "*des malfaçons irrémédiables constituant un dommage seraient survenues avant le 26 juin 2000*"; het arrest wordt vernietigd wegens schending van artikel 87, §1, tweede lid, omdat de appelrechters het bestaan van schade doen afhangen "*du caractère irrémédiable des malfaçons affectant l'ouvrage"*.

1554 De benadeelde moet als derde het bestaan van het vonnis en de gevolgen die deze tussen de partijen heeft teweeggebracht, erkennnen (J. LAENENS, K. BROECKX, D. SCHEERS, P. THIRIAR, *Handboek gerechtelijk recht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 155, nr. 270). De datum van het vonnis bepaalt dus voor de benadeelde het ogenblik van de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst.

1555 Deze kennisgeving moet geschieden bij ter post aangetekende brief met ontvangstbewijs gericht aan de burgemeester van de gemeente waar de voor het publiek toegankelijke instelling gevestigd is (C. VAN SCHOUBROECK, Objectieve aansprakelijkheid en verzekeringsplicht bij schade door rampen. Een Belgische case-study, A. AKKERMANS en E. BRANS, *Aansprakelijkheid en schadeverhaal bij rampen*, Ars Aequi Libri Nijmegen 2002, p. 165, nr. 3.7).

1556 Aanvankelijk was geen tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen bepaald in de wet van 30 juli 1979, hetgeen de rechtsleer betreurde (M. MAHIEU, La loi du 30 juillet 1979 relative à la prévention des incenties et des explosions ainsi qu'à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile dans ces mêmes circonstances, *RGAR*. 1981, 10325(4). Artikel 8bis werd in de wet van 30 juli 1979 ingevoegd door artikel 306 Wet 22 december 1989 (*BS* 30 december 1989).

aansprakelijkheidsverzekering voor het verkrijgen van een jachtverlof of van een jachtvergunning. Volgens deze bepaling treedt de tegenwerpelijkheid van de vernietiging, de opzegging of de schorsing van de overeenkomst slechts in werking vijftien dagen na de kennisgeving daarvan, per in de post aangetekend schrijven, door de verzekeraar aan de overheid die het verlof of de vergunning heeft afgeleverd. De aard van deze verzekeringen, noch het gedekte risico, lijken een regeling die afwijkt van artikel 151, § 2, tweede lid, Wet Verzekeringen te verantwoorden[1557]. Het verdient dan ook de voorkeur om deze bepaling ook voor deze verzekeringen van toepassing te maken.

2. Gerechtelijke beëindiging van de verzekeringsovereenkomst

(a) Algemeen

366. Aan de verzekeringsovereenkomst kan in de eerste plaats een einde komen door een gerechtelijke uitspraak die de overeenkomst nietig verklaart of ontbindt. Deze gerechtelijke uitspraak komt bijna steeds tot stand op verzoek van de verzekeraar die de nietigverklaring of ontbinding vordert lastens de verzekeringnemer. De benadeelde staat buiten deze gerechtelijke procedure. Hij ondergaat niettemin de gevolgen van de nietigverklaring of ontbinding van de verzekeringsovereenkomst doordat hij zijn eigen recht niet meer kan uitoefenen van zodra de rechter de vordering van de verzekeraar tot nietigverklaring of ontbinding inwilligt[1558]. Zolang dit niet het geval is, bestaat de verzekeringsovereenkomst en beschikt hij over zijn rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar[1559]. Ook wanneer het schadegeval zich voordoet tijdens de procedure, kan de benadeelde zijn eigen recht laten gelden omdat de verzekeringsovereenkomst nog bestaat[1560]. Het ogenblik van het vonnis dat de verzekeringsovereenkomst nietig verklaart of ontbindt, is dus determinerend voor de tegenwerpelijkheid aan de benadeelde van de afwezigheid van de overeenkomst[1561]. Op dat ogenblik verdwijnt de verzekeringsovereenkomst[1562]. Dat de nietigverklaring of ontbinding van de overeenkomst in de verhouding tussen de verzekeringnemer en

[1557] De voorbereidende werken van de wet van 22 december 1989 die artikel 8*bis* heeft ingevoegd in de wet van 30 juli 1979, heeft geen enkele verantwoording over de invoering van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen, behoudens een verwijzing naar dezelfde regeling in de WAM 1956.

[1558] Derdenverzet door de benadeelde tegen het vonnis dat de verzekeringsovereenkomst nietig verklaart of ontbindt, lijkt in principe uitgesloten. Artikel 1122, tweede lid, 3°, Gerechtelijk Wetboek sluit de schuldeisers uit van dit rechtmiddel, behoudens in geval van bedrog of wanneer zij zich kunnen beroepen op een hypotheek, een voorrecht of enig ander recht dat buiten hun schuldvordering ligt. De benadeelde is schuldeiser van de verzekerde waardoor hij in beginsel de gevolgen van het vonnis moet ondergaan (zie hierover: A. LE PAIGE, *Rechtsmiddelen*, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij Antwerpen 1973, p. 179, nr. 175).

[1559] Cass. 21 mei 2007, *VAV* 2007, 325 en 2008, 87, *TBBR* 2008, 565.

[1560] Voor een toepassing bij nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst wegens opzettelijke verzwijging: Pol. Gent 31 maart 2005, *VAV* 2005, 238.

[1561] Zie randnummer 363.

[1562] L. SIMONT, L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 478, nr. 21.

de verzekeraar *ex tunc* uitwerking heeft[1563], doet hier niet aan af. De verzekeraar kan de afwezigheid van de overeenkomst gedurende de procedure niet tegenwerpen aan de benadeelde omdat zij tot aan de uitspraak blijft bestaan[1564]. Dit belet niet dat de verzekeraar na de nietigverklaring zijn uitgaven kan terugvorderen van de verzekeringnemer op grond van diens restitutieplicht[1565].

(b) Nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst

(1) Principes

367. Zowel de verzekeringnemer als de verzekeraar kunnen de nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst vorderen. De nietigheid van de verzekeringsovereenkomst treedt niet van rechtswege in[1566]. Zij heeft bovendien in de regel een relatief karakter[1567]. Dit heeft tot gevolg dat de rechter deze niet ambtshalve kan toepassen en de beschermde partij de geldigheid van de overeenkomst kan bevestigen[1568]. Aan de nietigheidssanctie kan zowel uitdrukkelijk als stilzwijgend verzaakt worden[1569].

368. De nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst kan bijzondere problemen opleveren bij combinatiepolissen. Deze verzekeringsovereenkomsten

1563 VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorbrug 2006, p. 146; Cass. 21 mei 2007, *TBBR* 2008, 565, *De Verz.* 2008, 49, *VAV* 2007, 325 en 2008, 87.

1564 Het ogenblik van de nietigverklaring situeert zich op de datum van het vonnis dat de verzekeringsovereenkomst nietig verklaart. Soms wordt gesuggereerd dat ook de datum waarop het vonnis in kracht van gewijsde treedt, in aanmerking zou kunnen komen (K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 160, nr. 3.2.1). Deze zienswijze valt niet bij te treden aangezien het vonnis reeds vanaf de uitspraak gezag van gewijsde heeft tussen de betrokken partijen en ook ten aanzien van derden bestaat.

1565 Cass. 25 februari 2005, *RW* 2005-06, 1586 met noot G. JOCQUE, Restitutie bij een nietige verzekeringsovereenkomst, *TBH* 2005, 861 met noot; Cass. 4 mei 2007, *TBH* 2007, 817 met noot G. JOCQUE, Geen kennisgevingsplicht bij gemeenrechtelijk verhaal van de verzekeraar op grond van een nietige verzekeirngsovereenkomst. Zie eveneens: H. COUSY en H. CLAASSENS, De verzwijging in verzekeringsovereenkomsten naar Belgisch recht, *TPR* 1984, 942, nr. 13.

1566 Rb. Hasselt 29 november 2001, *AJT* 2001-02, 772.

1567 L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 394, nr. 22.

1568 Wanneer de verzekeraar de beschermde partij is, kan zij de nietigheid bevestigen (H. COUSY en H. CLAASSENS, De verzwijging in verzekeringsovereenkomsten naar Belgisch recht, *TPR* 1984, 941, nr. 13).

1569 De handelwijze van de verzekeraar kan impliciet maar zeker de wil inhouden om te verzaken aan de nietigverklaring doordat het door hem ingenomen standpunt de uitdrukking is van zijn wil om een conversie te doen van een nietige rechtshandeling in een geldige rechtshandeling (Cass. 8 januari 1998, *AC* 1998, 44 met betrekking tot artikel 9 voormalige Verzekeringswet 1874). De stilzwijgende verzaking aan de nietigverklaring kan blijken uit een vrijwillige handhaving van de polis na kennisneming van de grond tot nietigverklaring (Cass. 7 juni 1962, *Pas.* 1962, I, 1151; Kh. Gent 19 mei 1988, *De Verz.* 1988, 633; Pol. Nijvel, afd. Waver 16 september 2002, *RGAR* 2003, 13729) of uit de opzegging van de verzekeringsovereenkomst na een schadegeval wanneer deze gebeurt op het ogenblik dat de verzekeraar kennis gekregen heeft van deze grond (Antwerpen 21 maart 2001, *AJT* 2001-02, 439).

dekken in dezelfde polis verschillende risico's[1570]. Artikel 66, derde lid, Wet Verzekeringen[1571] bepaalt voor deze verzekeringsovereenkomsten dat de grond van nietigheid betreffende één van de prestaties niet geldt voor de gehele overeenkomst. Dit houdt in dat de overeenkomst kan worden opgedeeld in een nietig gedeelte en een geldig gedeelte[1572]. Bij combinatiepolissen is dus een gedeeltelijke nietigheid mogelijk. Het Hof van Cassatie bevestigde dit in een arrest van 9 juni 2006. Wanneer verschillende risico's in dezelfde verzekeringsovereenkomst gedekt zijn en de verzwijzing of valse verklaring enkel belang heeft voor de waardering van één van deze risico's, is de nietigheid volgens dit arrest beperkt tot de verzekering van het risico waaromtrent de verzekeraar werd misleid[1573] . De nietigverklaring van een WAM-verzekering wegens verzwijging heeft dus in principe niet de nietigheid van de waarborgen diefstal, brand en rechtsbijstand van dezelfde polis tot gevolg[1574]. Evenwel kan in een combinatiepolis één van de waarborgen ook aangezien worden als de hoofdwaarborg waarbij de andere waarborgen slechts aanvullende dekkingen zijn. Dit kan precies het geval zijn met de waarborgen diefstal, brand en rechtsbijstand in een WAM-verzekering. Alle waarborgen kunnen dan beschouwd worden als één geheel[1575]. In dat geval rijst de vraag of bij een partiële nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst het geldige gedeelte nog wel uitgevoerd kan worden en of deze uitvoering te verenigen is met de bedoeling van de partijen bij het sluiten van van de overeenkomst om deze als één geheel te aanzien[1576]. De nietigverklaring van de gehele combinatiepolis kan in dat geval verdedigd worden op grond van de overweging dat de verzekeraar bij de waardering van het risico in zijn geheel werd

[1570] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 366, nr. 473.

[1571] In tegenstelling tot artikel 66, eerste lid, Wet Verzekeringen zijn de volgende alinea's van dit artikel van dwingend recht (F. LONGFILS, La "fragmentation" de la police d'assurances combinées: une règle aux conséquences inopinées? *Liber amicorum Bernard Glansdorff*, Bruylant Brussel 2008, p. 451, nr. 11).

[1572] Over partiële nietigheid zie: C. CAUFFMAN en B. WEYTS, *Privaatrecht en rechtshandhaving*, Preadvies 2009, Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland, Boom Juridische Uitgevers Den Haag 2009, p. 310-311, nr. 2.1.5.

[1573] Cass. 9 juni 2006, *NjW* 2007, 511 met noot GJ, *TBH* 2007, 778, *VAV* 2007, 159, *RGAR* 2006, 14192, *JLMB* 2007, 423, *DCCR* 2007, 98 met noot J.-L. FAGNART. Zie ook: F. LONGFILS, La "fragmentation" de la police d'assurances combinées: une règle aux conséquences inopinées? *Liber amicorum Bernard Glansdorff*, Bruylant Brussel 2008, p. 455-456, nr. 22-28. FAGNART wijst erop dat het arrest geen toepassing maakt van artikel 12, derde lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 66, derde lid, Wet Verzekeringen, en dus los van deze bepaling het principe van "*deelbaarheid*" van de polis die verschillende risico's dekt, aanneemt (J.-L. FAGNART, La segmentation des polices combinées et ses effets inattendus, (noot bij Cass. 9 juni 2006), *DCCR* 2007, 102-106). Zie ook: Antwerpen 20 maart 2013, *T.Verz.* 2014, 203 betreffende een combinatiepolis voor de risio's arbeidsongevallen, aansprakelijkheid, rechtsbijstand, vervoer en verblijf van waarden, diefstal en brand.

[1574] Bergen 7 november 2005, *RGAR* 2008, 14418 met noot C. PARIS, La sanction de nullité dans les polices combinées.

[1575] Voor de Wet Landverzekeringsovereenkomst werd reeds in die zin geoordeeld (zie: Antwerpen 16 juni 1998, *RGAR* 2000, 13240: de WAM-verzekering en diefstalverzekering vormen één geheel zodat een verzwijging ten aanzien van het WAM-risico ook geldt voor de waarborg diefstal). Voor rechtspraak na de invoering van de Wet Landverzekeringsovereenkomst zie: Brussel 3 januari 2008, *De Verz.* 2008, 382; Luik 10 mei 2006, *De Verz.* 2010, 183: de WAM-verzekering vormt één geheel met de dekking voor eigen schade en diefstal).

[1576] R. BARBAIX, Artikel 900 BW en de omvang van de nietigheid, bekeken en beoordeeld vanuit het gemene verbintenissen- en overeenkomstenrecht, *TBBR* 2009, 10, nr. 21.

misleid[1577] en de verzwijging of valse verklaring het wederzijds vertrouwen tussen de verzekeringnemer voor de gehele overeenkomst op onherstelbare wijze schokt[1578]. Dit heeft dan tot gevolg dat de hele verzekeringsovereenkomst nietig is hoewel de verzwijging of valse verklaring slechts betrekking heeft op één van de waarborgen[1579]. Deze zienswijze komt in elk geval niet ten goede aan de verzekerde en de benadeelde. Zij hebben alle belang erbij dat de verzekeringsovereenkomst voor de waarborgen die niet door een nietigheid zijn aangetast, overeind blijft. Wanneer de partiële nietigheid het contractueel evenwicht niet in het gedrang brengt, zijn er geen dwingende redenen om de gehele combinatiepolis nietig te verklaren. Slechts uitzonderlijk kan de grond van nietigheid de combinatiepolis in zijn geheel raken en enkel in dat geval is een nietigverklaring van de hele overeenkomst verantwoord.

369. De verzekeringsovereenkomst kan nietig verklaard worden op zowel gemeenrechtelijke als verzekeringsrechtelijke gronden. De nietigverklaring op gemeenrechtelijke gronden kan zich voordoen wanneer de overeenkomst niet voldoet aan de geldigheidsvoorwaarden bepaald in artikel 1108 BW[1580], met name een geldige toestemming, bekwaamheid van de partijen, een bepaald of bepaalbaar en geoorloofd voorwerp en een bestaande en geoorloofde oorzaak. De verzekeringsrechtelijke gronden van nietigverklaring zijn het putatief risico en de opzettelijke verzwijging of valse verklaring.

(2) Gemeenrechtelijke gronden van nietigheid van de verzekeringsovereenkomst

[a] De toestemming

370. Zoals elke overeenkomst kan de geldigheid van de verzekeringsovereenkomst aangetast zijn door een gebrek in de toestemming. Dit gebrek heeft meestal betrekking op dwaling en bedrog uitgaande van de verzekeringnemer met betrekking tot de inlichtingen die hij aan de verzekeraar moet geven over het te dekken risico[1581]. De artikelen 58 tot en met 60 Wet Verzekeringen voorzien in een bijzondere regeling van dit wilsgebrek. Deze wetsbepalingen zijn enkel van toepassing op de mededelingsplicht van de verzekeringsnemer zoals omschreven in artikel 58 Wet

[1577] C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 18-21, nr. 15-19; F. LONGFILS, La "fragmentation" de la police d'assurances combinées: une règle aux conséquences inopinées? *Liber amicorum Bernard Glansdorff*, Bruylant Brussel 2008, p. 453, nr. 16.

[1578] L. VAEL, Opzettelijke schending van de informatieplicht bij het sluiten van een landverzekeringsovereenkomst, in *Liber amicorum Michel Mahieu*, Larcier Brussel 2008, p. 327-328, nr. 21: deze auteur verwijst eveneens naar de mogelijke toepassing van het algemeen rechtsbeginsel *fraus omnia corrumpit*.

[1579] C. PARIS, La sanction de nullité dans les polices combinées (noot bij Bergen 7 november 2005), *RGAR* 2008, 14418.

[1580] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 161-162, nr. 174.

[1581] Deze gegevens zijn van doorslaggevend belang voor de inschatting van het risico en de hierop gebaseerde premiebepaling. Hierdoor wordt de verzekeringsovereenkomst trouwens beschouwd als een overeenkomst van "*uitzonderlijke goede trouw*" (*uberimae fidei*) (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 156-157, nr. 172).

Verzekeringen en doen dus geen afbreuk aan de gemeenrechtelijke nietigheidssanctie voor gebreken in de toestemming die buiten hun toepassingsgebied vallen[1582]. Een beroep op de gemeenrechtelijke regels door de verzekeraar is evenwel uitzonderlijk[1583]. Een nietigverklaring op grond van een gemeenrechtelijk wilsgebrek is denkbaar indien de dwaling of het bedrog uitgaat van de verzekeraar[1584]. Ook op geweld en gekwalificeerde benadeling van zowel de verzekeringnemer als de verzekeraar kan een beroep gedaan worden om de geldigheid van de verzekeringsovereenkomst aan te vechten[1585]. De verzekeringnemer heeft echter veelal geen belang bij een nietigheidverklaring van de verzekeringsovereenkomst aangezien zij zijn aansprakelijkheid dekt. Hij kan daar wel belang bij hebben wanneer de verzekeraar aanspraak op premiebetaling.

[b] De handelingsbekwaamheid

371. Een geldige verzekeringsovereenkomst vereist ook de bekwaamheid van de partijen om het contract aan te gaan. Een minderjarige mag in principe geen verzekeringsovereenkomst sluiten aangezien dit een daad van beheer is[1586] en zijn ouders op grond van artikel 376, eerste lid, BW gezamenlijk zijn goederen beheren[1587]. Wanneer de minderjarige zelf een verzekeringsovereenkomst sluit, kan deze slechts nietig verklaard worden voor zover hij benadeeld is[1588]. Dit is in de regel niet het geval in de aansprakelijkheidsverzekering. De verzekeringsovereenkomst beschermt immers de minderjarige tegen aansprakelijkheidsvorderingen[1589]. In elk geval mag de minderjarige alleen handelen bij het sluiten van een verzekering met

---

1582 Ook onder de toepassing van artikel 9 Verzekeringswet 1874, thans artikel 233 Wet Verzekeringen, blijft de gemeenrechtelijke dwalingsregeling van toepassing en wordt deze aangevuld met de bijzondere regeling bepaald in artikel 9 (H. COUSY en H. CLAASSENS, De verzwijging in verzekeringsovereenkomsten naar Belgisch recht, *TPR* 1984, 918, nr. 3).

1583 Voor enkele toepassingen zie: Brussel 5 december 1994, *RGAR* 1996, 12676; Brussel 18 maart 1998, *AJT* 2000-01, 119.

1584 De dwaling kan betrekking hebben op een uitsluitingsbeding. Wanneer het uitsluitingsbeding het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst bepaalt, is niet enkel het beding nietig maar de gehele overeenkomst (J.-L. FAGNART, La requalification des clauses du contrat d'assurance, in *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant Brussel 2002, p. 670-671, nr. 11-12).

1585 L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, 403, nr. 33. Zie ook: L. SCHUERMANS, Het verzekeringsrecht: bron en smeltkroes van het verbintenissenrecht, *Mélanges Roger O. Dalcq*, Larcier Brussel 1994, p. 534-535, nr. 24.

1586 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 161, nr. 174.

1587 Voor het afsluiten van een verzekeringsovereenkomst in naam van de minderjarige is geen machtiging van de vrederechter vereist (artikel 378, §1 *iuncto* 410 BW).

1588 Artikel 1305 BW.

1589 L. SCHUERMANS, Het verzekeringsrecht: bron en smeltkroes van het verbintenissenrecht, *Mélanges Roger O. Dalcq*, Larcier 1994, p. 528, nr. 7.

betrekking tot zijn beroepsactiviteit omdat het een bewarende patrimoniale handeling betreft[1590].

372. Ook de verzekeraar kan onbekwaam zijn om een verzekeringsovereenkomst te sluiten. Dit is het geval wanneer hij handelt zonder de op grond van artikel 8 Wet Verzekeringen, voorheen artikel 3, § 1, eerste lid, Controlewet, vereiste toelating van de Nationale Bank van België[1591]. De verzekeringsovereenkomsten die betrekking hebben op in België gelegen risico's en sloten zijn met een verzekeraar die hiervoor niet de vereiste machtiging heeft, zijn nietig. Deze nietigheid doet in de regel geen afbreuk aan de rechten van de verzekerde en de benadeelde. Wanneer de verzekeringnemer de overeenkomst te goeder trouw heeft gesloten, moet de verzekeraar toch de verplichtingen die hij heeft aangegaan, nakomen[1592]. De Wet Verzekeringen beschermt dus de verzekerde en de benadeelde tegen de nietigheid van de verzekeringsovereenkomst wanneer de verzekeringnemer te goeder trouw was bij het sluiten van de verzekering[1593]. Dit houdt in dat hij niet wist of behoorde te weten dat de verzekeraar niet de vereiste machtiging had[1594].

[c] Het voorwerp

373. Het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst bestaat, zoals voor elke wederkerige overeenkomst, uit de over en weer aangegane verplichtingen[1595]. De belangrijkste verplichtingen van de verzekeringnemer en de verzekeraar blijken uit de omschrijving van de verzekeringsovereenkomst in artikel 5, 14°, Wet Verzekeringen. Volgens deze bepaling verbindt de verzekeraar zich ertoe de in de overeenkomst bepaalde prestatie te leveren in geval de onzekere gebeurtenis zich voordoet. Daartegenover staat de verplichting van de verzekeringnemer om de premie te betalen[1596].

1590 G. VERSCHELDEN, *Handboek Belgisch familierecht*, die Keure Brugge 2010, p. 299, nr. 699.

1591 Op grond van deze bepaling is het elke verzekeringsonderneming verboden verzekeringsovereenkomsten te sluiten of aan te bieden zonder vooraf door de Nationale Bank van België te zijn toegelaten, ongeacht of zij voor eigen rekening dan wel voor rekening van derde handelt.

1592 Artikel 8, tweede lid, Wet Verzekeringen.

1593 P. COLLE, *Algemene veginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 34-35, nr. 31; C. VAN SCHOUBROECK, De verzekeringsovereenkomst met een niet-gemachtigde buitenlandse verzekeraar, in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu-Academia-Bruylant Leuven 1998, p. 244.

1594 C. VAN SCHOUBROECK, De verzekeringsovereenkomst met een niet-gemachtigde buitenlandse verzekeraar, in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu-Academia-Bruylant Leuven 1998, p. 239-240.

1595 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 133.

1596 De premie moet bepaald of mistens bepaalbaar zijn (Rb. Turnhout 10 maart 1983, *RW* 1985-86, 1226 met noot A. VAN OEVELEN, De premie als essentieel bestanddeel van het verzekeringscontract). Dit levert in de regel geen problemen op omdat de overeenkomst krachtens artikel 64, § 2, 7° Wet Verzekeringen het bedrag van de premie of de wijze waarop de premie kan bepaald worden, moet bevatten.

374. Het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst moet geoorloofd zijn. De bescherming tegen mogelijke aansprakelijkheid door het sluiten van een verzekering is in principe geoorloofd. Noch de openbare orde, noch de goede zeden verzetten zich hiertegen[1597]. Dit belet niet dat de verzekering een ongeoorloofd voorwerp heeft wanneer deze ertoe strekt een onwettige of onrechtmatige toestand mogelijk te maken, te doen ontstaan of in stand te houden[1598], wat zich vooral voordoet bij brandverzekeringen[1599]. De aansprakelijkheidsverzekering kan dus een ongeoorloofd voorwerp hebben wanneer de dekking van de aansprakelijkheid een ongeoorloofde toestand doet ontstaan of in stand houdt. Dit is mogelijk wanneer de verzekering dekking verleent voor de aansprakelijkheid bij de uitbating van een illegale handel.

[d] De oorzaak

375. Artikel 1108 BW vereist voor het sluiten van een geldige overeenkomst ook een geoorloofde oorzaak. Onder oorzaak wordt de beslissende of doorslaggevende beweegreden voor het sluiten van de overeenkomst verstaan[1600]. De subjectieve reden voor het sluiten van een verzekeringsovereenkomst moet dus geoorloofd zijn. Bij het sluiten van een aansprakelijkheidsverzekering ligt de reden voor de verzekeringnemer in de nagestreefde vermogensbescherming tegen aansprakelijkheid. Hierdoor stemt de

---

1597 Tot in het midden van de 19° eeuw gold het tegenovergestelde (zie hieromtrent de inleiding).

1598 Cass. 8 april 1999, *AC* 1999, 474, *RW* 2001-02, 596, *TBH* 1999, 855. Het Hof maakte hierbij een duidelijk onderscheid tussen het voorwerp van de verbintenis, met name de door de verzekeraar beloofde prestatie, en het voorwerp van de overeenkomst, met name de dekking van een welbepaald risico tegen een bepaalde prijs. Zie omtrent dit arrest ook: J. DE CONINCK, Overeenkomst en openbare orde, in J. SMITS en S. STIJNS (red.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen-Groningen 2005, p. 201-205.

1599 Cass. 19 mei 2005, *RW* 2007-08, 982, *TBH* 2006, 748, *RGAR* 2006, nr. 14124 met noot O. DELOGNE, *JT* 2005, 553; Cass. 14 september 2000, *AC* 2000, 1365, *TBH* 2001, 161, *RGAR* 2002, nr. 13476; Antwerpen 5 april 2006, *De Verz.* 2006, 440; Antwerpen 8 februari 2006, *NjW* 2006, 609 met not GJ, *De Verz.* 2010, 45; zie ook: C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. DE GRAEVE, M. DE GRAEVE en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Wet op de landverzekeringsovereenkomst 1992-2003, *TPR.* 2003, 1795-1797, nr. 4.1; I. CLAEYS, Geen bouwvergunning, verlies van elke rechtsbescherming, *TBH* 1999, 840; O. DELOGNE, Le contrat d'assurance incendie sous le prisme de la théorie de l'objet illicite: jurisprudence récente de la Cour de cassation, *RGAR* 2006, 14117; B. DUBUISSON, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de choses et de frais, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 134-138, nr. 9-10; F. MOURLON BEERNAERT, La théorie de l'objet illicite à la lumière de la théorie (moderne) de la cause, (noot bij Cass. 8 april 1999), *DAOR* 2000, 56; G. JOCQUE, Geoorloofd voorwerp in een verzekeringsovereenkomst, (noot bij Antwerpen 20 maart 2008), *NjW* 2008, 740: het hof maakt eveneens gewag van een ongeoorloofde oorzaak). Ook voor een diefstalverzekering met betrekking tot een voertuig werd reeds de nietigverklaring wegens een ongeoorloofd voorwerp gevorderd (Kh. Hasselt 20 maart 2001, *RW* 2003-04, 988: volgens de rechtbank creëerde de verzekering op zich geen onrechtmatige toestand, noch hield zij een dergelijke toestand in stand).

1600 De oorzaak is niet beperkt tot een interne oorzaak waarbij in een wederkerige overeenkomst de oorzaak van de ene partij gelegen is in de verbintenis van de andere partij (W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorbrug 2006, p. 138-140. Zie ook: R. KRUITHOF, H. BOCKEN, F. DE LY en B. DE TEMMERMAN, Verbintenissenrecht (1981-92) *TPR* 1994, 398-390, nr. 151).

oorzaak van de verzekeringsovereenkomst overeen met het verzekerbaar belang[1601]. Dit belang bestaat immers precies uit de voorafbestaande band tussen de verzekerde en zijn vermogen dat door een aansprakelijkheidsvordering kan bedreigd worden[1602].

(3) Verzekeringsrechtelijke gronden van nietigheid van de verzekeringsovereenkomst

[a] Het putatief risico

376. Artikel 79 Wet Verzekeringen bepaalt dat de verzekering nietig is wanneer bij het sluiten van de overeenkomst het risico niet bestaat of reeds verwezenlijkt is. De nietigheid van de verzekeringsovereenkomst die een putatief risico dekt, is ingegeven door de gedachte dat een verzekeringsovereenkomst zonder risico niet denkbaar is[1603]. Een essentiëel element van de verzekeringsovereenkomst ontbreekt immers wanneer het risico niet bestaat of reeds verwezenlijkt is[1604]. Voor de nietigverklaring volstaat het dus dat op het ogenblik van het sluiten van de verzekeringsovereenkomst geen risico bestaat of dit risico zich reeds heeft gerealiseerd[1605]. De kennis van de partijen omtrent de afwezigheid of een eerdere realisering van het risico is niet relevant[1606]. Dat de verzekeraar en de verzekeringnemer niet wisten dat het risico niet bestond of zich reeds had gerealiseerd, staat een nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst niet in de weg[1607]. Enkel de objectieve toestand, met name het niet-bestaan van het risico of de eerdere realisering van het risico is van belang[1608]. Dit belet niet dat de verzekeringsovereenkomst kan voorzien in dekking

---

1601 P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 35-36, nr. 32. Zie ook: Cass. fr. 25 april 1990, *RGAT* 1990, 890 met noot J. KULLMANN.

1602 Zie hoofdstuk I.

1603 P.-H. DELVAUX en M. FONTAINE, Le nouveau régime du contrat d'assurance terrestre, Loi du 25 juin 1992, loi modificative du 16 mars 1994, arrêtés d'exécution, *JT* 1995, p. 332, nr. 26: volgens deze auteur volgt de regel uit de natuur van de verzekeringsovereenkomst zelf.

1604 J.-L. FAGNART, La condition et l'aléa ou les deux faces de l'incertitude, *Mélanges Philippe Gérard*, Bruylant Brussel 2003, p. 38, nr. 38.

1605 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité – Traité théorique et pratique*, Titre VII – Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 12, nr. 9.

1606 Een uitzondering hierop betreft de zeeverzekering. Met betrekking tot de zeeverzekering bepaalt artikel 219 Zeewet 21 augustus 1879 dat elke verzekering aangegaan na het verlies of de aankomst van de verzekerde zaken nietig is, indien bewezen wordt dat de verzekerde het verlies of de verzekeraar de aankomst moet hebben vernomen voor de ondertekening van de overeenkomst. Het putatief risico is bijgevolg wel gedekt tenzij de verzekerde kennis had dat het risico zich reeds verwezenlijkt had. Dit onderscheid is historisch te verklaren (J.-L. FAGNART, La condition et l'aléa ou les deux faces de l'incertitude, *Mélanges Philippe Gérard*, Bruylant Brussel 2003, p. 38, nr. 38).

1607 B. DUBUISSON, Les contrats aléatoires, *JT* 2004, 331, nr 13; Bergen 8 mei 2000, *RGAR* 2002, 13521 (in verband met een invaliditeitsverzekering).

1608 In Frankrijk wordt daarentegen het subjectief criterium toegepast, ook al bepaalt artikel 121-15 Code des assurances "*l'assurance est nulle si, au moment du contrat, la chose assurée a déjà péri ou ne peut plus être exposée au risque*" (J. KULLMANN, noot bij Cass. 11 december 2007, *RGDA* 2008, 58; J. KULLMANN, noot bij Cass. 26 oktober 2006 en 21 december 2006, *RGDA* 2007, 63-68; J. BIGOT, noot bij Cass. fr. 11 juni 2009, *RGDA* 2009, p. 738-739). Dit geldt ook voor artikel 2:102, tweede lid, PEICL. Arikel 2:401, tweede lid, PEICL bepaalt wel dat wanneer de verzekeringnemer bij het sluiten van de overeenkomst weet dat de verzekerde gebeurtenis zich reeds heeft voorgedaan, de verzekeraar enkel gehouden is om dekking te verlenen voor de periode na het tijdstip waarop de overeenkomst is gesloten (*Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, Sellier, European

van het inlooprisico dat de gevallen omvat waarin zowel de schadeverwekkende gebeurtenis als de schade zich hebben voorgedaan voor het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[1609]. De verzekeringsovereenkomst verleent dan dekking voor schadegevallen waarvan de aanvang van de realisering van het aansprakelijkheidsrisico zich heeft voorgedaan voor het begin van de waarborg. Dit is geen putatief risico omdat de realisering van de onzekere gebeurtenis die in de aansprakelijkheidsverzekering ook het ontstaan van de schade impliceert, zich niet heeft voorgedaan voor het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[1610]. Voor de nietigverklaring wegens een putatief risico is anderzijds volgens het arrest van 24 april 2014 van het Hof van Cassatie niet vereist dat de aansprakelijkheid reeds vaststaat op het ogenblik van het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[1611]. De nietigverklaring van een aansprakelijkheidsverzekering wegens een vermeend risico komt in elk geval slechts zelden voor maar is niet uitgesloten[1612].

[b] Opzettelijke verzwijging of valse verklaring

[1] De mededelingsplicht van de verzekeringnemer

377. De voornaamste grond van nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst is ongetwijfeld de opzettelijke verzwijging of valse verklaring van de verzekeringnemer bij het sluiten ervan. De nietigverklaring sanctioneert de tekortkoming van de verzekeringnemer aan de mededelingsplicht zoals bepaald in artikel 58 Wet Verzekeringen[1613]. Volgens deze bepaling moet de verzekeringnemer bij het sluiten

---

law publishers München 2009, p. 126, nr. C1). Indien beide partijen zich ervan bewust zijn dat de gebeurtenis zich reeds heeft voorgedaan, dan moet de verzekeringsovereenkomst beschouwd worden "*as another type of contract, such as a contract of settlement, under general contract law*" (J.H. WANSINK, The Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), *AV&S* 2008, 120).

[1609] Zie deel 6.

[1610] Niettemin is volgens het Franse Hof van Cassatie het ogenblik van de schadeverwekkende gebeurtenis determinerend en speelt de aanspraak van de benadeelde hierbij geen rol (Cass. fr. 15 april 2010, *RGDA* 2010, 667 met noot J. MAYAUX). Volgens de RODE houdt de verwezenlijking van het risico ook in dat de benadeelde voor het sluiten van de verzekeringsovereenkomst een aanspraak heeft geformuleerd (H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 12, nr. 9).

[1611] Cass. 24 april 2014, C.13.0271.N.

[1612] Brussel 12 mei 2000, *AJT* 2000-01, 468, *TBH* 2001, 337 met noot M. DE GRAEVE, Wie draagt de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor de daden van de uitzendkracht? Een uitzendbureau sluit een verzekering BA uitbating voor zijn aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, derde lid, BW voor schade veroorzaakt door de uitzendkrachten. De tewerkstelling van de uitzendkrachten leidt in de regel niet tot de aansprakelijkheid van het uitzendbureau op grond van artikel 1384, derde lid, BW. De uitzendkrachten werken immers in principe onder toezicht en leiding van de gelegenheidspatroon. De verzekering is hierdoor volgens het hof "*zonder voorwerp*"; Rb. Luik 4 november 1976, *RGAR* 1978, 9837: het door de verzekeringnemer aangekochte voertuig werd door de verkoper niet geleverd; de verzekeringsovereenkomst is zonder voorwerp omdat het voertuig niet in het verkeer wordt gebracht.

[1613] Sommige verzekeringsovereenkomsten nemen de inhoud van artikel 58, eerste lid, Wet Verzekeringen uitdrukkelijk over in de polis. Dit is het geval in artikel 9, 1° Modelovereenkomst van de WAM-verzekering. Ook artikel 4 KB van 21 december 2006 tot vaststelling van de voorwaarden en de wijze van sluiten van de collectieve verzekering tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst van de organisaties die werken met vrijwilligers (*BS* 22 december 2006) legt de vrijwilligersorganisatie de verplichting op om juiste, volledige en met de

van de verzekeringsovereenkomst alle hem bekende omstandigheden die hij redelijkerwijs moet beschouwen als gegevens die van invloed kunnen zijn op de beoordeling van het risico door de verzekeraar, nauwkeurig meedelen[1614]. Een correcte mededeling van deze gegevens door de verzekeringnemer moet de verzekeraar toelaten de premie die zo nauw mogelijk aansluit bij het kansrisico van de verzekerde, te bepalen[1615].

378. Enkel de verzekeringnemer heeft in de regel kennis van de gegevens die relevant zijn voor de beoordeling van het risico[1616]. Bij het sluiten van een WAM-verzekering weet enkel de verzekeringnemer of en in welke omstandigheden hij reeds eerder bij het gebruik van een motorrijtuig in het verkeer aansprakelijk werd gesteld voor ongevallen waarin hij betrokken was[1617]. Het is dan ook aan hem om deze informatie spontaan aan de verzekeraar mee te delen[1618]. Wat de verzekeringnemer meedeelt moet de verzekeraar niet controleren[1619]. De verzekeraar mag ervan uitgaan dat de verzekeringnemer te goeder trouw is[1620] en de gegevens bijgevolg correct zijn[1621]. De verzekeringnemer moet volgens artikel 5 Wet Verzekeringen enkel meedelen wat hij weet. Gegevens waarvan hij geen kennis heeft, moet hij niet meedelen. Dit geldt ook voor gegevens die hij niet kent maar had moeten kennen. Artikel 58 Wet Verzekeringen verschilt hierdoor van artikel 233 Wet Verzekeringen[1622] dat de verzekeringsovereenkomst ook nietig verklaart bij

werkelijkheid overeenstemmende informatie mee te delen aan de verzekeraar op straffe van toepassing van de sancties bepaald in de artikelen 5 tot en met 7 Wet Verzekeringen, thans de artikelen 58 tot en met 60 Wet Verzekeringen.

1614 De datum waarop de overeenkomst wordt gesloten is bepalend, en niet de datum waarop de dekking in werking treedt (Cass. 16 november 2001, *RW* 2004-05, 460, *De Verz.* 2002, 923 met noot F. DOFFAGNE, L'obligation de déclaration considérée sous l'angle dynamique: de la conclusion du contrat à la prise d'effet, *JLMB* 2002, 1211 en 2003, 15; zie ook: C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 15-16, nr. 9).

1615 J. KNETSCH, L'Etat face à l'inassurabilité des risques, *RGDA* 2012, 946, nr. 14.

1616 De aansprakelijkheidsverzekering voor zaakvoerders en bestuurders bevat soms een "*autonomieclausule*" op grond waarvan de verzekeraar de naleving van de mededelingsplicht beoordeelt per verzekerde (C. COUNE en T. LOFFET, L'assurance de la responsabilité des dirigeants d'entreprise, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 44; C. COUNE en T. LOFFET, De verzekering van de aansprakelijkheid van bedrijfsleiders in de praktijk, *TBH* 2011, 107).

1617 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 199, nr. 236.

1618 Pol. Brugge 24 november 2004, *VAV* 2005, 225; Gent 14 november 1997, *TAVW* 1998, 81: de WAM-verzekeraar is niet gehouden het rijbewijs van de kandidaat-verzekeringnemer op te vragen teneinde eventuele eerdere ontzettingen van het recht tot sturen na te gaan.

1619 Cass. 17 mei 1978, *AC* 1978, 1077; Cass. 20 april 1978, *AC* 1978, 960.

1620 De verplichting om de verzekeringsovereenkomst te goeder trouw uit te voeren geldt ook in deze precontractuele fase (F. VERMANDER, De aanvullende werking van het beginsel van de uitvoering te goeder trouw van contracten in de 21ste eeuw: inburgering in de rechtspraak, weerspiegeling in de wetgeving en sanctionering, *TBBR* 2004, 579, nr. 21; zie ook: Pol. Gent 14 juni 2004, *T. Vred.* 2004, 290.

1621 H. COUSY, De rol van de goede trouw in het verzekeringscontract, *Liber amicorum Jan Ronse*, E. Story-scientia Diegem 1986, p. 22, nr. 8.

1622 Dit is het voormalige artikel 9 Verzekeringswet 1874. Op grond van deze wetsbepaling moest de verzekeringnemer aan de verzekeraar een juiste kennis geven van de bestanddelen van het risico dat hij wilde laten dekken, zonder dat de verzekeraar deze moest nagaan. Het niet-aangeven van een

verzwijging van gegevens die de verzekeringnemer onbekend waren maar die hij wel had moeten kennen[1623]. Ook artikel 2:101 PEICL verwijst naar de omstandigheden die de verzekeringnemer "*kent of behoort te kennen*" maar die dan wel het voorwerp uitmaken van door de verzekeraar duidelijk en nauwkeurig gestelde vragen[1624]. De verzekeringnemer moet verder evenmin gegevens meedelen die de verzekeraar[1625] reeds kende of redelijkerwijze had moeten kennen[1626]. Dit is te verklaren doordat de verzekeraar bij de beoordeling van het risico met deze gegevens rekening kan houden, ook al deelt de verzekeringnemer deze niet mee[1627]. In geval van betwisting dient de verzekeringnemer de kennis in hoofde van de verzekeraar te bewijzen, met dien verstande dat de verzekeraar geacht kan worden kennis te hebben van feiten van algemene bekendheid, van hetgeen hij uit de verklaringen van de verzekeringnemer heeft kunnen afleiden en van kennisinhouden die hem als verzekeraar-specialist niet onbekend kunnen zijn[1628]. Tenslotte moet de verzekeringsnemer ook enkel de gegevens meedelen die volgens hem redelijkerwijs een invloed kunnen hebben op de beoordeling van het risico door de verzekeraar[1629]. Indien de verzekeringnemer redelijkerwijs mag aannemen dat de gegevens geen invloed kunnen hebben op de beoordeling van de verzekeraar, moet hij ze niet meedelen aan de verzekeraar[1630].

[2] Het gebruik van een verzekeringsvoorstel

omstandigheid waarvan de verzekeraar wettig onwetend was en die de waardering van het risico kon verzwaren, leverde een verzwijging op die de verzekering nietig maakte, zelfs wanneer de verzekeringnemer te goeder trouw, doch ten onrechte, meende dat hij niet gehouden was deze omstandigheid te vermelden of wanneer deze omstandigheid hem onbekend was, maar hij ze had moeten kennen (S. FREDERICQ, H. COUSY, J. ROGGE, Verzekeringen (1969-1978), *TPR* 1978, 381, nr. 10).

[1623] Cass. 20 juni 1983, *AC* 1982-83, 1283, *RW* 1983-84, 1761; Cass. 17 mei 1978, *AC* 1978, 1077.

[1624] *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, Sellier, European law publishers München 2009, p. 320-322; zie ook: Y. DELFOS-ROY, The PEICL and the Duty of Disclosure, *ERPL* 2011, 75-76, nr. 3.

[1625] Dit geldt ook voor gegevens die kenbaar gemaakt zijn aan de verzekeringsagent die optreedt als lasthebber van de verzekeraar (J. BIGOT, noot bij Cass. fr. 4 februari 2010, *RGDA* 2010, 312-313; Cass. fr. 28 juni 2012, *RGDA* 2013, 35, met noot M. ASSELAIN).

[1626] Ten aanzien van de verzekeraar staat een effectieve kennis en het "*moeten kennen*" dus gelijk (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 202, nr. 240).

[1627] Artikel 5 Wet Landverezekeringsovereenkomst spoort op dat punt met artikel 2:103 PEICL (Y. DELFOS-ROY, The PEICL and the Duty of Disclosure, *ERPL* 2011, 77, nr. 4).

[1628] C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 204, nr. 61.7.

[1629] De rechter oordeelt onaantastbaar in feite of de verzekeringnemer redelijkerwijze moest veronderstellen dat het verzwegen feit een omstandigheid was die de waardering van het risico kon verzwaren (Cass. 20 juni 1983, *AC* 1982-83, 1298, *RW* 1983-84, 1761).

[1630] Indien de verzekeraar over deze gegevens wil beschikken omdat ze volgens hem toch van belang zijn voor de waardering van het risico, belet niets hem om deze bij de verzekeringnemer op te vragen (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. DE GRAEVE, M. DE GRAEVE en H. COUSY, Overzicht rechtspraak Wet op de Landverzekeringsovereenkomst 1992-2003, *TPR* 2003, 1818-1819, nr. 14.1; Cass. 18 januari 2002, *RGAR* 2003, 13659, *JT* 2002, 322, *RCJB* 2003, 5, met noot M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances; N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Mechelen 2003, p. 250-252, nr. 17-19.

379. De verzekeraar kan bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst aan de verzekeringnemer vragen stellen over gegevens die relevant zijn voor de beoordeling van het risico en moet zich dus niet beperken tot de gegevens die de verzekeringnemer hem spontaan meedeelt. Hiervoor kan de verzekeraar een verzekeringsvoorstel gebruiken dat artikel 55, 6°, Wet Verzekeringen omschrijft als het "*formulier dat uitgaat van de verzekeraar en in te vullen door de verzekeringnemer met het doel de verzekeraar in te lichten over de aard van de verrichting en over de feiten en de omstandigheden die voor hem gegevens zijn voor de beoordeling van het risico*". Het gebruik van dergelijk voorstel biedt zowel voor de verzekeringnemer als de verzekeraar voordelen. Door de vragen die in het voorstel voorkomen, weet de verzekeringnemer welke gegevens voor de verzekeraar in elk geval van belang zijn om het risico te kunnen inschatten[1631]. Het stellen van een bepaalde vraag houdt in dat de verzekeraar aan het betreffende gegeven belang hecht[1632]. De verzekeraar van zijn kant kan vragen naar gegevens die de verzekeringnemer redelijkerwijze niet moet beschouwen als relevant voor de waardering van het risico maar die het toch zijn. Het gebruik van een verzekeringsvoorstel houdt echter ook gevaren in. Het invullen van de vragenlijst ontslaat de verzekeringnemer niet van zijn spontane mededelingsplicht[1633]. De verzekeringnemer kan dus kennis hebben van gegevens waarvan hij redelijkerwijze moet weten dat zij van belang zijn voor de waardering van het risico en die hij bijgevolg moet meedelen, ook al heeft de verzekeraar in het verzekeringsvoorstel niet ernaar gevraagd[1634]. Het feit dat het verzekeringsvoorstel geen enkele rubriek bevat over een gegeven dat de verzekeringnemer niet heeft meegedeeld, sluit dus geen verzwijging uit[1635]. Anderzijds kan de verzekeraar zich op grond van artikel 58, tweede lid, Wet Verzekeringen niet op een verzwijging door de verzekeringnemer beroepen wanneer deze op sommige schriftelijke vragen niet heeft geantwoord maar hij de verzekeringsovereenkomst toch heeft gesloten[1636]. In dat geval wordt de niet-beantwoorde vraag voor de verzekeraar geacht geen belang te hebben voor de

---

1631 H. COUSY, Le droit des assurances en Belgique ou la question de savoir si le beau ou le mauvais temps à Paris influence toujours celui de Bruxelles (en tant que capitale de la Belgique), in B. TILLEMAN, A. VERBEKE, H. COUSY en L. THEVENOZ, *Droit des contrats, France, Suisse, Belgique*, Larcier Brussel 2006, p. 320, nr. 7.

1632 Antwerpen 20 maart 2013, *T.Verz.* 2014, 203.

1633 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht,* Larcier Brussel-Gent 2011, p. 207, nr. 245; Pol. Verviers 24 juni 1999, *T. Vred.* 2004, 306.

1634 L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 399, nr. 14.

1635 Cass. 7 september 2000, *AC* 2000, 1318, *VKJ* 2001, 217, nr. 2001/80, *RGAR* 2002, 13635 (met betrekking tot artikel 9 Verzekeringswet 1874, thans artikel 233 Wet Verzekeringen).

1636 Deze bepaling sluit aan bij de rechtspraak van het Hof van Cassatie met betrekking tot het voormalig artikel 9 Verzekeringswet 1874 (Cass. 27 februari 2003, *VKJ* 2003, 131, nr. 2003/52: uit de vaststelling dat de verzekeraar niet gereageerd heeft op de lacunes in de vragenlijst en de overeenkomst heeft gesloten, kan afgeleid worden dat de ontbrekende inlichtingen niet essentieel waren voor de waardering van het risico). Voor een toepassing van artikel 5, tweede lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 58, tweede lid, Wet Verzekeringen: Pol. Brugge 19 september 2000, *RW* 2000-01, 1317.

beoordeling van het risico[1637]. De verzekeraar kan zich uitzonderlijk wel nog op een verzwijging beroepen in geval van bedrog van de verzekeringnemer. De verzekeraar moet dan aantonen dat de verzekeringnemer de bedoeling had om een verkeerde voorstelling bij hem te doen ontstaan, hetgeen veelal een onoverkomelijke bewijslast inhoudt[1638].

380. Geen enkele bepaling van de Wet Verzekeringen legt aan de verzekeraar de verplichting op om bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst een verzekeringsvoorstel te laten invullen door de verzekeringnemer[1639]. Het sluiten van een verzekeringsovereenkomst zonder verzekeringsvoorstel wordt niettemin in bepaalde omstandigheden als een nalatigheid van de verzekeraar beschouwd[1640], waardoor hij zich niet kan beroepen op een verzwijging of valse verklaring van de verzekeringnemer. Ook de wetgever blijkt stilaan ervan uit te gaan dat het aan de verzekeraar behoort om een verzekeringsvoorstel te laten invullen[1641]. In het verslag aan de Koning bij het KB van 21 december 2006 tot vaststelling van de voorwaarden en de wijze van sluiten van de collectieve verzekering tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst van de organisaties die werken met vrijwilligers[1642] staat met betrekking tot het modelformulier dat moet gebruikt worden om de verzekeraar in te lichten, te lezen: "*Doch bij de opgave van het risico met het oog op de toetreding tot de collectieve polis eist de goede trouw (artikel 1134 BW) dat de verzekeraar, die op grond van de mededelingen in het ingediende formulier bijkomende informatie wenst, deze ook daadwerkelijk vraagt. De verzekeraar mag niet passief blijven om vervolgens een onjuiste opgave van het*

[1637] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 208, nr. 246.

[1638] L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 393, nr. 21; Pol. Brugge 19 september 2000, *RW* 2000-01, 1317: het louter niet invullen van een gedeelte van de vragenlijst is op zichzelf geen kunstgreep of bedrieglijke praktijk.

[1639] Het gebruik van een verzekeringsvoorstel bij het afsluiten van de verzekeringsovereenkomst legt aan de verzekeraar verplichtingen op. Het document moet voldoen aan artikel 28, § 3, Wet Verzekeringen. Dit houdt onder meer in dat de erin vervatte informatie niet onjuist of misleidend mag zijn. Wanneer de verzekeraar op basis van het verzekeringsvoorstel een aanbod formuleert, moet dit op grond van artikel 46, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen de segmenatiecriteria die hij heeft gebruikt bij de bepaling van de tariefvoorwaarden en de omvang van de dekking vermelden, en dit op een individuele en op een duidelijke, voor de verzekeringnemer begrijpelijke wijze (J.-C. ANDRE-DUMONT, La loi du 4 avril 2014 relative aux assurances: brève analyse critique, *For. Ass.* 2014, 161 en 163).

[1640] Rb. Hasselt 15 november 1999, *TBH* 2000, 771; Gent 22 januari 1999, *RGAR* 2000, 13210 met noot M.M; zie ook: C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR*.1998, 198, nr. 63.1.

[1641] Ook artikel 2:101 (1) PEICL refereert uitdrukkelijk aan het gebruik van een vragenlijst. Deze bepaling luidt: "*Bij het sluiten van de overeenkomst is de aanvrager verplicht de verzekeraar omstandigheden mee te delen die hij kent of behoort te kennen en die onderwerp zijn van heldere nauwkeurige vragen welke de verzekeraar hem heeft gesteld*" (*Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, Sellier European law publishers, München 2009, p. 78). De PEICL wijkt op dit punt dus af van de Belgische regels (J. VAN DONINCK, Bedrog bij het aangaan van de verzekering in de wet op de landverzekeringsovereenkomst en de Principles of European Insurance Contract Law: lies have no legs, (noot bij Gent 19 februari 2009 en Antwerpen 25 maart 2009), *RABG*, 2010, 1351).

[1642] *BS* 22 december 2006.

risico aan de kandidaat toetredende organisatie te verwijten". Reeds eerder voorzag artikel 9, 1° Modelovereenkomst in een *de facto* verplichting voor de WAM-verzekeraar om een verzekeringsvoorstel te gebruiken. Volgens deze bepaling kan de verzekeraar zich niet op een verzwijging of valse verklaring van de verzekeringnemer beroepen wanneer de verzekeraar "*de overeenkomst zonder een behoorlijk ingevuld verzekeringsvoorstel heeft gesloten*"[1643]. Wil de WAM-verzekeraar zich op een verzwijging of valse verklaring van de verzekeringnemer kunnen beroepen, dan moet hij dus een verzekeringsvoorstel laten invullen[1644]. Niettemin brengt artikel 9, 1° Modelovereenkomst weinig baat aan de verzekeringnemer. Deze contractuele bepaling wijkt immers af van artikel 58 Wet Verzekeringen dat de verzekeraar beschermt. Aldus kan de verzekeraar de nietigheid ervan inroepen.[1645].

381. Een betere bescherming van de verzekeringnemer kan men bereiken door niet alleen het gebruik van een verzekeringsvoorstel te verplichten maar ook het inroepen van een verzwijging en valse verklaring enkel toe te laten met betrekking tot gegevens waarnaar de verzekeraar in dat voorstel heeft gevraagd. Dit gebruik van de "*gesloten vragenlijst*" bestaat reeds in Frankrijk en Duitsland[1646]. Frankrijk kent het systeem van de "*déclaration guidée*"[1647]. De verzekeringnemer moet "*répondre exactement aux questions posées par l'assureur, notamment dans le formulaire de déclaration du risque par lequel l'assureur l'interroge lors de la conclusion du contrat, sur les circonstances qui sont de nature à faire apprécier par l'assureur les risques qu'il prend en charge*"[1648]. Aldus is sprake van «*la déclaration provoquée* »[1649]. De rol van de verzekeringnemer is hierdoor beperkt tot het beantwoorden van de vragen van de verzekeraar[1650]. Aan de verzekeringnemer kan niet worden verweten dat hij geen andere gegevens dan deze waarnaar gevraagd werd, heeft bezorgd aan de verzekeraar. De verzekeringnemer moet niet meer alle hem gekende gegevens spontaan

[1643] Niettemin werd toch geoordeeld dat er een verzwijging kan zijn wanneer de vermelding van de gebruikelijke bestuurder van het voertuig in de bijzondere voorwaarden van de verzekeringsovereenkomst is vermeld, ook al werd geen verzekeringsvoorstel ingevuld (Luik 22 oktober 2003, *De Verz.* 2004, 507; hierbij dient opgemerkt te worden dat de verzekeringnemer artikel 9, 1° Modelovereenkomst blijkbaar niet had ingeroepen).

[1644] C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 199, nr. 63.2; *contra*: B. DUBUISSON en V. CALLEWAERT, Le contrat-type à la croisée des chemins, in.

[1645] J. BEGEREM, Loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Divergence entre le texte de la loi et la pratique, *RGAR* 1996, nr. 12633(1v-2r).

[1646] Ook in Engeland vindt de Consumer Insurance (Desclosure ande Representations) Act 2012 die in werking is getreden op 6 april 2013, hierbij aansluiting. Er bestaat niet langer een spontane mededelingsplicht. De verzekeringnemer moet enkel zorgvuldig antwoorden op de vragen van de verzekeraar. Dezelfde moet hij besteden aan gegevens die hij spontaan meedeelt aan de verzekeraar (zie: http://npl.ly.gov.tw/pdf/7816.pdf).

[1647] Dit systeeem wordt aangeduid als de "*théorie du questionnaire fermé d'assurance*" (M. PERIER, Chronique de jurisprudence, Droit des assurances, *Gazette du Palais* 2010, 30).

[1648] A. PELISSIER, noot bij Cass. 16 december 2010, *RGDA* 2011, 461.

[1649] A. PELISSIER, La déclaration de risques en questions, *Rec. Dalloz* 2014, 1075.

[1650] De vragenlijst wordt strikt uitgelegd zodat de verzekeringnemer geen verzwijging begaat wanneer niet duidelijk is op welke waarborg de vraag betrekking heeft (Cass. fr. 17 juni 2010, *RGDA* 2010, 1020 met noot A. PELISSIER.

meedelen[1651]. Hij heeft zelfs het recht te zwijgen over de gegevens die de verzekeraar hem niet vraagt, ook al beseft hij dat de gegevens van belang zijn voor de beoordeling van het riscio[1652]. Hierdoor is het ook niet meer aan de verzekeringnemer om te beoordelen welke gegevens van belang zijn voor de waardering van het risico[1653]. Het systeem van de "*gesloten vragenlijst*" vormt evenwel geen vrijgeleide voor de verzekeringnemer. Hij moet de vragenlijst correct beantwoorden[1654]. Ook de vrijwillig meegedeelde gegevens moeten juist zijn. Wanneer de verzekeringnemer op eigen initiatief valse inlichtingen verschaft aan de verzekeraar[1655], kan deze laatste de nietigheid van de verzekeringsovereenkomst vorderen op grond van artikel L. 113-8 Code des assurances[1656]. Tevens wordt ervoor gepleit om de verzekeringsnemer te verplichten de gegevens mede te delen die de vragenlijst suggereert maar niet uitdrukkelijk vraagt[1657]. In Duitsland moet de verzekeringnemer evenzeer op grond van § 19 *Versicherungsvertragsgesetz* enkel de gegevens meedelen waarnaar de verzekeraar schriftelijk heeft gevraagd. Ook dit gebruik van de *"gesloten vragenlijst*" verhindert niet dat de verzekeringnemer zich schuldig kan maken aan een bedrieglijke verzwijging wanneer hij onjuiste gegevens meedeelt in de vragenlijst. In dat geval kan de verzekeraar op grond van § 22 *Versicherungsvertragsgesetz* de nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst vorderen[1658].

[3] Opzettelijke tekortkoming van de verzekeringnemer

382. Voor de nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst volstaat een verzwijging of valse verklaring op zich niet. Zij kunnen slechts op grond van artikel 59, eerste lid, Wet Verzekeringen tot de nietigheid van de overeenkomst leiden wanneer de verzekeringnemer de gegevens opzettelijk heeft verzwegen of opzettelijk onjuiste gegevens heeft meegedeeld[1659]. De wetgever motiveert de strenge sanctie van nietigverklaring van de overeenkomst[1660] met een verwijzing naar de goede trouw

---

1651 C. VERDURE, noot bij Bergen, 12 oktober 2009, *For. Ass.* 2010, 50.

1652 D. NOGUERO, (noot bij Cass. fr. 9 april 2009), *Rec. Dalloz* 2009, 2407.

1653 C. MEZEN, La déclaration spontanée de l'assuré prise en compte dans l'appréciation de l'existence d'une fausse déclaration intentionelle, (noot bij Cass. fr. 19 februari 2009), *Rec. Dalloz* 2009, 2790-2791.

1654 J. LANDEL, noot bij Cass. fr. 27 januari 2009, *RGDA* 2009, 479.

1655 Deze gegevens kunnen voorkomen in de bijzondere polisvoorwaarden (M. PERIER, Chronique de jurisprudence, Droit des assurances, *Gazette du Palais* 2010, 29; zie ook: Cass. 16 december 2010, *RGDA* 2011, 458 met noot A. PELISSIER; Cass. fr. 12 mei 2010 en Cass. fr. 15 april 2010, *RGDA* 2010, 679, met noot J. LANDEL). Dit geldt ook als de valse verklaring blijkt uit een voorgedrukt document (Cass. fr. 17 februari 2011, *RGDA* 2011, 683 met kritische noot S. ABRAVANEL-JOLLY).

1656 Cass. fr. 19 februari 2009, *Bull.* 2009, 44, nr. 48, *Rec. Dalloz* 2009, 2788-89 en *RGDA* 2009, 473 met noot L. MAYAUX.

1657 A. PELISSIER, noot bij Cass. fr. 17 juni 2010, *RGDA* 2010, 1021.

1658 W.-T SCHNEIDER, Nouveau code allemand des assurances: la renaissance d'un centenaire, *Rec. Dalloz* 2007, p. 3093.

1659 Artikel 59, tweede lid, Wet Verzekeringen bepaalt bovendien als bijkomende sanctie dat de premies die vervallen zijn tot op het ogenblik waarop de verzekeraar kennis heeft gekregen van het opzettelijk verzwijgen of opzettelijk onjuist meedelen van gegevens, hem toekomen. Artikel 9, 2° Modelovereenkomst bepaalt dezelfde sancties.

1660 Het opzettelijk onjuist invullen van een verzekeringsvoorstel kan ook leiden tot een strafrechtelijke veroordeling van de verzekeringnemer wegens valsheid in geschriften (D. WUYTS,

waarop elke verzekering rust[1661]. Van bedrog door de verzekeringnemer is sprake van zodra hij met een kunstgreep de verzekeraar misleidt en hem de onjuiste of onvolledige informatie heeft verschaft met de bedoeling daaruit voordeel te halen[1662]. Niet vereist is dat een oorzakelijk verband bestaat tussen de verzwegen of valse gegevens en het schadegeval is[1663].

383. Zoals hiervoor uiteengezet kan de verzekeraar bij het sluiten van een verzekeringsovereenkomst gebruik maken van een verzekeringsvoorstel. De verzekeringsnemer vult niet steeds zelf het voorstel in. Vaak doet hij hiervoor een beroep op een verzekeringstussenpersoon. Dit staat een nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst bij een opzettelijke verzwijging of valse verklaring echter niet in de weg. De medewerking van een tussenpersoon bij het invullen van een verzekeringsvoorstel ontslaat de verzekeringnemer niet van zijn persoonlijke mededelingsplicht[1664]. Wanneer hij het verzekeringsvoorstel dat door een tussenpersoon is ingevuld, ondertekent, maakt hij zich eventuele verzwijgingen of valse verklaringen in dit voorstel eigen en kunnen zij hem worden toegerekend. Dit geldt zelfs wanneer zij te wijten zijn aan een onzorgvuldigheid van de tussenpersoon[1665]. De verzekeringnemer kan zijn verantwoordelijkheid voor onjuiste of onvolledige inlichtingen dus niet afschuiven op de verzekeringstussenpersoon[1666]. Enkel wanneer de verzekeringstussenpersoon bij het invullen van het verzekeringsvoorstel is opgetreden als aangestelde of lasthebber van de verzekeraar, is een verzuim van de tussenpersoon toe te rekenen aan de verzekeraar zelf en kan deze zich ten overstaan van de verzekeringnemer niet beroepen op een verzwijging[1667].

384. Voor de verzekeringen die onder de toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, is geen opzet vereist voor de nietigverklaring. Volgens artikel 233 Wet

---

De rol van het misdrijf valsheid in geschriften in de strijd tegen verzekeringsfraude, noot bij Cass. 27 januari 2010, *RW* 2011-12, 608).

[1661] *Parl.St.* Kamer 1990-91, 1586/1, p. 17.

[1662] Dit stemt overeen met bedrog in de zin van het gemeenrechtelijk wilsgebrek (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. DE GRAEVE, M. DE GRAEVE en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Wet op de landverzekeringsovereenkomst 1992-2003, *TPR* 2003, 1831, nr. 15.1).

[1663] Dit is wel het geval in Nederland (H. COUSY, Le droit des assurances en Belgique ou la question de savoir si le beau ou le mauvais temps à Paris influence toujours celui de Bruxelles (en tant que capitale de la Belgique), in B. TILLEMAN, A. VERBEKE, H. COUSY en L. THEVENOZ, *Droit des contrats, France, Suisse, Belgique*, Larcier Brussel 2006, p. 320, nr. 7.

[1664] C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. DE GRAEVE, M. DE GRAEVE en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Wet op de landverzekeringsovereenkomst 1992-2003, *TPR* 2003, 1827-1828, nr. 14.6; C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 200, nr. 63.3; Rb. Dendermonde 16 juni 2005, *De Verz.* 2006, 79.

[1665] Gent 10 april 2002, *RGAR* 2003, 13677; Brussel 24 februari 2000, *RGAR* 2002, 13618; Rb. Doornik 26 april 2005, *JLMB* 2007, 443.

[1666] Luik 24 november 2006, *JLMB* 2007, 439: het hof wijst de vordering van de verzekeringnemer tegen zijn makelaar af op grond van de beginselen *fraus omnia corrumpit* en *nemo auditur allegans turpitudinem suam*; Gent 6 april 1995, *RGAR* 1996, 12639.

[1667] Cass. fr. 8 juli 2010, *RGDA* 2010, 1016 met noot L. MAYAUX; Pol. Brugge, 19 september 2000, *RW* 2000-01, 1317.

Verzekeringen maakt de verzekeringnemer zich schuldig aan verzwijging door geen aangifte te doen van een omstandigheid waarvan de verzekeraar wettig geen kennis droeg en die de waardering van het risico in negatieve zin beïnvloedde, zelfs indien hij te goeder trouw, maar ten onrechte geloofde dat hij niet verplicht was om die omstandigheid te vermelden[1668]. Voor deze verzekeringsovereenkomst kan de verzekeraar dus nog steeds een beroep doen op een verzwijging of valse verklaring, ook al handelde de verzekeringnemer zonder de bedoeling de verzekeraar te bedriegen. "*Verzwijging*" betekent hier dus zowel het vrijwillig als het onvrijwillig vergeten. Dezelfde sanctie is in de beide gevallen van toepassing[1669]. Om de zware sanctie van nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst voor de verzekeringnemer enigszins te temperen, kan de rechter nagaan of de verzwijging de vertrouwensrelatie met de verzekeraar in het gedrang heeft gebracht en in ontkennend geval de vordering van de verzekeraar tot nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst op deze grond afwijzen[1670].

[4] Bewijslast

385. De verzekeraar die de verzekeringsovereenkomst wil laten nietigverklaren om aan zowel de verzekerde als de benadeelde de afwezigheid van een overeenkomst te kunnen tegenwerpen, moet het bewijs van de opzettelijke verzwijging of valse verklaring leveren[1671]. Deze bewijslast is gesteund op artikel 870 Ger.W. volgens welk iedere partij het bewijs moet leveren van de feiten die hij aanvoert[1672]. De verzekeraar moet dus in de eerste plaats aantonen dat de verzekeringnemer hem bepaalde gegevens waarvan hij redelijkerwijze moest weten dat zij een invloed konden hebben op de waardering van het risico, niet of niet correct heeft meegedeeld. Hij moet niet bewijzen dat de verzwegen of onjuist meegedeelde gegevens een invloed hebben gehad op het schadegeval zelf[1673]. Hij kan het bewijs van de

---

1668 Cass. 7 september 2000, *AC* 2000, 1318, *VKJ* 2001, 217, nr. 2001/80 en *RGAR* 2002, 13635; Cass. 12 juni 1998, *AC* 1998, 687; Cass. 22 november 1990, *AC* 1990-91, 333, *RW* 1990-91, 1301 en *VKJ* 1991, 87, nr. 91/42.

1669 Cass. 20 juni 1983, *AC* 1982-83, 1298, *RW* 1983-84, 1761; Cass. 17 mei 1978, *AC* 1978, 1077.

1670 Cass. 3 april 1998, *AC* 1998, 412, *VKJ* 1999, 95, nr. 99/16.

1671 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 209, nr. 249; M. DUPONT en P. MOREAU, La formation du contrat d'assurance: questions choisies, *Forr. Ass.* 2010, 247; L. VAEL, Opzettelijke schending van de informatieplicht bij het sluiten van een landverzekeringsovereenkomst, in *Liber amicorum Michel Mahieu*, Larcier Brussel 2008, p. 318-319, nr. 16.

1672 Cass. 2 november 1990, *AC*1990-91, 261, *RW* 1990-91, 789; Rb. Leuven 9 mei 2007, *VAV* 2008, 112.

1673 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 210, nr. 250; Luik 24 november 2006, *De Verz.* 2008,22; Brussel 5 mei 2003, *De Verz.* 2005, 140; Luik 6 mei 1999, *JLMB* 2000, 460, samenvatting; Rb. Charleroi 6 december 2001, *De Verz.* 2002, 256; Pol. Verviers 24 juni 1999, *T.Vred.* 2004, 306.

verzwijging of valse verklaring leveren met alle middelen van recht, met inbegrip van vermoedens[1674].

386. Voor de nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst volstaat het bewijs van de verzwijging of onjuiste verklaring evenwel niet. De verzekeraar moet ook aantonen dat de verzekeringnemer de gegevens opzettelijk heeft verzwegen of onjuist heeft meegedeeld[1675]. Ook dit bewijs kan de verzekeraar leveren door alle middelen van recht[1676]. Het opzettelijke karakter van de verzwijging kan afgeleid worden uit de nauwkeurigheid van de vragen in het verzekeringsvoorstel, de grofheid van de onjuiste mededeling en de graad van onderlegdheid van de verzekeringnemer[1677]. Hoe preciezer de vraag, hoe meer kans dat een verkeerd antwoord met opzet werd gegeven. Ook een manifest onjuist antwoord en de onderlegdheid van de verzekeringnemer kunnen een aanwijzing zijn voor bedrieglijk opzet[1678]. Zo vereist het opfokken van een bromfiets kennis van motorrijtuigen zodat de aangifte van een moto als bromfiets wijst op opzet[1679]. Een gerichte vraag naar de gewoonlijke bestuurder wijst bij een onjuist antwoord ook op opzet[1680]. Hetzelfde geldt voor de verzwijging van een vroegere veroordeling[1681], de juiste leeftijd van de

[1674] J. TINANT, Souscription d'une polis R.C. auto: un conducteur ne peut en cacher un autre, *JLMB* 2007, 476; C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 202, nr. 63.6.

[1675] Bergen 28 juni 2011, *De Verz.* 2012, 400; Luik 24 november 2006, *De Verz.* 2008, 22; Rb. Luik 20 oktober 2004, *De Verz.* 2006, 191; Vervviers, 30 juni 2003, *RGAR* 2004, 13858; Rb. Charleroi 6 december 2001, *De Verz.* 2002, 256; Pol. Verviers 27 mei 2003, *T. Pol.* 2004, 262.

[1676] W. DE BONDT, Bewuste verzwijging, onbewust stilzwijgen en bedrieglijk opzet, *AJT* 2000-01, 789-790, nr. 6: volgens deze auteur kan opzet niet afgeleid worden uit een "*behoren te weten*"; in het kader van een verzwijging bij het sluiten van een verzekeringsovereenkomst is dit evenwel niet relevant omdat slechts van een verzwijging sprake kan zijn met betrekking tot gegevens die de verzekeringnemer effectief wist.

[1677] A. PELISSIER, noot bij Cass. fr. 29 maart 2012, *RGDA* 2012, 1008-1009.

[1678] Opmerkelijk is een vonnis van 28 februari 2001 van de rechtbank van eerste aanleg te Namen waarin de afwezigheid van opzet bij de verzwijging bij het invullen van het verzekeringsvoorstel door de makelaar werd afgeleid uit de ongeletterdheid van de verzekeringnemer (Rb. Namen 28 februari 2001, *RRD* 2001, 438).

[1679] Rb. Leuven 27 mei 1999, *VKJ* 1999, 300, nr. 99/117; Pol. Brugge 24 november 2004, *VAV* 2005, 225.

[1680] Rb. Luik 21 december 2010, *RGAR* 2012, 238; Rb. Luik 29 oktober 2001, *RGAR* 2004, 13806, *JLMB* 2002, 1239, samenvatting; Rb. Bergen 10 november 2011, *VAV* 2012, 89; Pol. Gent 14 juni 2004, *T. Vred.* 2004, 290; Pol. Brussel 27 mei 2002, *VKJ* 2003, 48, nr. 2003/17. Voor een casus waarin de verzwijging niet werd aanvaard: Rb. Luik 20 oktober 2004, *De Verz.* 2006, 19: bij het aangaan van de polis was verzwegen dat de zoon die reeds eerder tweemaal vervallen was verklaard van het recht tot sturen, de gebruikelijke bestuurder was; de rechtbank was evenwel van oordeel dat er geen opzet was ingevolg de "*faible degré d'instruction du demandeur, et du fait que le courtier d'assurance ne semble pas avoir attiré l'attention de ce dernier sur ses obligations...*"

[1681] Antwerpen 14 november 1997, *TAVW* 1998, 81; Bergen 7 november 2005, *RGAR* 2008, 14418.

verzekeringnemer[1682], de correcte bonus-malus[1683] of de gezondheidstoestand van de verzekeringnemer[1684].

(c) Ontbinding van de verzekeringsovereenkomst

387. De verzekeringsovereenkomst kan voor het schadegeval ook gerechtelijk ontbonden zijn. Zij is immers een wederkerige overeenkomst[1685] waarin op grond van artikel 1184 BW het stilzwijgend ontbindend beding begrepen is. Wanneer de verzekeringnemer of de verzekeraar op ernstige wijze tekortkomt aan zijn verbintenissen, staat niets de wederpartij in de weg om in rechte de ontbinding van de verzekeringsovereenkomst te vorderen[1686]. Ook het aleatoir karakter van de overeenkomst verhindert dit niet[1687]. De gerechtelijke ontbinding van een verzekeringsovereenkomst ingevolge een contractuele wanprestatie van één van de partijen, komt evenwel slechts zelden voor. Dit is ongetwijfeld te wijten aan de talrijke andere, specifiek geregelde, sanctiemogelijkheden[1688].

388. Voor de aansprakelijkheidsverzekering mag niet uit het oog verloren worden dat de beëindiging van de overeenkomst door een gerechtelijke ontbinding, zoals bij de nietigverklaring, slechts tegenwerpelijk is aan de benadeelde wanneer zij tot stand gekomen is voor het schadegeval. Het instellen van een vordering in ontbinding van de verzekeringsovereenkomst volstaat niet. Een schadegeval dat zich in de loop van de procedure tot ontbinding van de verzekeringsovereenkomst voordoet, heeft dus geen gevolgen voor de uitoefening van het eigen recht van de benadeelde. Pas wanneer een gerechtelijke beslissing de ontbinding heeft uitgesproken voor het schadegeval[1689], kan de verzekeraar deze tegenwerpen aan de benadeelde[1690].

1682 Pol. Brussel 19 juni 2008, *VAV* 2008, 421.

1683 Bergen 28 december 1995, *RGAR* 1998, 13023.

1684 Pol. Mechelen 9 maart 2012, *VAV* 2012, 391: de verzekeringnemer antwoordde negatief op de vraag of hij lichamelijke gebreken had die het rijden konden beïnvloeden terwijl hij in behandeling was voor een ernstige vorm van diabetes.

1685 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p.156, nr. 171.

1686 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 342-343, nr. 428; N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Mechelen 2003, p. 282.

1687 Cass. 4 juni 2004, *TBH* 2005, 485 met betrekking tot de ontbinding van een koopovereenkomst op lijfrente; zie hieromtrent: T. STAROSSELETS, Restitution des arrérages en cas de résolution d'une vente en viager ou "*mesure dix fois mais ne coupe qu'une*", *TBBR* 2005, 454; B. DUBUISSON, Les contrats aléatoires, *JT* 2004, 330, nr 10-11.

1688 Deze specifieke sancties hebben ook tot gevolg dat er geen plaats meer is voor de vroeger gangbare uitdrukkelijk ontbindende bedingen. De Wet Verzekeringen regelt immers op dwingende wijze de sancties voor de gevallen waarin de verzekeringsovereenkomsten voorheen voorzagen in een uitdrukkelijk ontbindend beding (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 343-344, nr. 429-430; L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 707, nr. 967).

1689 Wanneer een rechtsmiddel wordt aangewend, blijft het gezag van gewijsde van de beslissing op grond van artikel 26 Gerechtelijk Wetboek niettemin bestaan zolang zij niet ongedaan is gemaakt. De verzekeraar kan de beslissing dus tegenwerpen aan de benadeelde wanneer het schadegeval zich erna voordoet, evenwel voor zover zij naderhand niet wordt hervormd.

3. Buitengerechtelijke beëindiging van de verzekeringsovereenkomst

(a) Verstrijken van de duur van de verzekeringsovereenkomst

389. De verzekeringsovereenkomst kan ook buitengerechtelijk beëindigd worden voor het schadegeval. Dit is in de eerste plaats het geval wanneer de duur van de verzekeringsovereenkomst voor het schadegeval verstreken is[1691]. De contractpartijen regelen deze duur in principe niet zelf. Ingevolge artikel 85, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen[1692] mag de duur van de verzekeringsovereenkomst niet langer zijn dan één jaar[1693]. De verzekeringsovereenkomst moet de duur vermelden[1694]. Wanneer dit niet het geval is, bedraagt de duurt één jaar[1695]. De duur van de verzekeringsovereenkomst wordt bovendien telkens stilzwijgend verlengd voor opeenvolgende periodes van één jaar, behalve wanneer een van de partijen ten minste drie maanden voor de vervaldag zich ertegen verzet[1696]. Deze stilzwijgende verlenging heeft tot gevolg dat de overeenkomst niet vanzelf eindigt bij het verstrijken van de duur, zoals gemeenrechtelijk het geval is[1697]. Een opzegging die een verzet tegen een stilzwijgende verlenging inhoudt, is vereist, ook voor een beëindiging van de verzekeringsovereenkomst op zijn einddatum[1698]. Voor de opzegging moet bovendien de in artikel 84, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen bepaalde termijn

---

[1690] Ook in dat geval is de datum van het vonnis dat de verzekeringsovereenkomst ontbindt, bepalend (zie randnummer 363).

[1691] De verzekeringsovereenkomst impliceert doorlopende prestaties (R. VANDEPUTTE, *Inleiding tot het verzekeringsrecht*, Beginselen van Belgisch privaatrecht XIV, Standaard wetenchappelijke uitgeverij Antwerpen-Weesp 1983, p. 183). In tegenstelling tot aflopende overeenkomsten, is de nakoming ervan dus gespreid in de tijd (zie hieromtrent: M. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 65).

[1692] In de WAM-verzekering bevat artikel 26 Modelovereenkomst dezelfde regeling.

[1693] Deze duurtijd loopt vanaf de uitwerking van de verzekeringsovereenkomst en niet vanaf het afsluiten ervan (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 331, nr. 399). De korte duurtijd is bedoeld om de verzekeringnemer de kans te geven gemakkelijk van verzekeraar te veranderen. Anderzijds kan ook de verzekeraar de verzekeringsovereenkomst beëindigen bij elke vervaldag (A. VAN OEVELEN, De eenzijdige wijziging en beëindiging van de verzekeringsovereenkomst door de verzekeraar: bestaat er een recht op behoud van een verzekering? *RW* 2003-04, 1087, nr. 15). Dit kan de verzekeringnemer in moeilijkheden brengen wanneer hij niet onmiddellijk een andere verzekeraar vindt (C. PARIS, Quand la protection de l'assuré risque de l'affaiblir, *Rev. Fac. dr. Liège* 2010, 250).

[1694] De verzekeringsovereenkomst moet op grond van artikel 64, § 2 Wet Verzekeringen deze duurtijd uitdrukkelijk vermelden (zie hieromtrent: G. JOCQUE, Het bewijs van de contractsvoorwaarden in verzekeringen, *De Verz.* 2008, 17 nr. 26).

[1695] L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 411-412, nr. 43.

[1696] Volgens de in artikel 84 Wet Verzekeringen voorgeschreven wijzen van opzegging.

[1697] K. ANDRIES, Duur, duurzaamheid en beëindiging van contractuele relaties vanuit een gemeenrechtelijk perspectief, in P. NAEYAERT en E. TERRYN (eds.), *Beëindiging van overeenkomsten met handelstussenpersonen*, B&E 2009, p. 27, nr. 26.

[1698] De partijen mogen de overeenkomst opzeggen wanneer tussen de datum van het sluiten en die van de inwerkingtreding ervan, een termijn van meer dan één jaar verloopt. Van deze opzegging moet uiterlijk drie maanden voor de inwerkingtreding van de overeenkomst kennis gegeven worden (artikel 85, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen).

gerespecteerd worden[1699]. Deze regeling geldt niet voor alle verzekeringsovereenkomsten. Op grond van artikel 85, § 2, eerste lid, Wet Verzekeringen kan de Koning de overeenkomsten bepalen waarop deze regeling niet van toepassing is[1700]. Deze overeenkomsten zijn opgesomd in in artikel 1 KB 24 december 1992[1701]. De mogelijkheid om verzekeringsovereenkomsten van de dwingende regeling van artikel 85, § 1 Wet Verzekeringen uit te sluiten, is verder beperkt door artikel 85, § 2, tweede lid, Wet Verzekeringen. Voor sommige verzekeringsovereenkomsten kan de Koning de toepassing van de regels van artikel 30, § 1, Wet Verzekeringen niet uitsluiten. Dit betreft onder meer de WAM-verzekering en de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[1702]. De toepassing is wel uitgesloten voor de aansprakelijkheidsverzekeringen opgesomd in artikel 1, 2°, KB 24 december 1992, met name de aansprakelijkheidsverzekeringen, andere dan degene die dekking verlenen voor het WAM-risico, het gezinsaansprakelijkheidsrisico en het risico voor aansprakelijkheid bij brand "*eenvoudige risico's*"[1703]. Hieronder vallen dus bijvoorbeeld de verzekering BA uitbating en de beroepsaansprakelijkheidsverzekering. Voor deze verzekeringen kunnen de contractpartijen dus een langere duur dan één jaar bedingen[1704].

390. De duur van de WAM-verzekering wijkt van deze regeling af bij overdracht van de eigendom van het verzekerd motorrijtuig. Op grond van artikel 17, § 1, WAM kunnen bedingen van de overeenkomst die ertoe strekken door het loutere feit van de overdracht van de eigendom van het motorrijtuig een einde te maken aan de verzekering betreffende dit motorrijtuig, tegen de benadeelde ingeroepen worden. Deze bepaling laat dus toe dat een beding in de verzekeringsovereenkomst voorziet in de beëindiging van de overeenkomst in geval van overdracht van de eigendom van het voertuig en deze beëindiging van de overeenkomst tegenwerpelijk is aan de benadeelde[1705]. Artikel 17, § 1, WAM vindt uitvoering in artikel 33 Modelovereenkomst[1706]. De overdracht van de eigendom van het voertuig voor het

---

[1699] In geval van medeverzekering volstaat het dat de verzekerde overeenkomstig artikel 83 Wet Verzekeringen zijn verzet tegen de stilzwijgende verlenging laat kennen aan de eerste verzekeraar (P.-H. DELVAUX, La coassurance et ses surprises, in *Mélanges Roger O. DALCQ*, Larcier Brussel 1994, p. 106, nr. 17).

[1700] De regeling van artikel 85, § 1 en § 2 Wet Verzekeringen is niet van toepassing op de verzekeringsovereenkomsten waarvan de duur korter is dan één jaar (artikel 85, § 3, Wet Verzekeringen). De mogelijkheid om een WAM-verzekering te sluiten voor een duurtijd van minder dan één jaar wordt afgeleid uit artikel 1, tweede lid, KB 14 december 2002 (H. de RODE, L'assurance de la responsabilité automobile, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer Mechelen 2004, p. 31, nr. 42).

[1701] KB 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst (*BS* 31 december 1992).

[1702] De andere uitgesloten verzekeringen betreffen de risico's voertuigcasco, brand (eenvoudige risico's), lichamelijke ongevallen op persoonlijke titel gedekt, hulpverlening en rechtsbijstand.

[1703] Artikel 1, 4° KB 24 december 1992 sluit de regeling ook uit voor het ABR-risico.

[1704] L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 701, nr. 953.

[1705] Waar artikel 17, § 1 WAM uitdrukkelijk verwijst naar de tegenwerpelijkheid aan de benadeelde, maakt het slechts toepassing van van artikel 151, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen.

[1706] Artikel 33 Modelovereenkomst 1956 verwees enkel naar een overdracht van het rijtuig en niet naar een overdracht van de eigendom van het rijtuig. Dit had tot gevolg dat de overdracht gelijkgesteld kon

schadegeval, heeft dus in principe een aan de benadeelde tegenwerpelijke afwezigheid van dekking tot gevolg[1707]. Niettemin verlenen artikel 17 WAM en artikel 33 Modelovereenkomst nog een tijdelijke dekking na de overdracht[1708]. Artikel 17, § 2, WAM voorziet in een dekkingsplicht van de verzekeraar na de overdracht gedurende een termijn van 16 dagen en voor zover geen andere verzekeraar hetzelfde risico dekt[1709]. De termijn van 16 dagen begint te lopen vanaf de overdracht van de eigendom van het omschreven voertuig, dit is vanaf de dag waarop het verzekerde motorrijtuig het patrimonium van de verzekeringnemer heeft verlaten[1710]. De termijn kan niet beginnen lopen vanaf een ogenblik voor de overdracht van de eigendom van het omschreven motorrijtuig[1711]. Hij wordt bovendien berekend vanaf de overdracht en niet in volle dagen vanaf de dag volgend op de overdracht[1712]. Deze dekking geldt op grond van artikel 17, § 2, tweede lid, WAM trouwens niet alleen voor schade veroorzaakt door het motorrijtuig waarvan de eigendom werd overgedragen maar ook voor schade veroorzaakt door het motorrijtuig dat gebruikt wordt ter vervanging van

worden met een buitengebruikstelling van het rijtuig. Door de vermelding van de overdracht van de eigendom van het omschreven rijtuig in artikel 17, § 1 WAM is deze gelijkstelling meer mogelijk (Rb. Luik 18 januari 2000, *De Verz.* 2000, 454; *contra*: Corr. Oudenaarde 17 september 2004, *De Verz.* 2005, 314, *VAV* 2005, 242). Niettemin lijkt het Hof van Cassatie en sommige lagere rechtspraak nog steeds van deze gelijkstelling uit te gaan Cass. 6 december 2000, *De Verz.* 2001, 508; Cass. 20 januari 2005, *AC* 2005, 155, *VAV* 2005, 322 met noot J. MUYLERMANS, *De Verz.* 2005, 697, *JLMB* 2007, 416, Rb. Namen 15 maart 2011, *De Verz.* 2012, 108.

1707 De aanschaf van een nieuw voertuig impliceert niet noodzakelijk de overdracht van de eigendom van het verzekerde voertuig (Brussel 15 mei 1975, *De Verz.* 1976, 449 met noot S.; Luik 25 juni 1981, *De Verz.* 1982, 321). Hetzelfde geldt een loutere bestemming tot vernietiging van het voertuig (Cass. 3 mei 1988, *AC* 1987-88, 1114). Tevens is bij een verkoop van het voertuig rekening te houden met een eigendomsvoorbehoud (Corr. Oudenaarde 17 september 2004, *De Verz.* 2005, 314, *VAV* 2005, 314: de rechtbank besloot tot een uitstel van de eigendomsoverdracht tot op het ogenblik dat het nieuwe voertuig in het verkeer werd gebracht nadat de wielenset van het oude voertuig op dit voertuig waren overgeplaatst).

1708 De uitbreiding van de dekking na de overdracht van de eigendom van het omschreven voertuig heeft tot gevolg dat de loutere vaststelling dat het voertuig dat het ongeval heeft veroorzaakt, niet het in de verzekeringsovereenkomst aangeduid voertuig is, niet volstaat om te besluiten tot het misdrijf van niet-verzekering (Cass. 23 oktober 1967, *Arr. Cass.* 1968, 287).

1709 Volgens COLLE is deze subsidiariteitsregeling strijdig met artikel 45, § 1, tweede lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 99, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen (P. COLLE, Enkele bedenkingen bij de nieuwe Modelovereenkomst van 14 december 1992 inzake de verplichte motorrijtuigenverzekering, *TBH* 1993, 535-536, nr. 31). Deze zienswijze kan ik niet bijtreden. Artikel 17, § 1 WAM bevat een specifieke bepaling voor de WAM-verzekering die voorrang heeft op de algemene samenloopregeling van de Wet Verzekeringen. Dat de Wet Verzekeringen van een recentere datum is, doet daaraan niet af. Uit niets blijkt dat de wetgever bij de invoering van artikel 45, §1, tweede lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst de bedoeling had de bijzondere regeling in de WAM-verzekering af te schaffen (voor een opgave van beide standpunten doch zonder stellingneming zie: N. DENOËL, Quelques considérations sur le nouveau contrat-type automobile, Intervention au colloque organisé le 14 juin 1993 par le CIEAU, *De Verz.* 1994, 363).

1710 En niet vanaf de dag waarop deze een nieuw voertuig heeft gekocht (Cass. 6 december 2000, *AC* 2000, 1933, *RW* 2002-03, 93 en 462, *AJT* 2001-02, 700, *VKJ* 2001, 179, nr. 2001/64, *De Verz.* 2001, 505 met noot J. MUYLERMANS en A. PIRE en *RGAR* 2002, 13538; Cass. 22 juni 1999, *De Verz.* 1999, 637; Pol. Brugge 8 september 2003, *VAV* 2004, 519).

1711 Cass. 22 juni 1999, *De Verz.* 1999, 637.

1712 Cass. 2 oktober 1996, *AC* 1996, 835, *RW* 1996-97, 1343, *VKJ* 1997, 174, nr. 97/92, *De Verz.* 1997, 107, met noot J. MUYLDERMANS en *RGAR* 1997, 12797 met noot A. DAL, Cessation d'effet du contrat d'assurance obligatoire en cas de transfert de propriété d'un véhicule automoteur; *contra*: Corr. Turnhout 22 juni 1995, *De Verz.* 1996, 92.

dat waarvan de eigendom is overgedragen[1713], zelfs indien het motorrijtuig op ongeoorloofde wijze aan het verkeer deelneemt onder de kentekenplaat die het voor de overgang droeg, dan wel die het overgedragen rijtuig droeg voor de overdracht. Of de verzekeraar al dan niet op de hoogte werd gesteld van de overdracht van de eigendom van het omschreven voertuig, is dus niet relevant[1714]. De dekking na de overdracht van de eigendom van het verzekerde motorrijtuig is wel beperkt[1715]. Op grond van artikel 33, 2°, Modelovereenkomst geldt de dekking enkel voor de verzekeringnemer, zijn echtgenoot en kinderen die bij hem inwonen en de wettelijke leeftijd tot sturen hebben bereikt. Wanneer schade berokkend wordt door een andere verzekerde heeft de dekking slechts uitwerking ten opzichte van de benadeelde persoon[1716]. Degene die zich beroept op de uitbreiding van de dekking na overdracht van het verzekerde motorrijtuig, moet bewijzen dat de voorwaarden voor de uitbreiding vervuld zijn[1717]. In elk geval laat deze uitbreiding van de dekking de verzekeringnemer toe om na overdracht van zijn voertuig te voorzien in een nieuwe verzekering zonder gevaar van afwezigheid van verzekering, zowel wat betreft het overgedragen als zijn nieuw voertuig.

(b) Verbreking van de verzekeringsovereenkomst

(1) Algemeen

391. Zoals bij elke overeenkomst kunnen de verzekeringnemer en de verzekeraar de verzekeringsovereenkomst op grond van artikel 1134, tweede lid, BW beëindigen door hun wederzijdse toestemming of op gronden door de wet erkend[1718]. De partijen kunnen de verzekeringsovereenkomst dus verbreken met wederzijdse toestemming of door een eenzijdige wilsverklaring (opzegging) wanneer de wet of het contract dit toelaat[1719]. Om tegenwerpelijk te zijn aan de benadeelde moet de verbreking van de verzekeringsovereenkomst tot stand gekomen zijn voor het schadegeval. Wanneer de verbreking pas gebeurt na het schadegeval, bestaat op dat ogenblik een verzekeringsovereenkomst en kan de verzekeraar de verbreking niet tegenwerpen aan de benadeelde.

(2) Minnelijke beëindiging van de verzekeringsovereenkomst

[1713] Het vervangingsvoertuig moet niet noodzakelijk eigendom zijn van de verzekerde om van de uitbreiding van de dekking te kunnen genieten (Corr. Turnhout 22 juni 1995, *De Verz.* 1996, 92).

[1714] Artikel 33, 1° Modelovereenkomst bepaalt trouwens betreffende het nieuwe voertuig uitdrukkelijk dat de dekking verworven blijft "*zonder enige formaliteit*".

[1715] Ten aanzien van het nieuwe rijtuig blijft op grond van artikel 33, 1° Modelovereenkomst de dekking aan de verzekerde zonder meer verworven gedurende zestien dagen vanaf de overdracht.

[1716] De verzekeraar beschikt in voorkomend geval bovendien over een recht van verhaal op grond van artikel 25, 4° Modelovereenkomst.

[1717] Cass. 19 februari 2009, *RW* 2011-12, 530, *JLMB* 2010, 1167; Corr. Brussel 26 december 1984, *De Verz.* 1985, 729 met noot J.R.

[1718] Verbreking op grond van het verlies dat de eiser door de overeenkomst lijdt, is uiteraard zoals voor elk kanscontract niet mogelijk (B. DUBUISSON, Les contrats aléatoires, *JT* 2004, 328, nr 5).

[1719] W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 254; R. KRUITHOF, H. BOCKEN, F. DE LY en B. DE TEMMERMAN, Overzicht van rechtspraak (1981-1992) Verbintenissen, *TPR* 1984, 589, nr. 297.

392. De verzekeringnemer en de verzekeraar kunnen overeenkomen om een einde te stellen aan de verzekeringsovereenkomst voor het verstrijken van de duur ervan[1720]. De verzekeringsovereenkomst wordt dan beëindigd door het gemeenschappelijk akkoord van de contractpartijen[1721]. De wilsovereenstemming kan blijken uit een overeenkomst die de partijen gedurende de loop van de verzekeringsovereenkomst sluiten[1722] of uit een beding van de verzekeringsovereenkomst zelf[1723]. In dit laatste geval bepaalt dit beding dan de voorwaarden die moeten vervuld zijn, opdat de overeenkomst een einde neemt[1724]. Het bewijs van de overeenkomst van minnelijke beëindiging of het beding dat het einde van de verzekeringsovereenkomst tot gevolg heeft, moet geleverd worden volgens de regels van artikel 64 Wet Verzekeringen[1725]. Dit houdt in dat het bewijs in principe moet gebeuren met een geschrift[1726]. Dit geschrift bestaat meestal uit een avenant (polisbijvoegsel)[1727]. Voor het bewijs van de datum van de overeenkomst van minnelijke beëindiging is ingevolge artikel 64, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen artikel 1328 BW niet van toepassing[1728]. De verzekeraar moet de datum van de overeenkomst die de verzekeringsovereenkomst beëindigt, dus niet leveren volgens de regels van deze bepaling[1729]. Hij kan zich tegen de benadeelde zonder meer beroepen op de datum vermeld in het avenant[1730]. De benadeelde kan deze datum wel met alle middelen betwisten en aantonen dat deze datum niet

---

1720 L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2008, p. 706, nr. 963; L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 414, nr. 47).

1721 Dwingende bepalingen die de eenzijdige opzegging van de verzekeringsovereenkomst regelen, staan hieraan niet in de weg (S. ABRAVANEL-JOLLY, noot bij Cass. fr. 7 oktober 2010, *RGDA* 2011, 60).

1722 DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, Bruylant Brussel 1940, p. 683-684, nr. 759.

1723 Cass. 22 januari 1987, *AC* 1986-87, 654; Cass. 15 oktober 1973, *AC* 1974, 183; Cass. 3 mei 1967, *AC* 1967, 1073; Cass. 19 mei 1972, *AC* 1972, 874.

1724 N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Mechelen 2003, p. 240, nr. 6.

1725 G. JOCQUE, Het bewijs van de contractsvoorwaarden in verzekeringen, *De Verz.* 2008, 17 nr. 25; Gent 6 november 2008, *De Verz.* 2009, 133 (met betrekking tot een arbeidsongevallenverzekering).

1726 Enkel wanneer een begin van bewijs door geschrift wordt geleverd, is het bewijs door getuigen of vermoedens toegelaten. Ook onder vigeur van deel 5 Wet Verzekeringen, voorheen Verzekeringswet 11 juni 1874, moet de overeenkomst van beëindiging van de verzekeringsovereenkomst in principe worden bewezen door een geschrift (Bergen 11 mei 1992, *JLMB* 1994, 198).

1727 Cass. 15 mei 1962, *Pas.* 1962, I, 1041, *JT* 1962, 581 met noot R.O. DALCQ; Corr. Oudenaarde 22 maart 2002, *TAVW* 2002, 189: door het akkoord was de nadien gegeven opzegging zonder voorwerp.

1728 G. JOCQUE, Het bewijs van de voorwaarden van de verzekeringsovereenkomst, *De Verz.* 2008, 11-12, nr. 14; zie ook: Corr. Charleroi 2 maart 2001, *De Verz.* 2001, 539: het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds kan niet eisen dat een bijvoegsel van een polis voldoet aan de vereisten van artikel 1328 BW.

1729 Voor de inwerkingtreding van artikel 10 Wet Landverzekeringsovereenkomst was artikel 1328 BW wel van toepassing (Cass. 31 januari 1992, *AC* 1992-93, 507).

1730 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 42, nr. 62.

beantwoordt aan de werkelijkheid[1731]. Wanneer de overeenkomst van minnelijke beëindiging tot stand komt tussen partijen op afstand, zijn de regels van aanbod en aanvaarding van toepassing. De overeenkomst komt tot stand op het ogenblik dat degene die het aanbod heeft gedaan, kennis krijgt van de aanvaarding of er redelijkerwijze kennis van kon nemen[1732]. De verzekeringsovereenkomst neemt dus pas een einde op het ogenblik dat de verzekeringnemer die om beëindiging van de overeenkomst heeft verzocht, kennis krijgt van het akkoord van de verzekeraar[1733].

393. Een bijzondere regeling is neergelegd in artikel 17, § 1, WAM. Volgens deze bepaling kan het beding van de verzekeringsovereenkomst dat ertoe strekt door het loutere feit van de overdracht van de eigendom van het motorrijtuig een einde te maken aan de verzekering betreffende dit motorrijtuig, tegen de benadeelde worden ingeroepen[1734]. De WAM-verzekering kan dus voorzien in een beding dat een einde stelt aan de verzekeringsovereenkomst bij overdracht van de eigendom van het motorrijtuig. Waar artikel 17, § 1, WAM bepaalt dat dit beding aan de benadeelde kan worden tegengeworpen, maakt het slechts toepassing van de algemene regel dat een minnelijke beëindiging tegenwerpelijk is aan de benadeelde. Evenwel wijkt artikel 17, § 2, WAM hiervan af. Volgens deze bepaling blijft de verzekeraar gedurende een periode van 16 dagen, te rekenen vanaf de overdracht van het motorrijtuig en voor zover geen andere verzekering hetzelfde risico dekt, verplicht dekking te verlenen voor de schade veroorzaakt door zowel het overgedragen motorrijtuig als het vervangingsvoertuig onder voorwaarden van deze bepaling[1735]. Artikel 17, § 2, WAM verplicht de verzekeraar dus dekking te verlenen aan de benadeelde onder de bedoelde voorwaarden, ook al bestond er op het ogenblik van het ongeval geen verzekeringsovereenkomst meer ingevolge de eigendomsoverdracht van het motorrijtuig.

(3) Opzegging van de verzekeringsovereenkomst

[a] Algemeen

[1731] G. JOCQUE, Het bewijs van de voorwaarden van de verzekeringsovereenkomst, *De Verz.* 2008, 11, nr. 14.

[1732] P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Bruylant Brussel 2010, p. 495, nr. 328 ; W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 157.

[1733] Rb. Antwerpen 13 april 1999, *TAVW* 1999, 285: het ongeval deed zich voor op 6 juni terwijl de vraag tot beëindiging van de polis door de verzekeringnemer was verstuurd op 29 april en bij de verzekeraar was toegekomen op 3 mei; het bijvoegsel werd door de verzekeraar pas teruggestuurd op 26 juni zodat op het ogenblik van het ongeval nog geen einde aan de verzekeringsovereenkomst gekomen was; Corr. Charleroi 2 maart 2001, *De Verz.* 2001, 539; Rb. Antwerpen 13 april 1999, *TAVW* 1999, 285: de rechtbank situeert het ogenblik van het akkoord ten onrechte op het moment van het versturen van het bijvoegsel door de verzekeraar.

[1734] Cass. 22 januari 1987, *AC* 1986-87, 654; Cass. 5 februari 1986, *De Verz.* 1985-86, 776, *RW* 1986-87, 342; Cass. 27 juni 1979, *AC* 1978-79, 1298, *RW* 1980-81, 1192, *De Verz.* 1980, 121; Cass. 13 april 1973, *AC* 1973, 813, *RW* 1973-74, 305; Cass. 3 mei 1967, *AC* 1967, 1073; Cass. 10 oktober 1966, *AC* 1967, 179; Cass. 15 juni 1965, *Pas.* 1965, I, 1118; Cass. 25 november 1963, *Pas.* 1964, I, 322.

[1735] Artikel 17 WAM vindt zijn concrete uitwerking in de artikelen 33 en 34 Modelovereenkomst.

394. Ook een opzegging van de verzekeringsovereenkomst is mogelijk in de gevallen bepaald in de Wet Verzekeringen[1736]. De verzekeringsovereenkomst neemt dan een einde bij het verstrijken van de opzeggingstermijn[1737]. Artikel 84, § 2, Wet Verzekeringen bepaalt de duur van deze termijn[1738]. Volgens deze bepaling[1739] krijgt de opzegging eerst uitwerking na het verstrijken van een termijn van ten minste een maand te rekenen van de dag volgend op de betekening van het gerechtsdeurwaardersexploot of de dag volgend op de datum van het ontvangstbewijs of, ingeval van een aangetekende brief, te rekenen van de dag die volgt op zijn afgifte[1740]. Doordat het einde van de verzekeringsovereenkomst pas bij het verstrijken van de opzeggingstermijn een feit is, blijft de verzekeringsovereenkomst gedurende deze termijn bestaan. De opzegging op zich houdt dus niet in dat de verzekeringsovereenkomst niet meer bestaat[1741]. De verzekeringnemer blijft trouwens tijdens de opzeggingstermijn gehouden tot betaling van de premie voor de opzegperiode terwijl de verzekeraar de schadegevallen die zich voor het einde van de termijn voordoen ten laste moet nemen[1742]. Doet zich tijdens de opzeggingstermijn een schadegeval voor, dan kan de verzekeraar de beëindiging van de overeenkomst dus niet tegenwerpen aan de benadeelde[1743]. Bovendien kunnen de contractpartijen

[1736] In de WAM-verzekering geven de artikelen 27 en 28 Modelovereenkomst een opsomming van de gevallen waarin de verzekeraar en de verzekeringnemer de verzekeringsovereenkomst kunnen opzeggen. Voor een overzicht van deze gronden van opzegging: H. de RODE, L'assurance de la responsabilité automobile, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer Mechelen 2004, p. 39-40, nr. 62-63.

[1737] Een opzegging geldt voor de toekomst en heeft geen terugwerkende kracht (K. ANDRIES, Duur, duurzaamheid en beëindiging van contractuele relaties vanuit een gemeenrechtelijk perspectief, in P. NAEYAERT en E. TERRYN (eds.), *Beëindiging van overeenkomsten met handelstussenpersonen*, B&E 2009, p. 29, nr. 28; A. VAN OEVELEN, Het definitief en onherroepelijk karakter van de regelmatig gegeven opzegging van een overeenkomst, (noot bij Cass. 3 december 2007), *RW* 2010-11, 1433, nr. 3 en 5).

[1738] Deze bepaling geldt niet voor de opzeggingen op grond van artikel 57, § 3, § 4 en § 5 Wet Verzekeringen (opzegging bij een voorafgetekende polis of een verzekeringsaanvraag), artikel 71 Wet Verzekeringen (opzegging wegens niet-betaling van de premie) en artikel 36, § 1, Wet Verzekeringen (opzegging na een schadegeval).

[1739] Over de wijziging van artikel 29 Wet Landverzekeringsovereenkomst door artikel 84 Wet Verzekeringen zie: G. JOCQUE, De Wet Verzekeringen en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen, *RW* 2014-15, 489, nr. 24.

[1740] De opzeggingstermijngen beogen de bescherming van zowel de verzekeringnemer als de verzekeraar zodat hiervan in principe door geen van de partijen kan worden afgeweken (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel 2011, p. 97, nr. 96). Artikel 84, § 2, Wet Verzekeringen verhindert weliswaar een kortere opzeggingstermijn, maar staat niet eraan in de weg dat partijen, nadat de opzeg is gegeven, een kortere opzeggingstermijn aanvaarden (Cass. 5 januari 2006, *De Verz.* 2007, 37, *TBH* 2006, 773 met noot C. VAN SCHOUBROECK, Vragen bij de dwingende bepaling van de opzegging van verzekeringsovereenkomst).

[1741] Cass. 10 maart 1975, *AC* 1975, 768.

[1742] C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 95, nr. 149.

[1743] Cass. 16 oktober 1967, *AC* 1968, 238: de verzekerde had de overeenkomst opgezegd tegen de vervaldag; het ongeval deed zich nadien voor; volgens de polis kon de opzeg slechts na drie maanden gevolg hebben terwijl niet bleek dat de verzekeraar de opzeg van de verzekerde met verzaking aan de opzegtermijn had aanvaard.

gezamenlijk de opzegging herroepen[1744]. In deze gevallen blijft de verzekeringsovereenkomst bestaan, ook na het verstrijken van de opzeggingstermijn en kan de benadeelde zijn eigen recht verder blijven uitoefenen[1745].

395. De beëindiging van de verzekeringsovereenkomst is slechts tegenwerpelijk aan de benadeelde wanneer de opzegging rechtsgeldig is gegeven. Slechts wanneer de opzegging regelmatig en rechtmatig is, stelt zij immers een einde aan de overeenkomst[1746]. De benadeelde kan de geldigheid van de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst door de verzekeraar betwisten[1747]. De verzekeraar die de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst tegenwerpt aan de benadeelde, moet het bewijs van een geldige opzegging leveren[1748]. Kan de verzekeraar niet bewijzen dat de opzegging voldoet aan de wettelijke vereisten of blijkt de opzegging ongeldig te zijn, dan kan de benadeelde zijn eigen recht blijven uitoefenen[1749]. De opzegging van de verzekeringsovereenkomst is slechts geldig als zij beantwoordt aan alle inhoudelijke en formele vereisten. In de eerste plaats moet zij uitdrukking geven aan een definitieve beslissing om de overeenkomst te beëindigen. Het volstaat niet om in de opzegging een louter voornemen tot beëindiging te vermelden[1750]. De wil tot beëindiging moet ondubbelzinnig uit de opzeggingsbrief blijken[1751]. Ook de opzeggingstermijn moet worden vermeld in de opzegging zoals bepaald in artikel 84, § 2, tweede lid, Wet Verzekeringen. Wat de formele vereisten betreft moet de opzegging voldoen aan de bepalingen van artikel 84, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen. Dit houdt in dat de opzegging moet gebeuren bij deurwaardersexploot, per aangetekende brief[1752] of door afgifte van de

---

1744 Cass. 23 november 2009, *RW* 2010-11, 1343: op grond van het beginsel van de wilsautonomie, bepaald in artikel 1134 BW, kunnen de partijen in onderlinge overeenstemming beslissen om de door een van hen gedane opzegging als onbestaande te beschouwen.

1745 De verzekeringnemer kan de opzegging van de verzekeraar niet eenzijdig ongedaan maken. Wanneer de opzegging van de verzekeraar gesteund is op niet-betaling van de premie door de verzekeringnemer, doet een betaling van de premie tijdens de opzeggingstermijn dus geen afbreuk aan de uitwerking van de opzegging (Gent 13 november 2008, *De Verz.* 2009, 255).

1746 A. VAN OEVELEN, Het definitief en onherroepelijk karakter van de regelmatig gegeven opzegging van een overeenkomst, (noot bij Cass. 3 december 2007), *RW* 2010-11, 1433, nr. 3 en 5; J. MUYLDERMANS, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, artikel 16 WAM 1989, Kluwer Mechelen 2006, p. 7, nr. 5; Luik 17 oktober 1996, *De Verz.* 1997, 285, *VKJ* 1997, 107, nr. 97/60.

1747 Cass. 12 februari 2014, *VAV* 2014, 69 met noot J. MUYLDERMANS, Comment une résiliation basée sur un non paiement des primes pourrait-elle être constitutive d'un abus?

1748 Pol. Brussel 16 december 2002, *De Verz.* 2003, 361: de verzekeraar kon geen bewijs van aangetekende zending, noch een gerechtdeurwaardersexploot overleggen.

1749 C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 97, nr. 154.

1750 K. ANDRIES, Duur, duurzaamheid en beëindiging van contractuele relaties vanuit een gemeenrechtelijk perspectief, in P. NAEYAERT en E. TERRYN (eds.), *Beëindiging van overeenkomsten met handelstussenpersonen*, B&E 2009, p. 29, nr. 28.

1751 Wanneer de verzekeraar de dekking schorst wegens niet-betaling van de premie en in de brief tegelijk op dubbelzinnige wijze verwijst naar een opzegging van de verzekeringsovereenkomst, staat de opzegging niet vast (Corr. Nijvel 5 juni 2003, *De Verz.* 2004, 315).

1752 De verzekeraar handelt niet in strijd met de goede trouw wanneer hij de opzegging betekent tijdens de vakantieperiode en dit per aangetekende brief. Van de verzekeraar kan niet geëist worden dat hij de opzegging eveneens meedeelt bij gewone brief (Pol. Luik 13 februari 2006, *VAV* 2006, 656).

opzeggingsbrief tegen ontvangstbewijs[1753]. Is de opzegging niet op een van deze wijzen gegeven, dan is zij niet geldig[1754]. Een opzegging met een gewone brief heeft dus geen uitwerking[1755]. Dit is te verantwoorden doordat de pleegvormen bedoeld zijn om rechtszekerheid te creëren[1756]. De verzekeraar kan de opzegging evenmin aan de benadeelde tegenwerpen wanneer zij bijvoorbeeld aan een onjuist adres is toegezonden[1757] of wanneer de opzegging niet is gericht aan de wettelijke vertegenwoordiger van een minderjarige verzekeringnemer[1758]. Wanneer er meerdere verzekeringnemers zijn, moet de opzegging van de verzekeraar gericht zijn aan alle verzekeringnemers om rechtsgeldig te zijn[1759].

[b] Gevallen van opzegging

[1] Overzicht

396. De verzekeringsovereenkomst kan om tal van redenen opgezegd worden. Reeds onmiddellijk na het sluiten kan de verzekeringsovereenkomst opgezegd worden in geval van een voorafgetekende polis of een verzekeringsaanvraag [2] of in de periode tussen het sluiten en de inwerkingtreding van de overeenkomst [3]. De voornaamste reden van opzegging van de verzekeringsovereenkomst is ongetwijfeld de niet-betaling van de premie [4]. Andere mogelijke redenen van opzegging zijn de wijziging van het risico [5], een schadegeval [6], faillissement van de verzekeringnemer [7], overlijden van de verzekeringnemer [8], overdracht door de verzekeraar van zijn rechten en plichten [9] en wijziging van de premie door de verzekeraar [10].

[2] De voorafgetekende polis en verzekeringsaanvraag

397. Zowel de verzekeringnemer als de verzekeraar kunnen de verzekeringsovereenkomst die werd gesloten met een voorafgetekende polis[1760] of een

---

1753 De opzegging vereist geen aanvaarding door de bestemmeling (K. ANDRIES, Duur, duurzaamheid en beëindiging van contractuele relaties vanuit een gemeenrechtelijk perspectief, in P. NAEYAERT en E. TERRYN (eds.), *Beëindiging van overeenkomsten met handelstussenpersonen*, B&E 2009, p. 30, nr. 29).

1754 Luik 17 oktober 1996, *De Verz.* 1997, 285; Pol. Nijvel 29 maart 1996, *VKJ* 1997, 7, nr. 97/4.

1755 Cass. 17 januari 2001, *AC* 2001, 96, *AJT* 2000-01, 645 en *JLMB* 2001, 1115. Zie ook : C. PARIS, Quand la protection de l'assuré risque de l'affaiblir, *Rev. Fac. dr. Liège* 2010, 248-249:

1756 H. JACQUEMIN, Le formalisme de protection de la partie faible au rapport contractuel, *Ann. dr. Louvain* 2010, 19; zie eveneens: H. JACQUEMIN, Le formalisme du contrat d'assurance: sanctions et adaptations aux technologies de l'information, *RGAR* 2006, 14091 (9r), nr. 27.

1757 Voor een geldige opzegging volstaat het wel dat zij gericht is aan het door de verzekeringnemer opgegeven adres. Een werkelijke kennsname is niet vereist (Cass. 25 september 1967, *De Verz.* 1967, 1098 met noot R.V.G.; Cass. 15 juni 1971, *De Verz.* 1971, 430 met noot R.V.G.; Cass. 24 januari 1975, *AC* 1975, 583: de arresten hebben betrekking op de Modelovereenkomst 1956; Pol. Charleroi 28 februari 2001, *De Verz.* 2001, 741).

1758 Cass. 15 december 1969, *Pas.* 1970, I, 343.

1759 Luik 4 februari 1997, *De Verz.* 1997, 457.

1760 De voorafgetekende polis is een verzekeringspolis die vooraf door de verzekeraar ondertekend is en houdende aanbod tot het sluiten van een overeenkomst onder de voorwaarden die erin beschreven zijn, eventueel aangevuld met de nadere bijzonderheden die de verzekeringnemer aanduidt op de daartoe voorziene plaatsen. De verzekeringsovereenkomst komt tot stand op het ogenblik dat de

verzekeringsaanvraag[1761] opzeggen overeenkomstig artikel 57, § 3, Wet Verzekeringen[1762]. De verzekeringnemer kan in deze gevallen de overeenkomst met onmiddellijk gevolg opzeggen[1763] binnen een termijn van veertien[1764] dagen vanaf de inwerkingtreding van de overeenkomst[1765]. Deze mogelijkheid van opzegging moet uitdrukkelijk opgenomen worden in de verzekeringsovereenkomst. De verzekeraar beschikt over dezelfde opzegmogelijkheid, zij het dat de opzegging in dat geval slechts ingaat acht dagen na de kennisgeving ervan[1766]. Ook deze opzeggingsmogelijkheid moet vermeld zijn in de polisvoorwaarden. Bij een voorafgetekende polis of verzekeringsaanvraag komt de verzekeringsovereenkomst weliswaar tot stand bij de ondertekening ervan door de verzekeringnemer, maar de waarborg gaat in de dag volgend op de ontvangst van de polis of de aanvraag door de verzekeraar, tenzij anders werd bedongen[1767]. Bij een opzegging is er dus slechts dekking gedurende een zeer korte periode. Enkel voor schadegevallen die zich voordoen in de periode tussen de dag volgend op de ontvangst door de verzekeraar van de voorafgetekende polis of de verzekeringsaanvraag en de opzegging door de verzekeringnemer of het verstrijken van de termijn van acht dagen na de opzegging door de verzekeraar, beschikt de benadeelde over een eigen recht tegen de verzekeraar.

398. Bij een verzekeringsovereenkomst op afstand[1768] beschikken de verzekeringnemer en de verzekeraar op grond van artikel 57, § 5, Wet Verzekeringen over een bijzondere opzegmogelijkheid[1769]. Zij kunnen de verzekeringsovereenkomst opzeggen gedurende een termijn van veertien dagen[1770] vanaf het sluiten ervan[1771] of

verzekeringnemer de polis ondertekent (artikel 55, 7°, Wet Verzekeringen. Zie: M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht,* Larcier Brussel-Gent 2011, p. 167-168, nr. 184-187).

1761 De verzekeringsaansvraag is een formulier dat uitgaat van de verzekeraar en waarbij hij aanbiedt het risico voorlopig ten laste te nemen op verzoek van de verzekeringnemer. De aanvraag wordt vaak gebruikt om de kandidaat-verzekeringnemer vlug dekking te kunnen verlenen (artikel 55, 5°, Wet Verzekeringen. Zie: M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht,* Larcier Brussel-Gent 2011, p. 168-169, nr. 188).

1762 Over de wijziging van artikel 4 Wet Verzekeringen door artikel 57 Wet Verzekeringen zie: G. JOCQUE, De Wet Verzekeringen en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen, *RW* 2014-15, 486, nr. 12.

1763 Behalve voor overeenkomsten met een looptijd van minder dan dertig dagen.

1764 Voor levensverzekeringsovereenkomsten bedraagt de termijn dertig dagen.

1765 Over de bepaling van het vertrekpunt van de termijn zie: H. JACQUEMIN, Conclusion et preuve du contrat d'assurance dans l'environnement numérique, *For. Ass.* 2010, 251.

1766 Deze opzegmogelijkheden moeten uitdrukkelijk vermeld zijn in de voorwaarden van de voorafgetekende polis en verzekeringsaansvraag.

1767 De verzekeraar moet deze datum meedelen aan de verzekeringnemer (artikel 57, § 2, tweede lid, Wet Verzekeringen).

1768 In de zin van hoofdstuk 2, titel 3, van boek VI "*Markpraktijken en consumentenbescherming*" WER.

1769 De regeling werd ingevoerd door artikel 34, 2°, Wet 24 augustus 2005, *BS* 31 augustus 2005 en is in werking getreden op 1 januari 2006. Zie hieromtrent: H. JACQUEMIN, Conclusion et preuve du contrat d'assurance dans l'environnement numérique, *For. Ass.* 2010, 251-252.

1770 Of dertig dagen bij levensverzekeringsovereenkomsten.

1771 Behalve met betrekking tot de levensverzekeringsovereenkomsten waarvoor de termijn ingaat op het tijdstip waarop de verzekeraar aan de verzekeringnemer meedeelt dat de overeenkomst is gesloten.

vanaf het ogenblik waarop de verzekeringnemer de algemene voorwaarden of aanvullende informatie ontvangt wanneer dit ogenblik zich situeert na het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[1772]. Deze opzegging is mogelijk zonder boete en zonder opgave van redenen. De opzegging van de verzekeringnemer treedt in werking op het ogenblik van de kennisgeving en deze van de verzekeraar acht dagen na de kennisgeving. Ook bij deze verzekeringsovereenkomst kan de dekking dus beperkt zijn tot een zeer korte periode.

[1772] M. DUPONT en P. MOREAU, La formation du contrat d'assurance: questions choisies, *For. Ass.* 2010, 248.

[3] Opzegging tussen het sluiten en de inwerkingtreding van de verzekeringsovereenkomst

399. Zowel de verzekeringnemer als de verzekeraar kunnen de verzekeringsovereenkomst overeenkomstig artikel 85, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen opzeggen wanneer tussen de datum van het sluiten van de overeenkomst en van de inwerkingtreding ervan een termijn van meer dan één jaar verloopt. De opzegging moet gebeuren uiterlijk drie maanden voor de inwerkingtreding van de overeenkomst. Zoals bij een voorafgetekende polis en een verzekeringsaanvraag, treedt de verzekeringsovereenkomst in werking op een later tijdstip dan zijn ontstaan. Evenwel laat artikel 85, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen een opzegging toe voor het ogenblik van inwerkingtreding van de verzekeringsovereenkomst. Aangezien de benadeelde slechts over een eigen recht tegen de verzekeraar beschikt vanaf de inwerkingtreding van de overeenkomst, heeft de opzegging tot gevolg dat hij dat recht niet heeft. Aan de verzekeringsovereenkomst is een einde gekomen vooraleer het eigen recht kan ontstaan.

[4] Niet-betaling van de premie

400. De betaling van de premie is de belangrijkste verplichting van de verzekeringne-mer omdat zij de tegenprestatie vormt van de verbintenissen van de verzekeraar[1773]. Wanneer de verzekeringnemer deze verplichting niet nakomt, moet de verzekeraar aan de verzekeringsovereenkomst een einde kunnen stellen omdat de ontvangst van de premies nodig is om dekking te kunnen verlenen[1774]. Artikel 69 Wet Verzekeringen voorziet dan ook in de mogelijkheid voor de verzekeraar om de verzekeringsovereenkomst op te zeggen bij niet-betaling van de premie[1775]. De wetgever heeft strikte voorwaarden gekoppeld aan deze opzeggingsmogelijkheid voor de verzekeraar ter bescherming van de verzekeringnemer. Op grond van artikel 69, eerste lid, Wet Verzekeringen is de opzegging wegens niet-betaling van de premie slechts mogelijk na een aanmaning tot betaling[1776]. Wanneer de verzekeraar de overeenkomst niet meteen heeft opgezegd maar de dekking eerst heeft geschorst, kan hij slechts tot een opzegging overgaan wanneer hij zich dat recht heeft voorbehouden in de aanmaning. Heeft hij dit niet gedaan, dan kan de opzegging slechts geschieden na een nieuwe aanmaning[1777]. De aanmaning moet gebeuren volgens de

[1773] Artikel 5, 19°, Wet Verzekeringen.

[1774] STIJNS omschrijft deze opzeggingsmogelijkheid voor de verzekeraar als een "*wettelijk erkende buitengerechtelijke ontbindingsbevoegdheid*" (S. STIJNS, *De gerechtelijke en buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 1994, p. 543, nr. 409). De achterliggende gedachte van de opzeggingsmogelijkheid is inderdaad een tekortkoming van de verzekeringnemer aan zijn contractuele verplichtingen, wat bij wederkerige overeenkomsten de ontbinding van de overeenkomst kan verantwoorden.

[1775] In de WAM-verzekering voorziet artikel 13 Modelovereenkomst ook in deze opzeggingsmogelijkheid.

[1776] Over de wijziging van de artikelen 15 en 16 Wet Landverzekeringsovereenkomst door artikel 70 en 71 Wet Verzekeringen zie: G. JOCQUE, De Wet Verzekeringen en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen, *RW* 2014-15, 487, nr. 16-18.

[1777] Artikel 71, derde en vierde lid, Wet Verzekeringen.

vormvoorwaarden bepaald in artikel 70, eerste lid, Wet Verzekeringen, met name een ingebrekestelling bij gerechtsdeurwaardersexploot of bij een aangetekende brief. In de ingebrekestelling moet de verzekeraar op grond van artikel 70, derde lid, Wet Verzekeringen herinneren aan de vervaldag van de premie[1778], de gevolgen van de niet-betaling[1779], het bedrag van de premie en de aanvang van de termijn waarbinnen de premie moet worden betaald. Deze termijn mag niet korter zijn dan vijftien dagen[1780] te rekenen vanaf de dag volgend op de betekening of de afgifte[1781] van de aangetekende brief. Voorts moet de ingebrekestelling ook vermelden dat de schorsing van de dekking of de opzegging uitwerking heeft vanaf de dag volgend op de dag waarop de termijn eindigt en dat dit geen afbreuk doet aan de dekking van een verzekerd voorval dat zich voordien heeft voorgedaan. Deze vermeldingen hebben tot doel de rechtszekerheid te bevorderen[1782]. In elk geval moeten deze vermeldingen aan de verzekeringnemer meer duidelijkheid geven over de gevolgen van de niet-betaling van de premie. Wanneer niet voldaan is aan de wettelijke vereisten voor een geldige ingebrekestelling, heeft de opzegging geen uitwerking aangezien zij strijdig is met deze dwingende regeling die de verzekeringnemer beschermt[1783]. Een rechtsgeldige opzegging heeft op grond van artikel 71, eerste lid, Wet Verzekeringen uitwerking na het verstrijken van de opzeggingstermijn. Van zodra deze termijn verstreken is, bestaat er geen verzekeringsovereenkomst meer[1784]. De verzekeraar kan dan de

[1778] Artikel 13 Modelovereenkomst bepaalt niet dat de opzegging de termijn moet vermelden. Volgens sommige rechtspraak moet hierdoor de datum van de opzegging niet worden meegedeeld (Pol. Charleroi 8 februari 2006, *T.Pol.* 2007, 75). Het valt evenwel te betwijfelen of artikel 13 Modelovereenkomst op dit punt verenigbaar is met de bepalingen van artikel 71 Wet Verzekeringen. De bescherming die artikel 16 Wet Landverezekeringsovereenkomst biedt aan de verzekeringnemer, dient ook te gelden in de WAM-verzekering.

[1779] Hieronder wordt ook het recht van de verzekeraar verstaan om eventueel nalatigheidsintresten en invorderingkosten te eisen. Of de verzekeraar de interesten en kosten kan vorderen, wordt bepaald door de regels van de contractele wanprestatie en van de verzekeringsovereenkomst (G. JOCQUE, De Wet Verzekeringen en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen, *RW* 2014-15, 487, nr. 17).

[1780] Wanneer de aanmaning betaling vraagt "*binnen de door de Wet Landverzekeringsovereenkomst gestelde termijn*" en tegelijk bepaalt dat de dekking bij gebreke aan betaling na het verstrijken van deze termijn zal worden geschorst vanaf de 16de dag van de verzending van de brief, is aan de vereisten van artikel 15 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 70 Wet Verzekeringen, voldaan (Bergen 13 januari 2009, *RGAR* 2009, 14544, *TBH* 2010, 80; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 12, nr. 9). Hetzelfde geldt voor de opzegging aangezien de aanmaning aan dezelfde voorwaarden moet voldoen.

[1781] Enkele de afgifte ter post van de brief gericht aan de juiste bestemmeling is bepalend voor de aanvang van de termijn. Dit bewijs kan geleverd worden door een afgiftelijst aan de post (Kh. Turnhout 21 februari 2008, *TBH* 2008, 802).

[1782] Doc 53 3361/001, p. 40.

[1783] H. de RODE, La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, *De Verz.* 2004, Dossier nr. 10, p. 179, nr. 27; Pol. Gent 21 juni 1999, *De Verz.* 2000, 76: de opzegging is niet rechtsgeldig wanneer de brief die de dekking schorst, geen voorbehoud maakt voor een opzegging.

[1784] Maakte volgens artikel 16, tweede lid, Wet Verzekeringen de betaling van de achterstallige premies, eventueel vermeerderd met de interesten, een einde aan de schorsing, dan volstaat op grond van artikel 71, tweede lid, Wet Verzekeringen de betaling van de premie. De interest moet niet betaald zijn opdat de schorsing van de dekking ophoudt. Deze wijziging is ingegeven doordat de verzekeringnemer het precieze bedrag van de interest niet kan bepalen. De interest loopt immers tot op het ogenblik van de betaling, dit is het ogenblik waarop het bedrag op de bankrekening van de

beëindiging van de verzekeringsovereenkomst door het verstrijken van de opzeggingstermijn tegenwerpen aan de benadeelde.

[5] Wijziging van het risico

401. Ook een aanzienlijke en blijvende vermindering van het verzekerde risico gedurende de loop van de verzekeringsovereenkomst[1785], kan leiden tot een opzegging van de overeenkomst zoals bepaald in de artikelen 80, tweede lid, en 81, § 1, tweede en derde lid, Wet Verzekeringen[1786]. De verzekeringnemer die een vermindering van het risico vaststelt, kan aan de verzekeraar een premievermindering vragen. De verzekeraar moet een premievermindering toestaan wanneer hij het risico op andere voorwaarden zou hebben verzekerd indien de vermindering van het risico bij het sluiten van de overeenkomst had bestaan[1787]. Wanneer de verzekeraar en de verzekeringnemer het niet eens worden over de nieuwe premie binnen de maand na de aanvraag tot vermindering, kan de verzekeringnemer de verzekeringsovereenkomst opzeggen. In de aansprakelijkheidsverzekering doet een risicovermindering zich vooral voor bij verzekeringen die het uitbatingsrisico dekken. De verzekeringnemer kan immers zijn activiteiten dermate beperken dat er blijvend aanzienlijk minder kans bestaat op schadegevallen.

402. Bij een aanzienlijke en blijvende risicoverzwaring in de loop van de verzekeringsovereenkomst heeft de verzekeraar een dubbele opzegmogelijkheid[1788]. In de eerste plaats kan de verzekeraar op grond van artikel 81, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen de overeenkomst opzeggen wanneer hij na de aangifte van de verzekeringsnemer bewijst dat hij het verzwaarde risico in geen geval zou hebben verzekerd[1789]. Indien hij enkel op andere voorwaarden mocht gecontracteerd hebben indien de verzwaring bij het sluiten van de overeenkomst had bestaan, kan hij de overeenkomst niet zonder meer opzeggen. In dat geval moet hij overeenkomstig artikel 81, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen binnen een termijn van een maand, te rekenen vanaf de dag waarop hij kennis heeft gekregen van de verzwaring, de

verzekeraar staat (G. JOCQUE, De Wet Verzekeringen en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen, *RW* 2014-15, 487, nr. 17).

[1785] Andere dan een levensverzekering of ziekteverzekeringsovereenkomst.

[1786] In deel 5 Wet Verzekeringen, voormalige Verzekeringwet 1874, is de risicovermindering niet geregeld (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 221, nr. 271).

[1787] Hij moet de vermindering toestaan vanaf de dag waarop hij kennis heeft gekregen van de vermindering van het risico.

[1788] De verzekeringnemer heeft op grond van artikel 81, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen de verplichting onder de voorwaarden van artikel 58 de nieuwe omstandigheden of de wijzigingen van de omstandigheden aan te geven die van aard zijn om een aanmerkelijke en blijvende verzwaring van het risico dat het verzekerde voorval zich voordoet te bewerkstelligen. Hij moet hiertoe spontaan overgaan. Deze verplichting moet wel op een redelijke wijze worden beoordeeld (Bergen 13 juni 2006, *JLMB* 2007, 433). De verzekeraar van zijn kant moet niet bij elke wijziging nagaan of deze geen risicoverzwaring inhoudt (Luik 7 september 2010, *De Verz.* 2011, 173: risicoverzwaring bij wijziging van een voertuig in de WAM-verzekering).

[1789] Voor een toepassing met betrekking tot een brandverzekering: Gent 17 mei 2000, *RGAR* 2001, 13453: de verzekeraars bewijzen dat zij een verwarming door mobiele propaangasstralers in een gesloten ruimte onder een vals plafond in brandbare materialen in een horecazaak nooit als een verzekerbaar risico zouden aanvaard hebben.

wijziging van de overeenkomst voorstellen aan de verzekeringnemer[1790]. Wanneer de verzekeringnemer de wijziging weigert of het voorstel niet aanvaardt binnen een termijn van een maand na ontvangst ervan, kan de verzekeraar de verzekeringsovereenkomst op grond van artikel 81, § 1, vierde lid, Wet Verzekeringen opzeggen binnen vijftien dagen na het verstrijken van de voormelde termijn[1791]. De gevallen van risicoverzwaring die tot opzegging van de verzekeringsovereenkomst kunnen leiden, zijn legio. Zo verzwaart het risico in de brandverzekering wanneer een opslagplaats wijzigt in een garage voor het onderhoud van een vrachtwagenpark[1792], een toonzaal voor materiaal bestemd voor het automatisch afsluiten van garagepoorten met bureel en een woning wijzigt in een restaurant[1793] of een woongebouw wijzigt in een handelsgebouw bestemd voor de verkoop en herstelling van motorfietsen[1794]. Het risico in een aansprakelijkheidsverzekering voor vijf paarden verzwaart wanneer de verzekerde er zestien paarden op nahoudt[1795]. In de WAM-verzekering kan een blijvende risicoverzwaring ontstaan door het gebruik van een aanhangwagen[1796]. De verzwaring kan ook nog het gevolg zijn van de wijziging van de aansprakelijkheidsregels[1797].

[6] Opzegging na een schadegeval

403. Het schadegeval kan voor de verzekeraar aanleiding zijn om ertoe te besluiten het riscio niet langer te dekken[1798]. Het schadegeval laat hem dan toe de verzekeringsovereenkomst op te zeggen. Voor deze opzegging moet hij geen reden opgeven, noch moet er een verband zijn met het schadegeval[1799]. De mogelijkheid tot opzegging van de verzekeringsovereenkomst na een schadegeval is niettemin aan strikte voorwaarden gebonden. In de eerste plaats geldt zij niet voor alle verzekeringsovereenkomsten. Zo is geen opzegging na een schadegeval mogelijk in de brandverzekering eenvoudige risico's[1800]. Bovendien moet de

1790 Met terugwerkende kracht tot de dag van de verzwaring.

1791 De verzekeraar die de overeenkomst niet heeft opgezegd, noch binnen de bepaalde termijn een wijziging heeft voorgesteld, kan zich niet meer beroepen op de verzwaring van het risico (artikel 81, § 1, vijfde lid, Wet Verzekeringen).

1792 Rb. Brugge 22 november 1999, *RW* 2000-01, 916.

1793 Luik 14 januari 2002, *RGAR* 2002, 13595.

1794 Rb. Charleroi, 5 januari 2009, *VAV* 2009, 250.

1795 Bergen 28 november 2000, *De Verz.* 2005, 772.

1796 J.-P. LEGRAND, La couverture R.C. auto des remorques, *For. Ass.* 2011, 117.

1797 B. DUBUISSON, Les assurances des atteintes à l'environnement: réalités et perspectives d'avenir, *De Verz.* 1996, 393, nr. 23; N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Mechelen 2003, p. 265, nr. 2.

1798 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 344, nr. 431; P. RUBINFELD, La résiliation du contrat d'assurance après sinistre, du formalisme à la sanction, *For. Ass.* 2013, 51-56.

1799 H. de RODE, La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, *De Verz.* 2004, Dossier nr. 10, p. 172, nr. 7.

1800 Deze bepaling geldt op grond van artikel 86, § 4, Wet Verzekeringen, voorheen artikel 31, § 3, Wet Landverzekeringsovereenkomst, niet voor de verzekeringsovereenkomsten betreffende de risico's die de Koning bepaalt. Artikel 1 KB 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst (*BS* 31 december 1992) geeft een opsomming van deze risico's. De

verzekeringsovereenkomst in deze opzeggingsmogelijkheid voorzien, hetgeen nagenoeg steeds het geval is[1801]. Verder moet ook de verzekeringnemer over dezelfde opzeggingsmogelijkheid beschikken[1802], zoniet is het beding ongeldig[1803]. Het schadegeval kan immers niet alleen voor de verzekeraar een aanleiding zijn om de verzekeringsovereenkomst op te zeggen maar ook voor de verzekeringnemer, bijvoorbeeld wanneer de verzekeraar zich in de afhandeling van het schadegeval onwillig opstelt of nalatig is.

404. Verder moet de opzegging na een schadegeval gebeuren binnen de in artikel 86, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen bepaalde termijn. Deze termijn bedraagt één maand na de uitbetaling of de weigering tot uitbetaling van de schadevergoeding[1804]. Artikel 86, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen beschermt zowel de verzekeraar als de verzekeringnemer zodat zij beiden kunnen verzaken aan het inroepen van de niet-naleving van de termijn[1805].

De opzegging wordt ten vroegste van kracht drie maanden te rekenen van de dag volgend op de betekening, de dag volgend op de datum van het ontvangsbewijs of, ingeval van aangetekende zending, de dag die volgt op haar afgifte. Deze termijn laat de verzekeringnemer toe om een nieuwe verzekeraar te vinden en dus een toestand van niet-verzekering te vermijden[1806]. Uitzonderlijk wordt de termijn van drie maanden herleid tot één maand. Dit is op grond van artikel 86, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen het geval wanneer de verzekeringnemer, de verzekerde of de begunstigde één van zijn verplichtingen, ontstaan door het schadegeval, niet is nagekomen met de bedoeling om de verzekeraar te misleiden. De verzekeraar kan in dat geval de overeenkomst te allen tijde opzeggen, ook na het verstrijken van de

---

mogelijkheid van opzegging na schadegeval is dus niet mogelijk voor onder meer de brandverzekering voor eenvoudige risico's.

1801 H. de RODE, La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, *De Verz.* 2004, Dossier nr. 10, p. 172, nr. 3.

1802 V. CALLEWAERT, Les modifications apportées à la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre par les lois des 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13733, nr. 4; zie ook: S. STIJNS, *De gerechtelijke en buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 1994, p. 543-544, nr. 409.

1803 H. de RODE, La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, *De Verz.* 2004, Dossier nr. 10, p. 172, nr. 4.

1804 De termijn van één maand voor de opzegging van de verzekeringnemer loopt in de WAM-verzekering op grond van artikel 28, 2° Modelovereenkomst vanaf de kennisgeving door de verzekeraar van de uitbetaling of de weigering tot uitbetaling van de schadevergoeding.

1805 Deze afstand kan stilzwijgend geschieden op voorwaarde dat hij wordt afgeleid uit daden die met zekerheid aantonen dat degene die ze gesteld heeft, de bedoeling had om afstand te doen en ook kennis had van het gebrek van de handeling (Cass. 20 december 1978, *AC* 1978-79, 472 met betrekking tot het voormalig artikel 30, 5° Modelovereenkomst 1956).

1806 V. CALLEWAERT, Les modifications apportés à la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre par les lois de 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13733, nr. 5; H. COUSY, Le droit des assurances en Belgique ou la question de savoir si le beau ou le mauvais temps à Paris influence toujours celui de Bruxelles (en tant que capitale de la Belgique), in B. TILLEMAN, A. VERBEKE, H. COUSY en L. THEVENOZ, *Droit des contrats, France, Suisse, Belgique*, Larcier Brussel 2006, p. 325, nr. 14.

termijn van drie maanden[1807]. Deze verkorting van de termijn geldt slechts op voorwaarde dat de verzekeraar bij de onderzoeksrechter een klacht met burgerlijke partijstelling heeft ingediend tegen één van de voormelde personen of hem voor het vonnisgerecht rechtstreeks heeft gedagvaard wegens valsheid in geschrifte (artikel 193, 196 en 197 SW), oplichting (artikel 496 SW) of brandstichting (artikel 510-520 SW). Het vereiste om klacht neer te leggen vermijdt dat de verzekeraar misbruik zou maken van de mogelijkheid tot verkorting van de termijn[1808]. Verder moet de tekortkoming van de verzekerde dateren van na het schadegeval. Een frauduleuze handeling van voor het schadegeval heeft geen verkorting van de termijn tot gevolg[1809]. De wetgever legt aldus strenge voorwaarden op aan de verkorting van de termijn[1810]. Bovendien sanctioneert artikel 36, § 1, vierde lid, Wet Verzekeringen de verzekeraar door hem te verplichten de schade als gevolg van de opzegging te vergoeden wanneer hij afstand doet van zijn vordering of indien de strafvordering uitmondt in een buitenvervolgingstelling of vrijspraak. Deze schade kan bestaan uit een hogere premie die de verzekeringnemer bij een andere verzekeraar moet betalen of uit het ten laste nemen van de schadegevallen in de periode dat nog geen andere verzekeraar werd gevonden[1811]. Deze schadevergoedingsplicht van de verzekeraar belet niet dat de opzegging blijft bestaan[1812]. Een buitenvervolgingstelling of vrijspraak verhindert evenmin dat de verzekeraar nog de nietigheid van de verzekeringsovereenkomst kan inroepen[1813].

405. Artikel 86, § 3, eerste lid, Wet Verzekeringen[1814] voorziet in een bijzondere regeling van opzegging na een schadegeval in de WAM-verzekering[1815]. In deze verzekering kan de verzekeraar zich enkel het recht voorbehouden om de overeenkomst op te zeggen na een schadegeval als hij de schadeloosstellingen ten gunste van de benadeelden heeft betaald of zal moeten betalen, met uitzondering van

[1807] G. JOCQUE, De Wet Landverzekeringsovereenkomst en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen, *RW* 2014-15, 489, nr. 25.

[1808] *Parl. St.* Kamer 2000-01 nr. 1079/005, p. 2; S. VAN CAENEGHEM, Le nouveau régime de la résiliation après sinistre en cas de fraude, *De Verz.* 2003, 259.

[1809] S. VAN CAENEGHEM, Le nouveau régime de la résiliation après sinistre en cas de fraude, *De Verz.* 2003, 257.

[1810] J.-L. FAGNART, Le Bureau de tarification automobile et les autres mesures de lutte contre la non-assurance, *DCCR* 2004, 20-21, nr. 47.

[1811] V. CALLEWAERT, Les modifications apportés à la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre par les lois de 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13733, nr. 5; VAN CAENEGHEM, Le nouveau régime de la résiliation après sinistre en cas de fraude, *De Verz.* 2003, 259; H. de RODE, La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, *De Verz.* 2004, Dossier nr. 10, p. 174, nr. 13.

[1812] S. VAN CAENEGHEM, Le nouveau régime de la résiliation après sinistre en cas de fraude, *De Verz.* 2003, 258 en 260: gelet op de strenge voorwaarden en de mogelijke risico's bij een onterechte klacht stelt deze auteur terecht de vraag naar het nut van de verkorting van de termijn van drie naar één maand.

[1813] Cass. 6 februari 2012, *RGAR* 2012, 14858.

[1814] Ingevoerd bij artikel 7 Wet 2 augustus 2002 (*BS* 20 augustus 2002).

[1815] In de rechtsleer wordt betreurd dat deze bijzondere regeling niet geldt voor alle aansprakelijkheidsverzekeringen (H. de RODE, La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, Dossier nr. 10, *De Verz.* 2004, p. 175, nr. 15).

de betalingen die werden verricht met toepassing van artikel 29bis WAM[1816]. De opzegging na een schadegeval is dus slechts mogelijk wanneer de verzekeraar dekking moet verlenen ingevolge aansprakelijkheid van zijn verzekerde, wat niet het geval is bij vergoeding van de slachtoffers in het kader van artikel 29bis WAM[1817]. Een schadegeval dat aanleiding geeft tot uitbetaling op grond van artikel 29bis WAM, kan niet leiden tot een opzegging van de verzekeringsovereenkomst. Wanneer de verzekeraar na een schadegeval een waarborg opzegt die als bijlage bij de WAM-verzekering is gevoegd, kan hij bovendien op grond van artikel 86, § 3, tweede lid, Wet Verzekeringen geen beroep doen op artikel 66 Wet Verzekeringen om de overeenkomst op te zeggen. Volgens deze bepaling geldt de grond van opzegging betreffende een van de prestaties in een combinatiepolis, niet voor de gehele overeenkomst tenzij anders is bedongen[1818]. Wanneer de verzekeringnemer dus in een combinatiepolis naast de WAM-dekking nog andere waarborgen heeft bedongen, zoals een eigen-schadeverzekering, een verzekering rechtsbijstand of een diefstalverzekering, kan de verzekeringsovereenkomst niet voorzien in een opzegging van de gehele overeenkomst in geval van opzegging van een bijkomende waarborg. De verzekeraar kan bijgevolg artikel 86, § 3, eerste lid, Wet Verzekeringen niet omzeilen door via de opzegging van een bijkomende dekking ook de WAM-verzekering te laten eindigen[1819].

[7] Faillissement van de verzekeringnemer

406. In geval van faillissement van de verzekeringnemer blijft de verzekeringsovereenkomst op grond van artikel 87, eerste lid, Wet Verzekeringen in principe bestaan ten voordele van de massa van de schuldeisers. Zowel de verzekeraar als de curator van het faillissement[1820] hebben op grond van artikel 87, tweede lid, Wet Verzekeringen evenwel het recht om de overeenkomst vervroegd op te zeggen. De verzekeraar kan de overeenkomst slechts opzeggen ten vroegste drie maanden na de faillietverklaring. De curator daarentegen kan de overeenkomst opzeggen

1816 Voor de invoering van artikel 31, § 2bis, WAM kon de WAM-verzekering ook worden opgezegd na een schadegeval waarvoor de verzekerde niet aansprakelijk was. De vroegere tekst maakte geen onderscheid naargelang de verzekerde al dan niet aansprakelijk was voor het schadegeval (Rb. Brussel 25 april 2008, *De Verz.* 2008, 243: de verzekeraar moest wel een redelijke opzeggingstermijn respecteren).

1817 G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, CABG 2003/5, Larcier Brussel-Gent 2003, p. 10-11; H. de RODE, La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, *De Verz.* 2004, Dossier nr. 10, p. 175, nr. 16.

1818 Voor kritische bedenkingen bij deze bepaling zie: C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 96-97, nr. 152.

1819 G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, CABG 2003/5, Larcier Brussel-Gent 2003, p. 10-11.

1820 Het optierecht van de curator van artikel 46 Faillissementswet om de overeenkomsten die gesloten zijn voor de datum van het vonnis van faillietverklaring, al dan niet verder uit te voeren, geldt niet voor verzekeringsovereenkomsten. Artikel 87 Wet Verzekeringen is een *lex specialis* ten opzichte van artikel 46 (A. DE WILDE, Beheer van het insolventievermogen in *Insolventierecht*, XXXIste Postuniversitaire cyclus W. Delva 2004-05, Kluwer Mechelen 2006, p. 160-162, nr. 17-18).

gedurende een termijn van drie maanden na de faillietverklaring[1821]. Wanneer het risico op aansprakelijkheid blijft bestaan na het faillissement, hebben de schuldeisers er belang bij dat de verzekeringsovereenkomst geen einde neemt. Dit houdt in dat de curator de premies verder betaalt. Doet hij dit niet, dan kan de verzekeraar de dekking schorsen wegens niet-betaling van de premie[1822].

[8] Overlijden van de verzekeringnemer

407. Het overlijden van de verzekeringnemer heeft in de regel niet het einde van de verzekeringsovereenkomst tot gevolg. Artikel 100, eerste lid, Wet Verzekeringen bepaalt immers dat in geval van overgang van het verzekerde belang ten gevolge van het overlijden van de verzekeringnemer, de rechten en verplichtingen uit de verzekeringsovereenkomst overgaan op de nieuwe houder van het belang[1823]. Op grond van artikel 100, tweede lid, Wet Verzekeringen kunnen de nieuwe houder van het verzekerde belang en de verzekeraar evenwel kennis geven van de beëindiging van de overeenkomst. Deze bepaling geeft dus aan de erfgenamen en de verzekeraar de mogelijkheid om de verzekeringsovereenkomst op te zeggen[1824]. Deze regeling is niet van toepassing wanneer de verzekeringsovereenkomst is aangegaan uit hoofde van de persoon van de verzekerde. In dat geval eindigt zij op grond van artikel 101 Wet Verzekeringen van rechtswege door zijn overlijden. De verzekeringsovereenkomst moet niet worden opgezegd. Dit kan zich onder meer voordoen bij de beroepsaansprakelijkheidsverzekering die werd gesloten op basis van specifieke kenmerken van de verzekerde[1825]. De beëindiging van de verzekeringsovereenkomst na het overlijden van de verzekeringnemer doet in elk geval geen afbreuk aan de dekking van de erfgenamen voor de schadegevallen waarvoor hij aansprakelijk is. Overeenkomstig artikel 1122 BW heeft de verzekeringnemer de verzekeringsovereenkomst niet enkel voor zichzelf maar ook

1821 Artikel 31 Modelovereenkomst voorziet in een gelijkaardige bepaling in de WAM-verzekering.

1822 C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. DE GRAEVE, M. DE GRAEVE en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Wet op de landverzekeringsovereenkomst 1992-2003, *TPR* 2003, 1905, nr. 61.1.

1823 In de WAM-verzekering bepaalt artikel 32 Modelovereenkomst dat in geval van overlijden van de verzekeringnemer de overeenkomst blijft voortbestaan ten voordele van de erfgenamen die verplicht zijn de premies te betalen, onverminderd het recht van de verzekeraar om de overeenkomst op te zeggen, binnen de drie maanden te rekenen vanaf de dag waarop zij kennis krijgt van het overlijden. Ook de erfgenamen kunnen de overeenkomst op dezelfde wijze opzeggen binnen de drie maanden en veertig dagen na het overlijden. Indien het omschreven rijtuig de volle eigendom wordt van één van de erfgenamen of van een legataris van de verzekeringnemer, blijft de overeenkomst voortbestaan in zijn voordeel. Ook deze erfgenaam of legataris kan de overeenkomst opzeggen binnen de maand te rekenen vanaf de dag dat het rijtuig hem werd toebedeeld.

1824 De opzegging door de nieuwe houder van het verzekerde belang moet gebeuren bij een ter post aangetekende brief binnen drie maanden en veertig dagen na het overlijden. Deze termijn is identiek aan de termijn van artikel 795 BW bij aanvaarding van de nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 354, nr. 450).

1825 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 353, nr. 448.

voor zijn erfgenamen en rechtverkrijgende gesloten[1826]. Zij kunnen dus de rechten van hun rechtsvoorganger tegen de verzekeraar laten gelden.

[9] Overdracht door de verzekeraar van de rechten en verplichtingen voortvloeiende uit overeenkomsten

408. De verzekeringnemer beschikt op grond van artikel 73, § 1, Wet Verzekeringen, over de mogelijkheid om de verzekeringsovereenkomst op te zeggen[1827] binnen een termijn van drie maanden te rekenen vanaf de datum bedoeld in artikel 78 Controlewet[1828], dit is vanaf de publicatie van het uittreksel van de beslissing tot goedkeuring van de overdracht door de Nationale Bank in het Belgisch Staatsblad[1829]. Zij gaat in na het verstrijken van een maand, te rekenen van de dag volgend op de betekening van het gerechtsdeurwaardersexploot, de dag volgend op de datum van het ontvangstbewijs of de dag volgend op de afgifte van de aangetekende brief, of op de jaarlijkse vervaldag premievervaldag indien die vroeger valt. Deze mogelijkheid van opzegging vormt een tegengewicht voor de volkomen contractsoverdracht die de verzekeraar kan realiseren zonder instemming van de verzekeringnemer.

[10] Wijziging van de premie door de verzekeraar

409. De verzekeraar kan tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst[1830] het bedrag van de premie wijzigen overeenkomstig de modaliteiten bepaald in artikel 12, derde lid, KB 22 februari 1991[1831]. De wijziging van de premie geeft aan de verzekeringnemer het recht om de verzekeringsovereenkomst op te zeggen[1832]. De verzekeringnemer kan dus de verzekeringsovereenkomst opzeggen wanneer de verzekeraar de premie verhoogt[1833]. Een verhoging van de premie kan dus leiden tot

---

1826 N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Mechelen 2003, p. 265, nr. 1.

1827 Volgens de in artikel 84, § 1, Wet Verzekeringen voorgeschreven wijzen.

1828 Deze bepaling werd niet opgeheven door artikel 347 Wet Verzekeringen.

1829 Deze bepaling is niet van toepassing op fusies en splitsingen van verzekeringsondernemingen, noch op overdrachten uitgevoerd in het kader van een inbreng van de algemeenheid van goederen of van een tak van werkzaamheid, noch op andere overdrachten tussen verzekeringsondernemingen die deel uitmaken van eenzelfde geconsolideerd gheel (artikel 18, § 2, Wet Verzekeringen).

1830 Enkel voor de activiteitengroep "*niet-leven*".

1831 KB houdende algemeen reglement betreffende de controle op de verzekeringsondernemingen van 22 februari 1991, *BS* 11 april 1991, *err.* 6 juli 1991.

1832 Zie hierover: H. de RODE, L'assurance de la responsabilité automobile, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer Mechelen 2004, p. 32, nr. 43; H. de RODE, La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, *De Verz.* 2004, Dossier nr. 10, p. 176-177, nr. 19-25.

1833 Voor de WAM-verzekering voorziet artikel 15 Modelovereenkomst in de mogelijkheid voor de verzekeringnemer om de verzekeringsovereenkomst op te zeggen binen 30 dagen na de kennisgeving van de aanpassing van het tarief. De verzekeraar moet de verzekeringnemer op de hoogte brengen van de aanpasssing minstens 90 dagen voor de vervaldag waarop het nieuwe tarief van toepassing wordt. De opzegmogelijkheid van de verzekeringnemer geldt echter niet wanneer de wijziging van het tarief voorvloeit uit een algemene aanpassing die door de bevoegde overheid wordt opgelegd en die, in toepassing ervan, gelijk is voor alle verzekeraars (zie hieromtrent: N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Mechelen 2003, p. 277-278).

de beëindiging van de verzekering en afwezigheid van dekking voor zowel de verzekerde als de benadeelde.

d. Schorsing van de verzekeringsovereenkomst

1. Onderscheid tussen schorsing van de overeenkomst en schorsing van de dekking

410. Niet alleen de definitieve beëindiging van de verzekeringsovereenkomst is tegenwerpelijk aan de benadeelde. Ook een schorsing van de verzekeringsovereenkomst kan de verzekeraar aan de benadeelde tegenwerpen. Bij een schorsing blijft de overeenkomst bestaan maar vindt deze gedurende een bepaalde tijd geen uitvoering. Alle verplichtingen die uit de overeenkomst voortspruiten, zijn tijdelijk opgeschort[1834]. Pas na het einde van de schorsing krijgt de overeenkomst opnieuw uitwerking[1835]. De schorsing van de verzekeringsovereenkomst beëindigt dus niet de overeenkomst maar legt haar tijdelijk lam. De schorsing van de overeenkomst is duidelijk te onderscheiden van de schorsing van de dekking[1836]. Schorsing van de dekking houdt enkel in dat de verzekeraar tijdelijk geen dekking moet verlenen ingevolge een tekortkoming van de verzekeringnemer. Alle andere verbintenissen die uit de verzekeringsovereenkomst voortvloeien, moeten verder uitgevoerd worden. Meestal is de schorsing van de dekking het gevolg van de niet-betaling van de premie[1837].

2. Totstandkoming van de schorsing van de verzekeringsovereenkomst

411. De schorsing van de verzekeringsovereenkomst kan in de eerste plaats tot stand komen door een overeenkomst tussen de partijen. Partijen komen dan overeen om aan de verzekeringsovereenkomst tijdelijk geen uitwerking te verlenen[1838]. Zij kunnen hiertoe onder meer besluiten omdat het risico tijdelijk onbestaande is. Dit is bijvoorbeeld het geval in de WAM-verzekering wanneer de verzekeringnemer zijn voertuig gedurende een bepaalde tijd niet gebruikt ingevolge een verblijf in het

1834 H. de RODE, L'assurance de la responsabilité automobile, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer Mechelen 2004, p. 28, nr. 57; W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuve/Voorburg 2006, p. 253; Gent 14 april 1992, *De Verz.* 1992, 509.

1835 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 335-336, nr. 408.

1836 Reeds onder vigeur van artikel 11 WAM 1956 werd het onderscheid gemaakt tussen schorsing van de overeenkomst en schorsing van de dekking. In het arrest van 13 maart 1961 oordeelde het Hof van Cassatie dat de benadeelde over een eigen recht blijft beschikken in geval van schorsing van de dekking in geval van niet-betaling van de premie doordat de verbintenissen van de verzekeraar ten opzichte van de verzekerde losgekoppeld zijn van deze ten aanzien van de benadeelde (Cass. 13 maart 1961, *De Verz.* 1961, 268 met noot R.V.G.)

1837 Artikel 14 Wet Landverzekeringsovereenkomst verleent aan de verzekeraar de mogelijkheid om bij niet-betaling van de premie de verzekeringsovereenkomst op te zeggen dan wel de dekking te schorsen.

1838 Een akkoord van schorsing kan niet afgeleid worden uit een eenzijdige brief van de verzekeraar waarvan niet blijkt dat de verzekeringnemer er kennis van genomen heeft (Rb Hasselt 22 december 2010, *VAV* 2011, 186 met noot JM).

buitenland[1839] of ingevolge een diefstal van het voertuig. De verzekeringsovereenkomst kan ook een beding bevatten dat in welbepaalde omstandigheden voorziet in de schorsing van de overeenkomst. Zo voorziet artikel 33, 1°, Modelovereenkomst in de schorsing van de WAM-verzekering in geval van overdracht van de eigendom van het verzekerde voertuig[1840]. Wanneer na het verstrijken van een termijn van zestien dagen na de overdracht van de eigendom het motorrijtuig niet werd vervangen of indien de vervanging niet ter kennis werd gebracht van de verzekeraar, komt de overeenkomst niet onmiddellijk tot een einde maar is zij tijdelijk geschorst. De overeenkomst treedt op grond van artikel 34 Modelovereenkomst opnieuw in werking door mededeling van de verzekeringnemer aan de verzekeraar dat het rijtuig opnieuw in het verkeer werd gebracht dan wel dat hij een ander rijtuig in het verkeer brengt[1841]. Komt geen motorrijtuig opnieuw in het verkeer, dan eindigt de verzekeringsovereenkomst overeenkomstig de bepalingen van artikel 34, derde lid, Modelovereenkomst[1842].

412. De verzekeringsovereenkomst kan ook geschorst zijn op grond van een wettelijke bepaling[1843]. Zo schorst de opeising van een motorrijtuig de WAM-verzekering. Artikel 19 WAM bepaalt immers dat wanneer het motorrijtuig door een burgerlijke of militaire autoriteit in eigendom of in huur wordt opgevorderd, de publiekrechtelijke persoon in wiens naam de opvordering is geschied, door dat feit zelf en voor de duur van de ingebruikneming, alleen en volgens de regels van artikel 10, § 1, WAM de aansprakelijkheid dekt waartoe het opgevorderde rijtuig aanleiding kan geven. Dit heeft tot gevolg dat de bestaande WAM-verzekering voor het betrokken voertuig voor dezelfde duur geschorst is.

3. Tegenwerpelijkheid van de schorsing van de verzekeringsovereenkomst

413. Aangezien de schorsing van de verzekeringsovereenkomst tot gevolg heeft dat de overeenkomst geen enkele uitwerking meer heeft, kan de verzekeraar de afwezigheid van dekking tegenwerpen aan de benadeelde. Voor de verplichte

1839 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier 2011, p. 335-336, nr. 408; H. de RODE, L'assurance de la responsabilité automobile, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer 2004, p. 38, nr. 58.

1840 Cass. 3 mei 1967, *AC* 1967, 1073: de feitenrechter had ten onrechte geoordeeld dat de verzekeraar tot dekking gehouden was omdat de schorsing van de verzekering tot stand gekomen was nocht met de instemming van de verzekerde, noch ingevolge een rechterlijke uitspraak.

1841 Het in het verkeer brengen van een nieuw voertuig zonder mededeling aan de verzekeraar heeft tot gevolg dat de schorsing blijft voortduren en de verzekeraar dus niet tot vergoeding van de benadeelde gehouden is (Cass. 13 april 1973, *AC* 1973, 813, *RW* 1973-74, 305; Cass. 25 november 1963, *Pas.* 1964, 322; Brussel 12 maart 1987, *JLMB* 1987, 739; Brussel 5 april 1989, *RGAR* 1990, 11712).

1842 De overeenkomst neemt een einde op de eerstvolgende jaarlijkse premievervaldag. Indien de schorsing is gebeurd binnen de drie maanden voor de eerstvolgende jaarlijkse premievervaldag, dan neemt de overeenkomst een einde op de volgende jaarlijkse vervaldag.

1843 De schorsing kan volgens het Hof van Cassatie ook nog voortspruiten uit een rechterlijke beslissing (Cass. 22 oktober 1996, *AC* 1996, 957, *RW* 1996-97, 882, *VKJ* 1997, 139, nr. 97/73, *De Verz.* 1997, 110 en *Rec. Cass.* 1997, 134). Hiervan zijn evenwel in geen toepassingsgevallen te vinden.

aansprakelijkheidsverzekeringen voorziet artikel 151, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen trouwens uitdrukkelijk in de tegenwerpelijkheid van de schorsing van de verzekeringsovereenkomst aan de benadeelde[1844]. De tegenwerpelijkheid van de schorsing van de verzekeringsovereenkomst vereist uiteraard dat het schadegeval zich heeft voorgedaan tijdens de duur van de schorsing. De schorsing van de overeenkomst moet dus tot stand gekomen zijn voor het schadegeval[1845]. Zoals bij de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst is voor het ogenblik waarop het schadegeval zich heeft voorgedaan, het tijdstip bepalend waarop alle voorwaarden voor de aansprakelijkheid van de verzekerde vervuld zijn, namelijk het ogenblik van het ontstaan van de schade[1846]. De verzekeraar die zijn prestatie weigert omdat het schadegeval zich heeft voorgedaan tijdens een periode van schorsing van de dekking, moet in elk geval op grond van artikel 1315, tweede lid, BW hiervan het bewijs leveren[1847]. Wanneer de schorsing het gevolg is van een overeenkomst tussen de verzekeringnemer en de verzekeraar, moet het bewijs van het akkoord op grond van artikel 64 Wet Verzekeringen in principe geleverd worden door een geschrift[1848]. Zoals voor het bewijs van de datum van een minnelijke beëindiging van de overeenkomst is ook voor het bewijs van de datum van de overeenkomst om de verzekering te schorsen artikel 1328 BW niet van toepassing. Een vaste datum is dus ook hier niet vereist[1849].

e. Draagwijdte van de waarborg

1. Algemeen

414. Aangezien de aansprakelijkheidsverzekering enkel de aansprakelijkheid dekt zoals die in de verzekeringsovereenkomst omschreven is, zijn de schadegevallen die buiten deze omschrijving vallen, niet gedekt. De verzekeraar kan de afwezigheid van dekking voor deze schadegevallen aan de benadeelde tegenwerpen. Hierbij kan hij steunen op de verschillende parameters die de draagwijdte van de waarborg afbakenen zoals de identiteit van de verzekeraar, de hoedanigheid van verzekerde, de hoedanigheid van benadeelde en de gedekte aansprakelijkheid en schade. Dit betekent dat de verzekeraar aan de benadeelde kan tegenwerpen dat hij niet de verzekeraar is die het risico dekt. Hij kan inroepen dat de schadeverwekker geen verzekerde is of de

1844 Ook voor de inwerkingtreding van artikel 151 Wet Verzekeringen werd met betrekking tot de WAM-verzekering geoordeeld dat de schorsing van de verzekeringsovereenkomst tegenwerpelijk is aan de benadeelde (Cass. 31 januari 1992, *AC* 1992-93, 507; Cass. 27 juni 1979, *AC* 1978-79, 1298).

1845 B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application,* Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 161, nr. 22.

1846 Zie randnummer 363.

1847 B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application,* Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 162, nr. 22.

1848 Pol. Luik 20 april 2007, *VAV* 2007, 413: de verzekeringnemer had een schorsing van de verzekeringsovereenkomst gevraagd maar het avenant was nog niet ondertekend; het schorsingbericht van de verzekeraar was evenmin een begin van bewijs door geschrift.

1849 Zie randnummer 391.

benadeelde niet onder de uitkeringsgerechtigden valt. Hij kan aan de benadeelde ook nog tegenwerpen dat de aansprakelijkheid of de schade niet binnen de waarborg valt. Het verweer met betrekking tot de aard van de gedekte aansprakelijkheid vormt het spiegelbeeld van de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering zoals onderzocht in deel 1. Het verweer van de verzekeraar dat de aansprakelijke geen verzekerde of de schadelijder geen benadeelde is, vormt het spiegelbeeld van het onderzoek van de hoedanigheid van verzekerde en van benadeelde in deel 2. Blijft dus nog het onderzoek naar het verweer op grond van de identiteit van de verzekeraar en de door de verzekerde veroorzaakte schade[1850].

2. Verweer op grond van de hoedanigheid van verzekeraar

(a) Algemeen

415. Enkel de verzekeraar die zich verbonden heeft tot dekking van de aansprakelijkheid van de verzekerde voor de in de overeenkomst omschreven schadegevallen, is gehouden tot vergoeding van de schade van de benadeelde. De verzekeraar die van oordeel is dat hij niet degene is die zich hiertoe geëngageerd heeft, kan dit aan de benadeelde tegenwerpen. Wanneer de verzekeraar dit verweer tegenwerpt aan de benadeelde, moet deze laatste bewijzen dat de verzekeraar tegen wie hij zijn eigen recht uitoefent, zich tot het verlenen van dekking verbonden heeft[1851].

(b) Verweer bij medeverzekering

416. De benadeelde kan geconfronteerd worden met een verzekeringsovereenkomst die door meerdere medeverzekeraars werd gesloten. In dat geval verdelen deze verzekeraars onder elkaar de dekking van het risico waarbij zij zich elk rechtstreeks voor hun aandeel verbinden jegens de verzekerde[1852]. Behoudens andersluidend beding, bestaat tussen hen geen hoofdelijkheid[1853]. De benadeelde moet dus elke verzekeraar aanspreken tot beloop van zijn deel in de waarborg[1854]. Hierdoor kunnen de medeverzekeraars aan de benadeelde tegenwerpen dat zij slechts gehouden zijn tot beloop van hun deel en niet tot het deel van de andere verzekeraars[1855]. Op grond van artikel 83 Wet Verzekeringen moet de verzekeringsovereenkomst wel een eerste

[1850] Het verweer dat voortvloeit uit een beperking van de dekking in de tijd, wordt behandeld in deel 6.

[1851] Randnummers 295-297.

[1852] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 561-562, nr. 809.

[1853] Artikel 82 Wet Verzekeringen.

[1854] P.-H. DELVAUX, La coassurance et ses surprises, in *Mélanges Roger O. Dalcq. Responsabilité et assurances*, Larcier Brussel 1994, p. 99, nr. 4; c*ontra*: Rb. Nijvel 16 november 2001, *JLMB* 2002, 731: de rechtbank gaat (ten onrechte) ervan uit dat artikel 28, tweede lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 83, tweede lid, Wet Verzekeringen enkel geldt tussen de verzekeraar en de verzekerde en niet ten aanzien van derden.

[1855] Dezelfde oplossing geldt in Frankrijk. Niet-tegenwerpelijkheid wordt er wel aangenomen wanneer de verzekeringnemer bij het onderschrijven van de polis niet werd ingelicht omtrent de medeverzekering (J. KULLMANN, noot bij Cass. fr. 10 mei 2007, *RGDA* 2007, 711-712). Bovendien wordt in Frankrijk de eerste verzekeraar geacht de medeverzekeraars te vertegenwoordigen tenzij deze het mandaat betwisten (Cass. fr. 28 mei 2009, *Bull.* 2009, 121, nr. 130), wat in België niet het geval is (artikel 83 Wet Verzekeringen).

verzekeraar aanwijzen maar deze verzekeraar is enkel de lasthebber van de overige verzekeraars voor het ontvangen van de kennisgevingen bepaald in de overeenkomst en om de schadegevallen te regelen. De verzekerde kan hem alle betekeningen en kennisgevingen doen, evenwel met uitzondering van deze die betrekking hebben op rechtsvorderingen ingesteld tegen andere medeverzekeraars. De benadeelde kan zich dus niet ertoe beperken om zijn rechtstreekse vordering enkel tegen de leidende verzekaar te richten. Slechts wanneer de verzekeringsovereenkomst aan de eerste verzekeraar de bevoegdheid verleent om de medeverzekeraars in rechte te vertegenwoordigen, kan hij deze verzekeraar in rechte aanspreken voor het geheel van de waarborg[1856]. De leidende verzekeraar vertegenwoordigt de andere verzekeraars dan in de procedure op grond van een mandaat *ad litem*[1857]. Dat de wetgever de lastgeving van de leidend verzekeraar niet heeft uitgebreid tot de rechtsvorderingen maar zijn mandaat afhankelijk heeft gemaakt van een beding in de verzekeringsovereenkomst, wordt in de rechtsleer terecht betreurd[1858]. Een algemene lastgeving aan de leidend verzekeraar zou de bescherming van zowel de verzekerde als de benadeelde ten goede komen.

3. Verweer op grond van de schadeverwekkende gebeurtenis en de schade

(a) Algemeen

417. De schade waarvoor de aansprakelijkheidsverzekeraar dekking verleent, is de schade die de verzekerde op grond van het aansprakelijkheidsrecht moet vergoeden aan de benadeelde. Dit houdt in dat verzekering elke aantasting van een juridisch beschermd belang van de benadeelde[1859] kan dekken. Ook al is het schadebegrip dus ruim, toch kan betwisting ontstaan over de mogelijkheid tot dekking van sommige vergoedingen die de verzekerde aan de benadeelde verschuldigd is. Dit is in de eerste plaats het geval voor *punitive damages.* Weliswaar voorziet het Belgisch recht niet in toekenning van *punitive damages*[1860]. Dit belet echter niet dat de verzekerde hiertoe kan veroordeeld worden op grond van buitenlands recht. Wanneer zijn verzekering dekking verleent voor aansprakelijkheid op grond van dat recht, rijst de vraag of de verzekeraar hiervoor dekking moet verlenen. Sommige verzekeringen bestuurdersaansprakelijkheid voorzien in dekking van *punitive damages*, weliswaar "*op voorwaarde dat zij wettelijk verzekerbaar zijn*"[1861]. Artikel 5.14 KB 19 december 2006 betreffende de minimumvoorwaarden voor de vrijwilligersverzekering laat een

---

1856 P.-H. DELVAUX, La coassurance et ses surprises, in *Mélanges Roger O. Dalcq. Responsabilité et assurances*, Larcier Brussel 1994, p. 100, nr. 7-8; M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 566-567, nr. 817.

1857 Gent 30 juni 2003, *De Verz.* 2004, 549.

1858 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 566, nr. 816.

1859 H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, die Keure Brugge 2011, p. 53, nr. 70.

1860 Er gaan niettemin stemmen op om dit ook in de *civil law* mogelijk te maken (T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 10, nr. 13).

1861 N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 34.

uitsluiting toe van de "*schadevergoedingen als strafmaatregel of afschrikkingsmiddel in sommige buitenlandse rechtsstelsels*". Dit lijkt te suggereren dat *punitive damages* in principe wel verzekerd kunnen worden. *Punitive damages* strekken echter niet tot vergoeding van de schade van de benadeelde maar zijn bedoeld als een private straf. Deze sanctie heeft tot doel de aansprakelijke persoonlijk te sanctioneren en niet de benadeelde te vergoeden[1862]. Zoals voor de strafrechtelijke aansprakelijkheid kan dan ook ten aanzien van *punitive damages* verdedigd worden dat deze niet verzekerbaar zijn[1863].

Eenzelfde probleem rijst voor dwangsommen[1864]. Ook een dwangsom vergoedt niet de schade van de benadeelde[1865] zodat de aansprakelijkheidsverzekeraar om deze reden alleen reeds niet tot dekking ervan kan gehouden zijn. Bovendien hebben ook dwangsommen een punitief karakter[1866].

In tegenstelling tot *punitive damages* en dwangsommen is de restitutie van onrechtmatig verworven voordelen wel verzekerbaar[1867].

418. De aansprakelijkheidsverzekering dekt niet noodzakelijk alle schade die de verzekerde aan de benadeelde heeft toegebracht. De waarborg van de verzekering van de aansprakelijke kan beperkt zijn tot welbepaalde schade of tot een deel van de schade van de benadeelde. In dat geval kan de verzekeraar aan de benadeelde tegenwerpen dat hij hem enkel vergoedt voor de schade zoals bepaald in de verzekeringsovereenkomst en tot beloop van de in de overeenkomst bepaalde bedragen[1868].

1862 In Frankrijk stelt de commissie CATALA die een rapport voor de hervorming van het verbintenissenrecht heeft opgesteld, de invoering van *punitive damages* voor onder welbepaalde voorwaarden. Het voorstel tot hervorming van het Burgerlijk Wetboek bepaalt: *"L'auteur d'une faute manifestement délibérée, et notamment d'une faute lucrative, peut être condamné, outre les dommages-intérêts compensatoires, à des dommages-intérêts punitifs dont le juge a la faculté de faire bénéficier pour une part le Trésor public (...) Les dommages-intérêts punitifs ne sont pas assurables*" (M. VAN DE KERCKHOVE, Responsabilité civile et responsabilité pénale. Aspects récents de leurs relations à la lumière de leurs propriétés respectives", in *Liber amicorum M. Mahieu*, Larcier 2008, p. 333-334). Deze vergoedingen zouden verzekerbaar zijn. Hierop wordt niettemin scherpe kritiek geuit (R. MESA, La consécration d'une responsabilité civile punitive: une solution au problème des fautes lucratives? *Gaz. Pal.* 2009, p. 19; P. CANE, *Responsability in Law and Morality*, Hart Publishing; Oxford-Portland Oregon 2002, p. 246).

1863 Zie randnummers 35-36.

1864 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ 1989, p. 642-643, nr. 361.

1865 K. WAGNER, *Dwangsom*, APR, Kluwer Mechelen 2003, p. 12-14, nr. 12.

1866 K. WAGNER, *Dwangsom*, APR, Kluwer Mechelen 2003, p. 16-18, nr. 15-16.

1867 G. VINEY, Quelques propositions de réforme du droit de la responsabilité civile, *Rec. Dalloz* 2009, 2948; zie ook: M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 148, nr. 208.

1868 De dekking bestaat niet noodzakelijk uit een geldelijke vergoeding maar kan ook betrekking hebben op een herstel *in natura* (H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, p. 1085-1086, nr. 1721).

(b) Verweer op grond van de aard van de schade

(1) Verschillende categorieën van schade

419. De verzekeringsovereenkomst kan de waarborg beperken op grond van de aard van de door de benadeelde geleden schade. Hierbij wordt gebruik gemaakt van verschillende categorieën van schade. In de eerste plaats kan de verzekeringsovereenkomst een onderscheid maken tussen lichamelijke schade en zaakschade. Met lichamelijke schade wordt overlijdens- en letselschade bedoeld[1869]. Zaakschade heeft betrekking op de beschadiging, de vernieling of de ontvreemding van roerende en onroerende zaken[1870]. Voor deze laatste schade kan de verzekeringsovereenkomst voorzien in een beperking van de waarborg tot de schade aan een welbepaalde zaak of schade aan een bepaalde zaak uitsluiten[1871]. Het onderscheid tussen lichamelijke schade en zaakschade volstaat echter niet voor de afbakening van de waarborg in alle aansprakelijkheidsverzekeringen. Een ander onderscheid dat de waarborg kan bepalen, is het onderscheid tussen materiële en immateriële schade. De immateriële schade valt dan nog eens uiteen in schade die rechtstreeks ontstaan is door de fout van de verzekerde en schade die het gevolg is van lichamelijke schade of schade aan een zaak[1872]. In het eerste geval betreft het zuivere immateriële schade[1873]. In het laatste geval is er sprake van gevolgschade. Dit is schade in de tweede graad, met name schade die niet zou ontstaan zijn indien er niet eerder andere schade was[1874]. Economische schade[1875], zoals bijvoorbeeld gebruiks-,

1869 A. VAN OEVELEN, G. JOCQUE, C. PERSYN en B. DE TEMMERMAN, Overzicht van rechtspraak, Onrechtmatige daad: schade en schadeloosstelling (1993-2006), *TPR* 2007, 1013, nr. 24.

1870 A. VAN OEVELEN, G. JOCQUE, C. PERSYN en B. DE TEMMERMAN, Overzicht van rechtspraak, Onrechtmatige daad: schade en schadeloosstelling (1993-2006), *TPR* 2007, 1483, nr. 122.1; zie ook: E. DIRIX, *Het begrip schade*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 1998, p. 66, nr. 91.

1871 Dergelijk beding wordt in Nederland aangeduid met de term "*opzichtclausule*" (J.H. WANSINK, De algemene aansprakelijkheidsverzekering, Kluwer 2006, p. 61, nr. 2.6).

1872 J. BIGOT, Les ambiguïtés de la responsabilité et de l'assurance du fait des produits défectueux, *La semaine juridique* 2010, 1912-1913, nr. 23-27.

1873 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 483, nr. 640 c; J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 16-17, nr. 28-30; A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75bis, Story-scientia Diegem 2001, p. 19, nr. 82. K. MOUSTIE, Verzekering van de produktenaansprakelijkheid, *TPR* 1988, 703.

1874 De waardevermindering van een beschadigd kunstwerk is dus immateriële gevolgschade (F. BULTE, Analyse des risques, rapport présenté à la journée d'étude "Gestion et couverture des risques dans les travaux de métro" organisé le 6 décembre 1979, *T. Aann.* 1980, 48-49).

1875 DUBUISSON omschrijft deze schade als volgt "*tout préjudice économique résultant de la privation d'avantages liés à l'exercice d'un droit, à la jouissance d'un bien et notamment: les pertes de marché, de clientèle, de profits, le chômage mobilier ou immobilier, l'arrêt de production et d'autres préjudices similaires ainsi qu'éventuellement les dépenses et les frais destinés à éviter ou atténuer les effets de privation*" (B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 384, nr. 32). De definitie van BIGOT luidt: "*Le dommage immatériel est généralement défini comme celui qui résulte de la privation de jouissance, ou de l'interruption du service, d'un bien ou d'un droit"* (J. BIGOT, Les ambiguïtés de la responsabilité et de l'assurance du fait des produits défectueux, *La semaine juridique* 2010, 1912, nr. 23). Zie hieromtrent eveneens: R. HOUBIERS, La couverture des "dommages immateriels" dans les assurances de la responsabilité civile, *De Verz.* 1984, 281.

winst- en genotsderving[1876], inzonderheid exploitatieverliezen en kosten gemaakt om deze te vermijden[1877], is vaak zuiver immateriële schade.

(2) Bepaling van de gedekte schade in de verzekeringsovereenkomst

[a] Contractsvrijheid

420. De verzekeringsovereenkomst bepaalt welke schade van de benadeelde gedekt is. De bepaling van de gedekte schade behoort in principe tot de contractsvrijheid van de partijen. Geen enkele wettelijke bepaling beperkt de waarborg wat betreft de gedekte schade voor alle aansprakelijkheidsverzekeringen. Voor verschillende bijzonder gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten voorziet de wetgever wel in bepalingen die de dekking op dit punt regelen.

421. Voor de verzekering BA uitbating die niet wettelijk gereglementeerd is, bepaalt uitsluitend de verzekeringsovereenkomst welke schade van de benadeelde onder de waarborg valt[1878]. Meestal dekt deze verzekering zowel zijn lichamelijke als materiële schade[1879] . Wel sluit de verzekeringsovereenkomst vaak de zuivere economische schade uit de waarborg[1880]. De verzekeraar verleent dan enkel dekking voor de economische schade die het gevolg is van andere schade[1881]. Slechts schoorvoetend verlenen de verzekeraars voor de zuivere economische schade dekking. De terughoudendheid van de verzekeraars heeft te maken met het feit dat deze schade moeilijk in te schatten is. Zij vrezen bovendien dat de schade betrekking kan hebben op speculatieve economische risico's[1882]. Wanneer de zuiver immateriële schade toch

[1876] Zo is de schade die een openbare dienst lijdt voor de uitgaven die zij maakt bij het uitvoeren van saneringswerken, een zuivere vermogensschade die voortvloeit uit een genotsderving van haar personeel zonder dat zij hierbij materiële schade heeft opgelopen (J. ROGGE, De dekking van schade door milieuaantasting in het kader van de verzekering B.A. exploitatie, *De Verz.* 1987, 549).

[1877] K. TROCH, Bouwen en verzekeringsrecht, in K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE (eds.), *Handboek bouwrecht*, Intersentia Antwerpen 2004, p. 995, nr. XII.20 v.

[1878] De verzekeraars hanteren hierbij categorieën van schade zoals zuiver immateriële schade of gevolgschade, die in het Belgische aansprakelijkheidsrecht niet relevant zijn.

[1879] V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 594-596, nr. 865 en 867.

[1880] Dit is het geval in de verzekering BA na levering (K. MOUSTIE, Verzekering van de produktenaansprakelijkheid, *TPR* 1988, 703), de ABR-verzekering en de controleverzekering (K. TROCH, Bouwen en verzekeringsrecht, in K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A. VERBEKE (eds.), *Handboek bouwrecht*, Intersentia Antwerpen 2004, p. 995, nr. XII.20 en p. 1005, nr. XII.40), de verzekering beroepsaansprakelijkheid geneesheren (B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre Le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 364, nr. 4), de aansprakelijkheidsverzekering voor milieuschade (J. ROGGE, De dekking van schade door milieuaantasting in het kader van de verzekering B.A. exploitatie, *De Verz.* 1987, 544; H. BOCKEN, L'assurance responsabilité civile pour dommages causés par la pollution, in *Les assurances de l'entreprise*, Bruylant Brussel 1993, p. 245, nr. 5) en de verzekering productaansprakelijkheid (J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 16, nr. 27). Ook in Nederland sluit de AVB- en APV-polis de zuivere economische schade uit de dekking (zie hieromtrent: J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 26-29, nr. 2.3.1).

[1881] Kh. Verviers 22 mei 1989, *JLMB* 1989, 1190: volgens dit vonnis sluit een dekking voor "*accidents corporels et matériels*" de immateriële schade niet uit.

[1882] Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 483, nr. 640 c).

gedekt is, is de waarborg in de regel afhankelijk van het vereiste van een ongeval[1883]. Sommige aansprakelijkheidsverzekeringen voorzien uitdrukkelijk in vergoeding van deze schade omdat deze precies het voornaamste risico vormt[1884]. Uitzonderlijk verplicht de wetgever zelfs tot dekking van deze schade[1885].

422. Met betrekking tot de zaakschade beperken de partijen de dekking soms tot de schade aan een welbepaalde zaak van de benadeelde of sluiten zij deze schade uit de dekking. Een beperking van de waarborg tot schade aan een bepaalde zaak doet zich voor in de verzekering BA uitbating wanneer die voorziet in dekking van schade aan toevertrouwde goederen[1886]. Soms is de immateriële gevolgschade hierbij uitgesloten[1887] of is de dekking beperkt tot de herstel- of vervangkosten van de beschadigde zaak in de toestand waarin deze zich bevond op het ogenblik van het toevertrouwen[1888]. De verwijzing naar schade aan een bepaalde zaak van de benadeelde betreft echter meestal een uitsluiting uit de dekking. Zo kan in de verzekering BA na levering de schade die bestaat uit gebreken aan het geleverde goed, uit de dekking gesloten zijn[1889]. Hetzelfde geldt voor de schade aan het product zelf in de verzekering produktaansprakelijkheid[1890] of aan bepaalde toevertrouwde goederen in de BA uitbating[1891]. Met de uitsluiting van deze schade wil de verzekeraar vermijden dat hij moet instaan voor de gevolgen van een gebrekkige uitvoering van de overeenkomst door de verzekerde[1892]. De verzekeraar vergoedt niet

---

1883 J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies,* Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 73.

1884 Dit is het geval in de beroepsaansprakelijkheidsverzekering advocaat (M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 361, nr. 1036).

1885 Dit is het geval in artikel 45 Besluit Vlaamse Regering 19 januari 2007 voor de aansprakelijkheidsverzekeringen voor de lokale mandatarissen waarbij uitvoering wordt gegeven aan het Gemeentedecreet van 15 juli 2005. Deze dekking wordt als noodzakelijk beschouwd omdat de schade die kan voortvloeien uit aangevochten beslissingen, vaak een immateriëel karakter heeft (G. VANDENWIJNGAERT, De verzekering van de aansprakelijkheid van de lokale besturen, in Aansprakelijkheid van gemeenten en OCMW's, Vanden Broele Brugge 2007, p. 269, nr. 15).

1886 Zie randnummers 91-94.

1887 P.-H. DELVAUX, Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile "exploitation", *RGAR* 1989, 11512, nr. 21.

1888 P.-H. DELVAUX, Responsabilité et assurances de l'entreprise, *RGAR* 2000, 13255, nr. 17.

1889 Brussel 29 juni 1989, *RGAR* 1990, 11674; zie ook: Cass. fr. 9 april 2009, *RGDA* 2009, 897 met noot A. ASTEGIANO-LA RIZZA.

1890 J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73bis, Kluwer Mechelen 2003, p. 15, nr. 25; H. KEULERS, A. CATTEAU en H. FOSTIERS, L'assurance R.C. après livraison ou R.C. produits, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies,* Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 122; K. MOUSTIE, Verzekering van de produktenaansprakelijkheid, *TPR* 1988, 705.

1891 Voor een toepassing: Gent 28 november 2001, *De Verz.* 2003, 593 met noot P. GRAULUS, Slopen van een schouw: wie is aansprakelijk?: bij het slopen van een schouw ontstond schade aan de door de aannemer gehuurde kraan; deze schade was uit de dekking van de BA bedrijfs- en beroepsrisico's gesloten op grond van het beding dat niet verzekerd is "*schade aan roerende of onroerende goederen waarvan de verzekerden huurders (...) gebruikers, bewaarders of houders zijn of die hun werden toevertrouwd voor andere doeleinden dan voor nazicht, bewerking of onderhoud*".

1892 B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 385, nr. 33; F. CHAPUISAT, Le juge, l'assureur de responsabilité civile et les fonds d'indemnisation, *RGAT* 1992, 794, nr. 1.2.

het herstel van slecht uitgevoerd werk[1893]. Dekking van dit risico zou onzorgvuldig werk van de verzekerde in de hand kunnen werken[1894]. Het kan niet de bedoeling zijn dat de aannemer zijn werk onzorgvuldig uitvoert in de wetenschap dat de verzekeraar deze gebrekkige uitvoering ten laste moet nemen[1895].

[b] Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

423. Het onderscheid tussen lichamelijke en stoffelijke schade bepaalt in sommige gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten of de benadeelde al dan niet aanspraak kan maken op vergoeding. In de WAM-verzekering is de bestuurder die niet aansprakelijk is voor het ongeval[1896], op grond van artikel 4, § 1, tweede lid, WAM, *iuncto* artikel 7, b Modelovereenkomst, uitgesloten als uitkeringsgerechtigde wanneer hij geen lichamelijk letsels heeft opgelopen[1897]. De uitsluiting geldt dus enkel wanneer de bestuurder slechts stoffelijke schade heeft opgelopen[1898]. Indien de bestuurder lichamelijke schade heeft geleden, kan hij ook aanspraak maken op vergoeding van zijn stoffelijke schade[1899]. De bestuurder die bij een ongeval waarvoor een andere verzekerde aansprakelijk is, kwetsuren oploopt, is dus gerechtigd op vergoeding van zijn letselschade en van zijn stoffelijke schade, bijvoorbeeld schade aan zijn bagage[1900]. Verder is de vergoeding door het Gemeenschappelijk Waarborgfonds bij schade veroorzaakt door een niet-geïdentificeerd motorrijtuig[1901] beperkt tot de schade voortvloeiend uit lichamelijke letsels[1902]. Slechts bij aanzienlijk lichamelijk letsel dat bestaat uit de dood van de benadeelde, een bestendige invaliditeit van 15% of meer, een tijdelijke invaliditeit van een maand of meer, of een

1893 P. FONTAINE, La réponse de l'assurance: examen des couvertures et de leur évolution. Partie II. L'assurance face aux risques des entreprises de construction, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (ed.), *Les assurances de la construction en Belgique*, Academia Bruylant Louvian-la-neuve 2003, p. 109-110. Voor enkele toepassingen : Rb. Gent 11 april 2001, *RW* 2002-03; Luik 9 februari 2009, *De Verz.* 2010, 343: Luik 14 mei 2004, *RGAR* 2006, 14112.

1894 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 153, nr. 3.1; zie ook: Antwerpen 17 september 2013, *TBH* 2013, 546.

1895 A. DELVAUX, L'assurance de la responsabilité dans la construction, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 8, nr. 5.

1896 Wanneer de bestuurder zelf deels aansprakelijk is voor de schadelijke gevolgen van het ongeval, kan hij van de verzekeraar enkel vergoeding verkrijgen van zijn schade onder aftrek van zijn aandeel in de aansprakelijkheid (Cass. 27 januari 2010, *VAV* 2010, 187, *De Verz.* 2010, 308).

1897 In geval van lichamelijke schade is er weinig gevaar voor collusie, hetgeen wel het geval is bij louter stoffelijke schade.

1898 Bij afwezigheid van lichamelijk letsel kan de bestuurder toch aanspraak maken op vergoeding van zijn schade wanneer de verzekerde aansprakelijk is wegens een gebrek aan het verzekerde rijtuig (artikel 7, b *in fine* Modelovereenkomst).

1899 G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, CABG nr. 2003/5, Larcier Gent 2003, p. 23.

1900 Onder de beperking van artikel 5, a) Modelovereenkomst.

1901 Artikel 19bis-11, § 1, 7° WAM.

1902 Artikel 19bis-13, § 3, eerste lid, WAM en artikel 23, § 1, eerste lid, KB 11 juli 2003. De beperking of uitsluiting van de vergoeding door het Fonds in geval van materiële schade veroorzaakt door een niet-geïdentificeerd voertuig vloeit voort uit artikel 1, 4, vijfde lid, van de tweede richtlijn van de Raad van 30 december 1983 (84/5/EEG, *P.B. L.* 11 januari 1984).

hospitaalopname van zeven dagen of meer, geldt de beperking tot de lichamelijke schade niet[1903]. In deze gevallen vergoedt het Fonds ook deze schade.

424. De wetgever hanteert het onderscheid tussen lichamelijke en stoffelijke schade ook voor de bepaling van de minimumdekking in gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten. De minimumdekking voor lichamelijke schade is in de regel groter dan voor stoffelijke schade. Dit is in de eerste plaats het geval in de WAM-verzekering. Deze verzekering dekt op grond van artikel 3, § 1, tweede lid, WAM zowel de schade aan personen als aan goederen[1904]. De dekking voor schade voortvloeiend uit lichamelijk letsel is onbeperkt[1905]. De Koning kan wel, bij een in Ministerraad overlegd besluit, een beperking van de waarborg toelaten tot een bedrag dat niet lager mag zijn dan 100 miljoen euro per schadegeval[1906]. Van deze mogelijkheid werd nog geen gebruik gemaakt[1907]. Voor de stoffelijke schade kan de dekking beperkt worden tot een bedrag dat niet lager mag liggen dan 100 miljoen euro per schadegeval[1908]. Deze wettelijke mogelijkheid tot beperking van de waarborg belet niet dat artikel 5 Modelovereenkomst nog steeds voorziet in een onbeperkte dekking behoudens voor schade aan de persoonlijke kledij en bagage van de vervoerde personen[1909] en voor stoffelijke schade die veroorzaakt is door brand en ontploffing en schade die niet gedekt is door de wetgeving inzake burgerrechtelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie en die voortkomt uit of het gevolg is van een kernongeval[1910]. Ook voor de gezinsaansprakelijkheidsverzekering geldt het onderscheid tussen stoffelijke en lichamelijke schade voor de verplichte minimumdekking[1911]. Op grond van artikel 5 KB 12 januari 1984 kan de schade

[1903] Artikel 19bis-13, § 3, tweede en derde lid, WAM, ingevoerd bij de wet van 8 juni 2008 (*BS* 16 juni 2008, err. *BS* 16 juli 2008 en 30 juli 2008). Deze bepalingen zijn niet van toepassing op de gevolgen van de ongevallen die zich hebben voorgedaan voor hun inwerkingtreding (artikel 19bis-13, § 3, vijfde lid, WAM). De Koning kan de voorwaarden nader bepalen of de lijst ervan aanvullen (artikel 19bis-13, § 3, vierde lid, WAM).

[1904] De WAM-verzekernig moet ingevolge artikel 3 en 9, § 1, Richtlijn 2009/103/EU ook dekking verlenen voor de morele schade die een slachtoffer bij weerkaatsing lijdt. Voor deze schade kan de nationale wetgever de dekking niet beperken tot lagere bedragen dan waarin de richtlijn voorziet voor de lichamelijke schade (J.-M. BINON, Chronique de droit européen – Assurance et responsabilité (septembre 2012 – décembre 2013), *RGAR* 2014, 15044, nr. 3).

[1905] Artikel 3, § 2, WAM, zoals ingevoerd door de wet van 12 januari 2007 (*BS* 7 maart 2007).

[1906] Dit bedrag wordt op grond van artikel 3, § 4 WAM om de vijf jaar van rechtswege aangepast aan het indexcijfer van de consumptieprijzen. De eerste aanpassing vond plaats op 1 januari 2011, met als basis het indexcijfer van december 2005 (basis 2004 = 100).

[1907] J. VAN ROSSUM, La cinquième directe R.C. auto. Ses implications pour la victime d'un accident à l'étranger ou d'un accident en Belgique avec un véhicule étranger, *Forr. Ass.* 2010, 37.

[1908] De mogelijkheid tot beperking van de dekking van de stoffelijke schade is het gevolg van de moeilijkheden waarin de verzekeraars dreigden te geraken doordat de herverzekeraars niet langer bereid bleken een onbeperkte herverzekeringsdekking te bieden (Memorie van Toelichting, Kamer 2005-06, doc 51 2653/001, p. 4 e.v.) Voor de wijziging bij de wet van 12 januari 2007 voorzag artikel 3, § 2, WAM ook voor de stoffelijke schade in een onbeperkte dekking. De modelovereenkomst voorziet in artikel 5, eerste lid, nog steeds in een onbeperkte dekking.

[1909] 2.478,84 euro (100.000 fr.) per vervoerde persoon.

[1910] In de zin van artikel 1, a), i) van het Verdrag van Parijs van 29 juli 1960. De dekking is beperkt tot 1.239.467,62 euro (50 miljoen frank) per schadegeval.

[1911] Dezelfde dekkingplafonds gelden voor de vrijwilligersverzekering op grond van artikel 2, eerste lid, KB 19 december 2006 tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden van de

bestaande uit lichamelijke letsels beperkt worden tot 12.394.676,24 euro per schadegeval en voor stoffelijke schade tot 619.733,81 euro per schadegeval[1912]. Een gelijkaardig onderscheid in de bepaling van de minimumdekking is ook nog terug te vinden in de brandverzekering eenvoudige risico's (artikel 5 KB 24 december 1992), verzekering voor brand en ontploffing (artikel 3 KB 5 augustus 1991) en de vrijwilligersverzekering (artikel 2 KB 19 december 2006)[1913].

425. De geregelmenteerde verzekeringsovereenkomsten voorzien in tal van uitsluitingen voor schade aan welbepaalde zaken van de benadeelde. In de WAM-verzekering sluit artikel 8 Modelovereenkomst de vergoeding aan welbepaalde zaken volledig dan wel gedeeltelijk uit. In de eerste plaats vergoedt de verzekeraar niet de schade aan het verzekerde rijtuig. Deze uitsluiting is bedoeld om opzettelijke schadegevallen tegen te gaan[1914]. Het ligt voor de hand dat bij dekking van de schade aan het motorrijtuig zelf de eigenaar al te gemakkelijk zijn WAM-verzekeraar zou kunnen aanspreken tot vergoeding van deze schade op grond van de beweerde aansprakelijkheid van een andere verzekerde. De WAM-verzekeraar dekt evenmin schade aan het voertuig van een derde dat de verzekerde gebruikt als vervangingsvoertuig of toevallig bestuurt. Op grond van artikel 4 Modelovereenkomst dekt de WAM-verzekering van het eigen voertuig weliswaar de aansprakelijkheid bij het besturen van deze voertuigen, maar de schade aan deze voertuigen zelf is uitgesloten omdat zij verzekerde voertuigen zijn[1915]. De uitsluiting van de schade aan het verzekerde rijtuig geldt niet voor schade aan een gesleept rijtuig[1916]. De WAM-verzekeraar vergoedt de schade aan het gesleepte rijtuig, ook al wordt op grond van artikel 5 Modelovereenkomst al wat aan het verzekerde rijtuig gekoppeld is, beschouwd als een deel ervan en maakt de sleep deel uit van het verzekerde voertuig. De dekking van deze schade geldt ongeacht het feit dat artikel 3, 1°, Modelovereenkomst de dekking uitbreidt tot de aansprakelijkheid van degene die de ketting, de tros, het touw, de stang of enige andere benodigdheid voor het slepen heeft

verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst van de organisaties die werken met vrijwilligers (*BS* 22 december 2006).

1912 Deze bedragen zijn eveneens gekoppeld aan de evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen (artikel 5, derde lid, KB 12 januari 1984). Als basisindexcijfer geldt het indexcijfer van de maand die voorafgaat aan de bekendmaking van het KB 12 januari 1984 in het Belgisch Staatsblad, hetzij december 1983.

1913 Deze bepaling verwijst uitdrukkelijk naar de regeling van arikel 5 KB 12 januari 1984 met betrekking tot de gezinsaansprakelijkheidsverzekering.

1914 J. WAUTIER, *L'assurance automobile obligatoire*, 1957, p. 171.

1915 Deze uitsluiting volgt uit de samenhang tussen de artikelen 4, 1°, b en 8, 1° Modelovereenkomst. Ook het vervangingsvoertuig of het toevallig bestuurd voertuig is een immers verzekerd voertuig (Cass. 15 april 2004, *De Verz.* 2006, 211, *RW* 2004-05, 792 met noot G. JOCQUE, De schade aan het vervangingsvoertuig of toevallig bestuurd voertuig).

1916 Artikel 8, 1° Modelovereenkomst maakt een uitzondering voor hetgeen bij artikel 3, 2°, tweede lid bepaald is. Uit de tekst van artikel 3, 2°, tweede lid Modelovereenkomst blijkt niet duidelijk of de uitzondering steeds geldt dan wel enkel in de in artikel 3, 2°, eerste lid, Modelovereenkomst bedoelde hypothese, met name wanneer het omschreven rijtuig toevallig om het even welk motorrijtuig met pech sleept en hierdoor de dekking wordt uitgebreid tot de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van diegene die in dat geval de ketting, de tros, het touw, de stang of enige andere benodigdheid voor het slepen heeft geleverd (A. WALEFFE, L'assurance R.C. automobile et les garagistes, *RGAR* 2005, 13985, nr. 30: deze auteur gaat ervan uit dat de schade aan het gesleepte voertuig niet gedekt is).

geleverd wanneer het omschreven rijtuig toevallig een motorrijtuig met pech sleept[1917]. Artikel 8, 2°, Modelovereenkomst sluit verder ook nog de schade aan de door het verzekerde rijtuig vervoerde goederen uit de dekking, evenwel met uitzondering van de bagage van de vervoerde personen[1918].

426. In de gezinsaansprakelijkheidsverzekering kan op grond van artikel 6, 7°, KB 12 januari 1984 de schade aan roerende of onroerende goederen of aan dieren die een verzekerde onder zijn bewaking heeft, uit de dekking gesloten worden[1919]. Wanneer de overeenkomst in deze uitsluiting voorziet, vergoedt de verzekeraar deze schade niet, ook al werd zij toegebracht door een andere verzekerde[1920]. Artikel 6, 7°, KB 12 januari 1984 maakt wel voorbehoud voor de toepassing van artikel 6, 11° van het besluit volgens hetwelk de stoffelijke schade "*veroorzaakt door vuur, door een brand, door een ontploffing of door rook ingevolge vuur of een brand die ontstaat in of medegedeeld wordt door het gebouw waarvan de verzekerde eigenaar, huurder of bewoner is met uitzondering evenwel van de schade veroorzaakt in hotels of gelijkaardige logementshuizen door de verzekerden betrokken tijdens een tijdelijk of toevallig verblijf zowel om privé- als om beroepsredenen*" kan uitgesloten worden. Schade veroorzaakt aan goederen of dieren waarover de verzekerde de bewaking heeft[1921] en waarvoor een andere verzekerde aansprakelijk is, kan dus niet uitgesloten

---

1917 De uitdrukkelijke bepaling van artikel 3, 2°, tweede lid, Modelovereenkomst was nodig om de dekking tot stand te brengen aangezien de schade veroorzaakt door het gesleepte voertuig aan het omschreven motorrijtuig uitgesloten is uit de dekking door de verzekering van het trekkend voertuig. Het gesleepte voertuig dat aan het trekkend voertuig gekoppeld is, is immers als een deel daarvan aan te merken. Onder de Modelovereenkomst 1956 stelde het probleem zich niet omdat onder het omschreven voertuig enkel begrepen werd "*iedere aanhangwagen al of niet ermede verbonden*" en een gesleept voertuig niet werd beschouwd als een aanhangwagen (Cass. 3 april 1975, *AC* 1975, 836, *RW* 1975, 351 en *RGAR* 1976, 9638; voor en toepassing van schade aan een opgesleept voertuig onder de Modelovereenkomst 1956: Kh. Brussel 24 mei 1993, *TBH* 1994, 336 met noot J.-L. FAGNART).

1918 Cass. 2 oktober 1968, *AC* 1968, 153, *RW* 1967-68, 1179: door het ongeval werd schade berokkend aan vervoerde muziekinstrumenten die niet als bagage werden aangezien; Rb. Bergen 12 juni 2008, *De Verz.* 2008, 401: een op het dak van het voertuig vervoerde fiets werd wel beschouwd als bagage.

1919 Gent 18 maart 2004, *De Verz.* 2004, 735: de zoon van de bewoner van een appartement beschadigt een beeld van de eigenaar ervan; de bewoner is aansprakelijk op grond van artikel 1384, tweede lid, BW maar de schade werd toegebracht aan een toevertrouwd goed en is dus uit de dekking gesloten.

1920 F. DE LY, *Arikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 6 KB 12 januari 1984, Kluwer Mechelen 1989, p. 8, nr. 11; N. DENOEL, Les assurancedes la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 52, nr. 130; Gent 4 maart 2010, *De Verz.* 2011, 52; Rb. Dinant 21 oktober 1998, *RGAR* 2000, 13260.

1921 Bewaking wordt in dit verband begrepen in de zin van artikel 1384, eerste lid, en 1385 BW (P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2011, p. 109, nr. 159; J.-L. LEGRAND, Garde, responsabilité et exclusion, *Forr. Ass.* 2010, 144; Antwerpen 22 december 1999, *VKJ* 2000, 289, nr. 2000/143). Aldus is een bewaker van een zaak of dier hij die in feite voor eigen rekening het gebruik of genot ervan heeft of deze onder zich houdt met de macht toezicht, bewaking en leiding erop uit te oefenen. Bij een loutere detentie van het goed is de schade niet uit de dekking gesloten (N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 52, nr. 130). Het onderscheid wordt wel niet steeds duidelijk gemaakt (J.-L. LEGRAND, Garde, responsabilité et exclusion, *Forr. Ass.* 2010, 144: een werknemer mag zich met het voertuig van zijn werkgever naar huis begeven; de minderjarige zoon beschadigt dit voertuig; de familiale verzekeraar

worden wanneer zij het gevolg is van brand in een hotel of gelijkaardige instelling waar de verzekerde tijdelijk of toevallig om welke reden ook verblijft[1922].

(c) Verweer op grond van de omvang van de schade

(1) Algemeen

427. Aansprakelijkheidsverzekeringen zijn vergoedend van aard zodat op grond van artikel 105 Wet Verzekeringen het vergoedend beginsel geldt[1923]. Bij een vaststaande aansprakelijkheid van de verzekerde vergoedt de verzekeraar dus de werkelijk door de benadeelde geleden schade. Alle schade van de benadeelde komt in principe voor vergoeding door de verzekeraar in aanmerking. Dit belet niet dat de verzekeringsovereenkomst de vergoeding kan beperken tot een deel van de schade[1924]. Behoudens wettelijke regelementering bepalen de partijen in de overeenkomst de omvang van de vergoeding die de verzekeraar maximaal ten laste moet nemen[1925]. In geval van beperking van de gedekte schade vergoedt de verzekeraar de benadeelde dus hoogstens tot beloop van het in de verzekeringsovereenkomst bepaalde bedrag[1926]. De verzekeraar kan de beperking van de vergoeding tegenwerpen aan de benadeelde omdat dit verweer betrekking heeft op de draagwijdte van de waarborg[1927].

428. De beperking van de vergoeding in de verzekeringsovereenkomst heeft geen weerslag op de aansprakelijkheidsschuld van de verzekerde zelf. Ook wanneer de vergoeding die de verzekeraar ten laste moet nemen, in de overeenkomst beperkt is, blijft de verzekerde gehouden de benadeelde volledig schadeloos te stellen[1928]. Bij de beoordeling van de omvang van de vergoedingsplicht van de verzekerde is geen rekening te houden met de mate waarin zijn aansprakelijkheid gedekt is door een verzekeringsovereenkomst. Opmerkelijk is dat in Nederland een beperkte verzekerbaarheid van de aansprakelijkheid wel kan leiden tot een beperking van de

---

weigert vergoeding omdat het voertuig een toevertrouwd goed is; in de gegeven omstandigheden was eerder sprake van detentie).

1922 Er is geen sprake van een hotel of gelijkaardig logement wanneer de verzekerde er zijn woonplaats heeft en er deel uitmaakt van een gezin (Rb. Dinant 21 oktober 1998, *RGAR* 2000, 13260).

1923 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p 479, nr. 670; H. COUSY, Nieuwe wetgeving i.v.m. aansprakelijkheidsverzekering (Wet van 25 juni 1992 en Wet van 21 november 1989), in *Recht halen uit aansprakelijkheid*, Postuniversitaire cyclus W. Delva 1992-93, Mys & Brees Gent 1993, p. 275, nr. 7.

1924 Onbeperkte dekking komt voornamelijk voor wat betreft de lichamelijke schade (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 691, nr. 388).

1925 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 690, nr. 387.

1926 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 32, nr. 90.

1927 H. de RODE, Opposabilité aux victimes de la franchise et des montants de garantie, (noot bij Cass. 19 oktober 2001), *De Verz.* 2002, 355; F. CHAPUISAT, Les plafonds de garantie et l'indemnisation des victimes, in *Droit et économie de l'assurance et de la santé*, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert, Dalloz Paris 2002, p. 91; zie ook: Cass. fr. 8 juni 1994, *RGAT* 1994, 874 met noot F. VINCENT.

1928 J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 132, nr. 2.9.1.

aansprakelijkheid[1929]. De rechter kan op grond van artikel 6:109 NBW de vergoedingsplicht van de aansprakelijke matigen wanneer de toekenning van een volledige vergoeding in de gegeven omstandigheden waaronder de aard van de aansprakelijkheid, de tussen partijen bestaande rechtsverhouding en hun beider draagkracht, tot kennelijk onaanvaardbare gevolgen zou leiden. Deze matiging mag evenwel niet geschieden tot een lager bedrag dan waarvoor de schuldenaar zijn aansprakelijkheid heeft gedekt of verplicht was te dekken. Bovendien voegt artikel 6:110 NBW eraan toe: "*Opdat de aansprakelijkheid die ter zake van schade kan ontstaan niet hetgeen redelijkerwijs door verzekering kan worden gedekt, te boven gaat, kunnen bij algemene maatregel van bestuur bedragen worden vastgesteld, waarboven de aansprakelijkheid zich niet uitstrekt. Afzonderlijke bedragen kunnen worden bepaald naar gelang van onder meer de aard van de gebeurtenis, de aard van de schade en de grond van de aansprakelijkheid*". Volgens deze bepaling kan het verzekeringsaspect een rol spelen in het schadevergoedingsrecht. Het feit dat de aansprakelijkheid verzekerd is en de benadeelde geen verzekering heeft of omgekeerd, kan mee in aanmerking genomen worden om de schadevergoedingsverplichting van de aansprakelijke te verminderen[1930]. Naar Belgisch recht bestaat geen dergelijk correctiemechanisme, behoudens op grond van artikel 1386bis BW[1931].

429. De verzekeringsovereenkomst kan de vergoeding van de schade van de benadeelde op twee wijzen beperken. Enerzijds kan de overeenkomst voorzien in een plafond van de gedekte schade (bovengrens). Anderzijds kan zij een vrijstelling inhouden (ondergrens). De beide dekkingsgrenzen kunnen tegelijk voorkomen in dezelfde verzekeringsovereenkomst[1932]. Bovendien kan het dekkingsplafond gelinkt worden aan de aard van de schade[1933], een tijdseenheid[1934] en het slachtoffer[1935]. Het

[1929] Deze bepaling beoogt de verzekerbaarheid van risicoaansprakelijkheden (C. ASSER, A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht*, Kluwer Deventer 2011, p. 30, nr. 31).

[1930] C. ASSER, A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht*, Kluwer Deventer 2011, p. 32-33, nr. 32.

[1931] Zie randnummer 51.

[1932] Dit is bijvoorbeeld in de regel het geval in de aansprakelijkheidsverzekering voor bestuurders en zaakvoerders van vennootschappen en verenigingen (P. VAN OMMESLAGE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 298-299, nr. 16).

[1933] Zo kan een onbeperkte dekking voorzien zijn voor de lichamelijke schade maar de dekking van de materiële schade beperkt zijn (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 484, nr. 641).

[1934] Dekking "*per schadegeval en per verzekeringsjaar*" betekent "*à concurrence du montant prévu par année d'assurance mais épuisable éventuellement en un ou plusieurs sinistres quel que soit le nombre de victimes*" (F. CHAPUISAT, Les plafonds de garantie et l'indemnistation des victimes, in *Droit et économie de l'assurance et de la santé*, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert, Dalloz Paris 2002, p. 91). Een "*clause dite de double plafond*" beperkt de dekking per schadegeval en per jaar (M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 162, nr. 232). De verzekeraars willen met deze beperking van de dekking "*cumulatieve risico's*" in de hand te houden (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 147-148, nr. 2.9.4).

[1935] J. ROGGE, De dekking van schade door milieuaantasting in het kader van de verzekering B.A. exploitatie, *De Verz.* 1987, 547.

dekkingsplafond en de vrijstelling mogen uiteraard niet zover gaan dat zij de dekking onbestaande maken en de verzekeringsovereenkomst uithollen[1936]. Wanneer de dekking beperkt is "*per schadegeval*" rijst vooral bij complexe schadegevallen of serieschade de vraag wat precies onder het schadeval moet worden verstaan. De Wet Verzekeringen definiëert het begrip "*schadegeval*" niet[1937]. Het behoort dus aan de rechter hieraan een invulling te geven, behoudens wanneer de verzekeringsovereenkomst de dekking van complexe schade of serieschade uitdrukkelijk regelt[1938]. De verzekeringsovereenkomst kan de waarborgbedragen toepasselijk maken op het geheel van schadegevallen die te wijten zijn aan eenzelfde schadeverwekkend feit[1939] (serieschadeclausule[1940]). In dat geval is het dekkingsplafond van toepassing op het geheel van de schade die het gevolg is van hetzelfde schadeverwekkend feit[1941]. Het verzekerde bedrag kan bovendien ook beperkt zijn per tijdseenheid, bijvoorbeeld per verzekeringsjaar[1942]. De serieschadeclausule heeft anderzijds ook tot gevolg dat de vrijstelling maar één keer

[1936] Cass. fr. 16 oktober 1990, *RGAT* 1991 met noot J. BIGOT: de combinatie van het dekkingsplafond en de vrijstelling leidde tot een nagenoeg onbestaande dekking.

[1937] In Frankrijk geeft artikel L.124-1-1 Code des assurances de volgende omschrijving van het begrip schadegeval: "*un ensemble de faits dommageables ayant la même cause technique est assimilé à un fait dommageable unique*" (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 485-486, nr. 641 en 643; J. BIGOT, Problématique de la globalisation des sinistres, *Sem. Jur.* 2013, 1342).

[1938] DUBUISSON omschrijft het "*sinistre sériel*" als: "*l'ensemble des demandes en réparation ayant pour origine un même fait générateur ou une succession de faits générateurs commis dans l'exercice de l'activité professionnelle décrite en conditions particulières*" (B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux, Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 392, nr. 40).

[1939] H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 16, nr. 13; P. VAN OMMESLAGE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 299, nr. 16; T. VANSWEEVELT, *De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van artsen en ziekenhuizen: een vergelijkende analyse*, Reeks Recht en Gezondheidszorg, Mys en Breesch Gent 1997, p. 44, nr. 73; Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 485, nr. 641; L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 175, nr. 58; N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 29; H. de RODE, La réponse de l'assurance: examen des couvertures et de leur évolution, I. L'assurance des concepteurs, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (eds.), *Les assurances de la construction et Belgique*, Academia Bruylant Louvain-la neuve 2003 , p. 92. Voor een toepassing zie: Antwerpen 19 september 2011, *RW* 2012-13, 1497: de verzekeringsovereenkomst bepaalde: "*Alle schade die toerekenbaar is aan hetzelfde schadeverwekkend feit dient beschouwd te worden als één en hetzelfde schadegeval*".

[1940] Deze term wordt voornamelijk in Nederland gehanteerd (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 136 e.v., nr. 2.9.3).

[1941] Dit is het geval in de verplichte architectenverzekering (V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 268, nr. 90).

[1942] Dit kunnen zowel de geregelde schadegevallen als de ontvangen schadeëisen zijn (J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 19, nr. 44; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 16, nr. 13).

moet worden toegepast op het geheel van de schade[1943]. De vrijstelling is dan niet van toepassing op elk afzonderlijk schadegeval dat het gevolg is van hetzelfde schadeverwekkend feit[1944].

(2) Dekkingplafonds

[a] Beperking van de vergoeding door het dekkingsplafond

430. De bepaling van het dekkingsplafond behoort tot de contractsvrijheid van de partijen, tenzij de wetgever een minimumdekking oplegt[1945]. Een verzekeringsplicht houdt niet noodzakelijk een wettelijk bepaalde minimumdekking in[1946]. Zelfs in een verplichte aansprakelijkheidsverzekering bepalen de partijen vrij het bedrag van de dekking tenzij een wettelijke bepaling in een minimumdekking voorziet[1947]. Een dekkingsplafond mag echter in geen geval leiden tot een uitholling van de verzekeringsplicht[1948]. Een dekkingsplafond kan wel een te geringe dekking tot gevolg hebben[1949]. Een onvoldoende dekking kan te wijten zijn aan onachtzaamheid van de verzekeringnemer bij het aangaan van de polis of een beperkte financiële capaciteit van de verzekeraar[1950]. Een te geringe dekking doet zich ook voor wanneer het dekkingsplafond niet wordt aangepast aan een in de loop van de verzekeringsovereenkomst evoluerend risico. Door het tijdsverloop kan het risico op

---

1943 J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 15, nr. 24. Voor een toepassing: Antwerpen 19 september 2011, *RW* 2012-13, 1497.

1944 Brussel 27 april 2006, *De Verz.* 2006, 425 met noot P. FONTAINE: de verzekeringsovereenkomst omschreef het schadegeval ("*sinistre*") als volgt: "*par sinistre, il faut entendre la plainte ou toutes les plaintes fondées sur une seule et même cause*". Het hof bracht één vrijstelling in rekening omdat de schade terugging op de onzorgvuldige uitvoering van de aannemingswerken die in één keer werd aangegeven bij de verzekeraar, en de verzekeraar slechts éénmaal ter plaatste ging en slechts één dossier opende. De annotator wijst erop dat de expert nochtans vier verschillende categorieën van schade met een verschillende oorzaak had weerhouden.

1945 H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, p. 1112, nr. 1771.

1946 Opmerkelijk is dat in Duitsland § 114 (1) VVG voor alle verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen een minimumdekking van "*250.000 Euro je Versicherungsfall und eine Million Euro für alle Versicherungsfälle eines Versicherungsjahre*" bepaalt, behoudens bijzondere afwijkende wettelijke bepalingen. De wettelijke bepalingen die een verzekeringsplicht opleggen, voorzien veelal in eigen dekkingsplafonds (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 376, nr. 1076).

1947 A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ Paris 2000, p. 14-19, nr. 1-27.

1948 Zie hiervoor o.m. de verplichte verzekering voor medische experimenten. In dit geval bestaat enkel een Minsteriële Omzendbrief van 28 november 2004 die verwijst naar de bedragen in de Nederlandse wetgeving (T. VANSWEEVELT, De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering, *T.Gez.* 2005-06, 30; I. GEERS en K. DEVOLDER, De Wet Medische Experimenten vanuit aansprakelijkheidsperspectief, in H. BOCKEN (ed.), *Nieuwe wettelijke regelingen voor vergoeding van gezondheidsschade*, Gandaius, Ontmoetingen met recht nr. 8, Kluwer Mechelen 2008, p. 32).

1949 J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 20, nr. 47.

1950 B. DUBUISSON, Les assurances des atteintes à l'environnement: réalités et perspectives d'avenir, *De Verz.* 1996, 409, nr. 40.

schade toenemen. Een indexering van het dekkingsplafond vangt de inflatie op[1951], maar niet het risico op grotere schade.

431. Voor tal van aansprakelijkheidsverzekeringen bepaalt de wetgever minimumdekkingsbedragen. Voor de WAM-verzekering voorziet artikel 3, § 2, WAM in een minimumdekking voor de stoffelijke schade terwijl de dekking voor de schade voortvloeiend uit lichamelijke letsels onbeperkt is[1952]. Ook voor de gezinsaansprakelijkheidsverzekering zijn mimimumbedragen bepaald in artikel 5, eerste lid, KB 12 januari 1984. Voor deze verzekeringsovereenkomst voorzien veel verzekeraars in dekking voor hogere bedragen dan de in het besluit bepaalde minima, voornamelijk wat betreft de materiële schade[1953]. Artikel 5 KB 24 december 1992 voorziet verder in minimumdekking in de brandverzekering eenvoudige risico's en artikel 2 KB 19 december 2006 in de vrijwilligersverzekering. Ook al behoort de bepaling van het dekkingsplafond in de verzekering BA uitbating in principe tot de contractsvrijheid van de partijen[1954], dan is voor bepaalde risico's die verband houden met bedrijfsactiviteiten, de wetgever toch tussengekomen voor de bepaling van minimumdekkingen. Dit is onder meer het geval voor de verzekering bij brand en ontploffing[1955,] de architectenverzekering[1956] en de notarisverzekering[1957].

[b] Vergoeding boven het dekkingsplafond

432. De beperking van de dekking door een dekkingsplafond is niet absoluut. Onder de voorwaarden bepaald in artikel 146 Wet Verzekeringen kunnen de verzekerde en de benadeelde aanspraak maken op dekking boven dat plafond[1958]. Volgens deze bepaling moet de verzekeraar niet alleen de in hoofdsom verschuldigde schadevergoeding betalen ten belope van de dekking, maar moet hij ook, zelfs boven

---

1951 J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 246, nr. 414.

1952 Zie randnummer 424.

1953 V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 67, nr. 8.

1954 J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 72. Voor de beperking van de dekking bij « *milieuaantasting* » zie: *Informatiebrochuer Milieu & verzekeringen voor bedrijven*, editie 2010, Assuralia Brussel, p. 149.

1955 Artikel 3, eerste lid, KB 5 augustus 1991 (zie hieromtrent: J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 38, nr. 106).

1956 Artikel 4 KB 25 april 2007 (zie hieromtrent: C. PARIS, L'assurance de la responsabilité de l'architect: une nouvelle assurance réglementée, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 234, nr. 9; V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 267, nr. 89).

1957 Voor de verplichte notarisverzekering voorziet artikel 18 van het reglement van de Nationale Kamer van Notarissen van 9 oktober 2001 in een minimale dekking van 2.500.000 euro (C. VERDURE, Les garanties offertes par l'assurance R.C. professionnelle des notaires, (noot bij Gent 26 mei 2011), *De Verz.* 428).

1958 Over deze wettelijke bepaling zie: V. CALLEWAERT, L'article de la loi du 25 juin 1992 et la prise en charge des honoraires de l'avocat de l'assuré en cas de refus de garantie injustifié de l'assureur, (noot bij Luik 14 februari 2011), *Forr.Ass.* 2012, 7-10.

de dekkingsgrenzen[1959], de intrest op de in hoofdsom verschuldigde schadevergoeding betalen[1960]. Op grond van dezelfde bepaling is de verzekeraar bovendien ertoe gehouden dekking te verlenen boven het dekkingsplafond voor zowel de kosten van de burgerlijke rechtsvorderingen[1961] als de honoraria en de kosten van de advocaten en de deskundigen[1962]. De vergoeding van de kosten vereist dat zij door de verzekeraar zelf of met zijn toestemming zijn gemaakt of, in geval van belangenconflict dat niet te wijten is aan de verzekerde, zij niet onredelijk zijn gemaakt[1963]. Deze vergoedingsplicht van de verzekeraar is verantwoord omdat hij de leiding van het geding heeft. Hij bepaalt hierdoor de duur van de procedure en de kosten die voor de afhandeling van het schadegeval, gemaakt worden[1964]. Enkel wanneer de kosten onredelijk zijn of een belangconflict bestaat met de verzekerde dat aan hem te wijten is, moet deze laatste zelf zijn kosten dragen. Het belangenconflict is aan de verzekerde te wijten wanneer hij het schadegeval laattijdig heeft aangegeven[1965] of de verzekeraar een recht van verhaal tegen hem heeft[1966]. Het volstaat uiteraard niet dat de verzekeraar het schadegeval in twijfel trekt opdat hij de

---

1959 Voor de inwerkingtreding van de Wet Landverzekeringsovereenkomst bepaalde de verzekeringsovereenkomst meestal dat het plafond van de dekking betrekking had op zowel de hoofdsom als de intresten en kosten (P.-H. DELVAUX en M. FONTAINE, Le nouveau régime du contrat d'assurance terrestre. Loi du 25 juin 1992, loi modificative du 16 mars 1994, arrêtés d'exécution, *JT* 1995, p. 336, nr. 56). Wanneer de overeenkomst de dekking beperkte tot het bedrag van de "*kosten, uitgaven en erelonen van eender welke aard*", dan zaten de intresten daarin niet begrepen en diende de verzekeraar deze te vergoeden (Kh. Brussel 10 juni 1993, *TBH* 1994, 330 met noot J.-L. FAGNART; zie eveneens Bergen 8 juni 1998, *JLMB* 1999, 627).

1960 Ook het Nederlandse en Franse verzekeringsrecht voorziet in dekking van de wettelijke rente boven het plafond. In Nederland kan de dekking van de wettelijke rente in de verzekeringsovereenkomst worden gelimiteerd (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 150, nr. 2.9.5). Voor Frankrijk zie: G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 691-692, nr. 388.

1961 De kosten voor de strafrechtelijke verdediging zijn dus uitgesloten (J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial, t. 3*, E. Story-Scientia Diegem 2011, p. 441, nr. 873).

1962 De dekking van de verdedigingskosten in de aansprakelijkheidsverzekering is reeds van bij het ontstaan van deze verzekering het voorwerp van betwisting (zie hieromtrent: K. S. ARBRAHAM, *The Liability Century*, Harvard University Press, London 2008, p. 35). In Frankrijk vallen de verdedigingskosten, behoudens uitdrukkelijk beding in de verzekeringsovereenkomst, niet onder de dekking (H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, p. 1080-1081, nr. 1710).

1963 In Nederland is de verzekeraar niet gehouden tot vergoeding van de verweerkosten boven het dekkingsplafond. Hierdoor kunnen problemen ontstaan bij "*cost-inclusive*"-polissen waarbij de verweerkosten een onderdeel zijn van de verzekerde som (zie hieromtrent: A.P. KOBURG, Verweerkosten vs. schadevergoeding, *AV&S* 2010, 41-46).

1964 P.-H. DELVAUX en M. FONTAINE, Le nouveau régime du contrat d'assurance terrestre. Loi du 25 juin 1992, loi modificative du 16 mars 1994, arrêtés d'exécution, *JT* 1995, p. 336, nr. 56; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 2011, p. 440, nr. 872; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 150, nr. 2.9.5: deze auteur wijst ook terecht erop dat de verzekeraar in de loop van de procedure de fondsen onder zich heeft kunnen houden en de opbrengst ervan heeft genoten.

1965 Bergen 17 januari 2007, *JLMB* 2008, 964.

1966 J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 246-247, nr. 415.

kosten niet zou moeten dragen[1967]. Ook een belangenconflict ingevolge een beperking van de dekking op zich, is niet te wijten aan de verzekerde[1968]. Mocht dit wel het geval zijn, dat zou er bij een beperking van de dekking steeds een aan de verzekerde verwijtbaar belangenconflict zijn, hetgeen strijdig is met de bescherming van de verzekerde die artikel 146 Wet Verzekeringen op het oog heeft[1969]. Wanneer de verzekerde aanspraak kan maken op vergoeding van de interesten en kosten boven de dekkingsgrens, is wel rekening te houden met de limieten bepaald in artikel 6ter KB 24 december 1992[1970].

[c] Vergoeding bij meerdere benadeelden

433. Het dekkingsplafond kan ook overschreden worden wanneer meerdere benadeelden ingevolge hetzelfde schadegeval aanspraak maken op vergoeding en het totaal van de vergoedingen het bedrag van het plafond overschrijdt. De verzekeraar kan in principe aan de benadeelden tegenwerpen dat hij slechts gehouden is tot het bedrag van het dekkingsplafond waardoor de vergoeding onder hen pondspondsgewijze moet worden verdeeld. Vereist is dat hij hierbij te goeder trouw handelde en dus geen kennis had van schuldvorderingen van andere benadeelden. Houdt de verzekeraar geen rekening met een schuldvordering die hij kende of moest kennen, dan is hij gehouden tot vergoeding van deze benadeelde boven het dekkingsplafond[1971].

(3) Vrijstellingen

[a] Algemeen

434. De verzekeringsovereenkomst kan bepalen dat de verzekeraar een gedeelte van de schade van de benadeelde niet vergoedt. Deze vrijstelling van dekking vormt de ondergrens van de dekking. Zij bepaalt de drempel vanaf welk bedrag de verzekeraar dekking verleent[1972]. Zij is bedoeld om kleine schadegevallen te weren[1973]. Kleine

---

1967 Pol. Brugge 10 december 2003, *RW* 2006-07, 534.

1968 Voor een andere toepassing waarin het belangenconflict niet te wijten is aan de verzekerde: Antwerpen 20 maart 2013, *T.Verz.* 2014, 94: een WAM-verzekeraar betwistte ten onrechte de dekking, ook al was hij vermeld op de groene kaart.

1969 C*ontra:* J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 2011, p. 441, nr. 875.

1970 Artikel 82, vierde lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst, ingevoegd bij artikel 10 Wet 16 maart 1994 en thans artikel 146, vierde lid, Wet Verzekeringen, bepaalt dat voor de aansprakelijkheidsverzekeringen, andere dan die bedoeld in de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, de Koning de intresten en de kosten kan beperken. Met het KB 24 december 1992 werd hieraan uitvoering gegeven. De beperking is identiek aan de beperking van de reddingskosten.

1971 Zie randnummer 307.

1972 Soms wordt deze vrijstelling aangeduid als de "*aftrekfranchise*" (H. BOCKEN en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, die Keure 2014, p. 205-206, nr. 338). De vrijstelling kan ook inhouden dat de verzekeraar het schadegeval geheel ten laste neemt wanneer de schade een bepaalde drempel overschrijdt ("*Engelse vrijstelling*) (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht,* Larcier Brussel 2011, p. 411-413, nr. 553).

1973 Reeds in de 19° eeuw werden vrijstellingen in de verzekeringsovereenkomsten opgenomen om de verzekerde te responsabiliseren en fraude te weren. Opmerkelijk is dat het bedrag van de

schadegevallen hebben immers een grote frequentie en brengen aanzienlijke administratiekosten met zich mee[1974]. De verzekeraars beogen met de vrijstelling ook een zorgvuldiger gedrag van de verzekerde[1975]. Door de vrijstelling heeft de verzekerde immers alle belang erbij dat de schade zich niet voordoet[1976]. Het niet-gedekte gedeelte kan uitgedrukt zijn in een bepaald percentage of bedrag van de schade. Ook een combinatie van de beide is mogelijk waarbij het vaste bedrag dan geldt als maximale vrijstelling. De vrijstelling kan ook nog toegepast worden per schadegeval of per verzekerde periode[1977].

[b] Vrijstellingen in de verplichte aansprakelijkheidsverzekering

435. Aangezien een vrijstelling een gedeelte van de schade niet dekt, bepaalt zij mede de draagwijdte van de verzekeringsovereenkomst[1978]. Hierdoor is de vrijstelling in beginsel tegenwerpelijk aan de benadeelde[1979]. Met de wijziging van artikel 87, § 1, eerste lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst[1980] door artikel 11 van de wet van 22 augustus 2002[1981] heeft de wetgever de vrijstelling in de verplichte aansprakelijkheidsverzekering evenwel niet-tegenwerpelijk gemaakt aan de benadeelde[1982]. Hiermee wilde de wetgever in elke aansprakelijkheidsverzekering dezelfde bescherming garanderen aan de benadeelde als degene die bestond onder de

---

vrijstelling soms door de verzekeraar diende uitbetaald te worden aan een andere persoon dan de verzekerde. In Frankrijk kwam het voor dat de vrijstelling in de brandverzekering moest betaald worden aan de prefect "*du département dans lequel le feu se sera manifesté, pour en gratifier le corps des sapeurs-pompiers, et les personnes qui seront reconnues des incendiés*" (P. MARTIN, Petite histoire de la franchise d'assurance XIX-XXe sciècles, *www.ffsa.fr).*

1974 A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier 1961, p. 97, nr. 85.

1975 Over de reële invloed van een vrijstelling op de "*moral hazard*" bestaat betwisting (K. S. ARBRAHAM, *The Liability Century*, Harvard University Press, London 2008, p. 17).

1976 L. VISSCHER, De economische rationale van het (nieuwe) verzekeringsrecht, *Ars Aequi* 2006, p. 488.

1977 N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 47.

1978 X. DIEUX, Nature et limites du droit du titulaire d'une action directe contre un cocontractant de son débiteur, (noot bij Cass. 19 oktober 2001), *RCJB* 2004, 5 met noot, *De Verz.* 2002, 347 met noot H. de RODE, Opposabilité aux victimes de la franchise et des montants de garantie, *TBH* 2002, 214, *JLMB* 2002, 708 en *RGAR* 2003, 13745.

1979 V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 225, nr. 35; X. DIEUX, Nature et limites du droit du titulaire d'une action directe contre un cocontractant de son débiteur, (noot bij Cass. 29 oktober 2001), *RCJB* 2004, 5 e.v.

1980 Thans artikel 151, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen.

1981 *BS* 17 september 2002; zie hieromtrent: G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, CABG 2003/5, Larcier Gent 2003, p. 35-36.

1982 In Frankrijk is de vrijstelling in de aansprakelijkheidsverzekering tegenwerpelijk aan de benadeelde, en dit op grond van artikel 112-6 Code des assurances volgens welk "*l'assureur peut opposer au porteur de la police ou au tiers qui en invoque le bénéfice les exceptions opposables au souscripteur originaire*" (Cass. fr. 20 december 2007, *RGAD* 2008, 218 met noot L. MAYAUX). De vrijstelling is in de verplichte verzekering enkel niet tegenwerpelijk aan de benadeelden wanneer de wet die de verzekeringsplicht instelt, dit vermeldt (A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ Paris 2000, p. 14-21, nr. 1-33). De niet-tegenwerpelijkheid komt onder meer voor in de WAM-verzekering en de bouwverzekering (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité,* LGDJ Paris 2001, p. 692-693, nr. 388).

gelding van het voormalige artikel 5 WAM[1983]. Dit wetgevend ingrijpen is er gekomen na het arrest van 19 oktober 2001 van het Hof van Cassatie dat de vrijstelling tegenwerpelijk verklaarde aan de benadeelde[1984]. Door de vrijstelling niet-tegenwerpelijk te maken beschermt de wetgever weliswaar de benadeelde maar doet hij tegelijk rechtsonzekerheid ontstaan voor de verzekerde. De vraag rijst immers of de verzekeraar na vergoeding van de benadeelde de vrijstelling kan terugvorderen van de verzekerde. De terugvordering van de vrijstelling is in elk geval geen verhaal in de zin van artikel 152 Wet Verzekeringen[1985]. Bij de parlementaire bespreking van het toenmalige artikel 5 WAM 1956 werd weliswaar voorgehouden dat de vrijstelling kon teruggevorderd worden in het kader van artikel 11, tweede lid, van deze wet dat zoals artikel 152 Wet Verzekeringen voorzag in een recht van verhaal voor de WAM-verzekeraar[1986]. Hierbij werd echter eraan voorbijgegaan dat de verzekeraar bij de terugvordering van de vrijstelling geen recht van verhaal in de zin van deze wetsbepaling uitoefent omdat die terugvordering niet gesteund is op een tekortkoming van de verzekeringnemer of de verzekerde. Een rechtsgrond om de vrijstelling terug te vorderen lijkt niet voorhanden. Een wijziging van artikel 151 of 152 Wet Verzekeringen is hiervoor nodig. In elk geval heeft het Hof van Cassatie hierover nog geen uitspraak gedaan.

[c] Vrijstellingen in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering

436. Artikel 151, § 2 Wet Verzekeringen bevat geen bijzondere regeling met betrekking tot de tegenwerpelijkelijkheid van de vrijstelling in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen. Aangezien de vrijstelling een geval van niet-verzekering betreft, is zij in deze verzekeringen noodzakelijkerwijze tegenwerpelijk aan de benadeelde[1987]. De verzekeraars kunnen dus in elke niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering een aan de benadeelde tegenwerpelijke vrijstelling bedingen. Ook de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar beschikt over deze mogelijkheid ingevolge artikel 5, tweede lid, KB 12 januari 1984 zoals gewijzigd bij

---

1983 Deze bepaling is opgeheven bij artikel 2 Wet 22 augustus 2002. Artikel 3, 4° KB 15 juli 1963 tot instelling van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor het bekomen van een jachtverlof of van een jachtvergunning bepaalt nog steeds "*dat zo de overeenkomst een vrijdom bevat, de verzekeraar niettemin ten overstaan van het slachtoffer gehouden is de vergoeding te betalen die, krachtens die bepaling, ten laste blijft van de verzekerde*".

1984 Cass. 19 oktober 2001, *AC* 2001, 1730.

1985 V. CALLEWAERT, Les modifications apportées à la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre par les lois des 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13733, nr. 17-18; deze auteur weerlegt eveneens dat de subrogatie, de onverschuldigde betaling of de verrijking zonder oorzaak een grondslag voor de terugvordering kunnen uitmaken. Zie ook: V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 226-227, nr. 36.

1986 S. FREDERICQ, L'opposabilité des dispositions du contrat d'assurance "R.C. automobile" aux assurés autres que le preneur, en cas de faute lourde du conducteur, (noot bij Cass. 28 november 1975), *RCJB* 1978, p. 157, nr. 13.

1987 Over de tegenwerpelijkheid van de vrijstelling in de verzekering BA uitbating: J.-L. FAGNART, L'assurance de la responsabilité d'entreprise - vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - dossier 73, Kluwer Mechelen 2003, p. 21, nr. 50.

het KB 4 juli 2004[1988]. Voor de inwerkingtreding van het besluit van 4 juli 2004 was een vrijstelling in deze verzekering verplicht[1989]. Nagenoeg alle gezinsaansprakelijkheidsverzekeringen voorzien in een vrijstelling[1990].

II. De interne verweermiddelen in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering

a. Algemeen

437. Naast de verweermiddelen die verband houden met het bestaan en de draagwijdte van de verzekeringsovereenkomst, zijn in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen op grond van artikel 151, § 2 Wet Verzekeringen ook de excepties, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst aan de benadeelde tegenwerpelijk voor zover zij hun oorzaak vinden in een feit dat het schadegeval voorafgaat[1991]. Verweermiddelen die niet steunen op feiten van voor het schadegeval, maar dus van op het ogenblik van het schadegeval of van erna, kan de verzekeraar niet aan de benadeelde tegenwerpen[1992]. Dit verweer kan

---

1988 *BS* 22 juli 2004.

1989 Het oude artikel 5, tweede lid, KB 12 januari 1984 bepaalde dat het herstel van de stoffelijke schade door de familiale verzekering beperkt was tot het bedrag dat 123,95 EUR (5.000 fr.) overschreed. Deze vrijstelling was niet afkoopbaar noch verzekerbaar. Ingevolge de Europese regelgeving werd de verplichte vrijstelling afgeschaft door het KB 4 juli 2004; zie G. JOCQUE, Koninklijk besluit van 4 juli 2004 tot wijziging van het koninklijk besluit van 24 december 1992 betreffende de verzekering tegen brand en andere gevaren wat de eenvoudige risico's betreft en Koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 januari 1984 tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven, *RABG* 2004, 915-916.

1990 V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 68, nr. 9.

1991 Deze bepaling is ook van toepassing op schadegevallen die dateren van voor de inwerkingtreding ervan (Cass. 6 oktober 2000, *AC* 2000, 1525). Volgens het Hof kan de beperking van de excepties die de verzekeraar bij de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen tegen de benadeelde mag aanvoeren, weliswaar de toestand van de verzekeraar verzwaren maar weegt dit accessoir aspect van het eigen recht niet op tegen de wil van de wetgever om de uitoefening van de rechten van de benadeelde met onmiddellijke werking te onderwerpen aan de nieuwe regeling (zie hieromtrent: R. GEELEN, *Artikelsgewijze commentaar Verzekeringen*, Wet Landverzekeringsovereenkomst, Artikel 86, Kluwer Mechelen 2000, p. 19; I. SAMOY, De rechtstreekse vordering van de eigenaar tegen de verzekeraar en de tegenstelbaarheid van excepties. Een zoektocht naar algemene regels…, *TBBR* 2003, 240, nr. 21; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 154, nr. 14).

1992 De verzekeraar kan dit verweer op grond van artikel 153, § 5, Wet Verzekeringen ook voeren voor de strafrechter wanneer hij partij is in de procedure en de benadeelde zijn vordering als burgerlijke partij eveneens tegen hem richt (Cass. 27 januari 2004, *AC* 2004, 132, *RGAR* 2005, 14032, *TBH* 2005 en *De Verz.* 2005, 450; Brussel 12 november 2001, *JLMB* 2002, 1220 met noot J. TINANT, L'intervention des assureurs devant les juridictions répressives; V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 239-240, nr. 53: deze auteur stelt de vraag of de oplossing verenigbaar is met "*le principe selon lequel l'assureur ne peut adopter une attitude susceptible de nuire à la défense de son assuré sur le plan*

geen afbreuk doen aan het eigen recht dat door het schadegeval tot stand gekomen is[1993]. Het ogenblik van het schadegeval en van het feit waarop het verweer van de verzekeraar steunt, bepalen dus de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. Voor het ogenblik waarop het schadegeval zich heeft voorgedaan, is ook hier bepalend dat alle voorwaarden van aansprakelijkheid verenigd zijn[1994]. Een tegenwerpelijk verweer kan dus steunen op een feit dat zich na de schadeverwekkende handeling maar voor het ontstaan van de schade heeft voorgedaan[1995].

438. Deel 5 Wet Verzekeringen kent geen veralgemeende rechtstreekse vordering en voorziet dan ook niet in een regeling van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen van de verzekeraar. De benadeelde beschikt voor de verzekeringen die onder toepassing van dit deel Wet Verzekeringen vallen, in de regel enkel over het voorrecht van artikel 20, 9° Hypotheekwet[1996]. De verzekeraar kan alle verweermiddelen die voortvloeien uit de verzekeringsovereenkomst, tegenwerpen aan de benadeelde die zich beroept op dat voorrecht[1997]. Onder vigeur van de Verzekeringswet 11 juni 1874 was er aanvankelijk enkel een rechtstreekse vordering bepaald in artikel 38 van deze wet voor de brandverzekering. Voor de gezinsaansprakelijkheidsverzekering legde artikel 7 KB 12 januari 1984 de verplichting op om een beding ten gunste van de benadeelde op te nemen in de verzekeringsovereenkomst. In deze beide gevallen waren de verweermiddelen ontstaan na het schadegeval niet tegenwerpelijk aan de benadeelde. De niet-tegenwerpelijkheid van deze verweermiddelen steunde eveneens op de gedachte dat het recht van de benadeelde tegen de verzekeraar ontstaan is op het ogenblik van het schadegeval en latere feiten aan dat recht geen afbreuk kunnen doen[1998]. Dit spoort met de huidige regeling van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering zoals neergelegd in artikel 151, § 2 Wet Verzekeringen[1999].

---

pénal". Het bedoelde verweer is echter niet gericht tegen de verzekerde maar enkel tegen de benadeelde zodat het de verzekerde in principe niet kan schaden op strafgebied).

1993 J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 264, nr. 457.

1994 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 522-523, nr. 753 en 755; M. FONTAINE, La notion de sinistre dans les assurances de responsabilités et les assurances de frais, in *Droit et économie de l'assurance et de la santé*, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert, Dalloz Paris 2002, p. 203, nr. 12; P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 84; Y. LAMBERT-FAIVRE, La datation du fait générateur ou les arcanes du temps dans la responsabilité et l'assurance de responsabilité civile, *RGDA* 1998, 442.

1995 Kh. Charleroi 7 november 2007, *VAV* 2008, 119.

1996 Zie randnummers 310-311.

1997 Kh. Antwerpen 25 februari 2000, *Eur. Vervoerr.* 2000, 527.

1998 Voor de rechtstreekse vordering op grond van het voormalig artikel 38 Verzekeringswet 1874 zie: B. VEECKMANS, Brandverzekering en huurdersaansprakelijkheid, *TPR* 1995, 471, nr. 5). Voor de gezinsaansprakelijkheidsverzekering zie: Brussel 5 januari 1996, *De Verz.* 1996, 522 met noot M. LAMBERT).

1999 B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia

439. Verschillende feiten kunnen zich voor het schadegeval voordoen en leiden tot een verweer dat de verzekeraar aan de benadeelde kan tegenwerpen. Deze feiten hebben niet noodzakelijk een verband met het schadegeval. Zij hebben geen uitstaans met het schadegeval wanneer het verweer steunt op tekorktomingen van de verzekeringnemer aan zijn verplichtingen betreffende de mededeling van gegevens over het risico en de betaling van de premie. Daartegenover staan de verweermiddelen die wel een verband hebben met het schadegeval en steunen op een tekortkoming van de verzekerde die niet noodzakelijk de verzekeringnemer is[2000]. Dit betreft het opzettelijk veroorzaakte schadegeval, de grove fout van de verzekerde en het verval van dekking[2001].

b. Verweermiddelen zonder een verband met het schadegeval

1. Verzwijging of onjuiste mededeling van gegevens betreffende het risico

(a) Bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst

440. De verzwijging of onjuiste mededeling van gegevens betreffende het risico bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst gaat noodzakelijkerwijze vooraf aan het schadegeval. Wanneer de verzwijging of onjuiste mededeling opzettelijk is gebeurd, kan de verzekeraar weliswaar een nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst na het schadegeval niet inroepen tegen de benadeelde. Dit belet echter niet dat de verzekeraar het verweer dat voorvloeit uit de artikelen 59 en 60 Wet Verzekeringen aan de benadeelde kan tegenwerpen wanneer deze laatste zijn eigen recht uitoefent. Niet alleen kan de verzekeraar zijn verweer tegen de benadeelde steunen op de nietigheid van de verzekeringsovereenkomst wegens opzettelijke verzwijging of onjuiste mededeling maar ook op de beperking van de dekking ingevolge een verwijtbare onopzettelijke verzwijging of onjuiste mededeling. In dit laatste geval is de verzekeraar op grond van artikel 60, § 3, eerste lid, Wet Verzekeringen slechts tot prestatie gehouden op basis van de verhouding tussen de betaalde premie en de premie die de verzekeringnemer zou hebben moeten betalen, indien hij het risico naar behoren had meegedeeld[2002]. Wanneer de verzekeraar het bewijs levert dat hij het risico, waarvan de ware aard door het schadegeval aan het licht komt, in geen geval zou hebben verzekerd, kan hij aan de benadeelde op grond van artikel 60, § 3, tweede lid, Wet Verzekeringen zelfs tegenwerpen dat hij slechts gehouden is tot het betalen van een bedrag dat gelijk is aan alle betaalde premies[2003]. De benadeelde ondergaat

---

Louvain-la-neuve 2003, p. 167, nr. 27; F. CHAPUISAT, L'opposabilité au tiers bénéfaire des exceptions opposables au souscripteur du contrat d'assurance, *RGAT* 1976, 137

[2000] Zie hierna randnummers 440 e.v.

[2001] Zie hierna randnummers 443 e.v.

[2002] N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 68, nr. 169.

[2003] In Frankrijk bepaalt artikel L. 113-9 Code des assurances dat elke verzwijging of valse verklaring van de verzekerde waarvan de kwade trouw niet is vastgesteld, niet de nietigheid van de verzekeringsovereenkomst met zich meebrengt. Wanneer de verzwijging of valse verklaring is

dus mee de gevolgen van de tekortkomingen van de verzekeringnemer die bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst niet heeft gehandeld zoals van een normaal zorgvuldig kandidaat-verzekeringnemer in dezelfde omstandigheden kan verwacht worden[2004]. Enkel wanneer de onopzettelijke verzwijging of onjuiste mededeling de verzekeringnemer niet kan verweten worden, moet de verzekeraar de overeengekomen prestatie leveren en kan hij geen vermindering van zijn prestatie inroepen tegen de benadeelde.

(b) Tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst

441. Artikel 81, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen legt aan de verzekeringnemer de verplichting op om ook in de loop van de overeenkomst[2005] en onder de voorwaarden van artikel 58 Wet Verzekeringen de nieuwe omstandigheden of de wijzigingen van de omstandigheden aan te geven die van aard zijn om een aanmerkelijke en blijvende verzwaring van het risico[2006] dat het verzekerde voorval zich voordoet, te bewerkstelligen[2007]. Wanneer zich een schadegeval voordoet en de verzekeringnemer deze verplichting niet is nagekomen, is de verzekeraar ertoe gehouden de overeengekomen prestatie te leveren indien het ontbreken van de kennisgeving niet kan worden verweten aan de verzekeringnemer[2008]. Is de tekortkoming wel

---

vastgesteld na een schadegeval, wordt de vergoeding herleid in verhouding tot het niveau van de betaalde premie ten opzichte van de premie die had moeten betaald zijn indien het risico volledig en exact was meegedeeld. Deze bepaling is in de regel tegenwerpelijk aan de benadeelde, zelfs in de verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen (Cass. fr. 17 april 2008, *Rec. Dalloz* 2008, 2388-2389; zie eveneens: Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 272, nr. 337). Wel er is niet-tegenwerpelijkheid in de WAM-verzekering (artikel R.211-13 Code des assurances) en de verplichte verzekering "*des engins de remontées mécaniques*" (artikel R. 220-06 Code des assurances).

2004 "*Verwijtbaarheid*" doet zich voor wanneer de "*schuld in abstracto kan worden toegeschreven, met andere woorden als zij niet met de zorg van een goed huisvader heeft gehandeld*" (Kamer 1990-91, nr. 1586-1, p. 19). Volgens CORNELIS en VAN GEELEN wijst het begrip eerder naar de concrete houding van de verzekeringnemer (L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 399, nr. 30).

2005 Behoudens wanneer het om een levensverzekeringsovereenkomst, ziekteverzekering of een kredietverzekeringsovereenkomst gaat.

2006 Vereist is dat het nog steeds over hetzelfde risico gaat. Dit is niet het geval wanneer de verzekerde in de loop van de verzekeringsovereenkomst blootgesteld wordt aan een nieuw risico. In het kader van een verzekering BA uitbating is de uitoefening van een nieuwe activiteit in de loop van de overeenkomst geen risicoverzwaring maar een nieuw risico waarvoor geen dekking bestaat (N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Mechelen 2003, p. 249, nr. 11).

2007 In de gezinsaansprakelijheidsverzekering kan de verzwijging bijvoorbeeld betrekking hebben op de wijziging van de gezinssamenstelling (N. DENOEL, Les assurances de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 68-69, nr. 169).

2008 Onder toepassing van artikel 31 Verzekeringswet 11 juni 1874, thans artikel 255 Wet Verzekeringen, kan de verzekeringsovereenkomst in dat geval worden ontbonden (Cass. 22 februari 1940, *Pas.* 1940, I, 58, *De Verz.* 1940, 204).

verwijtbaar aan de verzekeringnemer[2009], dan is de dekkingsplicht van de verzekeraar beperkt naar de verhouding tussen de betaalde premie en de premie die de verzekeringnemer had moeten betalen indien de verzwaring in aanmerking genomen was[2010]. Wanneer de verzekeraar bewijst dat hij het verzwaarde risico in geen geval zou hebben verzekerd, dan is zijn prestatie beperkt tot de terugbetaling van de betaalde premies[2011]. Ook deze beperking van de dekking kan de verzekeraar aan de benadeelde tegenwerpen, evenwel op voorwaarde dat de verzwijging of onjuiste mededeling zich voor het schadegeval heeft voorgedaan.

2. Schorsing van de dekking wegens niet-betaling van de premie

442. Wanneer de verzekeringnemer in gebreke blijft de premie te betalen, kan de verzekeraar de dekking schorsen overeenkomstig artikel 69, eerste lid, Wet Verzekeringen. Deze schorsing laat de verzekeringsovereenkomst zelf bestaan. Enkel de verbintenis van de verzekeraar om dekking te verlenen, wordt geschorst[2012]. De niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeraar kan deze schorsing van de dekking aan de benadeelde tegenwerpen wanneer zij tot stand gekomen is voor het schadegeval[2013]. Vanaf het intreden van de schorsing is de verzekeraar immers niet

---

2009 Artikel 81 Wet Verzekeringen maakt dus geen onderscheid tussen opzettelijke of onopzettelijke verzwijging. In Frankrijk is dit wel het geval. Een opzettelijke verzwijging of valse verklaring met betrekking tot een risicoverzwaring in de loop van de verzekeringsovereenkomst leidt tot de nietigheid ervan (Cass. fr. 25 februari 2010, *RGDA* 2010, 314 met noot S. ABRAVANEL-JOLLY; Cass. fr. 30 september 1997, *RGDA* 1997, 1006 met noot L. FONLLADOSA).

2010 Pol. Bergen 28 november 2000, *De Verz.* 2005, 772: de verzekeringnemer had een verzekeringsovereenkomst "*responsabilité civile cheval de selle*" gesloten voor vijf paarden terwijl op het ogenblik van het schadegeval zestien paarden aanwezig waren in de manège; de verzekeraar diende zijn waarborg te verlenen ten belope van 88,20% van de schade; Rb. Gent 14 april 2008, *De Verz.* 2009, 88: de aannemer had bij het sluiten van zijn verzekering BA uitbating slechts twee werknemers opgegeven terwijl er op het ogenblik van het schadegeval vier aan het werk waren; de verzekeraar diende tussen te komen volgens een verhouding 11/17; Luik 25 juni 2008, *JLMB* 2012, 1999: de verzekeringnemer had nagelaten de brandverzekeraar te verwittigen van de aanvang van de uitbating van het verzekerde restaurant; zie ook: N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Mechelen 2003, p. 253, nr. 21: een bevrijdingsbeding in een contract dat de verzekerde sluit met een wederpartij, kan een risicoverzwaring inhouden.

2011 Voor een toepassing: Brussel 28 september 2005, *De Verz.* 2007, 195: de verzekerde leverde LPG gasflessen die hij zonder de vereiste vergunning en zonder de nodige speciale installatie in recipiënten die hiertoe niet geschikt waren, had gedaan.

2012 Cass. 22 oktober 1996, *AC* 1996, 957, *RW* 1996-97, 882, *VKJ* 1997, 139, nr. 97/73, *De Verz.* 1997, 110, *Rec. Cass.* 1997, 134; Cass. 3 november 1981, *AC* 1981-82, 324; Cass; 27 februari 1973, *AC* 1973, 634; Cass. 4 oktober 1979, *AC* 1980, 144, *De Verz.* 1980, 396 ingevolge een voorziening tegen Luik 15 maart 1978, *De Verz.* 1980, 391; Cass. 27 maart 1961, *Pas.* 1961, I, 814; Cass. 13 maart 1961, *Pas.* 1961, I, 764; Luik 25 april 1991, *RGAR* 1994, 12351.

2013 De schorsing wegens niet-betaling van de premie heeft op grond van artikel 71, eerste lid, Wet Verzekeringen slechts uitwerking na het verstrijken van de termijn bedoeld in artikel 70, tweede lid, dit is de termijn die in de aanmaning is bepaald om de verzekeringnemer toe te laten alsnog de premie te betalen. De ingebrekestelling moet op grond van artikel 70, eerste lid, Wet Verzekeringen geschieden bij deurwaardersexploot of bij aangetekende brief. Zij moet overeenkomstig artikel 70, derde lid, Wet Verzekeringen herinneren aan de vervaldag van de premie en aan de gevolgen van de niet-betaling van de premie en aan de aanvang van de termijn. De ingebrekestellng moet ook vermelden dat de schorsing van de dekking uitwerking heeft vanaf de dag volgend op de dag waarop de termijn eindigt, zonder dat dit afbreuk doet aan de dekking die betrekking heeft op een verzekerde voorval dat zich voordien heeft voorgedaan.

meer tot dekking gehouden. Wanneer de dekking niet geschorst is voor het schadegeval, is zij niet tegenwerpelijk aan de benadeelde[2014]. Bovendien houdt de schorsing op van zodra de premie is betaald[2015]. Doet zich een schadegeval voor na het einde van de schorsing, dan kan de verzekeraar de voorafgaande schorsing evenmin tegenwerpen aan de benadeelde. Betaling van achterstallige premies maakt een schorsing wel niet retroactief ongedaan. Artikel 71, tweede lid, Wet Verzekeringen bepaalt immers dat de betaling van de achterstallige premies[2016] door de verzekeringnemer een einde maakt aan de schorsing en niet dat zij de eerder ingetreden schorsing met terugwerkende kracht doet verdwijnen. Bij een schadegeval tijdens de schorsingsperiode kan de verzekeraar deze dus tegenwerpen aan de benadeelde, ook al eindigt zij naderhand door betaling van de achterstallige premies.

c. Verweermiddelen die verband houden met het schadegeval

1. Het opzettelijke schadegeval

(a) Algemeen

443. Wanneer de verzekerde de schade waarvoor hij aansprakelijk is, opzettelijk heeft toegebracht, kan hij geen aanspraak maken op dekking door zijn aansprakelijkheidsverzekeraar. Volgens artikel 62, eerste lid, Wet Verzekeringen kan de verzekeraar, niettegenstaande enig andersluidend beding, niet verplicht worden dekking te geven aan hem die het schadegeval opzettelijk heeft veroorzaakt. Voor de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deel 5 Wet Verzekering vallen, bepaalt artikel 240 van deze wet dat verlies of schade, veroorzaakt door opzet van de verzekerde, niet te laste komt van de verzekeraar[2017]. Ook in deze verzekeringsovereenkomsten zijn opzettelijk veroorzaakte schadegevallen dus niet verzekerd[2018].

2014 De verzekeraar kan geen schuldvergelijking toepassen tussen de premieschuld en de vergoeding van de benadeelde. De benadeelde is immers geen schuldenaar van de verzekeraar. In Frankrijk werd deze compensatie wel toegepast totdat het Franse Hof van Cassatie hieraan een einde maakte met het arrest van 31 maart 1993 (*RGAT* 1993, 635) (C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 38, nr. 79).

2015 Wanneer de verzekeringnemer van de rechter machtiging heeft bekomen om zijn premieachterstal te betalen met maandelijkse afkortingen, houdt deze machtiging op zich geen opheffing van de schorsing wegens wanbetaling van de premie in. De schorsing loopt verder tijdens de periode waarin de premieschuld wordt afgekort, tenzij de verzekeraar akkoord gaat hieraan een einde te stellen (Cass. 9 januari 1990, *AC* 1989-90, 604).

2016 Eventueel vermeerderd met de interesten. Wanneer de verzekerde geen kennis heeft van het bedrag van de verschuldigde intresten, is het voor de verzekerde zeer moeilijk om de dekking terug te laten ingaan door betaling van het achterstal (K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 163, nr. 3.2.3.2.1).

2017 W. VAN EECKHOUT, *Le droit des assurances terrestres*, Bruylant Brussel-Paris 1928, p. 111, nr. 93; E. HENUSSE, La notion de faute dans l'article 16 de la loi du 16 juin 1874, *De Verz.* 1933, 828-829.

2018 G. JOCQUE, Opzet in de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, *De Verz.* 2001, p. 216.

444. Dat opzettelijk veroorzaakte schade onverzekerbaar is, wordt vrij algemeen aanvaard[2019]. Hiervoor worden verschillende redenen aangevoerd. Opzet doet in de eerste plaats de onzekerheid die een essentieel element van de verzekeringsovereenkomst is, teniet[2020]. Opzet laat geen plaats aan het toeval en vernietigt het kanskarakter van de overeenkomst[2021]. Door het opzettelijk veroorzaken van schade verstoort de verzekerde bovendien op bedrieglijke wijze de risicoberekening van de verzekeraar. De onverzekerbaarheid van opzet is dermate essentieel dat de wettelijke bepalingen die de dekking van opzet uitsluiten, de openbare orde raken[2022] of zelfs strijdig zijn met de goede zeden[2023]. Van deze bepalingen kan niet worden afwijken[2024]. Niettemin gaan soms toch stemmen op om

---

2019 De onverzekerbaarheid van opzet wordt in alle Europese rechtssystemen aanvaard (*Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, ed. Sellier, European law publishers München 2009, p. 248).

2020 Volgens CORNELIS en GEELEN gaat hierdoor het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst tijdens de uitvoering ervan verloren. Zij brengen de afwezigheid van dekking in geval van opzet ook in verband met het algemeen rechtsbeginsel *fraus omnia corrumpit* (L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 406, nr. 37). Zie ook: M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 223, nr. 343.

2021 B. DUBUISSON, Les contrats aléatoires, *JT* 2004, 331, nr 14; J.-L. FAGNART, La condition et l'aléa ou les deux faces de l'incertitude, *Mélanges Philippe Gérard*, Bruylant Brussel 2003, p. 33, nr. 28; C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP vol. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 45, nr. 48; G. WETS, La notion de l'ordre public et des bonnes moeurs dans le droit belge des assurances, *De Verz.* 1952, 691; F. MONETTE, A. DE VILLE en R. ANDRE, *Traité des assurances terrestres*, t. 1, Bruylant Brussel 1949, p. 401, nr. 292; A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel-Luik 1961, p. 54, nr. 29; R. ANDRE, La faute grave de l'assuré, *De Verz.* 1949, 21; D. WUYTS, De definiëring van het opzettelijk veroorzaakt schadegeval in de zin van artikel 8 WLVO, (noot bij Cass. 24 april 2009), *RABG* 2010, 1323. Voor een kritische reflectie: B. DUBUISSON, La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly*, die Keure 2009, p. 182-183, *RGAR* 2010, 14586, nr. 8.

2022 L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 406, nr. 37; P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 100; B. DUBUISSON, La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly*, die Keure Brugge 2009, p. 178, *RGAR* 2010, 14586, nr. 3; Bergen 2 februari 2010, *De Verz.* 2011, 50; Luik 30 april 2008, *De Verz.* 2009, 23, *JLMB* 2010, 1160, *RRD* 2009, 220 (rechtsbijstandsverzekering).

2023 G. WETS, La notion de l'ordre public et des bonnes moeurs dans le droit belge des assurances, *De Verz.* 1952, 691-692: deze auteur beschouwt dit eveneens als strijdig met de goede zeden. Ook in Nederland wordt verzekering van opzet als in strijd met de goede zeden beschouwd (J.H. WANSINK, J.G.C. KAMPHUISEN, T.J. DORHOUT MEES, P.J.M. DRION, L. DOMMERING-VAN RONGEN, W.M.A. KALKMAN en F. STADERMAN, *Het nieuwe verzekeringsrecht, een eerste verkenning van 7.17 NBW*, W.E.J. Tjeenk Willink Deventer 2000, p. 90).

2024 Uit het voormalig artikel 6, 6° KB 12 januari 1984 volgens welk de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de verzekerde die meer dan 16 jaar oud was en die de schade opzettelijk had veroorzaakt, uit de dekking van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering kon worden gesloten, werd soms afgeleid dat opzettelijke schade veroorzaakt door een min zestienjarige wel gedekt was (P. DE TAVERNIER, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*,

opzettelijk veroorzaakte schade verzekerbaar te maken omdat ook opzet kan onderworpen worden aan de wetten van de statistiek[2025] en de onzekerheid enkel moet bestaan bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[2026]. De partijen zouden dus op dat ogenblik een later opzettelijk schadegeval bij de waardering van het risico in aanmerking kunnen nemen waardoor opzet technisch verzekerbaar is[2027].

445. De verzekeraar kan in een niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering het verweer gesteund op het opzettelijke karakter van het schadegeval aan de benadeelde tegenwerpen wanneer er effectief sprake is van opzet en opzet een feit is dat zich voor het schadegeval heeft voorgedaan. Deze schijnbaar duidelijke regel geeft niettemin aanleiding gegeven tot tal van betwistingen. Vooral de precieze inhoud van het begrip opzet is bron van bewisting.

(b) Het begrip "opzet"

446. De Wet Verzekeringen geeft geen omschrijving van het begrip "*opzet*". De invulling van dit begrip komt hierdoor toe aan de rechter, en inzonderheid het Hof van Cassatie. Uit de rechtspraak blijkt dat opzet twee elementen vereist, met name het vrijwillig en bewust handelen van de verzekerde enerzijds en zijn oogmerk om te schaden anderzijds.

447. Het opzettelijk veroorzaken van een schadegeval houdt in de eerste plaats een vrijwillig en bewust handelen van de verzekerde in, dit betekent dat hij de draagwijdte van zijn handelen kon begrijpen en beoordelen. Krankzinnigheid of een geestesstoornis die de verzekerde verhindert om zijn daden te controleren, sluit opzet uit[2028]. Bestond voor het arrest van 12 februari 2008 van het Hof van Cassatie hierover nog twijfel[2029], dan heeft deze beslissing hierover duidelijkheid gebracht[2030].

Intersentia Antwerpen 2006, p. 579, nr. 828; *contra*: G. JOCQUE, Opzet in de aansprakelijkheidsverzekering, *De Verz.* 2001, p. 215 e.v.; Gent 15 januari 2009, *De Verz.* 2010, 449).

[2025] C. VAN SCHOUBROECK, Over opzettelijk veroorzaakte schadegevallen en verzekering, *TBH* 2005, 827, nr. 15.

[2026] J.-L. FAGNART, Les risques du temps-le temps des risques, *For. Ass.* 2011, 22, nr. 3.

[2027] S. BERTOLASO, L'aléa en droit des assurances: état des lieux et perspectives, *RGDA* 2009, 448-450.

[2028] C. VAN SCHOUBROECK, Over opzettelijk veroorzaakte schadegevallen en verzekering, *TBH* 2005, 821, nr. 1; D.-M. PHILIPPE, Responsabilité du fait des enfants déments, (noot onder Cass. 18 oktober 1990), *JLMB* 1991, 761; Gent 30 april 2009, *De Verz.* 2010, 79; Gent 26 mei 2005, *RW* 2007-08, 445, *TBH* 2005, 1085; Luik 24 maart 1995, *De Verz.* 1995, 423 met noot M. LAMBERT; Luik 27 januari 1993, *JLMB* 1993, 1030; Antwerpen, 20 december 1989, *De Verz.*, 1990, 763; Vred. Antwerpen (I) 11 februari 1987, *Pas.* III, 1987, 57.

[2029] Soms werd voorgehouden dat ook een geestesgestoorde opzettelijk schade kan veroorzaken (C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législative et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP vol. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 53-54, nr. 66-67; Cass. 10 december 1941, *AC* 1941, 252; Bergen 23 mei 2008, *JLMB* 2010, 1162 met noot P. COLSON, Le fait intentionnel en matière d'assurance; Bergen 16 januari 2007, *TBH* 2007, 829, *RGAR* 2007, 14320; Luik 29 november 2006, *De Verz.* 2007, 346; Brussel 24 november 1997, *RGAR* 1999, nr. 13122; Brussel 8 juni 1988, *JLMB* 1988, 1565 met noot D.-M. PHILIPPE, La responsabilité du fait d'un enfant dément; Antwerpen 25 maart 1992, *De Verz.* 1992, 693; Corr. Brussel 22 maart 2006, *De Verz.* 2006, 408 met noot C. EYBEN).

In deze zaak had de verzekerde in een wanhoopsdaad een gasconvector losgekoppeld en de gasregelknoppen opengezet met een ontploffing tot gevolg. De strafrechter oordeelde dat de betrokkene zich weliswaar schuldig had gemaakt aan het opzettelijk vernielen van het gebouw maar op het ogenblik van de feiten in een ernstige staat van geestesstoornis verkeerde die hem ongeschikt maakte tot het controleren van zijn daden. Hierdoor werd hij vrijgesproken op grond van artikel 71 Strafwetboek en kon hij evenmin opzettelijk handelen in de zin van het toenmalige artikel 8, eerste lid, Wet Verzekeringen. Afwezigheid van vrijwillig en bewust handelen kan zich eveneens voordoen bij jonge kinderen waardoor opzet ook bij hen uitgesloten is[2031].

448. Opzet van de verzekerde vereist ook een intentie om te schaden. Bij het arrest van 24 april 2009 oordeelde het Hof van Cassatie dat "*een schadegeval opzettelijk veroorzaakt (is) als de verzekerde vrijwillig en bewust schade heeft toegebracht*". Het bestreden vonnis had geoordeeld "*dat de eiser vrijwillig en bewust door het rode licht was gereden en dat rekening gehouden met de concrete feitelijke omstandigheden van de zaak, de schade ingevolge het negeren van het rode licht redelijkerwijze voorzienbaar was*". Het Hof vernietigde het vonnis op grond dat "*de appelrechters die oordelen dat de verzekeraar niet verplicht is dekking te geven zonder vast te stellen dat de verzekerde vrijwillig en bewust schade heeft toegebracht*", hun beslissing niet naar recht verantwoorden[2032]. Volgens dit arrest handelt de verzekerde dus slechts opzettelijk wanneer hij de bedoeling heeft om te schaden. Het Hof voegde in het arrest van 26 oktober 2011[2033] nog eraan toe dat de fout opzettelijk kan zijn, ook wanneer de verzekerde de aard of de omvang van het schadegeval niet op het oog heeft gehad[2034]. Niet vereist is bijgevolg de bedoeling van de verzekerde om de schade zoals zij zich *in concreto* heeft voorgedaan, te veroorzaken[2035]. Het volstaat dat hij de intentie had om te schaden. De opzettelijke fout van de verzekerde is

[2030] Cass. 12 februari 2008, *NjW* 2009, 126 met noot G. JOCQUE, *TBH* 2008, 773, *De Verz.* 2010, 16 met noot J.-L. FAGNART, Volonté et déséquilibre mental.

[2031] De rechtspraak houdt hier ook rekening met de finaliteit van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering. Deze verzekering heeft precies tot doel om de verzekerde in te dekken tegen gevaarlijke gedragingen van kinderen. Volgens het hof van beroep te Luik zou de draagwijdte van het verzekeringscontract dan ook miskend worden indien onredelijke handelingen van kinderen uitgesloten mochten zijn (Luik, 16 juni 1987, *JLMB* 1988, 307).

[2032] Cass. 24 april 2009, *NjW* 2009, 635 met noot G. JOCQUE, *TBH* 2010, 56, met noot H. COUSY, Opzettelijke veroorzaking van het schadegeval: orde op zaken?, *De Verz.* 2010, 38 met noot J.-L. FAGNART, La notion de sinistre intentionnel. L'harmonie retrouvée, *RABG* 2010, 1308 met noot D. WUYTS, De definiëring van het opzettelijk veroorzaakt schadegeval in de zin van artikel 8 WLVO.

[2033] Cass. 26 oktober 2011, *NjW* 2012, 214 met noot G. JOCQUE, Opzettelijke fout bij verzekeringen, *RGAR* 2012, 14891.

[2034] Deze rechtspraak wordt sedertdien gevolgd in de lagere rechtspraak: Antwerpen 17 september 2012, *TBH* 2013, 546; Bergen 28 juni 2011, *De Verz.* 2012, 400; Rb. Dinant 26 februari 2014, *VAV* 2014, 72; Rb. Antwerpen 24 oktober 2011, *RW* 2013-14, 312; Rb. Doornik 20 september 2011, *De Verz.* 2012, 541; Pol. Gent 7 mei 2012, *RW* 2012-13, 1630, *T.Pol.* 2013, 508/208.

[2035] H. COUSY, Opzettelijke veroorzaking van het schadegeval: orde op zaken? (noot bij Cass. 24 april 2009), *TBH* 2010, 60, nr. 4.

hierdoor gelijk te stellen met de bedrieglijke fout zoals zij tot uitdrukking komt in het algemeen rechtsbeginsel *fraus omnia corrumpit*"[2036].

Met deze rechtspraak komt het Hof terug op een eerdere omschrijving van het begrip opzet. Volgens de vroegere rechtspraak was een schadegeval opzettelijk veroorzaakt in de zin van artikel 62, eerste lid, Wet Verzekeringen "*wanneer de verzekerde wetens en willens een daad stelt of zich ervan onthoudt en zijn risicodragende handelwijze een redelijkerwijze voorzienbare schade aan een derde veroorzaakt*". De omstandigheid dat de dader deze schade, de aard of de omvang ervan niet heeft gewild, deed volgens het Hof hier niet aan af[2037]. Met zijn nieuwe rechtspraak heeft het Hof het begrip opzet aanzienlijk verengd. Het Hof is hierbij terecht tegemoet gekomen aan de kritiek in de rechtsleer[2038]. De ruime omschrijving van het begrip opzet leidde immers ertoe dat de verzekeraar geen dekking verleende, ook in gevallen waarin de verzekerde de schade niet gewild had of zelfs niet voorzien had[2039]. Het vroegere vereiste van "*redelijke voorzienbaarheid van de schade*" was niet alleen onduidelijk maar kon bovendien tautologisch zijn met het voorzienbaarheidsvereiste van de algemene zorgvuldigheidsnorm[2040]. De ruime omschrijving leidde ook tot een mindere dekking waardoor benadeelden vaker zonder vergoeding bleven wegens insolvabiliteit van de aansprakelijke[2041]. Dit trof vooral zwakkere of kleinere

[2036] A. LENAERTS, Lessen uit het verzekeringsrecht voor de rechtsgevolgen van *Fraus omnia corrumpit*: kan de dader een onrechtstreeks voordeel halen uit zijn bedrieglijke fout? (noot bij Cass. 3 maart 2011), *RW* 2012-13, 1099-1100, nr. 3-5.

[2037] Cass. 5 december 2000, *AC* 2000, 1927, *De Verz.* 2001, 256, *VKJ* 2001, 176, nr. 2001/63 en *RGAR* 2002, 13477: de zaak had betrekking op een schadegeval waarbij tijdens een manifestatie een rijkswachter werd verwond; de schadeverwekker was "*er wetens en willens met geweld (...) tegen ingegaan door na een hiertoe gemaakte voorafgaande afspraak in groep met kracht te trachten in de verboden zone binnen te dringen*"; volgens het Hof volstond deze vaststelling om te besluiten tot opzettelijk veroorzaakte schade; Cass. 12 april 2002, *RW* 2004-05, 1522, *TBH* 2005, 847, *JLMB* 2002, 1218.

[2038] C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législative et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP vol. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 52, nr. 52; DE TAVERNIER, De zware en de opzettelijke fout van de minderjarige: een verzekeringsrechtelijke verkenning, *Verzekeringsnieuws* 2009, nr. 26, p. 6, nr. 7; P. VAN OMMESLAGHE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 292, nr. 12 ; D. WUYTS, De definiëring van het opzettelijk veroorzaakt schadegeval in de zin van artikel 8 WLVO, (noot bij Cass. 24 april 2009), *RABG* 2010, 1316-1317; H. GEENS, Wie draagt de bewijslast bij diefstal van een wagen? (noot bij Bergen 3 maart 2003), *TBH* 2006, 226, nr. 30. Ook sommige rechtspraak wees de leer van het arrest van 5 december 2000 af; zie onder meer: Brussel 2 maart 1995, *VKJ* 1995, 229, nr. 95/106; Rb. Brugge 8 juni 1989, *RW* 1990-91, 1067; Pol. Antwerpen 7 oktober 1999, *VKJ* 2000, 288, nr. 2000/142.

[2039] Zie onder meer: Rb. Luik 2 juni 2006, *VAV* 2008, 110, *JLMB* 2008, 983 met noot J.T.: een bestuurder die met zijn grote lichten knippert achter een voertuig om de baan vrij te maken en na het voorbijsteken plots hevig remt om indruk te maken op de achterligger of zijn ongenoegen te uiten, verliest de controle over zijn voertuig; Antwerpen 21 maart 2007, *RW* 2009-10, 1355: een aannemer voert technisch onverantwoorde graafwerken uit waardoor een naastgelegen garaga instort.

[2040] Zie hieromtrent:G. JOCQUE, Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid, in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-07, Kluwer Mechelen 2007, p. 32-38, nr. 32-36.

[2041] M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 100-101, nr. 139; D. WUYTS, De definiëring van het opzettelijk veroorzaakt schadegeval in de zin van artikel 8 WLVO, (noot bij Cass. 24 april 2009), *RABG* 2010, 1317.

benadeelden die zich het risico van een vordering tegen de aansprakelijke niet konden veroorloven[2042]. Het zette verder de verzekeraars ook ertoe aan om hun dekking af te wijzen wegens opzet terwijl er eerder sprake was van grove fout[2043]. Hiermee probeerden zij de vereisten voor het inroepen van een grove fout neergelegd in artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen te omzeilen[2044]. De ruime omschrijving had ook nog tot gevolg dat de rechtspraak in een omgekeerde beweging zocht naar motiveringen om opzet af te wijzen, ook al viel het schadegeval strikt genomen wel onder de ruime omschrijving[2045]. Sommige lagere rechtspraak ging trouwens gewoon regelrecht in tegen de cassatierechtspraak[2046]. Door de nieuwe omschrijving van het begrip in het arrest van 24 april 2009 is een einde gekomen aan een jurdisch betwistbare invulling van het opzetbegrip en de onbillijke gevolgen van de ruime omschrijving[2047].

449. Het begrip opzet zoals omschreven in de rechtspraak van het Hof van Cassatie kan afgezet worden tegen de invulling van hetzelfde begrip in de buurlanden[2048]. In Nederland bepaalt artikel 7:952 NBW: "*De verzekeraar vergoedt geen schade aan de verzekerde die de schade met opzet of door roekeloosheid heeft veroorzaakt*". Opzet

---

2042 C. VAN SCHOUBROECK, Over opzettelijk veroorzaakte schdegevallen en verzekering, *TBH* 2005, 823, nr. 4.

2043 H. COUSY, Le droit des assurances en Belgique ou la question de savoir si le beau ou le mauvais temps à Paris influence toujours celui de Bruxelles (en tant que capitale de la Belgique), in B. TILLEMAN, A. VERBEKE, H. COUSY en L. THEVENOZ, *Droit des contrats, France, Suisse, Belgique*, Larcier Brussel 2006, p. 325, nr. 15.

2044 J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilité de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 86.

2045 Voor enkele voorbeelden: Gent 31 mei 2007, *De Verz.* 2008, 24: een aannemer laat bij de uitvoering van delfwerken na het naburig pand te schoren; de rechtbank aanvaardde geen opzet niettegenstaande de gerechtsdeskundige had vastgesteld dat de schade hierbij zonder de minste twijfel voorzienbaar was en het onverantwoord was om de werken uit te voeren zonder schoringen; Gent 24 november 2005, *RW* 2007-08, 542: geen opzet werd aanvaard voor schade veroorzaakt nadat een huurder na het einde van de huur de woning had verlaten zonder de electriciteit af te sluiten waardoor de centrale verwarming niet meer werkte en de waterleidingen bevroren met waterschade tot gevolg; Antwerpen 22 maart 2006, *RW* 2009-10, 879:evenmin werd opzet aangenomen in hoofde van een voetbalspeler die bij een tackel met volle kracht met gestrekt been vooruit terechtkomt op het been van de tegenspeler; Kh. Charleroi 7 november 2007, *VAV* 2008, 119: evenmin was er opzet in hoofde van een huurder die een beginnende brand uitbreiding had laten nemen.

2046 Brussel 22 november 2004, *RGAR* 2006, 14134: een leerling geeft een duw in de rug van een medeleerling waardoor deze tegen een raam terechtkomt en deze beschadigt; het hof neemt aan dat de jongen niet de intentie had om te kwetsen of schade toe te brengen maar dat de schade wel voorzienbaar was; opzet werd evenwel niet aanvaard omdat "*de verzekeraar niet bewijst dat de minderjarige de schade gewild heeft*".

2047 Volgens COUSY kunnen ook thans evenwel nog gevallen voorkomen die onder de uitsluiting voor opzet vallen zonder dat dit een bevredigende oplossing geeft (H. COUSY, Opzettelijke veroorzaking van het schadegeval: orde op zaken? (noot bij Cass. 24 april 2009), *TBH* 2010, 60, nr. 5); zie ook: D. WUYTS, De definiëring van het opzettelijk veroorzaakt schadegeval in de zin van artikel 8 WLVO, (noot bij Cass. 24 april 2009), *RABG* 2010, 1319-1320.

2048 Zie ook: G. JOCQUE, Opzet en grove fout in rechtsvergelijkend perspectief, in C. VAN SCHOUBROECK, W. DEVROE, K. GEENS en J. STUYCK (eds.), *Over grenzen. Liber amicorum Herman Cousy*, Intersentia Antwerpen-Cambrigde 2011, p. 151-155; M. HENDRIKSE, Een rechtsvergelijkende analyse aangaande verzekerbaarheid van opzet in het schadeverzekeringsrecht, in C. VAN SCHOUBROECK, W. DEVROE, K. GEENS en J. STUYCK (eds.), *Over grenzen. Liber amicorum Herman Cousy*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 465-474.

in de zin van die bepaling ziet op het willens en wetens veroorzaken van schade met de zekerheid dat dit het gevolg van het handelen of nalaten zal zijn. De schade moet een zeker en niet slechts een in redelijkheid te verwachten gevolg van het handelen van de verzekerde zijn[2049]. Opzet vereist dus een op een welbepaalde schade gericht handelen. Het vereiste van een "*willens en wetens*" handelen van de verzekerde sluit bij een volledige of sterk verminderde toerekeningsvatbaarheid ingevolge een geestesstoornis opzet uit[2050].

In Frankrijk bepaalt artikel L. 113-1, tweede lid, Code des assurances: "*L'assureur ne répond pas des pertes et dommages provenant d'une faute intentionnelle ou dolosive de l'assuré*". Opzet staat gelijk aan bedrog ("*dol*")[2051]. Bedrog houdt in dat de verzekerde de schade heeft gewild[2052]. Volgens het Franse Hof van Cassatie vereist opzet dus de wil van de dader om de schade te doen ontstaan zoals zij zich heeft voorgedaan. Opzet impliceert "*la volonté de son auteur de créer le dommage tel qu'il est survenu*"[2053]. Doordat er identiteit moet zijn tussen de gewilde schade en de verwezenlijkte schade[2054], geldt ook in Frankrijk een eng opzetbegrip[2055]. Er is bovendien slechts sprake van opzet wanneer de verzekerde beschikt over een vrije wil

---

2049 C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten*, deel VI, De verzekeringsovereenkomst, Kluwer Deventer 2007, p. 372-373, nr. 353. In het arrest van 30 mei 1975 oordeelde de Hoge Raad (HR 30 mei 1975, *NJ* 1976, 572) reeds dat onder opzet zowel het opzet als oogmerk als het opzet als zekerheidsbewustzijn moet verstaan worden en enkel voorwaardelijk opzet, dit is het waarschijnlijke of mogelijke gevolg van het handelen van de verzekerde, daar niet onder valt In de AVP-polis (algemene aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren) werd op aanbeveling van de Studiecommissie Opzet hierna de volgende omschrijving gehanteerd: "*Uitgesloten is de aansprakelijkheid van een verzekerde voor schade, die voor hem het beoogde of zekere gevolg is van zijn handelen of nalaten*". (H.Th. VOS, De opzetclausule, T. HARTLIEF en M.M. MENDEL, *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 58)..

2050 M.L. HENDRIKSE, Eigen schuld, proportionaliteitsbeginsel en causaliteitstoerekening: een proportionele benadere bij eigen schuld in het (schade-) verzekeringsrecht, *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, 2011, 52, nr. 2.2.1; C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten*, deel VI, De verzekeringsovereenkomst, Kluwer Deventer 2007, p. 373, nr. 354.

2051 BIGOT pleit niettemin voor een duidelijk onderscheid tussen beide begrippen. De opzettelijke fout zou de realisatie van het risico zeker maken terwijl "*dol*" eerder van morele aard is. "*Le dol ne doit pas permettre à son auteur de transférer à autrui son risque, par un pacte de garantie ou une assurance*" (J. BIGOT, Pour une modernisation du Code des assurances, *Sem. jur.* 2011, 2426, nr. 4).

2052 Het Hof koppelt het opzettelijk handelen aan de afwezigheid van het *alea*. De rechter kan deze afwezigheid afleiden uit de kennis van de verzekerde over de zekere gevolgen van zijn handelen (Cass. fr. 14 juni 2012, *Bull.* 2012, 107, nr. 107, *RGDA* 2012, 1022 met noot J. BIGOT).

2053 Cass. 11 juli 2012, *Bull.* 2012, p. 92, nr. 106 en 107; Cass. 11 juli 2011, *RGDA* 2013, 56 met noot J.-P. KARILA ; Cass. fr. 9 april 2009, *RGDA* 2009, 747 met noot L. MAYAUX; Cass. fr. 18 maart 2008, *Rec. Dalloz* 2004, p. 2324 met noot B. BEIGNIER; Cass. fr. 9 november 2005 en Cass. fr. 24 mei 2006, *RGDA* 2006, 632 met noot J. KULLMANN; zie ook: C. DELPOUX, Les assurances de responsabilité, in F. EWALD en J.-H. LOREN (éditeurs), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 764. M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 100, nr. 138; S. BERTOLASO, L'aléa en droit des assurances: état des lieux et perspectives, *RGDA* 2009, 439-440.

2054 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 653-655, nr. 366-1.

2055 KULLMANN wijst erop dat de verzekerde die een contractuele fout begaat, zelden de bedoeling heeft zijn wederpartij schade te berokkenen (J. KULLMANN, noot bij Cass. fr. 7 en 16 oktober 2008, *RGDA* 2008, 916); zie ook: Y. AVRIL, La faute intentionnelle de l'avocat, (noot bij Cass. 1 juli 2010), *Rec. Dalloz* 2011, 357.

en bewust is van zijn daden[2056]. Deze schijnbaar duidelijke omschrijving blijft niettemin aanleiding geven tot betwistingen, niet in het minst door de onzekerheid die sommige arresten van het Hof van Cassatie hierover hebben veroorzaakt[2057].

In Duitsland bepaalt § 103 Versicherungsvertragsgesetz met betrekking tot de aansprakelijkheidsverzekering: "Der Versicherer ist nicht zur Leistung verpflichtet, wenn der Versicherungsnehmer vorsätzlich und widerrechtlich den bei dem Dritten eingetretenen Schaden herbeigefürht hat"[2058]. Opzet vereist "das Wollen iher Verwirklichung in einem Schaden". Voorwaardelijk opzet ("Bedingter Vorsatz") volstaat[2059].

Deze verschillende bepalingen vertonen een schakering aan opzetbegrippen waarbij de omschrijving van opzet naar Belgisch recht aanleunt bij de Duitse omschrijving. In beide gevallen is opzet niet beperkt tot de schade die de verzekerde op het oog had. De Franse rechtspraak hanteert een enger opzetbegrip omdat opzet er enkel ziet op de schade die de verzekerde heeft willen veroorzaken. Ook in Nederland moet de verzekerde zekerheid hebben dat zijn handelen de schade zal veroorzaken. Hierbij dient nog gewezen op artikel 9:101 (1) PEICL[2060] dat bepaalt: "*De verzekerde noch de verzekeringnemer is gerechtigd tot vergoeding van schade voor zover deze is veroorzaakt door een handelen of nalaten zijnerzijds met het opzet om de schade te veroorzaken (...)*"[2061]. Deze bepaling die verwijst naar het veroorzaken van "*de schade*", sluit aan bij het Nederlandse en Franse opzetbegrip.

d. Het persoonlijke karakter van opzet

2056 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité,* LGDJ Paris 2001, p. 650, nr. 365.

2057 M. ASSELAIN, La faute intentionelle exclusive de garantie: retour à une conception unitaire? (noot bij Cass. Fr. 6 februari 2014), *RGDA* 2014, 214; L. MAYAUX, Faute intentionnelle dolosive…ou frauduleuse: l'art d'ajouter du flou au flou, (noot bij Cass. fr. 16 januari 2014), *RGDA* 2014, 147; J. KULLMANN, L'assuré fautif: après le faisan et le malfaisant, le risque-tout, *RGDA* 2014, 8.

2058 E. FRANZ, Das Versicherungsvertragsrecht im neuen Gewand, *Versicherungsrecht* 2008, 298.

2059 M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 213, nr. 570, p. 315, nr. 905 en p. 367, nr. 1052.

2060 De bepaling is geïnspireerd door de verdragen op het gebied van internationaal vervoer en in het bijzonder het Verdrag van Montréal van 1999 (luchtvervoer) (M.L. HENDRIKSE, Eigen schuld, proportionaliteitsbeginsel en causaliteitstoerekening: een proportionele benadere bij eigen schuld in het (schade-) verzekeringsrecht, *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, 2011, 56, nr. 2.2.2.

2061 De Engelse tekst luidt: "*Neither the policyholder nor the insured, as the case may be, shall be entitled to indemnity to the extent that the loss was caused by an act or omission on his part with the intent to cause the loss, or recklessly and with the knowledge that the loss would probably result*". De regel is gemotiveerd als volgt: "*Cover for loss or damage intentionally caused by the insured would be difficult to rate on account of the inherent element of moral hazard and, in any event, would be so costly that it would not find a market. In some national laws, however, enforcement of such cover is prohibited by legislation or refused by the courts as a matter of public policy*" (N. FRENK, Principles of European Insurance Contract Law: eigen schuld en de bereddingsplicht (art. 9:101 en 102 PEICL), *AV&S* 2009, p. 156).

450. De afwezigheid van dekking voor opzettelijk veroorzaakte schade geldt enkel in hoofde van de verzekerde die opzettelijk heeft gehandeld. De niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeraar kan de uitsluiting aan de benadeelde slechts tegenwerpen wanneer de verzekerde die aansprakelijk is voor zijn schade, deze opzettelijk heeft veroorzaakt. Het persoonlijke karakter van opzet blijkt uit artikel 62, eerste lid, Wet Verzekeringen volgens welk enkel degene die "*het schadegeval opzettelijk heeft veroorzaakt*", de dekking door de verzekeraar verliest[2062].

451. Het persoonlijke karakter van opzet heeft tot gevolg dat de verzekerden die niet opzettelijk hebben gehandeld, gedekt blijven voor hun aansprakelijkheid met betrekking tot een schadegeval dat door een andere verzekerde opzettelijk is veroorzaakt[2063]. De verzekeraar kan de opzettelijke fout van deze verzekerde niet inroepen tegen de verzekerden die niet opzettelijk hebben gehandeld[2064]. Dit geldt in de eerste plaats voor de verzekerde die burgerrechtelijk aansprakelijk is voor degene die de schade opzettelijk heeft veroorzaakt[2065]. Voor deze aansprakelijkheid blijft die verzekerde gedekt. Dit is het geval voor de ouders die burgerrechtelijk aansprakelijk zijn voor de door hun minderjarig kind opzettelijk veroorzaakte schade[2066]. De ouders kunnen, ondanks het opzet van hun kind, aanspraak maken op dekking door hun gezinsaansprakelijkheidsverzekering voor hun eigen aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, tweede lid, BW[2067]. Ook de aansteller die aansprakelijk is op grond van

---

2062 Ook bij toepassing van artikel 240 Wet Verzekeringen, voorheen artikel 16 Verzekeringswet 1874, is opzet persoonlijk, ook al houdt de tekst van deze wetsbepaling geen verwijzing naar het persoonlijke karakter van opzet in (A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 74, nr. 59; E. HENUSSE, La notion de faute dans l'article 16 de la loi du 16 juin 1874, *De Verz.* 1933, 830).

2063 Het opzettelijke schadegeval wordt soms beschouwd als een geval van overmacht voor de verzekerde die moet instaan voor degene die de schade heeft veroorzaakt (E. HENUSSE, La notion de faute dans l'article 16 de la loi du 16 juin 1874, *De Verz.* 1933, 831).

2064 C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législative et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP vol. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 53, nr. 64; B. DUBUISSON, La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly*, die Keure Brugge 2009, p. 179, *RGAR* 2010, 14586, nr. 5.

2065 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 301-302, nr. 367; L. CORNELIS en A.M. MAERTENS, De opzettelijke risicoveroorzaking in de rechtsbijstandsverzekering in P. COLLE en J.-L. FAGNART (eds.), *Bijzondere vraagstukken rechtsbijstandsverzekering*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 1998, p. 70, nr. 3; F. DE LY, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, BA Privé-leven, Artikel 6, Kluwer Mechelen 1989, p. 7-8, nr. 10.

2066 Cass. 25 maart 2003, *RW* 2003-04, 264, *TBH* 2003, 665 en 669, met noot G. JOCQUE, *De Verz.* 2003, 545, met noot H. ULRICHTS, *RGAR* 2004, 13803; Cass. 4 juni 2012, *RGAR* 2013, 15030, *RW* 2014-15, 59 (samenvatting).

2067 De lagere rechtspraak volgt deze zienswijze: Bergen 2 februari 2010, *JLMB* 2011, 1736 met noot M. BERNARD en D. PHILIPPE, Responsabilité pour les actes de mineurs et assurance: variations sur un thème trop fréquent; Bergen 29 april 2009, *De Verz.* 2011, 98; Luik 4 juni 2009, *RRD* 2010, 161; Bergen 20 juni 2007, *JLMB* 2008, 973; Antwerpen 2 februari 2005, *NjW* 2005, 1207 met noot G. JOCQUE, *De Verz.* 2010, 331; Luik 17 oktober 2003, *RGAR* 2004, 13932, *JLMB* 2004, 1240 met noot J. TINANT, Le recours de l'assureur RC familiale à l'encontre du mineur, auteur du sinistre, *RRD* 2003, 453; Bergen 2 februari 2010, *De Verz.* 2011, 50. Dit was ook reeds het geval voor de arresten van het Hof van Cassatie: Brussel 12 november 2001, *JLMB* 2002, 1220 met noot J. TINANT, L'intervention des assureurs devant les juridictions répressives; Luik 15 oktober 2001, *RGAR* 2003, 13698; Gent 2 februari 1998, *TGR* 1999, 16; Rb. Hasselt 19 december 2002, *RW* 2004-05, 1631; Rb. Hasselt 29

artikel 1384, derde lid, BW voor de schadelijke gevolgen van een opzettelijke daad van zijn aangestelde, blijft gedekt in zijn aansprakelijkheidsverzekering[2068]. Anders is het wanneer de opzettelijke fout is begaan door een orgaan van de verzekerde en niet door een aangestelde. In dat geval is de fout van het orgaan te beschouwen als een fout van de rechtspersoon[2069] en is het opzet rechtstreeks toe te rekenen aan de rechtspersoon[2070]. Verder kan ook de huurder die op grond van de artikelen 1733 en 1735 BW aansprakelijk is voor de door een huisgenoot opzettelijk aangestoken brand, aanspraak blijven maken op dekking door zijn brandverzekeraar[2071] of blijven de leden van de raad van bestuur verzekerd in de verzekering BA bestuurdersaansprakelijkheid voor schade die een bestuurder opzettelijk schade heeft veroorzaakt[2072].

452. Doordat artikel 62, eerste lid, Wet Verzekeringen van openbare orde is, kan de verzekeringsovereenkomst hiervan niet afwijken. Dit heeft tot gevolg dat een contractueel beding dat een andere verzekerde dan diegene die een opzettelijke fout heeft begaan, dekking ontzegt, verboden is[2073]. Enkel degene die een opzettelijke fout heeft begaan, kan op grond van artikel 62, eerste lid, Wet Verzekeringen, het recht op dekking van de verzekering ontzegd worden[2074]. De uitsluiting voor opzettelijk veroorzaakte schade kan dus geen nadeel toebrengen aan de verzekerde die zelf niet opzettelijk heeft gehandeld[2075].

---

november 2001, *AJT* 2001-02, 917; Rb. Gent 6 april 2001, *TGR* 2001, 195; Jeugdrb. Brussel 30 maart 1999, *De Verz.* 1999, 698.

[2068] Gent 6 april 2006, *RGAR* 2007, 14307, *De Verz.* 2006, 420 en *RW* 2009-10, 1784; B. DUBUISSON, La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly*, die Keure Brugge 2009, p. 179 en *RGAR* 2010, 14586, nr. 5.

[2069] Gent 5 maart 2009, *De Verz.* 2010, 48; B. DUBUISSON, La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly*, die Keure Brugge 2009, p. 180, *RGAR* 2010, 14586, nr. 5; C. VAN SCHOUBROECK, Over opzettelijk veroorzaakte schadegevallen en verzekering, *TBH* 2005, 826, nr. 10; P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 93; A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, in Coll. De Thèses dir. par B. Beignier, Defrénois Paris 2004, p. 26-27, nr. 65-67.

[2070] Dit is ook het geval wanneer een feitelijke zaakvoerder opzettelijk schade veroorzaakt (Gent 26 april 2001, *AJT* 2001-02, 380, *RGAR* 2002, 13560).

[2071] Cass. 19 juni 2009, *TBO* 2010, 7, *TBH* 2010, 62.

[2072] F. NYSSENS, L'assurance responsabilité des dirigeants: évolutions récentes, *DAOR* 2004, 22.

[2073] Cass. 8 mei 2014, C.13.0451.N.

[2074] Cass. 4 maart 2013, *NjW* 2013, 308 met noot G. JOCQUE. Voor de Wet Landverzekeringsovereenkomst oordeelde het Hof van Cassatie dat een contractueel beding in de polis de burgerrechtelijk aansprakelijke wel van de dekking kon uitsluiten (Cass. 16 september 1982, *AC* 1982-83, 74).

[2075] Voor het arrest van 4 maart 2013 van het Hof van Cassatie werd het verbod van dergelijk beding reeds verdedigd: L. CORNELIS en R. GEELEN, Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst), *TBH* 1994, p. 408-409, nr. 40; P. DE TAVERNIER, De zware en de opzettelijke fout van de minderjarige: een verzekeringsrechtelijke verkenning, *Verzekeringsnieuws* 2009, nr. 26, p. 9, nr. 14; B. DUBUISSON, La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly*, die Keure Brugge 2009, p. 179, *RGAR* 2010, 14586,

453. Ook in de rechtsstelsels van de ons omringende landen heeft opzet een persoonlijk karakter. Naar Nederlands recht zijn gedragingen van derden of andere verzekerden waarvoor de verzekerde moet instaan, geen eigen schuld. Boos opzet van andere verzekerden of van derden waarvoor de verzekerde moet instaan, ontneemt de verzekerde zijn aanspraak op dekking niet[2076]. Dit geldt zowel voor ouders die aansprakelijk zijn voor hun minderjarig kind als voor de werkgever[2077] die aansprakelijk is voor een ondergeschikte[2078]. Wel kunnen de verzekeraars in Nederland de dekking op dit punt nader begrenzen[2079].

In Frankrijk is er ingevolge het openbare orde-karakter van de uitsluiting wegens opzet afwezigheid van dekking ten opzichte van elke verzekerde[2080]. Evenwel maakt artikel L. 121-2 Code des assurances hierop een uitzondering voor de burgerrechtelijk aansprakelijken[2081]. Deze bepaling luidt: "*L'assureur est garant des pertes et des dommages causés par des personnes dont l'assuré est civilement responsable en vertu de l'article 1384 du Code civil, quelles que soit la nature et la gravité des fautes de ces personnes*". De aansprakelijkheid van de burgerrechtelijk aansprakelijke is dus gedekt, zelfs wanneer degene voor wie men moet instaan, de schade opzettelijk heeft veroorzaakt[2082]. Dit geldt zowel voor de aansprakelijkheid van de aansteller voor schade die zijn aangestelde opzettelijk heeft veroorzaakt[2083] als voor de aansprakelijkheid van de ouders voor schade die hun minderjarig kind opzettelijk heeft toegebracht.

---

nr. 5 ; Bergen 16 januari 2007, *TBH* 2007, 829, *RGAR* 2007, 14320; Rb. Dendermonde 6 februari 2004, *TBH* 2005, 362. *Contra*: Rb. Hasselt 29 november 2001, *AJT* 2001-02, 917.

2076 C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten*, deel VI, De verzekeringsovereenkomst, Tjeenk Willink Deventer 2007, p. 382-383, nr. 365.

2077 Wel toerekenbaar aan een verzekerde rechtspersoon is het opzet van haar organen (C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Tjeenk Willink Deventer 2007, p. 384-385, nr. 370).

2078 H.J. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 308, nr. 7.5.

2079 H.J. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 308, nr. 7.5.

2080 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 540, nr. 703.

2081 H. GROUTEL, Assurance et responsabilité du fait d'autrui, *Resp. civ. et ass.* 2000, p. 28; H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, p. 1106-1107, nr. 1763.

2082 Cass. fr. 24 maart 1992, *RGAT* 1998, 347 met noot J. KULLMANN; Cass. fr. 12 maart 1991, *RGAT* 1991, 633 met noot R. BOUT; zie ook: A. ASTEGIANO-LA RIZZA, *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dirigé par B. BEIGNIER, Defrénois Paris 2004, p. 25, nr. 61-62; M. MARTIN-CASALS (ed.), *Children in Tort Law*, Springer Wien New York 2006, p. 187; H. GROUTEL, Droit des assurances terrrestres, janvier 2011-décembre 2011, *Rec. Dalloz* 2012, 1983.

2083 Onder aangestelde worden ook de "*mandataires sociaux*" verstaan wanneer de rechtspersoon voor hun daden burgerrechtelijk aansprakelijk is (Cass. fr. 27 mei 1986, *RGAT* 1986, 445 met noot; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 686-687, nr. 385; H. GROUTEL, F. LEDUC, P. PIERRE en M. ASSELAIN, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, p. 1102, nr. 1755). Opzettelijke handelingen van een orgaan zijn in principe wel toerekenbaar aan de rechtspersoon (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 650, nr. 365; Cass. fr. 18 maart 2004 en 6 april 2004, *RGDA* 2004, 370 met noot J. KULLMANN).

Ook in Duitsland § 84 VVG bepaalt: "*Der Versicherer ist nicht zur Leistung verpflichtet, wenn der Versicherungsnemer vorsätzlich den Versicherungsfall herbeiführt*". Deze bepaling ontneemt de verzekeringnemer die het schadegeval opzettelijk heeft veroorzaakt, de dekking[2084].

Tot slot gaat ook artikel 9:101 PEICL uit van het persoonlijke karakter van opzet. De toelichting bij deze bepaling luidt: "*Note that the prohibition in Article 9:101, 1 applies to both the policyholder and the insured, where they are different persons, and that, if loss is caused by one, the other is to be entitled to indemnity nonetheless*"[2085]. De dekking van alle verzekerden spoort met artikel 11:103 PEICL volgens welk de onschuldige verzekerde beschermd is in geval een andere verzekerde zijn verplichtingen schendt[2086].

e. Feit dat het schadegeval voorafgaat

452. De niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeraar kan het opzet van de verzekerde slechts aan de benadeelde tegenwerpen wanneer dit een feit is dat het schadegeval voorafgaat zoals bepaald in artikel 151, § 2, eerste lid, Wet Verzekeringen. Dit is zonder twijfel het geval[2087]. Wanneer de verzekerde handelt met de intentie om schade te veroorzaken, komt deze bedoeling noodzakelijk tot stand voor de schadeverwekkende handeling. Het Hof van Cassatie, gevolgd door de lagere rechtspraak[2088], oordeelt dan ook terecht in die zin[2089].

f. Bewijslast

454. De verzekeraar die dekking weigert omdat zijn verzekerde het schadegeval opzettelijk heeft veroorzaakt, moet hiervan het bewijs leveren[2090]. Dit is zowel het geval in de verhouding met zijn verzekerde als ten overstaan van de benadeelde die zijn rechtstreekse vordering uitoefent. Het Hof van Cassatie plaatst deze bewijslast

---

2084 M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 314, nr. 900.

2085 N. FRENK, Principles of European Insurance Contract Law: eigen schuld en de bereddingsplicht (art. 9:101 en 102 PEICL), *AV&S* 2009, p. 158, nr. 4.4.

2086 P.J.M. DRION, Principles of European Insurance Contract Law (PEICL): sum insured, insured value, subrogation, insured persons, lack of insured risk and transfer of property, *AV&S* 2009, 254, nr. 9.

2087 C. VAN SCHOUBROECK, Over opzettelijk veroorzaakte schdegevallen en verzekering, *TBH* 2005, 823, nr. 4; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 479, nr. 959.

2088 Bergen 16 september 2013, *T.Verz.* 2014, 433; Brussel 30 januari 2007, *RGAR* 2009, 14482; Bergen 16 januari 2007, *TBH* 2007, 829, *RGAR* 2007, 14320; Kh. Charleroi 7 november 2007, *VAV* 2008, 119; Rb. Hasselt 29 november 2001, *AJT* 2001-02, 917.

2089 Cass. 14 mei 2012, *RW* 2013-14, 1266 (samenvatting); Cass. 18 november 2011, C.10.0314.F; Cass. 5 december 2000, *AC* 2000, 1927, *RW* 2001-02, 276, *De Verz.* 2001, 256 met noot M. HOUBEN, *RGAR* 2003, 13664.

2090 Hij kan het bewijs van opzet dat een rechtsfeit is, bewijzen met alle middelen van recht (F. DE DECKER, La preuve du fait intentionnel en assurances de choses - approche théorique et pratique, *For. Ass.* 2010, 235).

van de verzekeraar in de sleutel van artikel 1315, tweede lid, BW[2091]. Het bewijs van het opzettelijke karakter van opzet heeft dus volgens het Hof betrekking op een feit dat de verzekeraar bevrijdt van zijn verbintenis om dekking te verlenen[2092]. Deze zienswijze wordt in de rechtsleer op kritiek onthaald[2093]. Indien opzet een uitsluiting uit de dekking tot gevolg heeft, zou artikel 1315, tweede lid, BW geen toepassing kunnen vinden omdat er bij opzet geen verbintenis bestaat waarvan de verzekeraar kan bevrijd zijn[2094]. Dat de rechtspraak de bewijslast van opzet bij de verzekeraar legt, kan niettemin verdedigd worden op grond dat de verzekeraar door het sluiten van de verzekeringsovereenkomst de verplichting heeft om dekking te verlenen bij een vaststaande aansprakelijkheid. Van zodra de verzekerde aansprakelijk is voor de schade van de benadeelde en hiervoor in principe aanspraak kan maken op dekking, ontstaat dus de verbintenis van de verzekeraar. Wanneer de verzekeraar evenwel van oordeel is dat hij wegens opzet van de verzekerde hiervan bevrijd is, moet hij deze grond van bevrijding bewijzen. Indien de verzekerde de afwezigheid van opzet zou moeten bewijzen, zou hij een negatief bewijs moeten leveren, hetgeen een zware bewijslast inhoudt. Dergelijk negatief bewijs kan aangezien worden als strijdig met artikel 14 Controleregelement[2095], volgens hetwelk de verzekeringsovereenkomsten geen beding mogen bevatten die een inbreuk uitmaakt op de gelijkwaardigheid tussen de verbintenissen van de verzekeraar en die van de verzekeringnemer, of met het vermoeden van onschuld[2096]. In elk geval leidt de rechtspraak van het Hof van

---

2091 Cass. 7 juni 2001, *RW* 2001-02, 890, met noot G. JOCQUE, Opzettelijk veroorzaakte schade: geen uitsluiting maar verval van recht, *JLMB* 2001, 1117; zie ook: M. CLAVIE, La Preuve, Aspects généraux, in E. MONTERO, *La preuve*, CUP Luik 2002, p. 21-22; Cass. 18 januari 2002, *RGAR* 2003, 13659, *JT* 2002, 322, *RCJB* 2003, 5, met noot M. FONTAINE, Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances; Cass. 2 april 2004, *AC* 2004, 594, *RW* 2006-07, 1642, *TBH* 2005, 854, *De Verz.* 2004, 751, *RGAR* 2006, 14071 met noot, *JLMB* 2004, 1237; Cass. 19 mei 2005, *RW* 2007-08, 982, *TBH* 2006, 748, *RGAR* 2006, nr. 14124 met noot O. DELOGNE, *JT* 2005, 553.

2092 J. KIRKPATRICK, La loi et la convention en matière de charge de la preuve du lien de causalité entre la faute lourde de l'assuré conventionnellement exclue de l'assurance et le sinistre, (noot bij Cass. 12 oktober 2007), *RCJB* 2008, 550, nr. 11.

2093 De lagere rechtspraak volgt deze bewijslastregeling (Bergen 17 april 2009, *De Verz.* 2010, 77; Bergen 6 september 2007, *VAV* 2008, 186; Bergen 13 juni 2006, *JLMB* 2007, 433; Antwerpen 22 maart 2006, *RW* 2009-10, 879; Luik 29 april 2004, *TBBR* 2005, 230; Luik 4 maart 2004, *RGAR* 2006, 14087, *JLMB* 2004, 1245; Luik 9 oktober 2002, *De Verz.* 2003, 368; Rb. Luik 18 juni 2007, *RGAR* 2009, 14520; Rb. Luik 9 mei 2007, *RGAR* 2008, 14434; Corr. Brussel 22 maart 2006, *De Verz.* 2006, 408 met noot C. EYBEN; Kh. Brugge 26 oktober 2004, *TBH* 2004, 770 met nooot C. VAN SCHOUBROECK, Bewijslast van "uitsluitingen" in verzekeringen: nieuwe ontwikkelingen?

2094 J. KIRKPATRICK, Essai sur les règles régissant la charge de la preuve en droit belge, *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant Brussel 2002, p. 117, nr. 17; J. KIRKPATRICK, La loi et la convention en matière de charge de la preuve du lien de causalité entre la faute lourde de l'assuré conventionnelement exclue de l'assurance et le sinitre (suite), (noot bij Cass. 13 september 2010), *JT* 2010, 739, nr. 8.

2095 C. VAN SCHOUBROECK, Over opzettelijk veroorzaakte schdegevallen en verzekering, *TBH* 2005, 828, nr. 17.

2096 B. DUBUISSON, La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly*, die Keure Brugge 2009, p. 181, *RGAR* 2010, 14586, nr. 6 ; B. DUBUISSON, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de choses et de frais, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 149, nr. 27.

Cassatie ertoe dat de kwalificatie van opzet als een uitsluiting of een verval van recht[2097] geen weerslag meer heeft op de bewijsregeling[2098]. Ook in de ons omringende landen wordt het bewijs van opzet bij de verzekeraar gelegd[2099].

2. Grove schuld van de verzekerde

a. Algemeen

455. Niet alleen opzet van de verzekerde maar ook zijn grove fout kan leiden tot afwezigheid van dekking. Volgens artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen dekt de verzekeraar de schuld, zelfs de grove schuld, van de verzekeringnemer, verzekerde of begunstigde, maar kan hij zich voor de gevallen van grove schuld die uitdrukkelijk en beperkend in de verzekeringsovereenkomst zijn bepaald, van zijn verplichtingen bevrijden. Uitgangspunt is dus dat elke fout van de verzekerde in principe verzekerd is. Dit geldt zowel voor de lichte fout[2100], de gewoonlijk voorkomende lichte fout[2101]

2097 Hierover bestond lange tijd betwisting in de rechtspraak en rechtsleer (C. VAN SCHOUBROECK, Bewijslast van "uitsluitingen" in verzekeringen: nieuwe ontwikkelingen? (noot bij Kh. Brugge 26 oktober 2004), *TBH* 2007, 774, nr. 1; A. VANDERSPIKKEN, Over opzet en bewijslast in verzekeringen, *TBH* 1999, 859 e.v.) Het bewijs van opzet als uitsluiting werd bij de verzekerde gelegd (Bergen 11 mei 1998, *TBH* 1999, 858 met noot A. VANDERSPIKKEN, Over opzet en bewijslast in verzekeringen; Kh. Bergen 17 april 1997, *TBH* 1997, 709; Luik 9 oktober 2002, *De Verz.* 2003, 368; Rb. Hasselt 29 november 2001, *AJT* 2001-02, 772; Kh. Bergen 7 juni 2000, *TBH* 2001, 198; Kh. Bergen 16 februari 2000, *RGAR* 2002, 13577, *TBH* 2000, 774; Kh. Hasselt 15 november 1999, *TBH* 2000, 771, *T. Vred.* 2000, 267). Als verval van dekking rustte de bewijslast op de vezekeraar (Bergen 16 januari 2007, *TBH* 2007, 829, *RGAR* 2007, 14320; Brussel 22 juni 2004, *RGAR* 2006, 14073; Luik 4 maart 2004, *RGAR* 2006, 14087; Luik 2 februari 2001, *RRD* 2001, 330; Brussel 15 februari 2000, *TBH* 2001, 187, *De Verz.* 2001, 380, *RGAR* 2001, 13420; Rb. Hasselt 28 november 2002, *RW* 2005-06, 593; Rb. Luik 18 december 2001, *RGAR* 2004, 13859).

2098 E. DELAUNOY, De discussie over de bewijslast aangaande uitsluitingen in verzekeringen: een neverending story? in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 109, nr. 17.

2099 Nederland: C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten*, deel VI, De verzekeringsovereenkomst, Kluwer Deventer 2007, p. 370, nr. 350), Duitsland (M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 211, nr. 563, p. 218, nr. 588 en p. 316, nr. 908) en Frankrijk (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 680, nr. 380).

2100 Cass. 12 januari 2007, *NjW* 2007, 845 met noot G JOCQUE, *TBH* 2007, Algemeen geformuleerde zorgvuldigheidsplicht niet sanctioneren door verval van dekking; Cass. 12 oktober 2007, *NjW* 2008, 120 met noot G. JOCQUE, *VAV* 2008, 94, *TBH* 2008, 767, *DCCR* nr. 80, 61: volgens het Hof heeft de samenlezing van de artikelen 8 en 11 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans de artikelen 62 en 65 Wet Verzekeringen tot gevolg dat de lichte fout steeds gedekt is en de verzekeraar geen beding in de polis kan opnemen waarbij een verval van recht wordt bepaald bij de miskenning van een algemeen geformuleerde zorgvuldigheidsverplichting. Zie ook: M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 280-281, nr. 347; P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application,* Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 80.

2101 Artikel 50 Besluit Vlaamse Regering 19 januari 2007 bevestigt dit uitdrukkelijk wat betreft de verplichte aansprakelijkheidsverzekering van de lokale mandatarissen. Deze bepaling luidt: "*De waarborg (...) moet, krachtens de uitdrukkelijke bepalingen van de algemene, speciale en bijzondere voorwaarden van de afgesloten polis, toegekend worden voor elk schadegeval ongeacht de frequentie ervan, voor de bedragen die vastgelegd zijn tegen de vermelde voorwaarden*" (zie hieromtrent: G. VANDENWIJNGAERT, De verzekering van de aansprakelijkheid van de lokale besturen, in *Aansprakelijkheid van gemeenten en OCMW's*, Vanden Broele Brugge 2007, p. 268, nr. 13). Een

als de grove fout[2102]. De verzekaar kan de afwezigheid van dekking enkel inroepen voor de gevallen van grove fout waarin de verzekeringsovereenkomst uitdrukkelijk en beperkend voorziet[2103].

456. Voor de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, bepaalt artikel 240 van deze wet dat het verlies of de schade, veroorzaakt door grove schuld van de verzekerde, niet ten laste van de verzekeraar komt. Deel 5 Wet Verzekeringen stelt de grove fout op gelijke voet met opzet[2104] en past dus het adagium *culpa lata dolo aequiparatur* toe[2105]. Oorspronkelijk werd de uitsluiting van grove schuld, zoals opzet, als van openbare orde aangezien zodat de verzekeringsovereenkomst niet kon voorzien in dekking van schade veroorzaakt door deze schuld[2106]. Bij het arrest van 2 februari 1995 oordeelde het Hof van Cassatie evenwel dat de uitsluiting voor grove schuld niet van openbare orde is[2107]. De grove fout werd hierdoor wel verzekeraarbaar[2108]. Artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen heeft vervolgens de verzekerbaarheid van de grove schuld wettelijk verankerd. Dit belet niet dat voor de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, de grove fout weliswaar in principe

gelijkaardige bepaling is bepaald in artikel 5 Besluit Waalse Regering 15 mei 2008 (zie: F.-X. BARCENA, L'assurance responsabilité et protection juridique des mandataires locaux: un emplâtre sur une jambe de bois, *For.Ass.* 2011, 102, nr. 17).

[2102] Tegen dekking van de grove schuld bestaat verzekeringstechnisch geen bezwaar. De verzekeraar kan bij de waardering van het risico ook met deze fout rekening houden en de premie eraan aanpassen. Bovendien blijft een zware fout nog steeds een onzekere gebeurtenis (D. WUYTS, De definiëring van het opzettelijk veroorzaakt schadegeval in de zin van artikel 8 WLVO, (noot bij Cass. 24 april 2009), *RABG* 2010, 1322). In Frankrijk dateert de geldigheid van de verzekering van een grove fout reeds van 1930. Betwisting bleef niettemin bestaan over de dekking van de onverschoonbare fout (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 1989, p. 648, nr. 364).

[2103] De Koning kan een beperkende lijst opstellen van feiten die niet als grove schuld aangemerkt mogen worden maar heeft van deze mogelijkheid nog geen gebruik gemaakt.

[2104] A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 70, nr. 55 met verwijzing naar de voorbereidende werken; A. JANSSENS-BRIGODE, La faute et l'assurance de responsabilité, *RGAR* 1942, 3756; R. VANDEPUTTE, *Inleiding tot het verzekeringsrecht*, Beginselen van het privaatrecht XIV, Standaard wetenschappelijke uitgeverij Antwerpen-Weesp 1983, p. 152; R.O. DALCQ, *Les Novelles.*, Droit commerical t. V, Les assurances, Larcier 1966, p. 171, nr. 278; G. SCHOORENS, De verzekerde, de diefstalverzekeraar van het voertuig, en de gelegenheidsdief, The good, the bad and the ugly? (noot bij Brussel 18 april 1996), *AJT* 1996-1997, 43. Zie ook: Cass. 2 juni 1967, *AC* 1967, 1206: volgens het Hof heeft de wetgever "*alleen de met een opzettelijke daad gelijk te stellen schuld als grove schuld beschouwd*".

[2105] F. MONETTE, A. DE VILLE en R. ANDRE, *Traité des assurances terrestres*, t. 1, Bruylant Brussel 1949, p. 400-401, nr. 291; R. ANDRE, La faute grave de l'assuré, *De Verz.* 1949, 20-21.

[2106] Cass. 2 juni 1967, *AC* 1967, 1206; Zie ook: R. ANDRE, La faute grave de l'assuré, *De Verz.* 1949, 23 ; S. FREDERICQ, L'assurance de la faute lourde, *RCJB* 1971, 13.

[2107] Cass. 2 februari 1995, *AC* 1996, 124, *RW* 1995-96, 163, *VKJ* 1995, 226, nr. 95/104, *JLMB* 1996, 338. Reeds in 1989 schreef HEENEN dat artikel 16 Verzekeringswet 11 juni 1874 de dekking van de grove fout niet verbiedt en het arrest van 2 juni 1967 van het Hof van Cassatie aan deze bepaling een draagwijdte toekent, die het niet heeft (J. HEENEN, L'assurance de la faute grave et la responsabilité des administrateurs de sociétés, *TBH* 1989, 872).

[2108] De verzekerbaarheid van grove schuld heeft wel ertoe geleid dat verzekeraars meer een beroep zijn gaan doen op de uitsluiting voor opzettelijk voorzaakte schade (H. COUSY, Le droit des assurances en Belgique ou la question de savoir si le beau ou le mauvais temps à Paris influence toujours celui de Bruxelles (en tant que capitale de la Belgique), in B. TILLEMAN, A. VERBEKE, H. COUSY en L. THEVENOZ, *Droit des contrats, France, Suisse, Belgique*, Larcier Brussel 2006, p. 325, nr. 15).

verzekerbaar is maar de in de verzekeringsovereenkomst bepaalde gevallen van grove fout uit de dekking gesloten zijn zonder te voldoen aan de voorwaarden bepaald in artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen.

b. Het begrip "*grove schuld*"

457. De verzekeraar kan zich enkel beroepen op afwezigheid van dekking voor de gevallen van grove schuld die de verzekeringsovereenkomst uitdrukkelijk en beperkend bepaalt. Het vereiste van een contractueel beding dat voorziet in de gevallen van grove fout, doet niet eraan af dat de dekking slechts uitgesloten is wanneer het beding betrekking heeft op werkelijke grove fouten. De rechter kan nagaan of het geval van grove fout dat de verzekeringsovereenkomst uit de dekking sluit, wel een grove fout is[2109]. Dit laat zich verklaren doordat de grove schuld bedoeld in artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen, een wettelijk begrip is en de rechter bijgevolg de gevallen van grove fout bepaald in de verzekeringsovereenkomst kan toetsen aan dat begrip. Wanneer de verzekeringsovereenkomst aan dit begrip een andere betekenis geeft dan bedoeld in artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen, beantwoordt het beding niet aan de dwingende regeling van deze wetsbepaling.

458. Artikel 61, tweede lid, noch artikel 240 Wet Verzekeringen geven een omschrijving van het begrip "*grove schuld"*. Bij het arrest van 29 januari 1953 gaf het Hof van Cassatie voor het eerst een invulling van het begrip grove fout in de aansprakelijkheidsverzekering[2110]. Het Hof oordeelde dat een "*négligence excessive*" of een "*imprudence inexcusable*" waardoor het risico wordt verzwaard ten opzichte van hetgeen voorzien was, niet volstaat voor een zware fout. De verzekerde moet zich bovendien bewust zijn van de verzwaring. De feitenrechter had aldus terecht geoordeeld dat er slechts sprake is van een zware fout wanneer "*son auteur eu ou dû avoir conscience de l'aggravation du risque garanti qu'elle entraînait*". Het Hof herhaalde in het arrest van 6 juni 1958 dat er slechts een zware fout voorhanden is "*si la faute est assimilable à un fait intentionnel, l'assuré ayant eu ou dû avoir conscience qu'elle entraînait une aggravation du risque garanti*"[2111]. Sedert deze arresten neemt de rechtspraak en rechtsleer aan dat de grove fout enerzijds bestaat uit een objectief element, met name de risicoverzwaring buiten de normale vooruitzichten van de

[2109] *Contra*: H. de RODE, L'action récursoire et la répétition de l'indu, in *Questions de droit des assurances,* Actes du colloque organisé par le Conférence libre du Jeune Barreau de Liège le 5 mai 1995, vol. II, Editions du Jeune Barreau de Liège Luik 1996, p. 419-420; M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht,* Larcier Brussel-Gent 2011, p. 310, nr. 376; B. DUBUISSON, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de chose et de frais, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 224, nr. 34; T. VANSWEEVELT, Recente ontwikkelingen en twistpunten m.b.t. de medische aansprakelijkheidsverzekering, *T.Gez.* 1995-96, 200-201, nr. 16.

[2110] Cass. 29 januari 1953, *Pas.* 1953, I, 415, *De Verz.* 1953, 255 met noot A.R.

[2111] Cass. 6 juni 1958, *RGAR* 1959, 6.392; zie ook: Kh. Verviers 8 juli 1965, *De Verz.* 1967, 309 met noot R.V.G.

verzekeraar[2112], en anderzijds uit een subjectief element, het bewustzijn van de verzekerde of het zich moeten bewust zijn van deze risicoverzwaring. Het objectieve element houdt verband met het evenwicht tussen de prestaties van de contractspartijen, en meer bepaald met de toename van de kans dat het risico zich voordoet door het gedrag van de verzekerde en dit buiten de voorzieningen van de verzekeraar[2113]. Het subjectieve element houdt in dat de verzekerde de gevolgen van zijn daad weliswaar niet heeft gewild maar dat zijn onachtzaamheid van die aard is dat hij wist of had moeten weten dat hierdoor een risicoverzwaring ontstond buiten de normale vooruitzichten van de verzekeraar[2114]. Zoals bij opzet heeft de vereiste van dit subjectieve element tot gevolg dat een geestesgestoorde die niet over een vrije wil beschikt, geen grove fout kan begaan[2115].

459. De uitsluiting van de gevallen van grove fout uit de dekking vereist dat de verzekeringsovereenkomst deze gevallen uitdrukkelijk en beperkend bepaalt. Deze vereiste heeft als doel de verzekerde exact in te lichten over de tekortkomingen die een zware fout uitmaken en dus uit de dekking gesloten zijn[2116]. De verzekerde moet op grond van de omschrijving in de verzekeringsovereenkomst precies weten waarvoor hij niet gedekt is[2117]. Dit houdt in dat de verzekeringsovereenkomst de grove fout in elk geval niet in algemene bewoordingen[2118] of bij wege van een exemplatieve opsomming mag omschrijven[2119]. Een al te ruime omschrijving zou de verzekerde terugplaatsen in de situatie van voor de Wet

---

2112 Dit element moet bestaan uit een occasioneel en tijdelijk feit (Cass. 22 februari 1940, *De Verz.* 1940, 204).

2113 F. MONETTE, A. DE VILLE en R. ANDRE, *Traité des assurances terrestres*, t. 1, Bruylant Brussel 1949, p. 408, nr. 298.

2114 P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 105-106.

2115 R. ANDRE, La faute grave de l'assuré, *De Verz.* 1949, 25; F. MONETTE, A. DE VILLE en R. ANDRE, *Traité des assurances terrestres*, t. 1, Bruylant Brussel 1949, p. 405, nr. 295; zie ook: Cass. 12 januari 1967, *AC* 1967, 568: de appelrechters oordeelden dat de verzekerde "*vrijwillig en zonder noodzaak*" zijn voertuig had bestuurd in een staat van vermoeidheid en aan drank te wijten euforie. Volgens het Hof wil het woord "*vrijwillig*" in deze context zeggen dat de eiser zich bewust was of moest zijn van de verzwaring van het gedekte risico.

2116 C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 60, nr. 76; Gent 6 april 2006, *RGAR* 2007, 14307, *De Verz.* 2006, 420 en *RW* 2009-10, 1784.

2117 Volgens DUBUISSON houdt de omschrijving van een zware fout wel steeds een zekere abstractie in waardoor deze vereiste voor de verzekeraar een "*mission impossible*" zou zijn (B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 399, nr. 5; zie ook : P. FONTAINE, Le faute lourde en droit des assurances, *T. Aann.* 1999, 309). Bovendien zouden volgens sommigen algemene uitsluitingen nodig zijn om het kanskarakter van de verzekering te vrijwaren (H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70bis, Kluwer Mechelen 2005, p. 28, nr. 137).

2118 Luik 18 september 2000, *T.Gez.* 2000-01, 303; Kh. Hasselt 29 december 1998, *TBH* 1999, 870.

2119 Het beding voorzag in een opsomming van de gevallen met de vermelding "*onder andere*" (Bergen 10 september 2009, *De Verz.* 2010, 415; zie ook: de RODE, Les clauses d'exclusion des contrats d'assurance: charge de la preuve et validité, *De Verz.* 1996, 588, nr. 22).

Landverzekeringsovereenkomst en de bescherming die de wetgever aan de verzekerde heeft willen geven, teniet doen[2120]. Zowel het Hof van Cassatie als de feitenrechters zien nauwgezet toe op de naleving van het vereiste van een beperkende omschrijving van de grove fout[2121]. Vooral in bedrijfsverzekeringsovereenkomsten zijn reeds tal van bedingen strijdig bevonden met het vereiste van een beperkende omschrijving[2122]. Wanneer een verzekering BA uitbating voorziet in de uitsluiting van schade veroorzaakt door afwezigheid of weglating van de wettelijke bepaalde veiligheidsuitrusting, heeft het beding een te algemeen karakter[2123]. Beantwoordt ook niet aan een beperkende omschrijving het beding dat verwijst naar de niet-naleving van de regels van de kunst en de in de bedrijfstak geldende veiligheidsvoorschriften waarbij het voor ieder met de materie vertrouwde persoon duidelijk moet zijn dat hieruit haast onvermijdelijk schade moet ontstaan[2124]. Hetzelfde geldt voor een schending van de elementaire voorzichtigheids- of veiligheidsnormen, zware nalatigheid of een algemeen gekende beroepsonbekwaamheid[2125] of naar ernstige inbreuken op de veiligheidsvoorschriften, grove tekortkomingen ten aanzien van de regels van het vak, het nemen van onredelijke risico's om de werken te bespoedigen of om werkingskosten uit te sparen, het veronachtzamen van de elementaire voorzorgsmaatregelen om normaal te verwachten schade of de herhaling ervan te voorkomen[2126]. Ook een beding dat onmiskenbaar roekeloze of gevaarlijke daden als

---

2120 Kamer, 1586/1-90/91, p. 19. Zie ook : V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Intersentia Antwerpen 2007, p. 604, nr. 881.

2121 Cass. 29 juni 2009, *TBH* 2010, 75, *RGAR* 2010, 14636: in een verzekeringsovereenkomst BA uitbating was bedongen: "*sont exclus de l'assurance les dommages résultant directement et exclusivement du choix des modalités d'exécution des travaux, y compris l'insuffisance de mesures élémentaires de prévention*"; volgens de appelrechter was deze clausule niet op een algemene wijze geformuleerd en vereiste artikel 8, tweede lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen, geen "*formulation exhaustive*"; het Hof vernietigt het bestreden arrest; Cass. 2 oktober 2009, *RW* 2010-2011, 487, *NjW* 2010, 318 met noot I. BOONE: de appelrechters konden met betrekking tot een omschrijving van de grove schuld als "*un manquement tel aux activités assurées que les conséquences dommageables de ce manquement étaient - suitvant l'avis de toute personne normalement compétente en la matière - presque inévitables"* niet wettig oordelen dat de clausule met voldoende precisie de zware fout aangaf en deze niet nietig was; Cass. 12 januari 2011, *VAV* 2011, 299: het Hof oordeelde in dezelfde zin over de zware fout "*consistant en l'espèce dans la violation grave des réglementations relatives à la sécurité ou des lois, réglements ou des usages propres aux activités de l'entreprise assurée*".

2122 Slechts zeer uitzonderlijk wordt aangenomen dat dergelijke clausules wel beantwoorden aan de voorwaarde van een beperkende aanduiding van de gevallen grove schuld zoals vereist door artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen (Antwerpen, 5 december 2007, *De Verz.* 2008, 240 (verplichte verzekering sportbeoefenaars voorzien in artikel 2, § 2, Decreet 2 maart 1977; Bergen 16 juni 2011, *De Verz.* 2012, 398: beding in een BA uitbating die als zware fout bepaalde: "*les répétitions multiples, en raison de l'absence de précautions, de dommages de même origine*").

2123 Cass. 4 december 2013, P.13.0285F.

2124 Luik 4 februari 2013, *T.Verz.* 2014, 98; Brussel 21 mei 2008, *RGAR* 2011, 14709; Gent 24 januari 2008, *RW* 2009-10, 1184; Gent 31 mei 2007, *De Verz.* 2008, 24 met noot P. FONTAINE; Brussel 28 september 2005, *De Verz.* 2007, 195; Bergen 28 juni 2011, *De Verz.* 2012, 400; Brussel 28 september 2005, *De Verz.* 2007, 195 ; Antwerpen 3 april 2000, *AJT* 2000-01, 737; Kh. Hasselt 29 december 1998, *TBH* 1999, 870.

2125 Rb. Antwerpen 12 maart 1997, *TBH* 1998, 676 met noot H. COUSY, Nogmaals over de verzekering van de grove schuld; ook: Luik 22 januari 2002, *JLMB* 2002, 1240; Brussel 4 december 2000, *RGAR* 2003, 13758; Bergen 8 september 2005, *Ius & Actores* 2008, 57.

2126 Antwerpen 18 september 2013, *Limb. Rechtsleven* 2014, 46 met noot Y. THIERY, Over de verzekerbaarheid van de zware fout… de grenzen van artikel 8, lid 2, WLVO; Antwerpen 17 september

grove fout bestempelt, beantwoordt niet aan het vereiste van artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen[2127].

460. De regeling zoals neergelegd in artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen sluit nauw aan bij het Franse recht. Ook naar Frans recht is de grove fout in principe gedekt[2128], wat reeds het geval was onder de wet van 13 juli 1930[2129]. Evenwel kan ook in Frankrijk de grove schuld uit de dekking worden gesloten door een "*exclusion formelle et limitée*"[2130]. In Duitsland is de dekking afhankelijk van de graad van ernst van de fout[2131]. In geval van zwaarwichtige inbreuk van de verzekeringnemer op de contractsvoorwaarden blijft de verzekeraar gehouden tot zijn prestatie maar kan deze verminderd worden in verhouding tot de intensiteit van de fout van de verzekerde[2132]. Zoals in België heeft de *Grobe Fahrlässigkeit* een objectief en subjectief element. Het objectief element heeft betrekking op de *"gesteigerten objektiven Erkennbarkeit und/oder Vermeidbarkeit eines Verhaltensverbot"* terwijl het subjectieve element de *"gesteigerten subjektiven Vorwerfbarkeit*" betreft[2133]. Grove schuld vereist een bijzonder grote, ronduit onverschoonbare verwaarlozing van zorgvuldigheidsregels die voor ieder vanzelfsprekend zijn[2134]. In Nederland ziet sluit artikel 7:952 NBW zonder meer de gevallen van "*roekeloosheid*" uit de dekking. Roekeloosheid vervangt het begrip grove fout, evenwel zonder inhoudelijk verschil[2135]. Zoals voor opzet geldt

---

2012, *TBH* 2013, 546; Gent 6 april 2006, *RGAR* 2007, 14307, *De Verz.* 2006, 420, *RW* 2009-10, 1784; Luik 14 maart 2004, *RRD* 2005, 281; Gent 5 juni 2003, *De Verz.* 2004, 94 met noot P. FONTAINE, *RW* 2005-06, 904; Luik 12 februari 2002, *RGAR* 2002, 13594; Brussel 17 maart 2000, *TBH* 2000, 769; Rb. Brussel 16 februari 2007, *RGAR* 2008, nr. 14417; Rb. Brussel 22 maart 2000, *T. Aann.* 2000, 155; zie ook: L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 163, nr. 6.

2127 H. de RODE, L'action récursoire et la répétition de l'indu, in *Questions de droit des assurances*, Actes du colloque organisé par le Conférence libre du Jeune Barreau de Liège le 5 mai 1995, vol. II, Editions du Jeune Barreau de Liège Luik 1996, p. 405; Bergen 11 januari 2011, *De Verz.* 2011, 431 (ongevallenverzekering); Antwerpen 7 december 2005, *De Verz.* 2009, 410; Kh. Brussel 22 januari 2002, *RW* 2004-05, 148, *RGAR* 2002, 13580.

2128 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 481, nr. 637.

2129 R. ANDRE, La faute grave de l'assuré, *De Verz.* 1949, 23.

2130 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 664-665, nr. 373.

2131 Voor de inwerkingtreding van de nieuwe *Versicherungsvertragsgesetz* werd het "*alles-of-niets-principe*" toegepast (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 211, nr. 563). Met de nieuwe regeling heeft de wetgever willen aanknopen met de "*Relevanzrechtsprechung"* van het Bundesgerichtshof (E. FRANZ, Das Versicherungsvertragsrecht im neuen Gewand, *Versicherungsrecht* 2008, 298).

2132 "*Im Fall einer grob fahrlässigen Verletzung der Obliegenheit ist der Versicherer berechtigt, seine Leistung in einem der Schwere des Verschuldens des Versicherungsnehmers entsprechenden Verhältnis zu kürzen*" (28 §2 (2) VVG). Uitzonderlijk leidt grove schuld wel nog tot een volledige vrijstelling van de verzekeraar (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 228, nr. 662); zie ook: W.-T. SCHNEIDER, Nouveau code allemand des assurances: la renaissance d'un centenaire, *Rec. Dalloz* 2007, p. 3092-3093.

2133 M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 213-241, nr. 573.

2134 De onachtzaamheid moet betrekking hebben op het veroorzaken van het schadegeval maar niet op de concrete schade zoals zij zich heeft voorgedaan (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 315-316, nr. 905).

2135 N. FRENK, Principles of European Insurance Contract Law: eigen schuld en de bereddingsplicht (art. 9:101 en 102 PEICL), *AV&S* 2009, p. 157, nr. 4.2; C. ASSER, P. CLAUSING

ook hier dat de verzekerde niet mag lijden aan een geestesstoornis[2136]. Bovendien kan de rechter de clausule die in een verval wegens grove schuld voorziet, op grond van maatstaven van redelijkheid en billijkheid terzijde schuiven[2137]. Hetzelfde begrip "*roekeloosheid*" is aan te treffen in artikel 9:101 (1) PEICL dat de "*eigen schuld*" van de verzekerde bepaalt als volgt: "*De verzekerde noch de verzekeringnemer is gerechtigd tot vergoeding van schade voor zover deze is veroorzaakt door een handelen of nalaten zijnerzijds (...) door roekeloosheid en in de wetenschap dat deze schade waarschijnlijk zou intreden*". De Engelse versie van deze bepaling gebruikt de woorden "*recklessly and with the knowledge that the loss would probably result*"[2138]. Het woord "*probably*" wijst er op dat de schade het verwachte gevolg moet zijn van het handelen[2139]. De PEICL vereist dus geen uitdrukkelijk beding dat de gevallen van roekeloosheid beperkend omschrijft en is strenger wat betreft het subjectief element. Vereist is dat de schade voor de verzekerde waarschijnlijk is. Een bewustzijn dat het risico buiten de voorzieningen van de verzekeraar is toegenomen, volstaat niet. Het verzekeringsrecht van de ons omringende landen en de PEICL geven hiermee een disparaat beeld van de grove fout die de ene keer onder bepaalde omstandigheden gedekt is en in andere gevallen uit de dekking gesloten is.

c. Oorzakelijk verband tussen de grove schuld en de schade

461. De uitsluiting van de grove fout zoals bedoeld in artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen vereist een oorzakelijk verband tussen deze fout en het schadegeval[2140]. Dit vereiste volgt volgens het Hof van Cassatie uit de samenlezing van deze wetsbepaling met 65, eerste lid, Wet Verzekeringen[2141]. Artikel 65, eerste lid, Wet Verzekeringen bepaalt dat geen geheel of gedeeltelijk verval van het recht op verzekeringsprestatie bedongen mag worden dan wegens niet-nakoming van een bepaalde, in de overeenkomst opgelegde verplichting, en mits er een oorzakelijk

en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten*, deel VI, De verzekeringsovereenkomst, Tjeenk Willink Deventer 2007, p. 374 , nr. 356.

2136 C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten*, deel VI, De verzekeringsovereenkomst, Tjeenk Willink Deventer 2007, p. 375-376 , nr. 360.

2137 M.L. HENDRIKSE, Risicoverzwaring in het verzekeringsrecht: een weerbarstig leerstuk, *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, 2007, 252-253, nr. 4.3.

2138 Volgens de commentaar bij de Principles is de regel overgenomen uit de Montreal Convention 1999 (*Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, Sellier European law publishers München 2009, p. 247: "*It envisages conduct less serious than that actually intended to bring about loss but more serious thans gross negligence*").

2139 N. FRENK, Principles of European Insurance Contract Law: eigen schuld en de bereddingsplicht (art. 9:101 en 102 PEICL), *AV&S* 2009, p. 158, nr. 4.2.

2140 Ook de grove fout bepaald in artikel 16 Verzekeringswet 11 juni 1874, thans artikel 240 Wet Verzekeringen, vereist een oorzakelijk verband (F. MONETTE, A. DE VILLE en R. ANDRE, *Traité des assurances terrestres*, t. 1, Bruylant Brussel 1949, p. 407, nr. 296).

2141 Cass. 12 oktober 2007, *NjW* 2008, 121 met noot G. JOCQUE, *VAV* 2008, 94, *TBH* 2008, 767 en *DCCR* nr. 80, 61. Zie ook: C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 60, nr. 76.

verband bestaat tussen de tekortkoming en het schadegeval[2142]. Aangezien artikel 65, eerste lid, Wet Verzekeringen het bestaan van een oorzakelijk verband vereist voor het verval van dekking en de uitsluiting van de grove fout een toepassing is van dit verval, moet het schadegeval (mede) door deze grove fout veroorzaakt zijn opdat de verzekeraar van dekking bevrijd is[2143].

d. Het persoonlijke karakter van de grove fout

462. Zoals bij opzet kan enkel de persoonlijke grove fout van de verzekerde uit de dekking worden gesloten[2144]. De verzekerde die zelf geen grove fout heeft begaan, blijft gedekt, ook al heeft een andere verzekerde met betrekking tot hetzelfde schadegeval een zware fout begaan[2145]. Zo heeft een grove fout van de hoofdaannemer in een ABR-verzekering niet tot gevolg dat de bouwheer geen dekking zou genieten[2146]. Ook de aansprakelijkheid van degene die burgerrechtelijk aansprakelijk is voor de zware fout van een ander, blijft gedekt[2147]. Dit is het geval voor de ouders die op grond van artikel 1384, tweede lid, BW burgerrechtelijk aansprakelijk zijn voor de grove fout van hun minderjarig kind[2148] evenals voor de aansteller die op grond van artikel 1384, derde lid, BW burgerrechtelijk aansprakelijk is voor een grove fout van zijn aangestelde[2149]. Wanneer een orgaan van de verzekerde rechtspersoon een grove fout begaat, is deze wel toe te rekenen aan de

---

2142 De Koning kan op grond van artikel 65, tweede lid, Wet Verzekeringen regels vaststellen met betrekking tot het geheel of gedeeltelijk verval van het recht op verzekeringsprestatie. Op grond van deze bepaling zou Hij dus het vereiste van een oorzakelijk verband tussen de tekortkoming en het schadegeval kunnen schrappen (J. BEGEREM, Loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Divergence entre le texte de la loi et la pratique, *RGAR* 1996, nr. 12633, 2v). De Koning heeft van deze mogelijkheid evenwel nog geen gebruik gemaakt ((P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 87-88).

2143 B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 400-401, nr. 52, 2°.

2144 V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 76, nr. 24.

2145 V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 230, nr. 40; B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 414-405, nr. 66.

2146 Bergen 9 november 1998, *RGAR.* 2000, 13253: de bouwheer blijft gedekt voor zijn aansprakelijkheid op grond van artikel 544 BW, ook wanneer de aannemer de schade heeft veroorzaakt door een grove fout.

2147 Ook onder de Verzekeringswet 11 juni 1874 werd dit reeds aangenomen. De grove fout van de schadeverwekker werd aangezien als een geval van overmacht voor de burgerrechtelijk aansprakelijke (A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier 1961, p. 59, nr. 36 en p. 74, nr. 59; R. ANDRE, La faute grave de l'assuré, *De Verz.* 1949, 27-28; F. MONETTE, A. DE VILLE en R. ANDRE, *Traité des assurances terrestres*, t. 1, Bruylant Brussel 1949, p. 411, nr. 299; Cass. 16 juni 1995, *RW* 1995-96, 637; Brussel 20 maart 1967, *JT* 1967, 880.

2148 Luik 4 juni 2009, *RRD* 2010, 161.

2149 Gent 9 maart 2001, *VKJ* 2001, 337, nr. 2001/143; Luik 29 juni 1998, *RRD* 1998, 326.

verzekerde[2150]. Het handelen van het orgaan geldt dan als een handelen van de rechtspersoon zelf[2151]. Het dwingende karakter van artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen verhindert bovendien dat de verzekeringsovereenkomst de uitsluiting voor een grove fout uitbreidt tot verzekerden die zelf geen grove fout hebben begaan[2152].

e. Feit dat het schadegeval voorafgaat

463. Op grond van artikel 151, §2 Wet Verzekeringen kan de verzekeraar in een niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering de grove fout die de verzekeringsovereenkomst uitdrukkelijk en beperkend bepaalt, slechts aan de benadeelde tegenwerpen wanneer deze haar oorzaak vindt in een feit dat het schadegeval voorafgaat[2153]. Een grove fout die in oorzakelijk verband staat met het schadegeval, gaat noodzakelijkerwijze aan dat schadegeval vooraf[2154]. Een grove fout die de verzekerde na het schadegeval begaat, kan met het ontstaan ervan geen verband hebben. Wanneer de grove fout erin bestaat het schadegeval te hebben veroorzaakt in een staat van alcoholintoxciatie of dronkenschap, is deze staat dus een feit dat noodzakelijkerwijze aan het schadegeval voorafgaat waardoor de verzekeraar het erop gesteunde verweer aan de benadeelde kan tegenwerpen[2155].

[2150] B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 414-415, nr. 66; R. ANDRE, La faute grave de l'assuré, *De Verz.* 1949, 28; F. MONETTE, A. DE VILLE en R. ANDRE, *Traité des assurances terrestres*, t. 1, Bruylant Brussel 1949, p. 411, nr. 299.

[2151] Toch wordt ervoor gepleit dat een grove fout ook aan de rechtspersoon zou worden toegerekend in andere gevallen dan wanneer de fout begaan is door een orgaan. Volgens DEWULF moet de toepassing van de toerekening naar verkeersopvattingen en vertrouwensleer ertoe leiden dat de rechtspersoon ook de gevolgen van de grove fout van sommige andere personen zoals aangestelden en lasthebbers, moet dragen (H. DE WULF en S. DE GEYTER, Aansprakelijkheid van rechtspersonen en hun vertegenwoordiger, in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere vergoedingssystemen*, XXXIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-07, Kluwer Mechelen 2007, p. 121, nr. 21).

[2152] V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 77, nr. 24, voetnoot 52.

[2153] H. de RODE, L'action récursoire et la répétition de l'indu, in *Questions de droit des assurances*, Actes du colloque organisé par le Conférence libre du Jeune Barreau de Liège le 5 mai 1995, vol. II, Editions du Jeune Barreau de Liège Luik 1996, p. 412.

[2154] P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 110.

[2155] Cass. 26 juni 2012, *RW* 2012-13, 949 met noot C. IDOMON, Dronkenschap en alcoholintoxicatie in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen: de oorzaak gaat uiteindelijk toch aan het gevolg vooraf. In dit arrest kwam het Hof terug op zijn eerdere rechtspraak die oordeelde dat alcoholintoxicatie geen feit was dat aan het schadegeval voorafgaat (Cass. 24 oktober 2000, *AC* 2000, 1643, *TBH* 2001, 166, *AJT* 2000-01, 644, *VKJ* 2001, 139, nr. 2001/55 met noot H. ULRICHTS, *RGAR* 2002, nr. 13.636; Cass. 25 mei 2007, *VAV* 2008, 90, *RW* 2008-09, 494 met noot C. VAN SCHOUBROECK, Dronkenschap en alcoholintoxicatie niet tegenwerpelijk aan de benadeelde in een niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering, en *TBH* 2008, 764 met noot). Deze rechtspraak wekte verwondering in de rechtsleer (B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 188, nr. 27).

f. Bewijslast

464. Aangezien de grove fout leidt tot een verval van dekking, rust de bewijslast, zoals bij elk verval van dekking[2156], op de verzekeraar[2157]. De verzekeraar moet bewijzen dat, enerzijds, de handeling van de verzekerde een grove fout uitmaakt zoals omschreven in de verzekeringsovereenkomst, en, anderzijds, tussen deze handeling en het schadegeval een oorzakelijk verband bestaat[2158]. De verzekeraar kan dit bewijs leveren met alle middelen van recht[2159]. Doordat artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen van dwingend recht is ten voordele van de verzekerde, kan de verzekeringsovereenkomst het bewijs van de afwezigheid van een grove fout of van een oorzakelijk verband tussen de grove fout en het schadegeval niet bij de verzekerde leggen[2160]. Dergelijke bewijslastregeling zou ook strijdig zijn met artikel VI.82.21° WER volgens hetwelk een beding in een overeenkomst gesloten tussen een onderneming en een consument onrechtmatig is wanneer het ertoe strekt "*de bewijsmiddelen waarop de consument een beroep kan doen op ongeoorloofde wijze te beperken of hem een bewijslast op te leggen die normaliter op een andere partij bij de overeenkomst rust*"[2161]. Vereist is dat de verzekeringsovereenkomst in voorkomend geval onder de toepassing van deze wet valt[2162].

III.. Verval van het recht op de verzekeringsprestatie

a. Verval van dekking

2156 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 284-285, nr. 352.

2157 Ook onder de toepassing van artikel 16 Verzekeringswet 1874, thans artikel 240 Wet Verzekeringen, rust het bewijs van de grove fout bij de verzekeraar (G. SCHOORENS, De verzekerde, de diefstalverzekeraar van het voertuig, en de gelegenheidsdief, The good, the bad and the ugly? (noot bij Brussel 18 april 1996), *AJT* 1996-1997, 44; H. de RODE, L'action récursoire et la répétition de l'indu, in *Questions de droit des assurances*, Actes du colloque organisé par le Conférence libre du Jeune Barreau de Liège le 5 mai 1995, vol. II, Editions de Jeune Barreau de Liège Luik 1996, p. 408).

2158 Cass. 12 oktober 2007, *NjW* 2008, 121 met noot G. JOCQUE, *VAV* 2008, 94, *TBH* 2008, 767, *RCJB* 2008, met noot J. KIRKPATRICK, La loi et la convention en matière de charge de la preuve du lien de causalité entre la faute lourde de l'assuré conventionnellement exclue de l'assurance et le sinistre, *DCCR* nr. 80, 61, met noot J.-L. FAGNART, Abus d'alcool, cause abusive et charge de la preuve; Cass. 13 september 2010, *RGAR* 2011, 14708, *JT* 2010, 737 met noot J. KIRKPATRICK, La loi et la convention en matière de charge de la preuve du lien de causalité entre la faute lourde de l'assuré conventionnelement exclue de l'assurance et le sinitre (suite), *JLMB* 2010, 2071 ; Brussel 14 december 2010, *RGAR* 2011, 14738 met noot.

2159 Cass. 23 juni 2000, *AC* 2000, 1188: wanneer de rechter besluit tot de afwezigheid van grove schuld op grond van feitelijke omstandigheden en oordeelt dat "*het ongeval en de gevolgen ervan blijkbaar te wijten zijn aan een aaneenschakeling van fouten die, zowel afzonderlijk als in hun geheel beschouwd, niet van die aard zijn dat ze de verplichting tot dekking van de verzekeraar kunnen uitsluiten, leidt hij gevolgtrekkingen af uit een bekend feit om te besluiten tot een onbekend feit en grondt hij zijn beslissing niet op een feitelijk vermoeden*".

2160 J. KIRKPATRICK betwijfelt dat in de artikelen 8, tweede lid, en 11 Wet Landverzekeringsovereenknomst, thans de artikelen 62 en 65 Wet Verzekeringen een bewijslastregeling besloten ligt (J. KIRKPATRICK, La loi et la convention en matière de charge de la preuve du lien de causalité entre la faute lourde de l'assuré conventionnelement exclue de l'assurance et le sinitre (suite), (noot bij Cass. 13 september 2010), *JT* 2010, 740, nr. 12-13).

2161 Voorheen artikel 74, 21° Wet 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming.

2162 Advies van 20 november 2013 (*JLBM* 2014, 869).

464. De verzekerde kan tekortkomen aan verplichtingen die de verzekeringsovereenkomst hem oplegt. Deze tekortkomingen kunnen onder de voorwaarden van artikel 65 Wet Verzekeringen gesanctioneerd worden met een verval van dekking[2163]. Een tekortkoming aan de algemene zorgvuldigheidsverplichting van de goede huisvader volstaat niet voor het verval van dekking[2164]. De verzekeringsovereenkomst moet voorzien in een duidelijk bepaalde verplichting voor de verzekerde[2165]. De vereisten van een contractuele omschrijving van de tekortkoming en een oorzakelijk verband van de tekortkoming met het schadegeval leiden ertoe dat, behoudens bij grove fout, een verval van dekking niet vaak voorkomt[2166]. Hierbij dient ook opgemerkt dat volgens het arrest van 20 september 2012 van het Hof van Cassatie de rechter ingevolge het dwingend karakter van artikel 65 Wet Verzekeringen moet nagaan of een beding in de verzekeringsovereenkomst wel een vervalbeding inhoudt, ook al geeft de overeenkomst er een andere kwalificatie aan[2167]. Wanneer een beding voorziet in een negatieve waarborgomschrijving, kan de rechter dus vaststellen dat het in werkelijkheid om een vervalbeding gaat waarop artikel 65 Wet Verzekeringen van toepassing is. In dat geval is de verzekerde slechts vervallen van dekking wanneer voldaan is aan de voorwaarden bepaald in artikel 65 Wet Verzekeringen.

b. Feit dat het schadegeval voorafgaat

465. Voor de tegenwerpelijkheid van het verval van dekking aan de benadeelde is in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering ook vereist dat de tekortkoming van

---

[2163] De vervallenverklaring houdt een sanctie in voor een schuldige tekortkoming van de verzekeringnemer waarbij de verzekeraar ontheven wordt van zijn verplichting het risico dat in vervulling gaat, te dekken (R. VANDEPUTTE, De lotsbestemming van de vervallenverklaring in de verzekering, *RW* 1977-78, 2048; L. MAYAUX, noot bij Cass. fr. 17 oktober 2007, *RGDA* 2008, 69: "*...la déchéance est la privation d'un droit à titre de sanction de l'inexécution d'une obligation contractuelle*"). De verzekeringsovereenkomst moet het verval van dekking niet onmiddellijk vermelden na de bepaling van de verplichting die op de verzekerde rust (Cass. 2 juni 2005, *VAV* 2006, 520, *De Verz.* 2006, 96).

[2164] P. HENRY en J. TINANT, Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 80).

[2165] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier 2011, p. 291, nr. 357.

[2166] de RODE, Les clauses d'exclusion des contrats d'assurance: charge de la preuve et validité, *De Verz.* 1996, 582, nr. 12; Voor een toepassing : Luik 28 mei 2008, *RGAR* 2010, 14626 met noot V. CALLEWAERT, L'exigence de détermination des clauses de déchéance: een verzekering BA huurdersaansprakelijkheid voorzag in een verval voor schade "*veroorzaakt door corrosie of bij manifest gebrek aan voorzorg of onderhoud en onder meer wanneer de verzekerde de hoofdkraan niet heeft afgesloten bij niet bezetting van het goed gedurende meer dan 8 opeenvolgende dagen*"; volgens het hof is het beding geldig; het hof verwijst wel niet uitdrukkelijk naar artikel 65 Wet Verzekeringen. De vraag rijst of in dit geval geen sprake was van een grove schuld en toepassing had moeten gemaakt worden van artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen.

[2167] Cass. 20 september 2012, *NjW* 2013, 266 met noot GJ, *RGAR* 2014, 15077, *JLMB* 2014, 837, *RW* 2014-15, 739, kopje: een diefstalverzekering bepaalde dat er geen dekking was wanneer een aantal voorzorgsmaatregelen genomen waren; volgens de appelrechter betrof het een beding van uitsluiting en moest niet meer nagegaan worden of er een oorzakelijk verband tussen de niet-naleving van de maatregelen en de diefstal bestond; het Hof vernietigt deze beslissing.

de verzekerde een feit is dat aan het schadegeval voorafgaat. De door artikel 65 geviseerde tekortkomingen hebben voornamelijk betrekking op verplichtingen voor de verzekerde die zich na het schadegeval voordoen, zoals de verplichting tot aangifte van het schadegeval[2168]. Dit heeft tot gevolg dat slechts zelden een tekortkoming van de verzekerde die geen grove schuld uitmaakt, aan de benadeelde tegenwerpelijk is[2169].

F. De niet-tegenwerpelijke verweermiddelen

I. De verplichte aansprakelijkheidsverzekering

a. Algemeen

465. De verzekeraar kan in de verplichte verzekering op grond van artikel 151, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen geen interne verweermiddelen tegenwerpen aan de benadeelde, ongeacht of zij steunen op een feit dat het schadegeval al dan niet voorafgaat. Alle verweermiddelen die de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeraar kan tegenwerpen aan de benadeelde, zijn aan de benadeelde dus niet tegenwerpelijk in het kader van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering. Dit geldt voor zowel de verweermiddelen met als zonder verband met het schadegeval.

b. Het opzettelijke schadegeval

466. Dat het opzettelijk veroorzaken van schade niet verzekerbaar is, staat niet eraan in de weg dat de verzekeraar dit verweer aan de benadeelde niet kan tegenwerpen en hem moet vergoeden[2170]. De niet-tegenwerpelijkheid van opzet is niet strijdig met de regel van onverzekerbaarheid van opzet, die van de openbare orde is[2171]. De verplichting tot vergoeding van de aan de benadeelde opzettelijk veroorzaakte schade geldt enkel in de verhouding tussen de verzekeraar en de benadeelde. In de verhouding tussen de verzekeraar en zijn verzekerde is er geen dekking, wat kan leiden tot een verhaal van de verzekeraar op de verzekerde[2172]. Met betrekking tot de

---

[2168] In Frankrijk wordt aangenomen dat verval een specificieke sanctie is voor "*fautes commises par l'assuré après le sinistre*" (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 363, nr. 487). Het Hof van Cassatie neemt aan dat het verval van dekking geen betrekking kan hebben op tekortkomingen van de verzekerde voor het schadegeval (Cass. fr. 17 oktober 2007, *RGDA* 2008, 67, met kritische noot L. MAYAUX: deze auteur wijst erop dat dit een miskenning inhoudt van het preventief karakter van sommige verplichtingen die aan de verzekerde worden opgelegd om schadegevallen te vermijden).

[2169] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 260, nr. 322 en p. 290-291, nr. 356.

[2170] Voor een toepassing: Pol. Hasselt 19 april 2005, *VAV* 2006, 375: tijdens een achtervolging door de rijkswacht rijdt de vluchtende bestuurder tweemaal na elkaar opzettelijk tegen de achterkant van het dienstvoertuig van de rijkswacht.

[2171] Luik 28 juni 1991, *JLMB* 1992, 1127.

[2172] Zie deel 5.

WAM-verzekering bevestigde het Benelux Gerechtshof dat de regel volgens welk het verlies of de schade door opzet niet ten laste kan vallen van de verzekeraar, geen toepassing kan vinden in de verhouding tussen de verzekeraar en de benadeelde[2173].

[2173] Benelux Gerechtshof 19 februari 1988, *RW* 1987-88, 1051, *De Verz.* 1988, 293, *JT* 1989, 4, (na Cass. 24 maart 1987, *AC* 1986-87, 964 en gevolgd door Cass. 10 mei 1988, *AC* 1987-88, 1171, *RW* 1988-89, 609; het arrest waartegen het cassatieberoep gericht was betreft Gent 12 maart 1986, *De Verz.* 1986, 629 met noot A. PIRE); Benelux Gerechtshof 11 juni 1991, *RW* 1991-92, 360: de bestuurder ramde met een gestolen jeep opzettelijk de gevel van een juwelierszaak teneinde zich een toegang te verschaffen. Zie ook: Cass. 17 mei 1963, *Pas.* 1963, I, 985.

c. Grove fout

467. Ook de grove fout die uit de dekking kan gesloten worden onder de voorwaarden bepaald in artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen, kan de verzekeraar in de verplichte aansprakelijkheidsverzekering niet tegenwerpen aan de benadeelde[2174]. Deze niet-tegenwerpelijkheid hoeft niet te verbazen aangezien artikel 62, tweede lid, Wet Verzekeringen uitgaat van dekking van de grove fout en deze fout slechts onder strikte voorwaarden leidt tot verval van dekking. De niet-tegenwerpelijkheid van de uitsluiting wegens een grove fout van de verzekerde werd voor de Wet Verzekeringen reeds aanvaard in de WAM-verzekering. Niet alleen blijkt deze niet-tegenwerpelijkheid uit de WAM-wetgeving 1956 en 1989 maar ook uit artikel 3, eerste lid, Richtlijn 24 april 1972[2175], thans artikel 3, eerste lid, Richtlijn 16 september 2009[2176], volgens hetwelk iedere lidstaat de nodige maatregelen moet treffen opdat de wettelijke aansprakelijkheid met betrekking tot de deelneming aan het verkeer van voertuigen die gewoonlijk op zijn grondgebied zijn gestald, door een verzekering is gedekt. Volgens het Hof van Justitie volgt uit deze bepaling dat de WAM-verzekering de benadeelde schadeloosstelling moet waarborgen en de verzekeraar niet door een beroep op wettelijke of contractuele clausules kan weigeren de benadeelde schadeloos te stellen, ook al verkeerde de verzekerde onder invloed[2177].

II. De niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering

468. In de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen zijn niet alleen de externe verweermiddelen maar ook de interne verweermiddelen die gesteund zijn op een feit dat het schadegeval voorafgaat, tegenwerpelijk aan de benadeelde. De verzekeraar kan dus de andere interne verweermiddelen die steunen op een feit dat zich heeft voorgedaan op het ogenblik van het schadegeval of erna niet tegenwerpen aan de benadeelde. Deze verweermiddelen betreffen onder meer de melding van het schadegeval (artikel 74, § 1, Wet Verzekeringen), het verschaffen van inlichtingen door de verzekerde aan de verzekeraar (artikel 74, § 2, Wet Verzekeringen), de overdracht van stukken (artikel 144 Wet Verzekeringen) en de verschijning voor de

[2174] P. HENRY en B. DEVOS, La profession d'architecte – Exercice en société et assurance: la nouvelle donne, *JT* 2008, nr. 20.

[2175] Richtlijn van de Raad van 24 april 1972 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid (72/166/EEG), *PB.L.* nr. 103, 2 mei 1972.

[2176] Richtlijn 2009/103/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid van 16 september 2009, *PB.L.* 263, 7 oktober 2009.

[2177] Hof van Justitie 28 maart 1996, zaak C-129/94, *Jur.H.v.J.* 1996, I, 1847.

rechtbank (artikel 145 Wet Verzekeringen)[2178]. De verzekeraar moet dus in deze gevallen de benadeelde hoe dan ook vergoeden.

[2178] In de verhouding tussen de verzekerde en de verzekeraar leiden deze verweermiddelen niet tot een verval van dekking maar tot vergoeding van de schade van de verzekeraar door de verzekerde (H. COUSY, Nieuwe wetgeving i.v.m. aansprakelijkheidsverzekering (Wet van 25 juni 1992 en Wet van 21 november 1989), *Recht halen uit aansprakelijkheid*, Postuniversitaire cyclus W. Delva 1992-93, Mys & Breesch Gent 1993, p. 281-283, nr. 16-19).

HOOFDSTUK III. TEGENWERPELIJKHEID VAN VERWEERMIDDELEN IN RECHTSVERGELIJKEND PERSPECTIEF

A. Nederland

469. Zoals in het vorige deel uiteengezet kennen verschillende buurlanden een rechtstreekse vordering van de benadeelde tegen de verzekeraar van de aansprakelijke. Het bestaan van deze vordering doet dus ook daar de vraag rijzen naar de mogelijkheid voor de verzekeraar om verweermiddelen tegen te werpen aan de benadeelde. In Nederland is bij de invoering van de directe actie in artikel 7:954 NBW de niet-tegenwerpelijkheid van verweermiddelen uitdrukkelijk afgewezen. Dit geldt zelfs voor verweermiddelen die hun oorzaak vinden in een feit van na het schadegeval[2179]. De verzekeraar kan zich dus beroepen op alle wettelijke en contractuele verweermiddelen die de dekking beperken of uitsluiten[2180]. Hij kan bovendien in de regel de premie verrekenen met de aan de verzekerde verschuldigde vergoeding, ook wanneer de aansprakelijke niet de verzekeringnemer maar een andere verzekerde is[2181]. Dit is te verklaren doordat de verzekeraar enkel betaalt hetgeen hij aan de verzekerde verschuldigd is. De directe actie geeft dus aan de benadeelde een vorderingsrecht tegen de verzekeraar maar de verzekerde blijft zelf de schuldeiser van de verzekeraar waardoor deze op zijn beurt alle verweermiddelen en zelfs schuldvergelijking met de aan de benadeelde toekomende vergoeding kan inroepen[2182].

B. Frankrijk

470. In Frankrijk beschikt de benadeelde over een rechtstreekse vordering zoals in België maar is de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen anders geregeld. De regeling gaat uit van tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. Artikel 112-6 Code des assurances bepaalt: "*L'assureur peut opposer au porteur de la police, ou au tiers qui en invoque le bénéfice, les exceptions opposables au souscripteur originaire*"[2183]. De benadeelde kan dus in principe enkel de uitvoering vervolgen van de

[2179] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 432, nr. 11.5.1: de Minister van Justitie wees erop dat de benadeelde evengoed een aansprakelijke kan aantreffen die geen verzekering heeft gesloten en het niet past dat deze minder bescherming geniet dan een benadeelde die vergoeding moet verkrijgen van een verzekerde aansprakelijke. Hij wees uitdrukkelijk het Belgische en Franse systeem af.

[2180] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 453, nr. 11.5.3.

[2181] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 459, nr. 11.5.4.

[2182] C. ASSER, P. CLAUSING en J.H. WANSINK, *Bijzondere overeenkomsten*, deel VI, De verzekeringsovereenkomst, Kluwer Deventer 2007, p. 354-366, nr. 334-335.

[2183] Reeds bij de creatie van het eigen recht in de rechtspraak van het Hof van Cassatie, oordeelde dit Hof dat het recht van de benadeelde enkel betrekking kan hebben op de vergoeding die in de verzekeringsovereenkomst is gestipuleerd (F. CHAPUISAT, L'opposabilité au tiers bénéficiaire des exceptions opposables au souscripteur du contrat d'assurance, *RGAT* 1976, 131).

verplichtingen die op grond van de verzekeringsovereenkomst op de verzekeraar rusten[2184]. Ondanks de uitdrukkelijke tekst van artikel L. 112-6 Code des assurances pleit sommige rechtsleer toch voor een veralgemeende niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen[2185]. Artikel R.124-1 Code des assurances dat een uitzondering op het principe van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen bepaalt, komt hieraan tegemoet voor de verweermiddelen die ontstaan zijn na het schadegeval[2186]. Deze bepaling luidt: "*Les polices d'assurance garantissant des risques de responsabilité civile doivent prévoir qu'en ce qui concerne cette garantie, aucune déchéance motivée par un manquement de l'assuré à ses obligations, commis postérieurement au sinistre ne sera opposable aux personnes lésées ou à leurs ayant droits"*. Een verval van dekking die de verzekerde oploopt voor een tekortkoming na het schadegeval, kan de verzekeraar dus niet inroepen tegen de benadeelde[2187]. Deze uitzondering steunt op de gedachte dat wanneer de verzekerde vervallen is van zijn rechten na het schadegeval, dit niets kan afdoen aan de rechten van de benadeelde tegen de verzekeraar die op het ogenblik van het schadegeval definitief vastgelegd zijn[2188]. Dit is onder meer het geval wanneer de verzekerde nalaat het schadegeval tijdig aan te geven bij zijn verzekeraar[2189]. Verder zijn ook uitzonderingen op het principe van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen bepaald in enkele bijzondere verzekeringen zoals de WAM-verzekering[2190]. Bovendien wordt de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen ook nog gemilderd door artikel L. 113-17 Code des assurances[2191]. Volgens deze bepaling wordt de verzekeraar die de leiding neemt van het geding ingesteld tegen de verzekerde, geacht te verzaken aan alle excepties waarvan hij op dat ogenblik kennis had[2192]. De verzaking geldt dus

---

2184 Cass. fr. 15 februari 2010, *Bull*. 2010, nr. 2, p. 2; Cass. fr. 11 juni 1981, *RGAT* 1982, 67. Zie ook: VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ 2001, p. 772, nr. 425: "*(...) le droit de la victime contre l'assureur est en principe calqué sur celui de l'assuré*" ; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 34, nr. 73; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer 2006, p. 466, nr. 11.6.2.

2185 De rechter zou uit de contractsbepalingen een stilzwijgende afstand door de verzekeraar van het voordeel van deze wettelijke bepaling kunnen afleiden. De niet-tegenwerpelijkheid zou dan wel enkel gelden voor de rechtstreekse slachtoffers en niet voor de gesubrogeerden (M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 253-25, nr. 385-386).

2186 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 541, nr. 704.

2187 M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 243, nr. 368; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 684-685 nr. 382.

2188 C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 35, nr. 75.

2189 De verzekeringsovereenkomst kan een verval van dekking voorzien als sanctie, op voorwaarde dat de verzekeraar hierdoor schade heeft geleden (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 713, nr. 392).

2190 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 684, nr. 382, a); M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 245, nr. 369.

2191 Deze bepaling luidt: "*L'assureur qui prend la direction du procès intenté à l'assuré est censé aussi renoncé à toutes les exceptions dont il avait connaissance lorsqu'il a pris la direction du procès*".

2192 Wanneer de verzekeraar vrijwillig of gedwongen tussenkomt in de strafprocedure, moet hij elke exceptie van nietigheid van de verzekeringsovereenkomst of voortspruitend uit een

enkel voor de verweermiddelen waarvan de verzekeraar kennis had op het ogenblik dat hij de leiding van het geding op zich nam[2193]. Wanneer de verzekeraar in de loop van de procedure een verweermiddel ontdekt dat hij voorheen niet kende, kan hij zich nog erop beroepen op voorwaarde dat hij niet verder de leiding van het geding op zich neemt[2194]. Artikel L. 113-17 Code des assurances geldt echter niet voor verweermiddelen die betrekking hebben op de aard van het verzekerde risico of de omvang van de dekking[2195]. De verzekeraar kan dus in elk geval betwisten dat het schadegeval onder de dekking valt of de veroorzaakte schade het dekkingsplafond overschrijdt[2196].

C. Duitsland

471. In Duitsland gaat het eigen recht van de benadeelde tegen de verplichte aansprakelijkheidsverzekeraar zoals in België gepaard met een beperking van de verweermiddelen[2197]. De verzekeraar is op grond van § 117 I VVG gehouden de benadeelde te vergoeden, ook wanneer hij tegenover de verzekerde niet of slechts gedeeltelijk tot dekking gehouden is ("*Einwendungsausschluss*")[2198]. Deze vergoedingsplicht is beperkt tot het gedekte risico en het dekkingsplafond[2199]. Bij de niet-verplichte verzekeringen zijn de verweermiddelen wel tegenwerpelijk[2200]. Met betrekking tot de verplichte verzekeringen moet tevens de aandacht worden gevestigd op de bijzondere regeling van § 117 II VVG. Wanneer de verzekeringsovereenkomst

uitsluitingsbeding, onmiddellijk en voor elk verweer ten gronde voordragen. Bovendien moet hij er zorg voor dragen dat in dat geval de verzekeringnemer in de zaak wordt betrokken (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 717, nr. 394).

2193 De verzekeraar wordt niet geacht te verzaken aan de verweermiddelen wanneer hij voorbehoud heeft gemaakt om deze op te werpen (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 732-733, nr. 404). Zie ook: A. PELISSIER, noot bij Cass. fr. 20 juni 2012, *RGDA* 2012, 1116.

2194 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 732, nr. 404; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 55, nr. 123.

2195 Cass. fr. 20 oktober 2010, *Bull.* 2010, p. 172, nr. 185, *RGDA* 2011, 123 met noot M. PERIER (tegenwerpelijkheid uitsluiting van immateriële schade); Cass. fr. 19 november 2009, *RGDA* 2010, 433 met noot J. LANDEL; Cass. fr. 10 mei 2007, *RGDA* 2007, 709 met noot J. KULLMANN (tegenwerpelijkheid bij medeverzekering); Cass. fr. 6 december 2006, *RGDA* 2007, 411 met noot J.-P. KARILA (tegenwerpelijkheid van verweer op grond van de aard van de gedekte aansprakelijkheid); Cass. fr. 18 juli 2000, *RGDA* 2000, 903 met noot L. MAYAUX; Cass. fr. 21 oktober 2003, *RGDA* 2004, 507 met noot J. KULLMANN.

2196 G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 732, nr. 404; J. KULLMANN, noot bij Cass. fr. 10 mei 2007, *RGDA* 2007, 711.

2197 M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 375, nr. 1073.

2198 M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 376-377, nr. 1078-1079.

2199 De bepalingen met betrekking tot de verplichte aansprakelijkheidsverzekering zijn ook van toepassing op de bedingen die in een ruimere dekking dan de wettelijke minima voorzien (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 375, nr. 1074).

2200 Na overdracht aan de benadeelde van de vordering van de verzekerde tegen de verzekeraar, kan deze laatste alle verweermiddelen aan de benadeelde tegenwerpen zoals hij had kunnen doen ten overstaan van de verzekerde (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 374, nr. 1070).

niet meer bestaat of tot een einde gekomen is, moet de verzekeraar nog gedurende een maand vanaf de kennisgeving van deze toestand aan de hiervoor aangeduide administratie de schade van derden vergoeden. Ten aanzien van de benadeelde is de verzekeraar dus tot een nadekking gehouden (*"Nachhaftung"*)[2201]. Hierdoor geniet de benadeelde een bijzondere bescherming[2202].

BESLUIT

472. Het onderscheid tussen de verplichte en de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen is naar Belgisch recht determinerend voor de rechtspositie van de benadeelde ten overstaan van de verzekeraar van de aansprakelijke. Bij de verplichte verzekeringen geldt een algemene niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. Bij de niet-verplichte verzekeringen is de niet-tegenwerpelijkheid beperkt tot de verweermiddelen die niet steunen op een feit van voor het schadegeval. Het onderscheid tussen de verplichte en de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen is volgens het Grondwettelijk Hof niet discriminatoir[2203]. Niettemin rijst de vraag of de verschillende rechtspositie van de benadeelde te verantwoorden valt naargelang hij vergoeding wil verkrijgen van de verzekeraar die een verplichte dan wel niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering heeft afgesloten. De vraag dient negatief beantwoord worden, in de eerste plaats omdat de afbakening tussen de beide soorten aansprakelijkheidsverzekeringen problematisch is. Zoals hiervoor aangetoond bestaat omtrent de juiste invulling van de verzekeringsplicht geen volledige duidelijkheid. Het onderscheid doet ook problemen ontstaan wanneer een verplichte waarborg opgenomen is in een niet-verplichte verzekering[2204]. Op dezelfde verzekeringsovereenkomst zijn dan verschillende regelingen van toepassing wat betreft de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. Dit kan ertoe leiden dat betwisting ontstaat over de vraag of het schadegeval zich binnen de waarborg van de verplichte dan wel de niet-verplichte verzekering valt. Bovendien staat de wetgever soms toe dat de verplichte waarborg wordt opgenomen in een andere niet-verplichte verzekering waardoor de benadeelde geen beroep kan doen op de niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen en dus aanzienlijk afbreuk wordt gedaan aan zijn bescherming[2205].

2201 § 117 II VVG voorziet tevens in een tweetal uitzonderingen op deze regel.

2202 Zie hieromtrent: M. WANDT, *Versicherungsrecht,* C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 378, nr. 1082.

2203 Grondwettelijk Hof 28 oktober 2004, *TBH* 2005, 1052

2204 Zo kan de verplichte verzekering van de architect deel uitmaken van een "*globale verzekering voor alle partijen die in de bouwakte voorkomen*" waarmee een controleverzekering of ABR-verzekering wordt bedoeld (P. HENRY en B. DEVOS, La profession d'architect – Exercice en société et assurance: la nouvelle donne, *JT* 2008, nr. 10).

2205 V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 255-256, nr. 75.

Verder kan de noodzaak van bescherming van de benadeelde in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering in dezelfde mate gelden als in de verplichte aansprakelijkheidsverzekering. Een niet-verplichte verzekering, zoals de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, heeft een vergelijkbaar nut voor de benadeelde als een verplichte verzekering wat een verschillende behandeling op het vlak van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen onverantwoord maakt. Het feit dat het verplicht maken van sommige verzekeringen op praktische bezwaren stuit[2206], onder meer met betrekking tot de controle op de naleving van de verzekeringsplicht, kan geen reden zijn om de benadeelde in het kader van deze verzekeringen een mindere bescherming te geven[2207]. Hetzelfde geldt voor de overweging dat de benadeelde zich bij afwezigheid van een verzekeringsplicht niet eraan moet verwachten dat de aansprakelijke verzekerd is[2208]. Vanuit de positie van de benadeelde is dit een louter theoretische overweging die niet tegemoetkomt aan zijn werkelijke toestand van schadelijder.

Afschaffing van de verschillende regelingen voor de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen op basis van het al dan niet verplicht karakter van de aansprakelijkheidsverzekering is aangewezen. De niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen zoals deze thans geldt voor de verplichte verzekeringen, moet ook gelden voor de niet-verplichte verzekeringen. Vanuit het oogpunt van een efficiënte bescherming van de benadeelde is deze gelijkstelling van de regeling van de verweermiddelen in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering met de regeling voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekering verantwoord. Deze oplossing heeft tevens het voordeel van de duidelijkheid, ook voor de verzekerde. De regeling in sommige buurlanden toont touwens aan dat andere wijzen van beperking van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen de rechtspositie van de betrokkenen compliceren en aanleiding geven tot betwistingen.

473. Uit het onderzoek blijkt verder dat de bestaande regelgeving ook op andere punten niet steeds de verwachte rechtszekerheid biedt voor de verzekerde en de benadeelde. Hierbij is onder meer te denken aan de bepalingen met betrekking tot de mededeling van de gegevens in verband met het risico bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst. De talrijke betwistingen die hierover gevoerd worden, zouden kunnen gereduceerd worden door het verplicht gebruik van een gesloten

[2206] C. VAN SCHOUBROECK, Over opzettelijk veroorzaakte schadegevallen en verzekering, *TBH* 2005, 823, nr. 4.

[2207] De benadeelde die het slachtoffer is van een opzettelijke fout, is er dus slechter aan toe dan een slachtoffer van een onopzettelijke fout (M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 141, nr. 141; S. BERTOLASO, L'aléa en droit des assurances: état des lieux et perspectives, *RGDA* 2009, 433). CANE merkt in dat verband op: "*From claimant's point of view, the harm to be repaired is the same regardless whether it was caused intentionally, recklessly, negligently or without fault. Why, then, should the law (...) make it more difficult in practice for the victim of intentional or reckless harm to recover compensiation than it is for the victim of negligent or faultless harm (...)*" (P. CANE, *Responsability in Law and Morality*, Hart Publishing Oxford-Portland Oregon 2002, p. 247).

[2208] J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 479, nr. 958.

vragenlijst. Dit zou de verzekerde een grotere zekerheid verlenen en bijgevolg tot minder betwistingen leiden[2209].

Ook de nadelen van de korte duur van de verzekeringsovereenkomsten verdienen opnieuw aandacht. Wat bedoeld was als een bescherming voor de verzekerde, blijkt in de praktijk soms een averechtse werking te hebben[2210]. Hetzelfde geldt voor de regels inzake medeverzekering waarvoor een grotere bevoegdheid voor de leidende verzekeraar aangewezen is[2211]. Verder heeft de invoering van de niet-tegenwerpelijkheid van de vrijstelling in de verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen geleid tot een juridisch onduidelijke toestand. De benadeelde ondervindt weliswaar geen gevolgen van de vrijstelling maar niettemin ontbreekt een regeling op dat punt voor de verhouding tussen de verzekeringnemer en de verzekerde enerzijds en de verzekeraar anderzijds.

2209 In Frankrijk gaan niettemin stemmen op om terug te keren naar de spontane meldingsplicht in plaats van de gesloten vragenlijst (J. BIGOT, Pour une modernisation du Code des assurances, *Sem. jur*. 2011, 2429, nr. 20).

2210 Zie randnummer 389-390.

2211 Zie randnummer 416.

DEEL 5
HET RECHT VAN VERHAAL VAN DE VERZEKERAAR

INLEIDING

474. Het eigen recht en de beperking van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen garanderen de benadeelde vergoeding van zijn schade door de verzekeraar van de aansprakelijke binnen de grenzen van de waarborg, ook al kan de verzekeraar op grond van de wet of de verzekeringsovereenkomst dekking weigeren aan zijn verzekerde of zijn prestatie verminderen. In geval van niet-tegenwerpelijkheid van het verweer moet de verzekeraar presteren ten overstaan van de benadeelde terwijl hij in de verhouding met zijn verzekerde hiertoe niet gehouden is. Hierdoor ontstaat een onevenwicht tussen de verbintenissen van de verzekeraar en de verzekerde. Artikel 152, tweede lid, Wet Verzekeringen herstelt dat onevenwicht door de verzekeraar toe te laten zich in de verzekeringsovereenkomst een recht van verhaal tegen de verzekeringnemer en de verzekerde voor te behouden[2212]. Door het verhaal van de verzekeraar komt de schadelast uiteindelijk toch bij de verzekeringnemer of de verzekerde te liggen[2213].

475. De grondslag van het recht van verhaal bepaalt de rechtspositie van de verzekeringnemer en de verzekerde tegenover de verzekeraar die zijn uitgaven wil terugvorderen. Het verhaal van de verzekeraar gaat terug op de mogelijkheid die artikel 152, tweede lid, Wet Verzekeringen hem geeft om zich dat recht voor te behouden en steunt op het beding in de verzekeringsovereenkomst dat hierin voorziet (hoofdstuk I). De verzekeraar kan zijn recht van verhaal naar gelang het geval richten tegen de verzekeringnemer of de verzekerde (hoofdstuk II). De uitoefening van dat recht is niet alleen onderworpen aan het vereiste van een contractueel beding maar ook aan de voorwaarde van een voorafgaande vergoeding van de benadeelde (hoofdstuk III, A), een kennisgeving door de verzekeraar van zijn voornemen om het recht uit te oefenen (hoofdstuk III, B) en eventueel een oorzakelijk verband tussen de tekortkoming van de verzekeringnemer en verzekerde en het schadegeval (hoofdstuk III, C). Het verhaal leidt verder niet noodzakelijk tot een volledige terugbetaling van de uitgaven van de verzekeraar maar kan in de verzekeringsovereenkomst beperkt worden (hoofdstuk IV). Tenslotte kan het verhaal een misbruik van recht door de verzekeraar uitmaken of kan de verzekeraar ervan afstand doen (hoofdstuk V) dan wel een akkoord hierover sluiten met de verzekeringnemer en de verzekerde (hoofdstuk VI).

2212 Cass. 28 november 1975, *Pas.* 1976, I, 397 met noot E.K.. Zie ook: H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 50, nr. 79.

2213 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 525, nr. 759.

HOOFDSTUK 1. GRONDSLAG VAN HET RECHT VAN VERHAAL

A. Algemeen

476. Artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen[2214] geeft aan de verzekeraar de mogelijkheid om zich in de verzekeringsovereenkomst een recht van verhaal voor te behouden tegen de verzekeringnemer en, indien daartoe grond bestaat, tegen een verzekerde die niet de verzekeringnemer is, voor zover hij volgens de wet of de verzekeringsovereenkomst de prestaties had kunnen weigeren of verminderen[2215]. Het verhaal vereist dus enerzijds een contractueel beding dat in een recht van verhaal voorziet en is anderzijds beperkt tot de gevallen waarin de verzekeraar geen of geen volledige dekking aan de verzekerde moet verlenen op grond van een wettelijke of contractuele bepaling.

B. Beding in de verzekeringsovereenkomst

I. Vereiste van een contractueel beding

477. Dat artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen aan de verzekeraar de mogelijkheid geeft om zich een recht van verhaal voor te behouden, heeft tot gevolg dat de verzekeraar slechts dat recht heeft wanneer de verzekeringsovereenkomst dit bepaalt[2216]. De verzekeringsovereenkomst moet in een recht van verhaal van de verzekeraar voorzien[2217]. De uitoefening van dat recht door de verzekeraar steunt hierdoor op dat contractueel beding en niet op artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen[2218]. Het vereiste van een contractueel beding houdt in dat de partijen in de verzekeringsovereenkomst zelf de gevallen van verhaal bepalen. Waar de

---

2214 De invoering van artikel 88 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 152 Wet Verzekeringen, heeft aanleiding gegeven tot problemen van overgangsrecht. Deze wetsbepaling vindt toepassing wanneer zij reeds in werking is getreden op het ogenblik van het schadegeval (Cass. 2 september 2005, *RW* 2007-08, 1113, met noot, *VAV* 2006, 526, *JLMB* 2007, 420) en ook op de verzekeringsovereenkomst van toepassing is (Cass. 6 maart 2003, *De Verz.* 2004, 41).

2215 De Nederlandse tekst van het voormalige artikel 88, eerste lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst bepaalde "*(...) voor zover hij volgens de wet* ***op*** *de verzekeringsovereenkomst gerechtigd mocht zijn (...)*". Uit de Franse tekst blijkt dat de wetgever bedoelt "*...volgens de wet* ***of*** *de verzekeringsovereenkomst (...)*" (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak Verzekering burgerlijke aansprakelijkheid motorrijtuigen, *TPR* 1998, 186, nr. 60.1). De wetgever heeft deze fout in artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen rechtgezet.

2216 Dit was ook reeds het geval in de WAM-verzekering onder de WAM 1956 (Cass. 30 mei 1975, *AC* 1975, 1035, *RW* 1975-76, 993; Cass. 17 juni 1965, *RW* 1966, 1401. Zie ook: S. FREDERICQ, L'opposabilité des dispositions du contrat d'assurance "*R.C. automobile*" aux assurés autres que le preneur, en cas de faute lourde du conducteur, (noot bij Cass. 28 november 1975), *RCJB* 1978, p. 155, nr. 12.

2217 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 525-526, nr. 760; Pol. Mechelen 8 september 2004, *VAV* 2005, 108; Pol. Brugge 7 maart 2000, *VKJ* 2000, 255, nr. 2000/127; Pol. Brugge 8 mei 2007, *De Verz.* 2007, 342; Pol. Antwerpen 13 november 1997, *RW* 1998-99, 1426.

2218 Cass. 2 september 2005, *RW* 2007-08, 1113, *VAV* 2006, 526, *JLMB* 2007, 420; Cass. 6 maart 2003, *De Verz.* 2004, 41.

verzekeraar in de regel de verzekeringsovereenkomst opstelt, bepaalt hij dus de gevallen van verhaal[2219]. Deze contractsvrijheid speelt echter niet wanneer een wettelijke reglementering voorziet in een regeling van het recht van verhaal van de verzekeraar[2220]. Dit is het geval in de WAM-verzekering waar de artikelen 24 en 25 Modelovereenkomst het verhaal van de WAM-verzekeraar regelen[2221]. Gelet op het dwingend karakter van deze bepalingen kan de verzekeringsovereenkomst geen andere verhaalsgronden bevatten dan degene die in de modelovereenkomst zijn bepaald[2222]. De opsomming van de gevallen van verhaal in artikel 25 Modelovereenkomst is dus limitatief[2223].

478. De contractuele grondslag van het verhaal bedoeld in artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen, sluit uit dat de verzekeraar dit verhaal kan steunen op een buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekeringnemer of de verzekerde[2224]. Waar de verzekeringsovereenkomst dekking verleent voor de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde, zou een verhaal op dezelfde grond tegen de verzekerde het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst teniet doen. De verzekeraar zou in dat geval van de verzekerde terugvorderen hetgeen waartoe hij zich in de overeenkomst verbonden heeft. Bovendien lijdt de verzekeraar door de vergoeding van de benadeelde geen eigen schade[2225]. Hij levert enkel de prestatie waartoe hij op grond van de verzekeringsovereenkomst gehouden is. De verzekeraar kan evenmin verhaal nemen op zijn verzekerde door het instellen van een subrogatoire vordering. De verzekeraar die de benadeelde vergoedt, wordt op grond van artikel 95 Wet Verzekeringen gesubrogeerd in de rechten van de benadeelde tegen derden maar niet tegen de verzekerde. Zoals bij een verhaal op grond van de buitencontractuele

---

2219 Bijvoorbeeld in de verzekering BA medische (B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 415, nr. 66) of in de verzekering BA architect (Luik 10 januari 2008, *RRD* 2009, 223).

2220 Het KB 12 januari 1984 beheerst weliswaar de gezinaansprakelijkheidsverzekering maar bevat geen bepalingen met betrekking tot een recht van verhaal van de verzekeraar. De noodzaak hiertoe is echter beperkt omdat deze verzekering niet verplicht is en de verweermiddelen die steunen op een feit dat het schadegeval voorafgaat, dus niet tegenwerpelijk zijn aan de benadeelde.

2221 Het verhaal van de verzekeraar is niet gegrond op artikel 11, § 2, Gemeenschappelijke Bepalingen behorende bij de Benelux-Overeenkomst van 24 mei 1966, noch op artikel 11, tweede lid, WAM 1956, artikel 16, eerste lid, WAM 1989 of artikel 88, eerste lid, Wet Verzekeringen (Cass. 25 april 1991, *AC.* 1990-91, 871; Cass. 30 mei 1975, *AC* 1975, 1035).

2222 P. COLLE, Enkele bedenkingen bij de nieuwe Modelovereenkomst van 14 december 1992 inzake de verplichte motorrijtuigenverzekering, *De Verz.* 1993, 538, nr. 26; G. JOCQUE, *Artikelsgewijze Commentaar Verzekeringen*, Artikel 1 KB 14 december 1991, Kluwer Mechelen 2000, p. 5-7.

2223 In de modelovereenkomst 1956 was de opsomming van de verhaalsgronden exemplatief. Door de limitatieve opsomming in de modelovereenkomst 1989 is het voor de verzekeraar niet meer mogelijk om verhaal uit te oefenen op grond van een tekortkoming van de verzekerde die niet in de opsomming bepaald is (N. DENOËL, Quelques considérations sur le nouveau contrat-type automobile. Intervention au colloque organisé le 14 juin 1993 par le CIEAU, *De Verz.* 1994, 361).

2224 J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 272, nr. 476; Luik 27 mei 1997, *JLMB* 1998, met noot B. DUBUISSON, Les recours de l'assureur; Rb. Dinant 18 maart 1992, *JLMB* 1994, 332 met noot F. DEMBOUR; Rb. Dinant 28 januari 1987, *RGAR* 1989, 11509; Pol. Turnhout 12 december 2000, *AJT* 2001-02, 746; *contra*: Vred. Oostende 25 januari 1991, *RW* 1994-95, 201.

2225 M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 300, nr. 471.

aansprakelijkheid van de verzekerde, zou trouwens ook het verhaal op grond van een conventionele subrogatie in de rechten van de benadeelde het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst teniet doen[2226]. Dit sluit meteen ook een subrogatoir verhaal op grond van artikel 1251, 3° BW uit[2227].

II. Bewijs van het beding

479. Doordat de uitoefening van het recht van verhaal steunt op een contractueel beding, moet de verzekeraar bewijzen dat een beding van verhaal in de verzekeringsovereenkomst is opgenomen. Op grond van artikel 64 Wet Verzekeringen moet hij dat bewijs leveren door een geschrift, een begin van bewijs door geschrift aangevuld met getuigen of vermoedens of een bekentenis van de verzekerde[2228]. De verzekeraar kan niettemin van het bewijs van het beding van verhaal ontheven zijn wanneer dit beding op grond van een wettelijke reglementering deel uitmaakt van de verzekeringsovereenkomst. Dit is het geval in de WAM-verzekering waar het recht van verhaal opgenomen is in de artikelen 24 en 25 Modelovereenkomst. Deze bepalingen van de modelovereenkomst, die tot voordeel strekken van de verzekeraar, hebben een aanvullend karakter[2229]. Zij worden dus geacht deel uit te maken van de verzekeringsovereenkomst waardoor zij de partijen binden en de partij die beweert dat van de bepalingen van de overeenkomst werd afgeweken, hiervan het bewijs moet leveren[2230.] De WAM-verzekeraar moet bijgevolg

---

[2226] Luik 10 januari 2008, *RRD* 2009, 223; zie ook: P. VAN OMMESLAGHE, Le paiement avec subrogation et le droit des assurances, in *Melanges Philipe Gérard*, Bruylant Brussel 2002, p. 115-116, nr. 37; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 179, nr. 42: "*Cette subrogation serait une hérésie...*"

[2227] In Frankrijk wordt het verhaal van de verzekeraar op grond van de subrogatie bepaald in artikel 1251, 3° BW wel toegestaan. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de verzekeraar betaald heeft "*voor een ander*", met name zijn verzekerde (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 788, nr. 437). De subrogatoire grondslag van het verhaal belet niet dat dit toch beperkt wordt, zo niet zou het verhaal elk nut aan de verzekeringsovereenkomst ontnemen (M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 325, nr. 516).

[2228] Wanneer de verzekeraar enkel de bijzondere voorwaarden voorlegt, bewijst hij niet dat in de polis een recht van verhaal dat zou voorkomen in de algemene voorwaarden, werd bedongen. Dit geldt ook wanneer de bijzondere voorwaarden vermelden dat de algemene voorwaarden verkrijgbaar zijn op aanvraag (R. SIERENS, Bewijs van het recht van verhaal van de verzekeraars in het kader van een overeenkomst BA-motorrijtuigenverzekering, (noot bij Cass. 9 maart 2007), *TBH* 2007, 814, nr. 2).

[2229] I. BOONE, Het regresrecht van de WAM-verzekeraar: een ondertekende polis hoeft niet, (noot bij Cass. 9 maart 2007), *De Verz.* 2007, 324, nr. 9.

[2230] Voor het arrest van 9 maart 2007 van het Hof van Cassatie nam de lagere rechtspraak overwegend aan dat de verzekeraar de polis moest overleggen om te kunnen nagaan of al dan niet een beding van verhaal in de verzekeringsovereenkomst opgenomen was (Rb. Dendermonde 16 juni 2005, *De Verz.* 2006, 79; Rb. Brugge 25 maart 2004, *RW* 2006-07, 730; Pol. Antwerpen 26 april 2006, *VAV* 2007, 106; Pol. Brugge 26 december 2005, *VAV* 2007, 33; Pol. Mechelen 23 december 2005, *VAV* 2007, 426; Pol. Brugge 23 juni 2005, *TGR* 2008, 122; Pol. Brugge 5 september 2002, *TAVW* 2003, 298). De lagere rechtspraak volgt nu de zienswijze van het Hof van Cassatie (Rb. Antwerpen 18 februari 2008, *VAV* 2008, 275; Rb. Brugge 24 april 2007, *RW* 2010-11, 849; Rb. Oudenaarde 14 september 2005, *De Verz.* 2007, 207; Rb. Brugge 26 april 2007, *T.G.R.* 2008, 111 met noot L. VAN DORPE, De modelpolis: de afwijking is te bewijzen; Pol. Luik 20 januari 2010, *VAV* 2011, 313; Pol. Brugge 3 oktober 2007, *De Verz.* 2008, 301; Pol. Brugge 3 september 2007, *VAV* 2008, 39). Toch zijn er nog dissidente geluiden (Pol. Brussel 19 april

niet aantonen dat de verzekeringsovereenkomst een recht van verhaal bevat, zoals bepaald in artikel 25 Modelovereenkomst. Het staat aan de verzekerde te bewijzen dat het wettelijk bepaalde recht van verhaal niet in de verzekeringsovereenkomst werd opgenomen[2231].

III. Verhaal zonder contractueel beding

a. Overheid als verzekeraar

480. Op grond van artikel 10, § 1, WAM zijn de Belgische Staat en de andere in deze bepaling vermelde overheden niet verplicht een WAM-verzekering te sluiten voor de motorrijtuigen die hun toebehoren of op hun naam zijn ingeschreven. Wanneer zij geen WAM-verzekering hebben gesloten, dekken zij zelf op grond van artikel 10, § 3, WAM overeenkomstig de WAM-wet de burgerrechtelijke aansprakelijkheid waartoe het motorrijtuig aanleiding kan geven. Zij hebben dan dezelfde verplichtingen tegenover de benadeelde als de verzekeraar. De overheid moet dus op grond van artikel 10, § 3, WAM het slachtoffer vergoeden hetzij op grond van aansprakelijkheid, hetzij zoals een verzekeraar[2232]. Wanneer de overheid zelf aansprakelijk is voor het ongeval, steunt de vordering van de benadeelde op het aansprakelijkheidsrecht. Pas wanneer de overheid zelf niet aansprakelijk is voor het ongeval, vervult zij de functie van verzekeraar[2233]. Dit onderscheid heeft zijn weerslag op het verhaalsrecht van de overheid. Wanneer de overheid de benadeelde heeft vergoed omdat zij zelf aansprakelijk is voor het ongeval, kan zij de betaalde vergoeding terugvorderen van de schadeveroorzaker overeenkomstig de gemeenrechtelijke regels van het verhaal van de overheid op haar personeelsleden en organen[2234]. Dit verhaalsrecht wordt dan beheerst door de wet van 10 februari 2003[2235]. Indien de overheid niet zelf aansprakelijk is voor het ongeval en bijgevolg optreedt zoals een verzekeraar die de aansprakelijkheid dekt van de houder of de bestuurder van het motorrijtuig, kan zij haar uitgaven terugvorderen zoals een verzekeraar. Dit laat de overheid toe om haar uitgaven in geval van een grove fout van de bestuurder of de houder terug te

2010, *VAV* 2010, 390; Rb. Brugge 22 maart 2008, *T.Pol.* 2009, 175; Pol. Brugge 13 oktober 2008, *VAV* 2009, 161; Pol. Brugge 19 november 2007, *VAV* 2008, 129).

2231 Cass. 9 maart 2007, *De Verz.* 2007, 319 met noot I. BOONE, Het regresrecht van de WAM-verzekeraar: een ondertekende polis hoeft niet, *TBH* 2007, 811 met noot R. SIERENS, Bewijs van het recht van verhaal van de verzekeraar in het kader van een overeenkomst BA-motorrijtuigenverzekering; Cass. 14 april 2008, C.07.0540.N en C.07.0524.N; Cass. 18 januari 2010, *NjW* 2010, 276 met noot G JOCQUE; Cass. 5 maart 2010, *JLMB* 2011, 2063 met noot B. DUBUISSON, Ceci n'est pas un contrat; Cass. 18 oktober 2010, C.10.0262.N.

2232 De beide hypotheses worden in de rechtspraak niet steeds duidelijk uit elkaar gehouden (Brussel 19 oktober 1999, *RGAR* 2001, 13415 met noot J.-L. FAGNART, L'action récursoire de l'Etat contre son organe responsable d'un accident de la circulation: niettegenstaande de Staat zelf burgerrechtelijk aansprakelijk was, oordeelde het Hof : "*le recours de l'Etat s'apparente à l'action récursoire menée par l'assureur à charge de son assuré dans le cadre de la loi du 1er juillet 1956*").

2233 Dit is onder meer het geval wanneer de bestuurder het voertuig van de overheid gebruikt voor privédoeleinden en een ongeval ermee veroorzaakt buiten elk dienstverband met deze overheid.

2234 In dit geval is artikel 88, tweede lid, Wet Verzekeringen niet van toepassing (Pol. Brugge 12 april 2005, *RW* 2008-09, 1016).

2235 *BS* 27 februari 2003.

vorderen[2236]. Zij vordert dan haar uitgaven terug zonder dat zij zich dat recht heeft voorbehouden, zoals op grond van artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen wel vereist is voor de WAM-verzekeraar[2237]. Dit belet niet dat de overheid enkel verhaal kan uitoefenen in de gevallen waarin ook de WAM-verzekeraar een recht van verhaal zou gehad hebben[2238].

b. Restitutie na nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst

481. De verzekeraar kan zijn uitgaven ook terugvorderen van de verzekeringnemer en de verzekerde na nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst. Het verhaal steunt dan niet op een beding van de verzekeringsovereenkomst maar op de restitutieverplichting die het gevolg is van de nietigverklaring[2239]. Deze verplichting houdt in dat de partijen zoveel mogelijk worden geplaatst in dezelfde toestand als die waarin zij zich zouden bevinden indien zij niet hadden gecontracteerd[2240]. De terugbetaling van de uitgaven van de verzekeraar door de verzekerde ingevolge nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst na het schadegeval plaatst de partijen terug in de toestand waarin zij zich zouden bevonden hebben zonder verzekeringsovereenkomst. In dat geval zou niet de verzekeraar maar wel de verzekerde de schade van de benadeelde hebben moeten vergoeden[2241]. De grond waarop de nietigverklaring en restitutie steunt, kan ook een grond voor een contractueel verhaal zijn wanneer een beding van de verzekeringsovereenkomst hierin voorziet. Dit is het geval bij opzettelijke verzwijging in de WAM-verzekering. Opzettelijke verzwijging laat een nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst op grond van artikel 59 Wet Verzekeringen toe terwijl artikel 25, 1°, b) Modelovereenkomst in dat geval ook voorziet in een recht van verhaal voor de

---

2236 De Benelux-Overeenkomst, noch de daarbij behorende Gemeenschappelijke Bepalingen beogen regels te geven volgens welke de burgerrechtelijke aansprakelijkheid zou moeten gedekt worden waartoe motorrijtuigen behorende aan de Staat, die van het aangaan van een verzekeringsovereenkomst is vrijgesteld, aanleiding kunnen geven. Deze regels zijn gelegen op het terrein dat overgelaten is aan de nationale wetgeving. De Gemeenschappelijke Bepalingen verzetten zich dan ook niet ertegen dat de Staat die van de verplichting tot verzekering is vrijgesteld, een recht van verhaal volgens zijn nationale wet uitoefent (Benelux-Gerechtshof 19 januari 1981, *De Verz.* 1982, 85).

2237 Cass. 16 december 2004, *AC* 2004, 2077, *VAV* 2006, 358.

2238 Cass. 12 november 1970, *AC.* 1971, 236.

2239 Cass. 25 februari 2005, *RW* 2005-06, 1585 met noot G. JOCQUE, Restitutie bij een nietige verzekeringsovereenkomst, *RGAR* 2006, 14128 en *TBH* 2005, 861; Cass. 4 mei 2007, *TBH* 2007, 817, met G. JOCQUE, Geen kennisgevingsplicht bij gemeenrechtelijk verhaal van de verzekeraar op grond van een nietige verzekeringsovereenkomst. Voor enkele toepassingen zie: Rb. Doornik 20 september 2011, *De Verz.* 2012, 541; Pol. Brugge 12 maart 2010, *RW* 2010-11, 1612, *VAV* 2013, 29; Pol. Brugge 6 juni 2008, *RW* 2011-12, 538.

2240 Cass. 10 mei 2012, *RW* 2012-13, 985 met noot A. VAN OEVELEN, Gevolgen van de nietigverklaring van een woninghuurovereenkomst wegens niet-naleving van de gewestelijke woonkwaliteitsnormen.

2241 Het Franse Hof van Cassatie is van oordeel dat de vordering van de aansprakelijkheidsverzekeraar tegen de verzekerde na nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst gesteund is op een onverschuldigde betaling. De vordering op deze grond moet volgens het Franse Hof gericht worden tegen de "*werkelijke schuldenaar*" van de vergoeding (M. ASSELAIN, Répétition de l'indu: contre qui l'assureur *solvens* doit-il agir? (noot bij Cass. Fr. 2 juli 2014), *RGDA* 2014, 428).

verzekeraar[2242]. De verzekeraar kan zijn vordering steunen op de beide rechtsgronden of naargelang het geval opteren voor één van beide rechtsgronden.

c. Opzet als autonome grond van verhaal

482. Een laatste mogelijke grond van verhaal van de verzekeraar tegen de verzekeringnemer en de verzekerde zonder een contractueel beding, is opzet. Sommige rechtsleer verdedigt dat de kwade trouw van de verzekerde die een schadegeval opzettelijk heeft veroorzaakt, een autonome rechtsgrond voor verhaal van de verzekeraar tegen de verzekerde oplevert. Het algemeen rechtsbeginsel "*fraus omnia corrumpit*"[2243] zou zich ertegen verzetten dat de dader van een opzettelijk schadegeval van de verzekeringsdekking kan genieten[2244]. Hieruit zou dan voortvloeien dat de verzekeraar op grond van dit algemeen rechtsbeginsel zijn uitgaven van de verzekerde kan terugvorderen. De verplichte verzekeraar moet de benadeelde vergoeden omdat hij hem ingevolge artikel 151, § 1, eerste lid Wet Verzekeringen het opzettelijk veroorzaken van het schadegeval niet kan tegenwerpen. Dit belet niet dat er in de verhouding tussen de verzekeraar en verzekerde geen dekking is. Dit heeft tot gevolg dat de verzekerde geen voordeel haalt uit het door hem gepleegd bedrog. Het algemeen rechtsbeginsel "*fraus omnia corrumpit*" kan dan ook geen autonome rechtsgrond zijn voor het verhaal waar de wettelijke regeling het opzettelijke schadegeval sanctioneert met afwezigheid van dekking in de verhouding tussen de verzekeraar en de verzekerde[2245].

C. Weigering of vermindering van de prestatie van de verzekeraar

I. Verhaal bij interne verweermiddelen

483. De verzekeraar kan zich slechts een recht van verhaal voorbehouden in de verzekeringsovereenkomst voor de gevallen waarin hij aan de verzekerde geen of geen volledige dekking moet verlenen op grond van een wettelijke of contractuele

[2242] De verzekeraar is niet verplicht de nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst te vorderen om een verhaal op grond van artikel 25, 1°, b Modelovereenkomst te kunnen uitoefenen (Gent 3 januari 1997, *RGAR* 1998, 12943; Luik 14 juni 1997, *RGAR* 1997, 12814).

[2243] Het algemeen rechtsbeginsel *"fraus omnia corrumpit*" vereist een oogmerk om te schaden. Een redelijkerwijze voorzienbare schade volstaat niet (A. LENAERTS, Over de sanctionering van het wilsgebrek bedrog en de afwezigheid van invloed van de onopzettelijke fout van het slachtoffer: een toepassing van fraus omnia corrumpit, (noot bij Cass. 18 maart 2010) *TBBR* 2012, 42, nr. 11). Dit spoort met het opzetbegrip bedoeld in artikel 62 Wet Verzekeringen zoals het thans wordt omschreven door het Hof van Cassatie (zie randnummers 446-448).

[2244] K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 161, nr. 3.2.2; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 183, nr. 46.

[2245] In de eerste plaats moet een beroep gedaan worden op de specifieke wettelijke bepalingen waarin het algemeen rechtsbeginsel is verankerd (A. LENAERTS, Fraus omnia corrumpit: autonome rechtsfiguur of miskend correctiemechanisme, *RW* 2013-14, 377-378, nr. 29).

bepaling. Vereist is dat de verzekeraar de benadeelde moet vergoeden terwijl hij tegenover zijn verzekerde over een verweermiddel beschikt dat hij aan de benadeelde niet kan tegenwerpen. Het recht van verhaal kan dus slechts betrekking hebben op interne verweermiddelen[2246]. Externe verweermiddelen betreffende het bestaan of de draagwijdte van de verzekeringsovereenkomst kan niet leiden tot een contractueel verhaal van de verzekeraar. Wanneer de verzekeraar zich beroept op de afwezigheid van een verzekeringsovereenkomst of op een uitsluiting uit de dekking, kan hij niet gehouden zijn de benadeelde te vergoeden en *a fortiori* tegen zijn verzekerde geen verhaal uitoefenen voor zijn uitgaven[2247]. De interne verweermiddelen die een recht van verhaal opleveren, kunnen hun grond vinden in een wettelijke bepaling die op de verzekeringsovereenkomst van toepassing is[2248] dan wel op een beding van de verzekeringsovereenkomst zelf[2249].

II. Het oorzakelijk verband tussen de tekortkoming van de verzekeringnemer en de verzekerde en het schadegeval

484. De verzekeringsovereenkomst moet de gevallen bepalen waarin de verzekeraar zijn prestatie had kunnen weigeren of verminderen en die hem bijgevolg een recht van verhaal geven. Artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen vereist niet dat het verhaal afhankelijk is van een oorzakelijk verband tussen de tekortkoming van de verzekeringnemer en de verzekerde die leidt tot de weigering of vermindering van de prestatie van de verzekeraar, en het schadegeval. Een verhaal zonder dit verband is mogelijk. Dit is in de WAM-verzekering het geval voor het verhaal wegens schorsing van de dekking ingevolge niet-betaling van de premie (artikel 25, 1°, a) Modelovereenkomst) en het verhaal wegens verzwijging of valse verklaring bij het sluiten of in de loop van de verzekeringsovereenkomst (artikel 25, 1°, b) en c) Modelovereenkomst)[2250].

485. De weigering of vermindering van de prestatie van de verzekeraar kan het bestaan vereisen van een oorzakelijk verband tussen de tekortkoming en het schadegeval. Ook voor de uitoefening van het verhaal door de verzekeraar moet dit verband dan bestaan. Dit is het geval bij een verhaal op grond van een tekortkoming zoals bedoeld in artikel 65, eerste lid, Wet Verzekeringen dat het verval van dekking afhankelijk maakt van een oorzakelijk verband met het schadegeval. Aangezien de

[2246] Zie deel 4.

[2247] C. VAN SCHOUBROECK, Verhaal van de WAM-verzekeraar en artikel 11 WLVO, (noot bij Cass. 19 juni 2009), *TBH* 2010, 70-71, nr. 5.

[2248] Hieronder wordt elke wet verstaan die op de verzekeringsovereenkomst van toepassing is (S. FREDERICQ, L'opposabilité des dispositions du contrat d'assurance "*R.C. automobile*" aux assurés autres que le preneur, en cas de faute lourde du conducteur, (noot bij Cass. 28 november 1975), *RCJB* 1978, p. 155, nr. 12: "*Par 'loi' il faut comprendre non seulement la loi du 1er juillet 1956, mais également la loi du 11 juin 1874*").

[2249] Cass. 23 juni 1972, *AC* 1972, 1014.

[2250] Gent 14 november 1997, *TAVW* 1998, 81; Gent 18 september 1996, *RGAR* 1998, 12904; Antwerpen 25 november 1986, *De Verz.* 1988, 76; Pol. Brugge 24 mei 2007, *VAV* 2007, 344; Pol. Brugge 24 januari 2007, *De Verz.* 2007, 440; Pol. Brugge 7 maart 2000, *VKJ* 2000, 255, nr. 2000/127; Rb. Charleroi 25 maart 1981, *De Verz.* 1981, 491.

afwezigheid van dekking wegens een grove fout in de zin van artikel 8, tweede lid, Wet Verzekeringen een toepassing uitmaakt van artikel 65, is bij een verhaal op grond van een grove fout een oorzakelijk verband tussen deze fout en het schadegeval vereist. Artikel 25, 2°, b) Modelovereenkomst vormt hiervan in de WAM-verzekering een toepassing. Volgens deze bepaling kan de verzekeraar verhaal uitoefenen wanneer het schadegeval veroorzaakt is "*door een van de volgende gevallen van grove schuld: rijden in staat van dronkenschap of in een gelijkaardige toestand die het gevolg is van het gebruik van producten andere dan alcoholische dranken*". Het schadegeval moet (mede) veroorzaakt zijn door het sturen in een staat van dronkenschap of een gelijkaardige toestand[2251]. In sommige gevallen voorziet de verzekeringsovereenkomst evenwel niet in een vereiste van oorzakelijk verband, maar kan de grond van het verhaal niettemin aangezien worden als een grove fout of tekortkoming zoals bedoeld in artikel 65 Wet Verzekeringen. Artikel 25, 3°, b) Modelovereenkomst geeft aan de WAM-verzekeraar een recht van verhaal wanneer het rijtuig wordt bestuurd door een persoon die niet voldoet aan de voorwaarden die de Belgische wet en reglementen voorschrijven om dat rijtuig te besturen. Bij het arrest van 19 juni 2009 oordeelde het Hof van Cassatie dat artikel 11 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 65 Wet Verzekeringen, geen afbreuk doet aan artikel 25, 3°, b) Modelovereenkomst[2252]. Volgens het Hof is dit verhaal niet gesteund op een door de verzekeringsovereenkomst opgelegde verplichting maar op de miskenning van een wettelijke bepaling[2253]. Aldus is geen oorzakelijk verband tussen het rijden in strijd met de Belgische wetten en reglementen en het ongeval vereist[2254]. Deze zienswijze is evenwel voor kritiek vatbaar. Artikel 25, 3°, b) Modelovereenkomst kan ook zo begrepen worden dat de tekortkoming van de

---

2251 Niet vereist is dat deze toestand de enige of determinerende oorzaak is (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak Verzekering burgerlijke aansprakelijkheid motorrijtuigen, *TPR* 1998, 225, nr. 69.4). Het volstaat dat de dronkenschap medeoorzaak van de schade is (Pol. Gent 13 oktober 2003, *VAV* 2004, 239).

2252 Cass. 19 juni 2009, *VAV* 2009, 375 met noot L. BREWAEYS, *RGAR* 2010, 14650, *RW* 2010-11, 1128.

2253 Ook in het arrest van 19 februari 2009 oordeelde het Hof van Cassatie reeds dat artikel 25, 3°, b Modelovereenkomst geen enkele andere voorwaarde voor het verhaal voorziet "*que le non-respect de la loi, des règlement ou du contract*" (Cass. 19 februari 2009, *VAV* 2010, 4; Cass. 19 februari 2009, *VAV* 2010, 4, *JLMB* 2011, 2049 met noot B. DUBUISSON, Ceci n'est pas une déchéance...). Het hof van Cassatie heeft rechtspraak bevestigd bij het arrest van 13 september 2012 (Cass. 13 september 2012, *RGAR* 2012, 14931, *RW* 2014-15, 738, kopje). Dezelfde zienswijze is terug te vinden in de lagere rechtspraak: Rb. Brugge 28 mei 2009, *VAV* 2009, 332; Pol. Brugge 24 mei 2007, *VAV* 2007, 344; Sommige rechtspraak vereist toch een oorzakelijk verband op grond van artikel 11 Wet Verzekeringen. Zie: Pol. Verviers 7 september 2009, *JLMB* 2011, 2082; Pol. Charleroi 11 maart 2010, *VAV* 2010, 263; Pol. Nijvel 11 juni 2012, *RGAR* 2012, 14917.

2254 De overgrote meerderheid van de lagere rechtspraak oordeelt in die zin: Bergen 20 juni 2000, *RGAR* 2002, 13622; Gent 23 september 1998, *TAVW* 1998, 241; Rb. Antwerpen 19 februari 2008, *VAV* 2008, 277; Rb. Charleroi 7 februari 2013, *VAV* 2014, 16; Rb. Antwerpen 18 februari 2008, *VAV* 2008, 275; Rb. Brugge 15 maart 2007, *VAV* 2007, 332, *RW* 2009-10, 287; Rb. Turnhout 27 mei 2004, *RW* 2004-05, 1189; Pol. Brussel 30 mei 2013, *T.Verz.* 2014, 1967; Pol. Brussel 28 februari 2011, *VAV* 2011, 266; Pol. Brugge 16 september 2008, *RW* 2009-10, 1704; Pol. Brugge 8 mei 2007, *De Verz.* 2007, 342; Pol. Gent 10 november 2008, *RABG* 2009, 709; Pol. Bergen 14 september 2006, *VAV* 2008, 199; Pol. Brugge 11 januari 2006, *T. Vred.* 2006, 98, *De Verz.* 2007, 83, *T. Pol* 2006, 98; Pol. Verviers 17 mei 2004, *T. Vred.* 2004, 277; Pol. Brugge 16 juni 2010, *VAV* 2011, 193; Rb. Charleroi 7 december 2011, *VAV* 2012, 120; Pol. Gent 31 januari 2013, *T.Pol.* 2013, 79.

verzekerde die erin besloten ligt, een grove fout uitmaakt waardoor toch een oorzakelijk verband met het schadegeval vereist is[2255].

486. Wanneer het recht van verhaal een oorzakelijk verband tussen de tekortkoming van de verzekeringnemer en de verzekerde en het schadegeval vereist, moet de verzekeraar dit verband bewijzen. Voor het verhaal op grond van artikel 25, 2°, b) Modelovereenkomst moet de WAM-verzekeraar dus aantonen dat het ongeval (mede) veroorzaakt is door de staat van dronkenschap of een gelijkaardige toestand van de verzekerde[2256]. Hierbij steunt de verzekeraar vaak op een strafrechtelijke uitspraak die de verhaalsprocedure is voorafgegaan. Wanneer de strafrechter de verzekerde voor de misdrijven die de schade hebben veroorzaakt, en het sturen in staat van dronkenschap heeft veroordeeld tot één straf[2257], staat het oorzakelijk verband vast op grond van het strafrechtelijk gewijsde[2258]. Omgekeerd volgt uit het opleggen van afzonderlijke straffen niet noodzakelijk dat er geen oorzakelijk verband tussen deze misdrijven en het ongeval bestaat. De verzekeraar kan voor de burgerlijke rechter nog aantonen dat er toch een oorzakelijk verband bestaat tussen de staat van dronkenschap en het

---

2255 C. VAN SCHOUBROECK, Verhaal van de WAM-verzekeraar en artikel 11 WLVO, (noot bij Cass. 19 juni 2009), *TBH* 2010, 72, nr. 8-9; zie ook: D. WUYTS, De rol van de Modelovereenkomst in het verhaal van de WAM-verzekeraar tegen de verzekerde en de toepassingsvoorwaarden van art. 25, 3°, b, Modelovereenkomst, (noot bij Cass. 18 januari 2010), *RW* 2010-11, 1134, nr. 8; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 196-197, nr. 62.

2256 Onder de toepassing van artikel 25, 10° Modelovereenkomst 1956 werd de dronkenschap vermoed de oorzaak van het ongeval te zijn. De verzekeraar diende het oorzakelijk verband tussen de dronkenschap en het ongeval niet te bewijzen. Het behoorde aan de verzekerde om het bewijs te leveren dat de dronkenschap geen oorzakelijk verband had met het ongeval (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak Verzekering burgerlijke aansprakelijkheid motorrijtuigen, *TPR* 1998, 226-227, nr. 69.9; Cass. 3 december 1998, *AC* 1998, 1091, *VKJ* 1999, 154, nr. 99/52, *De Verz.* 2000, 237, *RCJB* 2000, 217; Brussel 28 september 1998, *RGAR* 1999, 13178; Pol. Brussel 15 mei 2008, *VAV* 2009, 117).

2257 Sommige uitspraken van de strafrechter hebben evenwel geen strafrechtelijk gezag van gewijsde. Dit is onder meer het geval wanneer de strafrechter geen beslissing ten gronde heeft genomen of de motivering aangaande de dronkenschap geen noodzakelijke steun vormt voor de strafrechtelijke beslissing. Ook de motivering van de strafmaat valt niet onder het strafrechtelijk gezag van gewijsde. Hetzelfde geldt een buitenlands vonnis (Luik 7 juli 1998, *VKJ* 1999, 172, nr. 99/62) of bij tegenstrijdigheden in het strafvonnis (C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN, H. COUSY, Overzicht van rechtspraak Verzekering burgerlijke aansprakelijkheid motorrijtuigen, *TPR* 1998, 231-236, nr. 70.4-70.5; F. RIGAUX, Chronique d'une mort annoncée: l'autorité "*erga omnes*" de la chose jugée au criminel, *RCJB* 2000, 228-229; zie ook: Cass. 20 oktober 1997, *AC* 1997, 1003; Bergen 24 februari 1997, *RGAR* 1998, 12898). Ook wanneer de strafrechter de opschorting van de uitspraak beveelt, volgt hieruit niet dat hij voor de diverse betichtingen één straf heeft uitgesproken en bijgevolg het oorzakelijk verband tussen deze feiten zou vaststaan (Cass. 23 september 2004, nr. C.03.0451.F; voor het bestreden vonnis zie: Rb. Dinant 12 februari 2003, *VKJ* 2003, 90, nr. 2003/36).

2258 Dit gezag geldt ook voor de redenen waarop de strafrechter zijn beslissing heeft laten steunen en die er de noodzakelijke grondslag van uitmaken (Cass. 23 september 2004, C.03.0451.F; Cass. 2 november 2001, *VKJ* 2002, 224, nr. 2002/101, *JLMB* 2002, 683, met noot B. CEULEMANS, Vers la suppression du caractère absolu de l'autorité de la chose jugée au pénal sur le procès civil ultérieur, en 2003, 4; Cass. 30 oktober 1997, *AC* 1997, 1046; Cass. 26 juni 1997, *AC* 1997, 718, *RW* 1997-98, 1086).

ongeval[2259]. De beslissing van de strafrechter heeft voor de verzekeraar immers geen gezag van gewijsde omdat hij in de strafprocedure niet vrij zijn belangen heeft kunnen verdedigen[2260]. Op grond van artikel 153, § 5 Wet Verzekeringen mag hij geen agressieve houding aannemen tegen zijn verzekerde voor het strafgerecht[2261]. Dit houdt in dat hij voor de strafrechter niet kan voorhouden dat zijn verzekerde het ongeval heeft veroorzaakt door zijn staat van dronkenschap. De verzekerde van zijn kant kan in de verhaalsprocedure niet voorhouden dat geen oorzakelijk verband bestaat tussen de misdrijven wanneer de strafrechter hem voor de misdrijven één straf heeft opgelegd. De verzekerde heeft zich in de strafprocedure wel kunnen verdedigen. Hij kan dus de beslissing van de strafrechter naderhand niet meer in vraag stellen[2262].

[2259] Cass. 2 oktober 1997, *AC* 1997, 889, *RW* 1997-98, 814, *De Verz.* 1998, 212; Cass. 2 november 2001, *VKJ* 2002, 225, nr. 2002/102, *JLMB* 2002, 683 met betrekking tot het oorzakelijk verband tussen het besturen van een voertuig met kale banden en het toebrengen van onopzettelijke slagen en verwondingen (zie eveneens Brussel 24 mei 2000, *RGAR* 2002, 13616); Brussel 21 oktober 2003, *RGAR* 2005, 14016; Luik 28 juni 1995, *RRD* 1996, 85; Brussel 3 december 1996, *RGAR*, 1998, 12987 met betrekking tot het sturen in staat van alcoholintoxicatie.

[2260] Gent 26 september 2003, *De Verz.* 2004, 726 met noot J. MUYLDERMANS; Luik 21 januari 1997, *RGAR* 1998, 13003; Pol. Charleroi 5 december 2008, *JLMB* 2009, 1303; Pol. Brugge 4 december 2006, *RW* 2007-08, 1085; Pol. Brugge 19 december 2005, *VAV* 2007, 427; Pol. Brugge 3 maart 2004, *De Verz.* 2006, 432.

[2261] Antwerpen 25 mei 2005, *RW* 2007-08, 1157; Brussel 3 februari 2003, *RGAR* 2004, 13914; Bergen 3 februari 1997, *RGAR* 1998, 13004.

[2262] Luik 21 januari 1997, *RGAR* 1998, 12942; Luik 28 juni 1995, *RRD* 1996, 85; Brussel 12 december 2003, *NjW* 2004, 124; Gent 2 juni 1995, *RGAR* 1999, 13041; Pol. Gent 13 oktober 2003, *VAV* 2004, 239; Pol. Brugge 25 mei 2000, *VKJ* 2001, 137, nr. 2001/54; Pol. Brugge 19 maart 2001, *VKJ* 2001, 317, nr. 2001/136; Pol. Brugge 1 december 1997, *TAVW* 1998, 19.

HOOFDSTUK II. SCHULDENAAR VAN HET VERHAAL

A. De verzekeringnemer

487. Artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen laat een verhaal van de verzekeraar toe tegen de verzekeringnemer en, indien daartoe grond bestaat, tegen de verzekerde die niet de verzekeringnemer is. De verzekeraar kan zich dus in de eerste plaats in de verzekeringsovereenkomst een recht van verhaal tegen de verzekeringnemer voorbehouden. De tekortkomingen van de verzekeringnemer die de verzekeraar niet kan tegenwerpen aan de benadeelde, hebben vaak een verband met het sluiten en de uitvoering van de verzekeringsovereenkomst. De verzekeringnemer kan zich schuldig gemaakt hebben aan een verzwijging of valse verklaring bij het sluiten of in de loop van de verzekeringsovereenkomst. Hij kan ook nagelaten hebben de premie te betalen waardoor de verzekeraar de dekking heeft geschorst. In de beide gevallen kan de verzekeringsovereenkomst voorzien in een recht van verhaal[2263].

488. Een verhaal tegen de verzekeringnemer is ook mogelijk voor tekortkomingen die niet aan hemzelf maar aan een andere verzekerde te wijten zijn. Zo voorziet artikel 25, 3° Modelovereenkomst onder meer in een verhaal tegen de verzekeringnemer wanneer het rijtuig op het ogenblik van het schadegeval werd bestuurd door een andere persoon die niet voldoet aan de voorwaarden die de Belgische wet en reglementen hiervoor bepalen, bijvoorbeeld door een persoon die de wettelijk vereiste leeftijd niet heeft om een motorrijtuig te besturen of geen rijbewijs heeft[2264] of wanneer het aantal wettelijk toegelaten vervoerde personen in het rijtuig overschreden werd. Doordat de tekortkomingen in deze gevallen niet bij de verzekeringnemer liggen, geeft artikel 25, 3° *in fine* Modelovereenkomst hem de mogelijkheid om aan te tonen dat de tekortkoming of de feiten waarop het verhaal gesteund is, te wijten zijn aan een andere verzekerde en dat ze zich hebben voorgedaan in strijd met zijn onderrichtingen of buiten zijn medeweten[2265]. De verzekeringnemer kan ook bewijzen dat de tekortkoming bij een derde ligt, bijvoorbeeld wanneer het ongeval is veroorzaakt door een minderjarige die het voertuig van zijn ouders gestolen heeft en de WAM-verzekeraar de benadeelde heeft vergoed op grond van de aansprakelijkheid van de ouders gesteund op artikel 1384, tweede lid, BW[2266]. De ouders tegen wie de WAM-verzekeraar verhaal neemt op grond van artikel 25, 3°, b) Modelovereenkomst omdat het motorrijtuig werd bestuurd door hun minderjarig kind dat hiertoe niet de vereiste leeftijd had, kunnen aantonen dat hun kind gehandeld heeft buiten hun

[2263] Wat voor de WAM-verzekering het geval is in artikel 25, 1°, b) en c) Modelovereenkomst (verzwijging) en artikel 25, 1°, a) Modelovereenkomst (niet-betaling premie).

[2264] Cass. 3 maart 1989, *AC* 1988-89, 762, *RW* 1989-90, 46, *RGAR* 1990, 11808 met noot RB.

[2265] Wanneer de verzekeringnemer als aansteller op grond van artikel 1384, derde lid, BW burgerrechtelijk aansprakelijk is voor de bestuurder, houdt dit niet in dat de aangestelde niet buiten zijn weten of niet tegen zijn instructies in heeft gehandeld (Cass. 3 januari 2002, *RW* 2003-2004, 1115, *VKJ* 2002, 255, nr. 2002/113, *RGAR* 2002, 13638).

[2266] De minderjarige is in dat geval geen verzekerde in de WAM-verzekering van het voertuig omdat hij het gestolen heeft (artikel 3, § 1, eerste lid, *in fine*, WAM).

medeweten en zonder hun toestemming[2267]. In deze gevallen kan de verzekeraar geen verhaal nemen tegen de verzekeringnemer.

B. De verzekerde die niet de verzekeringnemer is

489. Artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen laat ook toe dat de verzekeringsovereenkomst voorziet in een recht van verhaal van de verzekeraar tegen de verzekerde die niet de verzekeringnemer is. Dit verhaalsrecht lijkt problematisch omdat de verzekerde die niet de verzekeringnemer is, de verzekeringsovereenkomst niet heeft gesloten terwijl het verhaal steunt op een beding van deze overeenkomst en artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen zelf niet de wettelijke basis van de verhaalsvordering is. Enkel diegenen die zelf "*in eigen naam en voor eigen rekening*" de overeenkomst hebben gesloten, zijn partij in de overeenkomst[2268]. Een derde kan echter door een wilsuiting in de loop van een overeenkomst die anderen hebben aangegaan, partij worden in deze overeenkomst[2269]. Hij treedt dan toe tot deze overeenkomst waardoor hij rechten en plichten eraan ontleent. Door de toetreding tot het contract komt hij in dezelfde rechtspositie te staan als de oorspronkelijke contractpartijen[2270]. Dit vereist instemming van alle partijen[2271].

490. Een derde kan tot de verzekeringsovereenkomst toetreden waardoor hij verzekerde wordt en gebonden is door de bedingen van de verzekeringsovereenkomst[2272]. Hij treedt toe tot de bedingen van de verzekeringsovereenkomst die op hem betrekking hebben, zowel wat betreft degene die hem tot voordeel strekken als degene die hem verplichtingen opleggen[2273]. In de WAM-verzekering treedt degene die niet de verzekeringnemer is, toe tot de

[2267] Cass. 7 juni 2012, *NjW* 2012, 642 met noot D. WUYTS, *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 262 (samenvatting).

[2268] E. DIRIX, *Obligatoire verhoudinge tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 22, nr. 3.

[2269] C. GUELFICCI-THIBIERGE, De l'élargissement de la notion de partie au contrat... à l'élargissement de la portée du principe de l'effet relatif, *RTDciv.* 1994, 282, nr. 30.

[2270] E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 69, nr. 86; . DIRIX, De meerpartijenovereenkomst, *TPR* 1983, 773, nr. 19.

[2271] I. SAMOY, Le caméléon du droit des obligations: le contrat multipartite. Questions théoriques et pratiques concernant la conclusion des contrats à multiples parties, in P. WERY (coord.), *Droit des obligations: développements récents et pistes nouvelles*, Anthemis Luik 2007, p. 26, nr. 41; S. BAR en C. ALTER, *Les effets du contrat*, Kluwer Mechelen 2006, p. 31, nr. 60.

[2272] FREDERICQ spreekt weliswaar over "*un système inhabituel dans notre droit des contrats*" (S. FREDERICQ, L'opposabilité des dispositions du contrat d'assurance "R.C. automobile" aux assurés autres que le preneur, en cas de faute lourde du conducteur, (noot bij Cass. 28 november 1975), *RCJB* 1978, p. 162, nr. 22). Reeds in een arrest van 16 november 1857 oordeelde het Franse Hof van Cassatie: "*(...) quiconque a sciemment concourru à l'exécution d'une convention régulière, en vue d'en profiter, est tenu de satisfaire aux conditions résultant de cette convention*" (E. DIRIX, Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden, Kluwer Antwerpen 1984, p. 37, nr. 30; zie ook : E. DIRIX, De meerpartijenovereenkomst, *TPR* 1983, 772, nr. 17).

[2273] Cass. 28 november 1975, *AC* 1976, 401, *RW* 1975-76, 1995; Cass. 30 mei 1975, *AC* 1975, 1035; Luik 13 januari 1992, *VKJ* 1993, 39, nr. 93/20; Rb. Oudenaarde 14 september 2005, *De Verz.* 2007, 207; Pol. Brugge 24 mei 2007, *VAV* 2007, 344; Pol. Brugge 4 december 2006, *RW* 2007-08, 1085; Luik 30 maart 2000, *RGAR* 2001, 13422 met noot B. DUBUISSON. Zie ook: J. WOUTERS, De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 433-434, nr. 31; E. DESMEDT, Het recht van verhaal van de WAM-verzekeraar, *T. Vred.* 2004, 251.

verzekering door het rijtuig te gebruiken[2274]. Zijn handelswijze maakt een stilzwijgende eenzijdige wilsuiting uit waarmee hij zijn akkoord met de bedingen van de verzekeringsovereenkomst geeft[2275]. Hij heeft bovendien kennis van de bedingen[2276]. Weliswaar kan de verzekeringsovereenkomst afwijken van de dwingende Modelovereenkomst in het voordeel van de verzekerde, maar dit doet niet eraan af dat hij door de Modelovereenkomst op de hoogte is van de mogelijkheid dat de verzekeringsovereenkomst voorziet in een recht van verhaal tegen hem. De mogelijkheid van verhaal op de verzekerde die niet de verzekeringnemer is, is dus juridisch te verantwoorden door zijn toetreding tot de verzekeringsovereenkomst. Bovendien komt dit beleidsmatig verantwoord voor omdat de verzekeraar die over een grond beschikt om zijn dekking te weigeren, toch moet presteren en enkel het verhaal dit contractuele onevenwicht kan corrigeren[2277].

C. De verzekeringnemer en de verzekerde

491. Artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen sluit niet uit dat de verzekeraar tegelijk verhaal uitoefent tegen de verzekeringnemer en tegen een verzekerde die niet de verzekeringnemer is[2278]. Wanneer het verhaal kan gericht worden tegen zowel de verzekeringnemer als een verzekerde die niet de verzekeringnemer is, zijn zij *in solidum* gehouden tot terugbetaling van de uitgaven van de verzekeraar[2279]. Wanneer beiden tot vergoeding van de verzekeraar gehouden zijn, ontstaat een verhaalsmogelijkheid voor degene die de verzekeraar vergoed heeft, tegen de andere[2280]. In de regel dragen zij een gelijk aandeel in de last[2281] .

2274 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derde*n, Kluwer Antwerpen 1984, p. 72, nr. 90; Noot E.K. onder Cass. 28 november 1975, *Pas.* 1976, I, 400; Zie ook: Pol. Brugge 11 september 2006, *RW* 2008-09, 1487.

2275 E. DIRIX, *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Kluwer Antwerpen 1984, p. 70, nr. 87 en p. 73, nr. 98; E. DIRIX, De meerpartijenovereenkomst, *TPR* 1983, 772-773, nr. 18; S. BAR en C. ALTER, *Les effets du contrat*, Kluwer Mechelen 2006, p. 30, nr. 58.

2276 Over deze kennisvoorwaarde zie: I. VANSTAPEL, Wie is 'partij' en wie is 'derde' in een contract en in een contractgroep? Actuele knelpunten en perspectieven, in I. SAMOY (red.), Derden in het contractenrecht, Intersentia 2009, p. 25, nr. 49; I. SAMOY, Le caméléon du droit des obligations: le contrat multipartite. Questions théoriques et pratiques concernant la conclusion des contrats à multiples parties, in P. WERY (coord.), *Droit des obligations: développements récents et pistes nouvelles*, Anthemis Luik 2007, p. 28, nr. 45.

2277 Noot E.K. onder Cass. 28 november 1975, *Pas.* 1976, I, 397: "*Le législateur a en effet voulu conférer à l'assureur un recours direct contre le conducteur du véhicule, parce qu'il serait inadmissible que l'assureur doit seul supporter toutes les conséquences de la faute grave de celui à qui le véhicule a été confié*".

2278 Gent 27 september 1995, *RW* 1995-96, 1212: de WAM-verzekeraar kan tegelijk verhaal uitoefenen tegen de bestuurder en tegen de houder van het voertuig; de bestuurder reed zonder rijbewijs terwijl de houder van het voertuig hiervan kennis had; Luik 13 mei 1997, *JLMB* 1998, 231: de WAM-verzekeraar kan verhaal uitoefenen tegen de minderjarige bestuurder en zijn ouders.

2279 K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 170, nr. 3.3.3; Luik 30 maart 2000, *RGAR* 2001, 13422 met noot B. DUBUISSON.

2280 De rechtspraak en rechtsleer besteedt nauwelijks aandacht voor de onderlinge verhouding tussen de verzekeringnemer en de verzekerde die niet de verzekeringnemer is.

HOOFDSTUK III. VOORWAARDEN VOOR DE UITOEFENING VAN HET VERHAAL

A. Algemeen

492. De grondslag van het recht van verhaal van de verzekeraar is een beding in de verzekeringsovereenkomst dat in dat recht voorziet. Een beding van verhaal op zich volstaat evenwel niet voor de uitoefening van dat recht. Artikel 152, tweede lid, Wet Verzekeringen legt aan de verzekeraar bijkomende voorwaarden op. In de eerste plaats kan de verzekeraar zijn uitgaven slechts verhalen op de verzekeringnemer en de verzekerde wanneer hij hen tijdig kennis heeft gegeven van zijn voornemen om verhaal uit te oefenen (B). Bovendien vereist het verhaal dat de verzekerde aansprakelijk is voor de schade van de benadeelde (C).

B. Verplichting van de verzekeraar tot kennisgeving van zijn voornemen

I. Ratio legis

493. Wanneer de verzekerde een beroep doet op zijn aansprakelijkheidsverzekeraar voor dekking van een schadegeval, hebben zij in principe dezelfde belangen ten overstaan van de benadeelde, met name betwisting van de aansprakelijkheid en de schade[2282]. Artikel 143 Wet Verzekeringen vertrouwt de leiding van het geschil met de benadeelde toe aan de verzekeraar omdat deze laatste bij een vaststaande aansprakelijkheid van de verzekerde de benadeelde moet vergoeden. Wanneer de verzekeraar evenwel meent een recht van verhaal tegen zijn verzekerde te hebben, lopen zijn belangen niet meer samen met deze van de verzekerde. De verzekeraar heeft belang erbij om zijn recht van verhaal veilig te stellen terwijl de verzekerde dekking wil verkrijgen zonder verhaalsmogelijkheid voor de verzekeraar. Om de verzekerde toe te laten zijn verdediging te organiseren met het oog op het verhaal van de verzekeraar na afwikkeling van het geschil met de benadeelde, moet hij kennis hebben van het voornemen van zijn verzekeraar om verhaal uit te oefenen[2283]. Artikel

---

[2281] W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht,* Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 553; *contra*: Gent 24 december 1998, *RW* 1999-2000, 776 met noot B. WEYTS, Het aansprakelijkheidsvraagstuk bij bruiklening van een auto na regres van de WAM-verzekeraar: het hof staat een integrale terugvordering toe door de verzekeringnemer die de premies niet had betaald, tegen de verzekerde die het ongeval had veroorzaakt, en dit op grond van artikel 1382 BW; deze oplossing is voor betwisting vatbaar aangezien een wanprestatie van de verzekeringnemer mee aan de basis van het verhaal van de verzekeraar ligt.

[2282] De verzekerde kan vanuit commercieel oogpunt belang erbij hebben dat de verzekeraar de benadeelde vergoedt. Dit belang speelt evenwel niet wanneer de verzekeraar over een recht van verhaal beschikt. In dat geval riskeert de verzekerde immers de schadelast van de benadeelde uiteindelijk zelf te moeten dragen.

[2283] De kennisgeving van het voornemen van het verhaal wordt ook in verband gebracht met de verplichting van de verzekeraar om de verzekeringsovereenkomst te goeder trouw uit te voeren (F. VERMANDER, De aanvullende werking van het beginsel van de uitvoering te goeder trouw van de

152, tweede lid, Wet Verzekeringen[2284] legt dan ook aan de verzekeraar de verplichting op om, op straffe van verval van zijn recht van verhaal, de verzekeringnemer of, in voorkomend geval, de verzekerde die niet de verzekeringnemer is, kennis te geven van zijn voornemen om verhaal in te stellen zodra hij op de hoogte is van de feiten waarop dat besluit gegrond is[2285].

494. De verzekerde geniet deze bescherming niet wanneer de verzekeraar zijn uitgaven terugvordert op grond van de restitutieverplichting van de verzekerde na nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst[2286]. De verplichting van de verzekeraar om kennis te geven van zijn voornemen om een verhaal in te stellen, geldt niet voor deze vordering[2287]. De vordering op grond van de restitutieverplichting is immers geen verhaalsvordering zoals bedoeld in artikel 152, tweede lid, Wet Verzekeringen. Dit belet niet dat de afwezigheid van een tijdige waarschuwing door de verzekeraar van zijn voornemen om de nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst te vorderen met teruggave van zijn uitgaven, een tekortkoming kan uitmaken aan zijn verplichting om de verzekeringsovereenkomst te goeder trouw uit te voeren[2288], waardoor de rechter de uitoefening van het recht van verhaal kan beperken[2289].

---

contracten in de 21ste eeuw: inburgering in de rechtspraak, weerspiegeling in de wetgeving en sanctionering, *TBBR* 2004, 580, nr. 21; M. WASTIAU, Het recht in ademnood, in *Liber amicorum H. CLAASSENS*, Maklu Antwerpen 1998, p. 277).

2284 Artikel 152, tweede lid, Wet Verzekeringen is uiteraard enkel van toepassing op de aansprakelijkheidsverzekering en niet op de zaakverzekering (Cass. 29 april 2011, C.10.0201.N).

2285 V. CALLEWAERT, La direction du procès par l'assureur de responsabilité: questions choisies, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 407, nr. 19; V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 204-205, nr. 5.

2286 De verzekerde geniet evenmin deze bescherming voor verhaalsvorderingen die ontstaan zijn voor de inwerkingtreding van artikel 88, tweede lid, Wet Verzekeringen (Cass. 2 september 2005, *RW* 2007-08, 1113, *VAV* 2006, 526, *JLMB* 2007, 420; Rb. Luik 21 december 2010, *VAV* 2012, 238; Rb. Verviers 22 december 2004, *T. Pol.* 2006, 40; Pol. Brugge 4 oktober 2001, *De Verz.* 2002, 226; Pol. Brugge 25 mei 2000, *VKJ* 2001, 137, nr. 2001/54). Dit houdt in dat de kennisgevingsverplichting niet van toepassing is wanneer het schadegeval dateert van voor 1 januari 1993 (Cass. 10 maart 2011, *RGAR* 2011, 14752 met noot V. CALLEWAERT). Bovendien geldt de verplichting evenmin voor schadegevallen die zich hebben voorgedaan na de inwerkingtreding van artikel 88, tweede lid, Wet Verzekeringen maar voor de toepassing van deze bepaling op de lopende verzekeringsovereenkomst (Cass. 29 juni 2001, *VKJ* 2001, 320, nr. 2001/137, *De Verz.* 2002, 120; Pol. Verviers 28 oktober 2002, *T. Vred.* 2004, 260; *contra*: Rb. Nijvel 2 oktober 2000, *RGAR* 2002, 13563).

2287 Cass. 4 mei 2007, *TBH* 2007, 817, met G. JOCQUE, Geen kennisgevingsplicht bij gemeenrechtelijk verhaal van de verzekeraar op grond van een nietige verzekeringsovereenkomst; Luik 29 oktober 2001, *RGAR* 2004, 13806. Rb. Dinant 15 januari 2014, *VAV* 2014, 26.

2288 K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Brugge Keure 2011, p. 159, nr. 3.1.2. Voor een toepassing zie: Gent 8 januari 1999, *RGAR* 2000, 13316.

2289 Zie randnummer 513.

II. Voorwaarden voor een geldige kennisgeving

a. Klare en duidelijke kennisgeving van het voornemen

495. Aangezien de kennisgeving ertoe strekt de verzekerde toe te laten zijn verweer met betrekking tot het verhaal van de verzekeraar te organiseren, moet deze laatste hem zijn voornemen in klare en duidelijke bewoordingen meedelen[2290]. De verzekerde mag door de mededeling niet meer kunnen twijfelen aan het voornemen van de verzekeraar[2291]. De mededeling moet wel slechts een intentieverklaring[2292] en geen definitieve beslissing van de verzekeraar inhouden[2293]. Evenmin moet de verzekeraar de polisvoorwaarden in de mededeling vermelden[2294]. Het volstaat dat de verzekerde moet kunnen begrijpen dat de verzekeraar zijn belangen niet meer behartigt en van plan is zich na vergoeding van de benadeelde tegen hem te keren[2295]. Dit is niet het geval wanneer de verzekeraar laat weten dat hij over een recht van verhaal beschikt en dat de verzekerde zich moet laten bijstaan door een eigen raadsman[2296]. Hieruit blijkt niet klaar en duidelijk dat de verzekeraar voornemens is zijn uitgaven terug te vorderen van de verzekerde[2297].

b. Tijdige kennisgeving van het voornemen

496. Een efficiënt verweer door de verzekerde vereist ook dat hij zo vlug mogelijk kennis krijgt van het voornemen van de verzekeraar. Daarom verplicht artikel 152, tweede lid, Wet Verzekeringen de verzekeraar om de verzekerde van zijn voornemen in kennis te stellen "*zodra hij op de hoogte is van de feiten waarop dat besluit gegrond is*"[2298]. De verzekeraar moet de verzekerde dus inlichten over zijn voornemen

---

2290 Cass. 14 april 2008, *RGAR*.2009, 14470 met noot M. MARECHAL, *TBH* 2008, 780, *VAV* 2009, 151.

2291 Pol. Brugge 29 oktober 2003, *VAV* 2004, 423.

2292 Het voornemen van de verzekeraar moet wel reëel zijn. Hij kan dus niet kan volstaan met het sturen van een typebrief vooraleer kennis te hebben van de omstandigheden van het ongeval (Rb. Brugge 21 december 2006, *VAV* 2007, 400, *RW* 2008-09, 840; Rb. Gent 30 mei 2005, *RGAR* 2007, 14310, *De Verz.* 2006, 216).

2293 Rb. Turnhout 25 maart 2005, *De Verz.* 2007, 432 met noot Ph. FONTAINE; Pol. Gent 23 juni 1997, *TAVW* 1997, 188; *T. Vred.* 2000, 184; Pol. Brugge 7 november 1995, *VKJ* 1996, 43, nr. 96/22.

2294 Cass. 7 juni 2010, *NjW* 2010, 624 met noot GJ, *VAV* 2010, 381.

2295 Cass. 14 april 2008, *RGAR* 2009, 14470 met noot M. MARECHAL, *VAV* 2009, 151.

2296 Cass. 12 oktober 2000, *AC* 2000, 1582, *RW* 2002-2003, 340, *TBH* 2001, 164, *VKJ* 2001, 218, nr. 2001/81, *De Verz.* 2001, 721, *JLMB* 2001, 1114, *T Vred.* 2001, 178; zie ook: Gent 4 maart 2004, *De Verz.* 2004, 732; Rb. Luik 21 oktober 2003, *VAV* 2004, 101; Rb. Brussel 3 februari 2012, *RGAR* 2012, 14894; *contra*: Rb. Oudenaarde 14 september 2005, *De Verz.* 2007, 207; Pol. Verviers 4 november 2002, *JLMB* 2003, 616; Pol. Gent 13 oktober 2003, *VAV* 2004, 239.

2297 De lagere rechtspraak is in elk geval streng bij de toepassing van deze voorwaarde (V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 234, nr. 46).

2298 De kennisgeving kan uiteraard niet gebeuren voor het schadegeval (Luik 10 januari 2008, *RRD* 2009, 223).

van zodra hij zelf kennis heeft gekregen van de omstandigheden van het ongeval[2299] waardoor hij kan inschatten of de verzekerde de schade heeft veroorzaakt en er een grond van verhaal bestaat[2300]. De feiten moeten voor de verzekeraar met voldoende zekerheid vaststaan[2301] en in verband kunnen gebracht worden met een recht van verhaal[2302].

c. Kennisgeving aan de verzekerde

497. De kennisgeving is verder slechts geldig wanneer zij gedaan is aan de juiste persoon, namelijk aan degene tegen wie de verzekeraar zijn recht van verhaal wil uitoefenen. De verzekeraar moet dus naargelang het geval zijn kennisgeving richten aan de verzekeringnemer, de verzekerde die geen verzekeringnemer is, of aan beide. Wanneer de verzekeraar het voornemen heeft om verhaal uit te oefenen tegen de verzekerde die niet de verzekeringnemer is, kan hij niet volstaan met een kennisgeving aan de verzekeringnemer[2303]. De kennis moet bovendien gericht zijn aan de verzekeringnemer en de verzekerde zelf[2304]. Een bericht aan een andere persoon dan de verzekeringnemer of de verzekerde is enkel een geldige kennisgeving wanneer deze persoon bevoegd is om hen te vertegenwoordigen voor het ontvangen van het bericht. Een kennisgeving aan een minderjarige verzekerde moet dus gebeuren aan zijn ouders[2305] die zijn wettelijke vertegenwoordigers zijn[2306]. Is de verzekerde reeds meerderjarig bij de kennisgeving, dan moet zij aan hemzelf gebeuren en niet meer aan de ouders[2307]. Een kennisgeving aan de raadsman van de verzekerde is niet geldig

---

2299 Sommige rechtspraak legt aan de verzekeraar een onderzoeksplicht op omtrent de omstandigheden van het ongeval op (Pol. Brussel 11 september 2008, *VAV* 2009, 118). Deze zienswijze is voor betwisting vatbaar. Dergelijke onderzoeksplicht blijkt niet uit artikel 88, tweede lid, Wet Verzekeringen.

2300 Cass. 11 september 2009, C.08.0288.F; Cass. 12 september 2002, *VKJ* 2003, 14, nr. 2003/4, *TBH* 2003, 661: de verzekeraar oefende zijn recht van verhaal uit wegens niet-betaling van de premie; de tijdigheid van de kennisgeving dient beoordeeld te worden op basis van het tijdstip waarop de verzekeraar kon nagaan dat zijn verzekerde schade had veroorzaakt.

2301 Pol. Namen 2 oktober 2002, *VKJ* 2003, 127, nr. 2003/50; Pol. Brussel 27 mei 2002, *VKJ* 2003, 48, nr. 2003/17; Pol. Leuven 3 september 1998, *TAVW* 1999, 41; Pol. Lier 6 maart 1998, *VKJ* 1999, 158, nr. 99/54; Pol. Brugge 1 december 1997, *TAVW* 1998, 19.

2302 Rb. Turnhout 25 maart 2005, *De Verz.* 2007, 432 met noot Ph. FONTAINE: het volstaat niet dat de verzekeraar op de hoogte is van een bloedproef opdat hij zijn intentie zou moeten meedelen; uit een bloedproef kan immers niet worden afgeleid dat er sprake is van dronkenschap.

2303 Cass. 7 december 2006, *De Verz.* 2007, 318, *VAV* 2007, 96, *TBH* 2007, 513, *JLMB* 2008, 952: de verzekeringnemer was de vennootschap waarvan de bestuurder de zaakvoerder was; de kennisgeving werd ten onrechte gericht aan de vennootschap op wiens adres de bestuurder weliswaar woonde.

2304 Een brief gericht aan het verkeerde adres is een geldige kennisgeving wanneer de verzekerde heeft nagelaten de verzekeraar in te lichten van zijn adreswijziging (M. MARECHAL, noot bij Cass. 14 april 2008, *RGAR*2009, 14470).

2305 Een stiefouder is geen wettelijke vertegenwoordiger van de mindejarige zodat de kennisgeving niet aan hem kan gericht worden (Rb. Hasselt 6 april 2005, *VAV* 2005, 240).

2306 Rb. Verviers 19 maart 2008, *T. Pol.* 2009, 65; Rb. Hasselt 6 april 2005, *VAV* 2005, 240; Rb. Turnhout 27 mei 2004, *RW* 2004-05, 1189; Pol. Brugge 20 december 2005, *T. Pol.* 2007, 72, *De Verz.* 2006, 349 en *RW* 2008-09, 1742; Pol. Mechelen 2 december 2005, *VAV* 2006, 649; Pol. Charleroi 7 september 1999, *TAVW* 2000, 161, nr. 2000/82; Rb. Brussel 22 januari 2013, *VAV* 2014, 29.

2307 Pol. Turnhout 7 december 1999, *RW* 2000-2001, 782; Pol. Dendermonde 16 februari 2001, *AJT* 2001-02, 947; Pol. Brugge 24 januari 2007, *De Verz.* 2007, 440: wordt de kennisgeving zowel aan

wanneer niet blijkt dat hij een mandaat tot ontvangst ervan heeft[2308]. Dit is in de regel niet het geval omdat de inontvangstneming van dergelijk bericht buiten het mandaat *ad litem* van de advocaat valt[2309]. Tenslotte kan de kennisgeving ook niet geldig gebeuren aan de verzekeringstussenpersoon[2310] die normaal evenmin over een mandaat beschikt om deze in ontvangst te nemen.

III. Gevolgen van de niet-naleving van de kennisgevingsverplichting

498. De wetgever acht een tijdige en duidelijke kennisgeving door de verzekeraar van zijn voornemen om verhaal uit te oefenen dermate belangrijk, dat de verzekeraar bij niet-naleving van deze verplichting vervallen is van zijn recht van verhaal, zoals blijkt uit artikel 152, tweede lid, Wet Verzekeringen[2311]. De verzekeraar die zijn voornemen niet of niet op correcte en tijdige wijze ter kennis brengt van de verzekeringnemer en de verzekerde, kan dus geen verhaal uitoefenen. Het verval tast het recht van verhaal zelf aan. De sanctie heeft dus geen betrekking op de toelaatbaarheid van de vordering van de verzekeraar[2312], noch op een vormvoorschrift of een proceshandeling waarop de artikelen 861 tot 867 Gerechtelijk Wetboek van toepassing zijn[2313]. Of het normdoel bereikt werd, met name kennis door de

de meerderjarige als aan zijn ouders gericht, dan doet deze laatste kennisgeving geen afbreuk aan de rechtsgeldigheid van de kennisgeving aan de meerderjarige.

2308 Cass. 19 april 2002, *VKJ* 2003, 3, nr. 2003/1; Rb. Gent 4 maart 2004, *De Verz.* 2004, 732; Rb. Dendermonde 18 januari 1999, *VKJ* 2000, 166, nr. 2000/86; Pol. Mechelen 14 november 2008 *VAV* 2009, 164, Pol. Antwerpen 18 oktober 2000, *VKJ* 2001, 219, nr. 2001/82; Pol. Waver 10 april 2000, *VKJ* 2001, 73, nr. 2001/35, *RGAR* 2002, 13.482, *T. Vred.* 2000, 463; Pol. Leuven 3 september 1998, *TAVW* 1999, 41; Pol. Gent 5 december 1996, *RW* 1999-2000, 956.

2309 Pol. Gent 5 december 1996, *RW* 1999-2000, 956; *contra:* Rb. Aarlen 15 mei 2001, *De Verz.* 2001, 725: het mandaat werd afgeleid uit het feit dat de betrokken raadsman opdracht had om alle documenten betreffende de geschillen ontstaan uit het verkeersongeval te ontvangen, minstens zou de raadsman een schijnmandaat tot stand hebben gebracht door de strafrechtelijke verdediging van de verzekerde waar te nemen en geen enkel bezwaar te uiten bij ontvangst van de kennisgeving.

2310 Pol. Brussel 2 oktober 2001, *RGAR* 2003, 13679; Pol. Gent 23 juni 1997, *TAVW* 1997, 188, *T. Vred.* 2000, 184; Pol. Turnhout 11 juni 1996, *RW* 1996-97, 1243.

2311 Deze bepaling heeft een dwingend karakter (Pol. Luik 15 mei 2007, *VAV* 2008, 124; Pol. Brugge 20 januari 1998, *VKJ* 1999, 195, nr. 99/72; Pol. Gent 23 juni 1997, *TAVW* 1997, 188, *T. Vred.* 2000, 184; Pol. Turnhout 11 juni 1996, *RW* 1996-97, 1243). Sommige rechtspraak onderzoekt zelfs ambtshalve of de verzekeraar zijn kennisgevingsverplichting correct heeft uitgevoerd, ook al laat de verzekerde verstek gaan (Pol. Mechelen 26 oktober 2001, *VKJ* 2002, 401, nr. 2002/165; Pol. Nijvel 6 april 1998, *T. Vred.* 1999, 171; Pol. Mechelen 14 september 2001 en Rb. Mechelen 3 december 2002, *TAVW* 2003, 227, *RW* 2004-05, 267).

2312 Pol. Brugge 13 januari 1998, *TAVW* 1998, 91; *contra*: B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 184, nr. 47.

2313 Pol. Brugge 26 oktober 1999, *VKJ* 2000, 95, nr. 2000/45; zie ook: E. BREWAEYS, De informatieplicht van de verzekeraar in geval van mogelijk regres, *VKJ* 1997, 331.

verzekerde dat de verzekeraar een verhaal wil uitoefenen[2314], of al dan niet belangenschade is ontstaan voor de verzekerde[2315], is niet dienend[2316].

499. Dat het gebrek aan kennisgeving het recht van verhaal zelf aantast, belet niet dat de verzekeringnemer en de verzekerde aan de toepassing van deze sanctie kan verzaken. Het verval zoals bepaald in artikel 152, tweede lid, Wet Verzekeringen, beschermt enkel hen zodat zij ervan afstand kunnen doen[2317]. Deze verzaking kan uitdrukkelijk[2318] of stilzwijgend gebeuren[2319]. Een stilzwijgende afstand kan afgeleid worden uit een voorstel van de verzekerde aan de verzekeraar om zijn schuld te betalen[2320] of afbetalingen te doen[2321].

500. Aangezien de kennisgeving een voorwaarde is voor het uitoefenen van het recht van verhaal, moet de verzekeraar bewijzen dat hij zijn verplichting om de verzekeringnemer en de verzekerde in te lichten van zijn voornemen, is nagekomen[2322]. De wijze van kennisgeving is niet aan pleegvormen gebonden. De verzekeraar kan het bewijs van de kennisgeving dus leveren met alle middelen van recht[2323]. De verzekeraar kan aantonen dat hij de verzekeringnemer en de verzekerde

---

2314 Pol. Gent 23 juni 1997, *TAVW* 1997, 188, *T. Vred.* 2000, 184. Soms wordt in de rechtspraak toch hiernaar verwezen (Pol. Brugge 1 december 1998 en Rb. Brugge 16 maart 2000, *TAVW* 2001, 5, nr. 2001/2; Pol. Verviers 4 november 2002, *JLMB* 2003, 616).

2315 Rb. Antwerpen 2 december 1998, *VKJ* 1999, 124, nr. 99/34; Pol. Leuven 23 april 1998, *TAVW* 1999, 119, nr. 99/31; Pol. Brugge 20 januari 1998, *TAVW* 1999, 196, nr. 99/72.

2316 Het verval heeft ook nog tot gevolg dat de verzekerde de niet-naleving van de kennisgevingsverplichting ook niet *in limine litis* moet opwerpen (Pol. Brugge 1 september 2003, *VAV* 2004, 236).

2317 Cass. 24 december 2009, *TBH* 2011, 138; Pol. Luik 15 mei 2007, *VAV* 2009, 25.

2318 De verzekerde legt geen buitengerechtelijke bekentenis in de zin van artikel 1356 BW af waarin hij verzaakt aan het verval, wanneer hij in een andere procedure in besluiten verklaart een inspanning te hebben geleverd om zijn schuld aan de verzekeraar aan te zuiveren. (Cass. 7 november 2002, *TAVW* 2003, 107).

2319 Cass. 24 december 2009, rolnr. C.09.0024.N.

2320 Pol. Charleroi 23 september 2003, *RGAR* 2005, 14006; Pol. Brugge 26 oktober 1999, *VKJ* 2000, 95, nr. 2000/45; Pol. Luik 15 mei 2007, *VAV* 2009, 25.

2321 Pol. Brugge 24 september 2012, *VAV* 2013, 37; Pol. Brugge 25 mei 2000, *VKJ* 2001, 137, nr. 2001/54.

2322 Cass. 7 juni 2002, *RW* 2005-06, 742, *RGAR* 2004, 13837, *De Verz.* 2003, 115, *TBH* 2005, 850; Rb. Bergen 1 december 2005, *T. Pol.* 2006, 215; Pol. Brugge 8 mei 2007, *De Verz.* 2007, 342; Pol. Gent 18 oktober 2004, *VAV* 2005, 105; Pol. Gent 21 juni 2004, *T. Vred.* 2004, 286. De rechtspraak was aanvankelijk verdeeld omtrent de bewijslast van de kennisgeving. Bepaalde rechtspraak nam aan dat de verzekeraar het bewijs van de kennisgeving moest leveren (Pol. Turnhout 19 mei 1998, *RW* 1998-99, 1429). Andere rechtspraak ging ervan uit dat de bewijslast bij de verzekerde lag (Rb. Bergen 31 mei 2000, *RRD* 2001, 97; Pol. Brugge 1 december 1997, *TAVW* 1998, 21; Rb. Kortrijk 22 oktober 2002, *TAVW* 2003, 117). In dit geval moest de verzekerde een negatief bewijs leveren. De vraag werd gesteld of deze bewijslast geen afbreuk deed aan de loyaliteit die tussen procespartijen moet heersen ten aanzien van de bewijslevering (G. SCHOORENS, G., Over het regresrecht van de verzekeraar (art. 88 Wet Verzekeringen), noot onder Pol. Antwerpen 13 november 1997, *RW* 1998-99, 1427, nr. 5). Ook de rechtsleer was verdeeld omtrent de bewijslast. De rechtsleer leek voornamelijk te aanvaarden dat de bewijslast bij de verzekeraar ligt (G. JOCQUE, De kennisgevingsverplichting van artikel 88 lid 2 Wet Verzekeringen: een stand van zaken, *TAVW* 2003, 103, nr. 6 met de verwijzingen in de voetnoten 44 – 47).

2323 G. JOCQUE, De kennisgevingsverplichting van artikel 88 lid 2 Wet Verzekeringen : een stand van zaken, *TAVW* 2003, 103, nr. 6; Pol. Gent 18 oktober 2004, *VAV* 2005, 105.

heeft ingelicht van zijn voornemen met een aangetekende brief[2324], een gewone brief[2325] of zelfs elektronisch[2326].

C. Aansprakelijkheid van de verzekerde

I. Vergoedingen betaald op grond van aansprakelijkheid

501. Het recht van verhaal laat de verzekeraar toe de vergoedingen die hij heeft betaald aan de benadeelde ingevolge aansprakelijkheid van de verzekerde, terug te vorderen van de verzekeringnemer en de verzekerde. Wanneer de verzekerde niet aansprakelijk is voor het ongeval, moet de verzekeraar de benadeelde niet vergoeden en heeft hij bijgevolg geen uitgaven om te verhalen op de verzekeringnemer en de verzekerde. Het recht van verhaal houdt dus in dat de aansprakelijkheid van de verzekerde voor het schadegeval vaststaat[2327].

502. De verzekerde is niet noodzakelijk alleen aansprakelijk voor het schadegeval. Ook een derde kan mede verantwoordelijk zijn voor de schade van de benadeelde veroorzaakt bij hetzelfde schadegeval. In dat geval is zowel de verzekerde als deze derde ten overstaan van de benadeelde gehouden tot vergoeding van zijn gehele schade. Ondanks de medeaansprakelijkheid van de derde, dekt de verzekeraar de aansprakelijkheid van de verzekerde voor de gehele schade[2328]. Wanneer de verzekeraar over een recht van verhaal beschikt, zou hij hierdoor de gehele schade van zijn verzekerde kunnen terugvorderen. Artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen bepaalt evenwel dat de verzekeraar zijn recht van verhaal slechts kan uitoefenen tegen de verzekeringnemer, en indien daartoe grond bestaat, tegen de verzekerde die niet de verzekeringnemer is "*ten belope van hun persoonlijk aandeel in de*

2324 Rb. Antwerpen 16 april 2007, *VAV* 2007, 331; Rb. Turnhout 18 november 2003, *RW* 2006-07, 235: de bewering van de verzekerde dat hij de aangetekende brief niet ontvangen heeft, doet niet ter zake, wanneer niet blijkt dat de verzekeraar deze naar een foutief adres heeft gestuurd of dat de verzekerde aan de verzekeraar een nieuw adres heeft meegedeeld.

2325 Rb. Bergen 31 mei 2000, *RRD* 2001, 97; Pol. Brussel 15 oktober 2002, *T. Vred.* 2004, 256; Pol. Nijvel 6 april 1998, *T. Vred.* 1999, 171, *JLMB* 1999, 172. Een kennisgeving met een gewone brief heeft in de rechtspraak wel geleid tot tal van betwistingen, bijvoorbeeld wanneer de verzekerde betwist de brief te hebben ontvangen (Rb. Bergen 1 december 2005, *T. Pol.* 2006, 215; Rb. Kortrijk 22 oktober 2002, *TAVW* 2003, 117; Pol. Gent 21 juni 2004, *T. Vred.* 2004, 286; Pol. Turnhout 19 mei 1998, *RW* 1998-99, 1429; Pol. Brussel 2 oktober 2001, *RGAR* 2003, 13679) of niet blijkt dat de brief effectief aan de geadresseerde werd gezonden (Rb. Mechelen 3 december 2002, *RW* 2004-05, 267).

2326 K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 176, nr. 3.6.3.

2327 De verzekeraar voldoet aan deze bewijslast wanneer hij zich kan beroepen op een rechterlijke uitspraak waarin de verzekerde aansprakelijk wordt gesteld voor de schade van de benadeelde en deze uitspraak aan de benadeelde tegenwerpelijk is (Pol. Brugge 3 september 2007, *VAV* 2008, 39; Pol. Brugge 24 januari 2007, *De Verz.* 2007, 440).

2328 Cass. 25 juni 2004, *AC* 2004, 1234, *De Verz.* 2005, 86, *TBH* 2005, 855 met noot G. JOCQUE, "De rechten van de benadeelde ten aanzien van de aansprakelijkheidsverzekeraar bij een in solidum aansprakelijkheid van de verzekerde": de betwisting betrof een ongeval waarin twee voertuigen betrokken waren; beide bestuurders werden voor de helft aansprakelijk gesteld; de voertuigen behoorden evenwel niet toe aan de bestuurders; de eigenaar van één van de voertuigen vorderde integrale schadevergoeding van de verzekeraar van het andere voertuig.

aansprakelijkheid"[2329]. De verzekeraar kan van zijn verzekerde slechts terugbetaling vorderen van de aan de benadeelde uitbetaalde vergoeding tot beloop van zijn aandeel in de aansprakelijkheid[2330]. De verdeling van de aansprakelijkheid treedt dus niet alleen op in de onderlinge verhouding tussen de aansprakelijken maar ook in de regresverhouding tussen de verzekerde en de verzekeraar. Hierdoor loopt de verzekerde niet het risico van insolvabiliteit van de medeaansprakelijke wanneer hij diens aandeel in de betaalde vergoeding terugvordert maar verschuift dat risico naar de verzekeraar die de benadeelde integraal heeft vergoed. Waar artikel 152, eerst lid, Wet Verzekering het verhaal beperkt tot beloop van het aandeel van de verzekerde in de aansprakelijkheid, geldt dit ook bij het verhaal van de verzekeraar tegen de verzekeringnemer, ook al heeft deze niet mee het ongeval veroorzaakt en kan hij dus geen aandeel in de aansprakelijkheid hebben[2331].

II. Vergoedingen betaald op grond van artikel 29bis WAM

503. De vergoedingsplicht van de WAM-verzekeraar op grond van artikel 29bis WAM staat los van een eventuele aansprakelijkheid van zijn verzekerde voor het ongeval. Niettemin kan de verzekeraar ook voor deze uitgaven een recht van verhaal uitoefenen tegen de verzekeringnemer en de verzekerde. Dit verhaal is echter alleen mogelijk in de mate dat de verzekeraar op grond van de aansprakelijkheid van zijn verzekerde ook gehouden was tot vergoeding van de benadeelde[2332]. De verzekeraar kan zijn uitgaven dus slechts op zijn verzekerde verhalen voor zover en in de mate dat de verzekerde aansprakelijk is voor het ongeval[2333]. Dit is te verklaren doordat enkel dekking van de aansprakelijkheid de wederprestatie van de verzekeraar is tegenover de prestatie van de verzekeringnemer. De vergoeding in het kader van artikel 29bis WAM is geen wederprestatie van de verzekeraar maar slechts het gevolg van een

[2329] G. JOCQUE, De Wet Landverzekeringsovereenkomst en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen, *RW* 2014-15, 490-491, nr. 28.

[2330] Voor de invoering van artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen werd reeds ervoor gepleit om het verhaal te beperken tot het aandeel van de verzekerde in de aansprakelijkheid (K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 173-174, nr. 3.4.2.4; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 200-201, nr. 66).

[2331] Dit wordt ook bevestigd door het advies van 10 maart 2009 van de Commissie voor Verzekeringen die de wijziging voorstelde in zijn advies over het ontwerp van Minimumvoorwaarden verzekering BA motorrijtuigen (DOC C/2008/4, p. 19-20) en waaraan de wetgever zich blijkbaar heeft geïnspireerd.

[2332] Cass. 7 juni 2010, *NjW* 2010, 624 met noot GJ, *VAV* 2010, 381; Cass. 7 februari 2011, *NjW* 2011, 338 met noot I. BOONE, *De Verz.* 2011, 170 met noot H. ULRICHTS. Voor deze arresten bestond hierover onzekerheid (C. VAN SCHOUBROECK en A. DE GRAEVE, *Artikelsgewijze commentaar Verzekeringen*, Artikel 29bis WAM, Kluwer Mechelen 2013, p. 62-63, nr. 84). Met deze arresten sluit het Hof zich aan bij het meerderheidsstandpunt in de rechtsleer (H. DE RODE, C. EYBEN en J. ACOLTY, La protection des indemnités revenant à l'usager faible en vertu de l'article 29bis, §4: un boucler contre l'action récursoire? *RGAR* 2010, 14613, nr. 7 en de rechtsleer in voetnoot 19).

[2333] Rb.Bergen 11 januari 2012, *VAV* 2012, 293; Rb. Brugge 28 mei 2009, *VAV* 2009, 332; Pol. Mechelen 18 januari 2006, *VAV* 2007, 423; Rb. Hasselt 1 juni 2011, *Limb. Rechtsleven* 2013, 33 met noot P. VANHELMONT.

wettelijke verplichting die de wetgever aan de WAM-verzekeraars oplegt. Ook bij vergoedingen betaald op grond van artikel 29bis WAM moet de verzekeraar dus in de verhaalsprocedure aantonen dat zijn verzekerde aansprakelijk is voor het ongeval[2334]. Bovendien kan hij hiervan in de verzekeringsovereenkomst niet afwijken. Een beding dat voorziet in een recht van verhaal voor bedragen waarvoor de verzekerde niet aansprakelijk is, is in strijd met de dwingende bepaling van artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen en wijkt bovendien af van de Modelovereenkomst gevoegd bij het KB 14 december 1992 ten nadele van de verzekeringnemer, wat op grond van artikel 1 van dat besluit niet toegelaten is[2335].

504. De mogelijkheid om verhaal te nemen voor de uitgaven op grond van artikel 29bis WAM leidt ertoe dat de verzekeraar ook een verhaal kan uitoefenen voor de bedragen die hij uitkeert aan de verzekeringnemer die zelf een zwakke weggebruiker is. In de zaak die leidde tot het arrest van 7 juni 2010 van het Hof van Cassatie, had de verzekeringnemer schade geleden als passagier terwijl hij blootgesteld was aan een verhaal omdat zijn voertuig bestuurd was door een bestuurder die geen geldig rijbewijs had. Volgens dit arrest kan de WAM-verzekeraar zijn uitgaven die hij aan alle schadelijders, met inbegrip van de verzekeringnemer, heeft gedaan op grond van artikel 29bis WAM, terugvorderen binnen de grenzen van het contractueel verhaal bepaald in de artikelen 24 en 25 Modelovereenkomst. Dit geldt dus ook voor de uitgaven gedaan ten voordele van de verzekeringnemer die als zwakke weggebruiker schade heeft geleden. Deze oplossing valt bij te treden en vormt een correcte toepassing van zowel artikel 29bis WAM als van de regels van het recht van verhaal. De hoedanigheid van zwakke weggebruiker beschermt deze niet tegen een contractueel verhaal van de verzekeraar wanneer hij tegelijk een verzekeringnemer is[2336]. Wel kan de verzekeraar in dat geval ingevolge artikel 29bis, §2, vierde lid, WAM geen schuldvergelijking toepassen[2337].

III. Vergoedingen betaald in het kader van de RDR-overeenkomst

505. Soms vergoedt de verzekeraar de benadeelde op grond van een overeenkomst met andere verzekeraars. Dit is in de WAM-verzekering het geval bij vergoeding van de benadeelde in het kader van de RDR-overeenkomst. Deze overeenkomst gesloten tussen verzekeraars in de schoot van *Assuralia*[2338] laat een snelle regeling van de

2334 De verzekerde kan zich beroepen op een eigen fout van het slachtoffer waardoor hij slechts tot een gedeeltelijke terugbetaling van de uitgaven van de verzekeraar gehouden is (Pol. Brugge 11 januari 2006, *T. Vred.* 2006, 98; *De Verz.* 2007, 83; *T. Pol* 2006, 98: het slachtoffer had het risico genomen om plaats te nemen op een bromfiets hoewel de bestuurder nog geen 18 jaar oud was; bovendien droeg het slachtoffer geen valhelm; het slachtoffer diende hierdoor de helft van zijn schade zelf te dragen).

2335 Cass. 7 februari 2011, *NjW* 2011, 338 met noot I. BOONE.

2336 B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 194, nr. 58.

2337 Cass. 2 oktober 2009, *VAV* 2010, 83, *RGAR* 2010, 14627.

2338 De overeenkomst is niet enkel voorbehouden aan de leden van Assuralia. Alle verzekeringsondernemingen, lid of geen lid van Assuralia, die een erkenning bezitten om de tak BA

materiële schade van verkeersslachtoffers toe. Hiertoe volstaat dat de voorwaarden bepaald in de overeenkomst vervuld zijn. De betaling aan de benadeelde gebeurt dan niet door de verzekeraar wiens verzekerde voor het ongeval aansprakelijk is maar door de eigen WAM-verzekeraar. De verzekeraar van de aansprakelijke kan niettemin een recht van verhaal uitoefenen op zijn verzekerde voor de vergoeding betaald aan de benadeelde indien daartoe grond bestaat. De vergoeding van de benadeelde door zijn eigen verzekeraar wordt immers geacht gebeurd te zijn in naam en voor rekening van de verzekeraar van de aansprakelijke[2339].

motorrijtuigen op de Belgische markt te beoefenen, kunnen tot de overeenkomst toetreden (Memorie van toelichting bij de overeenkomst 410, 1 juli 2007).

[2339] Cass. 11 mei 2000, *AC* 2000, 896, *RW* 2000-01, 1381 met noot P. COLLE, R.D.R. en regres van de motorrijtuigenverzekeraar, *De Verz.* 2001, 88 met noot J. MUYLDERMANS, *VKJ* 2000, nr. 2000/161, *TBH* 2001, 156.

HOOFDSTUK IV. VOORWERP VAN HET VERHAAL VAN DE VERZEKERAAR

A. Schade van de benadeelde

506. Het recht van verhaal laat de verzekeraar toe de vergoeding die hij op grond van de aansprakelijkheid van zijn verzekerde heeft betaald aan de benadeelde, terug te vorderen van de verzekeringnemer en de verzekerde[2340]. De verzekeraar moet bijgevolg aantonen dat de vergoeding die hij terugvordert, beantwoordt aan de schade waarvoor zijn verzekerde aansprakelijk is[2341]. Bij het arrest van 3 december 1998 oordeelde het Hof van Cassatie evenwel dat het aan de verzekerde staat om te bewijzen dat de verzekeraar meer heeft betaald aan de benadeelde dan de door hem bij het ongeval geleden schade[2342]. Het arrest leidt dit af uit de regel dat de verzekeraar het recht heeft om te onderhandelen met de benadeelden en hun schade te vergoeden, indien daartoe grond bestaat. Het principe dat de verzekeraar de leiding van het geding heeft, zou aldus een vermoeden inhouden dat de betaalde vergoeding overeenstemt met de werkelijke schade en het aan de verzekeringnemer en de verzekerde staat hiervan het tegenbewijs te leveren. Deze zienswijze kan niet bijgetreden worden. Het verhaal van de verzekeraar houdt in dat hij tegenstrijdige belangen heeft met de verzekeringnemer en de verzekerde. Hierdoor verliest hij het recht om het geschil te leiden[2343]. Het recht van de verzekeraar om het geschil te leiden, kan in dat geval bijgevolg geen verantwoording zijn voor een vermoeden dat de door hem uitbetaalde vergoeding overeenstemt met de schade waarvoor de verzekerde aansprakelijk is. Bovendien moet de verzekeraar op grond van artikel 1315, eerste lid, BW bewijzen dat hij over een schuldvordering beschikt tegen de verzekerde[2344]. Dit houdt in dat hij gehouden is te bewijzen dat zijn uitgaven het gevolg zijn van de aansprakelijkheid van de verzekerde.

2340 K. BERNAUW, Rechtsgevolgen van de buitengerechtelijke schaderegeling, in Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen, *XXXIIIste Postuniversitaire cyclus Willy Delva* 2006-07, Kluwer Mechelen 2007, p. 495; H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 50, nr. 79.

2341 Voor de schadevergoedingen die de WAM-verzekeraar eventueel moet betalen aan de benadeelde op grond van artikel 13 en 14 WAM ingevolge zijn eigen tekortkomingen bij de regeling, kan hij geen verhaal uitoefenen (K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 173, nr. 3.4.2.2).

2342 Cass. 3 december 1998, *AC* 1998, 1091.

2343 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 503, nr. 718.

2344 De lagere rechtspraak past deze zienswijze algemeen toe (Brussel 9 november 1998, *RGAR* 2000, 13254; Luik 21 april 1997, *De Verz.* 1997, 462; Bergen 3 november 1996, *RGAR* 1996, 12640; Luik 29 maart 1991, *RGAR* 1994, 12262; Luik 2 november 1990, *De Verz.* 1990, 1991, 368; Antwerpen 1 februari 1990, *VKJ* 1992, 239, nr. 92/114 Antwerpen 14 februari 1979, *De Verz.* 1979, 457; Pol. Charleroi 23 oktober 2009, *VAV* 2010, 8; Pol. Luik 11 oktober 2001, *T. Vred.* 2002, 353; Vred. Fosses-la-Ville 15 december 1982, *RGAR* 1984, 10782; *contra*: Brussel 23 april 1990, *RGAR* 1991, 11899; Bergen 25 mei 1988, *De Verz.* 1989, 95; Rb. Brugge 15 januari 1981, *De Verz.* 46).

507. Wanneer een benadeelde vergoed is door de eigen WAM-verzekeraar in het kader van de RDR-overeenkomst, heeft het verhaal van de WAM-verzekeraar van de aansprakelijke geen betrekking op het forfaitaire bedrag dat deze verzekeraar op grond van de vereenkomst verschuldigd is aan de eigen verzekeraar van de benadeelde[2345]. De verzekeraar van de aansprakelijke kan verhaal uitoefenen voor het werkelijke aan de benadeelde betaalde bedrag[2346]. Mocht het verhaal beperkt zijn tot het forfait, dan zou de verzekerde ontsnappen aan zijn verplichting tot teruggave op grond van een overeenkomst waarin hij geen partij is[2347]. Bovendien zou de verzekeraar die de benadeelde heeft vergoed, dan definitief het verschil tussen het door hem uitbetaalde bedrag en het forfait moeten dragen. De RDR-overeenkomst heeft echter niet tot doel de verzekerde die tekort komt aan zijn verplichtingen ten overstaan van zijn verzekeraar, gedeeltelijk te bevrijden van het verhaal.

508. Kosten die de verzekeraar heeft gemaakt voor het beheer van het dossier, zijn geen prestaties ten voordele van de benadeelde en kan de verzekeraar dus niet terugvorderen van zijn verzekerde. Dit geldt zowel voor personeels- en administratiekosten als voor kosten van een solvabiliteitsonderzoek[2348]. Deze kosten komen wel voor vergoeding in aanmerking wanneer het verhaal van de verzekeraar gesteund is op de restitutieverplichting van de verzekerde na nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst. In dat geval is de verzekerde immers gehouden tot teruggave van alle uitgaven en vergoeding van de schade van de verzekeraar[2349].

B. Beperking van de omvang van het verhaal

509. Het verhaal van de verzekeraar kan steunen op een tekortkoming van de verzekeringnemer of de verzekeraar waarvoor de Wet Verzekeringen zelf voorziet in een beperking van de sanctie. In voorkomend geval ondergaat het verhaal van de verzekeraar dezelfde beperking. Dit doet zich onder meer voor bij verhaal op grond van een onopzettelijke maar verwijtbare verzwijging of valse verklaring bij het sluiten

---

2345 De RDR-overeenkomst bevat een eigen systeem van forfaitaire verrekening onder de verzekeraars. De forfaitaire terugbetaling voor een individueel schadegeval kadert dan in dit globale verrekeningssysteem (K. BERNAUW, Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 172, nr. 3.4.2.1).

2346 P COLLE, R.D.R. en regres van de motorrijtuigenverzekeraar, (noot bij Cass. 11 mei 2000), *RW* 2000-01, 1382; Rb. Brugge 15 maart 2007, *VAV* 2007, 332, *RW* 2009-10, 287; Pol. Brugge 17 januari 2003, *VKJ* 2003, 128, nr. 2003/51; Rb. Hoei 4 november 1985, *De Verz.* 1986, 617.

2347 B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 202, nr. 67.

2348 D. VAN TRIMPONT, De regresvordering en de verwijlintrest: het gemene verbintenissenrecht, *TAVW* 2001, 91, nr. 5; Pol. Gent 11 oktober 2004, *T. Vred.* 2005, 52; Pol. Brugge 11 september 2006, *RW* 2008-09, 1487: het vonnis oordeelt hetzelfde met betrekking tot het kwijtrecht en het inningsrecht dat door de gerechtsdeurwaarder werd ingehouden; dit is voor betwisting vatbaar wanneer dit kosten zijn die door de benadeelde werden gemaakt om zijn vergoeding te verkrijgen.

2349 C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 25, nr. 24.

van of in de loop van de verzekeringsovereenkomst. Op grond van artikel 60, § 3, eerste lid, en artikel 81, §1, b) Wet Verzekeringen moet de verzekeraar dan in principe presteren naar de verhouding tussen de betaalde premie en de premie die de verzekeringnemer had moeten betalen[2350]. Het verhaal is hierdoor beperkt tot hetgeen de verzekeraar boven dit bedrag heeft betaald aan de benadeelde. Een andere beperking is terug te vinden in artikel 76, § 1, Wet Verzekeringen. In geval van tekortkoming aan de verplichtingen van de verzekerde met betrekking tot de melding van het schadegeval (artikel 74 Wet Verzekeringen) en de verplichting tot het nemen van maatregelen bij het schadegeval (artikel 75 Wet Verzekeringen), kan de verzekeraar aanspraak maken op een vermindering van zijn prestatie tot beloop van het door hem geleden nadeel[2351].

510. De verzekeringsovereenkomst kan ook het terugvorderbare bedrag van het verhaal plafonneren. Dit is in de WAM-verzekering het geval in artikel 24 Modelovereenkomst[2352]. Het bedrag van het verhaal van de WAM-verzekeraar is enkel integraal indien de terugvorderbare uitgaven niet hoger zijn dan 10.411,53 euro[2353]. Het verhaal beloopt slechts de helft van de uitgaven van de verzekeraar wanneer zij hoger zijn dan 10.411,53 euro, evenwel met een minimum van 10.411,53 euro en een maximum van 30.986,69 euro[2354]. De beperking is ingegeven door de wanverhouding die kan bestaan tussen de geldelijke gevolgen van de fout van de verzekeringnemer of de verzekerde en de ernst van de gepleegde fout[2355]. Enkel bij opzettelijke verzwijging of opzettelijk onjuist meedelen van gegevens betreffende het risico bij het sluiten of in de loop van de overeenkomst (artikel 25, 1°, b) Modelovereenkomst)[2356] en het opzettelijk veroorzaken van het schadegeval (artikel 25, 2°, a) Modelovereenkomst) geldt de beperking niet. In deze gevallen ligt bedrog

[2350] In de WAM-verzekering is het verhaal in dat geval op grond van artikel 25, 1°, c) Modelovereenkomst beperkt tot 10.000 frank, niet geïndexeerd (247,89 euro). Het beperkte bedrag is wellicht te verklaren doordat de toepassing van de wettelijke sanctie, met name vergelijking tussen de betaalde premie en de premie die had moeten betaald worden, tot veel betwisting aanleiding zou geven.

[2351] Deze beperking is in de WAM-verzekering ook uitdrukkelijk bepaald in artikel 25, 5° en 6° Modelovereenkomst.

[2352] In de Modelovereenkomst 1956 was het verhaal niet geplafonneerd (N. DENOËL, Quelques considérations sur le nouveau contrat-type automobile. Intervention au colloque organisé le 14 juin 1993 par le CIEAU, *De Verz.* 1994, 361).

[2353] De voormalige artikelen 36 en 37 Modelovereenkomst voorzagen in een aangepassing aan het indexcijfer der consumptieprijzen (voor een toepassing zie: Pol. Brugge 1 december 1997, *TAVW* 1998, 19). Artikel 5 KB 16 januari 2002 (*BS* 14 februari 2002) heeft deze bepalingen opgeheven.

[2354] Bij uitgaven hoger dan 10.411,53 euro komt de helft van de uitgaven met een minimum van 10.411,53 euro in aanmerking voor het verhaal en niet het bedrag van 10.411,53 euro vermeerderd met de helft van het deel boven 10.411,53 euro (Pol. Brugge 3 september 2007, *VAV* 2008, 39; Pol. Charleroi 11 mei 2000, *RGAR.* 2002, 13483; Rb. Turnhout 17 december 1999, *VKJ* 2000, 163, nr. 2000/84). De verzekeraar is dus niet gerechtigd op het bedrag van 10.411,53 euro, vermeerderd met de helft van de uitgaven boven dit bedrag (Pol. Brugge 19 november 2007, *VAV* 2008, 129; Pol. Gent 28 oktober 1999, *RW* 2001-02, 1073).

[2355] P. COLLE, Enkele bedenkingen bij de nieuwe Modelovereenkomst van 14 december 1992 inzake de verplichte motorrijtuigenverzekering, *De Verz.* 1993, 538, nr. 26.

[2356] Voor een toepassing met betrekking tot opzettelijke verzwijging betreffende een opgefokte bromfiets: Pol. Brugge 24 mei 2007, *VAV* 2007, 344.

van de verzekerde aan de basis van het verhaal. De gevolgen van dit bedrog kunnen niet definitief ten laste van de verzekeraar blijven.

C. Moratoire interest

511. Het verhaal van de verzekeraar is niet steeds beperkt tot de vergoeding die de verzekeraar heeft betaald aan de benadeelde. Naast het bedrag van deze vergoeding kunnen de verzekeringnemer en de verzekerde ook moratoire interest verschuldigd zijn op dat bedrag[2357]. De verhaalsvordering betreft immers een geldschuld waarop artikel 1153 BW van toepassing is[2358]. De interest is verschuldigd vanaf de ingebrekestelling[2359] en niet vanaf de datum van uitbetaling van de vergoeding aan de benadeelde[2360]. Wanneer de verzekeraar zijn uitgaven kan terugvorderen van zowel de verzekeringnemer als een verzekerde die niet de verzekeringnemer is, doet de aanmaning gericht aan één van beiden de interest niet lopen tegen de andere schuldenaar van het verhaal. Artikel 1207 BW is immers enkel van toepassing op hoofdelijke schuldenaars en niet op *in solidum* gehouden schuldenaars[2361]. Zoals hiervoor reeds aangestipt zijn de verzekeringnemer en de verzekerde die niet de verzekeringnemer, enkel *in solidum* gehouden ten overstaan van de verzekeraar[2362] zodat de aanmaning gericht aan één van beiden de moratoire interest tegen de ander niet doet lopen[2363].

2357 De verzekeraar kan geen aanspraak maken op vergoedende interest op zijn uitgaven (Cass. 13 maart 2014, C.13.0130.N; Bergen 10 juni 1993, *JT* 1993, 759; Pol. Gent 28 januari 2002, *RW* 2002-03, 1514)

2358 D. VAN TRIMPONT, De regresvordering en de verwijlintrest: het gemene verbintenissenrecht, *TAVW* 2001, 91, nr. 3; Luik 18 december 1990, *JLMB* 1991, 280; Rb. Gent 18 april 1994, *De Verz.* 1995, 163; Pol. Brugge 16 september 2008, *RW* 2009-10, 1704; Pol. Brugge 3 september 2007, *VAV* 2008, 39; Pol. Brugge 17 januari 2003, *VKJ* 2003, 128, nr. 2003/51; Pol. Luik 21 oktober 2001, *T. Vred.* 2002, 353; Pol. Brugge 19 maart 2001, *VKJ* 2001, 317, nr. 2001/136.

2359 Een brief aan de raadsman van de verzekerde geldt niet als ingebrekestelling wanneer niet bewezen is dat hij beschikt over een bijzondere lastgeving. Het ontvangen van ingebrekestellingen valt buiten het mandaat *ad litem* van de advocaat (Pol. Gent 28 oktober 1999, *RW* 2001-02, 1073). Briefwisseling tussen advocaten geldt evenmin als ingebrekestelling gelet op het vertrouwelijke karakter ervan (Gent 2 juni 1995, *RGAR* 1999, 13041). Ook de kennisgeving op grond van artikel 88, tweede lid, Wet Verzekeringen houdt in de regel geen ingebrekestelling in (D. VAN TRIMPONT, De regresvordering en de verwijlintrest: het gemene verbintenissenrecht, *TAVW* 2001, 92, nr. 8; Pol. Gent 13 oktober 2003, *VAV* 2004, 239).

2360 Pol. Gent 13 oktober 2003, *VAV* 2004, 239.

2361 Cass. 30 april 2007, *AC* 2007, 924, *RW* 2009-10, 1306, samenvatting.

2362 Zie randnummer 491.

2363 *Contra*: Pol. Brugge 23 maart 2007, *VAV* 2007, 350.

HOOFDSTUK V. UITOEFENING VAN HET RECHT VAN VERHAAL

A. Algemeen

512. De verzekeraar die zijn recht van verhaal uitoefent, beroept zich op een recht dat de verzekeringsovereenkomst hem geeft. Dit houdt niet in dat de verzekeraar dit verhaalsrecht in alle omstandigheden en op gelijk welke wijze kan laten gelden. Ook de uitoefening van dat recht moet te goeder trouw gebeuren (B). Bovendien rust op de verzekeraar geen verplichting om dat recht uit te oefenen. Niets staat eraan in de weg dat hij aan het verhaalsrecht verzaakt (C). Tenslotte kunnen de betrokken partijen een akkoord sluiten over de terugvordering van de verzekeraar (D).

B. Uitoefening te goeder trouw van het recht van verhaal

513. Aangezien de verzekeraar zijn recht van verhaal steunt op een beding in de verzekeringsovereenkomst, mag hij dat recht niet uitoefenen op een wijze die in strijd is met wat van een redelijke contractpartij mag verwacht worden[2364]. De WAM-verzekeraar mag geen misbruik maken van zijn recht van verhaal. Dit is wel het geval wanneer hij verhaal neemt op de verzekerde wegens het sturen zonder rijbewijs indien dit een louter formele tekortkoming is zonder verband met het ongeval[2365] of de verzekeraar heeft nagelaten de verzekerde te informeren over het noodzakelijke rijbewijs om het voertuig te besturen[2366]. Wanneer de verzekeraar misbruik maakt van zijn verhaalsrecht, kan de rechter hem de uitoefening ervan ontzeggen[2367].

[2364] W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 100-101; G. JOCQUE, Excepties, nietigheid en verval van recht in de aansprakelijkheidsverzekering, in *Rechtskroniek voor de vrede- en politierechter 2006*, die Keure Brugge 2006, p. 212, nr. 60.

[2365] Cass. 17 februari 2012, *VAV* 2012, 115 met noot D. CLESSE, L'assureur qui exerce l'action récursoire doit-il démontrer le lien causal entre l'absence de permis valable et l'accident, *RGAR* 2012, 14907; Cass. 30 januari 1992, *AC* 1992, 497; Brussel 13 september 2004, *RGAR* 2007, 14279; Pol. Charleroi 10 februari 2004, *VAV* 2005, 307, *RGAR* 2005, 13994, *JLMB* 2004, 1253, verkorte weergave: geen verhaal op grond van artikel 25, 3°, b) Modelovereenkomst wanneer de verzekerde twee maanden voor het ongeval geslaagd was in zijn rijexamen en over een rijbewijs zou beschikt hebben indien zij dit onmiddellijk na het examen had aangevraagd; *contra*: Luik 30 maart 2000, *RGAR* 2001, 13422 met afwijzende noot B. DUBUISSON: geen strijdigheid met een uitvoering te goeder trouw bij een verhaal tegen een minderjarige die op verzoek van de verzekeringnemer een tractor met een onverlichte aanhangwagen bestuurde; Pol. Brussel 28 februari 2011, *VAV* 2011, 266: de rechtbank verwijst naar het feit dat het ongeval te wijten was aan een gebrek aan beheersing van het voertuig.

[2366] Rb. Brugge 15 januari 2004, *RW* 2007-08, 1255, *De Verz.* 2004, 525: er bestond onduidelijkheid over de noodzaak van een rijbewijs bij het besturen van een quad; volgens de rechtbank had de verzekeraar, gelet op de specificiteit van deze toestand, de plicht de verzekeringnemer hiervoor te waarschuwen of hem hierover informeren omtrent.

[2367] Zie onder meer: S. STIJNS, De matigingsbevoegdheid van de rechter bij misbruik van contractuele rechten in de Belgische rechtspraak van het Hof van Cassatie, in J. SMITS en S. STIJNS (red.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen-Groningen 2005, p. 79 e.v.

C. Afstand van het recht van verhaal

514. Een verhaalsbeding in de verzekeringsovereenkomst verplicht de verzekeraar niet zijn uitgaven terug te vorderen van de verzekerde. Het geeft hem hiertoe enkel de mogelijkheid. Dit houdt in dat de verzekeraar aan de uitoefening van zijn recht kan verzaken[2368]. De verzekeringnemer en de verzekerde die zich beroepen op een afstand van het recht van verhaal door de verzekeraar, moeten hiervan het bewijs leveren[2369]. De afstand kan blijken uit een uitdrukkelijke verklaring van de verzekeraar. Hij kan ook stilzwijgend verzaken aan het verhaal[2370]. De stilzwijgende afstand moet zonder enige dubbelzinnigheid blijken uit zijn gedrag. De handelingen van de verzekeraar mogen niet te verzoenen zijn met de uitoefening van een verhaalsrecht[2371]. Een afstand van het recht van verhaal is niet af te leiden uit het feit dat de verzekeraar de schade van de benadeelde vrijwillig heeft vergoed[2372], uit het sluiten van een dading met de benadeelde[2373] of uit een vrijwillige vergoeding van de eigen schade van de verzekerde in het kader van een eigen schadeverzekering wanneer dezelfde verzekeraar ook een derde heeft moeten vergoeden voor zijn schade[2374]. Een afstand staat wel vast wanneer de verzekeraar zonder enig voorbehoud de eigenaar van het voertuig heeft vergoed in zijn hoedanigheid van passagier op grond van artikel 29bis WAM en tegen dezelfde eigenaar een verhaal uitoefent omdat hij het voertuig had laten besturen door een persoon zonder rijbewijs[2375].

D. Overeenkomst over het verhaal

515. De dwingende regels van artikel 152 Wet Verzekeringen die de verzekerde beschermen, beletten niet dat de verzekeraar en de verzekerde over het verhaal een overeenkomst kunnen sluiten. Wanneer beide partijen hierbij toegevingen doen, kan

---

2368 C. VAN SCHOUBROECK, G. JOCQUE, A. VANDERSPIKKEN en H. COUSY, Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 249-251, nr. 77; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in C. JASSOGNE, *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 273, nr. 478.

2369 Antwerpen 4 april 1990, *De Verz.* 1990, 738.

2370 Dit geldt ook voor de terugvordering op grond van de restitutieverplichting van de verzekerde na nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst (G. JOCQUE, Restitutie bij een nietige verzekeringsovereenkomst, (noot onder Cass. 25 februari 2005), *RW* 2005-06, 1589, nr. 8).

2371 W. VAN GERVEN, m.m.v. S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco Leuven/Voorburg 2006, p. 642.

2372 Volgens het arrest van 24 mei 2012 van het Franse Hof van Cassatie verzaakt de verzekeraar aan het instellen van een vordering tot nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst wegens opzettelijke verzwijging wanneer hij de slachtoffers heeft vergoed zonder te melden dat hij dit doet voor rekening van wie het behoort. Deze rechtspraak stuit op kritiek in de rechtsleer omdat de verzekeraar in dat geval niet vrijwillig betaalt maar enkel een wettelijke verplichting nakomt. Hieruit kan dus bezwaarlijk een afstand worden afgeleid (Cass. fr. 24 mei 2012, *RGDA* 2012, 1018 met noot M. ASSELAIN).

2373 Cass. 13 september 2004, *JLMB* 2005, 1484; Antwerpen 9 november 1995, *AJT* 1995-96, 365 met noot N. ROOSE.

2374 Pol. Brugge 13 januari 1998, *VKJ* 2000, 87, nr. 2000/41.

2375 Pol. Brugge 23 maart 2007, *VAV* 2007, 350: de rechtbank acht de terugvordering ook in strijd met een uitvoering ter goeder trouw van de verzekeringsovereenkomst.

deze overeenkomst een dading uitmaken. De wederzijdse toegevingen kunnen erin bestaan dat de verzekerde het recht van verhaal van de verzekeraar erkent terwijl de verzekeraar instemt met een beperking van de omvang van het verhaal of afbetalingstermijnen toestaat[2376]. Bij afwezigheid van wederzijdse toegevingen is de overeenkomst een vaststellingsovereenkomst op basis waarvan de verzekerde evenzeer gehouden is tot terugbetaling van de uitgaven van de verzekeraar[2377]. Deze overeenkomst ontstaat niet door een louter vrijwillige terugbetaling door de verzekerde. Hieruit blijkt niet de wil van de verzekerde om zich te verbinden tot terugbetaling van de uitgaven van de verzekeraar. De verzekerde kan in voorkomend geval het betaalde terugvorderen van de verzekeraar wanneer naderhand blijkt dat de voorwaarden van het verhaalsrecht niet vaststaan en hij bijgevolg een onverschuldigde betaling heeft gedaan[2378]. Deze mogelijkheid voor de verzekerde is uitgesloten wanneer zijn betaling is gebeurd in het kader van een dading of een terugbetalingovereenkomst[2379].

[2376] Bergen 3 februari 1997, *RGAR* 1998, 13004: de overeenkomst werd op grond van bedrog nietig verklaard aangezien de verzekeraar de verzekerde bij het sluiten van de overeenkomst niet had ingelicht omtrent de gevolgen van een afzonderlijke bestraffing die eerder door de strafrechter was uitgesproken; Rb. Turnhout 23 juni 2000, *VKJ* 2001, 180, nr. 2001/65: de rechtbank aanvaardde niet het bestaan van een dading, onder meer op grond dat de overeenkomst verviel als de verzekerde de terugbetalingmodaliteiten niet naleefde.

[2377] Een overeenkomst gesloten door een minderjarige zonder tussenkomst van zijn ouders, is vatbaar voor nietigverklaring op grond van artikel 410, 11° BW (Pol. Brugge 20 december 2005, *T.Pol.* 2007, 72, *De Verz.* 2006, 349 en *RW* 2008-09, 1742).

[2378] Gent 6 april 2006, *VAV* 2006, 634; Pol. Brugge 3 maart 2004, *De Verz.* 2006, 432.Pol. Brugge 3 maart 2004, *De Verz.* 2006, 432.

[2379] Gent 7 november 2002, *RW* 2004-05, 231: De verzekerde die een terugbetalingovereenkomst sluit met de verzekeraar in de overtuiging dat hij op het ogenblik van het ongeval dronken was, kan deze overeenkomst niet meer aanvechten op grond van dwaling wanneer hij naderhand door de politierechtbank enkel wordt veroordeeld wegens het sturen in staat van alcoholintoxicatie; de verzekerde had op het ogenblik van het ondertekenen van de overeenkomst kennis van de toestand waarin hij zich op het ogenblik van de feiten bevond. Een verkeerde voorstelling van de werkelijkheid was in elk geval niet schoonbaar

HOOFDSTUK VI. HET VERHAAL VAN DE VERZEKERAAR IN RECHTSVERGELIJKEND PERSPECTIEF

516. Enkel wanneer de benadeelde over een eigen recht beschikt tegen de verzekeraar en de verzekeraar aan de benadeelde zijn verweer niet kan tegenwerpen, is een verhaal van de verzekeraar tegen zijn verzekeringnemer of verzekerde denkbaar. Hierdoor is slechts rechtsvergelijkend onderzoek mogelijk voor de rechtsstelsels die voorzien in een eigen recht van de benadeelde en in een systeem van niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen. Dit is het geval in Frankrijk. De verzekeraar beschikt er zoals in België over een recht van verhaal wanneer hij ingevolge de niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen de benadeelde moet vergoeden[2380]. Dit verhaal is evenwel niet gesteund op een contractueel beding maar op de gemeenrechtelijke subrogatie van artikel 1251, 3° BW[2381]. De subrogatoire grondslag van het verhaalsrecht gaat uit van de gedachte dat de verzekeraar voor zijn verzekerde enkel ten voorlopige titel gehouden is om de benadeelde te vergoeden omdat hij ten overstaan van zijn verzekerde niet tot dekking gehouden is maar het verweer niet kan tegenwerpen aan de benadeelde[2382]. De techniek van de subrogatie doet niettemin in Frankrijk heel wat vragen rijzen. In de eerste plaats stelt de rechtsleer vast dat de subrogatie tegen de verzekerde een uitholling van het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst tot gevolg heeft. De verzekeraar vordert immers als gesubrogeerde in de rechten van het slachtoffer de bedragen terug waarvoor hij op grond van de verzekeringsovereenkomst dekking moet verlenen. Om dit bezwaar te weerleggen wordt een onderscheid gemaakt tussen de verbintenis van de verzekeraar om dekking te verlenen en zijn verbintenis om het schadegeval te regelen. Dit onderscheid laat de verzekeraar toe terug te vorderen wat hij heeft betaald buiten zijn verplichtingen ten aanzien van de verzekerde[2383]. Ook de vaststelling dat een subrogatoir verhaal enkel mogelijk zou zijn tegen een derde en niet tegen een verzekerde, wordt om diverse redenen aan de kant geschoven[2384].

517. Ook in Duitsland voorziet § 116 VVG in een verhaalsrecht van de verzekeraar wanneer de benadeelde over een *Direktanspruch* beschikt en hij niet tot dekking gehouden is. Volgens § 116 I VVG is in de verhouding tussen de verzekeringnemer en de verzekerde enerzijds en de verzekeraar anderzijds enkel de verzekerde tot

---

2380 Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 541, nr. 704.

2381 M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 305-306, nr. 482.

2382 Hierbij wordt ook verwezen naar het feit dat de verzekeraar slechts dekking moet verlenen voor zover de verzekerde hierop aanspraak kan maken (M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 317, nr. 502).

2383 M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 316-317, nr. 501 en 504.

2384 M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 319, nr. 508.

vergoeding van de benadeelde gehouden. Hierdoor heeft de betalende verzekeraar een *Rückgriffanspruch* tegen de verzekeringnemer en de verzekerde[2385].

BESLUIT

518. De verzekeraar beschikt over een recht van verhaal dat naar Belgisch recht steunt op een contractueel beding. Het onderzoek toont aan dit contractueel recht van verhaal van de verzekeraar tegen de verzekeringnemer en de verzekerde behoorlijk geregeld is. De belangen van zowel de verzekeringnemer en de verzekerde als van de verzekeraar zijn met elkaar in evenwicht doordat het verhaalsrecht de niet-tegenwerpelijkheid van het verweer compenseert. Bovendien is de uitoefening van het recht van verhaal aan voorwaarden verbonden waardoor de bescherming die de verzekeringsovereenkomst biedt aan de verzekeringnemer en de verzekerde, niet volledig wordt uitgehold. Dit geldt in de eerste plaats door het vereiste van een beding in de verzekeringsovereenkomst. Deze voorwaarde voor het verhaal stelt de verzekeringnemer en de verzekerde reeds bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst in kennis van de mogelijke verhaalsgronden waarover de verzekeraar beschikt. In de WAM-verzekering geeft ook het dwingend karakter van de Modelovereenkomst waarvan niet ten nadele van de verzekerde kan worden afgeweken, een bijkomende bescherming aan de verzekeringnemer en de verzekerde. Verder garandeert de verplichting van de verzekeraar om de verzekerde in kennis te stellen van zijn voornemen om verhaal uit te oefenen, dat hij bij een schadegeval zijn rechten kan verdedigen. Deze verplichting doet niet op een onevenredige wijze afbreuk aan de rechten van de verzekeraar aangezien niets hem belet om tijdig aan deze verplichting te voldoen. Zoals blijkt uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie moet bij de beoordeling van de naleving van deze verplichting door de verzekeraar trouwens de finaliteit ervan, met name de mogelijkheid voor de verzekerde om zijn verdediging te organiseren, in acht worden genomen en mag deze verplichting niet al te formalistisch worden opgevat[2386].

519. De belangrijkste twistappel bij de uitoefening van het contractueel verhaal van de verzekeraar tegen de verzekeringnemer en de verzekerde is het vereiste van een oorzakelijk verband tussen de tekortkoming en de schade. De wettelijke bepalingen, inzonderheid de artikelen 62, 65 en 152 Wet Verzekeringen geven hieromtrent geen duidelijkheid. Een verhaal zonder oorzakelijk verband moet in bepaalde gevallen mogelijk zijn. Sommige tekortkomingen zoals de verzwijging en niet-betaling van de premie, verstoren de economie van de verzekeringsovereenkomst. Het verhaal herstelt in deze gevallen de balans tussen de verbintenissen van de partijen, ook al heeft de tekortkoming van de verzekerde geen uitstaans met het concrete schadegeval. Wanneer evenwel een verhaal mogelijk is op grond van de niet-naleving van een louter wettelijke verplichting door de verzekerde, zoals het rijden zonder rijbewijs in de WAM-verzekering, is de noodzaak van een oorzakelijk verband te verdedigen. De

2385 M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 383, nr. 1098.

2386 Zie eveneens: M. MARECHAL, noot bij Cass. 14 april 2008, *RGAR* 2009, 14470.

tekortkoming brengt in dat geval het contractueel evenwicht pas in het gedrang wanneer zij wordt aangezien als een grove fout dan wel de niet-nakoming van een contractuele verplichting zoals bedoeld in artikel 65 Wet Verzekeringen. Deze kwalificatie van de tekortkoming van de verzekerde vereist een oorzakelijk verband met het schadegeval.

DEEL 6
DEKKING IN DE TIJD VAN DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING

INLEIDING

520. Het risico dat de aansprakelijkheidsverzekering dekt, heeft geen betrekking op een ogenblikkelijke gebeurtenis maar wel op een aaneenschakeling van gebeurtenissen. Het gedekte risico realiseert zich vanaf de schadeverwekkende gebeurtenis tot aan de vergoeding van de benadeelde[2387]. Hierdoor strekt de waarborg van de aansprakelijkheidsverzekering zich uit in de tijd[2388]. Dit heeft tot gevolg dat het verloop van de tijd een weerslag kan hebben op de dekking van het schadegeval. In de eerste plaats kan het schadegeval een aanvang nemen voor het begin van de dekking of uitlopen na het einde ervan (Hoofdstuk I). Verder kan het verloop van de tijd de verzekerde en de benadeelde confronteren met een verjaring van hun aanspraken (Hoofdstuk II).

[2387] A. JANSSENS-BRIGODE, *L'assurance de responsabilité*, Larcier Brussel 1961, p. 28-29, nr. 8: "*Il ne peut le considérer comme un évènement instantané, mais comme une succession d'évènements se déroulant dans le temps et accentuant de plus en plus la probabilité de survenance des conséquences pécuniaires*".

[2388] C. VAN SCHOUBROECK en G. SCHOORENS, De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story? *TBH* 1995, p. 645, nr. 17; J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Kluwer Waterloo 2011, p. 443, nr. 880; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 696-697, nr. 390; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 95, nr. 2.8.1.

HOOFDSTUK I. HET SCHADEGEVAL EN DE DUUR VAN DE WAARBORG

A. Het schadegeval

521. Het schadegeval dat de aansprakelijkheidsverzekeraar dekt, stekt zich uit in de tijd vanaf de schadeverwekkende gebeurtenis tot en met de vergoeding van de benadeelde. Tussen deze tijdstippen kent het schadegeval verschillende fasen. Het schadegeval vangt aan met een gedraging van de verzekerde of een bepaalde gebeurtenis die schade veroorzaakt. De schade kan pas op een later tijdstip aan de oppervlakte komen. Wanneer de benadeelde wordt geconfronteerd met schade, kan hij vervolgens de schadeverwekker aansprakelijk stellen, waarna deze laatste aangifte kan doen bij zijn verzekeraar. Bij betwisting van de aansprakelijkheid volgt eventueel een gerechtelijke procedure die kan uitmonden in vergoeding van de benadeelde. Dit proces speelt zich niet noodzakelijk af binnen de duurtijd van de verzekeringsovereenkomst[2389]. Sommige fasen kunnen zich voor de aanvang van de dekking voordoen, andere fasen kunnen zich situeren na het einde van de duur van de overeenkomst. De vraag rijst dus welk element of welke elementen van het schadegeval zich moeten voordoen tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst opdat het gedekt is[2390]. Verschillende aanknopingspunten zijn mogelijk. De dekking kan bepaald worden volgens het ogenblik van de handeling die de schade heeft veroorzaakt (*fact occurrence*- of *act committed*-systeem), het zich voordoen van de schade (*loss occurrence*-systeem) of het instellen van de vordering van de benadeelde (*claims made*-systeem). Een aanknoping bij het ogenblik waarop de schade wordt veroorzaakt, houdt in dat de dekking verworven is van zodra zij zich heeft voorgedaan tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst[2391]. In dat geval is er dekking, ook al doet de schade zich na het einde van de verzekeringsovereenkomst voor. De verzekering biedt in dat geval een volledige uitloopdekking[2392]. Een aanknoping bij het zich voordoen van de schade, leidt tot dekking, ook wanneer de benadeelde zijn vordering instelt na het einde van de overeenkomst. Het *claims made*-systeem vereist dat ook de vordering wordt ingesteld tijdens de duur van de overeenkomst. De bepaling van het aanknopingspunt is dus determinerend voor de rechtspositie van de

[2389] Na een stilzwijgende verlenging blijft dezelfde verzekeringsovereenkomst bestaan (J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 444, nr. 883).

[2390] C. PARIS, Considérations sur la garantie dans le temps dans l'assurance de la responsabilité, in B. DUBUISSON en V. CALLEWAERT, *La loi sur le contrat d'assurance terrestre, Bilan et perspectives après 20 années d'application*, Bruylant Brussel 2012, p. 111, nr. 1.

[2391] I. BOONE, Onrechtmatige daad en burgerlijke vordering uit een misdrijf, in *De herziening van de bevrijdende verjaring door de wet van 10 juni 1998*, Gandaius Ontmoetingen met recht 2, Kluwer Antwerpen 1999, p. 115, nr. 147; G. SCHOORENS en A. VANDERSPIKKEN, De verkorting van de verjaringstermijnen en de verzekering van langetermijnaansprakelijkheden, in *Liber amicorum H. Claassens: Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu Antwerpen 1998, 181-182; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 96, nr. 2.8.1.

[2392] F. STADERMANN, De omstandighedenmelding onder '*claims made*'-verzekeringen, een analyse, *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht*, 2010, 249.

verzekerde en de benadeelde en hun bescherming. Dit is vooral van belang bij opeenvolgende verzekeringen[2393] of bij overdracht of stopzetting van de verzekerde activiteiten[2394].

522. De problemen van de dekking in de tijd situeren zich zowel bij de aanvang van de waarborg als op het einde ervan. Naargelang het gehanteerde aanknopingspunt kan de dekking verworven zijn, ook wanneer zich fasen van het schadegeval afspelen voor de aanvang van de waarborg. In dat geval is er dekking van het inlooprisico. Indien sommige fasen zich voordoen na het einde van de verzekeringsovereenkomst, dan is eveneens dekking mogelijk, voor zover het aanknopingspunt zicht situeert tijdens de duur ervan. De verzekeraar voorziet dan in dekking van het uitlooprisico.

B. Dekking van het inlooprisico

523. De realisering van het aansprakelijkheidsrisico kan een aanvang nemen voordat de dekking begint te lopen. Het schadegeval heeft zich dan niet volledig voltrokken vóór de aanvang van de dekking, noch situeert het zich volledig binnen de duur van de waarborg[2395]. De partijen regelen zelf de dekking van het inlooprisico[2396]. De verzekeringsovereenkomst kan voorzien in dekking van dit risico dan wel het uit de dekking sluiten[2397]. Wanneer de verzekeringsovereenkomst enkel dekking verleent voor schadegevallen waarvan het schadeverwekkende feit zich heeft voorgedaan tijdens de periode van de waarborg (*act committed*-systeem), is het inlooprisico niet gedekt[2398]. Dit is in de regel het geval in milieuverzekeringen waar de verzekeraar

---

[2393] N. DENOEL, Les assurance de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 66, nr. 164.

[2394] N. DENOEL, La couverture dans le temps des contrats d'assurance de responsabilité civile, *JT* 1997, 250, nr. 5.

[2395] Wanneer het risico zich volledig mocht gerealiseerd hebben voor de aanvang van de dekking, dan betreft het een putatief risico waardoor de verzekeringsovereenkomst nietig is (J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer 2011, p. 445, nr. 886; M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel 2011, p. 490, nr. 693).

[2396] Cass. 28 juni 2012, *RW* 2012-13, 1382 met noot C. VAN SCHOUBROECK en T. MEURS, *TBH* 2012, 945. Zie ook : B. DUBUISSON, La norme imperative dans le droit du contrat d'assurance? *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu Antwerpen 1998, p. 129, nr. 29; M. FONTAINE, La notion de sinistre dans les assurances de responsabilité et les assurances de frais, in *Droit et économie de l'assurance et de la santé*, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert, Dalloz Paris 2002, p. 204, nr. 14; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 445, nr. 886 en p. 447, nr. 889; B. DUBUISSON, Les assurances des atteintes à l'environnement: réalités et perspectives d'avenir, *De Verz.* 1996, 380-381, nr. 6; N. DENOEL, La couverture dans le temps des contrats d'assurance de responsabilité civile, *JT* 1997, 250, nr. 5.

[2397] Voor een toepassing van dekking van het inlooprisico: Vred. Sint-Truiden 25 mei 2004, *RW* 2007-08, 790: een betonnen steunpaal doorboort een riolering in 1989; pas in 2002 wordt de hierdoor veroorzaakte opstopping vastgesteld; de verzekeringsovereenkomst die werd afgesloten in 1997, moet dekking verlenen aangezien de schade zich in de loop van de overeenkomst heeft voorgedaan, ook al dateert de schadeverwekkende gebeurtenis van voordien.

[2398] J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 97, nr. 2.8.1; Antwerpen 1 maart 1995, *T.Gez.* 1995-96, 221: de operatie waarbij een tampon in het lichaam van de patiënt werd achtergelaten, dateerde van voor de aanvang van de polis waardoor werd besloten

historische of voorafgaande verontreiniging uit de dekking willen sluiten[2399]. Indien de verzekeringsovereenkomst wel voorziet in dekking van het inlooprisico, belet dit niet dat de verzekeraar zich op een verzwijging kan beroepen zoals bedoeld in de artikelen 58 e.v. Wet Verzekeringen[2400]. Het feit dat de verzekeraar dekking verleent voor schadegevallen die een aanvang hebben genomen vóór het begin van de waarborg, staat niet eraan in de weg dat de verzekeringnemer gegevens kan verzwegen hebben die hij redelijkerwijze moest beschouwen als van belang voor de waardering van het risico door de verzekeraar[2401].

C. Dekking van het uitlooprisico

I. Het *loss occurrence*-systeem als regel

524. Het schadegeval kan zich uitstrekken tot na het einde van de verzekeringsovereenkomst. In dat geval regelt artikel 142, § 1, Wet Verzekeringen dit uitlooprisico. Op grond van deze wetsbepaling slaat de verzekeringswaarborg op de schade voorgevallen tijdens de duur van de overeenkomst[2402] en strekt ze zich uit tot vorderingen die na het einde van de overeenkomst worden ingediend[2403]. Vorderingen

tot de afwezigheid van dekking, ongeacht het ogenblik waarop de schadelijke gevolgen van de fout zich voordeden.

[2399] Informatiebrochure "*Milieu & verzekeringen voor bedrijven*" van Assuralia (editie 2010) Brussel, p. 143; H. BOCKEN, L'assurance responsabilité civile pour dommages causés par la pollution, in *Les assurances de l'entreprise*, Bruylant Brussel 1993, 257, nr. 25 ; zie ook: B. DUBUISSON, « Rapport belge » in H. COUSY en H. CLAASSENS (eds.), *Aansprakelijkheidsverzekering : dekking in de tijd*, Bruylant Brussel 1997, 75-76.

[2400] J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Kluwer Waterloo 2011, p. 445, nr. 886.

[2401] B. DUBUISSON, La norme imperative dans le droit du contrat d'assurance? *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu Antwerpen 1998, p. 130, nr. 29; N. DENOEL, La couverture dans le temps des contrats d'assurance de responsabilité civile, *JT* 1997, 250, nr. 5; J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 445, nr. 886.

[2402] Sommige verzekeringen zoals de BA uitbating voorzien uitzonderlijk wel in een beperkte dekking voor de schade die zich na het einde van de verzekeringsovereenkomst heeft voorgedaan. Dit kan het geval zijn bij overdracht van de activiteiten van de verzekeringnemer. De verzekeringsovereenkomst kan dan dekking verlenen voor de schade die zich voordoet gedurende twaalf maanden na de beëindiging ervan (J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies,* Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 98). De verzekeringsovereenkomst blijft voorduren, ook na een stilzwijgende verlenging en zelfs bij kleine wijzigingen van de inhoud van de overeenkomst. Bij wijziging van een medeverzekeraar dient de nieuwe verzekeraar uitdrukkelijk de rechten en plichten van de vorige medeverzekeraar over te nemen en meer bepaald zich ertoe te verbinden om het risico dat voordien is gelopen, te dekken (J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Kluwer Waterloo 2011, p. 444-445, nr. 883 en 885). WANSINK stelt daarentegen gewijzigde contractsvoorwaarden bij eenzelfde verzekeringsovereenkomst gelijk met opeenvolgende verzekeringsovereenkomst waarop de begrenzing van de dekking in de tijd van toepassing is (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 96-97, nr. 2.8.1).

[2403] De oorspronkelijke tekst van artikel 78 Wet Landverzekeringsovereenkomst verwees naar de schadeverwekkende gebeurtenis. Door de wet van 16 maart 1994 werd de "*schadeverwekkende gebeurtenis*" vervangen door "*schade*". De wetgever heeft hiermee het *fact occurrence*-systeem vervangen door het *loss occurrence*-systeem. Volgens de verzekeraars zou de nagenoeg onbeperkte

na het einde van de verzekeringsovereenkomst zijn dus gedekt voor zover de schade zich tijdens de duur ervan heeft voorgedaan[2404]. Wanneer de schade zich voordoet na het einde van de verzekeringsovereenkomst, is er geen dekking[2405], ook al situeert het schadeverwekkende feit zich tijdens de duur van het overeenkomst[2406]. De verzekerde en de benadeelde kunnen dus na het einde van de verzekeringsovereenkomst nog aanspraak maken op dekking voor schade die zich ervoor heeft voorgedaan[2407]. Hiermee legt artikel 142, § 1, Wet Verzekeringen dwingend het *loss occurrence*-systeem op[2408] .

525. Het voorvallen van de schade tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst is niet steeds eenvoudig vast te stellen[2409]. Dit geldt vooral bij schade die evolueert in de tijd[2410]. De verzekeringsovereenkomst kan bepalen wat onder het voorvallen van de schade moet worden verstaan. Deze contractuele omschrijving mag evenwel niet ingaan tegen de dwingende bepaling van artikel 142, § 1, Wet Verzekeringen[2411] omdat zij de verzekerde en de benadeelde beschermt in zoverre het de verzekeraar verplicht tot het *loss occurrence*-systeem. De bescherming van de verzekerde en de benadeelde verantwoordt een ruime uitlegging van het voorvallen van de schade, wat

nadekking van het *fact occurrence*-systeem leiden tot onverzekerbaarheid van bepaalde risico's zoals milieuaansprakelijkheid (I. BOONE, Onrechtmatige daad en burgerlijke vordering uit een misdrijf, in *De herziening van de bevrijdende verjaring door de wet van 10 juni 1998*, Gandaius Ontmoetingen met recht 2, Kluwer Antwerpen 1999, p. 155, nr. 147; zie ook: M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel 2011, p. 496-494, nr. 696-697).

2404 C. VAN SCHOUBROECK en G. SCHOORENS, De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story? *TBH* 1995, 646, nr. 19; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 96, nr. 2.8.1 en p. 101, nr. 2.8.3.

2405 Voor een toepassing met betrekking tot een verzekering BA na levering: Luik 5 oktober 2010, *JLMB* 2012, 2020.

2406 H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 19-20, nr. 18.

2407 De benadeelde kan zijn vordering minnelijk of gerechtelijk dan wel mondeling of gerechtelijk instellen (C. VAN SCHOUBROECK en G. SCHOORENS, De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story? *TBH* 1995, 646, nr. 17 en 20).

2408 H. COUSY, "Panta Rei": een kortbericht over de wijzigingen van de gewijzigde wetgeving inzake verzekeringen, *TBH* 1995, p. 14.

2409 C. VAN SCHOUBROECK en G. SCHOORENS, De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story? *TBH* 1995, p. 648, nr. 27; G. SCHOORENS, Op zoek naar de "beschermingsbehoeftige consument" na enkele recente wijzigingen in het verzekeringsrecht, *DCCR* 1994-95, 402, nr. 31; T. VANSWEEVELT, *De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van artsen en ziekenhuizen: een vergelijkende studie*, Mys & Brees Gent 1997, 60-65, nr. 96-104.

2410 Dergelijke schade kan zich onder meer voordoen bij aansprakelijkheid van bestuurders en zaakvoerders van vennootschappen en verenigingen (P. VAN OMMESLAGE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 300-301, nr. 19).

2411 DUBUISSON drukt zich voorzichtiger uit: "*...il est douteux que ces définitions conventionnelle s'imposent au juge*" (B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 388, nr. 37 ; zie ook : B. DUBUISSON, La norme imperative dans le droit du contrat d'assurance? *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu Antwerpen 1998, p. 122, nr. 19). Al te gemakkelijk wordt dit afgedaan als een feitenkwestie die behoort tot de onaantastbare beoordeling van de feitenrechter (Y. LAMBERT-FAIVRE, La durée de la garantie dans les assurances de responsabilité: fondement et portée de la nullité des clauses 'réclamation de la victime', *D.* 1992, *Chronique* III, p. 13 en 15).

inhoudt dat de schade voorvalt vanaf de eerste objectieve manifestatie ervan[2412]. Van zodra het bestaan van de schade tijdens de duurtijd van de verzekeringsovereenkomst duidelijk is, is de dekking verworven[2413]. De dekking is dan onbeperkt in de tijd[2414] zodat enkel nog de verjaring een einde stelt aan de verplichting van de verzekeraar om het schadegeval ten laste te nemen[2415].

II. Het *claims made*-systeem als uitzondering

526. De toepassing van het *loss-occurrence*-systeem leidt ertoe dat verzekeraars lang na het einde van de verzekeringsovereenkomst kunnen geconfronteerd worden met aanspraken van de verzekerde en de benadeelde. Zij moeten rekening houden met vorderingen voor schade uit het verleden die kunnen ingediend worden na het einde van de verzekeringsovereenkomst, op een ogenblik dus dat zij geen premies meer innen voor het bewuste risico[2416]. Om dit risico verzekerbaar te houden en hierbij tegemoet te komen aan de bekommernissen van de verzekeraars, heeft de wetgever voorzien in de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden de dekking van het uitlooprisico in de verzekeringsovereenkomst te beperken. Artikel 142, § 2, Wet Verzekeringen laat de verzekeraar toe voor het uitlooprisico een *claims made*-dekking te bedingen, hetgeen inhoudt dat de dekking beperkt wordt tot de schadegevallen waarvoor tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst een vordering door de benadeelde werd ingesteld. De aanspraken waarvan de verzekeraar op het ogenblik van de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst geen kennis heeft, worden uit de dekking geweerd[2417].

[2412] B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 393, nr. 42.

[2413] Het *loss occurrence*-systeem kan echter ook begrepen worden in de zin dat er dekking is voor schade die *ontstaat* in de verzekerde periode. Het ontstaan van schade houdt niet noodzakelijk een openbaar worden ervan in. In Nederland zijn verzekeraars gebruik gaan maken van het *claims made*-systeem om te vermijden dat zij nog geconfronteerd zouden worden met "*long tail*"-risico's (F. STADERMANN, De omstandighedenmelding onder '*claims made*'-verzekeringen, een analyse, *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht*, 2010, 249).

[2414] T. VANSWEEVELT, *De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van artsen en ziekenhuizen: een vergelijkende studie*, Mys & Brees Gent 1997, 55, nr. 90.

[2415] J.-P. LEGRAND, L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 97.

[2416] Wat voornamelijk het geval is bij *long tail*-risico's (H. COUSY, "Panta rei": een kortbericht over de wijzigingen van de gewijzigde wetgeving inzake verzekeringen, *TBH* 1995, 12; H. COUSY, Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart? *Liber amicorum Walter Van Gerven*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 21, nr. 8; N. FRENK, De directe schadeverzekering als remedie voor de uitdijende aansprakelijkheidslast? *AV&S* 2000, nr. 3.2).

[2417] De "*latent disease claims*" lagen eveneens aan de basis van de invoering van het *claims made*-systeem in het polismodel AVB96 in Nederland (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 103-104, nr. 2.8.3; O.A. HAAZEN en J. SPIER, Amerikaanse toestanden en de nieuwe aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven en beroepen, *NJB.* 1996, 45). In Engeland wordt de *claims made*-dekking vooral aanvaard in de beroepsaansprakelijkheidsverzekering (Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, LexisNexis UK London 2003, p. 349, nr. 662).

527. De toepassing van het *claims made*-systeem is volgens artikel 142, § 2, eerste lid, Wet Verzekeringen enkel mogelijk voor de verzekeringsovereenkomsten die behoren tot de door de Koning bepaalde takken die deel uitmaken van de algemene burgerrechtelijke aansprakelijkheid, andere dan de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen. Deze bepaling voorziet dus in de eerste plaats in een uitsluiting van het *claims made*-systeem in de WAM-verzekering[2418]. Voor de aansprakelijkheidsverzekeringen andere dan de WAM-verzekering is op grond van artikel 6bis KB 24 december 1992[2419] het *claims made*-systeem mogelijk in alle aansprakelijkheidsverzekeringen, met uitzondering van de gezinsaansprakelijkheidsverzekering[2420] en de verzekering BA brand eenvoudige risico's alsmede de risico's van dezelfde aard die op aanvullende wijze gedekt worden in een andere verzekeringsovereenkomst[2421]. Met deze uitsluitingen van het *claims made*-systeem heeft de wetgever voornamelijk de verzekerden in de privésfeer willen beschermen[2422]. Voor deze verzekeringsovereenkomsten blijft het *loss occurrence*-systeem bepaald in artikel 142, § 1, Wet Verzekeringen gelden, wat gunstig is voor de verzekerde en de benadeelde.

528. Artikel 142, § 2, eerste lid, Wet Verzekeringen beperkt niet alleen de toepassing van het *claims made*-systeem tot bepaalde verzekeringsovereenkomsten maar bepaalt ook voorwaarden waaronder het *claims made*-beding uitwerking kan hebben. In de eerste plaats heeft het beding betrekking op vorderingen die schriftelijk worden ingesteld tegen de verzekerde of de verzekeraar tijdens de duur van de overeenkomst voor schade voorgevallen tijdens dezelfde duur. De dekking van het uitlooprisico betreft dus schade die tijdens de duur van de overeenkomst is voorgevallen en waarvoor tijdens deze duur ook een schriftelijke vordering is ingesteld[2423]. Schade die zich voor de aanvang van de overeenkomst heeft voorgedaan, is niet gedekt[2424]. Verdedigd kan worden dat een mondelinge aangifte volstaat aangezien artikel 142, § 2, Wet Verzekeringen op dat punt de verzekerde en benadeelde beschermt zodat ervan kan afgeweken worden in hun voordeel[2425]. De vordering kan gericht worden tegen

---

2418 H. de RODE, L'assurance de la responsabilité automobile, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 72, Kluwer Mechelen 2004, p. 37, nr. 55.

2419 Zoals gewijzigd door artikel 4 KB 29 december 1994 (*BS* 27 januari 1995).

2420 N. DENOEL, Les assurance de la responsabilité 'vie privée', in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 71, Story-scientia Diegem 1998, p. 65-66, nr. 163.

2421 Het *claims made*-systeem is onder meer terug te vinden in milieuverzekeringen, de verzekering medische experimenten (T. VANSWEEVELT, De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering, *T.Gez.* 2005-06, 31, nr. 36) en de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering (N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 36).

2422 C. VAN SCHOUBROECK en G. SCHOORENS, De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story? *TBH* 1995, p. 648, nr. 26.

2423 H. COUSY, "Panta Rei": een kortbericht over de wijzigingen van de gewijzigde wetgeving inzake verzekeringen, *TBH* 1995, p. 14.

2424 J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Kluwer Waterloo 2011, p. 447, nr. 892.

2425 C. VAN SCHOUBROECK en G. SCHOORENS, De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story? *TBH* 1995, p. 647, nr. 24 en p. 654-655, nr. 36-39; B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 393, nr. 41;

zowel de verzekerde als de verzekeraar[2426]. Het *claims made*-beding verplicht de verzekeraar verder om het uitlooprisico te dekken voor de vorderingen die zijn ingesteld binnen 36 maanden na het einde van de verzekeringsovereenkomst[2427]. Een zuivere *claims made* dat dekking voor elke vordering na het einde van de verzekeringsovereenkomst uitsluit, is dus niet mogelijk[2428]. De wetgever heeft ervoor geopteerd om de verzekerde en de benadeelde in elk geval nog een periode van 36 maanden na het einde van de verzekeringsovereenkomst te geven om alsnog een vordering in te stellen[2429]. Deze dekking geldt slechts op voorwaarde dat de schade zich tijdens de duur van de overeenkomst heeft voorgedaan en het risico ondertussen niet door een andere verzekeraar gedekt wordt[2430]. Aangezien de nadekking tot doel heeft de verzekerde en de benadeelde te beschermen in afwachting van het sluiten van een nieuwe verzekeringsovereenkomst bij een andere verzekeraar, moet de nieuwe verzekeringsovereenkomst in dekking van het schadegeval voorzien[2431]. Verder moeten voor de nadekking van daden of feiten die aanleiding kunnen geven tot schade, voorgevallen tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst, deze ook aan de verzekeraar zijn aangegeven[2432]. Hiermee heeft de wetgever de dekking van

---

H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70, Kluwer Mechelen 2005, p. 20-21, nr. 20; H. COUSY, "Panta Rei": een kortbericht over de wijzigingen van de gewijzigde wetgeving inzake verzekeringen, *TBH* 1995, 14-15; C. COUNE, Interprétation d'un contrat d'assurance de la responsabilité des dirigeants: premiers pas en jurisprudence, (noot bij Kh. Brussel 13 november 2008), *TBH* 2011, 180, nr. 3.

[2426] In Nederland hangt het van de verzekeringsovereenkomst af of de ontvangst door de verzekerde dan wel door de verzekeraar bepalend is (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 107, nr. 2.8.5). Volgens HAAZEN en SPIER moet de aanspraak tegen de verzekerde zijn gericht tijdens de duur van de verzekering en tevens tijdens deze duur schriftelijk bij de verzekeraar zijn aangemeld (O.A. HAAZEN en J. SPIER, Amerikaanse toestanden en de nieuwe aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven en beroepen, *NJB* 1996, 46).

[2427] De bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering breidt deze termijn in de regel uit tot zestig maanden (N. GLIBERT, De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670, nr. 39; C. COUNE, Interprétation d'un contrat d'assurance de la responsabilité des dirigeants: premiers pas en jurisprudence, (noot bij Kh. Brussel 13 november 2008), *TBH* 2011, 180, nr. 3; C. COUNE en D. HUBIN, Aansprakelijkheid van bedrijfsleiders en verzekering, *De Verz.* 2012, 188).

[2428] Artikel 142 Wet Verzekeringen geldt enkel voor de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen. Voor de verzekeringsovereenkomsten van deel 5 Wet Verzekeringen sluit geen enkele wettelijke bepaling een zuivere *claims made* uit. Bij een toepassing van een zuivere *claims made* is er geen dekking wanneer geen vordering is ingesteld tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst. Dit belet niet dat de navolgende verzekeringsovereenkomst in dekking van het schadegeval kan voorzien wanneer het inlooprisico in de waarborg begrepen is. Van een putatief risico is in voorkomend geval geen sprake (zie randnummer 376).

[2429] De verzekeringsovereenkomst kan voorzien in een langere periode dan 36 maand aangezien deze duur slechts een minimale dekking is ten voordele van de verzekerde en hiervan in zijn voordeel kan afgeweken worden (J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Kluwer Waterloo 2011, p. 448-449, nr. 894).

[2430] De verzekeraar moet bewijzen dat er dekking is bij aan andere verzekeraar (Kh. Brussel 13 november 2008, *TBH* 2011, 171, met noot C. COUNE, Interprétation d'un contrat d'assurance de la responsabilité des dirigeants: premiers pas en jurisprudence).

[2431] Cass. 16 januari 2015, C.14.0294.N.

[2432] Het KB 25 april 2007 met betrekking tot de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor architecten voorziet in dekking van de vorderingen die worden ingesteld binnen een termijn van tien jaar te rekenen vanaf de dag dat er een einde is gesteld aan de inschrijving op de tabel van de Orde van Architecten. Dit belet niet dat de termijn van de tienjarige aansprakelijkheid van de architect nog kan lopen op het ogenblik dat de waarborg eindigt (P. HENRY en B. DEVOS, La profession d'architecte – Excercice en société et assurance: la nouvelle donne, *JT* 2008, nr. 21; V. CALLEWAERT, Actualités

serieschade op het oog. Hij wil vermijden dat de verzekeraar na het begin van de schade de verzekeringsovereenkomst opzegt om te vermijden dat hij voor de verdere schade dekking zou moeten verlenen[2433]. Artikel 142, § 2, Wet Verzekeringen geeft dus aan de verzekerde en de benadeelde ook bij een *claims* made-*beding* een in de tijd beperkte dekking van het uitlooprisico[2434].

législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 296, nr. 93-94). In Frankrijk bepaalt artikel L.241-1 Code des Assurances de duur van het uitlooprisico in de verplichte bouwverzekering op de duur van de aansprakelijkheid. Het Franse Hof van Cassatie past deze regel toe op alle aansprakelijkheidsverzekeringen (G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 704, nr. 391-3 en p. 709-710, nr. 391-5).

[2433] J.-L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial, III, Droit privé des assurances terrestres. Principes généraux*, Kluwer Waterloo 2011, p. 448, nr. 893.

[2434] Deze nadekking wordt ook de "*sunset clause*" genoemd (M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 495, nr. 702, voetnoot 1608). Ook wordt de term "*omstandighedenclausule*" gebruikt. Deze clausule is terug te vinden in de aansprakelijkheidsverzekering voor bestuurders en zaakvoerders van vennootschappen en verenigingen (P. VAN OMMESLAGE, L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 302, nr. 21).

HOOFDSTUK II
VERJARING IN DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING

A. Bijzondere wetsbepalingen

529. De verjaring houdt geen verband met de duur van de waarborg, maar bepaalt de tijd waarbinnen de verzekerde of de benadeelde de verzekeraar moet aanspreken in dekking van een schadegeval. De verjaring van hun vorderingen is onderworpen aan de bijzondere verjaringsregels die neergelegd zijn in de artikelen 88 en 89 Wet Verzekeringen voor wat betreft de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deze wet vallen[2435]. Voor de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen, regelt artikel 256 van deze wet de verjaring[2436].

530. De artikelen 88 en 89 Wet Verzekeringen zijn op grond van artikel 56 van deze wet van dwingend recht. De instelling van de verjaring zelf raakt niettemin de openbare orde waardoor de partijen niet geldig kunnen overeenkomen om de verjaringstermijnen te verlengen[2437]. Een conventionele verlenging van de verjaringstermijn zou neerkomen op een voorafgaande afstand van de wettelijk bepaalde termijn, hetgeen strijdig is met artikel 2220 BW. De korte verjaringstermijnen in het verzekeringsrecht beogen trouwens een snelle afhandeling van de schadegevallen zodat een verlenging van de verjaringstermijnen hiermee strijdig is[2438]. Daartegenover staat dat partijen in principe een kortere verjaringstermijn kunnen bedingen omdat het inroepen van de verjaring niet van openbare orde is[2439] en een conventionele verkorting van de verjaring de schuldenaar beschermt door hem vlugger van zijn verbintenis te bevrijden[2440]. Het dwingende karakter van de artikelen 88 en 89 Wet Verzekeringen staat hieraan niet in de weg[2441].

[2435] Artikel 34 Wet Landverzekeringsovereenkomst was ook van toepassing op schadegevallen die zich voor de inwerkingtreding van deze wet hebben voorgedaan, voor zover op 21 september 1992 de verjaring nog niet ingetreden was (Pol. Brugge 13 januari 1998, *VKJ* 2000, 87, nr. 2000/41 met noot E. BREWAEYS). Artikel 34 Wet Landverzekeringsovereenkomst is overeenkomstig artikel 1 KB 24 augustus 1992 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de bepalingen van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst in werking getreden op 21 september 1992 (*BS* 11 september 1992).

[2436] L. SCHUERMANS, *Verzekering en verjaring, in Verzekeringen en gerechtelijke procedures*, Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel, Biblo Kalmthout 1996, 89, nr. 1.

[2437] A. VAN OEVELEN, Algemeen overzicht van de bevrijdende verjaring en de vervaltermijnen in het Belgisch privaatrecht, *TPR* 1987, 1764, nr. 11.

[2438] L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, t. III, Fecheyr Gent 1947, p. 400, nr. 286.

[2439] G. JOCQUE, Verjaring en verzekering, in I. CLAEYS (ed.), *Verjaring in het privaatrecht. Weet de avond wat de morgen brengt?* Gandaius, Kluwer Mechelen 2005, p. 182, nr. 2.

[2440] A. VAN OEVELEN, Algemeen overzicht van de bevrijdende verjaring en de vervaltermijnen in het Belgisch privaatrecht, *TPR* 1987, 1769-1770, nr. 15.

[2441] In het aanvankelijke voorontwerp van de Wet Landverzekeringsovereenkomst was een uitdrukkelijke bepaling opgenomen die de verkorting van de verjaring verbood. Deze bepaling werd ingevolge het advies van de Raad van State weggelaten omdat uit het dwingend karakter van de wet zou volgen dat dergelijk beding nietig is (E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 11989(3), voetnoot 73); zie ook: M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, 385, nr. 505; E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 6, nr. 4.

Deze wetsbepalingen beschermen in de eerste plaats de verzekeringnemer en de verzekerde. Voor zover zij schuldenaar zijn van de verzekeraar, kunnen in hun voordeel de verjaringstermijnen verkort worden. De artikelen 88 en 89 Wet Verzekeringen strekken echter ook de verzekeraar tot voordeel wanneer de verzekeringnemer, verzekerde of benadeelde een aanspraak tegen hem laten gelden. In dat geval beschermen zij ook de verzekerde en de benadeelde die optreden als schuldeiser tegen de verzekeraar. Bij de invoering van de korte verjaring in het verzekeringsrecht heeft de wetgever ongetwijfeld niet gewild dat de termijn waarover de verzekerde en de benadeelde beschikken ten aanzien van de verzekeraar, zou worden verkort. Een beding waarin een kortere termijn wordt bedongen ten nadele van de verzekerde en de benadeelde is bijgevolg niet mogelijk[2442].

531. In tegenstelling tot de artikelen 88 en 89 Wet Verzekeringen is artikel 256 Wet Verzekeringen, voorheen artikel 32 Verzekeringswet 1874 niet van dwingend recht. Een beding dat de verjaringstermijn van artikel 256 Wet Verzekeringen inkort, is dus geldig[2443]. Ook het vertrekpunt van de verjaring kan onder de toepassing van deze wet conventioneel geregeld worden[2444]. De conventionele verkorting van de verjaringstermijn in het kader van artikel 32 Verzekeringswet 1874 gaf in het verleden aanleiding tot veel betwistingen[2445], onder meer over de verjaringstermijn die loopt na een stuiting en het vertrekpunt van de verjaring[2446].

B. Verjaring van de verschillende vorderingen

I. Algemeen

532. De driehoeksverhouding tussen de benadeelde, de verzekerde en de verzekeraar leidt ertoe dat de verschillende vorderingen elkaar kunnen doorkruisen: de benadeelde kan vergoeding vorderen van de aansprakelijke of, al dan niet tegelijkertijd, van de

---

2442 G. JOCQUE, Verjaring en verzekering? in I. CLAEYS (ed.), *Verjaring in het privaatrecht, Weet de avond wat de morgen brengt?* Gandaius, Kluwer Mechelen 2005, p. 182-183, nr. 3.

2443 W. WILMS, *Dagvaarding en verjaring*, Maklu Antwerpen 1990, 13-14, nr. 14; L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, t. III, Fecheyr Gent 1947, p. 401, nr. 286; Luik 15 oktober 2001, *JLMB* 2002, 1239 (verkorte weergave); Brussel 1 oktober 1996, *RGAR* 1997, 12846; Brussel 8 juni 1995, *VKJ* 1996, 163, nr. 96/67; Bergen 27 februari 1985, *TBH* 1987, 56 met noot J. ERNAULT; Brussel 22 februari 1979, *JT* 1979, 555; Rb. Tongeren 25 november 1966, *RW* 1966-67, 1775.

2444 L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, t. III, Fecheyr Gent 1947, p. 401, nr. 286; E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 12006(1); Rb. Gent 3 november 1995, *AJT* 1996—97, 181 met noot D. FEVERY, Openbare orde in het kader van de procedure tot nietigverklaring van arbitrale sententies: een nieuw paard van Troje? Zie ook: Luik 29 november 1966, *De Verz.* 1967, 807 met noot R.V.G.

2445 H. DE PAGE en R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit belge*, t. VII, Bruylant Brussel 1957, p. 1127-1128, nr. 1254; S. FREDERICQ, H. COUSY en J. ROGGE, Verzekeringen (1969-1978), *TPR* 1981, 430-431, nr. 58.

2446 Bergen 21 mei 1996, *RGAR* 1997, 12828: het beding waarin het vertrekpunt van de verjaring werd bepaald op "*de datum van het schadegeval of van de laatste gerechtelijke vervolgingen*" werd nietig verklaard op grond van het toenmalig artikel 19, § 2, Controlewet 1975 gelet op de onduidelijkheid van de bepaling.

verzekeraar. De verzekerde kan een vordering in dekking van het schadegeval en/of een regresvordering tegen de verzekeraar instellen. De verzekeraar kan tenslotte een recht van verhaal tegen de verzekeringnemer en de verzekerde laten gelden. De artikelen 88 en 89 Wet Verzekeringen beheersen de verjaring van deze vorderingen, met uitzondering van de vordering van de benadeelde tegen de aansprakelijke die onderworpen blijft aan het gemeen recht[2447].

II. Vorderingen van de verzekerde tegen de verzekeraar

a. Vordering van de verzekerde tot dekking van het schadegeval

533. De verzekerde kan van zijn verzekeraar dekking van het schadegeval vorderen. Deze vordering vloeit voort uit de verzekeringsovereenkomst zodat de verjaring ervan onderworpen is aan de in artikel 88, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen bepaalde verjaringstermijn van drie jaar[2448]. Dezelfde termijn geldt op grond van artikel 256 Wet Verzekeringen voor de verzekeringsovereenkomsten die onder toepassing van deze wet vallen[2449]. De verjaringstermijn van drie jaar is ook van toepassing wanneer de verzekerde zelf de benadeelde heeft vergoed en terugbetaling van zijn uitgaven vordert van zijn verzekeraar[2450]. Ook deze vordering van de verzekerde tegen de verzekeraar strekt tot het verlenen van dekking van het schadegeval en vloeit dus voort uit de verzekeringsovereenkomst. De verjaring van de vorderingen die voortvloeien uit de verzekeringsovereenkomst, begint te lopen vanaf het voorval dat het vorderingsrecht doet ontstaan[2451]. In de aansprakelijkheidsverzekering is dat voorval het ogenblik waarop de benadeelde de verzekerde aansprakelijk stelt voor de

[2447] Behoudens wat betreft de bijzondere regel van artikel 89, § 5, Wet Verzekeringen die de stuiting van de verjaring van de vordering van de benadeelde tegen de verzekerde koppelt aan de stuiting van zijn vordering tegen de verzekeraar (zie randnummer 551).

[2448] Dit geldt ook voor de vordering van de verzekerde tegen de verzekeraar voor de advocatenkosten wanneer blijkt dat zijn belangconflict met de verzekeraar niet aan hem te wijten was. De verjaring neemt dan een aanvang vanaf de dag van de rechterlijke uitspraak waarbij de gehoudenheid van de verzekeraar om dekking te verlenen werd vastgesteld (Antwerpen 20 maart 2013, *RW* 2013-14, 830, *T.Verz.* 2014, 94: de verjaring loopt vanaf het ogenblik waarop blijkt dat het belangenconflict tussen de verzekeraar en de verzekerde niet aan deze laatste te wijten is).

[2449] Deze wetsbepaling verwijst naar de "*rechtsvordering die uit een verzekeringspolis ontstaat*". De wetgever heeft bij de invoering van artikel 34, §1, eerste lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst niet willen afwijken van deze regeling (Y. MERCHIERS, Enkele problemen bij contentieux inzake verzekeringen, in Handelsrecht, Economische en Financieel Recht, Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1994-195, Mys & Brees Gent 1995, p. 672). De Franse tekst van artikel 32 Verzekeringswet 11 juni 1874 en van artikel 34, § 1, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 88, § 1, Wet Verzekeringen, zijn trouwens identiek en verwijzen beiden naar "*toute action dérivant du contrat (police) d'assurance*".

[2450] Dit vereist in principe de toestemming van de verzekeraar of een betaling als eerste geldelijke hulp. Artikel 149 Wet Verzekeringen bepaalt immers dat wanneer de verzekerde de benadeelde heeft vergoed zonder de toestemming van de verzekeraar, hij dit niet tegen de verzekeraar kan inroepen. Het verstrekken van eerste geldelijke hulp kan voor de verzekeraar in elk geval geen grond op leveren om zijn dekking te weigeren.

[2451] Artikel 32 Verzekeringswet 1874 verwijst voor het vertrekpunt van de verjaring naar de gebeurtenis waarop de vordering gegrond is.

door hem opgelopen schade[2452]. Wanneer de verzekerde van de verzekeraar betaling vordert van de bedragen die hij zelf aan de benadeelde heeft uitgekeerd, begint de verjaring te lopen vanaf de betaling omdat dit in voorkomend geval het voorval is dat zijn rechtsvordering doet ontstaan[2453].

b. Regresvordering van de verzekerde tegen de verzekeraar

534. Wanneer de benadeelde vergoeding van zijn schade vordert van de verzekerde, kan de verzekerde op zijn beurt zijn verzekeraar in vrijwaring aanspreken voor het geval hij mocht veroordeeld worden ten aanzien van de benadeelde[2454]. Ook deze regresvordering vloeit voort uit de verzekeringsovereenkomst waardoor zij onderworpen is aan de driejarige termijn bepaald in artikel 88, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen[2455]. Artikel 88, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen voorziet evenwel voor deze vordering in een specifiek vertrekpunt voor de loop van de verjaring[2456]. De verjaring van de regresvordering van de verzekerde[2457] tegen de verzekeraar loopt vanaf het ogenblik van het instellen van de rechtsvordering door de benadeelde[2458], onverschillig of het gaat om een oorspronkelijke eis tot schadeloosstelling dan wel om een latere eis naar aanleiding van een verzwaring van de schade of van het ontstaan

[2452] Voor de verzekeringsovereenkomsten die onder de toepassing van de Wet Landverzekeringsovereenkomst vielen voegde artikel 34, § 1, tweede lid, van deze wet nog eraan toe dat wanneer degene die bewijst dat hij pas op een later tijdstip van het voorval kennis heeft gekregen, de termijn begint te lopen vanaf dat tijdstip maar in elk geval verstrijkt vijf jaar na het voorval, behoudens bedrog. Deze bepaling heeft weinig betekenis in de aansprakelijkheidsverzekering gelet op de bijzondere verjaringstermijn voor de regresvordering van de verzekerde (zie randnummer 534).

[2453] Cass. 28 november 2008, *VAV* 2009, 111, *RGAR* 2010, 14598.

[2454] Artikel 88, § 3, Wet Verzekeringen duidt deze vordering aan als de "*regresvordering*" van de verzekerde tegen de verzekeraar waar een vordering in vrijwaring bedoeld wordt. Ook de vordering van de verzekerde in terugbetaling van de vergoeding die hij zelf heeft uitbetaald aan de benadeelde, kan beschouwd worden als een "*regresvordering"* (zie randnummer 534).

[2455] Een aangifte van het schadegeval onmiddellijk na het voorvallen ervan verhindert niet de verjaring van de regresvordering indien deze niet binnen de in artikel 34, § 1, derde lid, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 88, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen bepaalde termijn werd ingesteld (Gent 8 november 2002, *De Verz.* 2003, 707).

[2456] Deze bepaling sluit aan bij de regel van artikel 2257, derde lid, BW volgens welk de verjaring ten aanzien van een vordering tot vrijwaring niet loopt zolang de uitwinning niet heeft geplaatst, hetwelk zelf een uitdrukking vormt van het principe dat de verjaring van een vordering pas kan beginnen lopen vanaf de dag waarop het recht om de rechtsvordering in te stellen, ontstaat (A. VAN OEVELEN, Algemeen overzicht van de bevrijdende verjaring en de vervaltermijnen in het Belgisch privaatrecht, *TPR* 1987, 1781, nr. 24).

[2457] Onder de verzekerde in de zin van artikel 88, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen dient verstaan te worden degene wiens aansprakelijkheid gedekt is in de verzekeringsovereenkomst. Met betrekking tot de WAM-verzekering zijn dit de personen die opgesomd zijn in artikel 3 Modelovereenkomst (Cass. 12 december 1991, *AC* 1991-92, 340, *RW* 1991-92, 1121 (toepassing van artikel 32 Verzekeringswet 11 juni 1874 en artikel 1 WAM 1956).

[2458] Deze bepaling sluit aan bij de regel van artikel 2257, derde lid, BW volgens welk de verjaring ten aanzien van een vordering tot vrijwaring niet loopt zolang de uitwinning niet heeft plaats gehad, wat zelf een uitdrukking is van het principe dat de verjaring van een vordering pas kan beginnen lopen vanaf de dag waarop het recht ontstaat om de rechtsvordering in te stellen (A. VAN OEVELEN, Algemeen overzicht van de bevrijdende verjaring en de vervaltermijnen in het Belgisch privaatrecht, *TPR* 1987, 1781, nr. 24).

van nieuwe schade[2459]. Voor de toepassing van dit vertrekpunt moet de benadeelde een vordering tegen de verzekerde hebben ingesteld[2460].

III. Vordering van de benadeelde tegen de verzekeraar

535. Artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen regelt de verjaring van "*de vordering die voortvloeit uit het eigen recht dat de benadeelde tegen de verzekeraar heeft krachtens artikel 150*" behoudens bijzondere wettelijke bepalingen[2461]. De verjaringstermijn van deze vordering bedraagt vijf jaar[2462]. Artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen is van toepassing op alle rechtstreekse vorderingen van de benadeelde[2463] die onder toepassing van de Wet Verzekeringen vallen[2464]. Dit is ook het geval voor de rechtstreekse vordering van de eigenaar en de derden in de brandverzekering bepaald in artikel 122 Wet Verzekeringen, ook al verwijst artikel 88, § 2, enkel naar artikel 150 van deze wet[2465]. De verwijzing naar artikel 150 in artikel 88, § 2, Wet

[2459] Een gelijkaardige bepaling was reeds in het tweede lid van artikel 32 Verzekeringswet 1874 ingevoegd door artikel 2 van de wet van 30 mei 1961. Hiermee werd een einde gesteld aan de rechtsonzekerheid over de interpretatie van het begrip "*gebeurtenis waarop de rechtsvordering is gegrond*" met betrekking tot de regresvordering van de verzekerde tegen de verzekeraar (noot onder Cass. 22 juni 1972, *AC* 1972, 1005). De wetgever heeft zich bij de invoering van artikel 34, § 1, derde lid, geïnspireerd op artikel 32, tweede lid, Verzekeringswet 1874 (Parl. St., Kamer, 1990-91, nr. 1586/1, p. 35).

[2460] Brussel 2 februari 2011, *De Verz.* 2013, 339; Gent 3 september 2009, *De Verz.* 2010, 412; Rb. Gent 7 mei 2004, *T. Gez.* 2007-08, 162.

[2461] Een bijzondere verjaringstermijn is bepaald in artikel 25, § 2, KB11 juli 2003 houdende de vaststelling van de toelatingsvoorwaarden en de werking van het Belgisch Bureau en het Gemeenschappelijk Waarborgfonds (*BS* 17 oktober 2003). De benadeelde moet het Fonds aanspreken binnen een termijn van drie jaar die ingaat op de dag waarop het Fonds hem zijn beslissing in verband met de aanvraag tot schadeloosstelling of tot terugbetaling ter kennis heeft gebracht. Deze termijn is een verjaringstermijn die vatbaar is voor stuiting en schorsing (E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 82-83, nr. 104; E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 11989(5)). Ook artikel 8bis, § 5, Wet 30 juli 1979 bevat een bijzondere verjaringsregeling waarbij de benadeelde voor zijn vordering tegen de verplichte verzekeraar brand en ontploffing slechts beschikt over een termijn van drie jaar te rekenen vanaf het schadegeval (B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application,* Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 173, nr. 33)..

[2462] Voor schadegevallen die dateren van voor 1 januari 1993, datum waarop artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst in werking is getreden, kan de benadeelde zich volgens het arrest van 6 april 2006 van het Hof van Cassatie loopt de verjaring vanaf deze datum begint te lopen voor zover de rechten van de benadeelde nog niet onherroepelijk zijn vastgelegd (M. REGOUT, Quelques arrêts récents en matière de prescription de l'action directe de la personne lésée contre l'assureur de la responsabilité, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 249-250, nr. 16).

[2463] Of degene die in zijn rechten gesubrogeerd is (Luik 1 februari 2011, *RGAR* 2012, 14873).

[2464] Dit is ook het geval voor de WAM-verzekering die in artikel 15 WAM voor de wijziging bij de wet van 22 augustus 2002 (*BS* 30 augustus 2002) in een eigen verjaringsregeling voor het eigen recht van de benadeelde voorzag. Het eigen recht was opgenomen in artikel 12 WAM. Deze bepaling werd door de wet van 22 augustus 2002 opgeheven omdat zij dubbel gebruik uitmaakte met artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst (G. JOCQUE, *De nieuwe WAM-wetgeving*, CABG 2003, 5, Larcier Gent 2003, p. 28).

[2465] Cass. 30 januari 2009, *TBH* 2010, 51; Cass. 30 november 2009, *TBH* 2011, 128; Gent 23 oktober 2008, *De Verz* 2009, 171 met noot B. WEYTS, Over de verjaring van de rechtstreekse vordering in de aansprakelijkheidsverzekering, *RGAR* 2009, 14569 met noot E. JACQUES; Gent 19

Verzekeringen is enkel het gevolg van een onoplettendheid van de wetgever[2466]. Artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen is ook van toepassing op de vordering van de benadeelde tegen de WAM-verzekeraar op grond van artikel 29bis WAM[2467]. Dit volgt uit artikel 29bis, § 1, laatste lid, WAM dat de regels van de aansprakelijkheidsverzekering toepasselijk verklaart op deze vergoedingsregeling[2468]. De vordering van de zwakke weggebruiker tegen de WAM-verzekeraar is dus onderworpen aan dezelfde verjaringstermijn als de rechtstreekse vordering van artikel 150 Wet Verzekeringen, ook al is de vordering op grond van artikel 29bis WAM geen "*vordering die voortvloeit uit het eigen recht dat de benadeelde tegen de verzekeraar heeft krachtens artikel 150*". Artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen is ook nog van toepassing op de vordering van het verkeersslachtoffer tegen de Staat en de in artikel 10, § 1, WAM vermelde overheden die niet verplicht zijn een verzekering aan te gaan voor de motorrijtuigen die hun toebehoren of op hun naam zijn ingeschreven, maar enkel wanneer de Staat of deze overheden dezelfde verplichtingen hebben als de verzekeraar[2469] en niet wanneer zij zelf aansprakelijk zijn voor het ongeval[2470].

536. De toepassing van artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen op de verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde belet niet dat zijn vordering tegen de

oktober 2006, *RW* 2008-09, 1267 en 200-10, 540; zie ook: B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 170, nr. 31.

[2466] In het oorspronkelijk wetsvoorstel was in artikel 34, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst enkel sprake van "*de vordering die voortvloeit uit het eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar*" zonder verwijzing naar artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst. Deze verwijzing werd eraan toegevoegd ingevolge een vraag naar verduidelijking inzake de levensverzekering in geval de begunstigde geen kennis heeft van het overlijden van de verzekerde. De Minister verklaarde dat artikel 34, § 2, alleen van toepassing is op de aansprakelijkheidsverzekeringen en niet op het geschetste voorbeeld van de levensverzekering (Parl. St., *Kamer*, 1990-91, nr. 1586/5, p. 54-55). Zie: M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 1999, p. 357, nr. 837.

[2467] Bij de invoering van artikel 29bis bij de wet van 30 maart 1994, noch bij de daaropvolgende wijzigingen van deze wetsbepaling bij de wetten van 13 april 1995 en 19 januari 2001, werd voorzien in een specifieke verjaringsregeling voor de vordering die gesteund is op artikel 29bis. Op het ogenblik van de invoering van het vergoedingsysteem bevatte artikel WAM 1989 nog een eigen verjaringsregeling. Bij de wet van 22 augustus 2002 werd artikel 15 weggelaten omdat het dubbel gebruik zou uitmaken met de Wet Landverzekeringsovereenkomst. In artikel 15, § 1 was sprake van "*iedere vordering van de benadeelde tegen de verzekeraar die uit deze wet voortvloeit*". Hieronder kon een vordering op grond van artikel 29bis begrepen worden (B. DE TEMMERMAN, "De nieuwe wetgeving inzake vergoeding van bepaalde slachtoffers van verkeersongevallen" in *Nieuwe wetgeving*, Mys & Breesch Gent 1994, p. 230, nr. 35; G. SCHOORENS, Verkeersongevallen met 'zwakke weggebruikers'; het nieuwe vergoedingssysteem van art. 29bis WAM-wet. Het kwalificatieprobleem, *RGAR* 1995, 12443, nr. 72).

[2468] Cass. 21 mei 2010, *For. ass.* 2010, 119 met noot V. De Wulf, *RGAR* 2010, 14688. Voor dit arrest werd dit reeds aanvaard in de lagere rechtspraak: Pol. Mechelen 14 november 2007, *VAV* 2008, 406; Pol. Brugge 12 oktober 2004, *RABG* 2005, 67 met noot G. JOCQUE, Verjaring van de vordering op grond van artikel 29bis.

[2469] Als er geen verzekering is, dekken de Staat en de bedoelde overheden zelf krachtens artikel 10, § 1, tweede lid, WAM, overeenkomstig deze wet de burgerrechtelijke aansprakelijkheid waartoe het motorrijtuig aanleiding kan geven. De vergoedingsplicht op grond van artikel 29bis WAM is krachtens § 1, vijfde lid van die bepaling ook op hen van toepassing.

[2470] Artikel 34, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen, is niet van toepassing wanneer zij de benadeelde moeten vergoeden op basis van aansprakelijkheid (Cass. 1 maart 2013, C.12.0298.N).

aansprakelijke verzekerde onderworpen blijft aan de verjaringsregeling bepaald in artikel 2262bis BW. De verjaring van de gemeenrechtelijke vordering van de benadeelde en zijn rechtstreekse vordering staan los van elkaar[2471]. De verjaring van de ene vordering heeft niet noodzakelijk de verjaring van de andere vordering tot gevolg[2472]. De benadeelde kan zijn eigen recht tegen de verzekeraar uitoefenen zolang deze niet verjaard is, ook al is zijn vordering tegen de aansprakelijke verzekerde wel verjaard[2473]. De verschillende verjaringsregimes leiden niet tot een ongelijke behandeling van benadeelden. Het Grondwettelijk Hof heeft tot op heden elke vraag hierover negatief beantwoord. In het arrest van 14 juni 2006[2474] oordeelde het Hof dat artikel 34, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schendt in zoverre de verjaringstermijn van de rechtstreekse vordering niet meer mag bedragen dan tien jaar te rekenen vanaf het schadeverwekkende feit wanneer het slachtoffer op een later tijdstip kennis heeft gekregen van zijn recht tegen de verzekeraar terwijl artikel 2262bis BW voorziet in een verjaringstermijn van hoogstens twintig jaar vanaf de dag volgend op die waarop de schade zich heeft voorgedaan. Volgens het Hof mocht de wetgever ervan uitgaan dat het voorwerp van de vorderingen verschillend is en bijgevolg geen identieke verjaringstermijnen vereist zijn[2475]. Ook volgens het arrest

[2471] In het voorontwerp van de Wet Landverzekeringsovereenkomst was nochtans bepaald dat de rechtstreekse vordering niet verjaarde zolang de vordering van de benadeelde tegen de verzekerde zelf niet verjaard was (E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 11989(2)). In het Franse verzekeringsrecht is de verjaring van de rechtstreekse vordering wel gekoppeld aan de verjaring van de vordering tegen de verzekerde (Cass. 13 september 2007, *RGDA* 2007 met noot M. BRUSCHI; Cass. fr. 15 december 2010, *RGDA* 2001, 511 met noot M. PERIER). Deze koppeling gaat terug op een arrest van 28 maart 1939 (Cass. fr. 28 maart 1939, *D.* 1939.1.68 met noot PICARD; zie ook: Y. LAMBERT-FAIVRE, La durée de la garantie dans les assurances de responsabilité: fondement et portée de la nullité des clauses 'réclamation de la victime', *D.* 1992, *Chronique* III, p. 17; S. ABRAVANEL-JOLLY, noot bij Cass. fr. 11 juni 2009, *RGDA* 2009, 757). Deze koppeling belet niet dat de verjaring van de beide vorderingen onafhankelijk van elkaar kunnen gestuit worden (J.-K. KARILA, noot bij Cass. fr. 24 oktober 2007, *RGDA* 2008, 125-27). Ook in het Duits verzekeringsrecht is de verjaring van de vordering tegen de aansprakelijke op grond van § 115 II VVG gelijklopend met de *Direktanspruch* tegen de verzekeraar (M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 380-381, nr. 1088).

[2472] Met de invoering van een vijfjarige verjaringstermijn in artikel 34, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst heeft de wetgever de verjaring van de rechtstreekse vordering wel willen gelijkschakelen met de gemeenrechtelijke verjaringstermijn (C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 107, nr. 171). De verjaringstermijnen kunnen niettemin toch verschillen zoals bij de verjaringstermijn van drie jaar voor de vordering gesteund op de Wet Productaansprakelijkheid (artikel 12 Wet van 25 februari 1991 productaansprakelijkheid) (H. de RODE, Les assurances de responsabilité, vol. 1, in *Responsabilité - Traité théorique et pratique*, Titre VII - Livre 70bis, Kluwer Mechelen 2005, p. 34, nr. 151).

[2473] Benelux-Gerechtshof 21 december 1990, *RW* 1990-91, 1082 als gevolg van Cass. 6 april 1990, *AC* 1988-89, 879; Cass. 20 maart 1991, *AC* 1990-91, 768; Brussel 26 mei 1992, *De Verz.* 1993, 52; Cass. 16 februari 1962, *Pas.* 1962, I, 691.

[2474] GH 14 juni 2006, nr. 99/2006.

[2475] Het Hof schrijft hiermee aan de wetgever intenties toe die er in werkelijkheid wellicht niet waren. De wetgever heeft bij de invoering van de wet van 10 juni 1998 niet gedacht heeft aan een wijziging van artikel 34, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst (M. REGOUT, Quelques arrêts récents en matière de prescription de l'action directe de la personne lésée contre l'assureur de la

van 28 februari 2008 van het Grondwettelijk Hof schendt artikel 34, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen de artikelen 10 en 11 Grondwet niet doordat de vordering van de benadeelde tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar verjaart door verloop van vijf jaar te rekenen vanaf het schadeverwekkend feit terwijl de vordering van de benadeelde tegen de aansprakelijke op grond van een contractuele fout bij toepassing van artikel 2262bis, § 1, BW onderworpen is aan een verjaringstermijn van tien jaar vanaf de dag volgend op die waarop het feit waardoor de schade is veroorzaakt, zich heeft voorgedaan[2476].

537. Op de rechtstreekse vordering van de benadeelde is niet de gemeenrechtelijke verjaringstermijn van artikel 2262bis Burgerlijk Wetboek van toepassing, zelfs indien het feit waaruit de schade is ontstaan, een misdrijf is[2477] en de rechtstreekse vordering wordt ingesteld voor de strafrechter[2478]. De strafrechter is op grond van artikel 4 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering enkel bevoegd om kennis te nemen van de vordering van de burgerlijke partij die gesteund is op een misdrijf terwijl de rechtstreekse vordering niet uit het misdrijf volgt[2479]. Dit heeft ook tot gevolg dat de rechter de verjaring van de rechtstreekse vordering niet ambtshalve kan opwerpen aangezien dit enkel mogelijk is voor de verjaring van de burgerlijke vordering die gesteund is op een misdrijf[2480], en dat de verjaring van de strafvordering lastens de verzekerde geen invloed heeft op de verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde tegen diens verzekeraar[2481].

538. Artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen bepaalt niet enkel de verjaringstermijn van de rechtstreekse vordering van de benadeelde maar specificeert ook het vertrekpunt van de loop van de verjaring. De verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde begint te lopen vanaf het schadeverwekkend feit[2482] of, indien er misdrijf

---

responsabilité, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 242-243, nr. 5).

[2476] GH 28 februari 2008, *NjW* 2008, 211 met noot GJ, *RGAR* 2008, 14416, *TBH* 2008, 753.

[2477] Cass. 20 januari 1994, *AC* 1994, 80, *RW* 1994-95, 371, *VKJ* 1994, 186, nr. 94/87; Cass. 20 januari 1992, *AC* 1991-92, 441, *RW* 1991-92, 1094, *VKJ* 1992, 179, nr. 92/83; Cass. 2 mei 1991, *AC* 1990-91, 887, *RW* 1991-92, 411, *VKJ* 1992, 71, nr. 92/26 na Benelux-Gerechtshof 21 december 1990, *RW* 1990-91, 1082; Cass. 31 januari 1991, *AC* 1990-91, 587, *RW* 1990-91, 1380, *De Verz.* 1991, 344; Gent 6 april 1989, *VKJ* 1989, 313, nr. 89/175; Luik 14 maart 1994, *VKJ* 1994, 281, nr. 94/126; Bergen 23 januari 1989, *Pas.* 1989, II, 179; Antwerpen 16 december 1987, *VKJ* 1988, 144, nr. 88/81; Pol. Brugge 28 juni 2004, *RABG* 2005, 62 met noot R. SIERENS, Onderscheiden verjaringsregels in artikel 4 VT Sv en in artikel 34 en 35 Wet Landverzekeringsovereenkomst: de ene verjaring is de andere niet! Pol. Brugge 3 april 2001, *RW* 2002-03, 1070; Pol. Brugge 8 juni 1999, *TAVW* 1999, 288.

[2478] Cass. 20 maart 1991, *AC* 1990-91, 768, *RW* 1991-92, 157.

[2479] Cass. 21 januari 1993, *AC* 1992-93, 85, *RW* 1992-93, 1197, *VKJ* 1993, 173, nr. 93/88.

[2480] Cass. 29 oktober 1990, *AC* 1990-91, 252, *RW* 1990-91, 1052; zie ook Pol. Brussel 26 februari 2003, *VAV* 2013, 52.

[2481] De strafrechter kan nog uitspraak doen over de rechtstreekse vordering die na de verjaring van de strafvordering door de benadeelde werd ingesteld tegen de verzekeraar op voorwaarde dat hij zijn vordering tegen de verzekerde wel tijdig heeft ingesteld voor de verjaring van de strafvordering (Cass. 5 december 1990, *AC* 1990-91, 374, *VKJ* 1991, 151, nr. 91/73, *De Verz.* 1991, 332).

[2482] Het "*schadeverwekkend feit*" is het feit of het laatste van de feiten die noodzakelijk is voor het ontstaan van de schade (I. BOONE, Onrechtmatige daad en burgerlijke vordering uit een misdrijf, in *De herziening van de bevrijdende verjaring door de wet van 10 juni 1998*, Gandaius Ontmoetingen met recht 2, Kluwer Antwerpen 1999, p. 117, nr. 148).

is, vanaf de dag waarop dit is gepleegd[2483]. Om te vermijden dat de verjaring begint te lopen vooraleer de schade zich heeft gemanifesteerd en de benadeelde hiervan kennis heeft, bepaalt artikel 88, § 2, tweede lid, Wet Verzekeringen dat wanneer de benadeelde[2484] bewijst dat hij pas op een later tijdstip kennis heeft gekregen van zijn recht tegen de verzekeraar, de termijn pas vanaf dat tijdstip begint te lopen. Het vertrekpunt van de verjaring wordt in dat geval dus verschoven naar een later tijdstip, met name het ogenblik waarop de benadeelde weet dat hij beschikt over een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar van de aansprakelijke[2485]. De benadeelde moet niet alleen weten dat er een verzekeringsovereenkomst bestaat maar ook wie de verzekeraar is[2486]. Deze gegevens kunnen ondermeer blijken uit het strafdossier dat naar aanleiding van het schadegeval is opgesteld[2487] of uit een kennisgeving door de verzekerde[2488]. Een gelijkaardige verschuiving van het vertrekpunt van de verjaring is bepaald in artikel 2262bis, § 1, tweede lid, BW. Ook de verjaring van de vordering tot vergoeding van schade op grond van de buitencontractuele aansprakelijkheid begint te lopen "*vanaf de dag volgend op die waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van de schade of van de verzwaring ervan en van de identiteit van de daarvoor aansprakelijke persoon*". De wetgever beoogt hiermee de dag waarop de benadeelde daadwerkelijk kennis heeft gekregen van de schade en niet die waarop hij wordt vermoed hiervan kennis te hebben gekregen[2489]. De benadeelde moet daadwerkelijk

[2483] Voor degene die in de rechten van de benadeelde gesubrogeerd is, vangt de verjaringstermijn van de rechtstreekse vordering aan op het ogenblik waarop deze termijn voor de benadeelde begint te lopen (Cass. 4 juni 2012, *RW* 2013-14, 1266, (kopje); Kh. 22 november 1983, *VKJ* 1986, 250, nr. 86/158; Pol. Gent 19 juni 2008, *De Verz.* 2010, 370).

[2484] Dit geldt voor degene die gesubrogeerd is in de rechten van de benadeelde (Luik 1 februari 2011, *RGAR* 2012, 14873; Pol. Brugge 25 april 2013, *RW* 2014-15, 595: het ziekenfonds dat een aangifteformulier van een verkeersongeval ontvangt waarop vermeld staat dat zijn verzekerde bij een ongeval om het leven is gekomen, wist of diende te weten dat er een verzekeraar moest zijn.

[2485] Dit is dus een relatieve verjaringstermijn die gebaseerd is op de slachtoffervriendelijke "*discovery rule*" (S. SOMERS, Verjaring in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht vanuit mensenrechtelijk perspectief, *RW* 2011-12, 1752, nr. 20).

[2486] Cass. 16 februari 2007, *NjW* 2007, 267 met noot GJ, *TBH* 2007, 794 en *VAV* 2007, 224 met noot J. MUYLDERMANS. Het jaarverslag 2007 (p. 51) van het Hof van Cassatie merkt hierbij op: "*Deze interpretatie van artikel 34, § 2 Wet Landverzekeringsovereenkomst strekt tot bescherming van de benadeelde tegen de verzekeraar die zijn identiteit of de identiteit van de medeverzekeraars niet wil prijsgeven*".

[2487] Rb. Leuven 17 februari 2006, *VAV* 2006: het vonnis kan niet worden bijgetreden waar het oordeelt dat artikel 34, § 2 Wet Landverzekeringsovereenkomst inhoudt dat het tijdstip van latere kennis zich moet situeren na het verloop van de verjaringstermijn van vijf jaar; de kennisname verschuift enkel het vertrekpunt van de verjaring naar een later tijdstip dan het schadegeval.

[2488] Ingevolge artikel 7 KB 25 april 2007 moet een architectencontract de naam van de verzekeraar vermelden waardoor de bouwheer zijn identiteit kent (B. KOHL, L'assurance obligatoire de la responsabilité des architectes et le principe constitutionnel d'égalité, (noot bij G.H. 12 juli 2007), *TBBR* 2008, 398, nr. 12; C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 110-111, nr. 175). Het contract moet de coördinaten van de bevoegde Raad van de Orde vermelden waardoor de bouwheer de naleving van de verzekeringsplicht kan nagaan (I. RAMBOER, De verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor architecten, *TBO* 2007, 198, nr. 26).

[2489] Cass. 26 april 2012, *TBBR* 2013, 50 met noot E. VERJANS, Het vertrekpunt van de vijfjarige verjaringstermijn voor buitencontractuele vorderingen: effectieve of normatieve kennis? *RW* 2012-13, 944 met noot G. VELGHE, "Daadwerkelijke kennisname" als aanvangspunt van de vijfjarige

kennis hebben van de schade en van de identiteit van de persoon die aansprakelijk kan worden gesteld, hetgeen inhoudt dat de benadeelde in staat moet zijn een causaal verband te leggen tussen het schadeverwekkend feit en de schade. Hij moet geen kennis hebben van een zeker en vaststaand oorzakelijk verband[2490]. Dit betekent echter niet dat de benadeelde passief mag afwachten. Hij moet steeds te goeder trouw en alert handelen[2491]. Aangezien de regel van artikel 2262bis, § 1, tweede lid, BW spoort met de bepaling van artikel 88, § 2, Wet Verzekeringen, kan worden aangenomen dat dit ook geldt voor het vertrekpunt van de verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde tegen de verzekeraar.

539. De gevolgen van de verschuiving van het vertrekpunt van de verjaring zijn beperkt in de tijd. De verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde treedt in elk geval in na verloop van tien jaar, te rekenen vanaf het schadeverwekkend feit of, indien er misdrijf is, vanaf de dag waarop dit is gepleegd[2492]. Deze termijn van tien jaar is vatbaar voor stuiting of schorsing[2493]. Hij verschilt van de absolute termijn van twintig jaar bepaald in artikel 2262bis, § 1, derde lid, BW[2494]. De benadeelde kan dus tien jaar langer zijn vordering richten tegen de aansprakelijke verzekerde[2495]. Dit onderscheid dient evenwel gerelativeerd te worden. Wanneer de benadeelde zijn vordering richt tegen de verzekerde, beschikt deze nog over een regresvordering tegen zijn verzekeraar waarvan op grond van artikel 88, § 1, derde lid, Wet Verzekeringen de verjaring pas begint te lopen vanaf het instellen van de vordering van de benadeelde[2496]. Bovendien geldt voor de rechtstreekse vordering van de benadeelde ook artikel 2262bis, § 2 BW volgens hetwelk de eis die ertoe strekt om over het voorwerp van het voorbehoud dat hem in een in kracht van gewijsde gegane beslissing werd verleend, vonnis te doen wijzen, ontvankelijk is gedurende twintig jaar na de uitspraak[2497].

---

verjaringstermijn (art. 2262*bis*, §1, tweede lid BW). De schemerzone tussen "kennen" en "behoren te kennen"; zie ook: Rb. Antwerpen 19 december 2011, *RW* 2012-13, 1355.

[2490] Cass. 5 september 2014, C.12.0605.N.

[2491] S. SOMERS, Verjaring in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht vanuit mensenrechtelijk perspectief, *RW* 2011-12, 1749-1753, nr. 24; *contra*: Pol. Brussel 28 februari 2011, *VAV* 269: volgens deze rechtspraak moet de benadeelde niet actief op zoek gaan naar de identiteit van de verzekeraar.

[2492] In tegenstelling tot de absolute termijn van vijf jaar bepaald in artikel 88, § 1, tweede lid, Wet Verzekeringen voor de vordering die voortvloeit uit de verzekeringsovereenkomst, maakt artikel 88, § 2, voor de absolute termijn van tien jaar voor de rechtstreekse vordering geen uitzondering in geval van fraude.

[2493] Cass. 7 oktober 2005, *RGAR* 2008, 14395; Cass. 6 april 2006, *RGAR* 2007, 14319.

[2494] Ook deze absolute termijn is een verjaringstermijn die vatbaar is voor stuiting en schorsing (T. VANSWEEVELT, De verjaring van de buitencontractuele vordering (art. 2262bis BW): de kennis van de schade, de identiteit van de aansprakelijke persoon én van het causaal verband tussen fout en schade? *T.Gez.* 2008-09, 207, nr. 3; S. SOMERS, Verjaring in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht vanuit mensenrechtelijk perspectief, *RW* 2011-12, 1758, nr. 38).

[2495] I. BOONE, De nieuwe verjaringstermijn en de tijdsdimensie in de aansprakelijkheidsverzekering, in *De herziening van de bevrijdende verjaring door de wet van 10 juni 199*8, Gandaius, Kluwer Antwerpen 1999, 133, nr. 166.

[2496] Zie randnummer 534.

[2497] Het voormalige artikel 15, § 3 WAM bepaalde dit voor zijn opheffing door de wet van 22 augustus 2002 uitdrukkelijk voor de WAM-verzekering. (E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 80, nr. 99).

IV. Vordering van de verzekeraar tegen de verzekerde

a. Verhaalsvordering op grond van een contractueel beding

540. Hoewel de verhaalsvordering van de aansprakelijkheidsverzekeraar tegen de verzekeringnemer of de verzekerde gesteund is op een beding van de verzekeringsovereenkomst en dus voortvloeit uit deze overeenkomst, is de verjaring bepaald in artikel 88, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen niet van toepassing op deze vordering[2498]. Artikel 88, § 3 Wet Verzekeringen voorziet in een bijzondere verjaringsregeling voor deze vordering[2499]. De verjaringstermijn voor deze vordering is weliswaar ook drie jaar[2500], maar deze wetsbepaling voorziet in een specifiek vertrekpunt van de verjaring, met name de dag van de betaling door de verzekeraar, behoudens bedrog[2501]. Bij gespreide betalingen van de verzekeraar aan de benadeelde loopt de verjaring hierdoor vanaf elke betaling[2502], ook wanneer de betalingen zijn gebeurd aan verschillende benadeelden[2503]. De verjaring begint bovendien te lopen vanaf de betaling[2504], ook al staat op dat ogenblik nog niet vast dat de verzekeraar over een grond van verhaal tegen de verzekerde beschikt[2505]. Enkel in geval van

---

2498 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 375-376, nr. 489.

2499 Dat de verhaalsgrond teruggaat op een misdrijf van de verzekerde, heeft niet toe gevolg dat artikel 26 Vfg. T. Sv. of artikel 2262bis BW op deze vordering van toepassing is (Cass. 4 juni 1993, *AC* 1992-93, 561).

2500 De Verzekeringswet 11 juni 1874 voorziet niet in een bijzondere bepaling voor de regresvordering van de verzekeraar. Hierdoor is de verhaalsvordering die gesteund is op een contractueel beding, onderworpen, aan de termijn bepaald in artikel 32 van deze wet (Cass. 25 april 1991, *AC* 1990-91, 871, *VKJ* 1990-91, 239, nr. 91/116).

2501 Gelden dus niet als vertrekpunt: het schadegeval (Luik 2 november 1990, *De Verz.* 1991, 368; Rb. Turnhout 7 september 1983, *De Verz.* 1984, 415; ook onder artikel 32 Verzekeringswet 11 juni 1874 werd dit reeds aangenomen, zie: Cass. 20 november 1970, *AC* 1971, 261), de oorzaak van het verhaal, zoals de schorsing van de waarborg ingevolge niet-betaling van de premie (Rb. Tongeren 8 april 1991, *TBH* 1991, 1128), de valse verklaring en de ontdekking ervan door de verzekeraar (Bergen 7 januari 1987, *JLMB* 1987, 730) of het ogenblik waarop de verzekeraar in het bezit komt van het strafdossier of wist dat hij een vergoeding diende uit te keren (Pol. Brugge 24 mei 2007, *VAV* 2007, 344).

2502 J. TINANT, Le point de départ de la prescription de l'action récursoire, (noot bij Cass. 26 februari 2007), *JLMB* 2008, 958; J.-F. VAN DROOGHENBROECK, La prescription de l'action à l'aune de la loi du 25 juin 1992, (noot onder Bergen 3 november 1994), *RGAR* 1996, 12640; Pol. Brugge 4 mei 2009, *VAV* 2009, 393; Pol. Brussel 15 december 2006, *VAV* 2008, 200; Pol. Mechelen 18 januari 2006, *VAV* 2007, 423. Pol. Charleroi 23 september 2003, *RGAR* 2005, 14006; Pol. Brugge 25 mei 2000, *VKJ* 2001, nr. 2001/54. Hetzelfde principe gold reeds voor de inwerkingtreding van artikel 34, § 3, Wet Landverzekeringsovereenkomst (Cass. 10 januari 1992, *AC* 1991-92, 415, *RW* 1991-92, 1325; Cass. 29 mei 1986, *AC* 1985-86, 1338; *RW* 1986-87, 1026, *VKJ* 1986, 249, nr. 86/157; Cass. 13 januari 1983, *AC* 1983-83, 649, *De Verz.* 1983, 153 en 417 met noot J.R., *RW* 1983-84, 1296; Cass. 9 november 1972, *AC* 1973, 240; Gent 23 februari 1995, *RGAR* 1995, 12514; Pol. Verviers 28 oktober 2002, *T. Vred*. 2004, 260).

2503 Cass. 17 oktober 1974, *AC* 1975, 234; Bergen 3 november 1994, *RGAR* 1996, 12640.

2504 De betaling kan bewezen worden door een door de benadeelde ondertekende kwitantie. Zij moet niet voldoen aan de vereisten van artikel 1328 BW aangezien de benadeelde een derde is (J.-F. VAN DROOGHENBROECK, La prescription de l'action à l'aune de la loi du 25 juin 1992, noot onder Bergen 3 november 1994, *RGAR* 1996, 12640).

2505 Cass. 13 maart 2013, C.12.0188.N; zie ook: Pol. Gent 31 januari 2013, *T.Pol.* 2013, 79. Voor het arrest van 13 maart 2013 bestond hierover twijfel omdat voor de inwerkingtreding van artikel 34, § 3, Wet Landverzekeringsovereenkomst werd aangenomen dat de verjaring loopt vanaf de betaling die de verzekeraar heeft gedaan nadat is komen vast te staan dat hij wettelijk verplicht was tot

bedrog loopt de verjaring niet vanaf de betaling maar vanaf de ontdekking ervan door de verzekeraar[2506]. Deze verjaringsregeling geldt zowel voor de verhaalsvordering tegen de verzekerde als tegen de verzekeringnemer, ook al verwijst artikel 88, § 3 Wet Verzekeringen enkel naar de vordering tegen de verzekerde[2507].

b. Verhaalsvordering op grond van restitutie

541. De verhaalsvordering van de verzekeraar op grond van de restitutieplicht van de verzekerde na nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst, is niet gesteund op een beding van de verzekeringsovereenkomst. Artikel 88, § 3, Wet Verzekeringen is dus niet van toepassing op de verjaring van deze vordering[2508]. Aangezien de vordering in restitutie een accessorium is van de vordering tot nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst, zijn op beide vorderingen dezelfde verjaringsregels van toepassing. Ook de driejarige termijn bepaald in artikel 88, § 1, Wet Verzekeringen is dus van toepassing op de vordering in restitutie[2509]. Het vertrekpunt van de verjaring is het voorval dat het vorderingsrecht doet ontstaan, dit is de nietigverklaring van de verzekeringsovereenkomst.

C. Stuiting van de verjaring

I. Algemeen

543. De verjaring van de vorderingen van de benadeelde, de verzekerde en de verzekeraar kan op verschillende gronden gestuit worden. Deze gronden zijn zowel terug te vinden in het gemeen recht als in artikel 89 Wet Verzekeringen[2510]. De

schadeloosstelling van de benadeelde steeds als vertrekpunt aangenomen (Cass. 26 februari 2007, *TBBR* 2009, 49, *VAV* 2008, 11, *JLMB* 2008, 957 met noot J. TINANT, Le point de départ de la prescription de l'action récursoire; Cass. 30 september 1982, *AC* 1982-83, 166, *RW* 1982-83, 2471, *De Verz.* 1983, 167 met noot J.R.; Cass. 9 november 1973, *AC* 1974, 289; Cass. 9 november 1972, *AC* 1973, 240; Cass. 20 november 1972, *AC* 1970, 261 met noot W.G.; Gent 23 februari 1996, *RW* 1998-99, 603; Antwerpen 4 april 1990, *De Verz.* 1990, 738). Deze voorwaarde bleek evenwel niet uitdrukkelijk uit artikel 34, § 3, Wet Landverzekeringsovereenkomst (G. JOCQUE, Verjaring en verzekering? in I. CLAEYS (ed.), *Verjaring in het privaatrecht*, Gandaius, Ontmoetingen met recht, Kluwer Mechelen 2005, p. 217-219, nr. 46-47; B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 202-204, nr. 68).

[2506] M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, p. 380-381, nr. 497; Pol. Gent 14 juni 2004, *T. Vred.* 2004, 291.

[2507] Cass. 1 maart 2013, *T.Pol.* 2013, 61.

[2508] B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application,* Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 181, nr. 44.

[2509] G. JOCQUE, Verjaring en verzekering? in I. CLAEYS (ed.), *Verjaring in het privaatrecht,* Gandaius, Ontmoetingen met recht, Kluwer Mechelen 2005, p. 189, nr. 9.

[2510] E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht,* Kluwer Antwerpen 2000, p. 44, nr. 52; Y. MERCHIERS, Enkele problemen bij contentieux inzake verzekeringen, in Handelsrecht, Economische en Financieel Recht, Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1994-195, Brys

gemeenrechtelijke gronden van stuiting zijn ook van toepassing op de verjaring van de vorderingen met betrekking tot verzekeringsovereenkomsten die door de Verzekeringswet 1874 worden beheerst[2511]. Artikel 256 Wet Verzekeringen voorziet niet in bijzondere gronden van stuiting.

II. Gronden van stuiting

a. Gemeenrechtelijke gronden

1. Dagvaarding voor het gerecht

542. De verjaring van de vorderingen van de benadeelde, de verzekerde en de verzekeraar worden in de eerste plaats op grond van artikel 2244 BW[2512] gestuit door een dagvaarding voor het gerecht[2513]. Vereist is dat de dagvaarding de rechtsvordering aanhangig maakt[2514]. Bovendien moet zij de vordering inhouden die ertoe strekt het bedreigd recht te doen erkennen[2515]. Dit is niet het geval wanneer enkel een voorbehoud wordt gevraagd om later een rechtsvordering in te stellen[2516] of wanneer de dagvaarding slechts tot doel heeft het vonnis gemeen en tegenwerpelijk te horen verklaren[2517]. De dagvaarding stuit niet alleen de verjaring van de vordering die zij inleidt maar ook van de vorderingen die virtueel erin begrepen zijn[2518]. Dit vereist dat de schuldvordering die virtueel begrepen is in de oorspronkelijke vordering, ook

& Mees Gent 1995, p. 683; E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 12060(2).

2511 L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, t. III, Fecheyr Gent 1947, p. 397; Cass. 21 januari 1993, *AC* 1992-93, 85 (in het kopje wordt het arrest correct weergegeven terwijl in de laatste zin van het tweede middel het woordje "*niet*" ten onrechte werd weggelaten; een correcte weergave van het arrest is te vinden in *Pas.* 1993, I, 78 en *VKJ* 1993, 173, nr. 93/88 terwijl de publicatie in het *RW* 1992-93, 1197 dan weer verkeerd is); Brussel 16 juni 1998, *JT* 1999, 88; Antwerpen 6 mei 1987, *De Verz.* 1988, 679. Pol. Brugge 3 april 2001, *RW* 2002-03, 1070.

2512 Ook een bevel tot betaling of een beslag stuit op grond van deze bepaling de verjaring.

2513 Zijn hiermee gelijkgesteld: een vrijwillige verschijning overeenkomstig artikel 706 Ger.W. (E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 49, nr. 61), een conclusie (Cass. 10 januari 1992, *AC* 1991-92, 115; Antwerpen 6 mei 1987, *De Verz.* 1988, 679), een verzoekschrift tot vrijwillige tussenkomst (E. BREWAEYS, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 34 Wet Landverzekeringsovereenkomst, Kluwer Antwerpen 2000, p. 21, nr. 45; F. PONET, P. RUBENS en W. VERHEES, *De landverzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deurne 1993, p. 170, nr. 529) en een burgerlijke partijstelling (Cass. 12 januari 2010, rolnr. P.09.1266.N; Cass. 12 maart 2008, nr. P.07.1523.F).

2514 De zaak die de dagvaarding bij de rechter aanhangig maakt, moet op de algemene rol zijn ingeschreven (Cass. 4 maart 1994, *AC* 1984, 227).

2515 Dit is ook het geval wanneer de vordering strekt tot aanstelling van arbiters om het geschil te beslechten (Cass. 4 oktober 1963, *Pas.* 1964, I, 114). Een oproeping in verzoening heeft dan weer niet noodzakelijk de erkenning van het aangevoerde recht door de rechter tot voorwerp (Cass. 22 december 1961, *Pas.* 1962, I, 501). Ook een vrijwillige tussenkomst van de verzekeraar impliceert niet dat een vordering van de verzekerde tegen de verzekeraar aan het oordeel van de rechter wordt onderworpen (Bergen 23 september 1987, *JLMB* 1989, 6)

2516 Cass. 3 juni 1991, *AC* 1990-91, 984, *Pas.* 1991, I, 866 ; Cass. 5 april 1957, *AC* 1957, 661.

2517 Brussel 19 oktober 1999, *RGAR* 2001, 13415; Brussel 22 februari 1979, *JT* 1979, 555: ook de deelname aan een minnelijke expertise stelt de rechtsvordering niet in.

2518 Cass. 12 januari 2010, *TBBR* 2010, 401 met not M. DUPONT, *RW* 2012-13, 103 (kopje); Cass. 24 april 1992, *AC* 1991-92, 801, *RW* 1992-93, 236; Cass. 3 juni 1991, *AC* 1990-91, 984; Cass. 29 november 1990, *AC* 1990-91, 356; Cass. 4 mei 1990, *AC* 1989-90, 1138.

opeisbaar is. Een dagvaarding stuit de verjaring van de regresvordering van de verzekeraar dus niet voor de bedragen die hij op dat ogenblik nog niet heeft betaald aan de benadeelde[2519]. Een vordering is niettemin wel virtueel begrepen in de oorspronkelijke vordering wanneer de dagvaarding voorbehoud maakt voor het vorderen van "*alle andere bedragen (...) die de gedaagden om welke reden dan ook zouden verschuldigd blijven*" en de nieuwe vordering betrekking heeft op nieuwe gevolgen van dezelfde fouten die in de dagvaarding werden aangevoerd[2520] of wanneer in de dagvaarding betaling wordt gevorderd van een vergoeding "*onder voorbehoud van een verhoging of verlaging in de loop van het geding*" en in besluiten de gevorderde vergoeding voor de schade, geleden ingevolge hetzelfde ongeval, wordt verhoogd[2521].

543. De stuiting wordt op grond van artikel 2247 BW voor niet bestaande gehouden wanneer de eis wordt afgewezen. Artikel 2247 BW maakt geen onderscheid naargelang de grond van afwijzing van de vordering[2522]. Bij een afwijzing blijft de eis dus bestaan, maar verdwijnt het voordeel van de stuiting. Vooral voor de benadeelde is deze bepaling van belang wanneer hij zich voor de strafrechter burgerlijke partij heeft gesteld tegen de verzekerde. Wanneer de strafrechter zich onbevoegd verklaart om kennis te nemen van de vordering van de benadeelde omdat geen misdrijf bewezen is, is dit een afwijzing van deze eis zoals bedoeld in artikel 2247 Burgerlijk Wetboek en is de stuiting van de verjaring van de vordering dus ongedaan[2523].

2. Erkenning van het recht

546. Artikel 2248 BW bepaalt dat de erkenning van het recht van hem tegen wie de verjaring loopt, de verjaring stuit[2524]. Door de erkenning ziet de schuldenaar af van de verstreken termijn[2525]. Een erkenning vereist dat de verjaring op dat ogenblik loopt en nog niet verkregen is[2526]. De verzekeraar kan dus het eigen recht van de benadeelde erkennen zolang de verjaring van deze vordering loopt. Deze erkenning kan blijken uit de betaling van een voorschot aan de benadeelde[2527]. Het louter inwinnen van

[2519] Cass. 10 januari 1992, *AC* 1991-92, 115.
[2520] Cass. 29 maart 1984, *AC* 1983-84, 1016, *RW* 1984-85, 1094.
[2521] Cass. 9 april 1981, *AC* 1981, 912, *RW* 1981-82, 2489.
[2522] R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, deel II, Intersentia Antwerpen-Oxford 2005, p. 513, nr. 1227.
[2523] Cass. 4 mei 2009, *AC* 2009, 1167, *TBBR* 2011, 295, met noot B. VAN DEN BERGH.
[2524] De regel van artikel 2248 BW is niet van toepassing wanneer de oorzaak van de vordering een misdrijf is (Cass. 18 februari 1982, *AC* 1982-83, 782, *RW* 1983-84, 505; Rb. Leuven 28 september 1994, *Pas.* 1994, 29).
[2525] De erkenning kan uitdrukkelijk of stilzwijgend gebeuren (E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 50, nr. 63). Zij moet uitgaan van degene tegen wie de verjaring loopt en die bekwaam is om de schuld te erkennen (Antwerpen 6 mei 1987, *De Verz.* 1988, 679: een minderjarige heeft niet de bekwaamheid om beheersdaden te stellen en kan bijgevolg niet erkennen dat hij tot terugbetaling van de uitgaven van de verzekeraar in het kader van een regres gehouden is).
[2526] Cass. 29 juni 1961, *Pas.* 1961, I, 1195.
[2527] Cass. 22 maart 1984, *RW* 1984-85, 1868.

inlichtingen door de verzekeraar maakt geen erkenning van dat recht uit[2528]. Een erkenning door de eigen schadeverzekeraar van de benadeelde houdt evenmin een erkenning in door de verzekeraar van de aansprakelijke, ook al betreft het dezelfde verzekeraar[2529]. Verder kan de verzekeraar zich ook beroepen op een erkenning van zijn verhaalsrecht door de verzekerde op grond van een vrijwillige betaling[2530] of een eenzijdige verbintenis van de verzekerde om de uitgaven van de verzekeraar terug te betalen[2531]. Een erkenning van het verhaalsrecht kan ook volgen uit het verzoek van de verzekerde tot collectieve schuldenregeling[2532].

3. Ingebrekestelling

544. Op grond van artikel 2244 BW, zoals gewijzigd bij de wet van 23 mei 2013[2533], stuit ook een ingebrekestelling[2534] door een advocaat van de schuldeiser, een gerechtsdeurwaarder of elke persoon die in rechte mag verschijnen namens de schuldeiser, onder bepaalde voorwaarden de vordering van de schuldeiser[2535]. De gevolgen van deze stuiting zijn beperkt in de tijd. De ingebrekestelling doet in principe enkel een nieuwe verjaringstermijn van één jaar lopen[2536]. De verjaring kan bovendien op deze wijze slechts eenmaal gestuit worden. Zowel de benadeelde, de verzekerde als de verzekeraar kunnen thans gebruik maken van deze nieuwe grond van stuiting van hun respectievelijke vorderingen.

b. Bijzondere gronden van stuiting

1. Aanmelding van het schadegeval

545. De verzekerde kan de verjaring van zijn vorderingen tegen de verzekeraar op grond van artikel 89, § 3, Wet Verzekeringen[2537] stuiten door het schadegeval bij hem aan te melden. Deze grond van stuiting geldt enkel voor vorderingen van de verzekerde tegen de verzekeraar[2538] en niet voor de rechtstreekse vordering van de

[2528] E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 52, nr. 64.
[2529] Cass. fr. 4 juni 2009, *Bull.* 2009, 115, nr. 128, *RGDA* 2009, 825 met noot J.-P. KARILA.
[2530] Pol. Brugge 4 mei 2009, *VAV* 2009, 393; Pol. Brugge 25 mei 2000, *VKJ* 2001, nr. 2001/54.
[2531] Bergen 27 november 1996, *RGAR* 1998, 12903; Antwerpen 6 mei 1987, *De Verz.* 1988, 679.
[2532] Pol. Mechelen 8 mei 2009, *VAV* 2009, 391.
[2533] *BS* 1 juli 2013.
[2534] De ingebrekestelling moet gebeuren met een aangetekende brief.
[2535] De ingebrekestelling moet ook nog verschillende vermeldingen bevatten (*NjW* 2013, 591).
[2536] Behalve wanneer de wettelijke verjaringstermijn minder dan één jaar bedraagt. In dat geval heeft de verlenging dezelfde duur als die termijn.
[2537] Deze grond van stuiting is niet van toepassing op handelingen die onder toepassing van de Verzekeringswet 1874 vallen (Cass. 12 april 2002, *RW* 2003-04, 498 met noot P. POPELIER, *RGAR* 2003, 13697, *VKJ* 2002, 267). Ook in het gemeen recht stuit een schadeaanspraak de verjaring niet (Cass. 7 december 1981, *AC* 1981, 468, *RW* 1982-83, 1010).
[2538] Dit geldt eveneens voor zijn regresvordering (Cass. 8 september 2008, *NjW* 2008, 884).

benadeelde[2539]. De wijze waarop de verzekerde het schadegeval bij zijn verzekeraar aanmeldt, is niet relevant voor de stuiting. De aanmelding is niet aan pleegvormen gebonden[2540]. Wel moet de aanmelding tijdig gebeuren en gericht zijn aan de juiste persoon[2541]. Dit houdt in de eerste plaats in dat de verzekerde overeenkomstig artikel 74 Wet Verzekeringen het schadegeval aan de verzekeraar moet melden van zodra dit mogelijk is en in elk geval binnen de termijn bepaald in de overeenkomst. Wanneer de verzekerde deze termijn niet respecteert, kan de verzekeraar zich niet op deze tekortkoming beroepen indien blijkt dat de melding zo spoedig als redelijkerwijze mogelijk is geschied. In dat geval is er nog steeds een tijdige aanmelding van het schadegeval zoals bedoeld in artikel 89, § 3, Wet Verzekeringen. Pas wanneer de aangifte buiten de bedongen termijn valt en niet zo spoedig als redelijkerwijs mogelijk is geschied, stuit zij de verjaring niet[2542]. Verder moet de verzekerde de aanmelding richten aan de verzekeraar of aan een persoon die gemachtigd is om haar in zijn naam en voor zijn rekening te ontvangen[2543]. Voor de WAM-verzekering laat artikel 16 Modelovereenkomst toe dat de verzekerde het schadegeval meldt aan de verzekeraar "*of aan elk met dat doel in de bijzondere voorwaarden aangewezen persoon*". De verzekeringsovereenkomst kan de verzekeringsmakelaar aanwijzen als de persoon aan wie het schadegeval kan gemeld worden[2544].

546. De stuiting van de verjaring door de aanmelding van het schadegeval bij de verzekeraar blijft gelden totdat de verzekeraar aan de wederpartij schriftelijk kennis heeft gegeven van zijn beslissing[2545]. De beslissing van de verzekeraar die een einde stelt aan de stuiting, kan een weigering of een aanvaarding van het schadegeval zijn[2546]. Vanaf de kennisgeving van de beslissing loopt een nieuwe verjaringstermijn waarbinnen de verzekerde een vordering kan instellen tegen de verzekeraar. Dit geldt ook in geval de verzekeraar, ondanks de aanvaarding van het schadegeval, nalaat tot

---

2539 Parl. St., *Kamer* 1990-91, nr. 1586/1, p. 36; P. COLLE, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen-Cambridge 2011, p. 142, nr. 166; Rb. Namen 7 maart 2001, *TBH* 2001, 486.

2540 Pol. Charleroi 24 april 2009, *JLMB* 2009, 1328.

2541 Bij medeverzekering volstaat een melding aan de eerste verzekeraar. Ook ten aanzien van de medeverzekeraars is de verjaring dan gestuit (T. MEURS, Medeverzekering en de stuiting van de verjaring door dagvaarding, (noot bij Brussel 16 november 2012), *TBH* 2014, 993, nr. 8; P.-H. DELVAUX, La coassurance et ses surprises, in *Mélanges Roger O. DALCQ*, Larcier Brussel 1994, p. 106, nr. 17).

2542 Gent 3 september 2009, *De Verz.* 2010, 412; Brussel 2 februari 2011, *De Verz.* 2013, 339.

2543 E. BREWAEYS, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen.*, Artikel 34 Wet Landverzekeringsovereenkomst, Kluwer Antwerpen 2000, p. 24, nr. 53.

2544 Artikel 64, § 1, 5°, Wet Verzekeringen bepaalt trouwens dat de verzekeringsovereenkomst "*in voorkomend geval, de naam en het adres van de verzekeringstussenpersoon*" moet bevatten.

2545 De kennisgeving van de leidende verzekeraar geldt niet voor de beëindiging van de stuiting van de verjaring ten aanzien van de medeverzekeraars (Bergen 11 oktober 2012, *T.Verz.* 2014, 82).

2546 Het staat aan de rechter om na te gaan of de door de verzekeraar overgelegde documenten al dan niet een schriftelijke beslissing inhouden (J. VANAUDENHOVEN, De stuitingsgrond van artikel 35 § 3 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, (noot onder Gent 16 oktober 2003), *RABG* 2005, 75, nr. 2).

vergoeding over te gaan[2547]. De nieuwe verjaringstermijn begint slechts te lopen wanneer de kennisgeving een ondubbelzinnige beslissing inhoudt[2548]. De mededeling van de verzekeraar dat hij zijn stellingneming opschort tot na de inzage van het strafdossier, is geen kennisgeving van zijn beslissing[2549]. Dit is ook het geval voor de mededeling van de verzekeraar dat hij principieel bereid is tot vergoeding maar tegelijk wijst op een onderverzekering en verzwijging bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[2550]. De kennisgeving houdt wel een beslissing van de verzekeraar in wanneer hij aan het ziekenfonds meldt bereid te zijn de helft van zijn uitgaven ten laste te nemen[2551].

2. Kennisgeving door de benadeelde van zijn wil om vergoeding te verkrijgen

547. De benadeelde kan de verjaring van zijn rechtstreekse vordering stuiten door de verzekeraar van de aansprakelijke kennis te geven van zijn wil om vergoeding te verkrijgen[2552]. Van zodra de verzekeraar hiervan op de hoogte is, is de verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde op grond van artikel 89, § 4, Wet Verzekeringen gestuit[2553]. Het volstaat dat de benadeelde aan de verzekeraar laat weten dat hij vergoeding voor zijn schade wil krijgen[2554]. Hij moet niet uitdrukkelijk melden dat hij zijn rechtstreekse vordering wil uitoefenen[2555]. Het volstaat ook dat hij vergoeding vraagt voor een deel van zijn schade opdat de verjaring gestuit is voor het volledige herstel van de schade[2556].

2547 C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 119, nr. 192.

2548 Deze verplichting van de verzekeraar kan in verband gebracht worden met de uitvoering te goeder trouw van de verzekeringsovereenkomst (Gent 16 oktober 2003, *RABG* 2005, 74; Rb. Hasselt 29 juni 2000, *RW* 2002-03, 712). Zie ook: Brussel 22 juni 2011, *De Verz.* 2013, 200: de wederpartij moet op grond van de schriftelijke kennisgeving begrijpen dat de beslissing van de verzekeraar definitief is, zodat, bij gebrek aan akkoord met deze beslissing, een nieuwe verjaringstermijn begint te lopen.

2549 Rb. Hasselt 29 juni 2000, *RW* 2002-03, 712.

2550 Luik 18 oktober 2010, *For. Ass.* 2011, 5, met noot A. CATTEAU.

2551 Rb. Luik 27 februari 2009, *VAV* 2009, 388.

2552 Een kennisgeving aan de leidende verzekeraar stuit ook de verjaring ten aanzien van de medeverzekeraars (Antwerpen 17 september 2012, *TBH* 2013, 546).

2553 Het voormalige artikel 15, § 1, tweede lid, WAM bevatte een gelijkaardige bepaling (E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 12060(4) en (5); G. SCHAMPS, Assurance R.C. Auto: une loi nouvelle? *RGAR* 1990, nr. 11671(6)).

2554 Een dagvaarding in gedwongen tussenkomst van de verzekeraar met enkel als doel hem het tussen te komen vonnis gemeen en tegenstelbaar te horen verklaren, is geen kennisgeving van de wil om vergoeding te krijgen (Pol. Mechelen 3 november 2010, *VAV* 2012, 248).

2555 M. REGOUT, Quelques arrêts récents en matière de prescription de l'action directe de la personne lésée contre l'assureur de la responsabilité, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 251-252, nr. 18-19.

2556 Cass. 22 december 2011, *Pas.* 2011, I, 2844: het onderdeel voerde aan dat wanneer de benadeelde enkel kennis geeft van zijn wil om vergoeding te verkrijgen van een welbepaalde schade en niet om in het algemeen vergoeding te verkrijgen, de stuiting enkel geldt voor deze schade; de vordering van het ziekenfonds betrof bepaalde uitgavenstaten; uit het arrest blijkt dat de wil om

548. Artikel 89, § 4, Wet Verzekeringen bepaalt niet hoe de benadeelde zijn wil ter kennis moet brengen van de verzekeraar. Hij is dus niet aan pleegvormen gebonden[2557]. Wanneer de benadeelde zijn wil om vergoed te worden, mondeling of bij gewone brief heeft geuit, kunnen wel bewijsmoeilijkheden ontstaan[2558]. Artikel 89, § 4 Wet Verzekeringen schrijft evenmin voor dat de benadeelde de kennisgeving moet doen[2559]. De kennisgeving kan gebeuren door de eigen verzekeraar van de benadeelde of zijn ziekenfonds[2560]. De identiteit van degene die de kennisgeving doet, is zelfs niet relevant[2561]. De kennisgeving moet duidelijk de wil van de benadeelde vermelden om vergoeding te verkrijgen. Deze wil blijkt niet uit de aangifte van het schadegeval door de verzekerde bij zijn verzekeraar[2562]. Dit belet niet dat de verzekerde zijn verzekeraar kan inlichten over de wil tot vergoeding van de benadeelde, wat wel als een kennisgeving van deze wil geldt[2563]. Bovendien moet de kennisgeving gebeuren aan de verzekeraar of een persoon die hem hiervoor kan vertegenwoordigen[2564]. Een melding aan de makelaar geldt in de regel niet als kennisgeving aan de verzekeraar tenzij deze is opgetreden als diens lasthebber dan wel een beroep kan gedaan worden op een schijnmandaat. Evenmin volstaat een kennisgeving aan de eigen rechtsbijstandsverzekeraar, zelfs indien deze deel uitmaakt van dezelfde groep van verzekeraars als de verzekeraar van de aansprakelijke[2565].

549. Zoals voor de stuiting door de aanmelding van de verzekerde, duurt de stuiting van de verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde op grond van artikel 89, § 4 Wet Verzekeringen tot het ogenblik waarop de verzekeraar hem schriftelijk kennis geeft van zijn beslissing om te vergoeden of van zijn weigering[2566].

---

terugbetaling te krijgen van deze bedragen, ook stuitende werking heeft voor bedragen vermeld in andere uitgavenstaten.

[2557] Bergen 28 juni 2011, *De Verz.* 2012, 400.

[2558] Voor enkele toepassingen op: Rb. Brussel 18 oktober 2004, *RW* 2007-08, 957; Pol. Brugge 8 juni 1999, *TAVW* 1999, 288; Antwerpen 17 september 2012, *TBH* 2013, 546: de kennisgeving blijkt uit de deelname van de verzekeraar aan een deskundigenonderzoek.

[2559] E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 71, nr. 87; E. BREWAEYS, *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 34 Wet Landverzekeringsovereenkomst, Kluwer Antwerpen 2000, p. 31, nr. 69.

[2560] Brussel 3 februari 1999, *TAVW* 1999, 211; Rb. Brussel 26 oktober 2007, *T.Gez.* 2008-09, 128 met noot T.V.; Pol. Mechelen 6 januari 2010, *VAV* 2011, 274.

[2561] C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 120, nr. 195.

[2562] Rb. Namen 7 maart 2001, *TBH* 2001, 486.

[2563] Cass. 21 februari 2014, *TBH* 2014, 535, *RGAR* 2014, 15112.

[2564] In geval van medeverzekering dient de benadeelde zijn wil om vergoed te worden, ter kennis te brengen van elke medeverzekeraar en niet enkel van de eerste verzekeraar. Artikel 28 Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 83 Wet Verzekeringen laat enkel een kennisgeving aan de leidende verzekeraar door de verzekerde toe en verwijst niet naar een kennisgeving door de benadeelde (P.-H. DELVAUX, La coassurance et ses surprises, in *Mélanges Roger O. DALCQ*, Brussel Larcier 1994, p. 106-107, nr. 18 ; *contra* : T. MEURS, Medeverzekering en de stuiting van de verjaring door dagvaarding, (noot bij Brussel 16 november 2012), *TBH* 2014, 994, nr. 8).

[2565] B. DUBUISSON, L'action directe et l'action récursoire, in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application,* Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 176, nr. 36.

[2566] Voor een toepassing: Rb. Brussel 26 oktober 2007, *T.Gez.* 2008-09, 128 met noot T.V.

In tegenstelling tot de kennisgeving van de benadeelde moet de verzekeraar zijn beslissing aan de benadeelde in elk geval schriftelijk meedelen. Een deurwaardersexploot of aangetekende brief is niet vereist[2567]. Een mededeling in conclusies volstaat[2568]. De kennisgeving moet een duidelijke beslissing van de verzekeraar inhouden[2569]. Het toesturen van een vergoedingskwitantie aan de benadeelde is geen beslissing om te vergoeden wanneer deze het met de verzekeraar niet eens is over het bedrag van de vergoeding[2570]. De verzekeraar moet verder de kennisgeving richten aan de benadeelde. Een bericht aan de verzekeraar van de benadeelde of zijn makelaar is niet voldoende[2571]. In geval van betwisting over de kennisgeving moet de verzekeraar bewijzen dat hij schriftelijk zijn beslissing of weigering tot vergoeding heeft meegedeeld aan de benadeelde[2572].

III. Gevolgen van de stuiting

a. Aanvang van een nieuwe verjaringstermijn

550. De stuiting van de verjaring heeft tot gevolg dat een nieuwe verjaringstermijn begint te lopen en elk gevolg ontneemt aan de reeds verlopen termijn. De nieuwe termijn is in principe gelijk aan de oorspronkelijke termijn[2573]. Hij neemt een aanvang de dag nadat de stuiting is opgehouden[2574]. Uitzonderlijk doet de stuiting een andere verjaringstermijn dan de oorspronkelijke termijn lopen. Dit is in de eerste plaats het geval wanneer de daad van stuiting een schuldvernieuwing inhoudt en op de nieuwe vordering een andere verjaringstermijn van toepassing is[2575]. Zo doet het sluiten van een dading tussen de verzekerde en de verzekeraar een nieuwe verbintenis ontstaan[2576] waardoor de oorspronkelijke vordering die voortvloeide uit de verzekeringsovereenkomst, wordt vervangen door een vordering gesteund op de

---

2567 E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 72, nr. 88.

2568 Cass. 27 mei 2010, *Pas.* 2010, I, 1618, *RW* 2012-13, 371 (kopje); Antwerpen 5 december 2007, *De Verz.* 2008, 238.

2569 Voor een toepassing: Pol. Brussel 26 mei 2014, *VAV* 2014, 17: de verzekeraar liet aan de benadeelde weten: "*Après consultation du dossier répressif nous estimons que la responsabilité de notre assuré n'est pas engagée (…) Nous regrettons de na pas pouvoir honorer votre réclamation*", wat terecht als een duidelijke beslissing van weigering werd aangezien.

2570 Bergen 13 december 2012, *T.Verz.* 2014, 233.

2571 E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 73, nr. 88; M. FONTAINE en P. JADOUL, *La nouvelle réglementation de l'assurance R.C. automobile*, Academia Bruylant Brussel-Louvain-la-neuve 1990, p. 84; Rb. Antwerpen 11 februari 2013, *RW* 2014-15, 750; Pol. Mechelen 6 januari 2010, *VAV* 2011, 274.

2572 Pol. Brugge 8 juni 1999, *TAVW* 1999, 288.

2573 Onder toepassing van artikel 32 Verzekeringswet 11 juni 1874 blijft betwisting bestaan omtrent de verjaringstermijn die na de stuiting van een conventioneel verkorte termijn begint te lopen. De verzekeringsovereenkomst kan hieromtrent een uitdrukkelijk beding bevatten. Bij gebreke hieraan dient teruggevallen te worden op de wil van partijen door interpretatie van de verzekeringsovereenkomst (E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 12060(7).

2574 E. PARIDAENS, Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, nr. 12060(6).

2575 L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, t. III, Fecheyr Gent 1947, p. 400, nr. 284.

2576 Cass. 11 maart 1976, *RW* 1976-77, 77, *RGAR* 1978, 9882

dading[2577]. Op deze laatste vordering is de gemeenrechtelijke verjaringstermijn en niet de termijn bepaald in artikel 88, § 1, eerste lid, Wet Verzekeringen van toepassing. Een andere verjaringstermijn na stuiting loopt ook bij een ingebrekestelling op grond van artikel 2244 BW, zoals gewijzigd bij de wet van 23 mei 2013[2578].

b. Relatief karakter van de stuiting

551. De stuiting van de verjaring heeft in principe enkel gevolgen voor de uitoefening van de vordering die het voorwerp van de verjaring is. Dit belet niet dat de stuiting niet alleen ten goede komt aan de schuldeiser van de vordering maar ook aan degene die na de daad van stuiting door subrogatie in zijn rechten is getreden[2579]. Dit heeft tegelijk tot gevolg dat na de subrogatie een daad van stuiting van de benadeelde geen effect kan sorteren voor de gesubrogeerde en een daad van stuiting van de gesubrogeerde geen invloed meer heeft op de vordering van de benadeelde[2580].

552. Artikel 89, § 4, Wet Verzekeringen voorziet in een uitzondering op het relatief karakter van de stuiting van de verjaring[2581]. Volgens deze bepaling heeft de stuiting van de verjaring van de rechtsvordering van de benadeelde tegen de verzekerde, ook de stuiting van de verjaring van zijn rechtsvordering tegen de verzekeraar tot gevolg. De stuiting van de verjaring van de rechtsvordering van de benadeelde tegen de verzekeraar heeft omgekeerd ook de stuiting van de verjaring van zijn rechtsvordering tegen de verzekerde tot gevolg. Artikel 89, § 4 Wet Verzekeringen breidt de werking van de stuiting van de verjaring van de vordering tegen de verzekerde dus uit tot zijn rechtstreekse vordering en omgekeerd[2582]. Dit belet niet dat de verjaringsregels voor de beide vorderingen autonoom blijven[2583]. Eens de verjaring van één van de

[2577] Een verklaring waarin de verzekerde zich ertoe verbindt om de uitgaven van de WAM-verzekeraar terug te betalen, houdt niet noodzakelijk een schuldvernieuwing in (Luik 15 maart 1993, *JLMB* 1993, 1414).

[2578] Zie randnummer 544.

[2579] Cass. 16 december 2004, *RABG* 2005, 1099.

[2580] I. BOONE, *Verhaal van derde-betalers op de aansprakelijke*, Intersentia Antwerpen-Oxford 2009, p. 358-359, nr. 380; E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 76, nr. 95; Luik 8 maart 1983, *RGAR* 1995, 12477.

[2581] Het voormalige artikel 35, § 3bis, Wet Landverzekeringsovereenkomst werd in deze wet ingevoerd bij artikel 9 Wet 22 augustus 2002 (*BS* 17 september 2002, err. *BS* 28 september 2002). Artikel 15 WAM dat een identieke bepaling bevatte werd tegelijk door artikel 6 van dezelfde wet opgeheven. Hierdoor is de regeling van artikel 35, § 3bis, Wet Landverzekeringsovereenkomst, thans artikel 89, § 4, Wet Verzekeringen nu van toepassing op alle aansprakelijkheidsverzekeringen (V. CALLEWAERT, Les modifications apportées à la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre par les lois des 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13733). De nieuwe grond van stuiting is vanaf de inwerkingtreding van artikel 35, § 3bis, Wet Landverzekeringsovereenkomst op 19 januari 2003, ook van toepassing voor handelingen gesteld onder vigeur van de vroegere wet en waarvan de gevolgen voortduren onder vigeur van de nieuwe wet, voor zover de rechtsvordering van de benadeelde tegen de verzekeraar op dat tijdstip niet verjaard is (Cass. 21 februari 2014, *TBH* 2014, 535).

[2582] Naar Frans recht heeft de stuiting van de vordering van de benadeelde tegen de verzekerde geen stuiting van zijn vordering tegen de verzekeraar tot gevolg. Op grond van artikel 2244 BW geldt ook in dit geval dat de dagvaarding slechts stuitende werking heeft ten opzichte van degene tegen wie de vordering gericht is (Cass. fr. 22 november 2006, *RGDA* 2007, 123 met noot J.-P. KARILA).

[2583] C. PARIS en J.-L. FAGNART, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances en général, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106,

vorderingen is bereikt, kan artikel 89, § 4, Wet Verzekeringen daarin geen verandering meer brengen[2584].

D. Schorsing van de verjaring

I. Algemeen

553. De verjaring van de vorderingen van de benadeelde, de verzekerde en de verzekeraar kan op grond van artikel 89 Wet Verzekeringen ook geschorst worden[2585]. In de eerste plaats bepaalt artikel 89, § 1, Wet Verzekeringen een bijzondere regeling voor de schorsing van de verjaring van de vorderingen van minderjarigen, onbekwaamverklaarden en andere onbekwamen. Verder merkt artikel 89, § 2, Wet Verzekeringen overmacht aan als een grond van schorsing van de verjaring. Daarnaast blijft nog de mogelijkheid van een conventionele schorsing bestaan voor de vorderingen met betrekking tot verzekeringsovereenkomsten die onder de toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen vallen. De gemeenrechtelijke gronden van schorsing bepaald in de artikelen 2253 tot en met 2259 Burgerlijk Wetboek[2586] vinden in verzekeringsaangelegenheden geen toepassing[2587].

II. Gronden van schorsing

Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 108, nr. 172; zie ook met betrekking tot het voormalige artikel 10 WAM 1956: Cass. 21 maart 1991, *JT* 1991, 579; Cass. 26 januari 1978, *AC* 1978, 633.

[2584] Pol. Brugge 16 april 2008, *RABG* 2009, 715.

[2585] Artikel 2251 BW bepaalt dat de verjaring loopt tegen alle personen, behalve tegen hen voor wie de wet uitzondering maakt. Artikel 89 Wet Verzekeringen bepaalt dus uitzonderingen op de algemene regel van artikel 2251 BW. Deze bepaling houdt in dat de verjaring niet loopt tegen degene die in de onmogelijkheid verkeert om de rechtsvordering in te stellen ingevolge een uit de wet voortvloeiend beletsel. Een feitelijke beletsel is niet voldoende (G. JOCQUE, Verjaring en verzekering? in I. CLAEYS (ed.), *Verjaring in het privaatrecht*, Gandaius, Ontmoetingen met recht, Kluwer Mechelen 2005, p. 232, nr. 63). Dit belet niet dat het Hof van Cassatie in het arrest van 22 juni 1984 oordeelde dat de rechter tot een schorsing van de verjaring kon besluiten op grond van het feit dat « *de omstandigheden waarin (de verzekeraar) de uitvoering van het beding van de polis betreffende de leiding van het proces tegen de derden waarnam, niet verenigbaar waren met het in stand houden van het vereiste van het instellen van het regres van (de verzekerde) tegen (de verzekeraar) binnen drie jaar, te rekenen van de gerechtelijke eis van de getroffene* » (Cass. 22 juni 1984, *AC* 1983-84 , 1387, *De Verz.* 1986, 363).

[2586] Het betreft de schorsing van de verjaring tussen echtgenoten (artikelen 2253-2254 BW), de schorsing van de verjaring van de voorwaardelijke schuldvordering, de vrijwaringsvordering en de schuldvordering met een tijdsbepaling (artikel 2257 BW) en de schorsing van de verjaring tussen erfgenamen (artikelen 2258-2259 BW). De rechtstreekse vordering is geen vordering tot vrijwaring in de zin van artikel 2257 BW. Deze wetsbepaling volgens dewelke de verjaring niet loopt ten aanzien van een vordering tot vrijwaring zolang de uitwinning niet heeft plaatsgehad, is dus niet van toepassing op de rechtstreekse vordering (Cass. 4 juni 2012, *RW* 2013-14, 1266, kopje).

[2587] Wel is een toepassing van artikel 1730, § 1, Gerechtelijk Wetboek denkbaar. Volgens deze bepaling schorst een voorstel tot bemiddeling de verjaring van de aan het recht waarop aanspraak wordt gemaakt, verbonden vordering gedurende een maand. Ook kan gewezen worden op de schorsing bepaald in artikel XVI.18 WER. Deze bepaling schorst de verjaringstermijn van gemeen recht vanaf de datum van ontvangst van de volledige aanvraag als bedoeld in artikel XVI.16, § 1. Art. XVI.16, § 1, bepaalt dat van zodra de Consumenten-ombudsdienst over alle documenten beschikt die nodig zijn voor het onderzoek van de aanvraag bedoeld in artikel XVI.15, § 3, hij de partijen meedeelt dat hij de volledige aanvraag heeft ontvangen, alsook de datum waarop.

a. Vordering van minderjarigen, onbekwaamverklaarden en andere onbekwamen

554. Artikel 89, § 1, Wet Verzekeringen bepaalt dat de verjaring tegen minderjarigen, onbekwaamverklaarden en andere onbekwamen niet loopt tot de dag van hun meerderjarigheid of van de opheffing van hun onbekwaamheid. Voor elke vordering zoals bedoeld in de artikelen 88 Wet Verzekeringen is de verjaring tegen de voormelde personen dus geschorst. Artikel 89, § 1, Wet Verzekeringen is ingevoerd ingevolge het arrest van 7 juli 2009 EHRM[2588]. Het EHRM stelde in deze zaak een schending van artikel 6, § 1, EVRM vast met betrekking tot de regeling van de schorsing van de verjaring zoals bepaald in artikel 32 Verzekeringswet 1874[2589]. De rechter had de vordering die de kinderen aan wie de vergoedingen uit een levensverzekering toekwamen maar die door de moeder waren geïnd en weggemaakt, bij hun meerderjarigheid tegen de verzekeraar instelden, verjaard verklaard op grond van deze bepaling omdat de korte verjaring van drie jaar ook loopt tegen minderjarigen. Het EHRM besloot tot een schending van artikel 6, § 1, EVRM aangezien de toepassing van de verjaringsregel van artikel 32 Verzekeringwet 1874 in de gegeven omstandigheden de toegang tot de rechter op een disproportionele wijze beperkte[2590]. Het arrest had tot gevolg dat de rechter, telkens dit werd aangevoerd, diende na te gaan of de toepassing van de schorsingsregels op grond van de omstandigheden van de zaak niet leidde tot een ontoelaatbare beperking van het recht van toegang tot de rechter. Dit probleem was in de Wet Landverzekeringsovereenkomst reeds deels opgelost omdat overeenkomstig artikel 35, § 1, van deze wet de verjaring tegen de minderjarigen, onbekwaamverklaarden en andere onbekwamen liep, behalve wat betreft de vordering bedoeld in artikel 34, § 2. De schorsing van de verjaring gold dus enkel voor de rechtstreekse vordering en niet voor alle andere vorderingen. De bedoelde personen liepen hierdoor geen verjaringsrisico meer bij de uitoefening van hun eigen recht tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar. Artikel 89, § 1, Wet Verzekeringen maakt de regel nu van toepassing op alle vorderingen van minderjarigen, onbekwaamverklaarden en andere onbekwamen. Ook voor de verjaring van de vorderingen met de betrekking tot de verzekeringsovereenkomsten waarop deel 5 Wet Verzekeringen van toepassing is, bepaalt artikel 256, eerste lid, Wet Verzekeringen nu dat de verjaring tegen

[2588] Doc 53 3361/001, p. 43.
[2589] EHRM 7 juli 2009, *De Verz.* 2010, 32 met noot G. JOCQUE, EVRM beschermt minderjarigen tegen verjaring.
[2590] Volgens de rechtspraak van het EHRM mogen regels betreffende de verjaring niet verhinderen dat benadeelden in staat worden gesteld om een rechtsmiddel aan te wenden als daarin is voorzien. Feitelijke en juridische beperkingen mogen niet disproportioneel en mogen een door het EVRM gewaarborgd recht, zoals het recht op toegang tot de rechter, niet uithollen. Een wet mag er dus niet aan in de weg staan dat een benadeelde binnen de verjaringstermijn een vordering kan stellen (S. SOMERS, "Verjaring in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht vanuit mensenrechtelijk perspectief", *RW* 2011-12, 1749-1750, nr. 14-15).

minderjarigen, onbekwaamverklaarden en andere onbekwamen niet loopt tot de dag van de meerderjarigheid of van de opheffing van de onbekwaamheid[2591].

b. Overmacht

555. Op grond van artikel 89, § 2, Wet Verzekeringen loopt de verjaring niet tegen de verzekerde, de begunstigde of de benadeelde die zich door overmacht in de onmogelijkheid bevindt om binnen de voorgeschreven termijn op te treden[2592]. De verjaring is hierdoor geschorst wanneer een onvoorzienbaar en onafwendbaar feit of een gebeurtenis die buiten de wil ligt van degene die haar inroept en die deze niet had kunnen voorzien of afwenden[2593], verhindert om de vordering tijdig in te stellen. Voor de vorderingen met betrekking tot de verzekeringsovereenkomsten die onder de toepassing van artikel 256 Wet Verzekeringen vallen, geldt het adagium "*contra valentem agere non currit praescriptio*" niet[2594]. De feitelijke onmogelijkheid om een vordering in te stellen, is voor deze vorderingen geen oorzaak van schorsing van de verjaring[2595].

c. Conventionele schorsing van de verjaring

556. Het dwingende karakter van de artikelen 88 en 89 Wet Verzekeringen verhindert in principe dat de partijen een lopende verjaring conventioneel schorsen[2596]. Een conventionele schorsing van de verjaring heeft immers een verlenging van de verjaring tot gevolg, hetgeen de toestand van de schuldenaar verzwaart en hem dus tot nadeel strekt[2597].

557. Voor de vorderingen waarop artikel 256 Wet Verzekeringen van toepassing is, is een conventionele schorsing van de verjaring wel toegelaten omdat deze bepaling van aanvullend recht is. Partijen kunnen dus overeenkomen om de verjaring tijdelijk

[2591] G. JOCQUE, De Wet Landverzekeringsovereenkomst en de Verzekeringswet 1874 in de nieuwe Wet Verzekeringen, *RW* 2014-2015, 490, nr. 26 en 495, nr. 42.

[2592] Deze schorsingsgrond is ook van toepassing op de rechtstreekse vordering van de benadeelde met betrekking tot schadegevallen die zich voor 1 januari 1993, datum waarop artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst in werking is getreden (Cass. 6 april 2006, *RGAR* 2007, 14319).

[2593] G. JOCQUE, Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid, in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-07, Kluwer Mechelen 2007, p. 66-67, nr. 65.

[2594] Toch werd in de lagere rechtspraak soms aanvaard dat de verjaring niet loopt tegen de benadeelde die zich in de absolute onmogelijkheid bevond om zijn rechtstreekse vordering tijdig in te stellen (Luik 4 januari 1993, *JLMB* 1993, 558: het voertuig waarmee het ongeval gebeurd was, werd pas meer dan vijf jaar na het verdwijnen ervan, samen met de inzittenden, in een kanaal teruggevonden).

[2595] L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, t. III, Fecheyr Gent 1947, p. 399, nr. 283b.

[2596] F. PONET, F. PONET, *De landverzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deurne 1993, p. 154, nr. 484; *contra*: E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 41, nr. 47; Bergen 30 november 2004, *RGAR* 2006, 14177.

[2597] Zie randnummer 530.

op te schorten[2598]. Deze overeenkomst kan stilzwijgend tot stand komen en afgeleid worden uit het geheel van de omstandigheden van de zaak[2599]. Deze omstandigheden kunnen zich voordoen bij onderhandelingen tussen de partijen[2600]. Onderhandelingen op zich zijn evenwel geen grond van schorsing van de verjaring[2601]. Zij kunnen de verjaring enkel opschorten wanneer de wil van de partijen hiertoe vaststaat[2602].

E. Afstand van de verjaring

558. Zowel de benadeelde, de verzekerde als de verzekeraar kunnen afstand doen van een verkregen verjaring. De verjaring raakt als instelling weliswaar de openbare orde maar het inroepen ervan betreft louter privébelangen[2603]. Verzaking aan een verworven verjaring blijft dus mogelijk, zoals trouwens blijkt uit artikel 2220 BW. De afstand kan uitdrukkelijk of stilzwijgend geschieden. Een stilzwijgende afstand wordt op grond van artikel 2221 BW afgeleid uit een daad waaruit blijkt dat men zijn verkregen recht heeft laten varen[2604]. De feiten mogen niet voor een andere interpretatie vatbaar zijn[2605]. Bovendien moet de betrokkene de bedoeling hebben gehad om afstand te doen van de verjaring en dus weten dat de verjaring bereikt was[2606]. De rechtspraak heeft reeds herhaaldelijk aanvaard dat een verzekeraar door zijn houding afstand doet van een verkregen verjaring. Dit was het geval voor de WAM-verzekeraar die na een verkregen verjaring de schade van de benadeelde gedeeltelijk vergoedde en een akte van aanstelling van geneesheer-deskundigen aan de benadeelde overmaakte[2607] en voor de verzekeraar die na het intreden van de verjaring spontaan contact opnam met de benadeelde en opnieuw onderhandelde over de schadevergoeding[2608]. Uit de loutere vaststelling dat de verzekeraar na het instellen van de procedure gedurende enkele jaren heeft gewacht om zich op de verjaring te beroepen, kan geen afstand afgeleid worden omdat deze omstandigheid voor een

---

2598 Een overeenkomst omtrent een opschorting van de verjaring is slechts mogelijk wanneer de verjaring reeds beginnen lopen is. Het sluiten van een dergelijke overeenkomst voor de aanvang van de verjaring is strijdig met artikel 2220 BW (E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 6, nr. 4).

2599 Cass. 19 november 1925, *Pas.* 1926, I, 63; Gent 2 oktober 1990, *TBH* 1991, 1096.

2600 Hierbij dient de feitenrechter vast te stellen wanneer de bedoelde onderhandelingen aanvingen en inzonderheid of zulks geschiedde voor het verstrijken van de verjaringstermijn (Cass. 10 september 1982, *AC* 1982-83, 56). Zie ook: Bergen 12 november 2012, *T.Verz.* 2014, 88.

2601 Antwerpen 8 november 1989, *De Verz.* 1990, 280; Kh. Brussel 15 maart 1989, *De Verz.* 1989, 633.

2602 J.R., Omtrent de verjaring van de regresvordering van de verzekeraar, noot onder Cass. 30 september 1982, *De Verz.* 1983, 174; zie ook: Kh. Brussel 8 oktober 1974, *TBH* 1974, 580.

2603 E. BREWAEYS en I. BAELE, *Verjaring in het verzekeringsrecht*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 5, nr. 4; A. VAN OEVELEN, Algemeen overzicht van de bevrijdende verjaring en de vervaltermijn in het Belgisch privaatrecht, *TPR* 1987, 1763-1764, nr. 10.

2604 De regel dat de afstand van een recht enkel kan worden afgeleid uit feiten die voor geen andere uitleg vatbaar zijn, wordt beschouwd als een algemeen rechtsbeginsel (Cass. 24 september 1981, *AC* 1981-82, 140).

2605 Cass. 20 december 1978, *AC* 1978-79, 472 (met betrekking tot de ongeldige opzegging van een WAM-verzekering).

2606 Cass. 5 juni 1964, *Pas.* 1964, I, 1060.

2607 Antwerpen 16 december 1987, *RW* 1988-89, 889.

2608 Pol. Brugge 14 november 2012, *RW* 2012-13, 1393, *VAV* 2014, 23.

andere uitlegging vatbaar is[2609]. Ook de verzekerde kan van zijn kant stilzwijgend verzaken aan de verjaring van een verhaalsvordering van de verzekeraar wanneer hij na het verstrijken van de verjaringstermijn herhaalde afbetalingen doet aan de verzekeraar[2610]. De verzekerde doet geen afstand van de verjaring van deze vordering wanneer hij schriftelijk aan de verzekeraar bevestigt dat hij het nodige doet voor betaling, ook al vraagt hij tegelijk informatie over de reden van de betaling[2611].

BESLUIT

559. Zowel voor de dekking van het uitlooprisico als voor de verjaring heeft de wetgever in de Wet Verzekeringen regelingen uitgewerkt. Artikel 142 Wet Verzekeringen dat de dekking van het uitlooprisico regelt, geeft weinig aanleiding tot betwistingen. Daartegenover staat dat de verjaringsregels in het verzekeringsrecht tal van juridisch geschillen opleveren.

560. Zoals hiervoor uiteengezet bepaalt uitsluitend de verzekeringsovereenkomst de dekking van het inlooprisico. Een dwingende regeling, zoals voor het uitlooprisico, zou de juridische zekerheid ongetwijfeld ten goede komen. Voor deze regeling kan uitgegaan worden van de basisregel die artikel 142, § 1, Wet Verzekeringen bepaalt voor het uitlooprisico. Ook voor het inlooprisico is een toepassing van het *loss occurrence*-systeem aangewezen[2612]. Dit systeem knoopt de dekking vast aan het ogenblik waarop de schade zich voordoet, ongeacht het tijdstip van de schadeverwekkende gebeurtenis of van het instellen van de vordering. Dit zou tot gevolg hebben dat er ook dekking is wanneer de schadeverwekkende gebeurtenis zich voor de aanvang van de dekking heeft voorgedaan[2613].

561. De beperkte rechtspraak over de toepassing van artikel 142 Wet Verzekeringen wijst erop dat de wettelijke regeling van het uitlooprisico afdoende zekerheid en duidelijkheid geeft en een goed evenwicht bewerkstelligt tussen de belangen van de verzekerde en de verzekeraar. De beperkte mogelijkheid tot invoering van een *claims made*-systeem in de verzekeringsovereenkomst beperkt weliswaar de bescherming van de verzekerde en de benadeelde maar dit kan opgevangen worden door het sluiten van opeenvolgende verzekeringsovereenkomsten. Enkel bij de stopzetting van de activiteiten van de verzekerde kan de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst problemen opleveren voor de nadekking. Het is immers niet uitgesloten dat de benadeelde de verzekerde na het einde van de verzekeringsovereenkomst nog aansprakelijk stelt voor schade geleden tijdens de duur ervan terwijl aan de dekking

2609 Cass. 23 september 1988, *AC* 1988-89, 99, *RW* 1988-89, 649.

2610 Pol. Gent 8 december 2003, *T. Vred.* 2004, 293.

2611 Pol. Brugge 13 januari 1998, *VKJ* 2000, 87, nr. 2000/41.

2612 Dit systeem heeft in principe dekking van het uitlooprisico tot gevolg (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 101, nr. 2.8.3).

2613 De dekking van het inlooprisico kan wel op gespannen voet komen te staan met de mededelingsplicht van de verzekeringnemer zoals bedoeld in artikel 58 Wet Verzekeringen (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 117, nr. 2.8.5).

op grond van het *claims made*-beding op dat ogenblik reeds een einde is gekomen[2614]. Het lijkt verantwoord om in dat geval te voorzien in een uitbreiding van de dekkingsplicht van de verzekeraar. Hierbij dient vastgesteld te worden dat de bescherming die de wettelijk bepaalde nadekking van 36 maanden geeft, te beperkt is omdat de verzekerde ook na deze termijn nog kan geconfronteerd worden met vorderingen van een benadeelde. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn in de verzekering BA uitbating voor de tienjarige aansprakelijkheid van de aannemer en architect en bij de verzekering medische aansprakelijkheid[2615]. Bovendien hangt de nadekking af van de aangifte van de schadeverwekkende handeling tijdens de duurtijd van de verzekeringsovereenkomst en van het tijdig instellen van de vordering door de benadeelde. De houding van de benadeelde zelf is hierdoor mede bepalend voor de nadekking aangezien hij binnen de gestelde termijn zijn vordering moet instellen niettegenstaande hij in de regel geen kennis heeft van de einddatum van de verzekeringsovereenkomst en zijn gedrag hierop niet kan afstemmen[2616]. Ook al zijn de betwistingen over de toepassing van artikel 142 Wet Verzekeringen beperkt, dan kan toch een bijsturing van de regels bepleit worden om hieraan het verhelpen.

562. De talrijke geschillen over de toepassing van de verjaringsregels toont de complexiteit ervan aan. Verschillende wettelijke bepalingen bieden mogelijkheden om de verjaring van de vorderingen van de verzekerde en de benadeelde te verhinderen. Niet alleen voorziet artikel 88 Wet Verzekeringen in de mogelijkheid om de loop van de verjaring van hun vorderingen tegen de verzekeraar een aanvang te doen nemen op een later tijdstip. De verzekerde en de benadeelde kunnen ook talrijke gronden van stuiting en schorsing inroepen. Vooral de stuiting door aanmelding van

---

2614 In Frankrijk leidde dit ertoe dat volgens de arresten van 19 december 1990 van het Hof van Cassatie *claims made*-clausules als niet geschreven dienen beschouwd te worden omdat zij aan de verzekerde het voordeel van de verzekering ontnemen en aan de verzekeraar een onrechtmatig voordeel verschaffen doordat hij premies int zonder tegenprestatie; volgens het Hof is dit voordeel "*depourvu de cause et par conséquent contraire aux dispositions de l'art. 1131 c.civ."* De verzekeraar kan dus zijn waarborg niet beperken tot een mindere duur dan deze van de aansprakelijkheid van de verzekerde (Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, *Droit des assurances*, Dalloz Paris 2005, p. 494-496, nr. 647-2-647-3; Y. LAMBERT-FAIVRE, La durée de la garantie dans les assurances de responsabilité: fondement et portée de la nullité des clauses 'réclamation de la victime', *D.* 1992, *Chronique* III, p. 17; G. VINEY en P. JOURDAIN, *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001, p. 706, nr. 391-3; A. FAVRE ROCHEX et G. COURTIEU, *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ Paris 2000, p. 24-25, nr. 1-27; C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 115 e.v., nr. 269 e.v.; J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 108, nr. 2.8.5; J.-L. FAGNART, noot bij Reims 14 december 1993, *TBH* 1994, 328-329, nr. 1). Als gevolg hiervan werd een wettelijke regeling uitgewerkt in artikel L. 124-5 Code des assurances. Deze regeling heeft evenwel nog niet alle problemen opgelost (J. KULLMANN, noot bij Cass. fr. 14 december 2010, *RGDA* 2011, 568).

2615 T. VANSWEEVELT, Recente ontwikkelingen en twistpunten met betrekking tot de medische aansprakelijkheidsverzekering, *T.Gez.* 1995-96, 200-202, nr. 23; T. VANSWEEVELT, De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering, *T.Gez.* 2005-06, 31, nr. 36: deze auteur wijst er op dat de schade zich kan openbaren jaren na het experiment zodat de *sunset*-termijn van 36 maanden niet voldoende is.

2616 C. VAN SCHOUBROECK en G. SCHOORENS, De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story? *TBH* 1995, p. 652, nr. 32. Zie eveneens: H. COUSY, Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart? *Liber amicorum Walter van Gerven*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 216, nr. 9.

het schadegeval door de verzekerde of door kennisgeving van de wil van de benadeelde om vergoeding te verkrijgen biedt hen de mogelijkheid om op eenvoudige wijze de verjaring tegen te gaan. Het evenwicht met de belangen van de verzekeraar is hierbij voldoende gerespecteerd doordat een schriftelijke mededeling van zijn kant volstaat om aan de stuiting een einde te stellen. Ook de nieuwe regeling van de schorsing van de verjaring voor de vorderingen van de minderjarigen, onbekwaamverklaarden en andere onbekwamen biedt deze laatsten een bijkomende garantie.

ALGEMEEN BESLUIT

HOOFDSTUK I. EVALUATIE VAN DE RECHTSPOSISTIE VAN DE VERZEKERDE EN DE BENADEELDE

563. De aansprakelijkheidsverzekering beschermt de verzekerde tegen aansprakelijkheidsrisico's. Zonder verzekering moet hij zelf instaan voor de schade die hij heeft veroorzaakt. Zijn financiële toestand laat vaak niet toe deze schadelast te dragen[2617]. Het onvermogen van de aansprakelijke leidt ertoe dat de benadeelde geen vergoeding ontvangt. De aansprakelijkheidsverzekering zorgt ervoor dat het vermogen van de verzekerde gevrijwaard is tegen aansprakelijkheidsvorderingen maar ook dat de benadeelde bij een vaststaande en gedekte aansprakelijkheid van de verzekerde een solvabele schuldenaar krijgt. Zowel de verzekerde als de benadeelde hebben aldus een eigen belang in de werking van de aansprakelijkheidsverzekering. De bescherming van deze onderscheiden belangen weerspiegelt zich in de wettelijke regels die hun rechtspositie bepalen.

564. De rechtspositie van de verzekerde en de benadeelde wordt in de eerste plaats bepaald door de Wet Verzekeringen, voorheen de Wet Landverzekeringsovereenkomst en de Verzekeringswet 1874. Hierbij is een onderscheid te maken tussen de verzekeringsovereenkomsten die onder de toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen (voorheen Wet Landverzekeringsovereenkomst) vallen en de overeenkomsten die onder toepassing van deel 5 Wet Verzekeringen (voorheen Verzekeringswet 1874) vallen.

Enkel de bepalingen van deel 4 Wet Verzekeringen zijn van dwingend recht[2618]. De bepalingen van dit deel beschermen naargelang het geval de verzekerde, de benadeelde of de verzekeraar[2619]. Deze doelstelling van van bescherming van de verzekerde en de benadeelde leiden ertoe deze wetsepalingen waarvan de draagwijdte voor betwisting vatbaar is[2620], in hun voordeel worden uitgelegd[2621].

De bepalingen van deel 5 zijn daarentegen overwegend van aanvullend recht. Voor deze verzekeringsovereenkomsten speelt de contractsheid een determinerende rol, wat de rechtpositie van de verzekerde en de benadeelde verzwakt. Bovendien ontbreekt

---

2617 T. HARTLIEF, De meerwaarde van het aansprakelijkheidsrecht, in T. HARTLIEF en S. KLOSSE, *Einde van het aansprakelijkheidsrecht*, Boom Juridische uitgevers Den Haag 2003, p. 35.

2618 Artikel 56 Wet Verzekeringen, voorheen artikel 3 Wet Landverzekeringsovereenkomst.

2619 M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel 2011, p. 95, nr. 96.

2620 De invoering van de Wet Landverzekeringsovereenkomst gaf aanleiding tot onzekerheid omdat voor tal van bepalingen een uitlegging door de rechtspraak noodzakelijk was (H. COUSY, The talk of the town. Losse bedenkingen over legistiek, consumentenbescherming, oubolligheid en vernieuwing en andere modieuze gespreksthema's naar aanleiding van de recente legislatieve omwenteling van het verzekeringsrecht, *Liber amicorum Paul De Vroede* I, Kluwer Antwerpen 1994, p. 348, nr. 14).

2621 Bijvoorbeeld in Cass. 16 januari 2015, C.14.0294.N met betrekking tot de nadekking (zie randnummer 529).

voor deze verzekeringen een veralgemeend eigen recht en een beperking van de verweermiddelen. Er zijn geen redenen voorhanden om dit onderscheid te handhaven[2622]. Het valt niet in te zien waarom de bescherming van de verzekerde en de benadeelde die geldt voor de verzekeringen die onder toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen vallen, ook niet zou gelden voor de verzekeringsovereenkomsten van deel 5. Ook al valt de grote meerderheid van de aansprakelijkheidsverzekeringen onder de toepassing van deel 4 Wet Verzekeringen, dan kan toch de afschaffing van het onderscheid bepleit worden. Dit belet niet dat ook met de belangen van de verzekeraar rekening te houden is[2623]. Sommige wetsbepalingen beschermen ook de verzekeraar op dwingende wijze. Bij de beoordeling van de rechtspositie van de verzekerde en de benadeelde moet een evenwicht nagestreefd worden tussen de legitieme belangen van alle partijen, ook deze van de verzekeraar. De bescherming van de belangen van de verzekeraar moeten ervoor zorgen dat het verzekeringsbedrijf en de verzekeringsmarkt op een sociaal en economisch verantwoorde wijze kunnen functioneren, hetgeen onder meer inhoudt dat de verzekeraar correcte verzekeringsproducten moeten kunnen blijven aanbieden.

[2622] Zie randnummer 326.
[2623] Zie randnummer 11.

HOOFDSTUK II. RECHTSPOSITIE VAN DE VERZEKERDE

A. Algemeen

565. De aansprakelijkheidsverzekering laat de verzekerde toe zich voor bepaalde handelingen in te dekken tegen aansprakelijkheid wanneer zij schade veroorzaken[2624]. Hierdoor draagt deze verzekering aanzienlijk bij tot zijn vrijheid van handelen in het economische en maatschappelijke verkeer. De verzekerde kan ervan uitgaan dat voor de handelingen waarop de verzekeringsovereenkomst betrekking heeft, zijn verzekeraar instaat voor de gevolgen van zijn aansprakelijkheid ten overstaan van de benadeelde[2625]. Zonder mogelijkheid tot dekking van aansprakelijkheid en de hieruit voortvloeiende financiële gevolgen, zouden veel activiteiten niet meer uitgevoerd kunnen worden[2626].

566. Het sluiten van een aansprakelijkheidsverzekering geeft aan de verzekerde evenwel geen vrijbrief. De bescherming van de verzekerde tegen het aansprakelijkheidsrisico is niet onbeperkt. In de eerste plaats is deze bescherming afhankelijk van het sluiten van een verzekeringsovereenkomst die rechtsgeldig tot stand moet zijn gekomen. Bovendien bepaalt deze overeenkomst de handelingen waarvoor dekking tegen aansprakelijkheid wordt verleend. Dit houdt in dat de waarborg afhankelijk is van de wil van de contractspartijen[2627]. Dit belet niet dat de contractuele vrijheid van de partijen vaak beperkt is[2628]. De wetgever heeft steeds meer de regels van de aansprakelijkheidsverzekering bepaald, onder meer vanuit het oogpunt van bescherming van de verzekerde. Dit doet niet eraan af dat de verzekeringsovereenkomst de rechtspositie van de verzekerde bepaalt[2629].

567. De rechtspositie van de verzekerde kristalliseert zich in de aansprakelijkheidsverzekering rond de omschrijving van de waarborg in de verzekeringsovereenkomst (B) waarbij een onderscheid moet gemaakt worden tussen de gereglementeerde en de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten, de omvang van de vergoeding die de verzekeraar ten laste neemt (C), de dekking van het inloop- en uitlooprisico (D) en het verhaal van de verzekeraar (E).

2624 T. HARTLIEF, De meerwaarde van het aansprakelijkheidsrecht, in T. HARTLIEF en S. KLOSSE, *Einde van het aansprakelijkheidsrecht*, Boom Juridische uitgevers Den Haag 2003, p. 8.

2625 P. CANE, *Responsability in Law and Morality*, Hart Publishing Oxford-Portland Oregon 2002, p. 247.

2626 J. KNETSCH, L'Etat face à l'inassurabilité des risques, *RGDA* 2012, 938-934, nr. 3.

2627 C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 108-109, nr. 255.

2628 Dit fenomeen wordt in de rechtsleer soms aangeduid als een "*contractueel dirigisme*" (N. DENOEL, Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Antwerpen 2003, p. 240, nr. 8).

2629 Dit leidt ertoe dat kan gesproken worden van een "*contrat-institution*" (M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 448, nr. 775).

B. Omschrijving van de waarborg

I. Onderscheid tussen gereglementeerde en niet-gereglementeerde overeenkomsten

a. Gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

568. Zoals voor elke verzekering is de dekking afhankelijk van de waarborg die de verzekeringsovereenkomst bepaalt. De partijen bepalen in principe de aansprakelijkheid die gedekt is[2630]. Voor verschillende verzekeringsovereenkomsten is de wetgever evenwel hierin dwingend tussengekomen. Een wettelijke bepaling die de waarborg bepaalt, is evenwel geen garantie voor rechtszekerheid. Ook bepalingen met betrekking tot de waarborg van wettelijk gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten leiden tot betwistingen op tweeërlei vlak. Enerzijds vereisen de verzekeringsovereenkomsten die voorzien in een wettelijk bepaalde waarborg, uitleg van de wettelijke regels. Anderzijds bepaalt de wetgever niet alleen de aard van de gedekte aansprakelijkheid maar ook de feitelijke omstandigheden waaronder de aansprakelijkheid zich moet voordoen opdat de verzekering dekking verleent. Bij elk concreet schadegeval dient nagegaan te worden of de aansprakelijkheid valt binnen de krijtlijnen van de omschrijving. Zelfs bij verzekeringsovereenkomsten die op gedetailleerde wijze gereglementeerd zijn, zoals de WAM-verzekering, doen zich talrijke geschillen voor over de vraag of het schadegeval al dan niet onder de dekking valt. Hierbij kan gedacht worden aan de betwistingen over de vraag of het schadegeval met een motorrijtuig zich wel heeft voorgedaan door deelneming aan het verkeer.

569. De wettelijke omschrijving van de waarborg heeft ook tot gevolg dat de verzekeringnemer die een ruimere dekking wil verkrijgen dan degene waarin de wet voorziet, dit in de verzekeringsovereenkomst moet bedingen. Zo dekt de gezinsaansprakelijkheidsverzekering enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid terwijl de bijkomende waarborgen zoals de aansprakelijkheid wegens abnormale burenhinder, afhankelijk zijn van een conventionele uitbreiding van de waarborg. In de vrijwilligersverzekering is de contractuele aansprakelijkheid niet verplicht gedekt, alhoewel deze aansprakelijkheid zich nochtans vrij gemakkelijk kan voordoen[2631]. Ook hiervoor is een conventionele uitbreiding van de waarborg noodzakelijk. Bovendien beperkt de wetgever zich soms ertoe een verzekeringsplicht in te stellen zonder de waarborg grondig uit te werken. Deze verzekeringsplicht en de wettelijke omschrijving van de waarborg kunnen de verzekeringnemer misleiden en een vals

[2630] M. WANDT, *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, p. 211, nr. 563 en p. 356, nr. 1024: "*Diese Festlegung der versicherten Gefahr ist oft eine schwierige Aufgabe. Wie bei jeder Kasuistik entstehen dabei Abgrenzungsprobleme und die Gefahr von (Deckungs-)Lücken*".

[2631] V. CALLEWAERT, Actualités législatives et jurisprudentielles dans les assurances de la responsabilité, in C. PARIS en B. DUBUISSON, *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, p. 274, nr. 103.

gevoel van veiligheid geven[2632]. Het is belangrijk dat de wetgever aan een verzekeringsplicht een wettelijke omschrijving van de waarborg koppelt en deze omschrijving voldoende nauwkeurig en ruim is opdat elke aansprakelijkheid waaraan de verzekeringnemer zich verwacht, gedekt is.

b. Niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten

570. Wanneer de wetgever de waarborgomschrijving niet of slechts beperkt heeft gereglementeerd, bepalen de contractspartijen de omvang van de waarborg. In de eerste plaats moet de verzekeringnemer in dat geval zelf inschatten welke aansprakelijkheid hij wenst te laten dekken. De verzekeringnemer moet hierbij niet alleen rekening houden met het risico op aansprakelijkheid op het ogenblik van het sluiten van de overeenkomst. Hij moet zich tegelijk ervan bewust zijn dat dit risico zich tijdens de duur van de overeenkomst kan wijzigen. De wijziging van het risico kan aan hemzelf te wijten zijn, bijvoorbeeld door een wijziging van zijn activiteiten. De wijziging van het risico kan ook buiten hem om ontstaan, bijvoorbeeld door de invoering van nieuwe aansprakelijkheidsregimes[2633]. De evaluatie van het risico kan voor de verzekeringnemer bijzonder moeilijk zijn, hetgeen hem ertoe kan aanzetten om een beroep te doen op bijstand van een verzekeringsbemiddelaar of waardoor hij rekent op informatie- en adviesverstrekking door de verzekeraar zelf. In het belang van de verzekeringnemer heeft de wetgever deze bijstand en informatie- en adviesverstrekking nader geregeld[2634]. Artikel 273 Wet Verzekeringen[2635] legt aan de verzekeringstussenpersoon een informatieplicht op. Hij moet zijn cliënt met betrekking tot de aangeboden overeenkomst adviseren conform de regels van deze wetsbepaling[2636]. Dit houdt in dat hij voor het sluiten van de verzekeringsovereenkomst ten minste de verlangens en behoeften van zijn cliënt identificeert, in het bijzonder rekening houdend met de door hem verstrekte informatie, en erop moet toezien dat de aangeboden verzekeringsovereenkomst aan die verlangens en behoeften beantwoordt. Bij zijn advies moet de tussenpersoon ook

---

2632 M. FONTAINE, Les assurances obligatoires en droit belge. Technique et opportunité(1), *RGAR* 1983, 10587(2).

2633 Randnummer 34; zie ook: M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 83, nr. 113.

2634 Deze verplichtingen gelden ook bij de gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten. Zij spelen bij de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten een belangrijkere rol omdat de contractsvrijheid van de partijen voor deze overeenkomsten een groter belang heeft.

2635 Voormalig artikel 12bis Wet betreffende de verzekeringsbemiddeling- en de herverzekeringsbemiddeling en de distributie van verzekering van 27 maart 2005.

2636 Artikel 279 Wet Verzekeringen, voorheen artikel 12*octies* Wet betreffende de verzekeringsbemiddeling- en de herverzekeringsbemiddeling en de distributie van verzekering van 27 maart 2005, voorziet in specifieke sancties bij de niet-naleving van deze regels. Over de aansprakelijkheid van de verzekeringsbemiddelaar bij het sluiten van verzekeringsovereenkomsten zie onder meer : T.-L. EEMAN, J.-P. FOLLET en A. RONDAO ALFACE, La responsabilité des courtiers d'assurances et l'assurance de cette responsabilité, *De Verz.* 2012, 58-83; N. SCHMITZ, Le droit de la responsabilité: le domaine des assurances, in F. GLANSDORFF en P. HENRY (coord.), *Droit de la responsabilité, domaines choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 290-345; C. VERDURE, Les nouvelles obligations d'information en droit des assurances: une protection accrue des consommateurs, *DCCR* 2007, 115

de elementen preciseren waarop zijn advies gebaseerd is[2637]. Naast de verzekeringstussenpersoon rusten ook op de verzekeraar zelf bijzondere verplichtingen bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst. De verzekeraar moet zijn houding afstemmen op de noden van de verzekeringnemer. De verzekeraar heeft in zijn rechtstreekse contacten op grond van artikel 276 Wet Verzekeringen[2638] dezelfde verplichting om rekening te houden met de verlangens en behoeften van de cliënt[2639]. Ook de verzekeraar heeft dus bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst een zorgplicht ten overstaan van de verzekeringnemer, waardoor hij aan de verzekeringnemer informatie moet verstrekken over zijn aansprakelijkheidsrisico[2640].

II. Omschrijving van het risico volgens de aard van de aansprakelijkheid

571. In de gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten bepaalt de wetgever in principe welke aansprakelijkheid de verzekeringsovereenkomst dekt. In de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten staat het aan de partijen dit contractueel vast te leggen. Vooral het onderscheid tussen de contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid levert juridische onzekerheid op[2641]. Niet alleen is het niet steeds duidelijk welke aansprakelijkheid de partijen op het oog hebben, maar ook de omschrijving van de dekking in geval van samenloop tussen deze aansprakelijkheden laat vaak te wensen over[2642]. Dekking van de "*burgerrechtelijke aansprakelijkheid*" laat in het midden of enkel de buitencontractuele dan wel ook de contractuele aansprakelijkheid is bedoeld. Een interpretatie van het beding moet dan de noodzakelijke bescherming bieden aan de verzekerde. De dekking van de contractuele aansprakelijkheid kan verder problematisch zijn wanneer het onderscheid tussen het normale ondernemersrisico en de gedekte aansprakelijkheid niet duidelijk bepaald is[2643]. Hetzelfde geldt ook voor het onderscheid tussen de niet-naleving van primaire contractsverplichtingen door de verzekerde enerzijds en de contractuele aansprakelijkheid van de verzekerde anderzijds[2644]. Een beperking van de dekking tot de buitencontractuele aansprakelijkheid leidt de verzekeraar vaak ertoe om de aansprakelijkheid van de verzekerde bij een concreet schadegeval een contractueel karakter te geven. Van zodra het schadegeval zich voordoet in het kader van

---

2637 Volgens artikel 273, § 3, *in fine*, Wet Verzekeringen variëren deze preciseringen in functie van de graad en complexiteit van de aangeboden verzekeringsovereenkomst. Artikel 273, § 4, Wet Verzekeringen bepaalt ook nog dat deze informatieverplichtingen bepaald in artikel 273, § 1 - § 3, Wet Verzekeringen niet gelden wanneer de verzekeringsbemiddeling betrekking heeft op de verzekering van grote risico's.

2638 Voormalig artikel 12*quinquies* van de wet van 27 maart 2005.

2639 Deze verplichting van de verzekeraar is trouwens ook bepaald in artikel 2:202 PEICL.

2640 T. HARTLIEF, De meerwaarde van het aansprakelijkheidsrecht, in T. HARTLIEF en S. KLOSSE, *Einde van het aansprakelijkheidsrecht*, Boom Juridische uitgevers Den Haag 2003, p. 22.

2641 Randnummer 43-44.

2642 Randnummers 46-48; zie ook nog: A. DELVAUX, *L'assurance de la responsabilité dans la construction*, in Responsabilité - Traité théorique et praktique, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 29-35, nr. 39-43.

2643 Randnummer 40.

2644 Randnummer 41.

afspraken tussen de verzekerde en de benadeelde, wijzen verzekeraars de dekking af omdat aansprakelijkheid van contractuele aard zou zijn terwijl er niet noodzakelijk sprake is van een overeenkomst in juridische zin[2645]. Vooral de evolutie om in overeenkomsten steeds meer en omvangrijker veiligheidsverplichtingen te lezen, is nefast voor de rechtspositie van de verzekerde[2646]. De aanname van dergelijke contractuele verplichtingen gaat uit van een zorgplicht van de contractant voor zijn wederpartij, maar dreigt hem vaak paradoxaal genoeg dekking door zijn aansprakelijkheidsverzekering te ontnemen.

572. De verzekeringsovereenkomst die de aansprakelijkheid op grond van artikel 1386bis BW dekt, beschermt in de regel afdoende de verzekerde. Weliswaar kan de rechter in dat geval de vergoeding van de benadeelde ten aanzien van de aansprakelijke op grond van billijkheidsredenen beperken, maar de benadeelde kan zijn eigen recht tegen deze verzekeraar uitoefenen voor het geheel van zijn schade. De verzekeraar kan zich immers niet beroepen op de beperking van de aansprakelijkheid van zijn verzekerde op grond van de billijkheid[2647]. De integrale vergoeding van de benadeelde door de verzekeraar heeft tot gevolg dat de verzekerde ongemoeid blijft.

573. Een misleidende toestand kan voor de verzekerde ontstaan wanneer hij *in solidum* met anderen aansprakelijk is voor de schade van de benadeelde. Indien de aansprakelijkheidsverzekering enkel zijn aandeel in de aansprakelijkheid dekt, loopt hij het risico dat de benadeelde hem voor het andere deel aanspreekt. De verzekerde is immers ten overstaan van de benadeelde tot vergoeding van de gehele schade van de benadeelde gehouden. Weliswaar komt deze beperking van de dekking niet zo vaak voor. Wanneer de verzekeringsovereenkomst toch voorziet in deze beperking, leidt zij ertoe dat de verzekerde zelf moet instaan voor de schade van de benadeelde boven zijn aandeel in de aansprakelijkheid en dat hij het risico loopt om na integrale vergoeding van de benadeelde het aandeel van de andere aansprakelijken niet te kunnen recupereren wegens insolvabiliteit[2648]. Hieraan is reeds beperkt geremedieerd door de wijziging van het voormalige artikel 88 Wet Landverzekeringsovereenkomst bij de invoering van artikel 152, eerste lid, Wet Verzekeringen. Volgens deze bepaling kan de verzekeraar zijn recht van verhaal uitoefenen tegen de verzekeringnemer, en indien daartoe grond bestaat, tegen de verzekerde die niet de verzekeringnemer is, "*ten belope van hun persoonlijk aandeel in de aansprakelijkheid*". Wanneer de verzekeraar zijn uitgaven ten voordele van de benadeelde van zijn verzekerde kan terugvorderen, is dit slechts mogelijk tot beloop van diens aandeel in de aansprakelijkheid. De verdeling van de aansprakelijkheid treedt hier dus op in de regresverhouding tussen de verzekerde en de verzekeraar. Dit heeft tot gevolg dat de verzekeraar het deel van zijn uitgaven dat hij niet kan terugvorderen van zijn verzekerde, enkel nog kan verhalen op de medeaansprakelijke derde en hij in dat

2645 Randnummer 44, 79 en 89.
2646 Randnummer 45.
2647 Randnummer 54-55.
2648 Randnummer 60-61.

geval het risico draagt van diens insolvabiliteit. Het valt evenwel moeilijk te verantwoorden dat in geval van een verhaalsvordering van de verzekeraar de verzekerde niet het risico draagt dat hij zelf meer moet betalen dan zijn aandeel in de aansprakelijkheid, maar dat dit wel het geval is wanneer hij aanspraak kan maken op dekking die in de verzekeringsovereenkomst contractueel beperkt is tot dat aandeel in de aansprakelijkheid. Een wettelijke bepaling die de verzekeraar verplicht dekking te verlenen voor de gehele aansprakelijkheid van de verzekerde ten aanzien van een foutloze derde, zou deze anomalie kunnen wegwerken.

III. Omschrijving van het risico volgens de feitelijke omstandigheden van het schadegeval

574. De verzekeringsovereenkomst bakent de waarborg niet alleen af op basis van de aard van de aansprakelijkheid van de verzekerde maar ook op grond van de feitelijke omstandigheden waarin deze aansprakelijkheid zich heeft voorgedaan. De verzekerde moet bij een schadegeval aantonen dat de aansprakelijkheid zich heeft voorgedaan in de door de verzekeringsovereenkomst bedoelde omstandigheden. Ook deze subsumptie van het schadegeval binnen de contractueel bepaalde omstandigheden leidt tot betwistingen en onzekerheid op. De omschrijving van de omstandigheden waarbinnen het schadegeval zich moet voordoen, gebeurt niet altijd accuraat in de verzekeringsovereenkomst. Zelfs wanneer dit het geval is, is bovendien nog steeds een concrete invulling van deze omstandigheden vereist aangezien de verzekeringsovereenkomst deze slechts in abstracte bewoordingen kan omschrijven. Ook de gehanteerde terminologie kan op zich reeds een uitlegging vereisen en tot betwisting leiden. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het gebruik van de termen "*ongeval*" of "*toevertrouwde goederen*"[2649]. Deze begrippen kunnen meerdere betekenissen hebben. Hieraan kan deels tegemoet gekomen worden door een definiëring in de verzekeringsovereenkomst en een uitlegging van de bedingen van de verzekeringsovereenkomst in het voordeel van de verzekerde.

575. Onzekerheid kan ook ontstaan wanneer meerdere verzekeringsovereenkomsten de aansprakelijkheid dekken terwijl aan het sluiten van deze overeenkomsten de bedoeling ten grondslag ligt om een volledige afdekking van het aansprakelijkheidsrisico te verkrijgen. Een treffend voorbeeld hiervan is de afbakening van het verkeersrisico dat de WAM-verzekering dekt, ten overstaan van het exploitatierisico dat kan gedekt worden in de verzekering BA uitbating. De verzekeringnemer wil door het sluiten van de beide verzekeringen zijn aansprakelijkheid bij het gebruik van een bepaald motorrijtuig dekken, ongeacht de

[2649] Randnummer 91-94, 111; zie ook: A. DELVAUX, *L'assurance de la responsabilité dans la construction*, in Responsabilité - Traité théorique et praktique, Titre VII - Livre 75, Story-scientia Diegem 2001, p. 40-48, nr. 47-56.

omstandigheden waarin het gebruikt wordt. Wanneer de beide omschrijvingen niet correct op elkaar aansluiten, kan dit een leemte in de dekking veroorzaken[2650].

C. Omvang van de vergoeding van de benadeelde

576. De aansprakelijkheidsverzekering dekt niet noodzakelijk de volledige schade van de benadeelde. Veelal is de tussenkomst van de verzekeraar geplafonneerd of geldt een vrijstelling. Ook bij sommige gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten is een beperking van de omvang van de dekking mogelijk. Bij de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten is een toename van de beperking van de vergoeding van de schade vast te stellen[2651].

577. Een beperking van de omvang van de schadevergoeding tast de bescherming van de verzekerde aan. De verzekerde moet in dat geval met eigen middelen instaan voor vergoeding van het niet-gedekte gedeelte van de schade. De verzekeringsovereenkomst kan hierdoor de verzekerde een vals gevoel van zekerheid geven wanneer de verzekerde bedragen te laag zijn. Het behoort in de eerste plaats aan de verzekeringnemer om erop toe te zien dat de verzekerde bedragen ruim genoeg zijn, zij het dat ook hier een informatie- en adviesverplichting rust op de verzekeringsbemiddelaar en de verzekeraar. In elk geval moet de verzekeringnemer bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst met grote nauwkeurigheid de precieze omvang van het gedekte bedrag in ogenschouw nemen[2652].

D. Beperking van de dekking van het inloop- en uitlooprisico

578. Zoals hiervoor uiteengezet is de dekking van het inlooprisico overgelaten aan de vrije wil van de contractspartijen. Het verdient aanbeveling om ook voor dit risico een wettelijke verplichting in te stellen waarbij schade die het gevolg is van een schadeverwekkende gebeurtenis voor de aanvang van de verzekeringsovereenkomst, in principe onder de dekking valt. Voor het uitlooprisico is de nadekking van 36 maanden te beperkt. De nadekking dient beter afgestemd te worden op mogelijke vorderingen van de benadeelde gedurende een langere tijd na het einde van de verzekeringsovereenkomst. Deze nadekking zou kunnen gekoppeld worden aan de verjaring van de vordering van de benadeelde[2653]. In de huidige stand van de regelgeving behoort het aan de verzekeringnemer om bij het sluiten van opeenvolgende verzekeringsovereenkomst ervoor te zorgen dat de waarborgen

---

2650 Een praktische oplossing kan erin bestaan deze risico's door dezelfde verzekeraar te laten dekken (Y. HANNEQUART, Les assurances dans la construction, *T. Aann.* 1971, 177).

2651 H. COUSY, Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart? *Liber amicorum Walter van Gerven*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 214, nr. 8.

2652 Zie randnummer 34.

2653 B. DUBUISSON, L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 389, nr. 38.

naadloos op elkaar aansluiten[2654]. Een verbetering van de rechtspositie van de verzekerde dringt zich niettemin op, gelet onder meer op de korte duur van de verzekeringsovereenkomsten en de mogelijkheid voor de verzekeraar om na een schadegeval de verzekeringsovereenkomst op te zeggen en deze zonder motivering te beëindigen[2655]. Na de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst kan de verzekeringnemer immers moeilijkheden ondervinden om een andere verzekeraar te vinden die de dekking van het risico voortzet. Weliswaar heeft de wetgever voorzien in een "*bilateralisatie*" van de mogelijkheid van opzegging na een schadegeval, maar het valt te betwijfelen of dit voldoende bescherming biedt aan de verzekeringnemer[2656].

IV. Beperking door het verhaal van de verzekeraar

579. De verzekeraar kan een recht van verhaal tegen de verzekeringnemer en de verzekerde uitoefenen wanneer hij over een verweer beschikt op grond waarvan hij geen of geen volledige dekking moet verlenen. De verzekeraar staat dan enkel garant voor de vergoeding van de benadeelde[2657]. De uiteindelijke schadelast komt door het verhaal uiteindelijk bij de verzekeringnemer of de verzekerde te liggen. Dit beperkt uiteraard de bescherming van de verzekerde. Deze beperking is niettemin verantwoord. Het verhaal zorgt immers voor een evenwicht tussen de belangen van de verzekeringnemer en de verzekerde enerzijds en die van de verzekeraar anderzijds. Het verhaal compenseert de niet-tegenwerpelijkheid van de afwezigheid of vermindering van de dekking. Artikel 152 Wet Landverzekeringsovereenkomst waarborgt hierbij aan de verzekeringnemer en de verzekerde hun recht van verdediging. Niet alleen moet het recht van verhaal van de verzekeraar uitdrukkelijk in de verzekeringsovereenkomst bedongen zijn. De verzekeraar moet bovendien aan de verzekeringnemer of de verzekerde tijdig kennis geven van zijn voornemen om verhaal uit te oefenen, hetgeen de verzekeringnemer of de verzekerde toelaat zijn verdediging te organiseren. De rechtspraak die toeziet op de strikte naleving van deze vereiste, draagt bij tot hun bescherming.

2654 H. COUSY, Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart? *Liber amicorum Walter van Gerven*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 212, nr. 6 en p. 215, nr. 8.

2655 V. CALLEWAERT, Les modifications apportées à la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre par les lois des 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13733, nr. 6; A. VAN OEVELEN, De eenzijdige wijziging en beëindiging van de verzekeringsovereenkomst door de verzekeraar: bestaat er een recht op behoud van een verzekering? *RW* 2003-04, 1091, nr. 37.

2656 H. COUSY, Het Belgisch Tariferingsbureau, in C. VAN SCHOUBROECK (ed.), *BA-Autoverzekering: van vierde Europese richtlijn tot Belgische strijd tegen niet-verzekering*, Maklu-Bruylant Antwerpen-Brussel 2004, p. 372.

2657 L. MAYAUX, L'assureur est-il un garant? in *Droit et économie de l'assurance et de la santé, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert*, Dalloz Paris 2002, p. 289, nr. 16.

HOOFDSTUK III. RECHTSPOSITIE VAN DE BENADEELDE

A. Algemeen

580. De aansprakelijkheidsverzekering garandeert binnen de grenzen van de bedongen waarborg dat de benadeelde vergoedt voor zijn schade[2658]. Zonder aansprakelijkheidsverzekering zouden vele benadeelden geen vergoeding verkrijgen wegens een gebrek aan solvabiliteit van de verzekerde[2659]. De aansprakelijkheidsverzekering is hierdoor een opmerkelijk instrument van sociale bescherming waardoor zij een belangrijke sociale rol vervult[2660]. Zij wordt beschouwd als "*la clé de voûte*" van het systeem van schadevergoeding bij aansprakelijkheid[2661]. Hierbij schept de aansprakelijkheidsverzekering tegelijk een evenwicht tussen de vrijheid van handelen van de verzekerde en de bescherming van de benadeelde die door dit handelen schade kan lijden, of nog tussen "*ieder draagt zijn eigen schade*" en "*berokken geen schade aan een ander*"[2662]. De aansprakelijkheidsverzekering is voor de benadeelde uitgegroeid tot een werkelijk schadevergoedingsmechanisme[2663]. Dit heeft de wetgever ertoe aangezet om de wettelijke regels van deze verzekering af te stemmen op de verwezenlijking van deze doelstelling. Dit doel wordt niet bereikt wanneer de bedingen van de verzekeringsovereenkomst verhinderen dat de benadeelde geen vergoeding verkrijgt van de schade die de verzekerde hem heeft toegebracht.

581. De rechtspositie van de benadeelde wordt in de eerste plaats bepaald door het bestaan van een verzekering die de aansprakelijkheid dekt. Het sluiten van deze verzekering kan door de wetgever verplicht gesteld zijn, en dit vaak precies met het oog op de bescherming van de benadeelde. In dat geval voorziet de wetgever in de regel in een bijzonder vergoedingssysteem wanneer aan de verzekeringsplicht niet is voldaan (B). Verder zijn ook een reeks dwingende bepalingen van de Wet

---

2658 H. COUSY, Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart? *Liber amicorum Walter Van Gerven,* Kluwer Antwerpen 2000, p. 209, nr. 4; J. DE CONINCK, L'hégémonie actuelle de la logique indemnisatrice, in H. COUSY, S. STIJNS, B. TILLEMAN en A. VERBEKE, *Droit des contrats. France, Belgique*, Larcier Brussel 2005, p. 212, nr. 28: deze auteur verwijst naar "*une nouvelle religion de sécurité*" die de andere waarden ondergeschikt maakt.

2659 T. HARTLIEF, De meerwaarde van het aansprakelijkheidsrecht, in T. HARTLIEF en S. KLOSSE, *Einde van het aansprakelijkheidsrecht*, Boom Juridische uitgevers Den Haag 2003, p. 35.

2660 Het Franse Hof van Cassatie verwees reeds in een arrest van 23 juni 1942 naar de sociale rol van de verzekering (H. CHARTIER, *Responsabilisation en droit des assurances de responsabilité civile*, th. 2003, p. 150, nr. 255, voetnoot 625).

2661 H. CHARTIER, *Responsabilisation en droit des assurances de responsabilité civile*, th. 2003, p. 150-151, nr. 255: deze auteur ziet de aansprakelijkheidsverzekering hierdoor geïntegreerd in een systeem "*tout indemnisation*". Zie ook: Y. LAMBERT-FAIVRE en L. LEVENEUR, Droit des assurances, Dalloz Paris 2005, p. 15, nr. 19.

2662 Zie hierover: J. DE CONINCK, L'hégémonie actuelle de la logique indemnisatrice, in H. COUSY, S. STIJNS, B. TILLEMAN en A. VERBEKE, *Droit des contrats. France, Belgique*, Larcier Brussel 2005, p. 211, nr. 26.

2663 J. DE CONINCK, L'hégémonie actuelle de la logique indemnisatrice, in H. COUSY, S. STIJNS, B. TILLEMAN en A. VERBEKE, *Droit des contrats. France, Belgique*, Larcier Brussel 2005, p. 198, nr. 1.

Verzekeringen erop gericht vergoeding te garanderen aan de benadeelde. Deze bepalingen strekken ertoe de rechtspositie van de benadeelde niet volledig afhankelijk te maken van de contractuele afspraken tussen de verzekeringnemer en verzekeraar en dus van de onderhandelingssterkte van de verzekeringnemer bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst[2664] (C). Verder voorziet de Wet Verzekeringen in een eigen recht van de benadeelde tegen de verzekeraar van de aansprakelijke (D) en beperkt zij de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen van de verzekeraar (E)[2665].

B. Het bestaan van een verzekering

582. Voor welbepaalde activiteiten maakt de wetgever het sluiten van een aansprakelijkheidsverzekering verplicht[2666]. Een verzekeringsplicht op zich staat evenwel niet garant voor vergoeding van de benadeelde[2667]. Zij beschermt de benadeelde slechts voor zover deze verzekering voorziet in een aangepaste en voldoende ruime waarborg. Het behoort aan de wetgever om bij de invoering van een verzekeringsplicht ook de draagwijdte van de verzekering in die zin te bepalen[2668]. Bovendien houdt het bestaan van een verzekeringsplicht niet noodzakelijk in dat effectief een verzekering werd afgesloten. Een verzekeringsovereenkomst kan voor het schadegeval om tal van redenen beëindigd zijn[2669]. Voor sommige verzekeringen voorziet een fonds dan in vergoeding van de schade van de benadeelde[2670]. Ook dit is een noodzakelijke voorwaarde voor de bescherming van de benadeelde.

2664 H. COUSY, The talk of the town. Losse bedenkingen over legistiek, consumentenbescherming, oubolligheid en vernieuwing en andere modieuze gespreksthema's naar aanleiding van de recente legislatieve omwenteling van het verzekeringsrecht, *Liber amicorum Paul De Vroede* I, Kluwer Diegem 1994, p. 344, nr. 10.

2665 H. CHARTIER, *Responsabilisation en droit des assurances de responsabilité civile*, th. 2003, p. 162, nr. 276: "*Si, de son côté, la victime ne peur rien faire pour obtenir cette fiabilité de l'assurance, d'autres (le législateur, le juge...) vont se préoccuper de sa situation et faire en sorte que le tiers lésé soit certain de bénéficier de l'indemnisation qui lui revient*".

2666 V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 96, nr. 55; A.-T. LEMASSON, Réflexion générale sur le droit commun de l'assurance obligatoire, *RGDA* 2011, 429.

2667 F. LESAGE, La place du droit commun des contrats et du droit des assurances dans les assurances obligatoires, *RGDA* 2001, 883.

2668 Hierbij mag ook niet uit het oog worden verloren dat de invoering van een verzekeringsplicht de neiging kan doen ontstaan om de verzekerde vlugger aansprakelijk te stellen. Dit kan op zijn beurt een hypotheek leggen op de betaalbaarheid van de premies of de omvang van de waarborg (G. SCHOORENS, De professionele aansprakelijkheid van de verzekeringstussenpersoon, *RW* 1998-99, 320, nr. 21).

2669 De afwezigheid van een verzekeringsplicht leidt wel tot een onderscheid tussen slachtoffers. Wanneer er geen verzekeringsplicht bestaat, heeft dit tot gevolg dat slachtoffers afhankelijk zijn van het vrijwillig afsluiten van een verzekering door de aansprakelijke. Hierbij dient vastgesteld te worden dat vaak de minst solvabele aansprakelijken geen verzekering hebben (L. BALCAEN, Herstelbemiddeling voor minderjarigen en de interferentie met de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, *De Verz.* 2003, 281, nr. 3.3.4).

2670 Zoals het Gemeenschappelijk Waarborgfonds in de WAM-verzekering.

C. Bepaling van de waarborg

583. Niet enkel het bestaan van de verzekeringsovereenkomst maar ook de bepaling van de waarborg is determinerend voor de rechtspositie van de benadeelde. De verzekeraar kan aan de benadeelde tegenwerpen dat het schadegeval niet onder het gedekte risico valt. Dit verweer is inherent aan de techniek van de aansprakelijkheidsverzekering doordat de verzekeraar slechts moet presteren voor zover de verzekeringsovereenkomst in dekking van het schadegeval voorziet. De verzekeraar kan hierdoor noodzakelijkerwijze aan de benadeelde tegenwerpen dat het schadegeval buiten de waarborg valt.

584. Voor de niet-gereglementeerde verzekeringsovereenkomsten bepaalt de omschrijving van de waarborg die de contractspartijen in de overeenkomst hebben opgenomen, de rechtspositie van de benadeelde. Niet alleen in het belang van de verzekerde maar ook in dat van de benadeelde moet deze omschrijving nauwkeurig en voldoende ruim zijn. Aangezien de benadeelde zelf geen partij is in de verzekeringsovereenkomst, is hij afhankelijk van de contractuele afspraken tussen de verzekeraar en de verzekeringnemer. Enkel een wettelijke regeling die de draagwijdte van de waarborg bepaalt, kan een voldoende zekerheid bieden aan de benadeelde[2671].

D. Het eigen recht van de benadeelde

I. Aansprakelijkheid van de verzekerde

585. Het eigen recht van de benadeelde tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar beschermt hem tegen samenloop met andere schuldeisers van de aansprakelijke. De benadeelde kan van de verzekeraar vergoeding verkrijgen zonder de verzekerde in rechte aan te spreken[2672]. Dit belet niet dat de uitoefening van het eigen recht afhankelijk is van een vaststaande aansprakelijkheid van de verzekerde. Om vergoeding te verkrijgen van de verzekeraar, moet de benadeelde de aansprakelijkheid van de verzekerde bewijzen. Bij de uitoefening van zijn eigen recht stuit de benadeelde op dezelfde betwistingen als degene die de verzekerde zelf kan opwerpen over de fout, de schade en het oorzakelijk verband[2673]. Het verweer van de verzekeraar met betrekking tot de aansprakelijkheid van de verzekerde, is inherent aan de aansprakelijkheidsverzekering en is noodzakelijk tegenwerpelijk aan de benadeelde. Zonder aansprakelijkheid van de verzekerde realiseert zich het gedekte

[2671] Hierop is onder meer gewezen met betrekking tot de verplichte verzekering medische experimenten (T. VANSWEEVELT, De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering, *T.Gez.* 2005-06, 30, nr. 30-31). Zie ook: M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 263, nr. 408: "*L'obligation d'assurance peut n'être alors qu'une 'coquille vide' (...)*".

[2672] Hierdoor wordt duidelijk voorrang gegeven aan het belang van de vergoeding van het slachtoffer tegenover het verantwoordelijk stellen van de aansprakelijke (M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 200, nr. 301).

[2673] R. SCHWITTERS, Aansprekend aansprakelijkheidsrecht, *NJ* 2012, 1392.

risico niet en kan de verzekeraar niet tot vergoeding gehouden zijn. Het vereiste van aansprakelijkheid kan dus voor de benadeelde verschillende problemen opleveren[2674]. De benadeelde moet zowel de schadeverwekker identificeren als zijn aansprakelijkheid voor de schade aantonen[2675]. Ook moet hij zijn schade bewijzen[2676].

586. Niettemin is vast te stellen dat het eigen recht van de benadeelde een steeds grotere autonomie heeft verworven, los van de aansprakelijkheid van de verzekerde. Zo aanvaardt het Hof van Cassatie dat de benadeelde zijn eigen recht kan uitoefenen zonder een opeisbare schuldvordering tegen de verzekerde[2677] wanneer de schade veroorzaakt is door de echtgenoot aan de huwgemeenschap waarvan hij deel uitmaakt[2678]. Het valt af te wachten of deze rechtspraak eenmalig is dan wel of zij ook toepassing zal vinden in andere gevallen.

II. Identificatie van de verzekeraar

587. Niet alleen een betwisting over de aansprakelijkheid van de verzekerde kan de uitoefening van het eigen recht verhinderen. Ook de identificatie van de verzekeraar van de aansprakelijke kan moeilijkheden opleveren. Zonder kennis van de identiteit van de verzekeraar kan de benadeelde zijn eigen recht niet laten gelden[2679]. Deze kennis ligt voor de benadeelde die geen partij is in de verzekeringsovereenkomst, niet altijd voor de hand. Om de benadeelde identificatie van de verzekeraar van de aansprakelijke te garanderen, dienen zich verschillende mogelijkheden aan. In de eerste plaats zou de benadeelde toegang kunnen verleend worden tot een centrale gegevensbank die de gesloten aansprakelijkheidsverzekeringen registreert. Ook kan gedacht worden aan het gebruik van een verzekeringsattest dat de verzekeraar aan de verzekeringnemer aflevert bij het sluiten van een aansprakelijkheidsverzekering en waarin de voornaamste elementen van de waarborg vermeld zijn. Tegelijk zou degene wiens aansprakelijkheid in het gedrang komt, verplicht[2680] kunnen worden om een afschrift van het attest over te maken aan de benadeelde wanneer deze hem hierom

---

2674 Zo is het bewijs van aansprakelijkheid bij het gebruik van nieuwe technieken of bij milieuschade soms zeer moeilijk (H. COUSY, Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart? *Liber amicorum Walter van Gerven*, Kluwer Deurne 2000, p. 211-214, nr. 7; T. HARTLIEF, De meerwaarde van het aansprakelijkheidsrecht, in T. HARTLIEF en S. KLOSSE, *Einde van het aansprakelijkheidsrecht*, Boom Juridische uitgevers Den Haag 2003, p. 54).

2675 C. RUSSO, *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, p. 49, nr. 103-104.

2676 M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois 2006, p. 73, nr. 101.

2677 G. JOCQUE, De groeiende autonomie van de rechtstreekse vordering, in *Liber spei et amicitiae Ivan Verougstraete*, Larcier Brussel 2011, p. 337-343.

2678 Zie randnummer 290.

2679 Volgens WANSINK is de benadeelde op dit punt "*kwetsbaar*" (J.H. WANSINK, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Kluwer Deventer 2006, p. 451, nr. 11.5.3).

2680 Dergelijke verplichting is in Frankrijk voorzien in artikel 388-1 Code pénal: "*La personne dont la responsabilité est susceptible d'être engagée à l'occasion d'une infraction d'homicide ou de blessures involontaires qui a entrainé pour autrui un dommage quelconque pouvant être garanti par un assureur, doit préciser le nom et l'adresse de celui-ci ainsi que le numéro de sa police d'assurance*".

verzoekt[2681]. Met een dergelijk attest zijn uiteraard niet alle problemen opgelost. Een attest kan enkel vermelden dat een verzekering onder de gestelde voorwaarden werd gesloten. Dit kan niet verhinderen dat naderhand om welke reden dan ook vroegtijdig een einde is gesteld aan de verzekering. In dat geval moet het bewijs van de beëindiging van de verzekeringsovereenkomst bij de verzekeraar gelegd worden.

E. Tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen

588. Kan de verzekeraar het verweer dat steunt op het bestaan en de draagwijdte van de verzekeringsovereenkomst steeds tegenwerpen aan de benadeelde, dan is dit niet het geval voor de verweermiddelen die leiden tot een vermindering of afwezigheid van prestatie van de verzekeraar op grond van een tekortkoming van de verzekeringnemer en de verzekerde in het kader van een bestaande verzekeringsovereenkomst die het schadegeval in principe dekt. In de verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen is de benadeelde volledig beschermd tegen dit verweer van de verzekeraar. De verzekeraar kan deze verweermiddelen niet tegenwerpen aan de benadeelde. In de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen staat de benadeelde in een zwakkere positie. De verzekeraar kan enkel het verweer dat gesteund is op een feit dat zich op het ogenblik van het schadegeval of na het schadegeval heeft voorgedaan, niet tegenwerpen aan de benadeelde. Dit betekent dat hij het verweer dat steunt op een feit dat dateert van voor het schadegeval, wel tegen hem kan inroepen om zijn prestatie te verminderen of zelfs volledig af te wijzen.

589. Bij het onderscheid tussen de verweermiddelen in de verplichte en de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering kunnen vraagtekens geplaatst worden. De tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen gesteund op een feit van voor het schadegeval, leidt in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen ertoe dat de benadeelde minder gunstig wordt behandeld dan in de verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen. Dit is vooral onbillijk wanneer de benadeelde het slachtoffer is van een opzettelijk schadegeval of een zware fout van de verzekerde. Door de tegenwerpelijkheid van opzet en grove fout verkrijgt de benadeelde in dat geval geen vergoeding van de verzekeraar terwijl het slachtoffer van een "*gewone*" fout wel vergoeding voor zijn schade krijgt. Het slachtoffer kan er echter bij opzettelijk veroorzaakte schade of bij een grove fout van de verzekerde erger aan toe zijn[2682]. Het slachtoffer ervaart de afwezigheid van vergoeding bij opzettelijk veroorzaakte schade of bij een grove fout van de verzekerde ongetwijfeld als bijzonder onrechtvaardig wanneer hij vaststelt dat slachtoffers van onopzettelijk veroorzaakte schade wel vergoed worden. Het onderscheid dat de wetgever in artikel 151 Wet Verzekeringen heeft ingevoerd tussen de verplichte en niet-verplichte

[2681] M. ROBINEAU, *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 255-256, nr. 389-390.

[2682] S. BERTOLASO, L'aléa en droit des assurances: état des lieux et perspectives, *RGDA* 2009, 449.

aansprakelijkheidsverzekeringen, moet mijns inziens dan ook in vraag gesteld worden. Het valt te verantwoorden dat de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen in alle aansprakelijkheidsverzekeringen op dezelfde wijze worden geregeld, en meer bepaald dat ook voor de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen de volledige niet-tegenwerpelijkheid wordt ingevoerd[2683]. Er zijn geen overtuigende argumenten om de niet-tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen te beperken tot de verplichte verzekeringen[2684]. De gedachte dat het onderscheid zijn verantwoording vindt in de beschermingswaardigheid van het gedekte risico, strijdt met de realiteit. Bovendien zijn de belangen van de verzekeraar bij een niet-tegenwerpelijkheid van het verweer grotendeels gevrijwaard door het verhaalsrecht dat hij in de verzekeringsovereenkomst kan bedingen.

TOT SLOT

590. Het aansprakelijkheidsrecht en de aansprakelijkheidsverzekering zijn als een siamese tweeling met elkaar verbonden[2685]. De aansprakelijkheidsverzekering ondersteunt de realisatie van de vergoedingsfunctie van het aansprakelijkheidsrecht. De bestaande dwingende wettelijke bepalingen beschermen voor de meerderheid van de aansprakelijkheidsverzekeringen zowel de belangen van de verzekerde als de benadeelde. Bovendien doen zij niet tekort aan de belangen van de verzekeraar aangezien ook de verzekeraar zich kan beroepen op dwingende wetsbepalingen die zijn legitieme belangen bewaken. De lacunes in de regelgeving zijn voornamelijk het gevolg van de verzekeringstechniek of van een onnauwkeurig onderzoek van het risico bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst en de redactie ervan. Dit belet niet dat een bijsturing en verfijning van sommige wettelijke bepalingen verantwoord zijn. Het basismechanisme van de aansprakelijkheidsdekking, het eigen recht van de benadeelde, de beperking van de tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen en de mogelijkheid van contractueel verhaal van de verzekeraar dienen hierbij niet in vraag te gesteld te worden.

[2683] Hierdoor functioneert de aansprakelijkheidsverzekering voor de benadeelde steeds meer als een directe verzekering (K. ZWEIGERT & H. KÖTZ, *An introduction tot comparative law*, Clarendon Press Oxford 1998, p. 684).

[2684] Artikel 151, § 2, tweede lid, Wet Verzekeringen laat trouwens toe dat de Koning de niet-tegenwerpelijkheid zoals bepaald voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen, uitbreidt tot de niet- verplichte verzekeringen die hij bepaalt (V. CALLEWAERT, L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilité civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 98, nr. 59).

[2685] Aansprakelijkheid en aansprakelijkheidsverzekering zijn van elkaar afhankelijk, of zoals K. S. Abraham het uitdrukt: "*The tort system, not only as it exits on paper but also how it works in practice, is a product of the insurance system, just as the insurance system is a product of the tort system" (*K. S. ARBRAHAM, *The Liability Century*, Harvard University Press London 2008, p. 1).

BIBLIOGRAFIE

Boeken

BEYENS, E., *L'assurance des véhicules autobmoteurs*, Les Novelles, Droit commercial, t. V, vol. I Les assurances, Larcier Brussel 1966, 689 p.

BURSSENS, F., *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 2001, 505 p.

CASSART, G., BODSON, P. en PARDON, J., *L'assurance automobile obligatoire de la responsabilité civile*, Larcier Brussel 1957

COLLE, P., *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, 5° editie, Intersentia Antwerpen-Oxford 2010, 414 p.

DELAT, J. en MAES, B., *Het Hof van Cassatie en de autoverzekering*, Kluwer Antwerpen 1994, 46 p.

de RODE, H., L'assurance de la responsabilité, in *Responsabilité – Traité théorique et pratique*, Titel VII, Kluwer Brussel 2005

DE TAVERNIER, F., *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door minderjarigen*, Intersentia Antwerpen 2006, p. 670

DUBUISSON, B. en JADOUL, P., (éd.), La loi du 25 juin 1992 sur le contrat terrestre, dix années d'application, Academia-Bruylant Louvain-la-neuve 2003, p. 230

FAGNART, J.-L., Droit privé des assurances terrestres, in JASSOGNE, C., *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 239-286

J.-L. FAGNART, Droit privé des assurances terrestres, in *Traité pratique de droit commercial*, t. 3, Kluwer Mechelen 2011, p. 431-499

FONTAINE, M., *Verzekeringsrecht*, Larcier Brussel-Gent 2011, 698 p.

FONTAINE M., en JADOUL, P., *La nouvelle réglementation de l'assurance R.C. automobile*, Academia Brussel 1990, p. 114

FREDERICQ, L., *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, II, Bruylant Brussel 1978, p. 348-554

FREDERICQ, S., *Moderne risico's en vergoeding van letselschade*, Bruylant Brussel 1990, 312 p.

JOCQUE, G. *De nieuwe W.A.M.-wetgeving*, CABG 2003/5, Larcier Gent 2003,

KINET, S., *Le nouveau contrat-type d'assurance R.C. automobile du 1er janvier 1993*, Bruylant Brussel 1993, 180 p.

M. A. MASSCHELEIN, *Het verval van een recht in het materieel privaatrecht*, Intersentia Antwerpen 2010, 361 p.

MERCHIERS, Y., COLLE, P., BERNAUW, K. en SCHUERMANS, D., *Rechtspraak Verzekeringsrecht*, Intersentia Antwerpen 1999, p. 197.

MONETTE, F., DE VILLE, A., en ANDRE, R., *Traité des assurances terrestres*, t. 1, Bruylant Brussel 1949, 589 p.

PARIS, C. en DUBUISSON, B., *Actualités en droit des assurances*, CUP nr. 106, Anthemis Louvain-la-neuve 2008, 432 p.

PETITAT, J.-B., Regres in de WAM, Kluwer Mechelen 2008, 192 p.

VANDEPUTTE, R., *Inleiding tot het verzekeringsrecht*, Beginselen van Belgisch privaatrecht XIV, Standaard wetenschappelijke uitgeverij Antwerpen-Weesp 1983, 377 p.

VANDEUR, M., *De verzekering van motorrijtuigen*, tweede editie, Drukkerij G. Michiels Tongeren 1979, 381 p.

VAN EECKHOUT, W., *Le droit des assurances terrestres*, Bruylant Brussel 1928, 560 p.

VANSWEEVELT, T., *De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van artsen en ziekenhuizen: een vergelijkende studie*, Mys & Brees Gent 1997, 120 p.

VAN TRAPPEN, S., *Le Fonds commun de garantie automobile*, Les Dossiers du Journal des Tribunaux, nr. 4, Larcier Brussel 1994, 195 p.

Artikels

A.R. ALFACE en C. VERDURE, La notion de détenteur en Assurance R.C. auto, *For. Ass.* 2014, 68-72.

ALLARY, P., De 'verzekering voor rekening': de vlag dekt niet steeds dezelfde lading, *De Verz.* 2001, 442-452

ALLARY, P., Het toepasselijk wettelijk regime op de gemengde verzekeringsovereenkomst, *De Verz.* 2002, 157-162

ANDRE, R., La faute grave de l'assuré, *De Verz.* 1949, 20-29.

ANDRE, R., Les pièges de l'article 4 de la police-type auto, *JT* 1979

ANDRIES, A., Duur, duurzaamheid en beëindiging van contractuele relaties vanuit een gemeenrechtelijk perspectief, in P. NAEYAERT en E. TERRYN (eds.), *Beëindiging van overeenkomsten met handelstussenpersonen*, B&E 2009, p. 27-42

ARON, J., L'évolution des rôles et des responsabilités en droit de la construction, le point de vue de l'architecte: un intervenant obligatoirement assuré, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (éds), *Les assurances de la construction en Belgique*, Academia-Bruylant Louvain-la-neuve 2003, p. 73-81

BALCAEN, L., Herstelbemiddeling voor minderjarigen en de interferentie met de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, *De Verz.* 2003, 275-286

BARBAIX, R., Artikel 900 B.W. en de omvang van de nietigheid, bekeken en beoordeeld vanuit het gemene verbintenissen- en overeenkomstenrecht, *TBBR* 2009, 3-18

BARCENA, F.-X., L'assurance responsabilité et protection juridique des mandataires locaux: un emplâtre sur une jambe de bois, *For.Ass.* 2011, 97-102

BERNAUW, K., Het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar, in C. ENGELS en P. LECOCQ (eds.), *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters 2011*, die Keure Brugge 2011, p. 155-187

BERNAUW, K., Minimumgarantievoorwaarden: "qui peut le plus, peut le moins?", in *Liber amicorum Hubert Claassen, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu Antwerpen 1998, 55-64

BERNAUW, K., en ROGGE, J., National Report Belgium, XIII World Congress, Paris 2010, 30 p.

BINON, J.-M., Chronique de droit européen, Assurance et responsabilité (octobre 2003-décembre 2004), *RGAR* 2005, 13971

BINON, J.-M., Le principe de liberté tarifaire: une nouvelle nébuleuse dans le ciel européen de l'assurance, *De Verz.*, dossier Sélection des risques/Risicoselectie, 15-18

BOCKEN, H., Daar gaan we weer… ? Arrest van het Hof van Cassatie van 29 september 2006, in *Vigilantibus Ius Scriptum, Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, die Keure Brugge 2007, p. 43-59

BOONE, I., De verschillende belangen van slachtoffers en regresnemers: uitgangspunt voor een verschillend aansprakelijkheidsrecht? *TPR* 2003, 950-952

BOONE, I., Gezag van strafrechtelijke gewijsde en de burgerlijke rechter, *NjW* 2002, 337

BOTTLIER, H., Modelcontract Auto – Enkele praktische vragen en bemerkingen, *De Verzekeringswereld*, 1 april 2003, 34-35

BREWAEYS, E., De informatieplicht van de verzekeraar in geval van mogelijk regres, *VKJ* 1997, 331

BREWAEYS, E., De regresvordering van de verzekeraar, in Verzekeringsrecht, Vlaamse conferentie van de jonge balie te Gent, 1998, 15

BRUGGEMAN, V., FAURE, M., en HARTLIEF, T., Verplichte verzekering in België, *De Verz.* 2007, 387-401

BUELENS, P., Nieuwe antidiscriminatiewet, Juist meer in plaats van minder segementeren? *De Verzekeringswereld*, weken 33 en 34, 2003, p. 15

BULTE, F., Analyse des risques, Rapport présenté à la journée d'étude "Gestion et couverture des risques dans les travaux de métro", organisé le 6 décembre 1979, *T. Aann.* 1980, 46-47

BUTSAERT, J., La jurisprudence de la Cour de Justice Benelux concernant l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs, *De Verz.* 1988, 397

CALLEWAERT, V., La charge de la prevue des exclusions et son aménagement conventionnel: quelle sécurité juridique? (noot bij Bergen 1 juni 2012), *RGAR* 2012, 14929

CALLEWAERT, V., La direction du procès par l'assureur de responsabilité: questions choisies, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis–Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 397-412

CALLEWAERT, V., L'article de la loi du 25 juin 1992 et la prise en charge des honoraires de l'avocat de l'assuré en cas de refus de garantie injustifié de l'assureur, (noot bij Luik 14 februari 2011), *For. Ass.* 2012, 7-10.

CALLEWAERT, V., L'assurance R.C. vie privée: questions choisies à propos d'une indispensable assurance facultative, in G. BENOIT en P. JADOUL (dir.), *La responsabilisaté civile des parents*, die Keure Brugge 2006, p. 61-98

CALLEWAERT, V., Les qualités d'assuré et de tiers en Assurance R.C. vie privée ou la théorie mathématique des ensembles, in R. CAPART en J. BOCKOURT, *Evaluation du dommage, Responsabilité civile et Assurances.* Liber amicorum Noël Simar, Anthemis Louvain-la-neuve 2013, p. 379-393

CALLEWAERT, V., Le recours de l'assureur R.C. familiale en cas de faute intentionnelle d'un mineur, *For.Ass.* 2006, 1-7

CALLEWAERT, V., Les modifications apportées à la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre par les lois des 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13733

CALLEWAERT, V., L'exigence de détermination des clauses de déchéances, (noot bij Luik 28 mei 2008), *RGAR* 2010, 14626

CEULEMANS, B, Vers la suppression du caractère absolu de l'autorité de la chose jugée au pénal sur le procès civil ultérieur, noot onder Cass. 2 november 2001, *JLMB* 2002, 683

CLAASSENS, H., De verplichte verzekeringen in België: een proeve van typologie, in ROGGE, J. en DUBUISSON, B., *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer 2001, p. 9-27

CLAASSENS, H. en MAERTENS, A.-S., Lichamelijke schade bij uitvoering van de preventie- en reddingsplicht van de verzekerde in schadeverzekeringen, *TBH* 1997, 671-683

CLESSE, D., L'assureur qui exerce l'action récursoire doit-il démontrer le lien causal entre l'absence de permis valable et l'accident, (noot bij Cass. 17 februari 2012), *VAV* 2012, 118-119

COLLE, P., De bewijsproblematiek inzake de totstandkoming van verzekeringsovereenkomsten, noot onder Brussel 25 februari 1988, *TBBR* 1990, 132

COLLE, P., De verplichte bonus-malus toch rechtsgeldig? *RW* 2004-05, 836, nr. 1

COLLE, P., Enkele bedenkingen bij de nieuwe Modelovereenkomst van 14 december 1992 inzake de verplichte motorrijtuigenverzekering, *De Verz*. 1993, 519-539

COLLE, P., en ERKELENS, C., De consumentenbescherming bij het aangaan van een verzekeringsovereenkomst, noot onder Vred. Willebroek, 12 oktober 1992, *DCCR* 1993-94, 548

COLLE, P., De schorsing: tegenwerpelijke exceptie in aansprakelijkheidsverzekeringen? *Rec.* Cassatie 1997, 132

COLLE, P., R.D.R. en regres van de motorrijtuigenverzekeraar, noot onder Cass. 11 mei 2000, *RW* 2000-2001, 1382-1385

COLLE, P. en VANLERSBERGHE, P., Verzekeringen en faillissement, *De Verz.* 1997, 5-57

COLSON, P., Le fait intentionnel en matière d'assurance (noot bij Bergen 23 mei 2008), *JLMB* 2010, 1163-1166

CORNELIS, L. en GEELEN, R., Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen met betrekking tot de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten, *TBH* 1994, 388

COTEUR, J.-P., Wet Monfils, Kroniek van een aangekondigde ramp, Terugblik 2002 & Perspectief, *De Verzekeringswereld*, 2003, 65.

COUNE, C., Interprétation d'un contrat d'assurance de la responsabilité des dirigeants: premiers pas en jurisprudence, (noot bij Kh. Brussel 13 november 2008), *TBH* 2011, 179-180

COUNE, C., en HUBIN, D., Aansprakelijkheid van bedrijfsleiders en verzekering, *De Verz.* 2012, 185-188

COUNE, C. en LOFFET, T., De verzekering van de aansprakelijkheid van bedrijfsleiders in de praktijk, *TBH* 2011, 97-115

COUNE, C., en LOFFET, T., L'assurance de la responsabilité des dirigeants d'entreprise, in VERDURE, C., *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies,* Anthemis Louvain-la-neuve 2010, 25-57

COUSY, H., Contractsvrijheid op proef gesteld: van verplichte verzekering naar een recht op verzekering, in *Liber amicorum J. Herbots*, Kluwer Antwerpen 2002, 34

COUSY, H., en VAN SCHOUBROECK, C., De actualiteit van de rechtstreekse vordering, *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant Brussel 2002, p. 563-578

COUSY, H., De nieuwe wet op de landverzekeringsovereenkomst komt in actie! (noot bij Kh. Bergen 17 april 1997), *TBH* 1997, 717-718

COUSY, H., Enkele beschouwingen over de systematiek van de stelsels van foutloze aansprakelijkheid, *Liber amicorum Jacques Putzeys,* Bruylant Brussel 1996, p. 37-51

COUSY, H., Enkele beschouwingen over het mechanisme van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen, geïllustreerd aan de hand van de controverse over de opgefokte bromfietsen, *Jura Falconis* 1983-84, 401

COUSY, H., De rol van de goede trouw in het verzekeringscontract, *Liber amicorum Jan Ronse,* E. Story-scientia Gent 1986, 11-29

COUSY, H., Het Belgisch Tariferingsbureau in VAN SCHOUBROECK, C. (ed.), *BA-Autoverzekering: van vierde Europese Richtlijn tot Belgische strijd tegen niet-verzekering*, Maklu Antwerpen-Apeldoorn 2004, 365-384

COUSY, H., Lectuurnotities en reflecties over ethiek in het zakenleven, in het bijzonder in de verzekeringen, in Mens en Recht, Essays tussen rechtstheorie en rechtspraktijk, *Liber amicorum Jan M. Broekman*, Peeters Leuven 1997, 60

COUSY, H., Le droit des assurances en Belgique ou la question de savoir si le beau ou le mauvais temps à Paris influence toujours celui de Bruxelles (en tant que capitale de la Belgique), in TILLEMAN, B., VERBEKE, A., COUSY, H. en THEVENOZ, L., *Droit des contrats, France, Suisse, Belgique*, Larcier Brussel 2006, 313-333

COUSY, H., Recente legislatieve ontwikkelingen inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen: een kluwen van Ariadne, *Liber amicorum E. Krings*, Kluwer Brussel 1991, 31-50

COUSY, H., Recente ontwikkelingen in het verzekeringsrecht, *TPR* 1986, 505-543

COUSY, H., Opzettelijke veroorzaking van het schadegeval: orde op zaken? (noot bij Cass. 24 april 2009), *TBH* 2010, 68-61

COUSY, H., Over aansprakelijkheidsrecht en verzekering: living together apart? *Liber amicorum Walter van Gerven*, Kluwer Antwerpen 2000, p. 203-222

COUSY, H., Over de informatieplicht van de verzekeraar, noot onder Vred. Lennik 28 maart 1988, *TBH* 1991, 1131

COUSY, H., Verzekering, juridisering en deregulering, *Liber amicorum Lionel Tricot*, Kluwer Antwerpen 1988, 141-153

COUSY, H., "Panta Rei": een kortbericht over de wijzigingen van de gewijzigde wetgeving inzake verzekeringen, *TBH* 1995, 8-15

COUSY, H., The talk of the town. Losse bedenkingen over legistiek, consumentenbescherming, oubolligheid en vernieuwing en andere modieuze gespreksthema's naar aanleiding van de recente legislatieve omwenteling van het verzekeringsrecht, *Liber amicorum Paul De Vroede* I, Kluwer Antwerpen 1994, p. 333-351

CUSTERS, J., L'exclusion et la déchéance en matière d'assurance - causes d'exonération de l'assureur ou exclure l'exclusion, *RGAR* 2011, 14787

DAL, A., Cessation d'effet du contrat d'assurance obligatoire en cas de transfert de propriété d'un véhicule automoteur, noot onder Cass. 2 oktober 1996, *RGAR* 1997, 12797

DALCQ, R.O., Réflexions au sujet de la charge de la preuve (à propos des arrêts de la Cour de cassation de France du 25 février et du 29 avril 1997 et de l'arrêt de la Cour de cassation de Belgique du 5 janvier 1995), *Liber amicorum Van Ommeslaghe*, Bruylant Brussel 2000, p. 53-70

DALCQ, R.O., Réflexions sur le droit de la responsabilité civile, *JT* 1982, 157-159.

DALLE, M., De verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van maatschappelijke lasthebbers. Een vergelijking van algemene voorwaarden, *RGAR* 1998, 12881

DAMBRE, M., Over aansprakelijkheid van de krankzinnige huurder die brand sticht (noot bij Rb. Oudenaarde 20 januari 1987), *RW* 1986-87, 2319-2323

DE BLUTS, D., La double assurance et la répartition de la charge entre assureurs, *JT* 1954, 146-147

DE BOECK, A., Informatie- en verificatieplichten bij de tussenkomst van een verzekeringsmakelaar, noot onder Antwerpen 23 maart 1998, *RW* 2000-01, 1600

DE BONDT, W., Bewuste verzwijging, onbewust stilzwijgen en bedrieglijk opzet, (noot bij Cass. 16 september 1999), *AJT* 2000-01, 788-791

DE BONDT, W., Is artikel 33 van de modelpolis inzake de aansprakelijkheidsverzekering van motorvoertuigen van toepassing op het vervangingsvoertuig van een defecte wagen? *De Verz.* 1987, 266

DE CONINCK, J., L'hégémonie actuelle de la logique indemnisatrice, in COUSY, H., STIJNS, S., TILLEMAN, B. en VERBEKE, A., *Droit des contrats. France, Belgique*, Larcier Brussel 2005, 197-213

DE DECKER, F., La preuve du fait intentionnel en assurances de choses - approche théorique et pratique, *For.Ass.* 2010, 232-243

DE GRAEVE, M., Wie draagt de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor de daden van de uitzendkracht? (noot bij Brussel 12 mei 2000), *TBH* 2001, 340-342

DEKKERS, R., Aansprakelijkheid en verzekering, *RW* 1971, kol. 1545-1548

DELACROIX, B., L'obligation d'assurance et de la circulation sur un terrain privé, *JLMB* 1997, 1319

DELAUNOY, E., De discussie over de bewijslast aangaande uitsluitingen in verzekeringen: een neverending story? in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, 97-113

DELOGNE, O., Le contrat d'assurance incendie sous le prisme de la théorie de l'objet illicite: jurisprudence récente de la Cour de cassation, *RGAR* 2006, 14117

DELVAUX, A., Limitation conventionnelle de la responsabilité *in solidum* et assurance, (noot bij Brussel 11 oktober 1991), *JLMB* 1992, 374-375

DELVAUX, P.-H., La coassurance et ses surprises, in *Mélanges Roger O. DALCQ*, Larcier Brussel 1994, p. 97-110

DELVAUX, P.-H., Le champ d'application matériel de l'assurance de la responsabilité civile “exploitation”, *RGAR* 1989, nr. 11512

DELVAUX, P.-H. en FONTAINE, M., Le nouveau régime du contrat d’assurance terrestre. Loi du 25 juin 1992, loi modificative du 16 mars 1994, arrêtés d’exécution, *JT* 1995, p. 329-339

DE LY, F., *Artikelsgewijze Commentaar Verzekeringen*, KB 12 januari 1984, Artikel 6, Kluwer Antwerpen 1989, 12 p.

DE MAUBEUGE, A., Opschorting van de waarborg wegens niet-betaling van de verzekeringspremie en strafbeding, noot onder Vred. Fléron 24 juni 1980, *De Verz.* 1980, 703

DEMUYNCK, I., Bedingen tot bepaling van de dekkingsomvang in verzekeringsovereenkomsten: toetsbaar (onrechtmatig) beding of ontoetsbaar kernbeding? *TBBR* 2002, 413-434

DEMUYNCK, I., Interpretatie van verzekeringsovereenkomsten, *DCCR* 2002, 68-81

DE NAUW, A., De tussenkomst van derden in strafzaken, noot onder Cass. 25 november 1987, *RW* 1974-75, 799

DE NAUW, A., L’action récursoire de l’assureur: vers un abandon de l’autorité de la chose jugée au pénal? *JT* 2000, 393

DENOEL, N., Assurances des responsabilisaté civiles extra-contractuelles découlant de la vie privée, *De Verz.* 1987, 34-70

DENOEL, N., Droit des assurances: adaptation des contrats en cours et facultés de résiliation, in *Tendensen in het bedrijfsrecht, de eenzijdige wijziging van het contract*, Kluwer Antwerpen 2003, p. 237-292

DENOEL, N., La Cour d'arbitrage et la lutte contre la fraude à l'assurance ou comment éradiquer la fraude sans violer la constitution, *De Verz.* 1998, 435-439

DENOEL, N., La couverture dans le temps des contrats d'assurance de responsabilité civile, *JT* 1997, 249-250

DENOËL, N., Quelques considérations sur le nouveau contrat-type automobile, Intervention au colloque organisé le 14 juin 1993 par le CIEAU, *De Verz.* 1994, 355-366

DENUIT, M., Welke tariefdifferentiatie is technisch gerechtvaardigd? *De Verzekeringswereld* 1 tot 15 september 2005, document nr. 2

DE PRIL, N., en DHAENE, J., Commissie voor Verzekeringen, Rapport van de werkgroep Segmentering, in COUSY, H. CLAASSENS, H., VAN SCHOUBROECK, C. (eds.), *Competitiviteit, ethiek en verzekering*, Tiende Leuvense Verzekeringsdagen, Maklu Anwerpen 1998, 150-151

de RODE, H., L'action récursoire et la répétition de l'indu, in *Questions de droit des assurances*, Actes du colloque organisé par le Conférence libre du Jeune Barreau de Liège le 5 mai 1995, vol. II, 1996, p. 395-436

de RODE, H., La résiliation des contrats d'assurance comme instrument de la sélection des risques, Dossier nr. 10, *De Verz.* 2004, 171-182

de RODE, H., Le réponse de l'assurance: examen des couvertures et de leur évolution partie I. L'assurance des concepteurs, in B. DUBUISSON en M. FONTAINE (eds.), *Les assurances de la construction et Belgique*, Bruylant Brussel 2003, p. 83-105

de RODE, H., Les assurances obligatoires en Europe, Etat de droit comparé,, in ROGGE, J., en DUBUISSON, B., *De verzekeringsplicht - Economische en juridische analyse*, Dossier 7, Kluwer Antwerpen 2001, p. 47-79

de RODE, H., Les clauses d'exclusion des contrats d'assurance: charge de la preuve et validité, *De Verz.* 1996, 575-593

de RODE, H., Opposabilité aux victimes de la franchise et des montants de garantie, (noot bij Cass. 19 oktober 2001), *De Verz.* 2002, 354-355

DESMEDT, E., Het recht van verhaal van de W.A.M.-verzekeraar, *T. Vred.* 2004, 252

DE TAVERNIER, P., De zware en de opzettelijke fout van de minderjarige: een verzekeringsrechtelijke verkenning, *Verzekeringsnieuws* 2009, nr. 26, p. 1-12

DE TAVERNIER, P., Over het subrogatoir verhaal van de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar (art. 41 Wet Landverzekeringsovereenkomst) tegen een minderjarige dieopzettelijk schade toebrengt aan personen of zaken, *TJK* 2010, 277-282

DE VILLE, M.A., Notes au sujet des assurances de la responsabilité civile pour dommages causés au patrimoine ou à la fortune, *De Verz.* 1942, 583-597

DE VULDER, K. en ONGENA, S., Contractuele uitsluiting van ‘indirecte schade’, *NjW* 2002, 44-49

DEWEZ, J., Article 87 de la loi du 25 juin 1992: interprétation et rétroactivité, *Jurim pratique - Revue pratique de l'immobilier* 2008, 181-185.

DE WILDE, A., Beheer van het insolventievermogen in Insolventierecht, XXXIste Postuniversitaire cyclus W. Delva 2004-05, 160-162, nr. 17-18).

DE WILDE, A., Het begrip "ongeval" in artikel 20, 9°, Hyp.W., (noot bij Gent 24 april 1997), *RW* 1997-98, 577-578

DE WIT, G.W. en VAN EEGHEN, J., Rate making and society's sense of fairness, *ASTIN Bulletin*, 14(2), 1984, 151

V. DE WULF, Assurance incentie et abandon de recours, (noot bij Rb. Nijvel 22 juni 2011), For. Ass. 2012, 90-92

DHONDT, R., Tariferingsbureau, Hoe zal het er in de praktijk aan toe gaan?, *De Verzekeringswereld* 17 december 2002, 35

DIEUX, X., Nature et limites du droit du titulaire d'une action directe contre un cocontractant de son débiteur, noot onder Cass. 19 oktober 2001, *RCJB* 2004, 5

DIRIX, E., Bezwarende bedingen en verzekeringscontracten, in *Liber amicorum P. De Vroede* I, Kluwer Brussel 1994, p. 691-698

DOFFAGNE, F., L'obligation de déclaration considérée sous l'angle dynamique: de la conclusion du contrat à la prise d'effet, noot onder Cass. 16 november 2001, *De Verz.* 2002, 923

DUBUISSON, B., Action récursoire de l'assureur automobile contre les parents de mineur, auteur de l'accident, noot onder Luik 6 februari 1996, *JT* 1996, 525

DUBUISSON, B., Ceci n'est pas un contrat... (noot bij Cass. 5 maart 2010), *JLMB* 2011, 2068-2070

DUBUISSON, B., Ceci n'est pas une déchéance... (noot bij Cass. 19 februari 2009), *JLMB* 2011, 2053-2056

DUBUISSON, B., L'action directe et l'action récursoire, in DUBUISSON, B. en JADOUL, P., *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application*, Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 147-204

DUBUISSON, B., La norme impérative dans le droit du contract d'assurance, in *Liber amicorum Hubert CLAASSENS*, Maklu Antwerpen 1998, p. 109-135

DUBUISSON, B., L'assurance de la responsabilité des médecins et des hôpitaux. Entre le marteau et l'enclume, *De Verz.* 1997, 360-422

DUBUISSON, B., Les assurances des atteintes à l'environnement: réalités et perspectives d'avenir, *De Verz.* 1996, 377-417

DUBUISSON, B., Les contrats aléatoires, *JT* 2004, 327-332

DUBUISSON, B., Les limites de l'immunité, in B. DUBUISSON en P. HENRY, *Droit de la responsabilisaté, Morceaux choisis,* Larcier Brussel 2004, p. 105-111

DUBUISSON, B., Les recours de l'assureur, noot onder Luik 27 mei 1997, *JLMB* 1998, 237

DUBUISSON, B., La faute intentionnelle en droit des assurances. L'éclairage du droit pénal, *Liber amicorum Henri-D. Bosly,* die Keure Brugge 2009, p. 177-195, *RGAR* 2010, 14586

DUFRENE, S., Limites de la théorie de l'exécution de bonne foi et suspension de la garantie d'assurance pour non-paiement des primes, noot onder Rb. Brussel 3 februari 1984, *RGAR* 1987, 11268

DUPONT, M. en MOREAU, P., La formation du contrat d'assurance: questions choisies, *For. Ass.* 2010, 244-248

FAGNART, J.-L., Abus d'alcool, clause abusive et charge de la preuve, (noot bij Cass. 12 oktober 2007), *DCCR* 2008, p. 72-79

FAGNART, J.-L., La condition et l'aléa ou les deux faces de l'incertitude, *Mélanges Philippe Gérard,* Bruylant Brussel 2002, p. 15-39

FAGNART, J.-L., L'action récursoire de l'Etat contre son organe responsable d'un accident de la circulation, noot onder Brussel 19 oktober 1999, *RGAR* 2001, 13415

FAGNART, J.-L., La notion de sinistre intentionnel. L'harmonie retrouvée, (noot bij Cass. 24 april 2009), *TBH* 2010, 41

FAGNART, J.-L., La requalification des clauses du contrat d'assurance, in *Liber amicorum Lucien SIMONT,* Bruylant Brussel 2002, p. 665-679

FAGNART, J.-L., La segmentation des polices combinées et ses effets inattendus, (noot bij Cass. 9 juni 2006), *DCCR* 2007, 102-106

FAGNART, J.-L., Le Bureau de tarification automobile et les autres mesures de lutte contre la non-assurance, *DCCR* 2004, 3

FAGNART, J.-L., Le dommage causé au commettant par le préposé, (noot bij Cass. 20 juni 2008), *RGAR* 2009, 14457

FAGNART, J.-L., Le risque de la preuve en matière d'assurance, in DUBUISSON, B. en JADOUL, P., *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application,* Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 117-146

FAGNART, J.-L., Les risques du temps-le temps des risques, *For. Ass.* 2011, 22-28

FAGNART, J.-L., L'indemnisation des victimes d'accidents de la circulation après la réforme baclée du 30 mars 1994, *RGAR* 1994, 12388

FAGNART, J.-L., Volonté et déséquilibre mental, (noot bij Cass. 12 februari 2008), *De Verz.* 2010, 16-19

FAURE, M., Solidariteit en individualisering in private verzekering en sociale zekerheid, *NJ* 2005, 1786

FERON, B., en GOFFIN, J.-F., La protection des administrateurs de sociétés contre la mise en cause de leur responsabilité civile, *JT* 1996, 377-385

FONTAINE, M. Déchéances, exclusions, définition du risque et charge de la preuve en droit des assurances, (noot bij Cass. 7 juni 2001 en Cass. 18 januari 2002), *RCJB* 2003, 20-73

FONTAINE, M., La notion de sinistre dans les assurances de responsabilités et les assurances de frais, in *Droit et économie de l'assurance et de la santé*, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert, Dalloz Paris 2002, p. 199-208

FONTAINE, M., L'assurance collective et la distinction entre assurances de choses et assurances de personnes, (noot bij Cass. 31 oktober 1966), *RCJB* 1969, 165-186

FONTAINE, M., Le charge de la preuve des exclusions en droit des assurances, *TBBR* 2009, 209-215

FONTAINE, M., La suspension de la garantie de l'assurance pour défaut de paiement des premies, *RCJB* 1982, 307-308, nr. 14-19

FONTAINE, M., Le sinistre volontaire, cas d'exclusion ou cas de déchéance, *TBH* 1998, 59

FONTAINE, M., Les nouvelles garanties "plu" en assurance automobile, *RGAR* 1984, 10783

FONTAINE, M., Obligation de fidélité envers l'assureur R.C. automobile en cas de "remplacement" par un véhicule loué ? *RGAR* 1977, 9754

FONTAINE, P., De quelques récentes évolutions dans l'assurance du secteur de la construction, *De Verz.* 2005, 20-27

FONTAINE, P., Le faute lourde en droit des assurances, *T. Aann.* 1999, 308-311

FONTAINE, P., Le concours d'assuarnces. Principes légaux et conventionnels., (noot bij Antwerpen 6 september 2000, *De Verz.* 2001, 677-680

FONTAINE, P., Le réponse de l'assurance: examen des couvertures et de leur évolution. Partie II. L'assurance face aux risques des entreprises de construction, in DUBUISSON, B., en FONTAINE, M. (ed.), Les assurances de la construction en Belgique, Bruylant Brussel 2003, p. 107-143.

FREDERICQ, P., noot bij Brussel 29 juni 1960, *RGAR* 1961, 6608.

FREDERICQ, S., De nieuwe bonus-malus regeling in de automobielverzekering, *RW* 1971, 785-792

FREDERICQ, S., La transmission des obligations en droit des assurances, in *La transmission des obligations* (Travaux des IXes Journées juridiques Jean Dabin), 1980, p. 343-370

FREDERICQ, S., Motorrijtuigenverzekering – de nieuwe polissen tot dekking van de schade wegens lichamelijke letsels door de bestuurder opgelopen, *RW* 1988-89, 1424-1425, nr. 2-5.

FREDERICQ, S., L'assurance de la faute lourde, (noot bij Cass. 2 juni 1967), *RCJB* 1971, 15-75

GEELEN, R., Artikel 86 Wet Landverzekeringsovereenkomst: toepassing in de tijd", noot onder Cass. 6 oktober 2000, *TBH* 2000, 762

GEENS, H., Wie draagt de bewijslast bij diefstal van een wagen? (noot bij Bergen 3 maart 2003), *TBH* 2006, 218-228

GEERS, I., en DEVOLDER, K., De Wet Medische Experimenten vanuit aansprakelijkheidsperspectief, in BOCKEN, H., (ed.), *Nieuwe wettelijke regelingen voor vergoeding van gezondheidsschade*, Gandaius, Ontmoetingen met recht nr. 8, Kluwer Mechelen 2008, 1-38

GEORGES, E., Transaction et phase précontractuelle: assureurs, attention danger... (noot bij Bergen 19 december 2008), *For. Ass.* 2009, 94-96

GILIEAUX, M.A.A., Les accidents causés par les voleurs d'automobiles, *RGAR* 1959, 6222

GILOT, P., Het begrip 'ongeval' in de aansprakelijkheidsverzekering", *RW* 1974-75, 139.

GLIBERT, N., De verzekering van bestuurdersaansprakelijkheid, *RGAR* 2010, 14670

GOOVAERTS, M., en DHAENE, J., Premiedifferentiatie, bonus-malus en solidariteit in Liber amicorum Dillemans (2), Story scientia Gent 1997, p. 160

GRIFNEE, F., Assurances terrestres et clauses abusives, *De Verz.* 1994, 487-501

GULDIX, E., Ouderlijke aansprakelijkheid en familiale aansprakelijkheidsverzekering, *RGAR* 1981, 10290

HANNEQUART, Y., Les assurances dans la contstruction, *T. Aann.* 1971, 174-196

HENRY, P. en DEVOS, B., La profession d'architecte – Excercice en société et assurance: la nouvelle donne, *JT* 2008, p. 325

HENRY, P. en TINANT, J., Déchéance ou exclusion: de Charybde en Scylla? in DUBUISSON, B. en JADOUL, P., *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre. Dix années d'application,* Bruylant-Academia Louvain-la-neuve 2003, p. 75-115

HENUSSE, E., La notion de faute dans l'article 16 de la loi du 16 juin 1874, *De Verz.* 1933, 828-832

HEREMANS, S., Le bouleversement de l'economie contractuelle à la suite d'un changement de circonstances: quelques éclairages nouveaux, *TBBR* 2000, 494

HOUBEN, M., La Constitution, le Roi, le juge du fond et la Cour de Cassation – Nouvel aspect des règles discriminatoires en matière d'assurance, noot onder Cass. 20 december 2000, *De Verz.* 2001, 361

HOUBEN, M., L'actualité dans le droit de l'assurance R.C. auto, in *Développements récents du droit des accidents de la circulation,* CUP, januari 52, vol. 52, 172-173.

HOUBIERS, R., De quelques problèmes inhérents ou connexes à l'assurance 'responsabilité civile' des exploitations industrielles, commerciales et autres, *De Verz.* 1962, 815-836

IDOMON, C., Dronkenschap en alcoholintoxicatie in de niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen : de oorzaak gaat uiteindelijk toch aan het gevolg vooraf, *RW* 2012-13, 950-952

JACQUEMIN, H., Conclusion et preuve du contrat d'assurance dans l'environnement numérique, *For. Ass.* 2010, 249-255

JACQUES, E., La loi du 1er avril 2007 relative à l'assurance contre les dommages causés par le terrorisme, *RGAR* 2008, 14435

JANSSENS-BRIGODE, A., La faute et l'assurance de responsabilité, *RGAR* 1942, 3756

JEUNEHOMME, J.-F., Obligations *in* solidum, assurance et subrogation, noot onder Luik 9 november 1992, *JLMB* 1993, 815

JEGER, N., "Assurance oblige", ook in de arbeidsongevallenwetgeving ten aanzien van uitzendkrachten, (noot onder Gent 30 juni 1994), *TBBR* 1996, 230-236.

JEGER, N., De aansprakelijkheid van de verzekeringsmakelaar bij het afsluiten van een (medische) aansprakelijkheidsverzekering, (noot bij Antwerpen 1 maart 1995), *T.Gez.*1995-96, 224-226

JOCQUE, G., Bewustzijn en subjectieve verwijtbaarheid, in *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, XXXIIIste Postuniversitaire cyclus Willy Delva 2006-2007, Kluwer Mechelen 2007, p. 1-102

JOCQUE, G., Artikel 29bis W.A.M. en de onbekende bestuurder, (noot bij Cass. 20 december 2007), *T. Pol.* 2008, 186-189

JOCQUE, G., Bewijs van de wijziging van de verzekeringsovereenkomst, noot onder Cass. 30 mei 2003, *RABG* 2004, 723

JOCQUE, G., Controle en bewijs in de W.A.M.-verzekering, *De Verz.* 2002, 463-479

JOCQUE, G., De gevolgen van (on)opzettelijke slagen ten aanzien van het verzekeringsrecht, noot onder Antwerpen 29 oktober 2002, *RABG* 2003, 355

JOCQUE, G., De kennisgevingsverplichting van artikel 88, lid 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst: een stand van zaken, *TAVW* 2003, 99

JOCQUE, G., De rechten van de benadeelde ten aanzien van de aansprakelijkheidsverzekeraar bij een in solidum aansprakelijkheid van de verzekerde, noot onder Cass. 25 juni 2004, *TBH* 2005, 855

JOCQUE, G., De schade aan het vervangingsvoertuig of toevallig bestuurd voertuig, *RW* 2004-05, 792.

JOCQUE, G., De schadevergoedingsverplichting van de WAM-verzekeraar in geval van een valse groene kaart en bij het aanbrengen van zijn zegel en handtekening op de aanvraag tot inschrijving van een motorvoertuig, *RW* 2003-04, 310

JOCQUE, G., Het mysterie van artikel 19bis-11, § 2, WAM 1989, *TPR* 2004, 353

JOCQUE, G., Het tijdelijk vervangingsvoertuig of het toevallig bestuurd voertuig in de W.A.M.-verzekering, *De Verz.* 2003

JOCQUE, G., Nieuwe regeling voor het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds, *RABG* 2003, 1015

JOCQUE, G., Besturen van een opgefokte bromfiets: toch strafbaar, *RW* 1999-2000, 709

JOCQUE, G., *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, K.B. 14 december 1992, Kluwer Mechelen 2000, 8 p.

JOCQUE, G., Opzet en grove fout in rechtsvergelijkend perspectief, in VAN SCHOUBROECK, C., DEVROE, W., GEENS, K. en STUYCK, J. (eds.), *Over grenzen. Liber amicorum Herman Cousy*, Intersentia Mechelen 2011, p. 151-160

JOCQUE, G., Restitutie bij een nietige verzekeringsovereenkomst, *RW* 2005-06, 1585

JOCQUE, G., Verkeersrisico versus uitbatingsrisico: een blijvende twistappel, *De Verz.* 2005, 106

JOCQUE, G., Opzet en grove fout in in rechtsvergelijkend perspectief, in VAN SCHOUBROECK, C., DEVROE, W., GEENS, K. en STUYCK, J. (eds.), *Over grenzen, Liber amicorum Herman Cousy*, Intersentia Mechelen 2011, p. 151-160

JOCQUE, G., De groeiende autonomie van de rechtstreekse vordering, in BOSSUYT, A., DECONINCK, B., DIRIX, E., FETTWEIS, A. en FORRIER, E. (red.), *Liber spei et amicitiae Ivan Verougstraete*, Larcier Brussel 2011, p. 337-343

KESTELOOT, J.P., L'assurance des véhicules terrestres de l'entreprise, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 129-146

KEULERS, H., CATTEAU, A. en FOSTIERS, H., L'assurance R.C. après livraison ou R.C. produits, in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 101-128

KIRKPATRICK, J., Essai sur les règles régissant la charge de la preuve en droit belge, *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant Brussel 2002, p. 105-124

KIRKPATRICK, J., La loi et la convention en matière de charge de la preuve du lien de causalité entre la faute lourde de l'assuré conventionnellement exclue de l'assurance et le sinistre, (noot bij Cass. 12 oktober 2007), *RCJB* 2008, 542-557

KIRKPATRICK, J., La loi et la convention en matière de charge de la preuve du lien de causalité entre la faute lourde de l'assuré conventionnelement exclue de l'assurance et le sinitre (suite), (noot bij Cass. 13 september 2010), *JT* 2010, 738-740

KOHL, B., L'assurance obligatoire de la responsabilité des architectes et le principe constitutionnel d'égalité, (noot bij G.H. 12 juli 2007), *TBBR* 2008, 394-406

LEGRAND, J.-L., Garde, responsabilité et exclusion, *For. Ass.* 2010, 144-145

LEGRAND, J.-L., La couverture R.C. auto des remorques, *For. Ass.* 2011, 116-117

LEGRAND, J.-L., L'assurance "responsabilité civile exploitation", in C. VERDURE, *Les assurances de responsabilisaté de l'entreprise, Questions choisies*, Anthemis Louvain-la-neuve 2010, p. 59-99

LEGRAND, J.-L., L'exclusion du défaut de performance, *For. Ass.* 2009, 194-195

LEZAACK, F., De bonus-malus is dood. Leve de bonus-malus, *De Verzekeringswereld* 2 mei 2002, 23

LIBOUTON, J., Les asssurances aériennes, in *Liber amicorum Michel Mahieu*, Larcier Brussel 2008, 249-263

LIENARD, R., La double assurance de responsabilité civile et la répartition contributoire de la charge entre assureurs, (noot bij Cass. 18 juni 1953), *RCJB* 1954, 113-125

LODEWIJCKX, S. en CATTEAU, A., Introduction des "class actions" en Belgique: opportunité ou menace pour les assureurs? *De Verz.* 2011, 4-19

LONGFILS, F., La "fragmentation" de la police d'assurances combinées: une règle aux conséquences inopinées? *Liber amicorum Bernard Glansdorff*, Bruylant Brussel 2008, 447-463

LORENT, A., La distinction entre le vol et l'abus de confiance, noot onder Bergen 21 juni 1996, *RRD* 1996, 623

LUYTEN, K., De plaats van telematica in autoverzekeringen, *De verzekeringswereld* 1 tot 15 september 2005, 21-22

LUYTEN, K., Wetsvoorstel-Thissen wil segmentering afzwakken, *De Verzekeringswereld*, 4 maart 2003, 7

MACHIELS, J. en BOUTELIGIER, L., Enkele bedenkingen bij artikel 45 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, in *Liber amicorum Jozef Van den heuvel*, Kluwer Antwerpen 1999, p. 249-256

MAHAUX, J., Observations sur l'étendue de la compétence de la Cour de Justice Benelux et sur l'exclusion du vol dans l'assurance R.C. Automobile obligatoire au sein du Benelux, noot onder Benelux-Gerechtshof 20 mei 1993, *RCJB* 1985, 233

MAHAUX, J., Pour une nouvelle rédaction de la clause des polices d'assurance stipulant que la prime reste due nonobstant la suspension de la garantie, *RGAR* 1981, 10307

MASSCHELEIN, M.A., Het verval van een recht (la déchéance), *RW* 2010-11, 690-700

MELOTTE, C., Le droit des assurances et la responsabilité dans le cadre du bail commercial, in BENOIT, G., DELFORGE, C., JADOUL, P., ROMMEL, G. en VLIES, M., Le bail commercial, Die Keure Brugge 2008, p. 693-727.

MAHIEU, M., La loi du 30 juillet 1979 relative à la prévention des incenties et des explosions ainsi qu'à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile dans ces mêmes circonstances, *RGAR* 1981, 10325

MARCHANDISE, M., L'article 1386bis du code civil: à victime assurée assureur victime? (noot bij Vred. Luik 19 oktober 2004), *JLMB* 2005, 1251-1256

MEEUS, A., De la notion et des limites de l'aléa susceptible d'être garanti dans les assurances de choses, de personnes et de responsabilité professionnelle, *De Verz.* 1981, 618-619

MEEUS, A., Le contrôle de la cour de cassation sur l'interpretation des contrats d'assurance par le juge du fond, in *Mélanges Roger O. Dalcq. Responsabilité et assurances,* Larcier Brussel 1994, p. 405-424

MERCKX, D., Civielrechtelijke aansprakelijkheid en geldboeten, *RW* 1987-88

MICHEL, M., Les conventions relatives à la charge de la preuve en droit des assurances sont-elles licites? *RGAR* 2014, 15125

MINET, A., Les modifications au contrat-type d'assurance automobile, *JT* 1982, 505-510

MINET, A., Principes de l'assurance automobile obligatoire et droits des tiers lésé, *JT* 1957, 474-482

MOREAU-MAGREVE, I., La clause de suspension de garantie en matière d'assurance. Nouvel épisode, *RGAR* 1986, 11088

MOREAU-MARGREVE, I.,Une règle générale de responsabilité délictuelle du fait d'autrui en droit belge? in *Melanges Roger O. Dalcq*, Larcier Brussel 1994, 439-465

MOUSTIE, K., Verzekering van de produktenaansprakelijkheid, *TPR* 1988, 699-713

MUYLDERMANS, J., *Artikelsgewijze commentaar verzekeringen*, Artikel 16 WAM 1989, Kluwer Mechelen 2006, p. 1-28

MUYLDERMANS, J., De vierde richtlijn motorrijtuigen, *TAVW* 2000, 264

MUYLDERMANS, J., Verzekeringsplicht, Controle op de niet-naleving, *De Verzekeringswereld* 17 december 2002

NYSSENS, F., L'assurance responsabilité des dirigeants: évolutions récentes, *DAOR* 2004, 15-31

PARIDAENS, E., Délai, interruption et suspension de la prescription dans le droit belge des assurances, *RGAR* 1992, 11989

PARIS, C., L'assurance de la responsabilité de l'architect: une nouvelle assurance réglementée, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart,* Anthemis-Bruylant Louvain 2008, p. 225-238

PARIS, C., Quand la protection de l'assuré risque de l'affaiblir, *Rev. Fac. dr. Liège* 2010, 248-247-255

PAULUS-de RODE, H., Les conflits de frontière entre l'assurance responsabilité civile exploitation et l'assurance responsabilité civile des véhicules automoteurs, *RGAR* 1980, 10256

PAULUS-de RODE, H., Une innovation belge. La réglementation de l'assurance R.C. familiale, *RGAR* 1985, 10940

PETITAT, J.-B., Het regres van de W.A.M.-verzekeraar onder de vigeur van de Modelovereenkomst – een update, *TAVW* 1997, 241

PIRARD, A., Le "privilège" du conducteur, noot onder Cass. 2 maart 1995, *JLMB* 1996, 339

PIRE, A., Commentaire des modifications de la loi du 21 novembre 1989 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité en matière de véhicules automoteurs, introduites par les lois des 2 et 22 août 2002, *RGAR* 2003, 13668(2)

PIRE, A., Opzegging van het contract B.A. auto wegens niet-betaling van de premie, *De Verz.* 2000, 677

PITREBOIS, S., DENUIT, M. en WALHIN, J.-F., Bonus-malus : wat nu ?, *De verzekeringswereld* 18 maart 2003, document, p. 1

POTE, R., Quad en Trike, *TAVW* 2002, 5

RAMBOER, I., De verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor architecten, *TBO* 2007, 194-198

REGOUT, M., Quelques arrêts récents en matière de prescription de l'action directe de la personne lésée contre l'assureur de la responsabilité, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart,* Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 239-253

RIGAUX, F., Chronique d'une mort annoncée: l'autorité "erga omnes" de la chose jugée au criminel, *RCJB* 2000, 228

ROGGE, J., Assurance dela responsabilité civile et nouveaux risques, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 255-267.

ROGGE, J., De dekking van schade door milieuaantasting in het kader van de verzekering B.A. exploitatie, *De Verz.* 1987, 542-551

ROGGE, J., De verplichte verzekering: een ongedefinieerde notie, in BOONE, I., CLAEYS, I. en LAVRYSEN, L., *Liber amicorum Hubert Bocken*, die Keure Brugge 2009, p. 239-246

ROGGE, J., De verzekering BA-privé-leven anno 1985, *De verzekeringswereld*, mei 1985, 31-37

ROGGE, J., L'assurance des risques d'exploitation, in *Les assurances de l'entreprises*, Bruylant Brussel 1993, 202

ROGGE, J., Preventie van brand en ontploffing en verplichte burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekering, *TBH* 1980, 21-31

ROLAND, S., De rechtstreekse vordering tegen de aansprakelijksheidsassuradeuren terzake van vervoer, *RHA* 1995, 291-300

SAGAERT, V., De objectivering van het verzekerbaar belang, in C. VAN SCHOUBROECK, W. DEVROE, K. GEENS en J. STUYCK, *Over grenzen. Liber amicorum Herman Cousy*, Intersentia Antwerpen 2011, 533-547

SAMOY, I., De rechtstreekse vordering van de eigenaar tegen de verzekeraar van de huurder en de tegenstelbaarheid van excepties. Een zoektocht naar algemene regels... (noot bij Luik 29 oktober 1998), *TBBR* 2003, 236-240

SCHAMPS, G., Assurance R.C. Auto: une loi nouvelle?, *RGAR* 1990, 11671

SCHMITZ, N., La charge et l'objet de la preuve en droit des assurances, (noot bij Rb. Aarlen 5 november 2007 en Luik 10 juli 2008), *JLMB* 2010, 1176-1182

SCHOORENS, G., De professionele aansprakelijkheid van de verzekeringstussenpersoon, *RW* 1998-99, 313-320

SCHOORENS, G., De verzekerde, de diefstalverzekeraar van het voertuig, en de gelegenheidsdief, The good, the bad and the ugly? (noot bij Brussel 18 april 1996), *AJT* 1996-1997, 43-46

SCHOORENS, G., Op zoek naar de "beschermingsbehoeftige consument" na enkele recente wijzigingen in het verzekeringsrecht, *DCCR* 1994-95, 390-424

SCHOORENS, G., Over het regresrecht van de verzekeraar (art. 88 Wet Landverzekeringsovereenkomst, noot onder Pol. Antwerpen 13 november 1997, *RW* 1998-99, 1427

SCHOORENS, G., Verzekeringen en verzwaring van het risico, *AJT* 1997-98, 73

VAN SCHOUBROECK, C., Over opzettelijk veroorzaakte schdegevallen en verzekering, *TBH* 2005, 819-829

SCHUERMANS, L., De nieuwe wet op de landverzekeringsovereenkomst van 25 juni 1992, *RW* 1992-92, 702

SCHUERMANS, L., Het verzekeringsrecht: bron en smeltkroes van het verbintenissenrecht, *Mélanges Roger O. Dalcq*, Larcier Brussel 1994, p. 525-556

SCHUERMANS, L., Perspectieven in het verzekeringsrecht, *RW* 1977-78, 2249-2268

SCHUERMANS, L., Van foutaansprakelijkheid naar schadeverzekering, *TPR* 1967, 1-31

SCHUERMANS, L., Verzekering en verjaring, in *Verzekeringen en gerechtelijke procedures*, Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel, Biblo Kalmthout1996, 89

SCHUERMANS, L. en CLAESSENS, B., Samenloop en zelfregulering met een kijkje bij onze noorderburen, in *Liber amicorum René Van Gompel*, E. Story-Scientia Diegem 1998, p. 375-399

SCHUERMANS, L. en VAN SCHOUBROECK, C., Alle Bouwplaats Risico's in a nutshell, *De Verz.* 2007, 161-178

SELLICAERTS, J., Akkoord 29/29, communicatie: 30/30, implementatie: afwachten, *De Verzekeringswereld*, 16 tot 29 februari 2004, 29

SELLICAERTS, J., Artikel 4: een ezelsbrug van de Modelpolis, *De Verzekeringswereld* 7 februari 1994, 53-54.

SELLICAERTS, J., Modelovereenkomst Auto – Nieuw artikel 4 binnenkort via KB verplicht, *De verzekeringswereld* 4 mei 2000, 23

SELLICAERTS, J., Tariferingsbureau is uit de startblokken, *De Verzekeringswereld*, weken 47 en 48, 34

SELLICAERTS, J., Tariferingsbureau, Meer vragen dan antwoorden, *De Verzekeringswereld* 17 december 2002, 18-19

SIMOENS, D., Invloed van verzekering op aansprakelijkheid, (noot bij Vred. Merksem 9 april 1981), *RW* 1981-1982, 1282-1285

SIMONT, L., L'action directe de la victime d'un accident d'automobile contre l'assureur du propriétaire de celle-ci, *RCJB* 1962, 466

SIMONT, L., La charge de la preuve, in P.A. FORIERS (coord.), *Actualité du droit des obligations*, Bruylant Brussel 2005, 23-37

SOMERS, S., Verjaring in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht vanuit mensenrechtelijk perspectief, *RW* 2011-12, 1742-1764

SOLDATOS, N., Quelques observations relatives à la définition du risque accidentel de décès, la charge de la preuve et le tribunal compétent, (noot bij Luik 1 maart 2010), *For. Ass.* 2010, 98-100

SPRIET, B., Is de opgefokte bromfiets te snel voor het misdrijf van niet-verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid? *RW* 1988-89, 229

SPRIET, B., Het misdrijf van niet-verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen, *RW* 1987-88, 959

SWENNEN, F., De logische seconde. Over het toepassingsgebied van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek, met bijzondere aandacht voor het begrip 'partijen', *TBBR* 2000, p. 386-404

THIERRY, Y., De Antidiscriminatiewet: verzekeren over dezelfde kam? *TBH* 2003, 651-652

THIERY, Y. en DE GRAEVE, A., Bonus en malus van de verplichte bonus-malus, *TBH* 2005, 839

THYS, R., Segmentatie in de verzekering B.A. motorrijtuigen, Dossier Risicoselectie, *De Verz.* 2004, 93

TINANT, J., Action récursoire: quelques rappels, *JLMB* 2004, 1220

TOUSSAINT, B., Interprétation et rédaction des contrats d'assurance, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 287-304

TROCH, K., Bouwen en verzekeringsrecht, in DEKETELAERE, K., SCHOUPS, M. en VERBEKE, A., *Handboek bouwrecht*, Intersentia Antwerpen 2004, p. 979-1014

VAEL, L., Opzettelijke schending van de informatieplicht bij het sluiten van een landverzekeringsovereenkomst, in *Liber amicorum Michel Mahieu*, Larcier Brussel 2008, p. 305-328

VAN CAENEGHEM, S., Le nouveau régime de la résiliation après sinistre en cas de fraude, *De Verz.* 2003, 257

VANDENWIJNGAERT, G., De verzekering van de aansprakelijkheid van de lokale besturen, in *Aansprakelijkheid van gemeenten en OCMW's*, Vanden Broele Brugge 2007, p. 259-281

VANDEPLAS, A., Misbruik van vertrouwen en overhandiging van autosleutels, noot onder Pol. Gent 13 september 1995, *RW* 1995-96, 1355

VANDEPUTTE, R. De lotsbestemming van de vervalleverklaring in de verzekering, *RW* 1977-78, 2049-2060

VAN DER GRAESEN, A., Schorsing van waarborg ingevolge niet-betaling van de premie in de verplichte automobielverzekering, Actuele stand van zaken, *Limb. Rechtsl.* 1987, 6

VAN DER MEERSCH, P., L'assurance de le responsabilité civile professionnelle, in *Responsabilité professionnelle et assurance des risques professionnels*, Larcier Brussel 1975, p. 253282

VANDERSPIKKEN, A., Over opzet en bewijslast in verzekeringen, *TBH* 1999, 859-864

VAN DE RYCK, J., Het begrip lichamelijk ongeval in verzekeringen, *RW* 1983-84, 1393-1400

VAN DONINCK, H., Fidea lanceert nieuwe autopolis, *De Verzekeringswereld* 2003, week 49 en 50, 32

VAN DONINCK, H., KVBA onderzoekt weerslag sexneutrale tarieven, *De Verzekeringswereld,* 1 tot 15 juni 2004, 47.

VAN DONINCK, J., Bedrog bij het aangaan van de verzekering in de wet op de landverzekeringsovereenkomst en de Principles of European Insurance Contract Law: lies have no legs, (noot bij Gent 19 februari 2009 en Antwerpen 25 maart 2009), *RABG*, 2010, 1348-1354

VAN GERVEN, D., Les clauses limitatives de responsabilité, les garanties d'indemnisation et l'assurance responsabilité civile des mandataires sociaux, *Rev. prat. soc.* 1998, 133-162

VAN GERVEN, W., De invloed van de verzekering op het verbintenissenrecht, *RW* 1962-63, 777-792

VAN GIJSEL, R., De makelaar en de "groene kaart", *TAVW* 1997

VAN OEVELEN, A., De eenzijdige wijziging en beëindiging van de verzekeringsovereenkomst door de verzekeraar: bestaat er een recht op behoud van een verzekering? *RW* 2003-04, 1088

VAN OEVELEN, A., De premie als essentieel bestanddeel van het verzekeringscontract, noot onder Rb. Turnhout 10 maart 1983, *RW* 1985-86, 1226

VAN OEVELEN, A., Preventie van brand en ontploffing, objectieve aansprakelijkheid en verplichte burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering, *RW* 1980-81, 218-245

VAN OMMESLAGE, P., L'assurance de la responsabilité civile des administrateurs de sociétés et d'associations en Belgique et la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre, *TBH* 1994, 275-305

VAN OMMESLAGHE, P., Le paiement avec subrogation et le droit des assurances, in *Mélanges Philippe Gérard*, Bruylant Brussel 2002, 89-126

VAN ROSSUM, J., La cinquième directe R.C. auto. Ses implications pour la victime d'un accident à l'étranger ou d'un accident en Belgique avec un véhicule étranger, *For. Ass.* 2010, 35-38

VAN RUYMBEKE, M. ,De non-paiement de la prime d'assurance par l'assuré, *RGAR* 1980, 10204

VAN SCHOUBROECK, C., Bewijslast van "uitsluitingen" in verzekeringen: nieuwe ontwikkelingen? (noot bij Kh. Brugge 26 oktober 2004), *TBH* 2007, 774-777

VAN SCHOUBROECK, C. en SCHOORENS, G., De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story? *TBH* 1995, 636-662

VAN SCHOUBROECK, C., De verzekeringsovereenkomst met een niet-gemachtigde buitenlandse verzekeraar, in *Liber amicorum Hubert Claassens, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu Antwerpen 1998, p. 233-252.

VAN SCHOUBROECK, C., Objectieve aansprakelijkheid en verzekeringsplicht bij schade door rampen. Een Belgische case-study, AKKERMANS, A. en BRANS, E. *Aansprakelijkheid en schadeverhaal bij rampen*, Ars Aequi Libri Nijmegen 2002, p. 145-170

VAN SCHOUBROECK, C., Overzicht van de rechtspraak inzake de vergoeding van verkeersslachtoffers op grond van artikel 29bis W.A.M.-wet, in Actuele aspecten van verkeersaansprakelijkheid, *Jura Falconis Libri* 2008-09, 25-26.

VAN SCHOUBROECK, C., Verhaal van de WAM-verzekeraar en artikel 11 WLVO, (noot bij Cass. 19 juni 2009), *TBH* 2010, 69-74

VAN SCHOUBROECK, C., Vragen bij de dwingende bepaling van de opzegging van verzekeringsovereenkomten, (noot bij Cass. 5 januari 2006), *TBH* 2007, 776-777

VAN SCHOUBROECK, C., WAM-verzekeraar gehouden tot vergoeding van schade aan een goed toebehorend aan het gemeenschappelijk huwelijksvermogen, (noot bij Cass. 11 juni 2010), *TBH* 2011, 145-146

VANSWEEVELT, T., De verjaring van de buitencontractuele vordering (art. 2262bis B.W.): de kennis van de schade, de identiteit van de aansprakelijke persoon én van het causaal verband tussen fout en schade? *T.Gez.* 2008-09, 206-209

VANSWEEVELT, T., De wet experimenten op de menselijke persoon: objectieve aansprakelijkheid en verzekering, *T. Gez.*2005-06, 22-32

VANSWEEVELT, T., Recente ontwikkelingen en twistpunten m.b.t. de medische aansprakelijkheidsverzekering, *T.Gez.* 1995-96, 197-202

VAN TRIMPONT, D., De regresvordering en de verwijlintrest: het gemene verbintenissenrecht, *TAVW* 2001, 91

VEECKMANS, B., Brandverzekering en huurdersaansprakelijkheid, *TPR* 1995, 465-482

VERBEECK, D., BVVO-jaarverslag 2000 – Groei tak-23 explodeert, *De Verzekeringswereld* 6 maart 2001, 14

VERBEECK, D., Jacht op goede bestuurders is open, *De Verzekeringswereld* 10 maart 2000, 35

VERBEECK, D., Nieuwe autopolis focust op jongeren en ouderen, *De Verzekeringswereld* 2003, weken 47 en 48, 31

VERBEECK, D., Nieuwe voorzitter hekelt overdreven segmentatie en fidelisering, *De Verzekeringswereld*, 2 februari 2001, 28

VERBEECK, D. en LEZAACK, F., Tariferingsbureau: een stand van zaken, *De Verzekeringswereld*, 16 tot 31 mei 2004, 12

VERDURE, C., L'assurabilité des amendes en droit de la concurrence : *quo vadis* ? *For. Ass.* 2015, 2-8

VERDURE, C., Les garanties offertes par l'assurance R.C. professionnelle des notaires, (noot bij Gent 26 mei 2011), *De Verz.* 428-429

VEREECKEN, S., Het verhaalsrechts van de familiale verzekeraar bij opzettelijke schade veroorzaakt door minderjarigen, (noot bij Cass. 11 januari 2010), *RABG* 2010, 1331-1338

VERMANDER, F., De aanvullende werking van het beginsel van de uitvoering te goeder trouw van contracten in de 21ste eeuw: inburgering in de rechtspraak, weerspiegeling in de wetgeving en sanctionering, *TBBR* 2004, 579

VOGLET, B., Le régime des frais de sauvetage en assurances de dommages, (noot bij Bergen 11 maart 2009), *For. Ass.* 2009, 175-177

VOGLET, B., L'intérêt en assurances sous le critère de l'obligation de restitution de la chose assurée (noot bij Luik 8 februari 2011), *For. Ass.* 2012, 12-14.

VOGLET, B., Quelques rappels pratiques liés à la détermination de l'existence d'un incendie accidentel, (noot bij Luik 22 maart 2010), *For. Ass.* 2011, 142-143

WALEFFE, A., L'assurance R.C. automobile et les garagistes, *RGAR* 2005, 13985

WASTIAU, M., Het recht in ademnood, in *Liber amicorum H. CLAASSENS, Verzekering: theorie en praktijk*, Maklu Antwerpen 1998, p. 277

WERY, P., L'action oblique et les actions directes en droit belge, in J. SMITS en S. STIJNS (red.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Intersentia Antwerpen 2005, p. 307-340

WERY, P., L'interruption de la prescription libératoire en présence d'une obligation à pluralité de sujets, (noot bij Cass. 9 juni 2006), *TBBR* 2008, 101, nr. 7.

WETS, G., La notion de l'ordre public et des bonnes moeurs dans le droit belge des assurances, *De Verz.* 1952, 685-697

WETS, G., L'assurance de la responsabilisaté des accidents d'automobile et la stipulation pour autrui, *De Verz.* 1952, 522-546

WETS, G., Le régime actuel de la suspension de garantie dans la loi du 1er juillet 1956, (noot bij Cass. 27 april 1959), *RCJB* 1960, 119-131

WETS, G., Le transfert de l'intérêt d'assurance en droit belge et dans les pays de la communauté européenne, *De Verz.* 1965, 217-234

WETS, G., Nullité, annulabilité, inexistence du contrat d'assurance, *De Verz.* 1962, 397-415

WEYTS, B., De ene opzettelijke fout is de andere niet. Over opzet in het aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht, in *Liber amicorum Jean-Luc Fagnart*, Anthemis-Bruylant Louvain-la-neuve 2008, p. 363-376

WEYTS, B., De subrogatoire vordering van het ziekenfonds: ook tegen een gezinslid van de gerechtigde (noot bij Cass. 12 januari 2004), *RW* 2005-06, 822-824

WEYTS, B., De toepassing van *Fraus omnia corrumpit* bij samenloop van aansprakelijkheden volgens het Hof van Cassatie: de bedoeling tot het berokkenen van schade is vereist, (noot bij Cass. 6 november 2007), *RW* 2007-08, 172-1726

WEYTS, B., Het aansprakelijkheidsvraagstuk bij bruiklening van een auto na regres van de WAM-verzekeraar, *RW* 1999-2000, 776-780

WEYTS, B., Het aansprakelijkheidsvraagstuk en de samenloop van verzekeringen bij schade veroorzaakt door een zaak in mede-eigendom, *TBBR* 2004, 143-147

WEYTS, B., Familiebanden, aansprakelijkheid en verzekeringen, *RW* 2004-05, 81-91

WEYTS, B., Over de verjaring van de rechtstreekse vordering in de aansprakelijkheidsverzekering, (noot bij Gent 23 oktober 2008), *De Verz* 2009, 171

WEYTS, B., Verzekeraars en de Antidiscriminatiewet, *NjW* 2004, 1087-1088, nr. 19

WOUTERS, J., De verzekering voor rekening in het verzekeringsrecht van vandaag en morgen, *De Verz.* 1988, 404-443

WUYTS, D., De definiëring van het opzettelijk veroorzaakt schadegeval in de zin van artikel 8 WLVO, (noot bij Cass. 24 april 2009), *RABG* 2010, 1313-1324

WUYTS, D., De rol van de Modelovereenkomst in het verhaal van de WAM-verzekeraar tegen de verzekerde en de toepassingsvoorwaarden van art. 25, 3°, b), Modelovereenkomst, (noot bij Cass. 18 januari 2010), *RW* 2010-11, 1130-1135

Overzichten van rechtspraak

FAGNART, J.-L., Examen de jurisprudence (1981-1990) Les assurences terrestres, *RCJB* 1991, p. 681-780 en 1992, 53-144

FREDERICQ, S., COUSY, H., en ROGGE, J., Overzicht van rechtspraak (1969-1978) Verzekeringen, *TPR* 1981, 369-528

VAN SCHOUBROECK, C., JOCQUE, G., DE GRAEVE, A., DE GRAEVE, M., COUSY, H., Overzicht van rechtspraak Wet op de landverzekeringsovereenkomst (1992-2003), *TPR* 2003, 1781-2045

VAN SCHOUBROECK, C., JOCQUE, G., VANDERSPIKKEN, A., COUSY, H., Overzicht van rechtspraak, Verzekering motorrijtuigen 1980-1997, *TPR* 1998, 53-327

Vreemd recht

Europa

COUSY, H., Les principes du droit européen du contrat d'assurance. L'esprit des principes, *RGDA* 2009, 985

DELFOS-ROY, Y., The PEICL and the Duty of Disclosure, *ERPL* 2011, 71-86

DRION, P.J.M., Principles of European Insurance Contract Law (PEICL): sum insured, insured value, subrogation, insured persons, lack of insured risk and transfer of property, *AV&S* 2009, 246-256

MARKESINIS, B.S., La perversion des notions de responsabilité civile délictuelee par la pratique de l'assurance, *Rev. int. dr. comp.* 1983, 302-317

ROKAS, I., Droit européen du contrat d'assurance, *RGDA* 2010, 977-987.

WANSINK, J.H., The Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Een belangrijke stap voorwaarts op weg naar de integratie van de nationale verzekeringsmarkten in de Europes Unie? *AV&S* 2008, 117-122

WEBER-REY, D., Harmonisation of European Insurance Contract Law, in VOGENAUER, S., and WEATHERHILL, S., *The Harmonisation of European Contract Law, Implications for European Private Laws*, Business and Legal Practice, Hart Publishing, Oxford an Portland, Oregon 2006, 207-234

Frankrijk

Boeken

ASTEGIANO-LA RIZZA, A., *L'assurance et les tiers*, Coll. De Thèses dir. par B. Beignier, Defrénois Paris 2004, 508 p.

BERR, C.J., en GROUTEL, H., *Les grands arrêts du droit de l'assurance*, Sirey Paris 1978, 259 p.

BIGOT, J., *Traité de droit des assurances*, t. 3, Le contrat d'assurance, LGDJ Paris 2002, p. 1645.

CHAGNY, M., en PERDRIX, L., *Droit des assurances*, LGDJ Paris 2009, 564 p.

GHESTIN, J., JAMIN, C. en BILLIAU, M., *Traité de droit civil. Les effets du contrat*, LGDJ Paris 2001, 1697 p.

ROBINEAU, M., *Contribution à l'étude du système responsabilité*, Defrénois Paris 2006, p. 557

RUSSO, C., *De l'assurance de responsabilité à l'assurance de la couverture des risques*, Dalloz Paris 1999, 341 p.

VINEY, G., en JOURDAIN, P., *Traité de droit civil. Les effets de la responsabilité*, LGDJ Paris 2001

Artikelen

ABRAVANEL-JOLLY, S., Indu et assurance, *RGDA* 2000, 15-29

AVRIL, Y., La faute intentionnelle de l'avocat, (noot bij Cass. 1 juli 2010), *Rec. Dalloz* 2011, 355-359

M. ASSELAIN, Répétition de l'indu : contre qui l'assureur *solvens* doit-il agir ? (noot bij Cass. fr. 2 juli 2014), *RGDA* 2014, 428-429.

BERTOLASO, S., L'aléa en droit des assurances: état des lieux et perspectives, *RGDA* 2009, 431-452

BIGOT, J., Les ambiguïtés de la responsabilisaté et de l'assurance du fait des produits défectueux, *La semaine juridique* 2010, 1905-1913

BIGOT, J., Pour une modernisation du Code des assurances, *La semaine juridique* 2011, 2425-2431

BIGOT, J. et MAYAUX, L., Droit des assurances, *La semaine juridique* 2008, 20-26

BERTOLASO, S., L'aléa en droit des assurances: état des lieux et perspectives, *RGDA* 2009, 431-452

CHAPUISAT, F., Le juge, l'assureur de responsabilité civile et les fonds d'indemnisation, *RGAT* 1992, 787-813

CHAPUISAT, F., Les plafonds de garantie et l'indemnistation des victimes, in *Droit et économie de l'assurance et de la santé*, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert, Dalloz Paris 2002, p. 89-95.

CHAPUISAT, F., L'opposabilité au tiers bénéficiaire des exceptions opposables au souscripteur du contrat d'assurance, *RGAT* 1976, 123-145

CHARTIER, H., Responsabilisation en droit des assurances de responsabilité civile, ANRT thèse 2003, p. 560

COZIAN, M., *L'action directe*, Librairie générale de droit et de jurisprudence Paris 1969, 372 p.

DELPOUX, C., Les assurances de responsabilité, in F. EWALD en J.-H. LOREN (eds), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 751-770

DURY, G., La distinction de la condition de la garantie et de l'exclusion de risque, in *Etudes offertes à H. Groutel*, Litec Paris 2006, p. 129-144

EWALD, F., Les causes de l'insécurité juridique, *RGDA* 1998, 435-440

FAVRE ROCHEX, A. et COURTIEU, G., *Le droit des assurances obligatoires*, LGDJ Paris 2000, 350 p.

FRISON-ROCHE, M.-A., Le contrat et la responsabilisaté: consentements, pouvoirs et régulation économique, *RTDciv.* 1998, 43-56

GARREAU, C., La notion du suspension du contrat, in COUSY, H., STIJNS, S., TILLEMAN, B. en VERBEKE, A., *Droit des contrats. France, Belgique*, die Keure Brugge 2005, p. 55-82

GROUTEL, H., Assurance et responsabilité du fait d'autrui, *Resp. civ. et ass.* 2000, 27-30

GROUTEL, H., Droit des assurances terrestres, *Rec. Dalloz* 2010, 1740-1752

GROUTEL, H., Droit des assurances terrestres, janvier 2006 – 2007, *Rec. Dalloz* 2008, 126

GROUTEL, H., Droit des assurances terrrestres, janvier 2011-décembre 2011, *Rec. Dalloz* 2012, 1980-1991

GROUTEL, H., La notion d'accident: notion unique ou multiple, *Chronique, RCA* 1995, 1

GROUTEL, H., LEDUC, F., PIERRE, P. en ASSELAIN, M., *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Litec Paris 2008, 1848 p.

GUELFICCI-THIBIERGE, C., De l'élargissement de la notion de partie au contrat... à l'élargissement de la portée du principe de l'effet relatif, *RTDciv.* 1994, 275-285

KULLMANN, J., L'accompagnement juridique de l'obligation d'assurance en France, Dossier 7, *De Verz.* 2001, 81-100

LAMBERT-FAIVRE, Y., La datation du fait générateur ou les arcanes du temps dans la responsabilité et l'assurance de responsabilité civile, *RGDA* 1998, 441-445

LAMBERT-FAIVRE, Y., La durée de la garantie dans les assurances de responsabilité: fondement et portée de la nullité des clauses 'réclamation de la victime', *D.* 1992, *Chronique* III, p. 14-18.

LAMBERT-FAIVRE, Y., Les assurances obligatoires, in EWALD, F. en LOREN, J.-H. (eds), *Encyclopédie de l'assurance*, Economica Paris 1997, p. 541-556

LAMBERT-FAIVRE, Y., Le sinistre en assurance de responsabilité et la garantie de l'indemnistation des victimes, *RGAT* 1987, 193-223

LAMBERT-FAIVRE, Y., L'éthique de la responsabilité, *RTDciv* 1998, 1-22

LAMBERT-FAIVRE, Y., L'évolution de la responsabilité civile d'une dette de responsabilité à une créance d'indemnisation, *RTDciv* 1987, p. 1-19

LAMBERT-FAIVRE, Y., Réflexion sur la nature juridique des assurances de responsabilité, in *Mélanges dédiés à Jean Vincent*, Dalloz Paris 1981, p. 193-194

LEMASSON, A.-T., Réflexion générale sur le droit commun de l'assurance obligatoire, *RGDA* 2011, 423-454

LESAGE, F., La place du droit commun des contrats et du droit des assurances dans les assurances obligatoires, *RGDA* 2001, 875-900

MAYAUX, L., L'assureur est-il un garant? in *Droit et économie de l'assurance et de la santé, Mélanges en l'honneur de Yvonne Lambert-Faivre et Denis-Clair Lambert*, Dalloz Paris 2002, p. 281-301

L. MAYAUX, Exclusions, conditions et déchéances: au coeur des ténèbres, *RGAR* 2012, 14908.

MAYAUX, L., Qu'est-ce qu'un contrat d'assurance? *RGDA* 2011, 629-644

MARTIN, P., Petite histoire de la franchise d'assurance XIX-XXe sciècles, *www.ffsa.fr*

MESA, R., La consécration d'une responsabilité civile punitive: une solution au problème des fautes lucratives? *Gaz. Pal.* 2009, p. 15-21

MEZEN, C., La déclaration spontanée de l'assuré prise en compte dans l'appréciation de l'existence d'une fausse déclaration intentionelle, (noot bij Cass. fr. 19 februari 2009), *Rec. Dalloz* 2009, 2788-2792

MOURY, J., Le droit confronté à l'omniprésence du risque, Recueil Dalloz 2012, 1020-1028

NOGUERO, D., Interprétation du contrat d'assurance en faveur de l'assuré consommateur, *La semaine juridique* 2009, 12-15

PATRY, R., Responsabilité civile et assurances, *RIDciv* 1997, 371-381

PELISSIER, A., La déclaration de risques en questions, *Rec. Dalloz* 2014, 1074-1081

PERIER, M., Chronique de jurisprudence, Droit des assurances, *Gaz. Pal.* 2010, 21-45

PROVOST, M., La notion d'intérêt d'assurance, *RGDA* 2009, 713-731.

RICHARD, B., Vers le refus d'assurance de responsabilité en cas de faute de l'assuré, *Gaz. Pal.* 2010, 12-13

SARGOS, P., Peut-on parler d'insécurité juridique? *RGDA* 1998, 423-426

STARCK, B., *Essai d'une théorie générale de la responsabilité civile considérée en sa double fonction de garantie et de peine privée*, L. Rodstein Paris 1947, p. 482-493

TUNC, A., *La responsabilité civile*, Economica Paris 1981, p. 73-79

TUNC, A., Responsabilité civile et dissuasion des comportements antisociaux, in *Aspects nouveaux de la pensée juridique. Recueil d'études en hommage à Marc Ancel*, Pédone Paris 1975, p. 407-415

VINCENT, F., La jurisprudence récente en matière de renonciations à recours et ses problèmes, *RGAT* 1990, 503-515

Nederland

ASSER, C., CLAUSING, P. en WANSINK, J.H., *Bijzondere overeenkomsten, deel VI, De verzekeringsovereenkomst*, Kluwer Deventer 2007, p. 753

ASSER, W.D.H., Uitleg van verzekeringsovereenkomsten in cassatie, HARTLIEF, T. en MENDEL, M.M., *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 11-29

BLOEMBERGEN, A.R., De invloed van verzekeringen, *NJB* 1980, 174-183

EMMERING, E., In welk geval heeft de verzekeraar een regresrecht tegen de verzekerde die niet is de verzekeringnemer, als de polis aan deze dit recht geeft, *RW* 1971-72, 643-652

FAURE, M. en VAN DEN BERGH, R., Aansprakelijkheidsverzekering, concurrentie en ongevallenpreventie, in HARTLIEF, T. en MENDEL, M.M., *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 315-342

FRENK, N., De directe schadeverzekering als remedie voor de uitdijende aansprakelijkheidslast? *AV&S* 2000

FRENK, N., Principles of European Insurance Contract Law: eigen schuld en de bereddingsplicht (art. 9:101 en 102 PEICL), *AV&S* 2009, p. 157-162

HAAZEN, O.A. en SPIER, J., Amerikaanse toestanden en de nieuwe aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven en beroepen, *NJ* 1996, 45-50

HARTLIEF, T., Aansprakelijkheid in kwaliteit, *NJ* 2011, 1313

HARTLIEF, T., In afwachting van de Franse slag, *NJ* 2011, 17-18

HARTLIEF, T., De grillige ontwikkeling van het aansprakelijkheidsrecht met het oog op verzekerbaarheid van aansprakelijkheid, *AV&S* 2006, 96-108

HARTLIEF, T., De meerwaarde van het aansprakelijkheidsrecht, in HARTLIEF, T. en KLOSSE, S., *Einde van het aansprakelijkheidsrecht*, Boom Juridische uitgevers Den Haag 2003, 1-76

HARTLIEF, T., Het verzekeringsargument in het aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht, in HARTLIEF, T. en MENDEL, M.M., *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, 373-395

HENDRIKSE, M.L., Eigen schuld, proportionaliteitsbeginsel en causaliteitstoerekening: een proportionele benadere bij eigen schuld in het (schade-) verzekeringsrecht, *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, 2011, 48-71

HENDRIKSE, M.L., Risicoverzwaring in het verzekeringsrecht: een weerbarstig leerstuk, *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, 2007, 241-259

HENDRIKSE, M.L. en RINKES, J.G.J., *De aansprakelijkheidsverzekering*, uitgeverij Paris Zutphen 2011, 74 p.

KOBURG, A.P., Verweerkosten vs. schadevergoeding, *AV&S* 2010, 41-46.

ROBBEN, C.P., *De action directe en de wet aansprakelijkheidsverzekering*, Maklu Antwerpen 1993, p. 294

J.G.J. RINKES, Aansprakelijkheid en aansprakelijkheidsverzekering: alternatieven voor de aansprakelijkheidsverzekering? in M.L. HENDRIKSE en J.G.J. RINKES (eds.), *De aansprakelijkheidsverzekering*, Acis-Serie 8, Uitgeverij Paris Zutphen 2011, p. 9-27

SCHWITTERS, R., Aansprekend aansprakelijkheidsrecht, *NJ* 2012, 1390-1396

van BOOM, W.H., Verdeling van een ontoereikende WA-polis, in HARTLIEF, T. en MENDEL, M.M., *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 119-130

VAN DAM, C.C. en WAAL, E.A., De directe actie in titel 7.17 BW, in HARTLIEF, T. en MENDEL, M.M., *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 105-118

VAN EIJK-GRAVELAND, J.C., *Verzekerbaarheid van opzet in het schadeverzekeringsrecht*, W.E.J. Tjeenk Willink Deventer 1999, 285 p.

VAN HUIZEN, P.H.J.G., WEZEMAN, J.B. en ZEVENBERGEN, J.J., *Grondslagen verzekeringsrecht*, Kon. Vermande bv 1996, p. 117-137.

VAN TIGGELE-VAN DER VELDE, N., Onverkwikkelijke afwikkeling van schade. Een (zelfstandige) grond voor schadeplichtigheid? *AV&S* 2010, 87-96

VERBURGH, J.P., Zelf dragen van geleden schade: regel of uitzondering? *NJ* 1980, 173-174

VERSTIJLEN, F., De directe actie in het vermogensrecht, *NJ* 2009, 1630-1635

VISSCHER, L., De economische rationale van het (nieuwe) verzekeringsrecht, *Ars Aequi* Nijmegen 2006, 485-492

VOS, H.T., De opzetclausule, HARTLIEF, T. en MENDEL, M.M., *Verzekering en maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 57-70

WANSINK, J.H., De aansprakelijkheidsverzekering en opzettelijk veroorzaakte schade: een Januskop in beweging, *AV&S*, 2000, 14-17

WANSINK, J.H., De verzekering van aansprakelijkheid bij rampen, in AKKERMANS, A. en BRANS, E. (red.), *Aansprakelijkheid en schadeverhaal bij rampen*, Ars Aequi libri, Nijmegen 2002, p. 129-143

WANSINK, J.H., Het nieuwe schadeverzekeringsrecht en oude olielampjes en dwaallichtjes, Universiteit Leiden 2006, p. 20

WANSINK, J.H., Onverzekerbare aansprakelijkheid: (verplichte) directe verzekeringen een aanvaardbaar alternatief? in HARTLIEF, T. en MENDEL, M.M., *Verzekering en Maatschappij*, Kluwer Deventer 2000, p. 407-421

WANSINK, J.H., Verzekering van goed werkgeverschap: hoe en waar? *AV&S* 2009, 235-245

WANSINK, J.H., KAMPHUISEN, J.G.C., DORHOUT MEES, T.J., DRION, P.J.M., DOMMERING-VAN RONGEN, L., KALKMAN, W.M.A. en STADERMAN, F., *Het nieuwe verzekeringsrecht, een eerste verkenning van 7.17 NBW*, W.E.J. Tjeenk Willink Deventer 2000, 271 p.

Duitsland

FRANZ, E.B., Das Versicherungsvertragsrecht im neuen Gewand, *Versicherungsrecht* 2008, 298-309

LOOSCHELDERS, D., Schuldhafte Herbeiführung des Versicherungsfalls nach der VVG-Reform, *Versicherungsrecht* 2008, 1-7

PRÖLSS/MARTIN, *Versicherungsvertragsgesetz*, Verlag C.H. Beck München 2010, 2941 p.

SCHNEIDER, W.-T., Nouveau code allemand des assurances: la renaissance d'un centenaire, *Rec. Dalloz* 2007, 3090-3096

WANDT, M., *Versicherungsrecht*, C. Heymanns Verlag Köln 2010, 547 p..

Engeland

CANE, P., *Responsability in Law and Morality*, Oxford-Portland Oregon 2002, p. 241-250

CANE, P., *Tort Law and Economic Interests*, Clarendon Press Oxford 1996, p. 413-444

CLARKE, M.A., *The Law of Insurance contracts*, Informa London 1997

J.G. FLEMING, *The Law of Torts*, seventh ed., The Law Book Company Ltd Sydney1987

LOWRY, J., and RAWLINGS, P., *Insurance law: doctrines and principles*, Oxford and Portland Oregon 1999, p. 253-286

Lord MACKAY of CLASHFERN, *Halsbury's Laws of England*, vol. 25, LexisNexis UK London 2003, p. 660-765

NICHOLAS LEGH-JONES, M.A., *MacGillivray on Insurance Law*, Sweet and Maxwell London 1997, p. 777-851